

Universitätsbibliothek Wien

II

256425

A



~~76~~ ~~8~~ ~~X~~ ~~8~~

~~76~~ ~~B~~ ~~ST~~ ~~E~~

Ad.

Ioannes V. Cantacuzenus. Contra Mahometicam
fidem christiana orthodoxa assertio. Basileae [1543] fol.

IOANNIS CAN TACVZENI CONSTANTINOPO-

LITANI REGIS CONTRA MAHOMETICAM

fidem Christiana & orthodoxa assertio, Græcè conscri-
pta ante annos ferè ducentos, nunc uero Lati-
nitate donata,

RODOLPHO GVALTHERO TIGVRINO
INTERPRETE.

*Adiecta est eadem Græcè scripta, in eius linguæ ac pietatis
studiosorum gratiam.*



*Cum Cæsareæ Maiestatis gratia & priuilegio
ad quinquennium.*

B A S I L E Æ,

CLARISS. VIRO D. IOANNI DRA'

CONITI SACRAE THEOLOGIAE APVD

*nobile Marpurgum fidelissimo doctori, Rodol-
phus Gualtherus Tigurinus S. P. D.*

VLTVM hodie quæri solet, uir clarissime, quo modo, quibus consilijs, qua arte, quibus denique armis Turcica illa barbaries propulsari possit, quæ nobilissimis Europæ partibus, Græcia nimirum, Macedonia, Thracia, & ipsa nuper, proh dolor, Pannonia deuictis, nunc etiam ipsi Germaniæ manus admolari uidetur: & inferet haud dubie grauissimam cladem, nisi nos ijs quibus par est, armis restiterimus. Atqui nemo est interim, qui non huic resisti cupiat, qui non hanc debellari uelit, qui non etiam hoc metu liberari exoptet. Hoc enim uel cū brutis commune habemus, ut noxias res deuicare, salutiferas autem & utiles amplecti soleamus. Cum uero tenebrarum princeps primum parentem Adam totumque humanum genus, non modo peccati reū fecerit, uerum etiam diuinæ illi nature, quam Deus homini dederat, tenebras offuderit, fieri uidemus ut inter res ipsas ferè omnes non bene discernētes, noxias pro utilibus amplectamur, utiles uero pro noxijs auersemur. Et quemadmodum in summi boni inquisitione & iudicio maximam hominum partem falli uidemus, dum alius opes, alius honores, alius uoluptates summi boni loco æstimat, & ad hoc medijs contendit illicitis, ambitione nimirum, dolis, fraude, rapinis, furtis, cæde, alijsque huiusmodi: ita in malis propulsandis longe aliam, quam Deus præceperit, uiam ingredimur. Nostris enim uiribus propulsare conamur, quæ diuina potētia immissa sunt. Sed quàm misere succedant huiusmodi conatus, ex quotidianis priuatorum hominum exemplis & nobilium rerum publicarum ruinis cōjungere licet. Videmus hoc idem nobis, hoc anno nimium infelici fato contigisse, dum alijs alijsque modis Scythicū illud flagellum confringere conamur. Hic enim mira hominum huius sæculi cōsilia audire licet, dum alius Germanum, Hispanum alius, alius Romanum & aliunde collectum militem crepat. Alij interim confederationes Regum, principum, nationum & urbium magno studio ambire solent: tunc nimirum rebus suis consuluisse putantes, si innumerabilem blasphemorum simul & ebriorum militum multitudinē et apparatus plus quàm Persicum in castra detulerint. Atqui utinam hic omnes illud Psalmistæ animo suo uoluerent, sub persona Dei dicentis: Utinam

„ populus meus audisset me, & Izraël in uis meis ambulasset. Quia
 „ breui inimicos illorum humiliassem, & super aduersarios eorum
 „ uertissem manum meam. En benignissimam Dei in nos beneuolen-
 tiam, & fauorem plus quam paternum. Vt enim pater non lato, sed
 afflicto animo filium inobedientem corrigit, hoc unum, ut resipiscat,
 desiderans: talem se nobis Deus proponit, qui inuitus flagellum im-
 mittat: retrahat autem cupidissime, si nos in ordinem redactos esse
 uiderit. Videre hoc licet multorum exemplorum testimonio, si mo-
 do in re ipso sole clariore exemplis opus est. Quoties enim duræ cer-
 uicis populus Izraël per desertum duce Mose oberrans, Deo ob-
 murmurauit, omnium beneficiorum immemor: Quoties hac in-
 gratitudine Dei iram in se concitauit: Sed quoties idem per poeni-
 tentiam & religionem saluatus est: Quod idem, cum terram pro-
 missam iam possiderent, factum uidemus. Nunc enim propter pec-
 cata sua Chananæorum, nunc Ammonitarum, nunc Madianita-
 rum, nunc Palæstinorum, aliarumque gentium iugo pressæ, repenti-
 num semper & insperatum senserunt auxiliū, si animo ad Deum ele-
 uato illius misericordiam inuocarent. Deus enim, qui in Aegypto
 inuocantes se audiuerat, idem etiam in terra sua ad se solum confugi-
 entes non negligebat: quin pace secura illis concessa, Iudaici impe-
 rij terminos longe lateque extendit. Verissimum enim est idem illud
 Dei oraculum, quod apud Esaïam superiori ferè simile legimus: V-
 „ tinam aduertisses mandata mea, tunc fuisset quasi fluuius pax tua, &
 „ iusticia tua sicut fluctus maris. Hæc inquam, Draconites charissi-
 me, utinam tota Germania consideraret: & haud dubie breui, isto
 atrocissimo flagello liberaremur. Quis enim non intelligit, peccata
 nostra poenam hanc meruisse: Conferamus enim ea quæ Babylonî-
 cam captiuitatem præcesserunt Izraëlitæ temporibus, cum hisce no-
 stris: utraque hæc tam similia inter se esse apparebunt, ut ouum ab
 ouo citius quam hæc ab illis distinxeris. Vt enim tunc temporis e-
 rant, qui ex professo idololatriæ studebant, qui Ieremiæ & alijs pro-
 phetis obloquebantur, qui siderum cultum pleno ore iactabant:
 sic nostris temporibus inuenire licet ubique templa pontificia abo-
 minatione conspurcata, religionem quæstuosam, cultum à Deo crea-
 tore ad creaturas translatum, Verbi contemptum: talesque in sin-
 gulis locis homines, qui scripturarum nulla religione tenentur, &
 penes quos tutius fuerit atrocissimis calumnijs insontes circumue-
 nire, blasphemias impijssimas effundere, spurcissima cum scortis &
 lenonibus colloquia miscere, quam Sacre scripturæ locum aliquem
 exponere, uitæ emendationem postulare, & pacem promouere
 publicam. Vt Ieremiæ temporibus hi qui pij uidebantur, fucatam
 magis

magis quàm ueram religionem præ se ferebant : ita hodie inter illos euenire uidemus, qui Euangelio inflati potius quàm emendati, Christianissimorum nomen sibi uendicant. Multa enim illi de Euangelio disserunt, Christum crepant, quæstuosam pontificis nundinationem proscindunt, gratuitam quæ peccatorum remissionem per sanguinem Iesu Christi partam iactitant: obliti interim, hanc alteram tantummodo Euangelij partem esse, quam prior illa, pœnitentia nimirum, præcedat necesse est. Vtraque enim hæc Christus docuit, & idem hic Euangelium in has partes diuisum, iam cœlos ascensurus apostolis docendum commendauit. Si igitur Christiani uideri uolumus, ubi Christiana fides per charitatem, ut Paulus ait, efficax: ubi Christiana religio: ubi Christianæ uitæ sinceritas & innocentia: ubi ante omnia hæc humillima illa & luctuosa peccatorum nostrorum pœnitentia, & ardens sacrarum literarum studium: Hæc sanè si hodie quæras, unà cum Astræa illa poëtica relictis terris in cœlum auolauisse dices. Quamuis interim non ignorem esse quosdam, imò multos in principum aulis, in populorum magistratibus, in ciuitatum conuentibus homines uerè pios, qui hæc agnoscunt, deplorant, & ardentissimis uotis sublata cupiunt, qui uiam docent ueram, & modum ostendunt per quem Dei iram efugere liceat. Sed quid pauci inter plures alios diuersum longe sentientes? Quamuis enim hi multum de mutuo pacis studio, de ecclesiæ reformatione, de priuata & communi omnium pœnitentia differant, & hæc arma longe fortissima contra Turcicam ferocitatem in medium deponant, derisores citius quàm obsecutores inueniunt. Cæterum alia ad hunc propellendum arma non esse, & nos, nisi ipsi utamur, perituros, ueterum exempla docent, & nos nostro malo quotidie experimur.

Accedit autem his aliud malum longe grauissimum, quod paucos inuenire liceat in uera religione bene institutos. Licet enim nomine tenus omnes Christiani sint, & periculosissimum sit hunc illis titulum auferre: paucissimos tamen in hominum uulgo inuenias, qui Christianæ religionis fundamenta & penetralia: ut sic dicam, penitus inspiciant. Hi deinde consuetudine potius quàm fide aut religione ducti, Verbum audiunt, sacris participant, & omnibus Christianorum ceremonijs utuntur: sed animum habent affectu pro cellis turbidum, qui fructiferum aliàs Euangelij semen opprimere solent: uel si idem enatum sit, leui momento rursus amittunt. Quemadmodum enim semē in petricosa loca deiectum exoritur quidem, sed cum radices altius agere non possit, nec etiam tempestatum & caloris uires sustinet: Sic homo qui uerbis quidem fidem iactat, ani-

num uero à fide alienum habet, secundis quidē rebus Christianus esse uidetur, at persecutione orta afflictionum æstu cōsumitur. His enim ferè contingere solet, ut fidem ueram ex successu cultorum æstiment: quem si lætum conspiciant, fidem illorum probare: sin ad uersum, improbare consueuerunt. Hi igitur cum exactissimam rei militaris disciplinam, instructissimas copias, arma foelicißima, & uictorias exoptatissimas Turcicæ potentix contra Christiani nominis professores cernunt, de sua religione, quæ Christo innititur, incipiunt dubitare, existimantes fieri non posse ut religionem Deo aduersam sequantur, qui tam foelici fruuntur rerum successu. Hinc fit igitur ut multæ gentes spontaneæ quodammodo se illi dedant: multi etiam frigidis animis sese opponētes, leuissima incursione uincantur: qui si rem omnem penitus intelligerent, fortissimo animo decertarent, non tam armorum fiducia quàm fide in Deum confirmati.

» Dicerent enim cū fortissimo illo Izraëliticę militiæ duce loab: Con
» fortamini, et firmi stemus pro populo nostro, et pro ciuitatibus Dei
» nostri. Dominus autem faciat, quod bonum est in oculis suis. Si inquam, hoc animo instructi hostes infideles aggredieremur, sciremus utique non nostrum, sed Dei negocium hīc agi: & tanto duce animati, & uulnera & mortem contemneremus. Huiusmodi autem animus sine uera ueræ religionis cognitione esse non potest. Illa autem firma nunquam fuerit, nisi falsam etiam religionem cognitam habuerimus. Vtrarumq; enim collatione piorum animi incenduntur ardentissimo fidei & pietatis amore, odium uero acerrimum impietatis concipiunt. Adde, quod nunquam ueram religionem contra infideles defendere poterit, qui illorum perfidiam, impietatem, et impietatis argumenta ignorat. Prudenter itaque mihi facere uidentur, qui hoc periculoso rerum statu in id incumbunt, ut Mahometicæ legis abominatio in medium protracta, ueritatis mucrone penetrantiori quouis gladio ancipiti confodiatur. Vident enim hi quantum boni in ueteri ecclesia hinc emerferit, quod hæreticorum impia figmenta toti orbi proponerentur. Ea enim est impietatis & superstitionis deformitas, ut si laruam illam fucatam illi detraxeris, etiam ipsos suos discipulos terreat. Quare orthodoxi ueteris ecclesiæ scriptores, non in hoc erant, ut hæreticorum dogmata & argumenta in tenebris abscondita delitescerent: sed in ueritatis lucem uel inuitis hæreticis protracta, uerbo Domini iugulabant. Nec enim est ut hic aliquis ueritatis damnum metuat, qui illam penitus cognouerit. Ipse enim Christus cum pharisæorum hypocrisim suæ doctrinæ plurimum incommodare uideret, eandem non contextit, sed uahementissimo animi ardore detexit, Væ illud horrendum illis intonando.

Atqui

Atqui idem nostris temporibus factum uidemus, magno cum animarum commodo & salute. Quamdiu enim Romani pontificis lex fuit incognita, nec superstitioni illi abominandæ hypocrisis larua detracta est, uiribus quotidie aucta, ueritatem & pietatem oppressit, ita ut nullis armis unquam uinci potuerit. Quis enim ignorat Imperatorum aliquot contra Pontificem conatus, magnanimos quidem illos, nec improbandos, sed successus semper infeliciores: Postquā uero Euangelij lux in mundo affulsit, & Romanæ impietatis abominatio in medium prolata hominum oculis exposita est, quis non uidet, quantum damni fœda illa superstitio acceperit, ut iam non principibus modo, doctis & eruditis, sed etiam idiotis & agricolis, imò pueris adhuc teneris ludibrio sit: Omnino enim sic comparatum esse uidemus, ut is qui Euangelium non armis, sed uerbi prædicatione in orbem uniuersum propagari uoluit, idem etiam impietatis sectatores non gladio & igne, sed ueritatis fortitudine uelit debellari.

Ipse igitur cum aliquos multis ab hinc annis uiros bonos, pios & eruditos, hunc etiam lapidem contra Sarracenorum hæresim mouisse uiderem, & hoc nostro sæculo idem multos tentare, non similis tamen successu, semper cupiebam quàm plurimos tam egregij operis adiutores esse, non dubitans eodem ariete istam hæresim quatendam & deiiciendam fore, quo hisce diebus papistica illa arx excelssissima deiecta est, adeò ut quorum ortus eodem tempore emerfit, eodem etiam gladio & tempore conciderent. Ecce autem ut subito non sine numine, ut spero, commodissima sese occasio obtulit, qua etiam nostri (si modo aliquod datum est) ingenij uires in tam sancto opere exercerem. Cum enim fidelissimus in Christi ecclesia minister, sagacissimus diuinorum mysteriorum indagator, & præceptor noster unice colendus, THEODORVS BIBLIANDER (cui ut multum Tigurina debet ecclesia, ita omnes etiam exteræ eundem suspiciunt) noctes diesq; in hoc negotio uersaretur, ut Christianus orbis Mahometicæ legis impietatem & agnoscere & refutare posset, obtulit nobis hunc Ioannis Cantacuzeni Constantinopolitani regis librum contra legem, cuius modò meminimus, conscriptum magna pietate, magna religione, summo etiam in sacris tractandis iudicio. Obtulit autem exemplaria duo Græca, manu scripta, quæ ab amicis acceperat: è quibus quod uetustius erat, & correctius, Constantinopoli erat conscriptum, testante hoc subscriptione, quæ & locum & librarij Emanuelis Zycandylæ nomen præferebat. Petijt autem à me, ut in Christianæ religionis gratiam, commodum publicum, & multorum salutem, eundem Latio donarem. Quid autem facerem, mi Draconites? Erat opus nouum,

& graue, & meis fortasse humeris impar. Petebat autem is, cui me plurimum debere nunquam fateri desinam. Postulabat totius ecclesiae utilitas, in cuius gremio quotquot sunt, Christi spiritu & protectione fouentur. Num igitur meam hic operam denegarem? Num laboris tædio ducerer? Num pudore rustico tot bonos & Christianos uiros hoc tam sancto munere spoliarem? Ingratus certe, imò impius mihi uisus essem, si hic meos denegauissem labores, quos in alijs nonnunquam minus utilibus impenderam. Subij igitur pondus hoc satis graue, exemplaria utraque contuli, in quibus tamen non multum discrepantiæ inuenire licebat, & tandem omnia collata Latino sermone loqui docui. Neque hic mouebant me scrupuli aliquot, quos in nonnullis locis, in tertia autem Apologia imprimis animaduertebam. Illic enim, prout temporum suorum ratio postulauit, sanctorum imagines, intercessionem Diuorum, crucis religiosum cultum, & nescio quæ alia, satis constanter quidem, sed minus firmis argumentis defendit. Hæc tamen temporis (ut dictum est) condonanda esse putabam. Et iniquum mihi uidebatur, tantum thesaurum propter carbones aliquot iniectos abijcere. Si enim hoc facere uoluerimus, uix aliquem etiam receptum doctorem in ecclesia retinere licebit. Vt enim uix inuenire licet corpus aliquod omni carens macula: ita uix opus aliquod, à pijs etiam compositum inuenias, in quo non humanæ, id est labilis & lubricæ naturæ uestigia depræhendas. Vt autem rem aliquam multis accommodam usibus, non propter aliquod leue incommodum repudiamus: ita etiam hunc librum Christianis hominibus recipere licebit, & singula iuxta Pauli doctrinam probare, & quæ bona fuerint retinere. Damascenum enim secutus esse uidetur: qui cum & ipse imagines defenderet, non tamen imaginibus honorem tribui docebat, sed ijs quibus imagines essent positæ: imò non his, sed Deo, quem illi docuissent. Quid tamen de horum sententia sentiendum sit, ipse Dominus ubiq; in scripturis per legem & prophetas exponit. Vt enim in lege se solum coli uult, ita etiam imaginibus se coli non uult: longa & sufficienti enumeratione omnes imagines, quales sint, è cœtu sacro eijciens. Apud Esaiam enim clavis uerbis testatur, dicens: Ego Dominus, & hoc est nomen meum: & gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus. Et ne illas tantum imagines prohiberi putaremus, quæ in aliorum, nō Dei honorem institutæ sunt, alibi apud eundem prophetā clarissime dicit: Cui assimilabitis Deum, aut qua similitudine exprimetis eum? Quasi dicat: uel hinc constat uanissimam esse omnem, quæ idolis constat, religionem, quod qui hanc habent, mutis simulachris

eum referre conantur, quem nulla similitudo exprimit. Si enim ipsa hominis mens & ratio (quæ cœlestium quoq; orbium motus, & ærias impressiones sua inquisitione penetrauit) Dei naturam nullo modo inquirere potest, nec illius infinitam æternitatem & potentiã percipere, quî fit ut ligno & lapidî tribuamus, quod nec rationi tam diuinæ tribuimus : Cum & ipse Dominus in lege testetur : Non uidiſtis ullam similitudinẽ, in illo die quo locutus est uobiscû Dominus in Horeb, de medio ignis. Ne forte perditẽ agatis, faciẽtes uobis sculptile & simulachrum cuiuscûq; figuræ, similitudinẽ masculi aut foeminæ. Neq; enim hic prætexere licet illiteratorum imperitiã, quibus multi imagines ceu scripturam laicorum proponendas esse asserunt. Constanter enim huic opinioni Habakuk reclamat, dicens : Væ qui dicit ligno, euigila : & lapidî insensibili, excitare. Ipsẽ ne docebit te : Et Paulus ad Romanos scribens, docet, quod Dominus ὁ θεὸς, id est omne illud quod de Deo sciri oportet, potest uel, declarauerit nobis per creaturas, uisibilium nimirum contemplatione in inuisibilis creatoris considerationẽ inducendo. Qua de causa factũ uidemus, ut in ueteri ecclesia usq; ad Hieronymi tẽpora, summo studio hoc cauerint episcopi, ut nulla in tẽplis imago proſtaret, nec picta, nec sculpta, nec texta : & ne Christi quidẽ, propter Anthropomorphitas. Patefacta autem errori & superstitioni ianua est, dum ceremonijs potius quàm religioni mentis purg intẽti, circa Dei culturam ex suo pte ingenio, licet non malo zelo, homines multa in nouare cœperunt. Et de Crucis ueneratione quid hic dicere opus est : Magna quidẽ eius religio, & magna sermonis crucis apud Paulũ authoritas. Sed de quã nam cruce illum loqui putabimus, cû Galatis scribens, inquit : Ego uero absit ut gloriẽ, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo : Num ligneam crucem intelligemus : Et quàm conueniens hoc fuerit, si illum in ligno gloriari dicas, qui fidem puram tanta constantia docuit : qui Corinthijs fatetur, se nõ scire quicquã quàm Iesum Christum, & hunc crucifixum : id est, qui cruce & morte sua nos à morte æterna redemptos patri Deo reconciliarit : Atqui in eodem & nos gloriamur, contra mundum & mundi principem. Crucem, id est passionem Domini nobis salutarẽ esse credimus, hanc ueneramur, colimus & suspicimus. Cruces uero materiales, si ad cultũ proſtent, eiusdem authoritatis esse iudicamus, cuius crucis typus, æneus nimirum serpens erat : quem cum Ezechias ille p̃iſſimus Izraelis rex colideret, contriuit, & Nehustan, id est rem æneam uitæ, uirtutis & salutis expertem nominauit. Porro quod diuorũ inuocationem attinet, & intercessionem, multis disputare non est opus. Christus enim

ut nusquam diuorum intercessionem docuit, ita ad se uenire iubet omnes qui laborant, & onerati sunt. Et apud Ioannem alta uoce clamat: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Et apostolus Ioannes, qui in mystica illa coena super pectus Iesu recumbens, diuinorum mysteriorum cognitionem percepit: Filioli mei, inquit, hæc scribo uobis, ne peccetis: si quis autem peccauerit, aduocatū habemus apud patrem, Iesum Christum, iustum. Vt autem nemo hominū per se apud Deū absolute iustus est, ita etiam nemo pro alijs, ut iusti reddantur, intercedere potest. Quare etiam fortissimus ille Dei præco, & apostolus Christi Paulus inquit: Vnus Deus est, unus etiam cōciliator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum precium redemptionis pro omnibus, &c. E quibus omnino patet, quis nam colendus, & quo ritu colendus sit: unus scilicet Deus pater, per filiū suum Christum, in spiritu sancto, cum fide indubitata, per charitatem efficaci, & pura sancta q̃ uitæ innocentia. In lege enim dicit: Sancti estote, quia et ego sanctus sum. Cum uero hæc eadem hic author noster uerissime tradat, interim uero hos ueluti nāuos faciei suæ asperferit, non tamen propter reliqua uere orthodoxa dogmata fuerit reiiciendus. Si enim Maro ille ex Ennii stercore gemmas legere non dedignabatur, quanto magis nos paucissimis istis reiectis, hunc tantum thesaurum decet amplecti: Neq̃ hic mihi uitio uerti uelim, quod hæc scribens, ipsa authoris uerba, cum minus pia iudicarem, in lucem ediderim. Malui enim bona fide quicquid inueni transferre, sensu, quantum potui, absoluto & uero, quā hoc admittere, ut fraudis & doli mali meritò accusari possem.

Omnem uero hunc laborem nostrum tibi dedicatum esse uolumus, Draconites præstantissime, tum propter immensa illa tua in me collata beneficia, tum propter principem tuum Philippum Illustrissimum Hessorum Landgrauium, cui totius Hessiæ nomine me plurimum debere fateor. Quando enim satis prædicare potero, in signem illam humanitatem nobis à Marpurgensis scholæ professoribus exhibitam: qui me, cum istic uersarer, non in discipulorum, sed amicorum numerum ascripsisse uideri poterant: Quando etiam satis laudabo familiaritatem illam (cuius uel memoria hodie dulcissima est) quæ mihi Ratisponæ in Illustris. tui Principis aula fuit, tecū nempe, & cum Ant. Coruino, Ioanne Pistorio, Dionysio Melandro, & Ioan. Megabacchio, alijsq̃ uiris bonis, pijs & eruditis: Quibus omnibus cum me multum debere fatear, tibi tamen quā plurimum debeo imprimis, quod te duce in horum familiaritatem peruenerim: qui cum omnes summum in nos amorem testarentur, tu tamen, nescio quo modo, omnes singularibus beneficijs superare cōtendebas:

tendebas: parumq̃ tibi facere uidebaris, nisi & amici & fratris, imò filij loco me complectereris. Si tantæ igitur beneficentiæ obliuiscer, haud dubie è tygride natus, & in asperis Caucaſi montis rupibus enutritus eſſe uideri poteram. Vt interim alias uirtutes taceam, quas apertiffimis ſignis nō ſemel oſtendiſti, imò oſtendis quotidie. Nota enim, imò commendata eſt omnibus tua illa in Marpurgenſi ſchola eruditio, religio, pietas, fides & candor, quo ſacras literas magno cum ſcenore doces. Nota eſt tua in Chriſtum fides, qua comite etiam patriam, nobile illud Francorum Carloſtadium, deſerere maluiſti, quàm ſine hac domi præclarus uiuere. Nota eſt animi tui fortitudo, qua non ſemel fidem tuam & dogmata ſancta coram ferociſſimis hoſtibus defendere auſus es. Merito igitur hunc cœtum meum in illius ſinum depono, quem hunc non minùs ac uerum patrem ſcio deſenſurum. Oro autem, ut hunc beneuolus ſuſcipias, præſertim cum non in beneficij retributionem, ſed in ſempiternum amoris noſtri ſymbolum hunc tibi nuncupem. Faxit modo Deus opt. max. ut hoſce labores noſtros in ſacroſancti nominis ſui gloriam & Eccleſiæ utilitatem ceſſiſſe uideamus. Salutabis autem nomine meo, eruditione & pietate præſtantes uiros, D. Ioannem Megabacchium, Lonicerum, Gaſparem Rodolphi, Matthæum Capellam, & alios amicos fratresq̃ in Chriſto ſemper obſeruandos, Saluum uero te cupiunt, unà cum omnibus tuis, D. Heinychus Bullingerus, Gaſpar Megander, Eraſ. Fabricius, Pellicanus, & Theodorus Bibliander, præceptores noſtri & ſymmyſtæ chariſſimi. Vale, & in uinea Domini laborantes precibus continuis iuuare pergito.

Tiguri, x. Calend. Ianuarij. Anno à Chriſto

nato M. D. XLII,

IN LIBRVM IOANNIS CANTACV- ZENI REGIS CONSTANTINOPOLITA- ni contra sectam Mahometicam,

ARGVMENTVM.



CHAE MEMIDES quidam uirilem aetatem iam ingres-
sus, homo non ignobilis, & fortunae splendidae, docendi
munus administrabat. Nam & ipse cum patriae legis, &
omnium quae ad hanc pertinent aemulus esset, Mahome-
tem & legem illius magnae omnino aestimationis esse per-
suadere uidebatur. Hic uerae pietatis iubare excepto, cum
patriam superstitionem condemnauisset, Deum uerum

agnoscit. Ob hoc uero omnibus bonis suis spoliatus, ad praestimum Roma-
norum regem, qui tunc IOANNES CANTACVZENVS erat, confu-
git: quo etiam amice usus est. Cum uero Deus regem ad uitam philosophiae
Christianae studiosiorem uocaret, ipse etiam inter regis comites assumptus,
una cum eo uitae Monasticae inauguratus, mutato nomine Meletius dicitur.
Familiari regis colloquio tum non parum adiutus est, cum hic nimirum il-
lius informaret animū, & in religione Christiana institueret. Caeterum haec
humani generis hostem aequo animo ferre, non erat facile. Persam itaque quē-
dam armat contra Meletium, cui persuadet ut literis dolosis & uersutis illum
aggrediatur, & impellat ut ueritatē mendacio permutans, ad pristinam reli-
gionem redeat. Meletius autē quamuis cupidissimus esset huiusmodi semet
ipsum scriptis opponere, dicendi tamen facultate destitutus, ad Regem con-
fugit, cui literas offert, & auxilium in imminenti concertatione ab illo postu-
lat. Rex itaque cum uiri institutum approbauisset, certamen suscipiens, Mele-
tio simul & ueritati linguam ceu mutuo dat. Oratio autem, cuius argumentū
erat, epistolam cuius supra meminimus reuincere, contra Sarracenorum hae-
resim progreditur, defendens quidē Christianorū dogmata, obiter uero sin-
gulas Sarracenae haeresis partes percurrens: tū quatuor sermonibus ostendit,
hanc nec ueritati nec sibi ipsi esse consentaneam, utpote quae ipsa sibi multis
in locis non satis conueniat. Quod autem Mosis simul, prophetarū & Euan-
gelij testimonijs Christianae religionis mysterium demonstrat, nemini mirū
uideatur, cum & ipsis Sarracenis pro sacrosanctis habeantur, quae a Mose, pro-
phetis, & Euangelij scriptoribus dicta sunt. Veruntamen eadem haec contra
Iudeos induci possunt, idque non sine ratione. Sarracenis enim non pauca sunt
cum Iudaeis communia. Eadem enim apud utrosque monarchiae politia, idem
polygamiae studium, eadem suillae carnis abstinentia, idemque circumcisio-
nis signum. Eodem etiam iure apud utrosque repudiij libellū proprijs licet da-
re uxoribus: & aliquo uel horum uel illorum defuncto, cōiugem illius frater
ducere solet. Sed ut summatim dicam, non errauisse mihi quispiā uidebitur,
si Mahometis legem confusum corruptumque Iudaismū dixerit. Quapropter
& Diuus Ioannes in Apocalypsi de lege & gēte hac differens, ubi quasi per
aenigmata perstringit quae utrisque communia sunt, inquit: Dicunt se Iudaeos
esse, & non sunt. Adeo ut absurdi nihil fuerit, si communis & eadem
cum illis concertatio sit, qui quam plurima inter se com-
munia obseruant.

Apo. 2.



IN nomine Dei misericordis & cōmiserantis. Frater dile-
 cte, Salutē & laudē et intercessionē à nobis fratrib. tuis hu-
 millimis suscipito: at animi nostri beneuolentiā, qua in te
 affecti sumus, etiā sine scriptis deprāhēdes. Scire tamē te
 uelim, quod ego frater tuus humilis & exilis, opportuno
 tēpore in regionē magni Amura (cuius iustitiam ut Deus
 augeat imprecor) delatus sum, quē et ipse nosti nimirū ni-
 hil perinde atq; laudes tuas respicere. Vitā uero tuā rationē & sententiā ab a-
 micis & fratrib. quos hic habes, cognoui, qui tanto tui amore tenentur, ut nū-
 quā nos uiderint, quin hoc à me cōtendant tuo nomine, ut Amuram, quo
 te restituat, precari uelim. Illos igitur sic affectos uidēs, etiā ipse, licet mihi ig-
 notus sis, condoleo, Deūq; ceu peccator oro, ut te à tenebris & perditione, in
 quā incidisti, cōuertat. Quin etiā te obsecro, resipisce, plora, geme: Deus e-
 nim misericors est. Intelliges etiā te nō solū hoc malo laborauisse: uerū & san-
 ctū & prophetā aliq; uiri magni & insignes Deū fefellerūt, quib. tamen pec-
 cata ab illo remissa sunt, quemadmodū ipse ore suo sancto testatur, dicēs, Pa-
 ratus & prōptus sum ut resipiscētē suscipiā. Quin & propheta cum Deo in
 hāc uerba consentit: Si quis resipuerit ab ijs quibus Deū fefellit, pro insonte
 & immuni à peccato habebitur. Quod si igit & tu ceu homo lapsus es, noui
 nihil accidit: resipisce tantū, & laua cor tuū, ut Deus ille misericors te recipiat.
 Si enim nō peccaret homo, quō nā argumēto Deū misericordē esse & nobis
 condolare deprāhenderes? Literæ certe, quas scripsisti, huc trāsmisissæ, nequa
 quā eruditioni & honori tuo pristino respondebāt. uerūtamen affectu im-
 pulsus hoc fecisti, & prophetā accusando illū, ut nosti, calumniatus es. Nōne
 scripturā nosti quē à Deo per prophetā dicta est, Omnia propter te feci, & te
 propter me: Sed Deū oro, ne te mors apprehēdat in perditionē. Dic tamen,
 per Deū obtestor, quid nā boni tibi apud Christianos uidere licuit? Imaginā-
 tur enim sibi specie falsa, quod Christū gloria extollant, cū in eundē sint iniu-
 ri, dicentes hunc & Deū esse, & Dei filiū. Confuderūt uiam uerā, & hac ne-
 glecta ceciderūt in morbum incurabilē. Non tamen decet, ut Musulmanus
 orthodoxus eos deuueat, sed ut potius oret pro illis, iuxta Dei & prophetæ
 sententiā. Rursus uero abs te interrogo: Quid quæso uidisti quod seductus
 es, & in illorū fidem consensisti? Dicūt se tres personas adorare, Patrē, Matrē
 & Filiū. Quis hoc unquā uidit? quis audiuit? qualis propheta hoc docuit?
 aut cui unquā sanctorū per uisionē reuelatū est? † ut audiuius, in plures
 partes diuisi sunt, dicūtq; aliq; quidem deos esse multos, aliq; uerò pauciores: &
 de hoc quotidie disceptare solent, & cōtendere. An uel ex his eos nunquā
 cōdemnare potuisti? Væ horū impudentiæ, uæ horū stultitiæ. Deserto enim
 & relicto Deo cōditore omnium, deos plures colunt, Christūq; cum sit Ser-
 mo Dei falsō traducunt, quod dixerit se filium Dei esse. Nonne hunc ludæi
 interrogauerūt dicentes, Tū ne es filius Dei? & negauit, dixitq;, Vos dicitis.
 * Veruntamen ab Adeth usq; in hoc tempus quid nam tibi scribā? quid re-
 darguam? quid doceā? Quod scilicet unus sit Deus, creator cœli & terræ: quē
 admodum & ipse dixit, Ego sum Deus, et consortem diuinitatis non habeo.
 Bene tamen hoc deprāhendimus: non enim, quantum audio, rudis & indo-
 ctus

† Qui
 * Locus obscu-
 rus, librariorū,
 ut uidetur, incu-
 ria depraua-
 tus. Videtur au-
 tem per ἑσθ, Adeth
 intelligē-
 dus, Ismaēlita-
 rum propheta.
 uel Huth, qui
 primus Ismaēli-
 tarū literas di-
 cit.

Et uses, nisi quod corporis tui te uicit cupiditas. Nostri nimirum, an mundus principio & substantia careat? & sufficiant hæc. Prudentem uel unica seruabit oratio. Et hæc quidem per literas, illa autē absq; literis nunciata sunt. Qua ratione fieri potest, ut Deus filium habeat sine muliere? Quod si Deus filium habuerit, dissidium sanè aliquod inter ipsos oriri poterit. Quomodo item possibile est, ut Deus homo fiat? Quo deniq; modo homo factus est? Insuper, si Christus deus erat, et dei filius, cur non hominem nudo uerbo seruauit, sed quasi impotentia impeditus homo factus est, & mortuus est, ut hominem saluaret, iuxta Christianorum sententiam? Quod si deus erat, quomodo passus est? deus enim pati non potest. Cumq; Christiani Mosaicā legem transgrediantur, et propter hoc merito accusandi sint, ipsi tamen Musulmanos, qui potius laudē merebantur, incusant. Sed & ipsius Mahometi nomen & in ueteri testamēto, & in Euangelio, etiam Christo hoc commendante, descriptum erat: Christiani uero illud eiecerūt. Imò non in his tantum, sed etiam ab æterno in dextra diuini throni parte scriptum inuenitur. Postremo Musulmanorum fidem ab ipso Abrahamo originem traxisse, certis argumētis deprehenditur.

QVOD CHRISTVS FILIVS DEI SIT.

ET DEVS VERVS ET PERFECTVS, QVOD-
que Deus existens homo factus sit, iuxta theologo-
rum & prophetarum testi-
monia.

APOLOGIA PRIMA.



AGNVS est Deus Christianorum. Meletius Monachus humilis & exilis prudentissimo & sapientissimo Sampfati Isphachani. Cū literas tuas, quas ad me misisti, accepiſſem, intellexi quā multis mecū colloqui cupias, si mutua cōuerſatione frui liceret. Temporis uero opportunitate hoc non admittente, necesse fuit scriptis hoc, quod cupiebas, exequi. Verum & ipse iam antè reſcripſi, et de omnibus, quibus accusas nos, pro uirili defendi, et A-

pologiam abs te scriptam expectauī haecenus: sed frustra. Nō multo autem trāſacto tempore, mea, quam tibi scripſerā, Apologia ad me reuerſa est ſine omni indicio & reſpōſione. Miratus ſum hoc uehemēter, multa et diuerſa de hac re mecum conſiderans. Quidam uero à uobis huc peruenientes retulerunt mihi, quod cupias reſponſionem hanc uel apologiam huc non remiſſam eſſe. poenituiſſe enim te facti. Præterea & hoc addiderunt, quod dicas, Quomodo poſſibile eſt Deo eſſe filium ſine muliere? Si enim filium habet, en diſſidium & factio inter ipſos eſt. Quomodo etiā poſſibile eſt, ex Deo hominem fieri? item, Qua ratione cum Deus fuerit, homo factus eſt? Præterea, quod ſi Chriſtus Deus erat & Dei filius, cur nō hominem uel nudo aut ſolo uerbo ſeruauit, ſed quaſi impotentia impeditus, homo factus eſt, mortēq; ſubiit ut hominem ſaluaret? Inſuper, ſi Deus erat, quomodo paſſus eſt? Deus

enim nō patitur. Deniq; quod nos qui Christū profitemur, transgrediamur & soluamus legem Mosaicam, incusemus uero & damnemus uos, ut qui impiē & falso eandem obseruetis. Fieri itaq; ut nos qui accusationem merueramus, uos ipsos qui laudem meruistis, condemnemus. Item, quod & Christus de Mahomet uaticinatus sit, ipsumq; commendauerit: quodq; nomen eius & in ueteri Mosis lege & in Euangelio descriptum Christiani cum multis alijs eiecerint. Sed & hoc hi iīdem addiderunt, quod cupias Apologiam nostram copiosiore & puriore haberi. His itaque cognitis, institutum tuum comprobauī. Quicumq; enim ueritatem inquisiuerit, eandem inuenit. Musulmani enim interdicerē solent, ne quidam illorum cum Christianis disputent: nimirum in hoc, quantum uidere est, ne mutuis disceptationibus exercitati, puram ueritatem agnoscant. Christiani contrā cum animi fiducia innitentes puræ suæ fidei, & rectis, probatis uerisq; quæ obseruant, dogmatis, nullos omnino suorum impediunt, sed singuli illorum confidenter & libere cum omnibus, quibuscunque libuerit, disputare solent. En igitur iuxta animi tui sententiā, defensionem meam quoad potero institui, ea scilicet edifferens, de quibus ad nos scribens dubitauisti & interrogasti. At qui hæc tua sunt, ô bone Sampates, uerba. Ego uero quid dicere aut loqui uelim, & unde orationis sumere initium, non uideo: ueritus, ne tibi simile quiddam, quod his qui oculis laborant, contigerit. Hi enim cum uisus sint imbecillioris, solis radios lumen que auersantur, & in tenebris potius desiderare gaudent. Ita etiam tibi ueritatis & iustitiæ uerba audienti contingit. Veritatem enim auersaberis, odioq; habebis, multo potius cupiens in uanis his, quibus nunc immersus es, tenebris desiderare, sicut et illi de quibus modo diximus. Quod tamen ne fiat, deprecor. Veruntamen innata illa tibi, quam Deus concessit, iudicandi cognitione, disciplinis quoque & institutione honesta, qua institutus es, insuper honesta & integra, quam tibi multi tribuunt, conscientia (quæ omnia te in ueritatis uiam inducere possunt) freti, hunc laborem suscepimus. Nec enim multorum & uariorum hæc est cognitio. Nunc autem, ut ipse uides, ad te scribo, & quasi oblitus ingenij mei, tenuitatis & inscitiae, rusticitatisq; qua premor, rationem Apologiæ nostræ reddere institui, & ostendere ea tibi, de quibus dubitando interrogauisti, quorum cognitionem ipse auribus percepi, & animo edoctus sum, Dei auxilio nimirum oculis meis apertis, meq; à uana, peruersa, à patribus tradita superstitione ad sinceram & inculpatam Christi fidem & ueritatis uiam eō uerso. Hortor itaq; ut attētus audias. Nihil enim ex me dicturus sum, neq; ex his quæ à uobis non recipiuntur: sed eorum utar librorum testimonijs, quos omnes Musulmani pro ueris & sacrosanctis scripturis à Deo datis agnoscūt & fatentur. Fac igitur, ne tibi idem contingat, quod ijs qui thesauris in terrā defossis insistentes, cui nam rei insistant, & quid nam ipsis proximum sit, nō intelligunt. Hi enim ingentes diuitias tantum non manibus habentes, propter ignorantiam harum uacuis discedūt manibus. Vel ne his similis fias, qui dulcissimæ potatu & limpidissimæ assistentes scaturigini, sitibundi tamen discedunt. Quin potius laboriosos illos & sudantes imitare, qui in hoc sunt, ut defossum illum & absconditum thesaurum effodiant, & lucro ditentur. Tūc etenim, quæ impijs & indoctis ignota sunt, Dei oracula in presentiarum tibi reuelata, ceu in manus tradentur. Attende igitur, ut scopo & proposito diligenter considerato, & diligenti simul inuestigatione hæc nostra legas, ut diuina

na sciētia simul & ueritate implearis. Magna est enim Christianorum fides, & magnum mysterium est Christi filij Dei incarnationis negotium.

Quomodo, inquis, possibile est Deo esse filium sine muliere? Quomodo item Deus homo fieri potest? Quis deniq; sanctorum hāc docuit tantam impietatem, aut quis nam prophetarum hoc per uisionem cōspexit? Et hec quidem tu dicis: quibus nos sic respondemus. Quod Deus creator sit omnium uisibilem & inuisibilem, didicimus etiam nos, cognoscimus, credimus et fate mur: quid uero Deus sit, neq; edocti sumus, neq; intelligimus, imò ne in animum quidem incidit huius impietatis inquisitio. Similiter Christum et filium & uerbum Dei esse, Deumq; ipsum, didicimus, cognoscimus, credimus, & confitemur: qualis uerò illius sit generatio, nos nec scimus, nec edocti sumus, neq; etiam in eternum hoc inquirere uolumus, ceu impium, & à Christiana fide & religione quā maxime alienum. Quin equanimiter sentimus & ab angelis & ab hominibus illud omnem naturam excedens mysterium ignorari. Atq; eadē nobis de incarnatione illius est sententia. Quod enim homo factus sit, & edocti sumus, & cognoscimus & credimus. Quo modo autem homo factus sit, ignoramus. Sed quemadmodum ignoramus illius ex Deo & patre generationem, sic etiam eam qua ex matre sua sancta Maria uirgine natus est, nobis incompertam esse fatemur. Vos uero, qui quid Deo impossibile sit, intelligitis (dicitis enim, quomodo possibile est ut Deus habeat filium?) eadem certe ratione qua hoc dicitis, quid etiam Deo possibile sit, intelligitis. Vos igitur multarum rerum scientia præditi, docete nos indoctos & rudes, quæ nam Dei natura sit, & quæ nam sit illa possibilitas simul & impossibilitas, ut nos iuxta uestram sententiā in perditione uiuētes ab interitu eripiatis. Ediffere igitur nobis, quid Deus sit & Dei natura: tunc & ego, quæ nam filij & uerbi Dei sit generatio, exponam. Et licet fortasse audaculi quidam & perfrictæ frontis homines de hac re dixerint, quicquid ipsis in mētem uenerit, fatebor tamen ipse nostram in hoc negotio ignorantiam. Verū tamen hac me, qua ipse teneor, dubitatione libera. Vos enim, qui dicere solitis, qua ratione possibile est ut Deus filium habeat absq; muliere? intelligere uidemini aut tales esse, qui intellecturi sint exactissime, quo modo Christus ex muliere natus sit sine uirili opera: & quod illo est manifestius, quomodo Adam homo factus sit sine uiro et fœmina: uerū ut et Eua ex uiro quidem, sed absq; muliere creata sit, idq; non iuxta naturæ legem constitutam, quam post transgressionem à Domino acceperunt, uerū diuersa quadam ab hac ratione, nobis qui Christum fatemur prorsus incognita, sed soli Deo nota. Quod si autem hoc deprehendere nulla humana ratio potest, quid quæso incassum laborantes Musulmani nos de iisdem accusant, quæ nec ipsi intelligunt nec nouerūt, sed tantum à ueritate aberrare uidētur, quantū cœlū à terra distat? Verū scripturarū ignorantia in huiusmodi errores inciderūt. Moſis enim libros & Dauidis psalterium, insuper & prophetarum scripta, sed & ipsum Christi Euangelium, omnia inquam hæc sancta, iusta, uera et bona esse dicunt & confitentur (ut & reuera sunt) fatentur autem solis uerbis: quæ autem in his dicuntur, non intelligunt. Et quemadmodum fieri solet, cum audiris angelos egregie & suauissimis sonis Deum celebrare, ea quidem quæ dicuntur ab his amore & laudibus prosequimini, quis uero dictorū sensus sit nō intelligitis. Sic in omnibus hisce libris facere soletis, ut ea quidē quæ in his scripta cōtinentur: laudibus uehatis, quid uero dicatur, ignoretis. Quam ob

rem? Quia nunquam de his solide edocti estis. Christiani uero partim in ecclesijs congregati, partim singuli domi suæ quotidie sacros libros perlegunt: & sic tandem temporis diuturnitas, assidua lectio, & diligens inuestigatio exposuit docuitque illos omnem ueritatem. Quum igitur ignores ea quæ Christi sunt, putas etiam, quod nemo sanctorum de illo locutus sit, & nullus prophetarum de hoc uaticinatus: eaque à nobis, quos omni patrocinio destitutos arbitraris, audire desideras. Audi igitur quod quæris, & attente quæ dicuntur considera.

Gen. 18 Magnus ille Moses in libro Geneseos uerbotenus sit dixit. Dixit Dominus, Clamor Sodomarum & Gomorrhæ multiplicatus est coram me. Descendens igitur uidebo. Abrahā uero stabat coram Domino. Et appropinquans Abraham dixit, Num simul iustū perdes cum impio? Et erit iustus sicut impius: Si fuerint quinquaginta iusti in urbe, nonne remittes illi propter quinquaginta iustos? Nequaquam hoc facies, qui iudicas omnē terram. Dixit uero Dominus: Si inuenero quinquaginta iustos in Sodomis, remittā omni loco isti propter hos. Et respondens Abrahā dixit: Nūc incipī loquī ad Dominū meū, ego uero terra sum & cinis. Quid si inueniantur quadraginta quinque? Et dixit Dominus: Si inuenero quadraginta quinque, remittam ciuitati. Et hoc modo colloquens cum Domino Abraham, descendit usque ad decem. Et tunc Moses subiungit: Et abiit Dominus, postquam cessauit loqui cum Abraham. Vides ne unde cœperint paulatim manifestari, quæ ad Christū pertinet? Oculi enim hominis iusti poterāt agnoscere Deū, licet in seruili forma existeret. Attende igitur, quod Deus pater nunquam apparuit in prophetarum uisionibus humana specie, eo quod ipse non est homo factus: sed nunc quidem alia, nunc rursus alia specie apparuit. Angeli uero non nunquam humana specie apparent. Inquirendum igitur in hac uisione fuerit, quis nam is sit qui tunc uisus est. Ecce uero, Deus pater non erat: quia humana forma uisus est. Sed angelum ne fuisse dices? Sed quāquam quæso decorū hoc erit, si Moses aut alius quispiam sanctorum angeli mentione facta ipsum appellauerit dominum uel iudicem? Quis est alius qui iudicat omnē terram, quāquam Deus? Cū igitur cōstet, quod is qui humana specie apparuit, nec Deus pater fuerit, nec angelus, propter eas causas quas modò recēsuimus, elucet omnino, idque necessario, quod ille ipse uerbū & filius Dei fuerit, qui & deus & homo est. Eo enim facto, quo ipsi Abraham humana specie apparuit, ostendit futurā suam incarnationem. Quod uero dominus nominatur ab ipso Abraham & Mose, & uniuersæ terræ iudex, qui misereatur cuius uoluerit, et corrigat quē corrigere fuerit uisum, suam in hoc diuinitatem demonstrauit. Iudicare enim, misereri, & irasci, Dei solius est: angeli uero uel hominis nequaquam, neque enim hoc illorum uirtutis est, & potētiae. Cum enim dicit, Si inuenero quinquaginta uel pauciores his, urbi remittam, potētiae suæ magnificentiam indicauit. Tu uero caueas interim, ne cum audieris dicentem Dominū, Descendens uidebo: de Deo humile quidpiam, & illius diuinitate indignum imagineris. nam propter humanæ naturæ imbecillitatem sepe numero talia de Deo dicuntur. Præterea hoc dictum est, propter futuram illius cum hominibus conuersionem.

συζητήσαντες

Gen. 13. & 22.

Præterea cum Dominus Abrahæ quatuor totius orbis cardines ostendisset, inquit: Tibi dabo terram, & semini tuo, & multiplicans multiplicabo semen tuum sicut astra cœli, & sicut arenam iacentem in littore maris: quoniam

nam patrem multarum gentium constitui te, & benedicentur in te omnes gentes. Hæc sunt Dei ad ipsum Abraham uerba. Nunc quis horum sensus sit, inquirendum est. Considera igitur ut Moses dicat, quod Deus ipsi Abraham & semini ipsius promiserit & pollicitus sit omnem terram, & quod semen ipsius sit multiplicaturus sicut astra cœli, & arenam in littore maris: & in semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes. Et quandoquidem Dei uerba uera sunt, nec unquam fallunt, inspiciamus agendum, quando & quo nam modo impleta sint hæc Dei oracula. Abraham enim binos habuit filios, alterum quidem ex ancilla Agar, Izmaëlem scilicet: alterum ex libera uxore Sara, nempe Isaac. Num itaque propter Izmaëlem ex ancilla genitum, ceu Abrahamæ semen, dixit Dominus, quod in illo benedicendæ sint omnes gentes? Sed cum Dominus diceret ipsi Abraham, Ejce ancillam cum filio ipsius, nequaquam enim hæres erit ex ancilla genitus cum filio liberæ: secundum Dei præceptum Abraham Izmaëlem cum Agar matre sua eiecit, domoque sua expulit. Insuper Abraham iustus, cum ex Deo audiret, Patrem multarum gentium te constituam, & tibi dabo terram, & semini tuo, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: respondit sic dicens, Quid mihi dabis Domine, cum ipse sine liberis moriar? Vnde uides, quod priusquam admoneretur Abraham ut Izmaëlem domo eiceret, hunc nequaquam filij loco duxit Si enim hunc filium uerum esse aestimauisset, nunquam certe postulauisset filium alterum. Eo enim quod dicit, Ego uero orbis morior: filium postulat, quem & filium & semen suum esse aestimet. Isaac enim tum demum cum hæc antea peracta essent, natus est. Post hæc autem omnia uerbum Domini dicens, Ejce ancillam cum filio suo, manifeste ostendit, quod nec Deus Izmaëlem filium & semen ipsius Abrahamæ esse reputauerit. Et ecce, quantum apparet, Izmael iuxta Dei præceptum hereditate paterna Abrahamæ excidit. Num igitur hunc Isaacum esse dicemus? Quod quidem hic filius sit uxoris liberæ, manifestum est: & Hebræorum gentem ab hoc descendisse constat: gentium autem benedictio ad hunc minime referri potest. Soli enim Hebræi sunt ex illius semine, ceu posterij Iacobi, & duodecim filiorum eius. Quin in felicitate adhuc: & flore regni sui constituti, pauci admodum & numeratu faciles reperiuntur, sic cum totius orbis habitatoribus conferantur. Vix enim uel unius tantum gentis quantitatem sibi conseruauerunt: diuino autem auxilio adiuti, insignes & terribiles habebantur. Populum enim sibi hunc peculiarem uocabat Dominus, & illos hereditatem & peculium suum nominabat: & illius uirtute deuicerunt simul, & aduersariorum oppidis potiti sunt, per que Dei potentiam in Aegypto Moses miracula edere cœpit, & post hunc filius Nun Iosue alijque plures usque ad Christi generationem. Sed post generationem illius in perniciem ruere Iudæi cœperunt, & Iacobi prophetia impleta est dicens, Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femore illius, donec ueniant quæ reposita ei sunt, & ipse expectatio gentium. Verum & Isaia oraculum dicens: Exurget radix Iessæ, & qui exurget ad imperandum gentibus, in illum gentes sperabunt. Nam usque ad Christi natiuitatem Iudæi & reges & pontifices de sua gente habuerunt: hoc autem nato, & reges & pontifices defecerunt. Interea uero temporis nunc quidem Deus illis irascebatur propter peccata ipsorum, idololatriam in primis, cuius studiosissimi erant: nunc uero eorumdem miserabatur denuo: postquam uerò facinus illud magnum & horren-

Gen. 21

Gen. 49

Esa. 11

“

“

horrendum patrare sunt ausi, tūc à Deo deserti in iram irreconciliabilem inciderunt, & in gētes dispersi sunt. Et sanè sustinuit illos Deus ad tempus, humanum quasi mitemq; se illis exhibens, cum nimirum resipiscētiā illorum & poenitentiam expectaret: sed incurabili morbo laborantes abscidit, quem admodum prophetae de ipsis uaticinati fuerant. Cum enim idolis seruirent, & Deum irritarent, ipsos quidem in captiuitatem & poenas propter scelera illorum tradidit, non tamen omnino dereliquit: sed in tempus aliquod non adeò immensum, nec infinitū, diuina in illos ira extendebatur. quo transacto, ut dictum est, & illius misericordiam & pristinam foelicitatem recuperabāt. Veruntamen nec in tempore captiuitatis illorum unquam defuerūt illis prophetae, ad consolationem illorum & animae salutem à Deo dati. Predicebant enim & uenturam Dei in illos iram, & tempus irae definitum, tum etiam Dei post hoc secuturam commiserationem, & futurum in Hierosolymam reditū. In Aegypto enim transegerunt annos quadringētos, uerum ibidem et multiplicati & enutriti sunt. Postquam uero ascenderunt Hierosolymam, & templum extruxerunt, in captiuitatem redegit eos Babyloniorum rex Nabuchodonozor annis 70. Post hac annis duobus & semis Antiochus ille cognomēto illustis. nec ultra longius diuina in illos ira porrecta est. Imò cum tempore Moysis in deserto existentes uitulo sacrificarent, & post hac idolis offerret uictimas, nec tantummodo animalium sacrificia, sed proprios liberos quoq; dæmonibus immolarent, & prophetarum cædibus contaminarentur, nequaquam tamen adhuc Dei iram irreconciliabilem experti sunt. A Domini uero passione anni iam mille trecenti & sexaginta elapsi sunt, & tamen (ut nimirum ipsi affirmant) legem custodiunt, & ab omni idololatria abstinent: sed propter unum hoc, quod in Christum exercuerūt impijssimum facinus, deserti, & totius mūdi exemplum facti sunt. Quod enim hac de causa dispersi sint, ut totius mundi ludibrio & risui exponerentur, clarissime uel ex hoc patet, quod à nullo prophetarum interea temporis consolationem acceperunt, nec aliquis prophetarum inter illos locutus est post Ioannem Zacharie filiū. Cum enim iam aduenisset is qui per prophetas prædictus erat (Christus nimirum) necesse erat prophetiam aboleri, partim quidem quod Christus, ut modò dictū est, uenisset, partim quod Iudæi hac indigni essent, & omnino deferendi, eo quòd Christum contempsissent, & in eum omnia quæ facta sunt ab ipsis patrauissent: propterea inquam, malis obiecti sunt incurabilibus. Non enim nudum hominem crucifixerūt, sed Deum & hominem: nec tamen diuinitas passa est, sed homo. En igitur & illa, quæ ex Saræ liberæ filio, Isaac nempe, progenita est posteritas derelicta est, & Isaaci semen, quantum Iudæos attinet, in perditione desertum. Qua igitur ratione Deus Hebræorum gentem pro Isaaci semine erat habiturus, cum iam de illis constitutum esset, ut in Dei iram implacabilem inciderent? Quomodo item pro Abrahamæ filijs erant reputandi, quos Dauid antè præuidens, de ijsdem uaticinatus Dominum alloquitur: Obscurentur oculi ipsorum, & dorsum illorum semper incurua: id est, nō recedat ab illis seruitutis iugum perpetuæ. Hoc enim sibi uult, quod eos incuruandos esse à Deo præcipit. Neq; enim, hæc est execrandi formula, sed prophetiæ enunciatio. Qua deniq; ratione eos Isaaci semen & Abrahamæ filios Deus iudicaturus erat, quorum subuersionem & excidium prædixit propheta Daniel: nusquam uero reditus illorum & reuocationis (ut in alijs solet) meminit, sed diuersum longè indicat. Postquam enim tragico

Tēpus, quo liber hic conscriptus est.

Psalm. 68.

& magnifico dicendi genere euentura ipsis mala exposuisset, tandem subiungit, Vsq; in consummationem seculorum hæc eos detinebit seruitus. Verum in Euangelij quoq; sic scriptum est, quod Iudæis magnifice sese erga Christum extollentibus, dicendo, Patrem habemus Abraham, dixit Ioannes: Ne dicatis intra uos ipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, possibile est Deo, etiam ex lapidibus hisce Abrahamo filios suscitare. Quid autem hæc sibi aliud uoluerunt quam si dixisset, Quoniam in uobis ipsis boni nihil est, uerum in hoc solo cõfili splendidis uerbis extollimini, quod uos Abrahamæ filios dicere potestis, dico uobis, quod possit Deus etiam ex lapidibus istis ipsi Abrahamo filios excitare. Quod autem ex lapidibus inanimatis possit Deus homines formare, manifestum est: qui enim de nihilo creauit hominem, eundem ex inanimata materia creare potest. Veruntamen hæc non de lapidibus, sed gentibus dixit, quæ corda habebant ipsis lapidibus magis excæcata: quæ postea Christum adorauerunt, in eundem crediderunt, & iuxta promissionẽ pro Abrahamæ filijs reputati sunt. Iudæos enim non modo hac gloria priuauit Christus, & à genere Abrahamæ exclusit, uerum etiam diaboli filios nominauit, dicens: Vos facitis opera patris uestri, diaboli. Ille homicida est ab initio, & in ueritate non stetit, quoniam mendax est.

Dñ.

Matth. 3

cc

cc

Ioan. 8

cc

Quos autem Christus diaboli filios nominauit, num Deus Abrahamæ filios & Isaac semine iudicare potest? Quæ enim est communio diaboli cum Dei seruis Abraham, Isaac & Iacob? Imò quod est Dei cum diabolo commercium?

En igitur, iuxta Iudæorum & Musulmanorum sententiam & fidem, Dei uerbum irritum falsumque esse deprehenderetur (ab Izmaële enim gentes nequaquam Deo accesserunt, similiter nec ab Isaaco) sed nequaquam hoc est, minime inquam. Nullo modo enim Dei uerbum intercidit: uerum in Christo, qui ex Abrahamæ semine natus est secundum carnem, manifestata, reuelata & impleta sunt omnes uisiones, omnes prophetiæ, omnesque reuelationes, quæ ipsum & Deum esse & hominem ostendunt, quemadmodum noster hic sermo iam demonstrauit & exposuit, & manifestius adhuc multo exponet. Insuper & omnes gentes in Christo acceperunt benedictionem per fidem, qua in illum crediderunt. Gentes enim uniuersæ prius idolorum cultui deditæ, nunc fideles & orthodoxæ sunt, exceptis paucissimis, Musulmanis scilicet, Hebræis, & alijs: qui simul omnes, nulli uidentur, cum Christianorum multitudine collati: non magis quam si tantillum aquæ, quantum uola manus capit, cum pelago comparetur. Veruntamen quid hoc ad ueritatem, si nonnulli hanc contemnentes, incorrigibiles & infideles permanserunt? Sol enim totum illuminat aërem, & orbem uniuersum, cæcis interim in cæcitate & tenebris permanentibus: nec tamen propterea sol reprehendendus est, sed ipsi cæci. Talis mea quoque de Christo fertur sententia. Christi nempe Euangelium & doctrina, imò Christus ipse, infinitos soles splendore & lumine excellit. In omnẽ enim terram Euangelij prædicatio diuulgata est, et credentes salutem consequuntur: qui uero non credunt, pereunt. Non tamen hæc culpa in Christum, sed in infideles incidit, qui suam ipsorum salutem produnt. Nec tamẽ omnibus simpliciter & nude credentibus salus contingit, sed ijs qui per fidem opera faciunt salute digna. Reuertatur autem ad Christi testimonia & demonstrationes nostra oratio, non tamen ut omnes recẽseat. Si enim omnes, quæ de Christo sunt, reuelationes, uisiones & uaticinia discutere aggredieremur, etiam mult

multi scribæ multum laborando, uix paruam aliquam ex his partem absoluerit: nihilominus tamē pauca ex multis proferamus ad ueritatis illustrationē.

Deut. 18 Dixit Moses ad populum Hebreorū: Prophetam ex fratribus uestris suscitabit Dominus Deus, sicut me; & omnis anima quæ non audierit prophetam illum, eradicabitur. Atqui considera hic prophetæ diligentiam. Dicendo enim, prophetam suscitabit Dominus Deus, ostendit, quod homo futurus sit de quo uaticinatur, & quod à Deo sit, nec de pseudoprophetarum numero. Dicendo autem, Ex fratribus tuis, ostendit quod ex Hebreis, & nō aliunde oriundus sit: neli forte quis alienigena se prophetam hunc esse diceret, & Dei spiritu uaticinari, ab ipsis reciperetur, sed ut hunc ceu erroneum & impostorem negligerent. Porro & magnus ille Moses prius à Deo accepit testimonia, partim quidem ex miraculis in Aegypto editis, & maris rubri transitu: partim uero ex Dei in monte Synai congressu, & uisione per ignem exhibita coram uniuersis populi Iudaici castris. Et tunc demū legem à Deo acceptam promulgauit: quapropter superius diximus Mosem illum magnū hoc de Christo dixisse, Suscitabit Dominus Deus prophetā ex fratribus uestris.

Ioan. 1 Illud uero, **SICUT ME**, hac de causa adiecit, quod sicuti ego uos in libertatem asserui ex acerba Pharaonis seruitute, luto & laterum coctione, & legem uobis salutiferam tuli: sicutiam is à me modò prædictus propheta, ex tyrānide & potestate diaboli & idololatria uniuersum mundum libertaturus est, & libertatis leges laturus. His auditis Iudæi hunc olim prænunciatum expectabant, & uidentes Ioannem Zachariæ filium ex deserto uenientem & baptizantem populum, cum hunc eundem esse quem Moses prædixerat, existima-

Psal. 97 rent, interrogauerunt eum, **Tu ne es propheta ille?** Quid uero idem respondit: Non sum ego, sed ipse ante illum missus sum. Venit autem post me, cuius ego calciamenta portare indignus sum. Propheta certe erat Ioannes, & præclarus quidem: sed quia Iudæi de illo propheta interrogabant, quem Moses prædixerat uenturum, Ioannes se illum non esse respondit. Sed ecce Iudæorū ingratitudinē & stultitiā, qui priusquam Christus uel Messias adueniret, illum expectauerunt, illumque inquisiuerunt, uenientem uero contempserunt.

Psal. 71 Post hæc uero rursum dicit Moses ille magnus: Latetur unā cum illo cœli, & adorent illum omnes angeli Dei. Age igitur & mihi dicito, quem nam alium angeli Dei adorant præterquam Deum ipsum? Hic igitur, quem Moses hominem, prophetam & legislatorem esse demonstrauit, quem item ab angelis adorandum esse dixit, & Deus & homo est, filius scilicet & uerbū Dei, à nobis simul & angelis adorandus & honorandus. Et hæc quidem ex Mose.

Psal. 71 David uero propheta sic dixit: Deus iudicium tuum Regi da, et iustitiam tuam filio regis. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios inopū, & calumniatorem humiliabit. Commorabitur cum sole, & ante lunam, in generatione generationum. Descendet ueluti pluuia super uellus, & ueluti stilla stillans super terram. Oriri faciet in diebus suis iustitiam, et multitudinem pacis, donec auferatur luna. Et adorabunt eū omnes reges terræ. Omnes gentes seruient ei, & erit nomen eius benedictum in secula. Ante solem permanet nomen eius, & benedicentur in eo omnes tribus terræ: omnes gentes beatificabunt illum. Beatus Dominus Deus Izaëlis, solus faciens mirabilia, & benedictum nomen eius in seculum & in æternum. Duas hic in uniuersum personas propheta inducens, Deum scilicet, et filium regis, nihil aliud innuit quam Deum uel regem, & illius filium Christū, qui iudicat pauperes populi,

puli, & saluos facit inopes, & humiliat calumniatorem. Neq; hic hominem quendam fortem, & iustum principem uel regem intelligas. de eodem enim dicit, quod commoraturus sit cum sole: item de eodem, quod sit ante lunam & generationes generationum. In quem uerò hominum hoc competere potest, ut ante lunam in generationes generationum esse dici possit? & ut cum sole commoretur? In nullum certe alium, sed reuera in solum ipsumq; Christum prophetia quadrat. Cum enim dicit, quod iudicet pauperes populi, & saluet filios inopum, & calumniatores humiliet, illius ostendit iustitiam, fortitudinem, & curam qua erga homines utitur. Cum uerò dicit, quod ante solem permaneat nomē eius, & ante lunam in generationes generationū, illius æternitatem principio carētem indicat. Et eo quod dixit, Commorabitur cū sole, illius æternitatem fine carentem denotauit. Item, Descendet ueluti pluuia super lanam, & sicut gutta stillans super terram. Exoriri faciet in diebus suis iustitiam, & multitudinē pacis, donec auferatur luna. Denuò (responde) quis descendit ut pluuia super lanam, id est quietē, & sine strepitu, & citra propriam maiestatem magnificentiamq; suam, præter Christum? qui descendit cœlitus in sanctam uirginem, quæ conceptum eum peperit in uili præsepio, & humili casa. Non enim uenerat iudicaturus mundum, sed ut mundū saluaret. Cum uerò ueniet iudicaturus orbem, apparebit in gloria patris sui cum omnibus angelis: quemadmodum ipse Christus in Euangelio testatur, Non ueni iudicaturus mundum, sed ut mūdum saluem. Item, Exoriri faciet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis, donec auferatur luna. Quis nam horum sensus, Producet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis? Non alius, quàm quod impietatis summā notat perniciem: quod scilicet homines derelicturi sint Deum, procreatorem & factorem suū, qui eos nusquam existentes in hanc substantiam redegit: & adoraturi sint diabolum, creaturas, & opera manuum suarum. Et quemadmodū aliquis ebrietate uictus, aut in densis profundisq; tenebris oberrans, neglecto proprio parente, qui commodum & utilitatem salutemq; suā in primis & unice desiderat, promotamq; cupit, hostem sequitur, cædis & pernicipi suæ cupidū, ligatus scilicet & uinctus ab eo manusq; pedesq;, deductus tandem in carcerē munitissimū, & obscurum, non agnoscit nec discernere potest patrem & amicum ab inimico & hoste propter ebrietatem & crapulam, nec etiam uult: & postea licet tandē ad sensus uestigia reuertatur, illud non potest, in uinculis nimirum detētus. Sic homo etiā in initio errabundus, & à recta plana q; seductus uia, incidit in manus diaboli. Et quis nam locus est hoc obscurior, & deformior? Hic uero hominem uoluptatum copia inebriatum, omnis sensus expertem fecit: tunc ueluti inebriati, aut inordinato & superfluo humore & insania, aut à dæmone agitati, audientes non audiunt, & uidentes non sentiunt, propter mētem scilicet & rationem, quæ ducis officio fungitur, seductam: uerum ea quæ solida stant, tanquàm mobilia imaginātur: & quæ mouētur, immota consistere putāt: & quæ illis utilia sunt auersantur, noxia uero amplectūtur, nec honestum bonū ue à malo diiudicare possunt, nec ab inimico amicū. Hoc ipsum, ut diximus, hominī contigit. Respuīt enim Deum, & ligatus à dæmone in densissimis ignorantie tenebris tyrannidem illius sustinuit. Dauid uero diuina gratia repletus intellexit, in quantum pernicipi barathrum, procellam & tempestatem homo inciderit, & quanta Deum affecerit iniuria, ipsum repudiando (duplex enim hic iniuria depræhenditur, hominem enim iniuria

Ioan. 12

ria

ria affecit diabolus, quod hūc tam procul à Deo seduxerit: & si dicere fas est, in ipsum quoq; Deum facit iniurias, illius nimirum creaturam seducendo. Similiter & homo Deum affecit iniuria, quod hoc repudiato, diaboli imperium secutus sit) quis deniq; ipsum à densissimis tenebris & iniquitate esset redēpturus. Cum itaq; propheta dicat, Oriri faciet iustitiam, hoc innuit, quod quemadmodum aegroti in tenebris decumbentes, ipsi quidem non in lucem prodeunt, sed lux ad illos penetrat: sic etiam homini in diabolicis tenebris decumbenti exoritur is, qui misericordie viscera erat assumpturus: quo exorto & totū orbē illuminante, omnes tenebræ discedētes disparuerūt. Homo uero illuminatus, ubi cognouit iam quali uinculo constrictus decumbat, & se ipsum nullo modo adiuuare ualens, ad eum qui hoc potest, respicit. Hic uero, cum nollet hominem ulterius diaboli tyrannide premi, liberauit eum, sanauitq;. Liberatus uero, sanatusq;, non amplius diabolo adhæsit, uerum hac redemptione facta, per fidem hominis ea qua Deus affectus fuerat iniuria euauit, & huius apparuit iustitia, exorto iam rationali sole iustitię, Christo nimirum. Homo itaq; fide percepta, tempestate & fluctibus carētem fidei portum ingressus, multitudinem pacis nunquā iactandæ procellis aut conturbandæ accepit. Tunc impletum est Dauidis oraculum, dicentis, Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum peccata oblecta sunt: Beatus uir, cui Dominus peccatum non imputat. Sed quod in loco suprā citato dicit, In diebus illius: innuit hominem fore, qui hæc miracula editurus sit. In Deo enim dies curiosius inquirere, uel mensurare, nefas est. Christus autem, quatenus homo est, initium habuit, & huius dies mensurantur. Illud uero, Donec auferatur luna, nullo alio sensu propheta dixit, quā hoc, quod ueluti luna seruanda est, nec peritura, ita nec ille homo. Quoniā uero absolute sine carere, soli Deo proprium est, indicauit hisce, quod hic & Deus & homo sit. Illis uero uerbis, Adorabunt eum omnes reges terræ, & omnes gentes seruient illi: indicauit gentium conuersionem ad Christum, & regum adorationem. Ne uero hi qui ueritatem destruere & inuertere cupiunt, hæc de rege aliquo potenti & inuicto intelligerent, utpote Iulio, Augusto, Tiberio, uel alijs, qui & ipsi à regibus terræ & gentibus adorati sunt, & ab his celebrati, quamuis homines essent, ut et nos omnes, Dauid cum dicit Nomē eius esse benedictum, etiam hoc addit, In sæcula. Vniuscuiusq; enim hominis laus in uita hac unā cum illa deponitur: sed post mundi huius consummationem nec laus ipsius permanet, nec infamia. Sola enim opera illius unā cum ipso discedunt, quorum etiam retaliationem ab eo expectat qui mundū iudicaturus est, siue bona fuerint, siue minus. Illud uero, In sæcula benedictum erit nomē ipsius, nequaquā hominis est, sed Dei. Item, Ante solem permanet nomen illius. Quis rogo hominum ante solem conditum inuenitur? Nullus omnino, & nec ipse Christus, quatenus homo est, sed quatenus Deus est. secundum humanitatem uero & esse cœpit, & dies habet mensuratos, & adorauerunt eum omnes gentes, & omnes reges terræ, ut Deum & hominem, & in eo omnes gentes sunt benedictæ.

Porro hæc Dauidis prophetia, cum Esaia & Iacobo conuenit, qui de Christo dicunt, quod sit expectatio gentium: quemadmodum in superioribus demonstratum est. Tandem uero omnia cōprehendens propheta, & respiciēs Verbi Dei conuersionem pro hominum salute faciam, & quod Deus existens hominē assumpturus esset: uidens deniq; illum modo ferocem & immit-

tem tyrannum diabolum ab homine, quem modo antè tyrannide prefferat, iam tantum non illusum esse & conculcari, uoluptate quasi abreptus, beatam illā uocem exclamans profert, Benedictus Dominus Deus Izraelis, qui solus facit mirabilia, & benedictum nomen eius in æternum & in sæculum sæculi. Indiget sanè & præfens locus expositione aliqua, licet reuera quolibet sole & omni humana ueritate purior sit & dilucidior. Quem enim Dauid paulo antè hominem nominauerat, quemq; ante solem & lunam conditam extitisse dixerat, hunc ipsū nunc pure & simpliciter Deum appellauit. Quis uero tam infœlix, ut de illo dubitet et inquirat curiosius, quem Dauid deum nominauit? nec eum adoret, quem Dauid Deum esse prædicat?

Veruntamen & alibi, magnus ille Dauid sic dicit: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedū tuorū. Virgā potentiae tuæ emittet tibi Dominus ex Siō, & dominare in medio inimicorum tuorum. Penes te est principatus in die potentiae tuæ, & in splendore sanctorum tuorum: ex utero auroræ genui te. En nunc aliam illius prophetiam considera. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Quis nam est ille propheta & regis dominus? Num rex aliquis ex præclaris istis, & in hac terra multa potentia præditis? Minime. Quam ob rem? Propter libertatem, quam à Deo tunc temporis Iudæi habebant, à quo solo regebantur. Principem uero & ductorem habuerunt olim quidem Mosē, post hunc uero filium Nun Iosue, deinde Iudices. Iplis uero propria animi sui uoluntate et affectu regem à Deo petentibus, dedit ipsis regem è gente propria filium Cis, nempe Saulem, deinde Dauidem filium Iessæ. de quo & Deus testatus Samueli dixerat, Inueni Dauidem filium Iessæ, uirum secundum cor meum, qui faciet iuxta omnes uoluntates meas. Et Iudæi quidem urgebantur à suæ gentis regibus, illorum uero reges usq; ad Christi nati tempora liberi, nulliq; hominum aut regum terrenorum subditi fuisse inueniuntur. Et reuera sic est, quoniam nullus alius prophetarum, utpote nec Isaias, nec Ieremias, nec Daniel, calūniari conatus hoc prophetae oraculū dicere potuit, quod ab aliquo rege mortali & perituro ad aliū prophetae simile dicta sint hæc uerba, Dixit dominus domino meo. Cui uero dixit Deus, sede à dextris meis? Ad hominem nimirum, quem Verbum & filius illius assumpsit. Filius enim ante omnia sæcula principatus fuerat particeps cū Deo: dixit autem hoc Deus pater ad hominem, quem Verbum & filius suus assumpsit, sanctificauit, glorificauit, & temporalem cepit principatum, ex quo hunc assumpserat. Volens itaq; propheticus sermo ostendere, Deum patrem quidem, qui ab æterno existit, principio carere: hominem uero, quem uerbum & filius illius assumpsit, initium cepisse, dixit Sede, &c. Tum etiam stabilitatem & perpetuitatem, honorisq; magnificentiam ipsa sedes denotat. Et quæ admodum ignis in ferro, ferri quidem frigiditatem non recipit, ferrum autē in ignis naturam transit: rursum uero nec ferri nigredine ignis inficitur, sed ferrum huius splendore & claritate assumpta omnino pellucidum fit: talis etiam mea de unigenito Dei filio & homine, quæ assumpsit, fertur sententia. Filius siquidem Dei, quoniam Deus erat, mutationem, pollutionem, aut alternationem nequaquam passus est, sed Deus, ut & antea, impermutabilis permansit: hominem uero quem assumpsit, eum inquam sanctificauit, glorificauit, clarificauit, & ut à dextris Dei patris sederet dignatus est, non quod Deus uel dextram habeat, uel sinistram sui partem (hæc enim corporalia sunt) sed quemad-

quemadmodum per sedem honoris magnificentiam designauit, eodem sensu etiam de dextris dixit. Deus enim neque stat, neque sedet, neque dexteram habet, neque sinistram, sed maiestate sua implet omnia. Item, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Qui nam huius inimici sunt? Idololatram, qui Christum non adorant, & ipse diabolus. Hæc uero, Donec posuero, pater non ita dixit, quasi filius ad hoc efficiendum sit impotentior, uerum ut his uerbis ostenderet unam & eandem esse patris & filii potentiam. Quemadmodum enim in Euangelio dicit filius, Nemo uenit ad patrem nisi per me: ita pater dicit, mea potentia cadent inimici tui sub pedes tuos. Præterea, Virgam fortitudinis emittet tibi Dominus ex Sion, & dominare in medio inimicorum tuorum. Quamnam illa est à Deo ex Sion emissæ uirga, & ad quem missa est? Ad hominem nimirum, quem assumpsit filius & Verbum Dei, missa est. Virga autem est ipsa crux, quæ in Sion est fixa. Ut enim uirga propter pastorem potentiam habet pastorem, & eam qua feræ depelluntur uirtutem, talis & mea de cruce & Euangelii prædicatione fertur sententia. Ex Sion enim egredietur lex, secundum Esaiam, & uerbum Domini de Hierusalem. Omnes itaque qui audito Euangelii uerbo baptizati sunt, pastoralis illa uirga pascuntur, cruce nimirum, qui uero ceruicibus induratis Euangelii prædicationi non crediderunt, nec præceptis apostolicis, crucis potentiam etiam inuiti succubuerunt. Per crucem enim & uictus & conculcatus est diabolus: per crucem & nomen Christi, miranda & stupenda miracula sunt edita. Et quid multis opus? per crucem & Euangelium totus terrarum orbis credidit, & facti sunt serui quidem Christi, filii uero Abrahamæ iuxta promissionem per Christum, Christo nimirum ex ipso Abrahamæ semine nato. Et tunc dominatus est in medio inimicorum suorum Christus. Attende quæso, quæ fuerit prophetæ diligentia. Non dixit, uince hostes tuos. Sapius enim hostis ab aliquo uincitur, in quo tamen aliqua adhuc hostilis potentia portio remanet. Dixit autem, dominare: uel hinc docens inestimabilem illam crucis potentiam, & summam hostium ipsius impotentiam. Tum & illud, In medio inimicorum tuorum, infinitam crucis potentiam innuit. In medio enim totius mundi, & in medio idololatrarum apostoli & horum successores prædicauerunt, & in medio ipsorum ædificabant altaria. Et quod imprimis admiratione dignum est, quamuis summa cura & studio impij ecclesias destruerent, flagellis denique diris Christi nomen inuocantes punirent & affligerent, crucis tamen potentia & prædicationis instar solis, imò clarius ipso sole eluxit. Ne uero quis hominum aut ignorantia aut malitia existimaret diceret uel, filio & uerbo Dei propterea missam esse à Deo uirtutis & potentia uirgam, quod illi per se impossibile fuerit facere quodcumque uoluerit liberitque, subiungit Dauides, Penes te est principatus in die potentia tua, in splendore sanctorum tuorum. Quapropter non est humanarum uirum, ut penes aliquem sit principatus illius, sed Dei est. Omnes enim homines tantummodo extrinsecus ad ipsos delatum imperium possident: nam tam princeps quam rex aliquis sæpe priuatus sine imperio nascitur: & licet paternum administret imperium, nihilominus tamen in hoc, quod ante non habebat, ceu paternus hæres succedit, uel propria uirtute & egregijs factis regnum acquirit, uel iniustus in alios alterius regnum uiolenter arripit, & hoc modo etiam ille alterius regnum quo antè carebat, occupat. Sed alius ab his modus regnum acquirendi non est. Ingenitam uero sibi & inseparabilem à se potestatem homo non habet, præter hanc solam, qua

in affectus proprios & liberos ex se genitos utitur, quam solam in homine uidere licet. In Deum autem hoc, quod modò dictum est, non competit. Quapropter & Esaias de Christo uaticinatus, inquit, Cuius principatus super Esa. 9humerum illius: id est, naturalis erit, & ab illo inseparabilis. Dauid etiam in alio Psalmo sic dicit, Regnum tuum regnum sæculorum omnium, & domitium tuum in omnes generationes generationum. Quod idem in præsentiloco dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuæ. Sed qualis nā illa potentiae dies? Ea nimirum, qua crux libere euulgata est, per quam omnes gentes cognoscunt inenarrabilem illam tuam conuersationem & inedicibilem potentiam. In splendore sanctorum tuorum. Quorū? Apostolorum, doctorum, martyrum & sanctorum, qui quidem ab insipientibus pro mortuis & perditis habiti, in manu Dei uero sunt, & in pace quiescunt, iuxta Solomonis oraculum: quicquid secundū Euangelij promissionē, splendent magis quam sol. Deinde, quemadmodum in paulo antè præmissa propheta, sic etiam in hac præsentī dicitur, de homine enim, quē filius Dei assumpsit, hæc omnia locutus, & demonstrare uolens quod idem & Deus & homo sit, hoc inducit, Penes te principatus: quod uel solum ad præsentem statum & demonstrationē sufficeret, nihilominus tamen planius apertiusquē dicit in hunc modū, Ex utero auroræ generatio tua. Quis unquam hominum ante solem natus est? Nullus omnino. Ne quis tamen hoc calumniari uolens, de angelis sermonem esse diceret, quasi illi ante solem creatum conditi sint, inquit, Ex utero auroræ. Quod enim uteri meminit, non eo sensu accipiendum est quod Deus uterū habeat: sed eo quo & Dauid alibi dicit, Manus tuæ fecerunt me & formauerunt me: operatricem uidelicet Dei potētiam ostendens. & Oculi Dei super iustos: quo omnia prouidentem Dei uirtutem innuit, & quod iusti opera faciant digna ut coram Deo ingrediantur. Sic etiam præsens locus intelligendus est. Dicendo enim, Ex utero, ostendit unam & eandem filij cū patre substantiam & naturam. Quemadmodum enim inanimatae arbores eadem & similes sibi ipsi generantur, ficus enim ficum et olea oleam gignit: similiter & bruta animalia singula iuxta genus suum naturæ suæ similia generant: & homo rationalis cum sit, rationalem gignit hominē, & mortalis mortalem, & filius eiusdem cum patre est naturæ & substantiæ. Multo magis igitur hæc & sine omni dubitatione de Deo sentiemus, quod filius & uerbum ipsius eiusdem cum patre sit naturæ & substantiæ, quemadmodum reuera est. Sed respice prophetiarum diligentiam. Propheta enim inquit, Dixit dominus, ostēdit se de Deo dicere, ut iam antè demonstratū est. Addens autem, Domino meo, & Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum: & Virgam potentiae emittet tibi ex Sion Dominus: & Dominare in medio inimicorum tuorum: hæc omnia, inquam, hominē omni natura præstantiorem & inenarrabilem designāt. Vt uero ostēdat eundē & Deū esse & hominē, dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuæ, in splendore sanctorum tuorum. Præterea ut rursus euincat, quod Deus cum sit, naturalis etiam & uerus sit Dei filius, et eiusdem cum Deo patre naturæ & substantiæ, hoc subiungit, Ex utero auroræ genui te. Verum hic idem in alio loco dicit, Et tu Domine spes mea, altissimum posuisti suffugium tuum. Attende quæso, quid dicatur. Eo enim quod propheta dicit, Et tu Domine spes mea, filium Dei innuit. Per altissimum uero, eiusdem patrem Deum indicat. Rursus uero his uerbis, Posuisti suffugium tuum, denotat hominē, quem

filii Dei assumpsit, cui opus erat suffugio. Purus enim ille Dei filius, suffugio uel asylo non indigebat.

Quin & huius filius omni admiratione dignus Solomō: sic dicit, Et nūc
 3. Reg. 8 dō Domine Deus Izraēl ratum fiat uerbum tuum, quod locutus es seruo tuo
 Dauid patri meo. Quoniam num uerē habitabit Deus cum hominib. super
 Baruch. 3 terram? Et, ut Ieremias dicit, Quoniam hic est Deus noster, non reputabitur
 alius coram eo. Quoniam super terram uisus est, & cum hominibus conuer-
 satus est. Sic & sapiens ille Solomon dicit, Domine Deus Izraēl ratū fiat uer-
 bum tuū, quod locutus es seruo tuo Dauid. Quid enim aliud significat, Con-
 firmetur, quā fiat, reueletur et exhibeatur, ut tu qui Deus es, manifeste cum
 hominibus conuerferis: quod & factum est. Filius enim Dei super terrā ui-
 sus est, & cum hominibus habitauit. Quid igitur tibi uidetur? Sufficiūt ne hęc
 sanctorum de Christo reuelationes, et prophetarum oracula, ipsiusq; Dei tes-
 timonia ad demonstrationē hāc, quod Christus filius Dei sit & Deus uerus:
 scilicet quod & idem hic & Deus & homo sit: uel num alijs adhuc demōstra-
 tionibus & testimonijs opus est? Quantum profectō mihi uidetur, hęc etiā
 planē imperitis sufficerent. Veruntamē amplius tentabo tibi amico nostro,
 huius ueritatem declarare fusius, sicuti hactenus quoq; factum est.

Magnus ille Moses, & celebris, cū esset iuxta montem Sinai, cōspicatus
 Exod. 3. est rubum ardentem, quem cum multis diebus ardere conspexisset, nō tamē
 igne consumi, animo suo meditari cepit quid nā hoc sibi uellet, quod rubus
 tot diebus arderet, nec tamē ab igne cōsumeretur. & profectus, inquit, uide-
 bo, quod nam illud stupendum sit prodigium. Rubo autem propior factus,
 uocē coelitus allatam, sibiq; dicentem audiuit: Moses Moses, solue calceamē-
 ta pedum tuorū, locus enim in quo stas, terra sancta est. Quid sanē aliud sig-
 nificat rubus ardens, & nō consumptus, tum etiā uox clamitans, Solue cal-
 ceamenta pedum tuorū, nisi quod rubus ardens adumbrauit typoq; prætur-
 lit diuam Mariam uirginem, quæ filium & uerbum Dei secundum carnē pe-
 perit: Quemadmodū enim rubus quidem ardebat, & non cōsumebatur: ta-
 etiā diua uirgo, ubi cōcepit Dei filium & uerbū, igne diuinitatis nō consum-
 pta est, sed à Deo custodita: quia humanarum uirū illud prorsus non erat.
 Verba autē hęc, Solue calceamenta pedum tuorū, hoc innuūt, quod quicunq;
 de diuæ uirginis mysterio & Christi incarnatione erudiri uolunt, eos nequa-
 quā habere oportet partem aliquam in se mortuam, quæ illos à Deo separa-
 ret, nec mentem corruptam & à cognitione ueritatis mortuam, sed uiuentem
 & sanam, qualis ipsius Mosēs erat. Huius autem calceamenta ex mortui ani-
 malis tergo ereant confuta: & propterea dictum est, Solue illud.

Porro & Persarum rex Nabuchodonosor somnio admonitus uisionis,
 quam uiderat, oblitus est: & congregatis omnibus Chaldæorum Magis incā-
 Dan. 2 tatorib. & Gazarenis, interrogabat eos qualē nam fuisset quod uiderat som-
 nium, & quæ nam illius interpretatio. Hi uerō & somnium & interpretatio-
 nē illius ignorantes hæsitabāt. Rex autē ira in illos uehemētī incendebatur.
 concessit tamen aliquot dierum terminū, quibus inquirerent simul, & expli-
 carēt uisum à se somnium, & eiusdem interpretationē: quod si iuxta manda-
 tum eius exquerētur, multis & splendidis muneribus honorati ditarentur à
 rege: sin minus, mortis supplicium subirent, quin ut & liberi, amici & cogna-
 ti illorum eiusdē pœnæ essent consortes. Cum uero illi hoc nō possent, quin
 potius uitā suā plangerent et deplorarent (quomodo enim possibile erat regi
 &

& somnium & interpretationē eius exponere, somnio nō antē auditor) Daniel propheta in Babylonem captiuus deductus ex Hierusalem unā cū alijs, qui tunc temporis secum erant, Iudæis, cum regis mandata cognouisset, conuenit Arioch Persarum principem, quem rex ad perdendum sapientes constituerat, quod somnium ipsius deprehendere non potuissent, dixitq; ad illum: Sapientes Babylonis ne perdas, quin potius me ad regem introducito, & uisionem unā cum interpretatione eius regi edisseram. Tunc Arioch festinanter prophetam ad regem induxit. cui ille ait, Poteris ne mihi Daniel explicare somnium quod dormiens uidi, & interpretationē eius? Respondit Daniel: Mysterium, ô rex, de quo interrogas, homines sapientes, Magi & incantatores annunciare non possunt, sed hoc solius Dei cœlestis opus est, qui mysteria reuelat. Deus notum fecit regi Nabuchodonozori, quæ nam fieri oporteat in extremis diebus. Cogitationes tuæ super lectum tuū ascenderūt, quid futurū esset post hæc. Tu rex uidebas, & ecce imago quedā magna, & aspectus eius excellēs stabat coram facie tua, & uultus eius terribilis. Imago in quā, cuius caput erat ex auro puro: manus uero & pectus unā cū brachijs ipsius argentea: uenter uero & femora ex ære: tibiæ aut ferreæ: & pedes partim quidē ferrei, partim uero testacei. Videbas, ô rex, donec abscissus est à monte lapis absq; manuum opera, & percussit imaginem super pedes eius ferreos & testaceos, & omnino comminuit eos. Tunc quoq; comminuta sunt pariter, ferrum, testa, æs, argentū & aurū, & facta sunt tanquā puluis horrei æstiuī, & abstulit ea uentus uehemens, nec locus aliquis in his inuentus est. Lapis autem qui imaginem comminuit, excreuit in montem magnum, & impleuit omnē terram. Hoc est somniū, & interpretationem illius corā rege dicemus. Et postquā propheta regna futura enumerauisset, quæ per aurum, argentum, æs, ferrum & testam adumbrabantur, sic dicit ad regem: Suscitabit Dominus cœli regnum, quod in sæcula non corrumpetur, & regnum ipsius alteri populo non relinquetur, quod cōminuet et uentilabit omnia regna, ipsum uero stabit in sæcula. Quemadmodū uidisti quod abscissus est à monte lapis absq; manibus, & cōminuit testam & ferrū, æs, argentū, & aurū. Deus magnus reuelauit regi, quæ nam oporteat fieri post hæc: & uerum est somnium, fidelis etiam interpretatio eius. Tūc rex prostratus in faciem, adorauit Danielem, & dixit: Reuera Deus uester Deus deorum est, & Dominus regū, & reuelans arcana, quoniam potuisti reuelare mihi arcanum hoc.

Qualē nam est regnū hominis, quod in sæcula nō corrūpetur? Nullū prorsus: neq; enim hoc humanæ naturę cōceditur. Quod igitur est? En dicā tibi. Mons hic diua uirgo est, quæ filium & uerbum Dei secundū carnē peperit. Lapis autem absq; manū opera abscissus, Christus est: qui quidē natus est ex ipsa, sed non ex uiro. quod per illud intelligitur, cum sine manibus dicitur abscissus. Lapis deniq; qui imaginē percussit, aurū & reliqua comminuit, & mons ingens factus impleuit terrā: ille idem Christus est, & illius regnū permanens in sæcula, quod diaboli uires contriuit, & idolorū cultum destruxit.

Propheta autem Esaiās sic dixit: Ecce uirgo erit pregnās, & pariet filium, Esa. 7
& uocabunt nomē eius, Nobiscum Deus. Rursus idem dicit: Puer natus est 79.
nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus ipsius super hume-
rum eius, & uocatur nomen eius Magni consilij nuncius, admirabilis, con-
siliarius, Deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri sæculi. Inducam e-
nim pacem super principes, pacem & sanitatem ipsorum. Magnus est prin-
cipatus

cipatus ipsius, & pacis ipsius nō est terminus. Viden' ut puerum nominatū
rit, & magni consilij nuncium, unā cū alijs modō enumeratis, quæ omnia ad
homīnē pertinent, quem assumpsit filius Dei ex uirgine. Deinde eundē uo-
cat Deum fortem, potentem, patrem futuri sæculi (creatorem nimirum intel-
ligens) & quod pacis ipsius non sit terminus, id est finis. De pace ergo & a-
lijs, quæ per partes in presenti Esaias enumerat satis exacte, diximus in Dauī
dis prophetia paulo antē exposita, qua dixit, Dixit Dominus domino meo,
sede à dextris meis, &c. Veruntamē nō pigeat nihilominus huius prophetie
coherentiam inspicere. Cū enim propheta dicit, Ecce uirgo pariet filium, &c.
denotat illum supernaturali modo natum ex diua uirgine hominem. Sed cū
admirabilem uocat cōsiliarium, duas personas denotat, patrem scilicet, & hu-
ius filium, seu uerbum: & quod patris simul & filij unū sit consilium, una uo-
luntas, una potentia, una & eadem cognitio. Deus enim consilio nō indiget.
Illum uero eundem uirginis filium Deum fortem uocat, potentem, patrem
futuri sæculi, cuius pax finem non habeat. Et quid' nam aliud hæc ipsa pro-
phetia significauit, quàm quod ille idem Deus & homo eiusdem sit cōsiliij &
cognitionis cum Deo patre particeps?

Luc. 1

Quin & propheta Zacharias nato sibi filio Ioanne sic dixit: Et tu puer
» propheta altissimi uocaberis. præbis enim ante faciem Domini, ad paran-
» dum uiaseius, ad dandum scientiam salutis populo ipsius per remissionem
» peccatorum eius, per uiscera misericordiae Dei nostri. Ioannem certe Zacha-
riae filium magnum prophetam fuisse constat, omnium quoque Musul-
manorum testimonio. Quid uero hic prophetauit? Nihil aliud quàm Chri-
stum denotauit, quemadmodum suprā exposuimus. Zacharias uero, quē
nam altissimum nominat? Christum scilicet. De illo enim hoc dixerat, Pro-
pheta altissimi uocaberis.

Bar. 3

» Porro Ieremiam prophetam sic dicentem legimus: Hic est Deus noster,
» & alius iuxta hunc non reputabitur. Inuenit omnem uiam scientiae, & dedit eā
» Iacob seruo suo, & Izraeli dilecto suo. Post hæc autem super terram uisus est,
» & cum hominibus conuersatus est. Hic est liber mandatorum Dei. En tibi
oracula sole splendidiora. Cum enim singuli prophetarum diuersis utantur
dicendi formulis, omnes tamen in unum consentiunt, quādoquidem Deus
est, qui hæc & similia per os ipsorum locutus est. Veruntamen ceū ex com-
muni quadam contemplatione uaticinati sunt, & Esaias & Ieremias. Esaias
quidem in hunc modum, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: qui-
bus addit, Deus fortis, etc. Ieremias uero sic dicens, Hic est Deus noster, non
reputabitur alius iuxta hunc. Super terram uisus est, & cum hominibus con-
uersatus est. Non enim de solo Christo uaticinati sunt prophetae, uerum etiā
de sacrosancta illius matre, uirgine Maria, quæ quidem nunc propter nimiam
prolixitatem omitemus. Et hæc quidem de sanctorum reuelationibus & pro-
phetarum oraculis sufficienter diximus: nunc uero quis horum omnium fi-
nis sit, consideremus.

Quod sanē archangelus Gabriel coelitus missus sit diuæ uirginī Mariæ
conceptionem nunciaturus, & quod hæc ipsa Dei uerbum cōceperit, uos ip-
si affirmantes confitemini: quamuis de his minus recte sentiatis, cum dicitis
nimirum, quod uirgo hominem nudum pepererit, & non Deū (secuti haud
dubie Nestorij dogma) et quod Christus homo tantū fuerit, homo autē mag-
nus, sanctus & augustus, quo sanctior ante hūc natus nō sit, neq; nasciturus,
& fa-

sed hunc omnium hominum esse sanctissimū. Nos uero credimus, sentimus & fatemur, quod ipse Christus, ille idē inquā filius sit Dei uiuentis, Deus uerus, qui natus est ex Maria uirgine sine uiri congressu, filius inquam Dei sit & Deus ab aeterno, qui carnem ex ipsa assumpserit, & homo factus sit, quem simul & Deum & hominem esse credimus. Hæc uero desumpsimus & didicimus à propheta Mose, Dauide, & omnibus alijs, qui post Mosē usq; ad Christi, qui ab illis prædictus fuit, aduentum floruerunt: imò ab ipsis etiam sanctis, qui ante Mosē tempora uisiones uiderunt: præterea ab ipso etiam Christo, & illius discipulis & doctoribus, miraculis & operibus ipso sole (ut suprà diximus) clarioribus. Quin et hæc dicemus: Postquam uirgo (ut modò dictum est) concepisset, appropinquauit tempus partus ipsius, cūq; in Bethlehem deuenisset, Christum peperit, & reclinauit eum in præsepe brutorū. Tunc impletum est quod prædictum erat ab Esaia propheta dicente, Hæc di- Esa. 1
cit Dominus, Bos agnouit possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui, cc
Izraël autem me non cognouit. Tempore igitur natiuitatis Christi angelor- cc
um multitudo cœlitus delapsa est: laudantium Deum & dicentium, Gloria
Deo in excelsis, ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Pastores au-
tem, qui tunc gregem suum pascentes in agris erant, angelorum apparitionē
conspicati, & auditis illorum hymnis, timore magno timuerunt: & dixit illis
angelus, Ne timeatis. Ecce annuncio uobis gaudium magnum, quod futu-
rum est toti populo, quia natus est nobis Saluator, qui est Christus Domi-
nus in ciuitate Dauid. Et hoc uobis in signum. Inuenietis infantem in uolutū
fascijs, positum in præsepi. Et profecti in regionem suam, diuulgauerunt o-
mnia quaecūq; audierant & uiderant de angelis. Considerato nunc quid
sibi uelit ab angelis decantatus hymnus & oratio, dicens, Gloria in excelsis
Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Non aliud certe, quam
quod Adam postquam Dei mandatum transgressus esset, defecit ab illius tu-
tela Dominus, & ob hanc causam ab illius amicitia omnis creatura excidit: si-
quidem & Adam posteritas, quæ diuinis legibus contraria erant facere & de-
signare cepit. Nam huius filius Cain fratrem germanū Abel trucidauit. Pro-
cedente uero tempore non homicidæ solūmodo facti, & omni malitia petulā-
tiāq; homines repleti sunt, quemadmodū Noē tēporibus immissum diluuiū,
et uiuente Arahā Sodomarū subuersio, & cœlitus immissa conflagratio testā-
tur, uerum etiam Deo creatore & formatore suo penitus neglecto diabolū &
idola adorauerunt: quamobrē omnes creaturæ defecerūt ab homine, ut quæ
hunc Dei hostem esse iudicarent. Et primo quidem ipsi angeli, deinde & ip-
sa bruta animalia, imò & ipsa inanimata rerum materia, quod manifesto col-
ligi potest. Ante transgressionem enim omnia animalia tam uolatilia quam
quadrupeda, & pisces ipsius Adam arbitrio & uoluntati parebāt: post trans-
gressionē uero nō modo cœlos inhabitantes angeli ipsum ceu hostē auersati
sunt, sed & ipsa animalia, quæ prius Adam arbitrio subiecta erāt: postea au-
tem non modo ab illo & hominibus ex illo natis aufugerunt, sed feræ ipsum
hominē hostis & inimici loco duxerūt: et quæ antea adorauerāt, illius uitę ca-
perunt insidiari. Sed quid opus est multis de angelis, cœlo et terra, animalib-
us & feris differere, cum et ipsum hominis corpus aduersus animam il-
lius insurrexerit: Et quemadmodum duo infensissimi hostes una domo con-
iuncti pugnas mouent mutuas, ē quibus qui uiribus præstantior est, ui-
ctoria potitur: sic etiam anima cum corporibus affectibus & appetitu pug-
nans

nans cōgreditur: cum autem ipsius Dei auxilio destituta sit, corpori succūbit, rerumq; ordo inuertitur, ut quæ prius domina erat corporis, & imperium exercebat, in posterum serua et uolupratum mancipium facta sit. Christi autem generatio & filij Dei incarnatio uniuert ea quæ in cœlo & in terra sunt. Angeli itaq; uidētes inenarrabilē illū Dei descensum, quod scilicet is qui Deus erat, propter innatam sibi bonitatem carnem assumeret, & inimicam aduersamq; sibi in homine habitantem naturam assumptam, sibi cum diuinitate uniret, sanctificaret et exaltaret: hoc inquam uidentes angeli, stupendo hoc miraculo & omnem naturam exuperante, in admirationem & stuporem rapti, exclamauerunt ad Dei laudes celebrandas, & dixerūt, Gloria in excelsis Deo. Videntes etiam hominum cum angelis concordiam iam confirmatam, & sublatam esse diutnam illam inimicitiam, dixerunt, In terra pax, & hominibus bona uoluntas. Vnde impletum est illud Davidis oraculum, dicens: Latentur cœli, & exultet terra: annunciauerunt cœli iustitiam eius, & uiderunt omnes

„ populi gloriā ipsius: adore eum omnes angeli eius. Montes tripudiēt a cō
 „ spectu Domini: quoniam uenit: quoniam uenit ad iudicandū terrā. Iudicabit ter
 „ rā in iustitia, et populos in equitate. Respice queso prophetarū et angelorū
 cōsonantiā, carmini musico bene concordati similē. Propheta enim dicit, Le
 tentur cœli: et angeli canunt, Gloria Deo in excelsis. Propheta dicit, Exultet
 terra: canunt angeli, Ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Quibus e
 tiam hoc non dissimile est, Annunciauerunt cœli iustitiam ipsius, et uiderūt
 omnes populi gloriā eius. Quin et Moses dixit: Exultate cum eo cœli, adora
 te eū omnes angeli eius. Dauid uero sic, Adorate eū omnes angeli eius: qui
 equidem adorantes dixerunt, Gloria Deo in excelsis. Qua de causa aut hanc
 repetitionem adiectam putas, Quoniam uenit: quoniam uenit ad iudicandū
 terram? Non quidem alia de causa, quā quod primum illud membrum, in
 quo simpliciter dicitur Quoniam uenit, primum Saluatoris aduentū in mū
 dum denotat, quo non in propria sua maiestate uenit, sed humili quadā spe
 cie, et cōtemptra. Consentit enim cum uerbis Domini dicentis: Non ueni ut
 iudicem mundum, sed ut mundum saluem. Quod uero idem repetens dicit,
 Quoniam uenit ad iudicandum terram, denotauit secundam Christi in mū
 do præsentiā. tunc enim uenit iudicaturus terram, quod idem cum Domi
 ni uerbis cōsentit: Cum uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes sancti
 angeli cum eo, tunc sedebit super sedem gloriæ suæ, et congregabuntur corā
 „ eo omnes gentes, & separabit eos sicut segregat pastor oues ab hœdis: & sta
 „ tuet oues quidem a dextris suis, hœdos uero a sinistris. & dabit singulis iuxta
 „ opera sua: his quidem qui Euangelij legibus immorigeri scelera cōmiserūt,
 „ pœnam nunquā finientem: illis uero qui uitæ munus iuxta Euangelij re
 gulam iuste administauerunt, uitam æternam, paradisum, & bona indefini
 ta. En quanta sententiarum copia in paucis uerbis lateat: quæ instar aureæ ca
 tenę inter se connexę sunt, cuius connexio ad cœlum usq; pertingit, & anuli
 ex sese mutuo dependent. Talis enim mihi omnis sacra scriptura uidetur. O
 mnes nēpe prophetae, qui ab Abraham & Moysis temporibus usq; ad Christū
 floruerunt, eadem spectant, eadem dicunt, eadem scribūt, omnesq; ceu uno
 ore de Christo eadem uaticinantur. Et hæc quidem hætenus.

Matth. 2 In ipsa uero Christi generatiōe, Persicę regiōis Magi diuinārū rerū peritiā
 et reuelatiōe, Deū et hominē præter naturę leges natū esse cognouerūt. Magi
 uero nō uulgares erāt homines, sed dominatores et regionū præsides. hi itaq;
 cum

cum huius rei notitiam percepissent, deliberare inter se coeperunt, quā nam uia ad regem modo natum peruenire, illiq; dona possent offerre. Hæc uero illis meditantibus & dubitantibus simul, quo modo uoti sui compotes redderentur (alienigenæ enim & peregrinæ regionis incolæ cū essent, nō habebāt etiam uia ducem) corā ipsis stella apparuit, quæ præeundo uiam desideratam cœpit indicare noctes simul & dies. Stellam itaq; à Persia in Palæstinā usq; secuti, cū Hierosolymam peruenissent, stella sese occuluit. non aliud nimirum innuente Domino, quā ut itineris duce destituti, de Christo loqueretur, & sic omnibus illius natiuitas innotesceret. Cum enim stella à Magis (ut dicitur est) disparuisset, interrogauerunt, Vbi est qui est natus rex Iudæorum? uidimus enim stellam ipsius in oriente, & uenimus ut adoremus illum. His auditis, qui tunc regnabat, Herodes perturbatus est, & tota Hierosolyma cū eo. Et congregatis pontificibus & scribis populi, perconatus est eos, ubi Christus nasceretur. At illi dixerūt ei, In Bethlehem Iudæ: sic enim scriptum est per prophetā Michæam, Et tu Bethlehē terra Iuda, nequaquā minima es inter principes Iuda: ex te enim prodibit dux, qui pascet populū meum Izraēl, et exitus ipsius à diebus antiquis. Vides ne nunc quomodo in prophetis descripta inueniantur, quæ ad Christum pertinent? Non enim ea tantum prædixerunt, quæ in ipsum Christum compete bāt, uerum etiam loci, in quo erat nasciturus, meminerunt. Illud enim significat quod dicitur, Et tu Bethlehē terra Iuda, nequaquā es minima. Tu enim, inquit, quæ modo minima eras, tenuis et contempta (talis enim erat locus iste) quoniam Christus in te nasciturus est, nō amplius, ut modo tenuis es & paruula, sed celebris, illustris & à multis honorata. Quod uero sequitur, Ex te enim prodibit dux, qui pascet populum meum Izraēl: nō propter Hebræorum populum à propheta recensetur (iam antè enim demonstratum est, quod Hebræi, eo quod indigni fuerūt, à Deo reiecti et exclusi sint, et filij diaboli nominati) uerum gētes hoc loco populum Dei & Izraēlē nominauit, de quib. omnino propheta hoc dixit, Quoniam prodibit ex Bethlehē dux, qui scilicet Christus est, qui pascet populum meum Izraēl, gentes nimirum. Quis enim dux alius de Bethlehē egressus est præter Christum? & quos nam pauit præter gentes omnesq; alios in se credentes? Hæc autē uerba, Et exitus eius à diebus antiquis: ipsius diuinitatem significant. In quem enim hominū tempus illud competere inuenietur, quod est à diebus antiquis? In nullū certe aliū præter quā in unū Deum. Quapropter David etiā uaticinatus dixit, Non dabo somnum oculis meis, donec inuenero locū Domīno, tabernaculū Deo Iacob. Ecce audiuiimus eum in Ephrata, inuenimus eam in cāpis syluæ. Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Obserua nunc prophetam. Reuelatū illi erat diuinitus, filiū Dei nasciturū esse è uirgine, q cū uerus Deus sit, hominē esset assumpturus, quemadmodū ex multis oraculis illius per partes hætenus cōprobauimus. Et quid nā alijs opus est? De ipsa autē uirgine sic cecinīt, Audi filia et uide, & inclina aurē tuā, et obliuiscere populi tui et domus patris tui. Dauid enim filia erat diua Maria: et q hæc auditura erat archāgeli Gabrielis uocē, dicit, Inclina aurē tuā: nimirū ad inenarrabile illud gaudiū, cuius particeps erat futura. Et q ab eo tēpore omnia antiquitus instituta pro uilib. et cōtēptis abroganda erant & cassanda, nouaq; Christi lex unā cum Testamento per totū mūdū affulsura, inquit, Obliuiscere populi tui et domus patris tui, et nouis illis iā futuris esto intenta. Et hæc quidē ad uirginē referēda sunt. Postq uero,

Psal. 131

“

“

“

Psal. 49

“

“

ut dictum est, iam agnouisset quod Dei filius hominem esset assumpturus, & ex filia ipsius nasciturus, rogauit ut & locum in quo nasciturus erat Christus, sibi Deus ostenderet. Hoc autem tanto animi feruore & studio inuestigauit, ut nec cibum fumeret, nec somno nec quieti indulgeret, donec ipse quoque natalis locus sibi à Deo reuelaretur. & tunc prophetico spiritu agitatus dixit, Ecce in Ephrata audiuius eam, id est in Bethlehem: inuenimus eam in cāpis syluæ, unum eundem locum bis denotans. Tunc subiungit, Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Hæc uerba, Intremus in tabernacula ipsius, tanquam de contemptis & nullo precio habitis dixit. Scena enim uel tabernaculum dicitur, recenter extructū & quod statim refrangitur domicilium. Adoremus locum ubi steterunt pedes ipsius. Quid opus est me multa de his dicere? Quin potius teipsum de his appello. Magnum enim illum prophetam & regem, qui Dei quoque testimonio commendari dignus fuit (sic enim de illo Deus loquitur, Inueni Dauid, &c.) quem nam adorauisse dicemus? An illum tantummodo qui nasciturus erat? sed & locū in quo steterant pedes illius, tanquam hominē nobis omnibus tantūmodo si milem? Quis uerō tā stupidus, imō tam desertus à Deo, ut hoc uel in animū admittat? Sed quemadmodū in superiorib. hunc eundem & Deum & hominem esse comprobauit, ita nunc quoque in loci contemplatione illum facere uidemus, in quo cum Ioanne propheta omnino cōsentit. cum quidem Dauid dicit, Adoremus locum ubi steterunt pedes eius: ille uero, Non sum dignus ut portem calceamenta illius, qui post me uenturus est. Iam ne intelligis ut tā in magnis quā in paruis omnes prophetae cōsentiant, ipsum adorent & celebrent? nec quisquam prophetarum est, qui ubi de Christo uaticinari & uerba facere ceperit, seipsum non paruū, contemptum & nullius precij dignū esse confiteatur: quod etiam de Abraham legimus, qui seipsum terram appellauit & cinerem. Veruntamen non Micheas modo & Dauid de Bethlehem locuti sunt, sed etiā plures alij, quos uolētes, ut in alijs multis, omittimus propter nimiam scripturæ copiam. Sed redeundum ad Magorum, unde supra digressi sumus, historiam. Tunc Herodes postquam cognouit, quod in Bethlehem nasceretur Christus (hoc enim ex prophetis pontifices & scribae cognouerant) clā accersitis Magis præcepit, Profecti illuc accuratè inquire de puerō: ubi uero illum inueneritis, renunciate & mihi, ut ego ueniam & adorem illum. Hæc autem animo dixit mendaci & subdolo. Cum enim regem nasciturum audiret, qui gubernaturus esset Izraēlem, Christum talem regem fore putauit, quales multi sunt, cuius regnum temporale esset & terrenum. Et cū in Bethlehem quidem Christi natales fore intelligeret, locum uero illius certum & determinatum ignoraret, inuidiā motus, & infantis cædem iam ante præmeditatus, hæc simulatè & fictè Magis dicit. Renūciate mihi, ut & ego ueniam & adorem illum. Hi uero audito rege profecti sunt. Et ecce stella, quam uiderāt in oriente, præcedebat illos, donec progressa staret supra locū in quo erat puer. Tu uero, cū Magos dixisse audis, Vidimus stellam ipsius in oriente, nequaquam putes Christum propter hoc reliquis omnibus similem & nudum hominem esse. Qui enim circa stellarum motus uersantur Astrologi, talia docent, quod singuli homines stellas habeant singulas, & peculiāres, futuræ uitæ omnes successus & euentus sibi denunciantes: & quod imprimis quisque regum stellam sibi propriā uendicet. Hæc enim falsa esse, manifestissime constat. Sed quia nostri instituti non est, Astrologorum

rum uanitatē conuincere, omitemus hoc: nunc uero de stella, quæ tūc apparuit, qualis & quæ nam illa fuerit, uideamus. Quod autem una stellarum fuerit coelestium, nō probabile uidetur. Primò quidem, quod omnes stellæ unā cum sole & luna ex oriente mouentur in occasum: hæc uero ex septentrione in meridiem motum suum inclinauit. Persarum enim regio ad orientem sita est, Palæstina autem ad meridiem, in qua & Bethlehem est. Præterea si stella erat, non certe unā cum Magis proficiscentibus moueri, & ijsdem dormitantibus consistere uisa fuisset. Tum si stellam dixerimus fuisse, fulgorem illius propter radios solares disparere & obscurari oportebat. Cum uero in meridie etiam unā cum sole splendorem suum retinuerit (non enim ab hoc potuit obscurari) manifestum est stellam non fuisse. Postremò, si stella fuit coelestis, quā nam ratione illius indicio Magi paruum illud & uile tugurium, in quo Christus erat, per immensam illam coelestium orbium ab hoc altitudinem cognoscere potuerunt? Ex prædictis igitur patet, stellam non fuisse. Virtus autem quædam diuina fuit, quam itineris ducem habuerunt, quæ etiam terræ propinquior apparebat. Et quemadmodum Hebræos per desertum columna ducebat ignea: ita etiam Persarum Magos hoc, quod ipsis sidus esse uidebatur, uiam præmonstrauit. Sed & ipsa, quæ tunc Deus Hebræorū gēti exhibuit miracula & prodigia, plura multo gentibus contigerunt. Primi enim ex gentibus Christi adoratores Magi fuerūt. Stella enim (ut modò dictum est) immota consistente supra locum in quo erat puer, Magi ingressi sunt, & inuentum Christum cum diua matre eius adorauerunt, offerentes munera, aurum, thus & myrrham. Considera nunc, quæ sit munerum inter sese cōmunio: quæ quidem, quod speciem externam attinet, nulla prorsus est: sed quod ad sensum, magna & arcta. Aurum enim tanquā regi obtulerunt. ceu mortali, quia homo erat, myrrham: hanc in sepultura mortuorum adhibere Hebræis in more erat. thus autem ceu Deo offerunt: Deo enim thure sacrificare statutum & solenne erat. Vnde uides quomodo Magi quoq; Christum, & Deum & hominem esse confessi sint. Ceterum post Magorum adorationem missus ad eos Dei angelus præcepit, ne rursus ad Herodem redirent, quare per aliam uiam abierunt in regionem suam. Angelus autem ueniens, dixit ipsi Ioseph: Assume puerum & matrem eius, & abi in Aegyptum. Herodes enim quæsiturus est animam pueri, & secessit illuc. Tunc impletum est illud prophetæ uaticinium, Ex Aegypto uocaui filium meum. Herodes autem uidens sibi illusum esse à Magis, indignatus est ualde, & missis satellitibus interfecit omnes pueros in Bethlehem, quotquot erant bimuli & minores natu, & horum aliquot millia. Sed quis horum sensus? Primo quidem ut appareret illum qui natus erat Deū esse, quemadmodū prophetæ annunciau-
uerunt. præterea autem & homo est uerus, non secundum imaginationem, ut nonnulli docuerunt. Secundo uero ut appareret hinc Ieremiæ prophetia, quæ dicit, Vox in Rama audita est, lamentatio, ploratus & fletus multus. Rachel plorans liberos suos, & noluit consolari, propterea quod non super-
sint. Tertiò, quod non de Christi tantum generatione prophetæ prædixerint, uerum etiam de multis locis & demonstrationibus, partim quidem propter multorum infirmitatem, ut his ducibus in ueritatem perducerentur: partim uero, ut impiorum obturarent ora, ne illis ueritatem impugnandi esset occasio. Quæcunque enim de Christo aut dicta aut facta sunt, in aliquam hominū utilitatem cedunt. Obserua itaq; & comperies, quod omnia
quæ

Of. 11

Ier. 31

quæ uel dicta uel facta sunt ab Adam usque ad hodiernum tempus, in Christo demum declarata sunt & completa, quod in alio quoquam fieri non poterat. quare & hoc completur, Ex Aegypto uocaui filium meum. Puer autem Christus iam ad uirilem & iustam ætatem progressus, Ioannem Zachariæ filium accessit, qui Christum ad se uenientem conspicatus dicit Iudæis, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Cur autem Ioannes hunc agnū Dei esse dixerit, postea explicabimus. Quis uero alius mundi peccatum tollere poterit, quam ipse Deus? Quare hūc, de quo prius dixerat, Non sum dignus ut portem calceamenta eius: nunc Deū esse confessus est. At Christus dicit illi, Propheta, ades, baptiza me. Ioannes autē, Ego opus habeo abs te baptizari, & tu uenis ad me? En etiā hoc cōsidera. Propheta ille magnus, qui, ut et uos ipsi fatemini, ex promissione natus est, qui à Deo ad baptizandū missus erat, num à nudo homine tā seruiliter baptisimū posceret? Hoc certe nemo uere sapiēs affirmauerit. Sed ab eo, quem Deum esse confessus erat, baptisimū petit. Sed dicet fortasse aliquis, quod & ipse Christus à Ioanne baptisimū petierit. Verum non simili ratione hoc facit: quare medium, quod inter utroque est, considerandum erit. Ioannes quidem ipsum antea & Deum & hominē esse confessus erat. Cum enim dixisset se indignum, qui calceamenta illius portaret: &, Ecce qui tollit peccatum mundi: ipsumque his uerbis Deum esse ostēdisset, addit & hoc, Ego opus habeo abs te baptizari, et tu uenis ad me? Christus autem non sic, sed imperiose & cum authoritate illum compellat, dicens: Propheta, ades, baptiza me. Ille autem humilitatem suam, qua indignus erat, simul ostēdit, & Domini mandato paruīt. Iordanem itaque ingreditur. Sed Christo baptizato scissi sunt coeli, & uox coelitus audita est, dicens: Tu es filius meus dilectus, in te mihi bene complacitū est. Animaduertis ne rē terribilē, & stupore plenā? Hactenus quidem sancti loquebantur, prædixerunt prophetæ, ministrauerunt angeli: nunc uero nec angeli, nec homines, sed ipse Deus est, qui dicit, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Ex his sanē quæ scripsimus iudicare poteris et tu, & si quis alius Musulmanorum prudens fuerit, quod inueniantur sancti homines, qui uisiones de Christo uiderint: et quod prophetæ sint, qui de illo sint uaticinati: quamuis adhuc tot ac tantis argumentis citatis & demonstratis, arbitrentur & iudicent nos qui Christum profitemur errabundos esse, se uero orthodoxos. his uero auditis, discāt nos recte sentire: quamuis nos Musulmanorum intercessione opus habere iudicent, quemadmodum tu dicis, eo quod confitemur & credimus Christū Dei filium esse, & Deum, quemadmodū tu in epistola ad me missa scribis. Defecerunt autem ab hoc Græci, defecerunt ab hoc Hebræi, ab eodē etiam Musulmani, propterea quod hæc non ut fide digna per fidem receperunt, sed demonstrationibus cupierūt inquirere. Minus tamen Græci, qui libris simul & prophetis carēt, incusandi sunt, quā Iudæi & Musulmani. Nōne enim ridiculum est, quod ipsos libros uenerantur: ea uero quæ in ipsis continentur, contemnunt? & cum prophetas beatos esse prædicent, eum qui ab ipsis prædictus est, auersantur? Maxime tamē omnium Musulmani uituperandi, qui cum unā cum alijs libris Christi Euangelium ceu sacrosanctū, absolutum & diuinum recipiant, uerbis nudis illud uenerantur, factis uero tantum ab illo dissident, quantum cœlum à terra distat: & relicta ueritatis uia, uanas & errabundas Græcorum opiniones sequuntur: & quæ intellectus ipso rum capere nequit, omnino non recipiunt, sed dum suprà naturam singula inuesti-

inuestigātes ea apprehēdere nō possunt, à ueritate aberrāt, et cogitationū suarū figmenta proferunt, nēpe, Quomodo possibile est ut Deus habeat filiū sine muliere? Et hi sunt qui perscrutant penitus Dei generationem, & ignorant interim quot in coelo stellæ luceant, quot aquæ mensuras contineat pelagus, quantus sit arenæ in littore maris numerus, & alia huiusmodi infinita. Et licet horum certam rationem ignorent, credunt tamen quod hæc Dei opera sint, neq; de his tumultuantur. filij uero Dei generationem argutius scrutari tentant, hi ipsi inquam, qui nec propriam suipsius generationem nouerūt. Agedum dicant illi nobis, quomodo patris ipsorum semen in matris utero corpus factum sit, & quādo anima ipsorum in corpus deuenerit, uel nū adueniens cum ipso semine coniuncta uel unita fuerit, seu minus. Vel, si unita fuit, quod nam illud sit unionis uinculum. Vel, quod si unita cum semine non est, quando tandem cum corpore uniatur, unde etiam ueniat, & ubi ante aduentum, suum in corpus existat, & in quo loco cōmoretur. Quod si hæc cognitu impossibilia sunt, quā sit ut Dei generationem perscrutētur, qui propriam uitam, qua uiuūt, non cognoscunt, neq; sciunt an in crastinum uicturi sint, inquirunt qua ratione Christus sit Dei filius. Quicq; ignorāt cuius nā patris ipsi filij sint, uerum singuli matrū suarū uerbis credunt, quibus fieri potest ut decepti alio nomine appellentur pro uero & paterno: credunt tamen, & falsa pro ueris recipiunt: prophetarum autem oracula damnāt, & Christi sermones contemnunt, illisq; fidem negant. Quapropter nequaquam illorū capaces sunt, quæ naturam omnē excedunt, quæ nec ipsi angeli possunt intellegere, nedum ut hi suo intellectu percipiant: qui ignorant, quod Christus, quem ipsi uerbum Dei, animam Dei, & spiritum Dei appellant, milles sese filium Dei dixerit: & quod à uerbo Dei mendacium dici & annunciari sit impossibile, impræmeditate & sine dubitatione credunt (quis enim tam stultus & stupidus, tantæ imò impudentiæ esset, qui uerbum Dei mēdacij coarguere auderet?) Musulmani tamen, cum manifeste obloqui non possint, ipsam ueritatē calumnijs inficiunt, dicēdo, quod Christus hoc non dixerit, sed Christiani, nec quicquā boni illud argumentum apud illos efficere potest. Nos uero Christiani dicimus, quod Christi uerba, quibus Euangelium continetur, agnoscamus. Musulmani autem dupliciter peccant: partim quidem quod non credunt Christum esse Dei filium, partim uero quod Christianos de rebus sibi quoq; ignotis accusant. Dicunt autem, Quomodo est possibile Deū habere filium sine muliere? & quis tam stultus & stupidus, ut tātum crimē & impietatē admitteret? Deceret uero, ut sine omni dubitatione hæc pro ipsius Christi uerbis reciperent. Cum autem inquirunt, & diligentius curiosiusq; rimantur, manifeste apparet, quod nec illum ueracem esse credūt, quæ Dei uerbum esse confitentur: imò nec Abraham, nec David, nec prophetis fidem habēt. Incredulitatem enim sequitur ignorantia. Esaias enim dicit, Nisi credideritis, non intelligetis. Intelligis ne quomodo fides cognitionem, incredulitas uero ignorantiam pariat? Fides autem non est rerum uisibilibium. Quæ enim uidentur, fide nulla indigent: clara enim per se sunt. Fides autem earum rerum est quæ nec uidentur, nec intellectu percipiuntur. Nequaquā igitur uos hæc curiosius inuestigare oportebat, nec aduersus ueritatem cōtendere, sed sequi & parēre Abraham & prophetis, & imprimis Christo: nec priuatę uoluntati & arbitrio consentientes dicere, Impossibile est Deo esse filiū, ut nō forte (ut tu inquis) dissidia inter utrosq; existant. Errantes enim à uero

& recto tramite, uana & inania loqui nunquam desinitis. Fides certe ex auditu est. & quid quaeso tam fide dignum est quam uerbum Dei, quod uos animam Dei, & spiritum Dei appellatis? Quae autem scriptura Euangelio est sanctior, & fide dignior? Illud enim & ipse Mahomet sacrosanctum & absolutum esse confitetur. Opus igitur fuerit (ut & antè dictum est) curiositate omni omissa, Dei & prophetarum credere miraculis. Quoniam uero in tantam absurditatem deuenistis, en necessitate compulsi aliquid apertius ceu exemplo oculis subiecto adumbrabimus, licet ueritas exemplis perfecte demonstrari non possit, eaquæ imprimis quæ Deum spectant. Impossibile enim est humanam rationem rem aliquam inuenire, quæ exacte & absolute Dei generationem referre possit. Veruntamen necessitate coacti (ut modò diximus) fatemur filium Dei sic à Deo generari, ut ratio ex mente uel intellectu, et radij ex sole generari cōsueuerunt. Quid igitur uobis uidetur? Nū ex muliere intellectus rationem, aut sol radios gignit? uel num propterea aliquod inter hæc dissidium deprehenditur? Quod si igitur hæc generatio ab his (quod & uos fatemini) libera est, quomodo Dei simplicem & omni passione carentem generationem tot & tantis absurditatibus subiectam esse putabimus? Caterum omnia hæc dicere postulauit necessitas, propter incredulitatem & infirmitatem uestram. Diuina enim omnem humanū & angelicū intellectum exuperant. Facilius enim est cœlum & terram cum omnibus creaturis deuorare, quam Dei naturam compræhendere. Si autem illud impossibile est, nec generationem ipsius cognoscere necesse fuerit. Nihilominus tamen & ipse Mahomet & omnes Musulmani confitentur, quod Christus ex diua uirgine Maria citra uirilem operā natus sit, & quod uirgo ipsum pepererit, & uirgo post partum permanserit, semperquæ uirgo esse deprehendatur. Cum igitur hæc uerè confiteantur, exponant nobis agedum huius generationis rationem. Si autem hoc impossibile est, quid quaeso aërem flagellando frustra laborant, dicendo quod impossibile sit Deum habere filium sine muliere? Et hæc quidem dicunt, qui nec uilissima contemptissimaquæ cognouerunt. Edisserant enim hi nobis, ubi nam culex uiscera sua habeat, uel quis uocis illius meatus sit: quale sit formicæ cerebrum, quale cor, qualis sit apum cōsideratio, & quæ his similia sunt. Quod si autem uilia hæc & contempta ignorāt, infirmitatem suam agnoscetes conticeant, nec curiositate sua illis fidem derogent, quæ angelorum hominumquæ intellectum excedunt: quin credant potius Abrahamæ & prophetarū oraculis, qui hæc per uisiones, reuelationes & oracula cognouerunt, quod Christus scilicet reuera filius Dei sit, & idem uerus Deus, & homo perfectus.

FILIVS ET VERBVM DEI CVM
DEVS ESSET, EXTREMIS TEMPORIBVS PRO-
pter hominum salutem homo factus est, crucifixus mortem subiit,
sepultus resurrexit, & in coelos est assumptus. Non tamen
diuinitas, sed homo passus est, qui idem iudicatu-
rus est orbem uniuersum.

APOLOGIA SECUNDA.



Quandoquidem tibi sufficiēter per Abrahami, Isaac & Ia-
cobi, Moſis, Dauidis & prophetarum, in primis autē, ſi
uerū fateri uolumus, per ipſius Dei patris teſtimonia de-
moſtrauimus de Chriſto, quod Deus ſit uerē, & Dei fi-
lius, agendum nunc etiā reliqua, de quibus dubitas, in me-
diū proferentes, diſcutiamus & inſpiciamus. Vehemen-
ter autem nos, qui Chriſti nomen agnoſcimus, incuſas.
Tua uerō hęc ſunt, Quo nam modo fieri poteſt ut Deus homo fiat? itē, quo
modo homo factus eſt? Item, ſi Chriſtus Deus erat, & Dei filius, cur non uel
nudo uerbo ſeruauit hominem, ſed tanquā impotentia laborās hominem
aſſumpſit & mortuus eſt, ut hominem ſaluaret, iuxta Chriſtianorum ſenten-
tiam. Pręterea ſi Deus erat, quomodo paſſus eſt? Deus enim non patitur quic-
quam. Et tu quidem nos incuſans, hęc loqueris: quibus nos ſic reſpōdemus.

De Dei quidem poſſibilitate & impoſſibilitate, in ſuperioribus diximus,
quę & ſufficiunt, noſtram enim infirmitatem ſumus conſeſſi, quod Dei poſ-
ſibilitatem & impoſſibilitatem diſcernere non poſſimus. Sentimus autem &
credimus omnia apud Deū poſſibilia eſſe, & impoſſibile apud hūc eſſe pror-
ſus nihil. Tum quod homo factus ſit, cum Deus uerus eſſet, didicimus, credi-
mus, & hęc eſt horum ueritas. Quo autē modo hoc euenerit, nō noui. Quo-
modo enim humanę rationi ea cognita eſſent, quę angelis incognita ſunt?
Qui uero Dominicę incarnationis ſcopus ſit, & quę cauſa humanę in Chri-
ſto naturę, nos quantum fieri poteſt modō explicabimus: tu uero attēte hęc
noſtra audias.

Deus cū nulla re in uniuerſum indigeret, ſola bonitate ſua permotus mū-
dum uniuerſum extruxit & condidit, uiſibilem ſimul & inuiſibilem: creauit
angelos: creauit cœlum & terram, & omnia quę in his continētur. Sed & ho-
minem fecit, & formauit ē puluere de terra ſumpto: & cum illi animā rationa-
lem inſpiraffeſſet, ſecundum imaginem Dei creauit eū, & ex coſta ipſius forma-
uit ſœminam: illisq; in paradīſum collocatis, pręcepit ut de omni ligno para-
diſi ueſcerentur, ex arbore autem ſcientiæ boni & mali non comederēt: quia
quacunq; die de hac comederent, morte eſſent morituri, quemadmodū mag-
nus ille Moſes in ueteri Teſtamento deſcripſit. Quidam uero angelicorū or-
dinum princeps, cum ſeipſum ſplendidum & mire formoſum conſpexiſſet,
non intellexit ſe ſeruū & creaturā eſſe, & quod Dominus ipſum cum nullus
eſſet, condidiſſet, unde ſeruī inſtar Dominum adorare deberet: ſed ſtultus &
temerarius dixit, Ponam ſedem meam ſupra nubes, & ero ſimilis altiſſimo.
Hęc autem cum is in animo uolueret, huic commiſſa cohors illius impietate
imitata eſt, hic autem cœlo depulſus cum omni ſua militiā excidit, & hi om-

nes in dæmones mutati sunt. Cum itaq; diabolus hominē in paradiso uidisset, inuidia in illum motus, accedens primò mulierem ceu facilforem deceptu, aggressus est & dixit: Cur Deus præcepit uobis, ut ex omni arbore quæ in paradiso est, comedatis, abstinere autem ab arbore, quæ in medio paradisi est, & quod quacunq; die comederitis ex illa, morte sitis morituri? Nequaquam enim morte moriemini, sed ne ex illa comedentes oculis uestris apertis limiles ipsis dijs redderemini, cognoscendo nimirum bonū & malum, hæc prohibuit Dominus. His auditis, mulier decepta comedit ex arbore, & dedit marito suo Adam, qui & ipse comedit: diuinitatis maiestatem affectans. Et comedentes ex arbore Adam simul & Eua, à gratia exciderunt. Deus autē circa meridiem in horto obambulans dicit illi, Adam ubi es? Hic autem respondit, Audiui uocē tuam ambulantis in Paradiso, & abscondi me, quia nudus sum. Dicit illi Deus, Et quis nam tibi ostendit, quod nudus sis? num ex arbore, de qua præcepi tibi ne comederes, comediti? Et iratus illi Dominus, eiecit eum paradiso cum maledictione. Nunc autem hæc quæ facta sunt, cōsidera. Diabolus animo elatus, & quasi ratione destitutus, cum deus fieri, & altissimo similis esse cōcupiscit, cœlo cum tota sua cohorte excidit, & ex luce in tenebras est permutatus, & diabolus: propter superbiam enim suam & animi fastum à Deo reiectus est: nec ut uos dicere soletis, in hoc creatum fuisse ut Adamum adoraret, aliorum angelorum more, qui illum adorantes seruati sunt, & in dignitate sua persistentes adhuc angeli dicuntur: hunc autem quia adorandi officium Adamo negauerit, Dei iram in sese concitauisse, & ex angelo factum esse diabolum. Quam enim authoritatem hæc uerba habere uidentur, præsertim cum nulla scriptura horum meminerit, nec Moses, nec propheta, nec Christus? Cum igitur omni horum testimonio careat, falsa sunt, & reiicienda. tum etiam hac de causa, quod angelorum natura simplex, pura & incorporea est, & suprâ coelos cōstituta: Adami uerò ex terra cōmixta. Quis igitur uel tantillum rationis habēs, rem tam absurdam crederet? Sed dicat aliquis, quod & Christus cum homo sit, iuxta Christianorum sententiam, ab angelis adoretur. Sed ad hoc sic respondendum. Filius & uerbū Dei cum ante sæcula Deus esset, ab angelis unā cum Deo patre suo adorabatur: & nunc homo factus rursus adoratur ab iisdem unā cum corpore, ita ut unā iam homo adoretur, quem filius & uerbū Dei assumpsit cum substantia sua, quemadmodū primitus ab angelis adorabatur: quod in Adamo fieri non poterat. Respice enim quæ sit domini & serui differentia. In homine uero, quem filius & uerbum Dei adsumpsit, illud conueniens est, decorū, iustū ac sanctum, ut etiam nunc ceu exemplo declarabimus. Regis corpus à seruis illius unā cum anima adoratur, quamuis reuera rex tantummodo quod animam attinet, & non corpus, adoretur. Et quis tam stultus ut de hoc dubitaret? Sed quid hæc de regis anima & corpore opus est dicere? Si enim in nundinis uestimētum aliquod ematur, & illo rex indutus sit, ab ea ipsa hora illud uel manu contingere nemo audebit, sed omnes illud cum timore & reuerentia inspicunt, quamuis, quod substantiam attinet, reliquis uestibus simile sit, propter regem tamen tantum honorem sortitum est. Idem mihi de Christo uidetur. Reuera enim hominem assumpsit, nec alterius naturæ hominē, sed ipsissimam hominum naturam, quæ ex Adam est, licet ex uirgine præter naturæ leges natus sit: per diuinitatem uero eundem hominem sanctificauit, exaltauit, honorauit, & ad dextram Dei patris sui constituit, quemadmodū su-

prædemonstrauimus. Et sic omnino factum est, ut etiam antè diximus, nimirum quod sicut ferrum licet natura sua frigidum nigrumq; sit, igni tamen unitur, ut hic quidem ferri frigiditatem & nigredinem non assumat, ferrum autem propter ignis coniunctionem naturam propriam non abiicit, quin potius ipsum totum ignis sit, illius nimirum calorem & splendorem recipiens. Sic etiam de Christo sentimus. Cum Deus esset ante sæcula, post hæc homo factus est, & nō imminutus, quin potius diuinitate sua hominē quoq; glorificauit, & in eum locum subuexit, quem filius & uerbum Dei obtinebat: & propterea iam simul adoratur ab angelis pariter et hominibus, hic scilicet qui præter naturam homo & Deus est. Adam uerò in Dei ordinatione & mandato non persistens, sed ex arbore cum Eua uxore sua comedens, dum hoc modo uterq; diuinitatem affectant, paradysum quoq; quem habebant amiserunt, & maledictionem loco benedictionis acquisuerūt, proq; uita æterna mortem. Deus autem diabolum incorrigibilem, & nulla poenitētia ductum conspicatus, tanquā uas inutile abiicit, nec ulla illius habita est memoria uel ratio. Adamum uero cum Eua longè aliā ratione cecidisse uidens, nō scilicet tam uana ambitione & superbiā, quā diaboli inuidiā & fraude: & quod homo tādē emendationem esset recepturus, quamuis antea illis maledixisset Deus, idq; causā correctionis: ueruntamen ambulans in paradiso circa meridiem (ut Moses testatur) interrogauit eum dicens, Adam ubi es? Num quod ignoraret ubi nam is esset, interrogauit? Absit tāta blasphemia (quid enim apud Deum latere possit, cum omnia cognoscat, priusquā generētur?) Verum hoc sibi uolūt ista uerba, O Adam in qualem nā dignitatem subuectus es? ubi nunc agis? qualē nam est, in quod incidisti, barathrum? Quid uerò Adam ad hæc? Vocem tuam audiui ambulantis in horto, et abscondi me. Po meridiano autem tempus hic non aliud innuit, quā quod sicut hora pomeridiana dicitur, quæ post maximā diēi partem iam exactā sequitur, sic etiam post plura tempora elapsa Deus super terrā esset ambulaturus. Paradysus enim, iuxta Moysis doctrinā, locus terrestris est. Perinde igitur idēq; est, siue in paradiso siue super terram aliquem esse dixeris. Quæ uero plura illa sint, de quibus hic dicitur, tempora, iam tibi exponam.

A constitutione mundi usq; ad consummationem præsentis sæculi, septem millia annorum fore dicunt, uel etiam plus, quibus annis elapsis mortuorū resurrectio futura est. Ab Adam uerò usq; ad Christi generationē anni exierūt ter mille, noningenti, septuaginta quatuor. Reliqui igitur in absolutionē septēmilliū restāt. Et hac de causā sancti simul & prophætæ dixerūt, quod in extremis tēporib. Christus esset carnē assumpturus. Vides ne igitur ut ab ipso Adam tēporib. filij Dei mysteriū manifestari cœperit? imò ante huius tēpora. Ad quē enim dixit Deus, Faciamus hominē? Deus enim solus & unius personæ tantum existens, cui nam hoc dicere potuit, Faciamus hominem iuxta imaginē & similitudinē nostrā? Manifestò cōstat, quod ad filium suum uerba fecerit. Pater enim & filius unū sunt, Christo hoc ipsum in Euāgelio dicēte, Pater & ego unum sumus: &, Qui me uidet, patrem uidet. Quin & nos Christiani fatemur, anathema hunc esse, qui duos deos fuerit confessus, unum enim Deum esse credimus, creatorem cœli & terræ. Et Deus, ut antè dictum est, eiecit eum paradiso, & ad terram colendum constituit, quo tēpore & seminauit, & alios fructus cœpit producere. Iam ne intelligis, hūc qui docuit frumenti aristā esse arborem hæc de qua Adā comederit, quid nā

seruauit credentes in ipsum ex Iudæis & gentibus, quin & ipsum primum parentem Adam. Et Iacob, ut dictum est, Aegyptum ingressus cum animabus septuaginta quinque, mansit illic usque ad tempus mortis suæ. Retenti uero sunt illic posterius eius annis circiter quadringentis & triginta, seruientes Pharaoni & Aegyptiis seruitute tristi & lucifica. Post hæc autem Deus misso Mose eduxit & liberauit eos ex seruitute Pharaonis & Aegyptiorum, cum ederet eis miracula et prodigia magna in Aegypto, & educeret ipsos per mare rubrum diuisis & scissis fluctibus, Pharaonem autem cum omni suo exercitu demergeret. Iudæis autem longo tempore in deserto commorantibus, Deus manna dedit. hi uero murmurabant, & uerbis suam prodebant ingratitudinem. Moses autem illos admonere non desijt. Cum uero hic in montem Sinai ascendisset, legem à Deo accepturus, Hebræi, qui prius ingrati & murmuratores fuerant, etiam impij facti sunt. Dicunt enim Aaroni fratri Moysi, fac nobis Deos, qui præcedant nos. quid enim Mosi illi, qui nos eduxit Aegypto contigerit, nescimus. Et aurum quantum sufficebat corrugantes, fecerunt imaginem uituli, & huic tanquam Deo ab illis recepto sacrificauerunt, & in tam absurdo lætati sunt facinore. Moses uero reuersus, tanto scelere uiso confregit acceptas à Deo legis tabulas. Et dixit Deus, Delebo genus ipsorum, & constituam te regem super gentem magnam & populosam. Ille uero noluit, sed Deum multa obsecrans hortansque intercessit pro illis: & non deleti sunt. Obserua igitur nunc, Deum non de his locutum esse ad Abraham, cum dicit, In semine tuo benedicentur omnes gentes: sed de Christo. Mose autem pro Hebræorum populo intercedente, lex illis denuo data est. & tunc Deus ad Hebræos per Moysen locutus est: Ego sum Deus primus, & Deus in futurum, et post me Deus alius non est. Hæc igitur ita se habent quemadmodum Deus locutus est, et præcepit. In literis uero tuis hoc ceu magna accusatione dignum contra nos, qui Christiani dicimur, continetur, quod Deo dicente, Ego sum Deus solus, & diuinitatis consortem non habeo, nos tamen dicamus Christum deum esse, & Dei filium: unde etiam multos deos adoremus. Cæterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures ue deos adorauerit: nos uero unum Deum uerum adoramus, creatorem coeli & terre. Deus enim Hebræis præcipiens ne posthac idolorum cultui inferuirent, dixit: Qui idolis credunt, multis dijs credunt. Christiani uero, quæ recta sunt sentientes, uni Deo credunt, & non multis. iuxta Christi doctrinam quam in Euangelio tradidit, dicens: Ego & pater unum sumus, & qui me uidet, uidet patrem meum. Vos autem cum scripturas ignoretis, à ueritate exciditis: & cum hoc factum fuerit, alijs auditis alia & diuersa intelligitis. Hebræi uero Deum misericordem experti, nequaquam perierunt: terram tamen promissionis non uiderunt, sed à Deo damnati, multis erroribus hinc inde per desertum circumducti sunt annis circiter quadraginta, donec omnes illi mortui sunt, ne scilicet terram uiderent, quam Deus se filijs Abraham daturum promiserat. Post obitum uero illorum, liberi horum terram promissam ingressi sunt, in qua simul bona quam plurima sunt adepti. Et hanc incolentibus Deus prophetas misit, & doctores: sed alios quidem illorum occiderunt, alios uero lapidauerunt, & seipsos ingratos exhibuerunt, & beneficiorum Dei immemores. Verum non ingrati modo fuerunt, sed etiam perpetuo ferè idolorum cultibus dediti, et propter hoc tradidit eos Deus in captiuitatem. Denuo autem illorum misertus, eos reuocauit: eademque de causa ultimis iam temporibus appropinquatibus

tibus cōplacitū illi est & decreuit, ut filius & uerbū suū in mundum ueniens
 saluaret hominē, quem diabolus deceptū à Deo abduxerat, ut creaturæ serui-
 ret & diabolo. Filius itaq; et uerbū Dei cœlitus descendēs, carne ex diua uir-
 gine Maria assumpta homo factus est, quemadmodum suprà sanctorum &
 prophetarum testimonijs demonstrauius. Et homo factus cū annis uixis-
 set triginta, cœpit docere populum, illisq; ueritatis & iustitię uiam ostendere,
 docensq; operatus est, & inter operādum docuit, ediditq; miracula magna &
 stupenda, non quemadmodum olim nonnunquā aliquot sanctorum in no-
 mine Dei fecerūt ceu serui, sed cū imperio & auctoritate fecit & operatus est
 quaecunq; fecit. Dicebat enim illi leprosus: Domine si uolueris, potes me mū-
 dare: et dixit illi Christus, Volo, mūdare. Sic dixit illi paralyticus, Domine an-
 nis iam triginta & octo decubui, nec habeo quenquam, qui cum aqua turba-
 ta fuerit, me in illam immittat. Angelus enim Domini descendeat certo tē-
 pore, & turbabat aquā, in quā qui primus descēderat, sanus reddebat, à quo-
 cunq; morbo, quo laborauerat. Cum itaq; paralyticus infirmus hominumq;
 destitutus auxilio, illic iuxta piscinam per annos triginta & octo decubuisset,
 illum uidēs Christus, misertus illius dixit ad eum, Vis ne sanus fieri? Hoc ue-
 ro Christum adorante, & credente, dicit ad eum Christus, Tolle lectū tuū, &
 abi in domum tuam. Similiter faciebat ubiq; quocunq; locorū incederet. Cæ-
 cos sanauit, uisumq; restituit, surdis auditum reddidit, claudos incedere fecit,
 paralyticos neruis firmis & uiuacibus confirmauit, mortuos resuscitauit, dæ-
 moniacos auctoritate summa liberauit, & ut summātm comprehendam, om-
 nia fecit instar Dei, iuxta ipsius uoluntatem & arbitrium. Venit ad illum, qui
 cæcus fuerat à natiuitate sua, & orauit illum: cumq; alios cæcos nudo & solo
 uerbo sanauisset, hūc non itē: sed in terram expuens, lutū ex sputo fecit, ocu-
 losq; illius inunxit, dicens ad illum, Abi, ablue in piscina Siloē: & cū lauisset,
 uisum recepit. Quid nā hoc factū denotauisse putabimus, quod alios cæcos
 solo uerbo sanauit, ad hunc uerò sanādum, lutū fecit? Non aliud certe, quā
 cū alij cæci, à natiuitate sua oculos habuerint sanos, postea oculis capti sunt:
 hoc uero oculis omnino carente ab ipso matris utero, lutū fecit Dominus, in-
 nuens se hunc eundem esse, qui è luto hominē formauerit, & huius nunc in
 corpore defectū luto sumpto cōpleat. Deinde dixit cæco, Credis in filiū Dei?
 Respōdit ille, Et quis est domine ut credam in illū? (cum enim cæcus fuisset,
 Christum non nouerat) & dixit illi Christus, Ego sum, qui loquor tibi. Tūc
 dixit cæcus, Credo Domine, & adorauit illū. Similiter & milia aliquot homi-
 nū quodam die Christū erant secuti, uerbum ipsius & doctrinā audientes: &
 cum esurirent, non inuenerunt in loco illo plures panibus quinq; & duos pi-
 sces. Et benedixit illis Christus, præcepitq; discipulis, qui omnib. istis panes
 apposuerūt, de quibus comederunt omnes, & saturati sunt, & reliqui fuerūt
 cophini duodecim plenī panum fragmentis & piscibus. Sed quis horū sen-
 sus? Partim quidem ut edant famelici, partim uerò ut intelligāt & animo suo
 meditentur, hunc illum esse qui in deserto patres ipsorum manna cibauerit.
 Porro, homo quidam mortuus est & sepultus, cumq; in sepulchro dies egis-
 set quatuor, defuncti sorores accersuerunt Christum, hic autem dicit illi,
 Lazare exi foras. Et illico qui mortuus fuerat, sepulchrum egressus est, &
 ambulauit, ligatus manusque pedesq; (sic enim moris erat Iudæorum
 mortuos sepelire) & sic resuscitationis miraculo aliud illud incessus sui mi-
 raculum successit. Sed cur hæc facta? Vt cum homines uiderent hunc
 non

non tantūmodo mortuos excitare, sed etiam hunc quatrīduanū, intelligerēt hunc esse uitæ & mortis dominum: & ut si Christū postea sepultum uiderēt, crederent hunc qui propria uirtute mortuos excitauisset, multo magis potestate sua suum ipsius corpus esse excitaturū. Dicebat enim discipulis suis apostolis, Nemo tollit animam meam à me. Potestatem habeo ponēdi eam, et potestatem habeo recipiēdi eam. Quòd tamen singulis diebus credentibus in Christum turbis hominum innumerabilibus, ipsumq; Deum & Dei filiū confitentibus, pontifices, scribæ, & horum principes cōtra Dei doctrinam instructi, huic essent contradīcturi, ex Esaia prophetia prædictum erat, qui dicit: *Esa. 6* Oculos habentes non uidebunt, & aures habentes non audient, incrustatum est enim cor eorum, & oculos ipsorum occluserūt, & auribus difficulter audierunt. Quæ prophetia omnis impleta est. Miracula enim edente Christo, tanquā cæci apparuerūt: & hoc docēte, surdis fuerunt similes, instar aspidis surdæ & obturantis aures suas. Et tunc quidem dicebat ad illos Christus: Quod si cæci essetis, non haberetis peccatū: nunc uerò dicitis, uidemus. peccatum igitur uestrum in uobis manet. Tum etiam alibi dicit de illis Christus: *Ioan. 9* Si ex Deo essetis, utiq; diligeretis me. Nihilominus tamē hæc Christo faciente, haud quaquam ad cognitionem perueniunt: quin potius occasionē quærebant, qua eum interficerent. Sed quid attinet de miraculis ipsius, quæ in Hebræorum gēte fecit, dicere, cum infinita sint & innumerabilia? Sed nec illis editis ad cognitionem perueniunt, uani & errabundi homines: uerum inuidia & improbitate uicti quærebant omni modo & conatu, quomodo in Christum accusationem aliquā mouere, ipsumq; benefactorem suū interficere possent. nec aliam inuenerūt, quā quod blasphemum dicerent, qui se dixisset Dei filiū, & qui cum homo esset, se Deum esse iactitaret. Et cū audirent Christū dicentem credentibus in se, Remittuntur tibi peccata tua: dicebant, quem nam te ipsum facis? & quis nam potest remittere peccata præter solum Deum? Et sanē uere dixerunt Iudæi, quod solius Dei sit peccata remittere: nam ignorantes hi miseri, quod Christus Dei esset filius, ea quæ modò diximus, dixerūt: & obtenebratum est imprudens cor ipsorum, & obcæcati sunt oculi ipsorū, nec uiderūt quod cū authoritate hæc faceret, quæcūq; faciebat. Vnus enim discipulorū Christi Petrus, quū in naui esset, Christo uiso dixit, Iube me ad te uenire super aquas. Et dixit illi Christus, Veni. Hic autē nauim egressus, aquis inambulās ad ipsum uenit. Hoc cū contigisset, quid nā aliud illos cogitare oportebat, quā quod idem ille esset, qui mare rubrum difsecuerat, & patres illorum sicco traduxerat pede, qui etiam nunc humidā naturā materiam aquarū instar aride solidam solo uerbo et mādato suo fecerat? Sed quo plura his similia miracula corā uidēt, eo magis ira & furore tumultuantur. Deinde tēpestate orta uehemētī simul et magna in mari, adeo ut nauis, in qua erāt Christi discipuli, obtegeret fluctib. magna uoce ipsi exclamauerūt dicētes, Iesu serua nos, perimus. Christus autē ipsi mari imperiose simul et cū authoritate præcipit, Tace, obmutescē: et statim facta est trāquillitas magna. Iudæi itaq; uiso hoc inopinato miraculo attoniti, magna uoce clamauerūt: Quis est hic, quod & uēti & mare illi obediūt? Verū tamē miracula uiderunt infinita, et naturā rerū exuperātia: ipsi uerò prorsus incorrigibiles pmanserūt: unde & Christus ad ipsos dicit, Ego sum ostiū. Et alibi, Ego sum uia. Rursus alibi, Ego sum ueritas. Quod si mihi nō creditis, uel operib. credite. Hæc uero Christus dixit, ut qui obcæcati erāt Iudæi, cognoscerent quod nullus prophetarum

carum & sanctorum tanta cum authoritate sermones suos, ut Dominus, protulerit, sed seipso seruos & ministros esse ostenderunt. Christus uero nō sic: sed ceu dominus & princeps creaturæ cū authoritate dixit & fecit omnia instar Dei. Et sanē ex populo & turbis magna hominum multitudo in illū credidit: ex scribis uero, Phariseis & principibus pauci, et faciles numeratu. His igitur sic absolutis, & tantis infinitisque editis miraculis, atque doctrina uera per tres annos continuos singulis diebus per Christum annunciata, proferente etiam illo nonnunquam prophetarū testimonia (non quod testimonijs aliorū de se indigeret, sed propter incredulitatem, & Iudæorum animi duritiā, tū denique propter hominum infirmitatem) nonnunquam etiā hoc citante Abrahamū aut Moſen, imprimis uero Deum ipsum patrem suum, Iudæis autē nihilominus incurabili morbo circa hæc laborantibus, nec propriā illorū salutem uolentibus admittere, relictis his Christus ea quæ ad uniuersalē totius mundi salutem faciūt agere cœpit, & dicere discipulis suis, quæ nā illi essent euentura. Ecce, enim inquit, ascendimus Hierosolymā, & filius hominis tradetur principibus sacerdotū & scribis, tradentque cū gentib. & flagellabūt eū, Matth. 16
& illudēt illi, & despuēt in illū, occidēt illū, & tertiā die resurget: & auditis his discipuli eius mœrore affecti sunt ualde. Tūc subduxit discipulus suos Christus, & ascendit in mōtem Thabor, & refulsit facies illius, Christi scilicet, plus Matth. 17
quā sol, & uestimenta illius facta fuerunt ueluti nix. Videntes uero discipuli splēdorē faciei illius, ceciderunt in terram: non enim poterant hūc ferre. Viderunt autem & Moſen & Heliam cum Christo colloquentes, forma seruili. Nunc itaque hoc factum considera. Primo quidem ut apostoli uiso splendore diuinitatis suæ certo intelligerent, quod sua sponte & propria uolūtate sua in mortem traderetur, non aliorum potentia coactus. Secundo, ut hinc consolationem & animi tranquillitatem acciperent, & à mœrore, quem ex narratione passionis Christi antè cōcœperant, sese reuocarent. Tertio, ut uiso Moſe et Helia prophetis cum reuerētia Christo astantibus, certi redderent, hunc omnium prophetarum simul & omnis creaturæ esse dominū. Verū & hoc miraculum ingens, quod quēadmodū Christo in Iordane baptizato, sic etiā hic uox de cœlo discisso facta est, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitū est, ipsum audite. Hoc nimirum oratione hac innuente, ut partim quidem plenissime certi & securi redderentur, hunc filiū et uerbum Dei esse: partim uero, ut quia iam tēpus sepulture Christi instabat, & post sepulturam et resurrectionem apostoli ad prædicationē emittendi erant: hi uero licet pauci essent, indocti et infirmi, non tamē ad suā infirmitatē, sed ad Dei potentiā respicerēt, et ut Christi gloria et splendore uiso, Deique patris uoce et testimonio audito intelligerent unū Deū esse et patrem et filiū, quodque una sit diuinitas natura et potentia patris et filij, utque in Dei potentiam consili cum alacritate prædicationis negotium aggredierentur. Et impletur hic Dauidis prophetia dicens, Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt. Caterum Moſes ille propheta dixit, ut et antè annotatum est, Prophetam excitabit Dominus Deut. 18
Deus ex fratribus uestris, sicut me. Omnis anima, quæ nō audiuerit prophetam illum, extirpabitur. Quod uero hic dixerit, Omnem animā quæ non audiuerit prophetam illum, esse extirpādam, & quod omnia quæ à Moſe & prophetis dicuntur, uerba Dei sint, manifestū est, et uerum esse constat. Nihilominus tamē et in baptismo et in transformatione uox cœlitus demissa est, & non per hominem, sed immediate per ipsum Deum patrem. Viden' igitur, quomodo

quomodo primitus & ab initio paulatim ea quæ Christi sunt, apparuerint? Et quemadmodum post noctis tenebras non repente sol uidetur, sed primò splendor, deinde lumen, tandem uerò ipse sol: ita etiam de Christo factum esse uidemus. paulatim enim cœpit: deinde ipse Christus sol uerus & rationalis lucem in mundum intulit, & in animas illorū qui in eum credunt. Deinde Hierosolymam Christus ipse ascendit, ut ipsius impleretur passio, quemadmodum apostolis prædixerat. Et ingrediente ipso in urbem, cœpit populus exclamare & dicere (imprimis autem Hebræorū pueri) Benedic̃tus, qui uenit in nomine Domini, Hosanna in altissimis, Rex Izraēlis, Pax in cœlo & gloria in altissimis. Furore autem repleti scribæ & pharisæi dixerunt Iesu, increpa illos ut taceant. At Christus respondit illis, An nūquam legistis prophetam dicentem: Ex ore infantium & lactentium cōcinnabo laudē. Quod si hi tacuerint, lapides clamabunt. En etiam nunc attende. Angeli in ipsius Christi generationis celebratione cecinerūt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas: nunc uero dixerunt pueri, Hosanna in altissimis, Benedic̃tus qui uenit in nomine domini rex Izraēlis, Pax in cœlo & gloria in altissimis. Quis uero Dominus super terram uocatur? Nullus alius certe præter Deum. Dicuntur equidem etiam multi hominum domini, sed cum appositione nominis sui: ut legimus de Iosue filio Nun dicente, Dominus meus Moses: & de alijs multis dicentibus, Dominus meus Dauid. Quam dicendi consuetudinem etiam hodie inter homines seruata uidemus. Domini uero nomen sic indefinite nemini aliq̃ soli Deo tribuitur. Quapropter Christus cum Deus esset, non modo non increpauit dicentes, Hosanna in altissimis, &c. sed etiam Dauidis citauit testimoniū, dicens, An non legistis prophetam dicentem: Ex ore infantium & lactentium concinnaui laudem. Qui uero lapides sunt, quos Christus uociferaturos dixit: Gentes nimium, qui tunc quidem cor habebant durum ad fidem suscipiendam, paulo post uerò clamauerūt ipsis tonitribus clarius & sublimius: quin & sepulchrorum lapides planè & aperte, qualiter uix unquam, Domini resurrectionem cum diuina uirtute & potestate factam exclamauerunt. Post hæc uerò dicit discipulis suis Christus: Ecce ascendimus Hierosolymam, & perficiētur omnia quæ scripta sunt à prophetis de filio hominis. Tradetur enim gentibus, et illudetur illi, calumnias patietur, & despuetur, & flagellatum occidēt, tertioq̃ die resurget. Et cū coena iam esset finita, dicit discipulis suis: Vnus uestrūm prodet me. Et interrogauerunt eum singuli, Num ego sum? Et nulli horū respondit: Tūc & Iudas qui erat ex discipulorum numero, dicit, Num ego sum? Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Et paulo post dicit illi, Quod facis fac cito. Non enim poterat quicquam nec Iudas nec alius contra Christum facere, nisi hoc cum illo consentiente. Mox autem postea rursum dicit discipulis suis Christus: Ex nunc appropinquauit tempus, quod prædixi uobis. Ceterum non turbetur cor uestrum, neq̃ formidet. Et postquam docuisset et animauisset eos sufficienter, dixit eis: Nunc quidem dolebitis, mox autem letabimini, & gaudium uestrum nemo auferet à uobis. Surgite, eamus hinc. Et abiit in locum consuetum. Pontifices autem congregati cum scribis & pharisæis & omni concilio eorum, dixerunt: Quid faciemus? quoniam homo hic multa signa edit. Si sic permiserimus eum, uenient certe Romani, et tollent nos & locū hunc & gentem. Conducit ut moriatur. Iudas autem Iscariotes profectus ad pontifices et scribas, dixit illis: Quid dabitis mihi ut ego prodam illum? Et dederunt illi tri-

ginta argenteos. Et paulo post Iudas turba multa assumpta, eò deuenit ubi Christus inueniebat. Quibus uenientibus, dicit discipulis suis Christus, Surgite eamus. ecce qui prodit me, appropinquat. Et accedente Iuda cū Iudæorū turba, dicit illis Christus, Quem quæritis? Dicunt illi, Iesum Nazarenū. Dicit illis Christus, Ego sum. Et hoc audito, omnes prostrati sunt in terram. Num igitur qui tot ac tanta fecerat miracula, qui una uoce prostrauit quærentes se, non potuit nunc efficere ne illum comprehenderent? Haud dubie igitur sua sponte illis traditus est. Tunc dicit illis Iesus: Si igitur me quæritis, sinite hos abire. & dimissis discipulis ipsius, comprehenderunt Christum. Vides ne quomodo ante quidem unico uerbo prostrati ceciderint: deinde uerò cum diceret illis, Sinite hos abire si me quæritis, solus propria sua uoluntate cōsentiente his traditus sit? Demonstrauit itaque in se & potentiam suam, et uoluntatem. Quapropter & Dauid dixit, Traditus sum, & non declinaui. Si enim Christus cum euadere posset, traditus est, uolens seipsum tradidit. Abduxerunt itaque Christum ad pontifices. Discipuli autem timore correpti fugerunt. Sacerdotum autem principes propter Iesum comprehensum gauisi sunt. & aduocatis duobus falsis testibus contra illum, quæcunque libebat dicebant mendacia. Iesus uero tacebat. Dicit igitur illi summus sacerdos: Adiuro te per Deum ut dicas nobis, num tu sis filius Benedicti, uel num tu sis Christus filius Dei uiuentis. Dicit illi Iesus, Ego sum. Verumtamen dico uobis, à nunc uidebitis filium hominis sedentē a dextris potentiae, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit, quid ultra indigemus testibus? Ecce uos ipsi audiuiſtis blasphemiam ipsius. Quid uobis uidetur? At illi dixerunt, Reus mortis est. Quidam igitur astantium dedit illi alapam. Et cum illulissent illi, abduxerunt illum, & tradiderunt Pilato. Iudas uero abiens dicit principibus sacerdotum: Peccaui, prodens sanguinem innoxium. & argenteis in templum proiectis, abiit, & suspendit se. Pontifices uerò pecunijs acceptis dixerunt, Non licet eam ponere in corbonam, quoniam precium sanguinis est. emerunt igitur hac agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Milites autē præsidis acceptum Iesum exuerunt uestibus suis, & induerunt illum chlamyde probrosa, et abudxerunt eum ad regem Herodem. Et cum uidisset illū Herodes, remisit illum Pilato. Hic uerò interrogauit eos dicens, Quid dicitis de homine isto? At illi dixerūt, Crucifige illum. Pilatus uerò inquit, Et quid nā mali fecit? At illi dicunt, Obloquitur Cæsari, & seipsum dicit Dei filium. Et sic conturbabant Pilatum. Hic uerò uoluntati illorum satisfactorius, accepta aqua coram omnibus, manus abluīt dicens, Innoxius ego sum à sanguine iusti huius. uos uideritis. Illi uerò dixerunt, Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Et tunc tradidit Iesum militibus, ut crucifigeretur. Illi uerò cū acceperant, illi illuserunt, & expuerunt in faciem eius, & flagellauerūt eum: quin & uestimenta illius diuiserunt. Gestabat uerò tunicam inconsutilem, super quam iecerunt sortem, quis nam illam acciperet. Et cum hæc fecissent, abduxerunt Iesum ad crucifigendum illum. Dederunt etiam illi potum, felle mixtum acetum, & crucifixerunt eum. Et obtenebratus est sol ab hora tertia usque ad horam nonam: & hora nona emisit spiritum, astantibus simul cruci sancta matre ipsius, & uno discipulorum Ioanne. Reliqui uerò discipuli omnes aufugerunt, & latuerunt absconsi præ timore suo. Et accedens quidam militum, lancea perfodit latus ipsius. Postea ueniens quidam optimatum lo-

seph nomine, à Pilato corpus Christi petijt. & deponens illud, adiuvante simul alio quodā, Nicodemo scilicet, inuoluit sindone & myrrhæ ferè libris cētum, prout mos est Iudæis sepelire. Nactus uerò sepulchrum excisum in petra, sepeliuit corpus Iesu, & imposuit illi lapidē ualde magnum. Crastina autem die scribæ & pharisei uenientes ad Pilatum dixerunt illi, Domine, recordati sumus, quod impostor hic uiuens adhuc dixerit, se post dies tres resurrecturum. Iube igitur muniri sepulchrum usq; ad diem tertium: ne forte discipuli illius uenientes furentur illum, & dicant populo quod surrexerit à mortuis, et sic error postremus deterior sit priori. Dixit Pilatus: Habetis custodiā, abite & custodite quantum potestis. Hi autem profecti muniuerunt sepulchrū, obliuantes lapidem unā cum custodiā, (custodiā autem hoc loco turmam militum intelligas.) Et tertio die factus est terræmotus magnus, & deuolutus est lapis de sepulchro, & milites præ timore mortuis sunt similes facti. Christus autem surrexit ē sepulchro. Milites uerò profecti annunciauerūt principibus sacerdotum & scribis, omnia quæ facta fuerant: & dederunt illis pontifices pecuniā copiosā, dicentes illis, Dicite quod uobis dormientibus uenerint discipuli illius, & furati sint illum. Quod si hoc coram præside auditum fuerit, nos persuadebimus eum, uosq; omni cura exoluemus. Hi uero pecunia accepta, fecerunt ut edocti fuerant. Iesus autem abiens inuenit discipulos suos, & dixit illis, Pax uobis. Hi uerò uidentes illum gauisi sunt. Et cum mansisset apud illos dies quadraginta, docens & confirmās illos, die quadagesima illis dixit: Abeuntes ite in mundum uniuersum, prædicate in omnes gentes. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, hic saluabitur. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Credentes autem signa hæc cōsequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis nouis loquentur, serpentes tollent, & si quid letiferi biberint, nō nocebit illis: super infirmos manus ponent, & sanabuntur. Vos autem sedete Hierosolymis, donec uirtute ex alto induamini. Et benedixit illis, interq; benedicendum secessit ab illis, & sublatus est in cœlos, & sedet ad dextram Dei. Apostoli autem reuersi sunt Hierosolymam cū gaudio magno, expectantes uirtutem ex alto promissam. Quis autem horum omnium sensus? Quod si singula secundum omnem diligētiam discutere uellemus, omniāq; quæ facta sunt describere, multo sanè opus haberemus ocio. Quoniam autem uaria est horum ratio, & explicatu difficilis propter uestram ignorantiam, agendum quod reliquum est breuissimis uerbis, quantum fieri potest, absoluemus. Inspiciamus itaque prophetias, quæ de Christi passione copiosissimæ, ceu torrens aquis auctus nivalibus, habentur.

Psal. 2. Congregati sunt pontifices, scribæ, pharisei, tum etiā rex Herodes & Pilatus aduersus Christum. Dauid autem dicit, Quare fremuerūt gentes, et populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terræ, & principes conuenerūt in unum, contra Dominum, et contra Christum eius.

Prodidit Christū Iudæis in mortē Iudas discipulus eius. Et rursum de eo *Psal. 41.* dē idem Dauid loquitur: Inimici mei dixerūt mihi mala, quando moritur, et perit nomen eius? Et ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur cor illius, cōgregauit iniquitatem. Egrediebatur forās, & loquebat in idipsum. Etenim homo pacis meæ, qui comedit panes meos, magnificauit aduersus me supplā *Psal. 109.* tationē. Constitue super eum peccatorem, & calumniator stet à dextris eius. Et cum iudicatur exeat condemnatus, & preces eius fiant in peccatum. Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. In generatione una delea-

tur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius nō deleatur. Dispereat de terra memoria eius. Dilexit maledictionem, & ueniet ei: & non uoluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Apprehenderunt Iudæi Christum, & abduxerunt eum ad principes sacerdotum. Et de hoc Ieremias dicit, Ego uerò tanquam agnus innocens ducebar, ut mactetur.

Accepit Iudas triginta argenteos, & abiecit eos, emeruntq; pro illis agrum figuli. Et Ieremias dicit: Statuerunt triginta argenteos, precium apreciati, quem æstimatum emerunt à filiis Izraël, & dederunt ea in agrum figuli, quem admodum constituit mihi Dominus.

Venerunt falsi testes, & mendacia aduersus Christum locuti sunt. & rursum dicit Dauid, Surgentes in me testes iniqui, quæ ignorabam interroga uerunt me, & reddiderunt mihi mala pro bonis.

Congregati sunt apud principes sacerdotum, Annam & Caiapham, illudētes Christo. de hoc Dauid: Circumdederunt me canes multi, tauri pingues circumsteterunt me: Opprobria opprobrantium tibi ceciderunt super me. Multiplicati sunt supra pilos capitis mei, qui me odio habēt sine causa. Corroborati sunt inimici mei, & qui me persequuntur iniuste. Quæ non rapui de illis, mulctatus sum. Hoc est, Adam quidē ex arbore prohibita comedens, iuste mortuus est: Christus uerò peccati ignarus, iniuste mortem subiit.

Tradiderunt Christum Pilato, Pilatus rursus militibus: hi uerò exuerunt eum, & diuiserunt uestimenta illius, super tunicam uerò inconsutilem miserunt fortem, ne eam discinderent. & de hoc Dauid loquitur: Diuiserunt uestimenta mea sibiipsis, & super uestitum meum miserunt fortem.

Induerunt eum tunica probrosa. de quo etiam Dauid: Ego uerò cum tumultuantur in me, saccum induebam.

Flagellauerunt Christum, & alapas illi inflixerunt, inspuerunt in faciem illius. Et de hoc Esaias: Ego uerò non inobediens sum, nec obloquor, tergum meum dedi ad plagas, & maxillas meas ad alapas. Faciem autem meam non auerti à pudore inspuetium. Et Dominus mihi auxiliator factus est, eò quod non auersus sim, sed posui faciem meam ceu petram stabilem, et cognoui quod non confundar.

Dederunt illi fel aceto mixtum. & Dauid dixit: Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto.

Abduxerunt Christum ut illum crucifigerent. & Isaias dicit: Tanquam ouis ductus est ad mactationem, & tanquam agnus coram tondente ipsum mutus, sic non aperit os suum in humilitate sua. Iudicium illius sublatum est: generationem uerò eius quis explicabit? quoniam aufertur de terra uita ipsius.

Interrogauit eum Pilatus, Tu ne es filius Dei? & dixit illi Christus, Tu dixisti. Pilatus uerò tradidit eum ut crucifigeretur. & Dauid dicit: Clauis perforauerunt manus meas, & pedes meos.

Confoderunt latus ipsius lancea. & de hoc Zacharias: Respicient in me, quem pupugerunt.

Obtenebratus est sol Christo in crucem suspenso, ab hora sexta usq; ad horam nonam. & sic dicit Zacharias: Et dies hæc cognoscibilis Domino, & nō dies, & nō nox, & sub uespera erit lux, & Dominus erit in regē super uniuersam

terram. In die illa erit Dominus unus, & nomen eius unum. Attende igitur. A creatione ipsa mundi nox diem excipit, & similiter dies noctem: in passione uero Domini non sic, sed sol obtenebratus est. Quod si uerò iuxta cōmunem, quæ sapius contingere solet, obtenebrationem solis eclipsis contigisset, nequaquam de hac, ut nec alibi, propheta dixisset: cum naturaliter solis eclipsis eo tempore contingere soleat, quo luna cum sole coniuncta est, quod in decima quarta illius die nunquam fit, nec unquam erit. Propterea ceu stupendam, admirandam, & naturæ leges excedentem rem propheticus sermo denotat, ut & imprudentes intelligant, & qui sensu carent sensum recipiant, quod in Christi passione sol obtenebratus est, & uanissimi homines non crediderunt. Petre dissiluerunt, templi uelum in duas partes scissum est à summo usque ad imum, monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui obdormierant, surrexerunt (quemadmodum sanctum Euangelium testatur) & ingressi sunt Hierosolymam, & apparuerunt multis: sed uanissimi homines non crediderunt, uerum obtenebratum est insciens cor illorum, & in tenebris conuersantur.

Esai. 53 Christus expirauit. & Esaias dicit: Non est illi species, neque decor: & uidimus eum, nec habebat speciem, neque decorem. Sed forma eius in honorata, & deficiens præ filiis hominum. De cruce uerò sermo noster iam sileat, de hac enim suo loco et tempore dicemus.

Astiterunt autem cruci mater Iesu, & unus discipulorum illius Ioannes. Quid autem de hoc dicatur, audi. Erat homo Hierosolymis cui nomen Simeon, & homo iste iustus & pius: & responsum acceperat à Deo, non uisurum se mortem nisi prius Christum uideret. Et cum ipsum puerum adhuc in templum attulissent, ad implendum ea quæ in lege descripta sunt, idem ille Christum in ulnas suas suscepit (sacerdos enim erat) & dixit: Nunc dimittis seruū tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parauisti ante faciem omnium populorum. Lumen in reuelationem gentium, & gloriam populi tui Izrael. Et conuersus ad uirginem Mariam dixit: Ecce positus est hic in ruīnam, & resurrectionem multorum in Izrael, & in signum cui contradicitur. Et tuam ipsius animam penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Nunc autem quid hæc sibi uelint, perpendito. A Deo definitum erat, ne mortem uideret Simeon, nisi prius uidisset Christum. et iam ad senium extremum deuenerat. Christum uerò uidens, dixit: Nūc dimittis seruū tuum Domine, secundum uerbum tuum. Hoc uerbo planè denotans, hunc ipsum Deum esse, qui illi responsum dederat de non uidenda morte, & quasi à domino uitæ & mortis postulat ut ab hac uita terrestri liberetur. Quod autem dicit, Hic positus est in ruīnam & resurrectionem multorum in Izrael: manifestum est, quod scilicet animabus suis ceciderunt, quotquot in illum non crediderūt. qui uerò crediderunt, à peccati lapsu surrexerunt. Item hoc, In signum cui contradicitur, propterea dixit, quod omnes de Christo disceptauerunt, hi quidem dicendo hunc bonum esse, alij uero, malum. Quin & in ipsa cruce duo latrones inter se contendebant (unā enim cum illo duos latrones crucifixerunt, unum à dextris ipsius, alterum à sinistris) & alter quidem, Christum in cruce suspensum conspicatus, conuicia in illum iecit. alter uerò, hunc increpauit dicens: Non times tu Deum, cum in eodem sis iudicio: & nos quidem iuste, operibus enim nostris digna patimur: hic uerò ini-

Luc. 23 qui

qui nihil designauit. Et dicit ipsi Iesu, Domine memento mei, cum ueneris in regnum tuum: & saluatus est, alter uerò periit. Item, Tuam uerò ipsius animam pertransibit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Hæc ita intelligenda sunt. Quidam hæreticorum putauerunt Christum esse quidem Dei filium, deumq; uerum, hominem autem uerum esse negauerunt, sed hominem factum esse modo quodam imaginatorio. Et hoc quidē multis uidetur, quòd homo quidem sit citra controuersiam, non tamē homo uerus. Hoc igitur instar prophetæ præuidens Simeō matri dixit Deiparæ, Et tuam ipsius animam transibit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes: hoc innuens his uerbis, Cum hominēs te matrem illius dolentem uiderint, flentem & plorantem, cum hunc in cruce pendere conspexeris, certi red dentur et confirmabūtur, qui cogitationes de illo habent dubias, quòd citra omnem controuersiam & homo sit, & tuus filius. Sācta enim mater illius doluit quidem hunc in cruce conspicata, expectauit autem simul resurrectionē illius tertio die secuturam, & letata est, quod & contigit. Nūc igitur intelligis, quomodo omnia quæ de Christo facta sunt, prophetæ & sancti prædixerint, quemadmodum etiam in hoc nostro argumento factum est. Et uos quidem, sicut illi, imaginatorio modo hominem factum esse non dicitis, sed Christum uerum hominem esse fatemini: nihilominus tamen aliquid hæreticis simile dicitis. Non enim arbitramini, quod ipse Christus crucifixus sit, sed Musulmani ceu honoraturi illum dicunt, Iudæos alium quendam Christi loco crucifixisse, cum imaginatione falsa decepti hunc Christum esse putauerint. Licet enim in Christo uniuersalem illam imaginationem siue phantasiam non probetis, cum tamen illum aliquo modo uel tempore à uera substantia degenerauisse dicatis, sine omni controuersia in eundem errorem inciditis. Si enim aliquādo uobis cum ipsis disputatio incideret, & illi quidē dixerint Christum per omnia hominem fuisse imaginatorium, uos uero his è contra responderitis, hunc creuera hominem uerum fuisse, in sola autem passione fuisse imaginatorium, aliumq; loco illius crucifixum esse. Hi autem denūo obiecerint, Quod si uos particularem phantasiam uel imaginationem in Christo factam fuisse dicitis, cur nos qui uniuersalem asserimus, propter hoc à uobis damnamur? Particulare enim cum uniuersali nō pugnat. Te itaq; interrogo, quam responsionem illis afferetis dignam & probabilem? Quam certè huc afferatis, nullam habetis omnino. Vides igitur quàm peruersè Musulmanos instituerit, qui huiusmodi dogma dedit, siue inscius rerum, quæ non intellexit, docuerit: siue re omni cognita, ueritatem tamen occuluerit. Aliter uerò nos Christiani ueritatem edocti ab ipsis prophetis, ex Euangelio quoq; & discipulis à Christo institutis sic sentimus, et sic credimus, Quod filius Dei carne assumpta ex sancta & deipara uirgine homo uerus natus sit, & idem ipse uere sit mortuus, & non alius: & in cruce, & in passione & in morte eius gloriamur. Quod si uolueris Esaiam dicentem audi: Non est species ei, neque gloria. Et uidimus eum, ne habebat speciem, neque decorem. Sed species eius inhonorata, ac deficiens decor ipsius præ filiis hominum. Homo in plaga existens, & sciens ferre infirmitatem, quia auersa est facies eius, despecta est, & non est reputata. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet, & nos putauimus eum esse in dolore & plaga à Deo, & in afflictione. ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra. Disciplina pacis nobis super eum: liuore eius nos sanati sumus.

» Omnes tanquam oves errauimus. Homo in uia sua errauit, & Dominus tra-
 » didit eum iniquitatibus nostris, & ipse propter afflictionem non aperuit os
 suum. Animaduertis ne qua ratione fiat ut Christianos passionis Christi nō
 pudeat, quin potius in hac glorientur, & illam prædicent? Qua enim inter-
 pretatione uaticinium hoc præsens ipso sole splēdidius indiget? Quis enim
 hominum pro alterius peccatis patitur, præterquam Deus? Nullus sanē. Cu-
 ius etiam hominis mors alterius fit resurrectio: Cuius egritudo alterius est fa-
 nitas? Fateri omnino oportet, quod hoc non sit alterius quam solius Christi.
 Ipse enim solus pro nobis passus est, & ipse contemptus est: sed contemptum
 hunc nihili duxit. Ipse peccatum ē medio sustulit, & ipse pro nobis afflic-
 tus est, & ipse uulneratus est propter iniquitates nostras ut illas dele-
 ret, & liuore illius nos omnes sanati sumus. Moses uerò sic dixit: Videbitis uitam uestram
 Deut. 28 suspensam ante oculos uestros. Cuius enim uita suspendi potest ante oculos
 alicuius? Nullius omnino. Sed solus Christus in cruce suspēsus est, qui est ui-
 ta mundi. Ipse enim de se dixit, Ego sum uita, ego sum uia, ego sum ueritas.
 Ioan. 14 Nunc nimirum intelligis, prophetas etiam de morte Christi, quemadmodū
 de reliquis omnibus, esse uaticinatos. Agnosce igitur, quod indubie Chri-
 stus ipse mortuus sit. Ille ipse enim crucifixus est, & mortuus, & non alius, ut
 uos dicere soletis. Et liuore illius omnes sanati sumus, et morte eius omnes su-
 mus uiuificati, & resurrectione illius omnes uicimus, & cruce illius abolita
 est diaboli tyrannis, mortisq; potentia. Si uerò quis nunc obijciat, Quī igitur
 cōtingit, ut homines etiam nunc moriantur, & diabolus adhuc liber sit? Ten-
 tare enim homines nequaquam desinit, sed summo studio omnes ad peccan-
 dum incitat. Huic nos sic respondēbimus. Hæc, quam nos mortem esse puta-
 mus, mors non est, sed somnus. Olim enim mors talis erat, quæ resurrectio-
 ne carebat, sed detinebatur in inferno anime; nunc uerò resurrectione nobis
 à Deo donata, tanquam ex somno resurrecturi sumus omnes homines, tã p̃ij
 quam imp̃ij. Et considera quæso rem tremendam & horribilem. In hominē
 enim ratione & sensu præditum, ab Adamo mors regnauit, in omnem homi-
 nem: nec erat resurrectio in hominibus sine Christo, quemadmodum pro-
 phetæ testati sunt. Per Christi uerò mortem mors illa deiecta est, & superata,
 uenitq; resurrectio: & morte contracta liberatus est totus mūdus à potestate
 Satanae, & credentes in Christum & non credentes. omnes inquam, à tyran-
 nide diaboli sunt liberati. Et sanē nisi Musulmani crederent resurrectionem
 esse, rationes certas afferremus, quibus eam possemus comprobare: cum ue-
 rò & ipsi eandem amplectantur & expectent, superuacaneum mihi uide-
 tur de illa multis differere. Cæterum hoc solum dicimus, quemadmodū acce-
 pimus et sumus edocti ex sacra scriptura, quam & Musulmani sacram esse fa-
 tentur, Christi resurrectio toti mundo utilitati fuit. De diabolo autem sic di-
 cimus. Quamuis adhuc nondum condemnatus sit in locum proprium pœ-
 nae, propterea quod iudicium, quod Christus iudicaturus est, nondum trans-
 actum sit, hoc tamen ueniente diabolus ignem hereditabit inextinguibilem,
 qui illum manet. Et quāuis uideatur ille uiuere, pro mortuo tamen est habē-
 dus, perinde ac si homicida aliquis, aut fur, alius ue quispiam, qui capitale a-
 liquod commisit facinus, à rege capitū supplicio adiudicatus fuerit, licet post
 hanc à rege latam sententiā uiuat adhuc diebus aliquot in carcere, mor-
 tuis tamē adnumeratur, licet inter uiuos adhuc sit. Idem igitur hoc de diabo-
 lo

lo fieri intelligas. Postquam enim Christus resurrexit, ille perditus est. Cum autem in homines ea quæ facere solet, machinatur, non ceu potestatem aliquam habens, aut uirtutem, facit: sed tanquam malus aut fraudulentus, amicitiam simulat, eaquæ consulit quæ hominibus interdicta sunt & noxia. Et quidem si aliquem sibi morigerum nactus fuerit, uidetur multum potuisse, & dedisse damnum. Si uero ab aliquo non fuerit receptus, sed dimissus inanis & uacuus, omni destitutus robore discedit, nec uires habet aliquas. Homo enim multoties ab homine cogitur ut inuitus faciat, quod nec uult, nec antè constituit: à diabolo autem non sic. uolens enim paret uano & noxio illius consilio. Qui uero parere noluerit, diabolum ceu rem nihili contemnit. Idem uero singuli homines à propria sua ratione patiuntur, quod à diabolo. Incidit enim homo in alicuius meditationem facinoris, uel honesti, uel turpis: & siquidem principem uel ducem, mentem uidelicet sanam habuerit, et prudentem, illa meditationes simul & harum causas diiudicat, bonumquæ à malo discernit. Si uero dux hominis mens infirma fuerit & impotens, noxia pro utilibus amplectitur. Vides igitur diabolum uiribus carere, quamuis easdè habere uidetur: sed comminuta est & euanuit uniuersa tyrannis illius, Christo ex sepulchro resuscitato. Post secundum enim Christi aduentum relegabitur in tenebras exteriores, & in ignem inextinguibilem, prout commertus est. En itaque, ut antè dictum est, sic factum esse apparet: quod scilicet ea quæ Christum attinent, ab initio paulatim apparuerunt: quanto autem propius appropinquauit tempus generationis huius, tanto clarius planiusquæ prophetae de illo uaticinati sunt. Postquam autem Christus uenit, dedit is clauem scientiæ hominibus, ut pure & sine omni fuce ueritatem intelligerent: quin (si ueritas dicenda est) ipse Christus aperuit thesauros absconditos, & in medium deposuit ceu infinitum pelagus, ut quilibet ex hoc nemine prohibente hauriat, quæ illum oblectant, & iuuant. & hæc quidem talia sunt. Redeamus uero ad id unde sumus digressi.

Christo in cruce pendente, quidam militum aperuit latus illius lancea. De hoc igitur, ut supra monuimus, Zacharias dicit: Videbunt, in quem pupugerunt. Zach. 12

Mortuus est: de quo & Esaïas dicit ea, quæ supra recensuimus. Dicit uero & admirandus ille Solomon, de iusto & celeberrimo Iob, tanquam sub persona Dei: Accinge tanquam uir lumbum tuum, & interrogabo te, tu autem mihi responde. Vbi eras cum fundarem ego terram? & annuncia mihi, si scis, intellectum: quando facta sunt astra? Laudauerunt me uoce magna omnes angeli mei, & celebrauerunt hymnis. Conclussi autem mare portis, & posui illi terminos, dixique illi, Hucusque uenies, & non transgredieris, sed in teipso collidentur tibi fluctus tui. Annuncia mihi: Num tu accepto luto formasti animal, & sermone præditum posuisti illud super terram? Num in uestigijs abyssi deambulauisti? Aperiantur ne tibi præ timore ianua mortis, & ianitores inferni te uiso stupuerunt? Respondens uero Iob, dixit Domino: Noui quod omnia possis, et impossibile tibi est nihil. Auditu enim auris audiui te prius, nunc uero oculus meus uidit te. Audiuisti ne de morte Domini prophetiam hanc clarissimam, & splendidissimam? Ipse enim Deus de se dicens, quod fundauerit terram, quod posuerit mari terminos, quod celebrauerint eum angeli sui: idem ille dicit ipsi Iob, Num accepto Iob. 38

luto formauisti animal, & sermone präditum posuisti illud super terrā: num in uestigijs abyssi deambulauisti? Aperientur ne tibi prae timore ianuae mortis, & num ianitores inferni te uiso stupuerunt? Quid quæso his innuit aliud, q̃, Ego Deus sum qui feci hæc, ego aperui portas mortis: timore enim mei apertę sunt, & me uiso in inferno stupuerūt ianitores illius Verūtamen quid nam opus est hanc prophetiam interpretari? Talem enim esse uidemus, ut uel planē stupidus & rudis eam intelligat. Illud enim, Viso me ianitores inferni stupuerunt, Christi resurrectionem cum autoritate diuina potentię uirtute factam significat, præterea uniuersam illam inferni mortisq̃ destructionem. Quin & Dauid luculenter sic dicit, Non derelinques animam meam

Psalm. 16. in inferno, neq̃ dabis ut sanctus tuus uideat corruptionem. Tertia enim die resurrexit Dominus, nec corruptionem sensit corpus illius sacrosanctum. Mortuo enim illo, sanctissimum illius corpus Ioseph simul & Nicodemus, ut supra diximus, inuoluerunt sindone, myrrha & aromatibus. Et de sepultura illius Magi quoq̃ in Bethlehem uenientes prophetauerunt ipso nato, offerentes illi aurum, thus, & myrrham.

Dixerunt Iudei Pilato, lube muniri sepulchrum: & nisi munitum fuisset illud, occasionem habuissent resurrectionem cauillandi, dicentes, quod non adfuisset digna & sufficiens custodia. Verum cum omnifaria custodia & diligentia his commissa fuerit, nullam omnino occasionem reliquam habent resurrectioni illius contradicendi. Ita enim ut cupiebant, uolebantq̃, sepulchrum custodiri curauerunt. Lapis enim huic impositus est ingens, quem etiam sigillo obsignauerunt: quin & militum turmam ad custodiam huius constituerunt. Cæterum ut ingratorum Iudeorum effrena obturentur labia, quid fit? & quale nam tempore resurrectionis Christi editur miraculū? Terræmotus fit ingens, & milites sepulchro custodiendo deputati mortuis redduntur similes. Christus uerò relicta sindone cum aromatibus quibus inuolutus fuerat, surrexit ē sepulchro. Et de hoc Dauid, Vespere occinetur luctus, & mane exultatio. Ploratus quidem propter sepulturam, exultatio autē propter resurrectionem. Vidisti? imō audiuisti magis augustam illam, diuinam & potentem uirtutem et potentiam? An non obstupescis, et attonitus ad hæc redderis? Fatendum omnino est rem sic se habere, et nō aliter. Quomodo enim aliās possibile fuerat, myrrha conditum corpus à sindone posse reuelli et euolui, eamq̃ euolutam inueniri integram puramq̃ cum tot uiscofis aromatibus? Hoc certē unum etiam est ex magnis illis et stupendis Christi miraculis. Sed et lapis deuolutus est, ne Iudæi putarent Christum, qui resurrexerat, adhuc in sepulchro iacere, uerum ut per terræmotum et lapidem, tum etiam sudarij et sindonis indicio cum aromatibus illic, ut diximus, iacentis in cognitionem peruenirent, et recordarentur uerborum Christi, Nemo tollit animam meam à me. Potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo rursus sumendi eam. Verum neq̃ sic intellexerūt miseri, sed pecunias dederunt militibus, qui Christi resurrectionem obscurarent.

Psalm. 30.

Ioan. 10.

Christus porro cum resurrexisset, ueniens ad apostolos dixit, Pax uobis: Illi autem hoc uiso gauisi sunt. Vnus uerò horum Thomas forte illa hora nō aderat illis. Cum autem de Christi resurrectione audiuiisset, dixit: Nisi ipse uidero in manibus illius signa clauorum, & immiserò manum meam in latus eius, non credam. Hisq̃ contrectatis Thomas, quod quarebat inuenit, & altum exclamauit, Dominus meus, & Deus meus. Neq̃ enim simplici quodam

dam & fortuito modo, tanquam gratificaturi Christum apostoli Deum dicebant, & confitebantur: sed cum magna reuerentia & studio. Christus autem dicit illi, Quia uidisti me, credidisti. Beati, qui non uidentes credunt. Post resurrectionē igitur Christus cum apostolis cōmoratus est dies quadraginta. & cum docuisset eos, dedit illis potestatem contra dæmones, & uirtutem edendi miracula, quæ Christus faciebat: et ut quæcunq; peccata in terra remitterent, ea in cœlo quoque essent remissa: & ut quæcunque in terra ligarent, in cœlo etiam essent ligata. Non tamen apostoli modo, uerum omnes Christo credentes, qui iuxta uerbum & euangelij doctrinam uiuunt, eandem potestatem & uirtutem à Christo acceperunt, quam & apostoli, eadēq; cum apostolis miracula sancti fecerunt.

Die autem quadragesima abiit Christus cum apostolis in montem Oliuarum Hierosolymæ uicinum, & dicit illis: Profecti docete omnes gentes. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Signa uerò credentes hæc consequentur. In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent: & si letale quipiam biberint, non nocebit eis: infirmis manus imponent, & sanabuntur. Vos autem sedete Hierosolymis, donec induamini uirtute ex alto. Et benedixit illis: & factum est inter benedicendum, secessit ab illis, & sublatus est in cœlum. cum que ascendisset, consedit ad dextram Dei. Quamuis uerò & Musulmani dicant, Christum in cœlis esse, non tamen ueritatem ipsam attingunt.

Christum enim in cœlo dicunt esse hominem sanctumq; magnumq;, & sanctiorem omni homine: talem inquam ipsi Christum in cœlo esse fatentur, amplius uero nihil. Sed quemadmodum in omnibus ad Christum pertinentibus, ita etiam in hoc errant. Si uerò ueritatem discere uoles, Dauidem audi dicentem: Cantabo tibi in gentibus Domine, quoniam alte supra cœlos misericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua. Exaltare Deus supra cœlos, & super omnem terram gloria tua. Attende diligenter. De quo nam Dauid dicit, quod alte supra cœlos sit misericordia eius, & usque ad nubes ueritas illius? & quod exaltatus sit Deus supra cœlos, & super omnem terram gloria eius? Deus ubiq; est, & non est locus ubi Deus non sit. Hoc igitur haud dubie citra omnem controuersiam dicit de homine, quem filius & uerbum Dei assumpsit: qui antea quidem non erat in cœlo, sed in terra: nunc uerò subuectus est, & exaltatus, & consedit à dextris Dei patris, qui quidem in cœlo est, super terram uero gloria eius. Sed planius adhuc, & dilucidius idem Dauid dicit: Tollite portas principes uestras, & eleuamini portæ sempiternæ, & ingredietur rex gloriæ. Quis est ille rex gloriæ? Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Tollite principes portas uestras, & eleuamini portæ sempiternæ, & introibit rex gloriæ. Quis est ille rex gloriæ? Dominus uirtutum: hic est ille rex gloriæ. Quod tibi de hac prophetia uidetur? Dico sanè, quod si alius propheta nullus de Christo locutus esset, hæc sola prophetia multarum & magnarum loco esset. Demonstrauit enim propheta dicens, Tollite principes portas uestras, & eleuamini portæ sempiternæ, & introibit rex gloriæ: quod de illo loquatur, qui antè nunquam in cœlis fuerat, sed eo demū temporis articulo quo portæ cœlestes, id est angelicæ uirtutes aperiri iubentur. Eo enim tempore ascendit rex gloriæ, quæ uidentes obstupuerunt & interrogauerunt: Quis est ille rex gloriæ? Quibus hi, qui subuexerunt dominū gloriæ, responderūt, (quos propheta Ezechiel

“
“
“
“
“
“
“
“

Psal. 56
“
“

Psal. 24.
“
“
“
“

ta Ezechiel

ta Ezechiel uidit, ut pōst declarabitur) Dominus fortis & potens, dominus potens in bello. Quis autem in bello potens apparuit? Homo ille supernaturalis, quem assumpsit filius & uerbum Dei ex diua uirgīne: hic etenim diabolū debellauit, & illius destruxit regnū, quo ab Adami temporibus usq; ad Christum regnauerat: quin & tyrannidem illius, qua genus humanū presserat, est amolitus. Quid enim noui est, si Deus diabolū uincat? Nihil omnino. Verum hoc magnum & admiratione dignum est apud angelos & homines, atq; humanæ naturæ potentiam excedit, ut homo uincat diabolū. Nam secundum humanitatem Christus diabolū deuicit, nō secundum diuinitatem. Quod enim bellum erat contra Deum? Propterea et Christus dixit, Venit mundi princeps (id est diabolus) & in me non habet quicq;. Licet enim omnes homines peccatores sint, in Christo tamē peccati signum inueniri non poterat, nec peccati indicium. & quamuis omnes deprehendimur à peccato uicti, et ligati quodammodo, per illud roborabatur & tyrannidem exercebat: homo autem ille supernaturalis & stupendus, quem filius Dei assumpsit, peccato non fuit obnoxius, sed illud uicit, inferniq; regna destruxit. Quapropter propheticus iste sermo, qui dicit, Dominus fortis & potens, dominus potens in bello: ostendit ipsum hominē. Cum uero dicit, Dominus uirtutum, hic est ille rex gloriæ: ostendit ipsum Deum. Virtutes enim angelorum cohortes sunt. Quis autem angelorum dominus est? Deus nimirum. Vides quomodo unum eundemq; angelī, & omnes prophetæ antē generationem illius & post illam, in morte illius & post resurrectionē, et deū & hominē prædicarint? Ezechiel porro sic dicit: Ego eram in medio captiuitatis iuxta fluuiū Chobar: & aperti sunt cœli, & uidi uisionē Dei, & facta

Ioan. 14. est super me manus Domini. Et uidi nubem magnam, & splendor in circuitu ipsius & ignis fulgurās. Et in medio erat quasi similitudo quatuor animalū, & unicuiq; alæ quatuor, & scintille quasi æs fulgurans, alæq; illorū celeres. Et similitudo super caput animalū quasi firmamentū, quasi uisio crysalli horrendi. Et super firmamentum quod erat super caput illorum, tanquam similitudo throni in eo: & supra throni similitudinē tanquam similitudo hominis insidens. Et uidi ceu uisionem ignis intrinsecus in eo. Et licet præsens hæc prophetia, copiosa, magna & admiranda sit, quam propter scripturæ & interpretationis copiam omisimus, tamen ut ut hæc sint, hoc solum considera, quod quatuor animalia (quæ uates alata dicit alīs quatuor, & subiungit postea, Et reliquæ duæ coniunctæ ad inuicem) magna illa angelorum cohors est, quæ per totam scripturam sacram Seraphim dicitur. Super caput autem horū uidit propheta similitudinē throni, & super thronum similitudinē hominis. Atqui hoc sanē interpretatione indiget. Quis enim ille homo est, quem maximi angelorum super caput suum gestant in throno sedentem? Non alius certe quàm filius Dei, quem omnes prophetæ Deum & hominē prædicauerunt. Et hæc quidem hæcenus. Tu uerò cum alijs obijcis: Cum Christiani affirmant Christum Deum esse, quomodo passus est? Deus enim pati nequit. Item, Si deus est, cur non uel nudo uerbo saluauit hominē, sed quasi impotētia impeditus, homo factus est, et mortuus, ut hominē saluaret? Et quod Deus non patitur, te ipsum testem habeo, siquidē illud fateris. Verumtamen homine aliquo moriente, qui uel naturali morte per morbum deficit, uel uiolentia, gladio nimirum, aut alio casu fortuito incidente, corpus quidem patitur & moritur, anima uero paf-

passionis expers & immortalis manet. Quis igitur tam stultus est, ut diuinitatem passibilem esse arbitretur? Sed ne sic quidem diabolus hominem intentatum reliquit. Armenij enim Christum filium Dei esse confitentur, & deum. Addunt autem, quod sicut corpus illius passum sit, ita etiam eiusdem passa sit diuinitas. Quapropter illos & hæreticos esse iudicamus, & sub anathemate detinentur. Hoc uerò quod quæris, Cur Christus hominem non nudo uerbo seruauit? ego explicare non possum, sed nostram infirmitatem confiteor. Verum & tibi hoc idem consulo, ut ea quæ fidem merentur, credas: neque ea inquiras, quæ uiribus maiora sunt. Quis enim nouit mentem Domini? Si enim homines conspectis regis alicuius terreni operibus, opera quidē amant & amplectuntur, ulterius uerò non inquirunt, neque laboriosius curiosiusque ea inuestigant: quanto magis de rege regum, & domino dominantium? imò æterno cœlorum rege inquirere, & curiosius inuestigare singula absurdum est? Et cum quæstio sit una, qua appareat Christum filium Dei esse: hæc autem sine omni controuersia comprobata sit, & sacris scripturis demonstrata, amplectere hæc, & animo reconde, quod cum Deus sit omnipotens, & cum mundum saluet, siue per angelum, siue per uerbum, uel alio modo quocunque, quem scit et agnouit, potuit hoc facere, et potest. Deus uerò non facit quæ illi possibilis sunt, sed quæcunque uult. quæcunque enim uult, eadem potest: non autem quæcunque potest, eadem uult. Possibile enim illi erat mundos creare infinitos: sed cum hoc nolit, unum creauit solum. Possibile item illi erat alias creare angelorum myriades, sed noluit. Quapropter ne inquiras longius progrediundo. Cum enim latissime hæc rerum absurditas pateat, multa alia hinc absurda nascuntur. Et quomodo id fiat, considera. Qui enim hæc inquirere ausus fuerit, sic interrogare potest, Quandoquidem Deus omnia etiam ante generationem ipsorum nouit, & præuidit diabolus casurum esse, cur quæso illum creauit? Et cum aduersus Deum elatus ex angelo & luce caligo & diabolus factus sit, cur Deus non totum perdidit, sed permisit potius, ut etiam hominem deceptum longissime à Deo abduceret? quinetiam adhuc omnes homines incitat ad peccatum, qui peccantes priuantur gloria Dei & paradiso? Sed & alia plurima absurda malacque emerfura sunt, si unum aliquod absurdum concedatur. Decet igitur ut per fidem suscipiamus ea quæ à Deo facta sunt, nec ea inquisitioni & curiositati nostræ permittamus. Propter nimiam tamen curiositatem tuam, rationem aliquam huius afferemus: quæ si ueritati fuerit consentanea, gloria sit & laus Deo sanctissimo: in hunc quippe solum referenda, qui ueritatem omnem cognouit. Moses scribit, quin potius Deus per Mosem loquitur: *Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis uiribus tuis.* Sed & Christus in Euangelio dicit: *Qui diligit me, diligetur à patre meo.* Item Esaias: *Hæc dicit Dominus, Num obliuiscetur mulier liberorum suorum?* Verumtamen & si obliuiscatur mulier, ego tamen non obliuiscar, dicit Dominus. Et reuera quidem euenire uidemus, ut Dei amor, quo homines prosequitur, multis modis parentum in liberos amorem exuperet. Debet igitur omnis homo plus quam matrem, patrem, uxorem, liberos, fratres, imò plus quam suam ipsius animam, Deum diligere. Omnis enim hominis uirtus, omnisque actio huc tendit, huncque finem sibi habet propositum, ut Deum diligat.

Et quantocunque illum amore prosecutus fuerit, tanto & infinitis modis

Deut. 6.

Ioan. 14.

Esai. 49.

cc

cc

cc

cc

modis maiore diligetur à Domino. Qua igitur ratione? quo denique facto commotus homo, eò intellectus peruenire poterit ut Deum diligat? Si nimirum hæc meditetur, & animo suo reputet: En propter me peccatorem, transgressorem diuinæ legis & præcepti, quem deceperat diabolus, longeque à Deo abductum occiderat, nostram carnem gestauit Deus, homo factus est, & propter me mortem subiit, eiusque mors uita nostra facta est, eiusque resurrectio mihi paradysum regnumque quod amiseram reddidit. Quod si hoc modo considerare coeperit homo immensum Dei in humanum genus amorem & charitatem, huius consideratione in amorem Dei deuenit, impletque Dei præcepta, & uerba Euangelij: quibus ab ipso completis etiam ipse à Deo redamatur, ceu obseruator mandatorum Domini. tuncque impletur sermo Domini per Moysen dictus, Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis uiribus tuis. Impletur & Christi uerbum, quod dicit, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & qui diligitur à patre, diligitur etiam à filio. Vnus enim Deus est, & pater, & filius. Et hac de causa Deus homo factus est. Præterea olim prophetis locutus est Deus, & apparuerunt illis uisiones: & nunc quidem in nube, ut ipsi Iob: nunc uero in igne & caligine, ut Moysi: alias uero in aura tenui, ut Heliae. quemadmodum & Oseas propheta dicit, Ego uisiones multiplicaui, & in manibus prophetarum assimilatus sum. Assimilatus sum, inquit, non uisus sum, utpote uisiones adumbraturus. Nunc igitur cum humani generis amator sit, & misericors, hominemque in tantum diligat quantum nulla lingua potest eloqui, nec ulla mens intelligere, quemadmodum antè per multifarias uisiones seruis suis sanctis conuersabatur, sic tunc per carnem ceu uelo intermediente nobis conuersatus est, et adhuc seruis suis & amicis est conuersaturus, quemadmodum illud antè resurrectionem suam ex mortuis, & post illam demonstrauit. Quin & adhuc speramus, quotquot Christum profitemur, quod cum Dei filius & uerbum Deus fuerit, homo factus sit, & in mundum ueniens non uenerit ut mundum iudicaret, sed ut doceret mundum, quod ipse sit filius Dei, Deus nempe is qui à prophetis prædictus erat, & ut in illum crederent, omnesque in illum credentes & baptizati saluarentur: qui uerò non crederent, condemnarentur. Rursus autem certò futurum est, ut denuò redeat, non uelut antè, in uili figura, & statu humili, homoque quod externam specie attinet, sub qua Deus sit intelligendus: sed instar Dei manifesti, & ceu unigenitus Dei patris filius, in gloria sua cum omnibus angelis, cunctisque ordinibus cœlestium. quemadmodum Dauid dixit superius, quod ueniat ad iudicandum terram, & ad iudicandum orbem. Quin & ipsum Christum in Euangelijs dixisse scriptum est, Quod uenturus sit filius hominis in nubibus cœli in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo. Tunc sedebit super thronum gloriæ suæ, & congregabuntur coram eo omnes gentes, & separabit eos ueluti pastor segregat oues ab hædis: & statuet oues quidem à dextris suis, iustos nimirum: hædos uero, id est peccatores, à sinistris. Et dabit peccatoribus quidem poenam æternam, iustis uero uitam sempiternam, paradysum et bona omnia. Verūta men et Daniel sic dicit: Videbam donec throni ponerentur, et antiquus dierum confedit. Thronus eius quasi flamma ignis, et rotæ eius ignis ardens: fluuius ignis trahebat præcedens illum. Mille millia ministrabant illi, et decies centena millia stabant ante illum. Iudicium confedit, et libri aperti sunt. Videbam in uisione, et ecce cum nubibus cœli ueniebat quasi filius hominis,

nis, & usque ad antiquum dierum peruenit, & ante faciem illius allati sunt illi. Et ipsi data est potestas & gloria, & regnum: & omnes populi, tribus & linguae illi seruiunt, & potestas illius potestas sempiterna, quae non transibit, & regnum illius non corrumpetur. Horruit spiritus meus. Ego Daniel in uisione mea. Visiones capitis mei perturbauerunt me. Sed ecce diligenter observa, quae hic à propheta dicta sunt: Videbā, inquit, donec throni sunt appoliti, & antiquus dierū cōsedit. Quis est antiquus dierū? Deus. Qui nā ministrauerunt, uel seruiuerunt illi, & qui nam sunt astantes illi mille millia, & decies centena millia? Omnes angeli. Quale est hoc iudiciū? Aliud nullū prater quod Dauid prēdixit de Christo, quod ueniat ad iudicandū terrā, ad iudicandū orbē: & ipse Christus de se dicit, quod in illo iudicio iudicanda sit omnis terra. Vnū enim idemq; est patris & filij iudiciū. Quis uero est fluuius ille igneus, quem ante antiquū dierū egredientem uidit propheta? Hic nimirum, qui diabolū & omnes peccatores excepturus est. Qui nam libri sunt quos apertos esse legimus? Ipsa nimirum hominum facinora, quae omnia in die illo reteguntur. Quis uerò est filius hominis, quē uidit in uisione sua Daniel uenientem in nubibus coeli, & pertingentem usq; ad antiquum dierum? cui etiam datus est principatus, honor & regnum, & omnes populi tribus & linguae adorant illum, & seruiunt illi: & cuius potestas, potestas est sempiterna, quae non transibit, & cuius regnum non corrumpetur? Sufficiens certe haec prophetia est, ut etiam planē stupidum ad sensum meliorem perducere posset, ut intelligeret Christum filium & uerbum Dei esse, qui subuehens in altum hominem, quē assumpsit, subduxit illum in nubes coeli ad Deum & patrem suum: & huic datus est honor, potestas & regnum: & hunc adorant omnes angeli Dei: hunc etiam adorant omnes tribus & linguae, quemadmodum in superioribus prophetae prophetauerunt. Et ille quidem est, qui cōsedit ad dexteram Dei, iuxta Dauidis uaticinium, & huius regnum est sempiternum, quod non transibit: & huius est potestas, quae non corrumpetur. In alium uero hominem haec minime competunt. Nō enim homo ullus ante solem natus est: uerum solus filius & uerbum Dei, secundum quod Deus est, non secundum humanam illius naturam. Nullus enim alius hominum potestatem sempiternā et regnum inconcussū habere potest, prater solum hominem, quem assumpsit filius et uerbum Dei, qui ab illo etiam separari nequit. Haec omnia uidens Daniel, et admiratus haec, ut par erat, cum autem non posset magnum illud et inestimabile miraculum et mysterium percipere, dixit: Horruit spiritus meus. Ego Daniel in uisione mea. Visiones capitis mei cōturbauerunt me. Hunc uero, quo uiso Daniel ille magnus spiritu suo horruit, & uisiones capitis sui cōturbauerunt eum, Musulmani Deum esse pernegant. Et quis tam stupidus, ut non uel maxime illos condemnauerit?

QVOD POST DOMINI ASSVM

PTIONEM DVODECIM DISCIPVLI ILLIVS

totum orbem docuerint, miraculis simul fidem suam confir-
mantes. Tum de Deipara uirgine, de quæstione
Christi, cruce & imaginibus.

A P O L O G I A T E R T I A.



Qvod itaq; Christus filius Dei, & Deus & homo à sanctis
simul & prophetis adeoq; ab ipso Deo patre prædicatus
sit, sufficienter in præcedentibus demonstrauius. Nunc
uero agetum reliquis etiam discussis, inspiciamus ea que
hæc insecuta sunt, negotia. Christus enim cum prædixisset
se ascensurum ad patrem suum, in ipsa assumptionis
hora dicit sanctis suis discipulis, & apostolis: Profecti in
„ mundum uniuersum annunciate Euangelium omni creaturæ. Qui credide-
„ rit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur.
„ Vos uerò desidete Hierosolymis, donec induamini uirtute ex alto. Et cum a-
doraissent, abierunt. Post dies uero aliquot, cum apostoli unanimiter in
eadem domo considerent, factus est sonus ceu flatus alicuius uehementis: &
repleti sunt omnes diuina gratia. Non quod Christo adhuc in terris agentis
impossibile fuerit gratiam illis dare: sed ut omnes intelligerent, unum Deum
esse & patrem & filium, & unam eandemq; patris & filij naturam & poten-
tiam. Dedit enim Christus apostolis cum in terris ageret, uirtutem & potesta-
tem calcandi super serpentes & scorpiones, & aduersus omnem potestatem ini-
mici, id est diaboli: misit uerò nuncetiâ Deus pater illis gratiâ suam. Et im-
pleti diuina gratia, ut dictum est, apostoli, singuli illorum ea cognouerunt,
quæ naturam excedunt, omnes scilicet omnium gentiû quæ sub cælo sunt
linguas, quàm exactissimè. Causam uerò huius inspicite. Vt nimirum ag-
grederentur totius mundi doctrinam & functionem, data est ipsis om-
nium linguarum cognitio: ne interprete indigerent, sed ut ipsi & inter-
pretes essent, & doctores. Et docere cœperunt initio facto à Hierusalem.
Sic enim scriptum erat ab Esaia: E' Sion egredietur lex, et uerbum Domini
de Ierusalem. Iudæi uerò adhuc corde occæcato præditi, non intellexerunt. et
impletum est in ipsis, quod in lege scribitur: Linguis nouis, & alijs labijs lo-
„ quar populo isti, & neq; sic audient me, dicit Dominus. Et apostoli quidem
populum docentes, iusserunt in Christum credere, illumq; confiteri, quod sit
filius Dei uiuentis. Et facta sunt per illos miracula, & prodigia multa, non ta-
men ea qua Christus faciebat, autoritate & potestate, sed tanquam à seruis
& ministris. in nomine enim Christi miracula edebant, sic dicendo: In no-
mine Iesu Christi uisum recipe: & uisum recepit cæcus: In nomine Iesu Chri-
sti filij Dei resurgat mortuus, & surrexit. Et hoc idem dixerunt cum sanaretur
paralyticus. Quin in nomine Christi sanabant omnem morbum: & quo-
tidie multæ hominum turbæ in Christum crediderunt. Tandem diuisi duo-
decim apostoli peragrauerunt totum orbem. Impij uerò eosdem multis ma-
lis & damnis affligerunt, aliosq; in Christum credentes, ut quotidie diuersis
in locis magnam occiderent Christianorū multitudinem. Vniuersus enim
mundus idololatriæ deditus erat. Sed uno Christiano occiso, decē corā tyran-
nis

nis emerferunt: & si decē occiderentur, exurgebant centū: si mille, apparebāt decē millia: si decē millia, uiginti millia succedebant in martyriū. Ne uerò uerba mea à multis ceu ficta esse iudicentur, minus dico quàm ueritas rei postulet. Sæpius enim uno die crediderunt hominum quinquaginta millia, & amplius. Et quemadmodum à creaturis ad ueram cognitionem peruenit Abraham iustus, & seruauit coluitq; solum Deum uerum: sic etiam per Christi & apostolorum miracula gentes similiter in ueritatis cognitionem peruenerūt, eandemq; coluerunt, & perfecte confessi sunt Christum uerum esse mundi saluatorem, filiumq; Dei uiuentis, & uerum Deum. Vnde igitur hoc factum est: quia uirtute & potētia: quibus opibus & magnificentia: per quos nam philosophos & oratores? Per nullum prorsus: sed sola Dei uirtute, quam induerant duodecim apostoli, rudes antea, agrestes & infirmi. Sic enim dixerat illis Christus: Ecce mitto uos tanquam oues in medio luporum: ne solliciti sitis, quid dicatis, aut quid loquamini coram ipsis. Ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, nec contradicere omnes qui sese opponunt uobis. Et sic euenisse legimus. Omnes enim philosophi, omnes rhetores, omnes magi, coram apostolis ceu pisces muti apparuerunt. Tunc impletum est illud Dauidis uaticinium: Et loquebar in testimonijs tuis coram regibus, & non confundebar. Quin & illud Esaia: Quàm speciosi sunt pedes euangelizantium pacem, qui annunciant bona. Diuisi itaq; sunt apostoli, & dispersi in uniuersam terram: singuliq; in illis locis, ad quos peruenerāt, docuerunt euangelium. Et impleta est Dauidis prophetia dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in terminos orbis uerba ipsorum. Considera igitur, uide & attende diligenter horum omnium quæ hic scripta sunt, ne unicam quidem dictionem aliunde quàm è Mose, Dauide, prophetis & Euangelio transcriptam esse, quæ omnia pro sanctis, iustis & bonis ipsi quoq; Musulmani uenerari solent. Ipse enim Mahomet, quem omnes Musulmani præceptorem suum agnoscunt, non potuit in uniuersum ueritatem occulere, uerum libros hos sanctos esse testatur. Quod si igitur libros dicunt sanctos & bonos, ea uerò quæ in his continentur, Musulmani contemnunt, necesse omnino fuerit ut cuncti homines illos condemnent, quin potius (si uerum dicere oportet) ut illorum ceu mente captorum misereantur, quod uos nimirum tot tantisq; donati occasionibus, quibus ueritatem & inuenire & cognoscere licet, quod Christus filius & uerbum Dei sit, relicta tamen ueritatis uia, à scopo uero aberraueritis. Sed redeundum eò unde digressi sumus.

Matt. 10.

Psal. 118.

Esa. 52.

Psal. 19.

Qui itaque apostolos persequebantur, & sua premebant tyrannide, hi ipsi tandem in Christum credebant, & confitebantur hunc esse filium Dei uiuentis, imò apostolorum loco illi ipsi præcones nominis Christi reddebantur. Et omnes quidem apostolos morte, qua Christum cōfessi sunt, sublato esse, uerum est: non tamen in hos tantum sæuierunt impij, quantum in illos qui ab idololatria ad Christum conuersi fuerant. Atroces enim de illis pœnas sumebant. Membratim dissecabant eos: & quasi uno momento salui & integri apparuerunt. In caminos deiecerunt: sed tanquam aquas ingressi seruabantur. Plumbum liquefactum coacti bibebant: sed non lædebantur. In maris profundum demergebant: & in littus euaferunt. Et quis nam (ut dici solet) martyrum tormenta & tentationes posset exponere? Tandem autem mortui sunt, & tormenta uoluptatum loco, & mortem pro

uita aestimauerunt; ostenditque per martyres Christus suam ipsius diuinitatem & potentiam, quin fidem quoque & desiderium, quo erga illum tenebantur. Eo enim quod salui & illaesi seruarentur martyres Christi, apparebat potentia & diuinitas: per mortem uero quam sustinebat, illorum in Christum fides elucebat & charitas, quemadmodum postea planius demonstrabitur. Insignis enim certantium fortitudo, & horum fides instar facis fulgebat. Qui enim illos seruabat illaesos ex talibus tantisque tormentis, poterat omnino, ne morerentur, efficere. Sed quemadmodum in proprio corpore Christus fecit, ut ad solam qua Hebraeos compellauit interrogationem, Quem quaeritis? omnes conciderent: cumque ad eosdem diceret, Sinite hos abire, discipulis dimissis, se Christum scilicet apprehenderent: sicut inquam, in hoc potentia simul & uoluntas illius apparuit, ita etiam euenit in martyribus. seruabantur enim illaesi, diuina uirtute & potentia, in magnis poenis & tormentis: nihilominus tamen mortui sunt, ut illorum in Christum fides appareret, & uiuerent in aeternum uitam uere beatam & immortalem. His igitur uisis, qui idolis seruiebant, & intelligentes simul opera esse plus quam naturalia, quae Deus nimirum operaretur, conuersi sunt omnes reges, omnes praesides, omnes tyranni, uniuersa denique multitudo terram mareque inhabitans, Christum coluerunt, confessi sunt & crediderunt hunc filium Dei, & Deum uerum esse:

Psal. 72. & impletum est Dauidis aliorumque prophetarum oraculum, dicens: Adorabunt eum omnes reges terrae, omnes gentes seruient illi, omnes gentes illum beatum dicent. Etiam si uero quidam inueniantur, qui Christum non credant filium Dei esse, non tamen propter hos prophetas mendacii arguere licebit: sed quemadmodum sol quidem totum orbem illuminare dicitur (quod & reuera fit) caeci tamen solē nec uident, nec ab hoc illuminantur: ita etiam in Christo solet euenire. Omnes reges terrae & uniuersus orbis adorauerunt illum, & Deum esse confessi sunt: qui uero illum non adorauerunt, uel qui prius quidem hoc adorato postea poenitentia ducti, dogmata eius impia esse aestimauerunt, tunc sanē ueritatis cognitione non multum iuuantur. Quam ob rem? Omnis enim homo dum uiuit, opera facit quaecumque uult, & animo concipit tam ad salutem suam tendentia, quam ad damnationem et poenam. Poenitentiae uero post mortem locus non est reliquus. Si igitur Christi fideles in boni cognitionem peruenerint, & crediderint in ipsum, en inuenerunt ueritatis uiam, & salutem suam acquisiuerunt: si uero in impietate sua perseverauerint, quid de illis postea fiat? qui intelligit, intelligat. Porro Dauid rursum sic dicit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Quoniam Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam rex uniuersae terrae, Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sanctum suum, principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer eleuati sunt. Nunc uero diligenter quae dicuntur perpendito. Omnes gentes, inquit, plaudite manibus, iubilate in uoce exultationis Deo. Non Iudaeos solos aduocat, nec Ismaelitas, nec alios alicuius partis terrae incolae, sed omnem quae soli subiacet terram conuocat ad hanc spirituales exultationem. Cum enim dicit, Omnes gentes, nullum hominem ex omnibus istis exclusit. Causa: Quia Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Sed dicat aliquis, Quando nam, o bone Dauid, Deus non erat altissimus?

mus? quando non erat terribilis & magnus? Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. En uides hic aliud explicatu difficilius, qui rem inexplicabilem interrogauisti, quando nempe Deus non fuerit altissimus, magnus & terribilis? Respondet enim, Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Et rursum Dauid inquit: Quoniam rex uniuersæ terræ Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sancti sui. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terræ uehementer exaltati sunt. Sed nunc agetum inspiciamus, quid nam sibi uelit propheticum oraculum.

Psalmus quidem carmen est concinnum, Deo consecratum. Et quemadmodum aliquis à trophæo aut uictoria reuersus, præ ingenti gaudio nihil aliud dicit, quàm Vicimus hostes: rursum uero interrogatus, Quomodo & qua ratione illi uictoria obuenerit, eadem illa respondet, Vicimus hostes, uicimus inquam. Eodem modo propheta prudentibus oculis gentium conuersionem perspicuens, exclamauit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilare Deo in uoce exultationis. id est, & qui antea fideles fuistis, & qui postea demum credidistis, omnes simul plaudite manibus: neque simpliciter sine ratione & ordine manibus uestris plaudatis, sed cum uoce exultationis, & lætitiæ. Quapropter propheta quoque uoluptate ceu abreptus, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Et quasi ipse exponens sua uerba, addit, Regnauit Deus supra gentes: id est, gentes prius diaboli tyrannide pressæ, relictis nunc patrijs suis dijs, idolis scilicet inanimatis & mutis, declinauerunt, coluerunt & crediderunt soli uero & uiuenti Deo, illiusque regno subiectæ sunt, antea enim regno Dei indigni iudicabantur. Deus sedet super thronum sanctum suum. Omnis thronus gloriam significat, & requiem. Et quoniam Deus antea non celebrabatur à gentibus, sed à solis angelis & sanctis, gentes gloriam Dei destituebantur: nunc uerò accedentes fruuntur omnes gloria Dei, & requieuit Deus in gentibus. Quoniam uero etiam hominum thronus gloriam habet, & honorem, quin & requiem, innocentiam autem à peccatis habere non potest, adiunxit, Super thronum sanctum suum. Humana enim omnia unà cum labili, & ad peccandum prompta natura etiam illud extraneum, incertum uel separabile habent, ut in prima Apologia diximus. Dei uerò thronus altus, & sublimis sanctusque est, & magnificentiam gloriamque suam habet naturalem & inseparabilem. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Qui nam sunt congregati illi principes? Reges terræ, & præsidēs tam parui quàm magni. Et quis nam est Deus Abraham? Num alius est præter Deum illum uniuersorum, qui creauit cælum, & terram? & propterea Deum Abraham dixit? Absit blasphemia. Minime. Sed partim quidem Dominum & iudicem uniuersæ terræ, qui miseretur & irascitur, uocauit Deum Abraham, qui illi in deuastatione Sodomarum apparuit, coram quo se terram & cinerem esse iudicauit, qui scilicet erat filius & uerbum Dei, quemadmodum in præcedentibus demonstratum est, & adhuc patebit partim uero, ut quemadmodum Abraham Deo credidit, & reputata est illi

fides ad iusticiam: sic etiam omnibus gentibus, si deserto cultu patrio, imò (ut uera dicam) uano & falso, conuersæ fuerint ad Deum uerum, & Christum confessæ fuerint filium Dei esse, Deumq; uerum, etiam illis fides ad iusticiam reputabitur, ut & Abrahamæ. & remissæ sunt illis omnes iniquitates, impietas & peccata ipsorum.

Præterea dicente tunc Deo ad Abraham, Patrem multarum gentium constitui te, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: præuidens id quidem Dauid, quòd Dei sermo ad Abraham factus, nondum impletus esset (nam omnes gentes ad fidem conuersæ, filij Abrahamæ facti sunt) & quòd gentes per fidem in Christum, qui est semen Abrahamæ secundum carnem, qui & ipsius Dauidis regis est filius, saluandæ essent, dixit, Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: in memoriam reuocans omnibus hominibus olim factam ipsius Abrahamæ coram Deo adorationem, & Dei ad illum promissionem: & impletus uoluptate inenarrabili propheta, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Omnes gentes plaudite manibus. Deinde uerò docens dixit, Psallite prudenter. Quid nam hoc est, Psallite prudenter? id est, cordate, sapienter, cum uera scientia cognoscite quæ dicuntur, cognoscite inquam ea quæ fiunt, nec complodite manus uestras illicito & turbato modo, ut in comessationibus manibus plaudere solent insanientes: sed cum didiceritis antè unde nam hæc uictoria, unde libertas, unde hæc salus, exhibete magnificentiam, exhibete gratiarum actionem Deo auctori uictoriæ. Plaudite manibus, edite uocem laudis & exultationis ipsi Deo Abraham: id est, illi qui enatus est ex semine Abrahamæ secundum carnem, quem annunciauerunt omnes prophetæ, quem demonstraerunt, quem confessi sunt Deum & hominem, qui sedit super thronum suum sanctum, hominem scilicet, quem ex diua assumpsit Virgine modo supernaturali. Psallite prudenter, in profundum animi nimirum uestri recondite, respicite repositam in prophetis oraculis cœlestem margaritam, quæ à multis tanquam in ostreis honorata est. Psallite prudenter: thesaurus enim inexhaustus intra manus uestras est, quem euolutis patrum uaticinijs inuenietis, qui est Christus filius & uerbum Dei, creator omnis creaturæ. Verbo enim Domini cœli confirmati sunt, & spiritu oris sui omnis uirtus illorum. Vides ne quomodo nunc quidem Deum appellat Dauid, nunc uerò Deum & hominem: nunc etiam uerbum Dei, nunc etiam creatorem omnis creaturæ? Cum enim cœli creatorem dixit, omnis creaturæ creatorem esse declarauit. Qui enim cœlos fecit, idem est qui creauit angelos & homines:

Et Moses quidem inquit, In principio creauit Deus cœlum & terram: Dauid autem, Verbo (inquit) Domini cœli firmati sunt. Certè quem Mahometh uerbum Dei uocat, & Musulmani omnes, quem omnes Christiani ceu uerbum Dei & Deum adorant, de hoc eodem Dauid dicit, quod cœlos firmauerit: id est, creauerit. de hoc eodem Moses dicit, quod in principio condiderit cœlum & terram. Et quis tam stultus est ut dubitet, nec eum adoret, quem Dauid Deum esse prædicat? quem Moses Deum esse fatetur? Tu uerò cum de cœlis audis, non est quod plures cœlos esse existimes, sed unum, & non plures. Interpres enim Hebraicam

braicam phrasim secutus, iuxta illius leges & consuetudinem pluraliter transtulit. Videamus uerò de quibus nam Dauid hæc dicat: Cuius fortes terræ ualde eleuati sunt. Qui nam? Discipuli illius pauci, qui modò erant humiles, indocti & rudes, nunc uero doctores totius orbis: qui persecutionem sustinuerunt ab omnibus, qui iniurijs affecti, qui colaphis cæsi, qui non habebant quò caput reclinarent, nunc sublimes & magni uidentur, & fortes Dei, & ad honoris fastigium eleuati. Omnes enim principes, omnes satrapæ, omnes reges terræ post Deum apostolos habent aduocatos, ipsosq; doctores & duces salutis suæ confitentur. Apostolice enim docuerunt euangelium omnem creaturam, miraculis simul illud comprobantes, ut diximus: & qui prius persecutores erant nominis Christi, nunc pro illo uitam deponunt: & qui prius in illum calumnias & tyrannidem exercebant, nunc per Christum & apostolos facti sunt pastores, doctores, & orbis luminaria ipso sole splendidiore: & qui modo idolorum erant cultores, nunc Christi sunt martyres, & accepta à Deo gratia (ut dictum est) miracula edere conspiciuntur. Martyres enim non uiui modò miracula & prodigia edebant, quibus uilis idololatræ obstupuerunt, sed etiam post mortem magna & stupenda miracula ediderunt. Viui enim adhuc in tyrannorum conspectu interrogabant idola, dicentes: In nomine Christi dicite ueritatem. Et responderunt idola, Christus est Deus uerus. Infideles autem his auditis magna uoce exclamabant, Magnus est Deus Christianorum, magna etiam fides ipsorum, & in Christum crediderunt. Et quidem quod omnes martyres Christi miracula ediderint, quæ propter nimiam copiam nunc omittuntur, constat. uerum tamen è multis non pauca ab illius seculi scriptoribus collecta sunt, è quibus & hoc unum fuerit. Christi martyr Georgius, qui à nobis Christianis colitur (quem etiam ipsi Musulmani in honore habent, & ab illis Cheter Eltaz dicitur) tormentis & questionibus excruciatu est ab impijs & idololatrijs, ut Christum abnegaret, & illorum Deos coleret adoraretq;. Hic uerò maluit infinitas mortes & infinita tormenta pro nomine Christi sustinere, quàm fidem suam in Christum reijcere. Multis igitur tormentis & supplicijs excruciatu martyr, dicit tyranno: Euntes uideamus deos uestros. Hic uerò hoc audito, ualde gauisus est, existimans hunc dijs suis esse sacrificaturum. Omnibus uerò simul profectis, & tyranno quoq; cum turba sua hunc comitante, martyr Georgius ad aram accessit, & dicit uoce magna, In nomine Christi, ò idola muta, ueritatem dicite. Quis nam Deus uerus est? Et repente idola loquendi facultate donata, dixerunt, Christus filius Dei, & huius pater Deus. Et rursum adiecit martyr: In nomine Christi terræ illis cõteramini. Et ipso effectû uerbum hoc comitante, omnia idola in terram conciderunt, & confracta sunt. Hominum uero turbæ hoc miraculo uiso, magna & clara uoce exclamarunt, Magna est fides Christianorum, & magnus est Deus Georgij.

Audiant, qui in Christum non credunt, & confundantur, quod pater mendacijs diabolus uerum oculere non potuit, sed à sancto increpatus, & à ueritate cœu flagellatus, Christum Deum esse uerum confessus est. Qui uerò non credunt, tanquàm in densissimis tenebris errantes obambulant. Porro Christo adhuc in terris agente, attulerunt illi parentes quidam filium qui dæmonio agitabatur, & orabant eum ut illum sana-

ret. Dæmon uerò, qui hominem occupauerat, uiso Christo exclamauit, dicens: Quid mihi tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad affligendum nos? Non enim unus tantum in homine erat diabolus, sed multi. Cum autem Iesus hunc increparet, ex homine digressi sunt, & sanitati restitutus est. Quem igitur Deus ipse testatus est, quem prædicauerunt prophetae, in quem uniuersus orbis credidit, quem & ipsi dæmones licet iniqui Deum esse confessi sunt, cuius nomen horrent & tremunt, hunc inquam, qui non confitentur, non ne stulti sunt & seducti? Omnino certe. Tunc itaque implebitur in illis propheticum illud Dauidis oraculum: *Psal. 48* Homo in honore existens, non intellexit, comparatus est iumentis brutis, & similis his factus est. Et sanè foelices essent, si pro brutis haberentur animalibus. Hæc enim cum non peccent, nec poenam etiam datura sunt. Væ autem in Christum non credentibus: utinam non nati essent homines isti.

Post mortem uerò martyrum concurrerunt ad sepulchra, & monumenta horum homines, & sanati sunt à morbis suis. Cæterum usque ad hodiernum diem infinita eduntur miracula circa sepulchra martyrum, & aliorum sanctorum, qui iuxta Euangelij præcepta uitam suam instituerunt. Quin & nunc modum non habent Dei homines, qui salutis studiosi sunt, & quidam agunt in montibus, illi uerò in speluncis, alij cum hominibus conuersantur, & uirtutem habent potentiamque edendi miracula, & edunt. Quid uerò tibi uidetur? Num propter falsum, fictum, & fucati Dei nomen cooperatus est duodecim apostolis Deus, indoctis illis, & rudibus, per infinita miracula, & conuertit uniuersum orbem ad fidem Christi, & Dei cognitionem, frenumque iniecit rhetoribus, & philosophis? Et quis tam miser qui hoc dixerit? Nobilissimæ enim omnium creaturarum sunt, angelus & homo. Cæterum & angelus, cum animo suo diuinitatem affectaret, à propria gloria excidit, & ex angelo diabolus factus est, & ex luce in tenebras mutatus. Similiter & homo, cum sanctus esset, & paradysum incoleret, postquam diuinitatem affectare coepit, en statim è sancto peccator comparuit, & paradiso expulsus, ad terræ culturam condemnatus est. Et, quod calamitosissimum est, qui immortalis erat creatus, morti subiectus est, & audiuit: In sudore uultus tui comedes panem tuum: & quia terra es, in terram reuertèris. Sed quid de angelo & Adamo dicimus, quod propter diuinitatis affectationem hæc modo dicta passi sint, cum uel hi qui Moli se opponere audebant, & incensum Deo offerre religionis gratia, quod non illis, sed solis licebat sacerdotibus, terræ hiatu aperto absorpti sint: Dathan nimirum, Abiron, & Core? Emicuit etiam ignis è terra, & combussit Ophnem & Phinees. Sacrificauit Ozias Iudæorum rex, & repentina lepra mulctatus est. Vides igitur, ut cum omne peccatum Deus ad tempus ferre soleat, & peccatoris poenitentiam expectare, hanc solum audaciam non fert, sed eo ipso momento Dei indignatio & ira in huiusmodi audentem oboritur.

Quandoquidem igitur, ut demonstratum est, Deus apostolis cooperatus est, & martyribus, in fidei Christianæ cōprobationē, qui in Christum nō credit, non credit Deo. Sic enim ipse Christus in Euangelijs dixit: Qui nō credit filio, nec patri credit: & qui nō habet filiū, nec patrē habet, Quod si igitur Chri-
stus

Ius non erat Deus, nec Dei filius, sed temeritate quadam hæc dicere ausus
 fuit, an non eadem pati debebat, quæ diabolus & Adam passi sunt? Sed
 cum Deus esset uerus, aperte omnes docuit, ut puram ueritatem agnosce-
 rent, quin potius illius diuinitatem. Quãdoquidem igitur planè & confiden-
 ter se Deū esse dixit, & filium Dei altissimi: nec in abscondito & angulo obscu-
 ro, sed in medio omnium hoc dixit: cum deniq; & ipse Mahomet omnesq; Mu-
 sulmani confiteantur Christum uerbum Dei esse, & spiritum Dei, & animā
 Dei, omnes etiam Musulmani hac religione tenentur, ut sine omni dubita-
 tione & curiosa inquisitione credāt, sicuti de seipso Christus testatus est. Por-
 rò miraculo, quod annuatim Hierosolymis iuxta Christi sepulchrum tempo-
 re resurrectionis illius contingit, ut ipse nouisti, numquid contradicere po-
 tes? Non ignoras enim, quod Dei sic permittente iudicio, loco illi sancto Mu-
 sulmani dominantur, & circa tempus resurrectionis Christi multam mag-
 namq; curam adhibent, & diligentiam, ne ullum aliquod lumen ardens
 conspiciatur. Fit igitur hoc sine omni controuersia diligentissime. Eo autem
 temporis articulo, quo Christiani, qui illic agunt, hymnum de Christi resur-
 rectione compositum decantant, lumen cœlo delabitur, uidente hoc Musul-
 manorum principe qui interea temporis ibi commoratur, incendens tres il-
 las, quæ Christi sepulchro astant, lampades. Quid igitur tibi uidetur? Num
 falso dixit Christus se Deum esse, & Dei filium? Falso ne hoc Christiani cre-
 dunt? Quomodo igitur eadem hora, qua illi Christum, ut diximus, Deum
 & Dei filium decantant, & creatorem omnis creaturæ, in copiosiore nimis
 miraculi assertionem expositionemq; testante simul Deo hoc uerum
 esse, lumen cœlitus delapsum, lampades (ut dictum est) circa Christi sepul-
 chrum astantes, incendit? Quemadmodum enim in Iordane cum Chri-
 stus baptizaretur, uox cœlitus descendit, dicens, Hic est filius meus dilectus,
 Christum denotans: sic tempore suprâ memorato lumen cœlitus delabitur,
 asserens & testificans omnibus tam fidelibus quàm infidelibus, quod ipse sit
 Christus, filius & uerbum Dei, uerus Deus & homo. Quis igitur tam miser,
 ut illum non adoret, & Deum esse confiteatur, & filium uerbumq; Dei? Si
 autem fortasse multum indagando his (ut nimirum fieri solet) contradixe-
 rint, Christum hæc falso locutum esse, quid nam alia accusatione opus est?
 Ipsi enim seipsum incusant, si eum, quem uerbum Dei, spiritum & ani-
 mam Dei esse confitentur, mentiri dixerint. Quomodo autem possibile est,
 ut uerbum Dei mentiatur? Agnoscentes igitur infirmitatem suam, huc
 confugiunt, dicentes, quod Christiani Christum nimirum honoraturi di-
 cant, hunc de seipso dixisse, quod filius Dei sit. Cum tamen hoc non ueritati
 consentaneum, sed calumnia sit. Christus enim non modo non dixit hoc, ne-
 que docuit, sed etiam à Iudæis interrogatus, negauit, dicens: Nō sum, uerum
 uos hoc dicitis. Et hic quidem uester prætextus est, & suffugium. Quidam
 enim Christum iniuria affecturi, manifestè hoc facere non potuerunt, ti-
 mentes nimirum publicam subire hominum condemnationem: quapro-
 pter alia sinxerunt ex alijs. Cæterum quotquot ueritatis studiosi sunt, sciant
 ipsum Christum proprijs labijs non semel dixisse, bis ue aut ter, sed sapius,
 totumq; ferè Euangelium hoc unum dicit & docet, ut nimirum intelligant ho-
 mines, solum & uerum Deum & filiū, quem ante omnia sæcula uerum Deū
 genuit. Totius enim Euangelij finis & scopus hic est, ut scilicet omnis homo
 sese ab impietate ad Dei religionem conuertat, ut dictum est, & ut homi-

nes opera faciant salute digna. Quapropter Christus quotidie hoc dixit, & docuit, quod ab illo excipientes Apostoli Euangelium conscripserunt, & docuerunt in orbe uniuerso: & propter hanc doctrinam, Euangelium & dogmata, occubuerunt ipsi simul & martyres. Porro & alij quidam hæreticorum de Christo dixerunt, quod Christus reuera quidem ante omnem fuerit creaturam, quodq; angelorum & Adami creator sit, coeli etiam, & terræ, omnisq; creaturæ: quod reuera sic, & non aliter est: eundem uerò filium Dei esse negauerunt. Qui sanè hæreticorum multum damni ueræ fidei confessoribus intulerunt. Qui enim illo tempore imperio præerat, illorum astipulabatur sententiæ, illorumq; partes fouebat, & adiuuabat in tali dogmate. Quod si hi Euangelium summa ueneratione prosequentes, demonstrare poterant, nusquam de sese Christum dixisse quod Deus sit, & Dei filius, quæ nam alia probatione opus erat quàm hæc? Hæc enim uel sola seruauisset eos præ cæteris argumentis omnibus. Cæterum Euangelium in precio habebant, & amplectebantur, sanctumq; nominabant, & legentes hoc perpetuò cum prophetarum scriptis miserriimi homines, nihilominus hæc ridicula et stulta protulerunt. Et alij quidem in hac hæresi diem obierunt, & anathemate tenentur, alij uerò uiuunt & Aegyptum incolunt, Arrianiq; Jacobitæ, & Nestoriani dicuntur. Interrogentur itaque hi, & fatebuntur ueritatem omnem, quod Euangelium tale ab initio scriptum sit, quale hodierno die extat.

Dicitis præterea, Christianos in tres credere personas, Patrem, matrem, & filium. Et quoniam in omnibus quæ Christianorum dogmata spectant, prophanus es, ut in alijs, sic etiam hic erras. Sed audi. Nos equidem, qui Christum profitemur, unum Deum adoramus, creatorem omnium, uisibilem & inuisibilem: huiusq; uerbum & filium, Christum scilicet. Hæc uera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim hunc credimus, & fatemur. Diuam uerò uirginem Mariam, creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem, & confitemur, quod huic similis homo nec natus sit, nec posthac ex uiro & muliere nasciturus usq; ad consummationem sæculi. Et secundum humanam quidem naturam eam angelis inferiorem esse iudicamus, tanquàm hominem: honore autem & sanctimonia ipsam omnibus angelis indubie præferimus, eo quod uerbum & filium Dei secundum carnem pepererit: omnesq; nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indefinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna. Hanc autem colimus non ut deum, sed ut matrem filij Dei secundum carnem. Cæterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures ue Deos adorauerit. Sed adoramus unum Deum, creatorem coeli & terræ, omnium uisibilem & inuisibilem.

Affertis in accusationem nostri, quod Christus à Iudæis interrogatus, Num filius Dei es? negauerit, dicens: Vos hoc dicitis. Et hoc testimoniij loco contra nos adducitis, ut ijs quæ à uobis dicta sunt, fidem facere possitis. Hæc autem propter scripturarum ignorantiam facitis. Si enim scripturas, ut fieri omnino oportet, excuteretis, inuestigaretisq; nequaquàm seduceremini. Nunc autem nos accusatis de his, quæ uos ipsi non intelligitis. Veruntamen omit tam dicere in presenti, quæ ab initio mundi de Christo testimonia dicta sunt, ipsum & Deum et Dei filium hominemq; esse cōprobantia: quia multa sunt. Quare his præteritis dicemus singularia quædam. Simul & hoc dico, Iudeos non alia de causa Christum crucifixisse, quàm quod se Deum diceret, & homi-

nem,

nem Dei que filium. Et alicubi quidem dicebat: Qui me uidet, uidet patrem meum. Alibi uerò, Ego & pater unum sumus. Rursus alio in loco, Si me nouissetis, & patrem meum utique cognouissetis. Item: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in aeternum. Et alibi, Remittentur tibi peccata tua. Quæ omnia perpendentes Iudæi dicebant, Quem nā teipsum facis? cum homo sis, facis te Deum. Quid uerò Christus? Qui credit in me, etiamsi moriatur, uiuet. Et quemadmodum pater suscitatur mortuos, & uiuificat: sic & filius, quos uoluerit, uiuificat. Et nemo uidit filium, nisi pater: nec patrem aliquis uidit, nisi filius, & cui filius uoluerit reuelare. Christus igitur hæc dicens, docensq; homines, interrogatus ueritatem celaret? Et quis uel insanus uel stultus hoc crederet? Si enim non erat Deus, nec Dei filius, non utique discipuli eius ab illo interrogati, quem me dicunt homines esse filium hominis? dixissent illi, Alij quidem te dicunt esse Heliam, alij Ieremiam, uel unum prophetarum. Et dixit illis Christus, Vos uerò quem me dicitis esse? Et respondens Petrus, dixit illi: Tu es Christus, filius Dei uiuentis. Dixisset tunc Christus Petro: Errauisti, impiè locutus es, & peruerse. Non enim filius Dei sum. Cum enim præceptor illorum Christus esset, ecquid aliud quàm ueritatem erat illos docturus? Quid autem Christus Simoni Petro respondet? Beatus es Simon fili Iona. Quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Christus uerò non quasi ignorans interrogauit Petrum, quem nam illum esse dicerent homines: sed quemadmodum de Lazaro priusquàm moreretur dicebat, Lazarus amicus noster mortuus est, sed ab eo, & suscitabo illum. Profectus uero illuc interrogabat, Vbi posuistis eum? Deinde cum autoritate dixit: Lazare, exi foras. Et obediuit exanimis uerbo Domini, ut inquam Christus hæc fecit, ostendens suam diuinitatem, & humanitatem: sic etiam nunc interrogauit discipulos, ut ostenderet se Deum esse & hominem, & ut à paruis initijs ad fastigiū ueritatis perducerentur. Cæterum post ipsam quoq; resurrectionem, quid nam Thomas dixit, qui & ipse unus erat è duodecim discipulis? Qui contrectato Christi latere, planissimè idem dixit: Dominus meus, & Deus meus. Quid autem illi Christus? Non dicit, Desine blasphemare. Sed quid? Quia uidisti me, credidisti. Beati qui non uident, & credunt. Quin in prædicationis initio, quid nam Nathanael ad Christum dicit? Ipse enim Nathanael legis doctor erat apud Iudæos, ueniensq; ad Christum, interrogauit eum quæcunque uoluit & cupiebat: cum uerò ex Christo etiam ea cognouisset, quæ animo suo occultata tegebat, dicit ad Iesum, Tu es ille filius Dei, Tu es ille rex IIsraëlis. Num autem hunc Christus ceu male dicentem increpuit? Nequaquam. Quid uerò? Dicit illi Christus, quia dixi tibi quæ corde occultata tegebas, credis. Maiora his uidebis: Et cum Christus à Pilato interrogatus dixit, Tu dixisti: non negationis formula est, sed affirmationis, & confessionis, qua etiam ad Iudam usus est. Cum enim cum discipulis suis discubuisset, dixit ad eos, Unus uestrum prodet me. Et dixerunt singuli de sese, Num ego sum Dominus? & alius, Num ego sum? Dixit tandem & Iudas, Num ego sum? Dicit Christus, Tu dixisti. Hæc sane non negandi figura, sed affirmandi erat, qua eadem Pilato respondit. Formula enim erat illi genti peculiaris, qua etiam ceu uulgari & usitata Christus usus est. Quemadmodum etiam apud Musulmanos frequenter in usu est, Si enim quis dicat alterum consulendo, Faciemus ne hoc aut illud? Tunc

Ioan. 14

Ioan. 10

Ioan. 8

Ioan. 8

Matth. 9

Ioan. 10

Ioan. 11

Ioan. 5

Matth. 11

Matth. 16

Ioan. 20

Ioan. 1

Tūc pro eo quod alter dicere debebat, Fiat: dicit, Tu nouisti. Neq; hoc negā-
 di, sed assentiendi formula est. Ita & Christus hac illis usitata formula, Tu di-
 xisti, usus est. Nihilominus tamen Pilatus interrogauit Christū, dicēs, Tu ne
 es rex Iudæorum? Respondit illi Iesus, Regnum meum non est ex hoc mun-
 do. Si ex hoc mūdo esset regnum meū, ministri utiq; mei pugnaret pro me, ne
 Iudæis traderer. Nunc aut regnū meū non est hinc. Dixit illi Pilatus, Nū igit
 rex es tu? Respōdit Iesus, Tu dicis me regē esse. Ego in hoc natus sum, & pro-
 pterea in mundum ueni, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui ex uerita-
 te est, audit uocem meā. Dicit illi Pilatus, Quid est ueritas? Vides ne quomo-
 do idem hic planius demonstratum est? Christus omnino se regem esse com-
 probauit, & a Pilato interrogatus idem hoc respondit. Nam pro eo quod di-
 xisset, Certe rex sum: dixit, Tu dicis me regem esse. Quid ergo Pilatus respon-
 det Christo dicenti, Ego in hoc natus sum, & propterea in mundum ueni ut
 testimonium feram ueritati? Dicit illi, Quid est ueritas? Quasi dicat, Si in mū-
 do esset ueritas, nequaquam esses traditus in mortem: & quasi deplorans ue-
 ritatis interitum dixit, Quid est ueritas? Caterum a principe sacerdotum
 quoq; interrogatus Christus, Adiuro te per Deum uiuentem ut nobis dicas,
 nū tu sis filius Dei: nihil aliud respōdit, quā Ego sum. Vides ne quomodo
 derebus sibi incognitis Musulmani homines laude dignos accusent. En nūc
 igit, siquidem ueritatem inquiris, ipsam agnoscito: nūc etenim nouisti. Igno-
 rātia enim non propter ueritatē oboritur, sed propter illos qui eā auersantur.

Quoniam uerò de cruce etiam nos in superioribus dicturos esse promi-
 simus, nunc quoq; de hac audias. Quemadmodum enim ea quæ Christum
 spectant, ab initio prædicta sunt a Mose, Dauide & prophetis, dicta sunt au-
 tem obscure quodammodo & tectè: ueruntamen sicut de passione & morte
 illius per tot prophetias exposuerunt, sic etiam de cruce. Et nunc qua ratio-
 ne hoc factum sit, perpēdito. Cum Moses Iudæos Aegypto educeret, exiue-
 rūt Aegyptij, & insecuti sunt eos, quos & assecuti sunt apud mare rubrum.
 Hebræi autem timore correpti, de uita desperauerunt. Moses itaq; orauit ad
 Dominum: & dixit illi Deus, Quid clamas ad me? Loquere filijs Izraël, ut ac-
 cingantur. Et tu tolle uirgam tuam, & percutere mare, & transibunt filij Izraël
 per siccum. Moses igitur accepta uirga, percussit mare ictu recto, & diuisa est
 aqua maris, et stetit murus a dextris & murus a sinistris, & transiuit omnis po-
 pulus per siccum. Aegyptijs uerò hos persequentibus, et super siccum ingres-
 sis, dixit ad Mosē Dominus, & rursum percussit mare uirga sua, non quidē
 ictu recto, ut prius, sed transuerso: & aqua in locum suum reuersa, submersit
 Aegyptiorum regem Pharaonem cum omnibus curribus suis, & uniuerso
 exercitu. Tunc sanè typus crucis per uirgam Mosi ligneam hoc edidit mira-
 culum, & sectio maris typum crucis designauit, uirga uerò ipsius ligni natu-
 ram. Insuper sicut Moses per typū crucis & ligni per mare liberauit Hebræos
 ex tristi Pharaonis seruitute & tyrannide: sic Christus per crucem & poten-
 tiam illius liberauit hominem ex tristi seruitute, & potestate diaboli. Præ-
 terea discedente Mose cum populo, in quodam loco Mara nuncupato, cum
 non inuenirent aquam ad bibendum (amaræ enim erant aquæ loci illius) o-
 stēdit Deus Mosi lignum, quo in aquas iniecto dulcescere cœperūt, & sic om-
 nis Iudæorum populus saturatus est. Hoc nimirum innuente miraculo,
 quod diaboli, quæ in mundo fuit, amarulentia esset disparitura & immutan-
 da per crucem in magnam dulcedinem, & lætitiā, Porro progrediente Mo-
 se

se per desertum cum populo, serpentum multitudo in locum quendam incidit, quibus periclitabatur populus. Moses uero Dei iussu fecit serpentem aeneum, lignum que rectum terrae infixit, cui serpentem transuersum affixit, omnesque quia serpentibus icti fuerant, uiso aeneo illo, sanabantur: nec ullus erat qui a serpentibus ictus, aeneo uiso non sanaretur. Nimirum, & illo miraculo hoc innuente, quod erectum lignum affixus que illi transuersus serpens crucis typum denotabat, aeneus que serpens haud dubie Christi typus erat. Quemadmodum enim serpens hic formam quidem serpentis habuit, uenenum uero nequaquam: sic etiam Christus homo quidem erat futurus, sed peccati expers: & quilibet diaboli morsu impetitus, si Christo respecto in illum crediderit, saluabitur: qui uero in illum non respexerit, nec crediderit, propter peccatum morietur. Insuper bello inter Iudaeos cum Amalekitis exorto, extendente Mose ad Deum manus suas, Hebraeorum milites Amalekitis superiores erant: hoc autem manus demittente, Amalekite Izraelem repellebant. Praecepit igitur Moses, ut se manus extendentem iuuarent, donec in uniuersum deuictus esset Amalek. Ecce etiam hac re manifeste crucis typum praeferebat, & eiusdem potentiam. Sed & beatus ille Iacob nepotibus suis benedicturus, manus suas in modum crucis transuersas iisdem imposuit: crucis typum hac forma ostendens. Porro manifestius clariusque his Deus per prophetam Esaïam dicit: Gentes & reges, qui tibi non seruerint, peribunt, & gentes solitudine desolabuntur, in cupresso pinu & cedro simul, ut glorificent locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorificabo. Attende igitur, & uide rem nouam, & admirabilem. Quemadmodum enim Christi passionem praedixerunt prophetae, & non solum hanc, uerum etiam eiusdem species, ut Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea potauerunt me aceto, & Perfoderunt manus meas & pedes meos, & diuiserunt uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem, & alia his similia: sic etiam crucis illius typum demonstrauerunt, et quod per hanc abolenda esset diaboli tyrannis. Sed & genus ligni Esaïas notauit, dicens: In cupresso, pinu & cedro simul glorifices locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorificabo. Ex his enim tribus ligni generibus crux compacta est, unum quidem erectum, secundum transuersum, tertium uero inferius, cui affixi sunt pedes Christi. Dauid uero sic exclamat: Exaltate Dominum Deum uestrum, & adorate scabellum pedum suorum, quoniam sanctus est. Nunc uero de cruce, ea quae dicta sunt sufficiant. Verum & Iacob benedicens, ut dictum est, filiis Ioseph, manus transuersas illis imposuit, & in modum crucis iisdem benedixit. Praevidentes enim prophetae, quod per crucem mors esset abolenda, & deiciendus diabolus, prophetauerunt de hac, hanc adorauerunt, & ceu à longinquo illam uenerati sunt, ueluti & nos in praesenti facimus.

Post alia uero crimina, quibus à Musulmanis nos qui Christum profite-mur, accusamur, etiam in hoc ab iisdem condemnatur, quod sanctorum adoremus imagines. Et quid adoramus? Prorsus non aliud quam ligna, colores & lapides. Quoniam uero omnia de quibus accusauerunt nos, non intellexerunt, sed iuxta cogitationes cordis sui dixerunt haec omnia: idem nunc etiam fit, quod imagines attinet. Quod si uero ueritatis studio teneris, audi quae so. Deus cum humani ingenij lubricitatem cognitam haberet, precepit in ueteri Testamento ut sacerdotes miracula ab illo edita describerent, eaque descripta semper à sacerdotum penderent manibus: ut quotidie tam sacerdotes quam

Num. 21

Exod. 17

Gen. 49

Esa. 60

Psal. 99

populus uisis miraculis Dei descriptis, quæ per illos cōtigerant, in memoriā Dei reuocarentur, Deoq; gratiarum actionem & gloriā redderent, qui illos ex seruitute Pharaonis liberauerat, & deuicerat reges magnos & fortes, gentesq; robustas, quicq; urbes illorum populo Iudæorum tradiderat, quin & miracula per illos in deserto edidisset. Et factum est sicut præcepit illis Dominus. uidentes enim, quæ in sacerdotum manibus suspensa erant, Dei recordati sunt, & illi gratias egerunt. Eadem autem imaginum est ratio. Depingunt Christi natiuitatem, baptismum, crucem, resurrectionem: & uisis his turbæ hominum in Dei recordationem perueniunt, & meditari incipiunt, quomodo Christus, cum Deus esset, propter humani generis amorem carnē assumpserit, & in carne passus sit, quæcunq; item alia Deus propter hominem fecerit, hinc illi gratias agunt, eum extollunt & glorificant. Quod idem in imagine Diuæ uirginis contingit, quæ filium & uerbum Dei secundum carnem peperit: tum quoque martyrum & sanctorum omnium. Et honorem imaginibus tribuimus, propter charitatem & honorem illorum, quibus imagines sunt posite. Et quemadmodum olim Romæ, & alibi statuas ponebant uetustorum regum memoriæ, & imperatorum, statuis quæ uisis recordabantur egregiorum facinorum, quæ per has suggerebantur, & per imaginum magnificetiam et honorem in recordationem fortium gestorum ducebantur, illaq; uenerabantur, sicut in Regum statuis, ita in imaginibus contingit. Hæ enim perducentes animum nostrum ad ipsa illarum exemplaria, illorum ueneramur imagines. Et quemadmodum fieri solet, si regis mandatum perferatur ad aliquem (si modo moribus institutus fuerit, qui hoc suscipit) statim assurgit, & non modo amplexatur, sed & capiti illud imponit: nec tamen atramentum & chartam sic uenerari sibi uidetur, sed regi istum honorem tribuit. Eadem nobis est imaginum ratio. Quæ enim in columnis & tabulis prostant, à nobis coluntur: uetustate uero corruptas & abilitas, non amplius honoramus, sed iudicamus inutiles. Idem quoq; de cruce uidere licet. Quam diu enim lignum aliquod crucis figuram prætulerit, adoratur, & honeste à nobis colitur: crucis aut figura cōfracta, ulterius lignum à nobis non adoratur. Verumtamen hoc exemplo tu & quilibet alius, qui inquirere uolet, deprehendere potest, quod quæ in urbibus usurpantur nomismata, Christi imaginem insculptam, & formatam gerunt, quin & sanctæ matris illius, & aliorum sanctorum: non tamen propterea à nobis adorantur, nec propterea honor aliquis illis habetur: abiiciuntur enim nonnunquam, & conculcantur, constantur item, & ex forma una mutantur in aliam, prout magistratus uoluntas decreuerit. Sed imaginibus, quæ nominatim sanctorum memoriæ dedicatæ sunt, non idem contingit: uerum cum honore, deuotione, et religione illas accedimus. Videntur itaq; mihi demonstrationes hæ sufficientes esse, quæ demonstrent simul, & dilucide ueritatem asserant. Hanc igitur qui uolet, agnoscat. Quod si autem rursus ueteris testamenti requiris testimonia, ut & in superioribus, en etiam illa accipe. Deus Moysi præcipiens, ut tabernaculum testimonij extrueret, iuxta formam sibi in monte propositam, tum etiam arcam, quæ sanè Christi & sanctæ matris illius typum præferebant (quæ quidem propter prolixitatem scripturæ, & interpretationis uolentes, ut etiam in alijs plurimis, omittimus) præcepit illi ut faceret imagines Cherubim, quæ poneret super arcam. Vides, ut omnia quæ Christianorum sunt, non simplici modo & casu fortuito fiant, sed cum

cum scopo & fine diligenter considerato, dignaꝫ præmeditatione? Quapropter deliste tandem ab importunis & ineptis cauillationibus. Omnia enim quæ Christianos spectant, non casu nec frustra facta sunt, sed diligenti cura, & eximia, à maximo ad minimum usq; & ab eo tempore constituta, descripta & ordinata sunt, quæcunq; contigerunt.

QVOD DOLOSE ET PERNICIOSE

DOCVERIT MACHOMET, ET QVOD LEX ET TESTAMENTUM uetus non fiat sublata per Christum, sed magis illustrata.

Insuper, quod in lege infirmum erat & impossibile,
hoc Euangelium compleuit.

APOLOGIA QVARTA.



Vandoquidem de alijs, quorū à uobis Musulmanis nos qui Christum profitemur, accusamur, abunde satis demonstratum est, adeo ut iam omni reprehensione liberati simus, age quantum superest de reliquis nunc uideamus. Sunt uero hæc. Dixit Deus ipsi Machomet, Omnia feci propter te, & te propter me. Hoc uero Christiani pernegant. Quin & ipsius Machomet nomen scriptum in Euangelio extat, Christo nimirum ad Iudæos sic dicente: Bonum uobis nuncium prædico, ut illud cognoscatis, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta. Idem etiam in Mosis ueteri Testamento scriptum est. Christiani uero inuidia mortis, illud ex Euangelio eiecerunt. Cum tamē non in Euangelio tantum, & ueteri testamento Mahometi nomen scriptum inueniatur, sed etiam à dextris throni diuini partibus. Et Musulmanorum fides ab ipso Abraham authore dependet. Christiani quoq; quia Mosis legem transgrediuntur, accusatione & reprehensione digni sunt: ipsi uero Musulmanos accusant, laude dignos et honore. Atqui hæc sunt, de quibus nos Christiani à Musulmanis accusamur. hæc uero sic confutamus. Deus indigus & alicuius rei inopia laborans, deus non est. Sed uerus Deus, creator coeli & terræ & omnium quæ in his creata sunt, quiq; creauit angelos & homines, nulla re prorsus indiget, sola autem bonitate sua & uoluntate creauit omnia. Cum uero hoc tam firmum sit, ut nemo qui negare possit, inueniatur, impie reuera locutus est Mahomet, quod Deus ad illum dixerit, Omnia creauit propter te, & te propter me. Deus enim nulla re prorsus indiget. Quod uero Musulmanorum fides ad Abraham authorem non possit referri, ueluti Mahomet tradit, ex sua ipsius persona redarguitur. Ipse enim author & legislator est legum huiusmodi. Quod si alius est, demonstretur. Ab Abrahami enim tempore usq; ad Mahomet anni elapsi sunt bis mille quingenti & octuaginta duo, quibus euolutis demum Mahomet ortus est. Musulmanorum igitur fides ab Abraham autore non descendit. Quod si uero hoc fortasse propter circumcisionem dicitis, age ipse tibi circumcisionis rationem explicabo. Cum uidisset Abraham coelum, solem, sidera, terram, mare, & quæ in ipsis
f 2 sunt,

sunt, reputauit secum dicens, Vtiq; hæc tanta & stupenda opera uel simplici modo & sua sponte exorta sunt, aut habent aliquem qui ipsa creauit. Contemplatus igitur, ut modò dictum est, creaturarum elegantiam, admiratione ductus oblitupuit, & animo suo hæc uoluere cœpit: Nequaquam hæc creatorem alium habent, sed hæc ipsa nimirum dñi sunt. In eæ nim opinione & parentes illius, & omnes simulachrorum cultores terbantur. Et licet hæc omnia Deus ualde bona creauisset, & suo digna opificio, ut horum contemplatione homines in Dei cognitionem perducerentur, horumq; creatorem & opificem celebrarent, laudibusq; ueherent (quæ sanè sola & non alia horum causa est) homines tamen à uero & recta cognitione aberrantes, & omissa creatoris omnium, Dei scilicet, cultura & religione, creaturam potius adorauerunt, & hanc plus quàm creatorem coluerunt. Abraham autem longe aliam uiam ingressus est. Cordatus enim prudensq; cum uideret, & intelligeret cœlum quidem non immotum consistere, sed moueri continuè, interim uero solaribus radijs egere, qui hoc contemplationis causa illuminarent: tum etiam aërem huic subiectum cernens, & solem nunc quidem supra terram exoriri, nunc uero sub eandem abscondi, & quod hic nubibus nusquam præsentibus luceat, illis uero incidentibus obtenebretur: præterea mare uentis agitari, & terram aquis ad fructuum prouentum indigere conspicatus, omnia damnauit, ut puta per se omni uirtute & potentia destituta, quæq; mutua opera indigeant, nec aliquam harum ex creaturis Deum esse existimauit. Deus enim nullius opera indiget. Deinde contemplatus, ne forte dum nullum ex singulis hisce Dei munus obire possit, omnia pariter coniuncta Dei nomen obtineant. Videns autem rursum arida cum humidis pugnare, frigida uero cum calidis, & ignis uirtutem aquis opprimi, rursum apud se meditatus est, deum sibi ipsi diuisum, & pugnantem secum, Deum esse non posse. Hinc uerò creaturarum ordinem & contemplationem longe optimam contemplatus, dubitare apud semetipsum cœpit, esse nimirum uirtutem quandam, quæ omnia intra se contineat & gubernet. Et cum omnes homines Deum esse confiteantur, singuli uero pro suo arbitrio & uoluntate alium aliumq; confiteantur, coniecit hinc omnes errare & mentiri. Restat itaq; quod non sit alius Deus uerus, quàm qui omnia condidit, quæ sanè illi seruiunt, illaq; agit & mouet, disponitq; pro suæ uoluntatis arbitrio. Hunc itaque Deum ipse adoro. Et in terram prolapsus Abraham, Deum solum uerumque adorauit. Deus autem benignissimus, qui per Esaïam prophetam dicit, Adhuc loquente te, ego adsum: id est, priusquam tuam ad mercedem iustamq; petitionem absolueris, tibi adsum: statim etiam suscepit Abrahami adorationem, fidemq;, quæ illi ad iusticiam reputata est præ cæteris omnibus uirtutibus, & in numerum amicorum Dei receptus est. Nos enim omnes indigemus scripturarum auxilio, propter infirmitatem nostram: iustus uerò Noë & Abraham, & qui illorum tempore floruerunt, pura mente præditi, scripturis non indigebant, sed hæc in ipsorum cordibus inscripta & adumbrata sunt. Tunc igitur dixit illi Deus: Non amplius uocabitur nomen tuum Abram, sed Abraham, eo quod patrem multarum gentium feci te. Tunc etiam promissiones illi dedit Deus, dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et tunc ostendit Deus terram Abrahamæ dicens, Tibi & semini tuo dabo eam, Vnde Abraham libertate sumpta, pro Sodomis

his apud Deum intercessit, ut superius à nobis dictum est. Postquam uero iudicijs Dei ipsi soli notis (quis enim Dei mentem cognouit?) in Aegyptū paulo pōst transmittenda erat Abrahæ posteritas, ut illic annis uiuerent quadringentis & triginta (sic enim Deum ipsi Abrahæ dixisse legimus, Semen tuum erit in terra aliena, gentem uero cui seruient, ego iudicabo: quod & factum est Pharaonis temporibus) ne propter diuturnam Hebræorum cum Pharaonitis conuersationem uniti utrinq; Aegyptiorum ritus & idololatriam imbibèrent, circumcisio instituta est, tanquam signum & symbolum Hebræos ab Aegyptijs separans, ne hi in nuptiarum commercia & consensum cōuenirent: partim quidem propter causam, quam modò recensuimus: partim uero, ut tempore liberationis suæ Hebræi prompti essent, & agniti faciles. Si enim cum alienigenis fuissent uniti, quomodo conseruari potuisset Abrahæ semen & genus? Quapropter etiam in deserto errantes non circumcidebantur, annos sic agentes quadraginta: uerum in Aegypto, & postquam desertum egressi sunt, rursus circumcidi cœperunt. Et hic quidem unus, ut diximus, circumcisionis finis est. Alter uerò hic est, ut circumcisi carne, temperantia & moderatione in unam politiam contraherentur, nec lasciui essent, & molliculi, & propterea fornicationem suam ceu rem nihili reputarent: cæterum ut hinc paulatim ad augustiorem scientiam & politiam pertingerent, cum nimirum non in ueræ religionis signum circumcisio data sit, sed ijs tantum de causis, quas suprà memorauimus. Quod uero ad Christi aduentum lex abrogata sit, & nulla maneat reliqua circumcisio, ex ijs quæ nunc dicuntur attendito. Baptismus quidem à Deo institutus, in ueræ religionis signum institutus est, & propterea omnes simul uiri, simul & mulieres baptisantur: & qui non baptisatus fuerit, uera religione caret. Circumcisio autem talis non est: soli enim uiri circumciduntur, mulieres autem nequaquam. Appareret enim hinc, quod uiri quidem ceu circumcisi pro orthodoxis haberentur, mulieres uero ceu incircumcisæ pro impijs. Intelligis ne quàm longe alia sit circumcisionis ratio quam Musulmani sequuntur? Hi enim omnem incircumcisum pro impio iudicant. Sed ecce uos contra uos ipsos pugnatis, & quæ ceu ueræ religionis signa ueneramini, eadem ex parte contemnitis. Sed non in his solis Musulmani sibi ipsis dissentire uidentur, sed etiam in alijs multis, quæ non opus est nunc de ipsis exponere. Dicamus tamen de hoc uno. Christus in Euangelio dicit: Qui non baptizatus fuerit, nō ad Deum pertinet, et salutem. Mahomet autem cum Euangelium sanctum, absolutum, bonumq; esse confiteatur, Musulmani tamen circumcisos orthodoxorum loco iudicant, baptizatos autem impijs adnumerant. Si igitur Mahometem ut uera docentem amplectimini, qua ratione eos qui baptizati sunt, impios dicitis? nec Euangelij doctrinam sequimini, cogitatisq; circumcisos quidem peruerse agere & sentire, baptizatos autem uere religiosos esse? sed his diuersum sentitis. Non ne constat uos uobis ipsis contrarios esse, & uos uos ipsos confutare? Sed hæc talia quidem sunt.

Quoniam uero Ismaël, quo Musulmani progenitore gaudent, cum Hebræis non in Aegyptum descendit, in illo etiam circumcisionis nulla erat utilitas, quemadmodum in Hebræis: non enim adnumeratur Abrahæ hæredibus. Deus enim præcepit Abrahæ, dicens: Eijce ancillam cum filio eius, nequaquam enim hæres erit ancillæ filius cum filio liberæ. Et eiecit

est ex domo Abrahamæ Ismaël cum matre sua Agar. Quod si tamen forte non, nunquam ad Abraham rediit, uisitationis causa uenit, non ut filius & semen hæresq; illius. Hæc igitur cum sic se habeant, undè nam fidem suam Musulmani desumpserint, non uideo. Propterea nullo indicio conijci potest, Musulmanorum fidem ante Mahometem ab Abraham authore deriuari. Verum ipse huiusmodi dogmatum author est, & ex sui ingenij nidulo docuit quæcunq; docuit, & non ex Deo.

Quod uerò Musulmani tradunt, ipsius Mahometi nomen in Euangelio citari (dicente nimirum de hoc Christo, Annuncio uobis bonum, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta, nomen illi Mahomet) Christianos uero inuidia motos illud expunxisse ex Euangelio: age dum etiam de hoc inquiramus, & uidetur mihi ueritatem non absconsam futuram: attente igitur hæc audias. Tres legislatores sunt, qui leges tulerunt uniuersales: Moses, quem secuta est Hebræorum gens: Christus, quem secuta sunt omnes gentes, & maxima Hebræorum in illum credentium multitudo (qui enim ex his non crediderunt, numero pauciores sunt illis qui crediderunt, & numeratu faciles:) & Mahomet, quem Musulmani secuti sunt. Præter autem illos tres, qui legem tulerit nullus est. Mosem uero à Deo missum esse, statim ab initio testimonijs comprobatur. Cum enim adhuc in Aegypto esset, fecit signa & miracula magna, & Aegyptum flagellauit, plagas illi inducens terribiles, percussit & sanauit, tum etiam futura ceu prophetes prædixit: Quod si populum Dei dimittere uolueris, dimitte: quod si nolis, hæc & illa tibi & toti populo Aegypti euenient. Et Pharao cum se uerbum Domini facturum esse promississet, à Mose sanatus est, utpote qui potestatem à Deo accepisset. Post hæc uero Moses eduxit brachio potenti gentem Hebræorum ex terra Aegypti, & Pharaonis seruitute. Eos autem insecutus Pharao, à Mose submersus est in mari rubro cum omni suo exercitu. Deinde in desertis obambulauit annis quadraginta, miracula edens infinita. quin & coram tota Iudæorum gente in montem Sinai ascendit, sic ad illū dicentibus Iudæis: Ascende in montem, & Dei uoluntatem ediscito, nos enim Dei uocem audire non possumus, ne forte moriamur: populus uero stabat procul à monte, cum tremore adorans Deum cum Mose colloquentem. Moses autem Dei sermonibus auditis, eosdem Hebræis exposuit: & repente, quod dixerat, impletum est. Præterea nunquam per quadraginta hos annos locum mutauerunt citra Dei oraculum. Moses enim loquebatur, & Deus uoce sua respondit, ut scriptura testatur. Multis igitur testimonijs & miraculis instructus, legem Hebræis tulit, & legem ab hoc latam, ceu diuinam, receperunt & uenerati sunt. Secutus hunc est Christus, omnium prophetarum probatus testimonijs. Et Moses quidem testimonium recepit iam octogenarius (tot enim iam annos natus erat, cum à Deo ut Israëlẽ Aegypto educeret, ordinaretur) Christus autem testimonijs probatus fuit ab ipsa mundi foundatione, & priusquam ille nasceretur. Statim enim Abraham temporibus declarari cœperunt illius testimonia, quemadmodum in superioribus demonstratum est. Iam uerò natus, semel atque iterum Dei patris testimonium accepit. Præterea miracula quoque edidit, non ueluti Moses in Aegypto & deserto, sed ingentia, & omnem superantia naturam, tantoq; illis maiora, quanto Dominus seruo est præstantior. Et post multa ista testimonia, post infinita & plus

plus quàm naturalia miracula, Euangelij lex promulgata est. coluerūt etiam & amplexæ sunt hanc omnes gentes, & uniuersus orbis, atq; in Christum crediderunt, qui Euangelium dederat.

Mahomet autem quibus testimonijs instructus dogmata sua dedit, & Musulmanis legem suam promulgauit? Nullius certe alterius autoritate, sed sua propria hanc statuit. & hic ipse est, qui de se testimonium fert. In uniuersa enim sacra scriptura nullum de illo extat testimonium, sed quæ illi contraria sint. Moses enim de Christo ad Hebræorum populum sic dixit, Suscitabit Dominus Deus prophetam ex fratribus nostris tanquàm me. Omnis anima quæ non audiuerit prophetam illum, extirpabitur. Et licet in superioribus de his dixerimus, non tamen pigebit de iisdem denuò dicere. Cum enim Moses propheta dicit, Prophetam suscitabit Dominus Deus ex fratribus nostris: significauit ex Iudæis hunc prophetam oriundum esse. Et hunc audient, aliumq; uenientem non recipient, quin procul ab ipsis exhibebunt. Christus Ioannem Zachariæ filium prophetam, & maximum prophetam testificaturus, dicit: Omnes prophetae usq; ad Ioannem prophetauerunt, à Ioanne uero regnum Dei annuntiatur. Iam ne intelligis, quomodo Moses Iudæorum populo præcipit, ut unicum tantummodo Hebræorum semine natum prophetam recipiant, alium uero nequaquam? Verūtamen omnes prophetae è Iudæorū populo nati sunt. Christus aut rursus hoc planius exposuit, Omnes prophetae usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt. Quapropter qui Dei & prophetarum testimonio caruerit, & ipsius sacrae scripturae, à Deo nō est. Mahomet igitur cum non habeat sacrae scripturae testimonium, à Deo nō est missus. Christus uero non tantum hoc dixit. Omnes prophetae usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt: sed & signum dedit hoc cognoscendi omnibus, dicens, Cauete à pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos uestitu ouium, intus uero sunt lupi rapaces. à fructibus ipsorum cognoscetis illos. Inspiciamus igitur quis legis Mahometicæ fructus sit, & hoc diligenter enucleato elucebit ueritas. Mahomet dicit, Non ueni legem laturus per miracula, sed cum ense & gladio. Et qui nostræ legi, quæ diuina est, non paruerint, morte moriantur, aut tributa soluant. & qui tributum soluunt, in fide sua propria permaneant. Quod si Euangelium non iustum erat, sanctum & rectum, merito sane & decenter uenturus erat legislator, qui homines ueritatem & iusticiam doceret. Si uero iustum erat, & sanctum, imperfectum tamen: etiam sic iustū decensq; erat, ut legislator aliquis ueniens Euangelij defectum compleret. Cum autem & sanctum & iustum & perfectū rectumq; dicatur & sit, idemq; de hoc confiteatur Mahomet cum dicit, Euangelium à Deo datum est & sanctum & plenum & rectum, quid nam alio legislatore indigemus? Nihil prorsus. Porro importuna est & inutilis Mahometicæ legis promulgatio. Quod enim per omnia rectum est, nihil habet se rectius, & perfectio nihil est perfectius, nec ipso uero quicquam uerius.

Verumtamen discussis singulis, inspiciamus quid nam legislatoris Mahomet uerba sibi uelint. Non aliud quidem certe, quàm cum se ab omni miraculorum uirtute & poenitentia alienissimum esse intelligeret, suam ipsius occultare uolens imbecillitatem, ne forte aliquando ab hominibus condemnaretur, dixit: Non ueni daturus legem per miracula, sed per ensen, & gladium: quemadmodum etiam in ipsis legis suæ expositionibus

Matth. 23

Matth. 23

tionibus statuit, ne legislatores & hæredes sui cum Christianis disputent. Quod sanè non alia de causa fecit, quàm ne illorum conuinceretur uanitas. Illud uero, quod legem ense & gladio se daturum promittit, cædes docet & rapinas. Et quis unquam audiuit aliquem hominũ uí coactum credidisse? Fides animæ & mentis pars est. Et quoniam anima uel mens res sunt nullius seruitio subiectæ, quo'nam modo Deus, qui has liberas creauerat, tanquam operis sui oblitus legislatorem erat missurus, qui has cogeret? Fides enim uoluntate & electione, tum libertate animæ & ipsius cognitione consistit: aliter uero nequaquam. Corpus enim seruit & uincitur, nõnunquam etiam ea quæ non uult, facit, de anima uero non sic sentiendum: sed in uoluntate, iudicio, cognitione & electione & in iudicio & ueritate horum, qui credunt illi, Deus est (est enim cordium scrutator) nec personam, sed cor respicit. Et quæ bruta animalia per legem naturæ non faciunt, ea legibus exigit Mahomet. Quis enim leonem à leone deuorari uidit, aut ab urlo ursum, aut à pardali pardalim? Hic uerò manifeste homini, ut hominem occidat, præcipit. Et quis tam uanus, ut hunc à Deo esse crediturus sit? Deus enim rapinas & cædes non præcipit. Ad hæc scelus sceleri permutatur. Dicit enim, Aut moriantur, aut tributum soluant. Sic enim cædes permutatur auaricia. Non tamen inter hos terminos scelus consistit, sed extenditur longius. Quid enim tanta crudelitate & odio humani generis peius est, ut etiam illos trucidet, qui nihil mali admiserunt? Si enim Musulmanis in bellum profectis, aliquis illorum ceciderit, nequaquam seipsos, ut belli authores, reprehendendos existimant: sed super occisi cadauer singuli tot uiuentes trucidant, quot acquirere licuerit: & quò plus occiderint, eo magis occisi animam putant esse adiutam. Quod si uero homines proprios non habuerit, qui occisi animam iuuare cupit, Christianos ubicunque inuentos emit, eosq; aut super corpus occisi, aut super sepulchrum illius iugulat. Et à Deo esse dicitur, qui talia legibus suis statuit? Idem dicit: Qui cum scorto mercede soluta concubuerit, nõ peccat. at qui uirginẽ uí uiolauerit, peccat: qui autẽ cum illa sibi cõsentiente concubuerit, non peccat. Et qui captiuas in bello ceperit, his pro sua libidine nullo prohibẽte utatur. Quomodo igitur Deo authore id faciet, qui scortationes & uirginũ uiolationes legibus confirmat? Et quod longe sceleratissimum est, his qui iuxta Dei præcepta in hoc sæculo uixerint, illis singulis post obitum ipsorum balnea & domus augustas, mulieres denique & uirgines quàm plurimas à Deo dandas fore promittit: & quod idololatrarum Græcorum nominati theologi dicere nec ausi sunt, nec talia esse crediderunt, hæc Mahomet aperto ore legibus suis sancire non erubescit. Hi enim sentiunt, quod qui uitam suam honeste in hoc mundo transegerint, cum post obitum ipsorum, animæ illorum pure à corporibus liberatæ sint, tunc eos in deorum numerum referri, interq; illos fortunatas insulas incolere, & cum illis exultare. Eorum uero qui impie hic uiuentes, impure simul & pollute obierint, animas in obscuros & tenebricosos locos discedere, & in fluuium perpetuis ardentem ignibus.

Et hæc quidem idololatræ Græci tradunt. Mahomet uero, qui se orthodoxon esse, & Deo proximum dicit, huiusmodi absurda & turpia legibus constituit? Minime certe perpendit, quod omnia hæc odij, iræ, & peccati effectus sint. Siquidem ante Adami transgressionem, ubi tunc balneas

Balnea? ubi domus? ubi mulieres? Post peccatum uero & maledictionem, corpus contra animam instar feræ cuiusdam insurrexit: & cum hæc absolutæ Dei consideratione careret, corpus uicit, animamq; à sublimitate & magnificentia sua detraxit, & abduxit in absurdas & uanas corporis concupiscentias et uoluntates: tuncq; anima ceu mancipiū corporalium cupiditatum seruitio tradita est. Si igitur post mortuorum resurrectionem homines, qui iuxta Dei uoluntatem uixerunt, non possessuri sunt beatam illam uitam, quam Adam progenitor noster ante transgressionem habuit & amisit, sed eandem omnino uitā, quam post maledictionem sustinuit, acquisituri sunt, Væ hominibus illis. Verum hoc pessimum est, quod non modo de misera hac & execrabili uita Mahometis absurda opinio fertur, quam Deum iustis daturum promittit, sed de longe miseriori & turpiori, quā hæc sit quam modo uiuimus. Adam enim post transgressionem, maledictionem & relegationem ex paradiso, Euam cognouit: uerum & hoc propter liberorum procreationem fecit, quos & progenuit. Ante transgressionem uero, angelicam uitam uixerunt. Præterea Adam Eua cognita, etiam postea hæc eadem unica erat mulier, & non plures. Non enim unum marem creauerat Dominus, & multas fœminas: nec multos mares, & unam fœminam: sed unum uirum, Adamum: & unam mulierem, Euam. Humano autem genere iam multiplicato, & in lasciuas & iniquas operationes prolapso, grauatus & indignatus est contra ipsos Deus, quemadmodum beatus ille Moses in ueteri Testamento describit, quod scilicet dixerit Deus: Non permanebit spiritus meus cum eis, quia caro sunt. quod nimirum toti carnales & terreni facti essent, non habentes convenientem ipsis boni memoriam, & quod in lasciuiam penitus incidissent. Tunc dicit ad Noë Deus, Quoniam te inueni iustum in generatione hac, arcam fac ligneam talem, &c. Et fecit Noë arcam iuxta uerbum Domini, & arcam ingressus est cum tribus filiis suis, Sem, Cham, & Iaphet: ingressa est & uxor Noë in arcam, & tres uxores filiorum Noë. Videntur ut à Deo iusti testimonium accipit Noë una uxore contentus: quin & singuli filiorum ipsius singulas, easq; solas, uxores habuerunt, & ab ira Dei seruati sunt, totum uero humanum genus diluuij aquis deletum est. Hoc certe uel planè insipidum docere queat, quod unam eamq; solam uxorem uiro esse conueniat, iustumq; sit mulierem quoque uni soli uiro coniungi. Verum & hoc, ut prædiximus, post transgressionem propter liberorum procreationem factum est. Mahomet uerò manifeste docet, quod ea quæ iustis à Deo tribuitur merces, balnea sint, & singulis uxores plures, domusq; pulchre instructæ. Quomodo igitur à Deo fuisse dicitur, qui talia instituit? Quin etiam uanus est, qui talia recipit, creditq;, quod ea quæ Dei ira peccatori pœna euenit, tempore retributionis in boni & honesti mercedem sanctis iustisq; multipliciter retribuatur. Sed attende his quæ facta sunt. Dicit Moses: Et ingressus est Noë in arcam, & filij eius, & uxor eius, & uxores filiorum illius. Et postea dicit: Et exiuit Noë de arca, & uxor eius, & filij illius, & uxores filiorum illius. Atque in introitu quidē dicit: Ingressus est Noë, & filij eius, & uxor illius, & uxores filiorum illius. In egressu uero non sic, sed, Egressus est Noë, & uxor eius, & filij illius, & uxores filiorum illius cum eo: non aliud nimirum hac loquendi figura innuens, quā quod iustum æquumque sit, uirum unam

habere

Gen. 6.

habere uxorem. Verumtamen tempus aliquando incidit, ut etiam ab illa abstinere conueniat. Cum enim Moses inquit, Ingressus est Noë in arcam, & filij eius: filios illius ceu murum interposuit, ipsum Noë ab uxore sua separantem. Dum uero rursum dicit, Egressus est Noë & uxor illius: significauit, quod ab hinc nihil impediat, quo minus uxori suæ coniungatur. Eadem etiam ratio est filiorum illius, & uxorū illorum. Porro & ipse Moses in montem Sinai ascensurus, Iudæos sic compellat: Purificate uos ipsos singuli usque ad tertium diem, lauantes uestimenta uestra, & uxorem ne tangatis. Quin & ipse Adam cum Euam uidisset, dixit, Hæc est os de ossibus meis, & caro de carne mea. Et propterea derelinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Considera igitur quomodo post peccatum demum & stoliditatem hominum, polygamia increuerit. Adam enim non dicit, Et erunt multæ mulieres cum uiro in carne una: sed duo, hoc est uir & mulier. Vna uerò & plures inter se pugnant. Quamuis autem legislator Moses singulis Iudæorum uxores plures concesserit, in temporis successionem illud permisit: quemadmodum & in animalium sacrificijs factum est, ut eos ab impura filiorum cæde & oblatione abduceret. Sicut uerò Christus adueniens animalium sacrificia prohibuit, legis scopum implendo: ita etiam uxorū pluralitatem sustulit. Mahomet uero hic loco temperantiæ intemperantiæ legibus suis constituit, non in hoc tantum seculo, sed in futuro etiam hæc ab ipso Deo cum multo sœnore rependi docens. Et uidere in illo licet illud Dauidis oraculum: Laudatur peccator in concupiscentijs animæ suæ. Et iniquus benedicitur, id est laudatur & celebratur, ab illis qui adulantur illi, & scelus ipsius irritant, & qui nec sensum quidem morbi propter silentium possunt habere: propterea etiam ille incurabilis existit. Quod enim morbi sensu caret, medicinam non quærit, nec admittit. Et hoc omnium atrocissimum est, cum malicia laudatur, nec malitia esse creditur. Mahomet enim, de quo sermo est, hominum uoluntati et uoluptati in primis studuit, & secundum has docuit, ut uoluptatis uir quàm plurimos stultorum attraheret. Insuper, num soli uiri Deo curæ sunt, tanquàm creaturæ ipsius, mulieres uero nequaquam, cum non sint Dei figmentum? Numque igitur uiri tantum talibus à Deo acceptis bonis fruuntur, mulieres uero nullis omnino? Quandoquidem autem una creatura est uiri & mulieris, idemque homo est omnis homo, sique omnes simili ratione iudicandi sunt, & simili ratione recepturi, qui quidem honeste uixerunt, bona: qui uero male, iram Dei, repulsam poenamque: omnino manifeste constat, omnes homines idem iudicium subituros, tam uiros quàm mulieres, cū una eademque horum natura sit: eodem etiam modo omnes iuxta opera sua, quæ patrauerunt, uel bona uel mala sunt recepturi. Restat igitur, quod & iustum & decorum est, ut mulieres eadem, quæ uiri, accipiant. Et quemadmodum unicuique, qui honeste uitam suam transegit, iuxta Mahometi leges mercedis loco multæ mulieres retribuantur: sic dentur etiam singulis, quæ honeste uixerunt, mulieribus plures uiri. Quod si hoc tanquam absurdum retinuit, eadem mente & iudicio de uiris quoque illum sentire & iudicare conueniebat. Præterea plures illi uiri unicę dati mulieri, uel laudis gratia illi dantur (quod scilicet honeste uixerint) uel damnationis. Quod si ceu honeste uita sua functi sic remunerantur, cur his non plures datæ sunt mulieres? benefi-

beneficij & mercedis gratia, ut dictum est : sed potius uiris multis mulier una : Si uerò illud ceu condemnatis contingit, hæc eadem sanè beneficia laudis, & bonæ retributionis domicilia sunt, ueluti Mahomet enarrat. Quod idem de multis mulieribus uni uiro datis sentiendum est. Si enim uiris dantur ceu damnationem merita, cur in easdem hæc conferuntur beneficia : Si autem laudem meruerunt, cur uni uiro multæ tribuuntur : Et quid nam hac confusione est absurdius, & magis deforme : Vides ne in quor absurda uel inuitus incidit, qui à uia uera aberrauit : Sed minime hæc ita sunt : non sunt, inquam, hæc. Quæ enim sanctis exoluitur retributio, nō in delicijs uersatur, potationibus, balneis, et mulieribus, quæ omnia peccati & iræ fructus sunt, ut dictum est : uerum retributio hæc sanctitas est, puritas, & uita angelica, gaudium & hilaritas, & exultatio, quam oculus non uidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis unquam ascendit. Vides itaque fructum legislatori huic ex sua lege prouenientem. Cognoscitur autem à fructu operum ratio illius, aut non : Et quis tam stupidus & excæcatus, ut hæc quæ dicta sunt non intelligat : Quomodo igitur Deum authorem referet, qui huiusmodi statuit : Et de his quid nam pluribus opus est :

De nomine uerò Mahomet, scripto in dextra throni diuini parte, quid opus est uerborum apologiam contexere : Prudentes enim prudenter de hoc iudicabunt : stulti uero & stupidi, ut uoluerint. Non tamen, quasi nostri sermonis obliti, de Mahomete hæc quæ dicta sunt conscripsimus. Dixi enim, quod huius meæ ad te Apologiæ finis non sit, Musulmanos impugnare, & quæcunq; absurda, perniciofa malaq; dicant, faciantq;, proferre : sed ut ostendam tantummodo, quod sine omni ratione & inique Christiani à Musulmanis accusentur : quod etiam fecimus. Quod si interim quædam de Mahomete diximus, ipsius rei argumentum nos dicere coëgit. Quandoquidem si de absurdis doctrinæ suæ scribere instituissemus, multa hic nobis dicenda essent. Quod uerò Christus de Mahomete sermonem non habuerit, nec in Euangelio nomen illius fuerit inscriptum, sufficienter à nobis in superioribus dictum est : sed & ipsa ratio hoc manifestius comprobabit. Quæcunq; uiderunt apostoli & discipuli Christi, & quæcunq; ex ore illius audiuerunt, hæc & literis prodiderunt, & docuerunt. Ex illis itaq; Christi discipulis quatuor conscripserunt Euangelium. Vnus quidem Matthæus nomine, qui Hebraica lingua illud descripsit, in Palæstinæ institutionem, & Hierosolymæ, partium que Affricæ. Alter uero Marcus, Latino idiomate conscriptum uulgauit in Achaïam, Italiam et Romam, quin etiam in omnes gentes occidentales. Tertius Lucas lingua Græca usus est, quod in Asiam, Aethiopiam, Persiam, Indiamq; euulgatum est, & Arabiam. Quartus uero Ioannes, etiam ipse Græcis literis usus, Euangelium conscripsit, quod in Europæ aliquot partes diffusum est, & insulas aliq; loca à Græcis habitata. Sic inquam, Euangelium dispersum est in mundum uniuersum, non ui & necessitate, non gladio & ense, sed apostoli cum charitate, mansuetudine & humilitate uerbum Dei prædicauerunt. Et contrario omnino modo res successit. Apostolis enim percussis & colaphos passis, calumnia pressis, et in persecutione simul docentibus prædicatio illorū nō intercudit : sed quotidie crescebat & augebatur Christi Euangelium. Quin & hi ipsi, qui magno studio & labore in hoc incumbabant ut Christi nomen occultaretur, ne quis homi-

num

num confiteretur illum Deum esse, & ut mortis supplicium subiret qui hoc faceret, hi ipsi inquam, ueritate cognita illi adiuncti sunt, eamque coluerunt, alij quidem ab apostolis, alij ab horum successoribus & discipulis edocti, & crediderunt Christum esse uerum Deum, & Dei uiuentis filium: quin etiam dolore & fletibus prosequabantur anteaotos dies, quibus in tenebris & Satanæ erroribus ambulauerant. Deus autem benignus et misericors, ipforum suscepit poenitentiam, ipsosque Christiani nominis persecutores pastorum officio dignatus est, & doctores preconessque Euangelij & nominis sui fecit. Omnes etiam Euangelium recipientes, describebant illud singuli, legebant, discabant, & in illo instituebantur, colebantque quæ in eo erant scripta: tum denique summo studio ignaros horum erudiebant. Et hoc modo Euangelium in orbem uniuersum dispersum est, omnesque illud habebant totius terræ incolæ. A Christi temporibus itaque usque ad ea quibus docere coepit Mahomet, anni elapsi sunt plus quingentis. Quis uero post Euangelij cognitionem intra quingentorum annorum spacium ausus fuisset expungere Mahometis nomen ex Euangelio, si modò in illo scriptum inueniebatur? partim quidem, quod qui unam tantum dictionem uel addere uel demere ausus fuisset, post hac Christiani nomen amisisset: partim uerò, ut demus impium quendam aliquam Euangelij dictionem expungere ausum fuisse, num uniuersum orbem unius ineptias secuturum fuisse putabimus? Nequaquam. Hinc igitur elucet, Mahometis nomen nusquam in Euangelio descriptum fuisse. Præterea si Mahometis nomen Euangelij libris inerat, illum sanè Christus uel bonum, uel malum esse fuerat testificaturus. Si bonum, recepturi hunc certe erant omnes reges terræ, omnes præsidēs, omnes Christiani, eum nimirum qui Christi testimonio esset comprobatus, ut scilicet illius etiam utilitate perfrueretur. Si uerò malum dixit, retinuisset nimirum illius signa et indicia, et ne ab hoc læderentur custodiuisset. Quod si igitur uel ut bonum recepturi, uel ut malum auersaturi, non eiecisset uniuersus orbis ex Euangelio Mahometis nomen, etiam hinc apparet huius nomen in Euangelio scriptum non fuisse. Porro nemo est qui alteri, priusquam is natus sit, inuideat. Quis igitur Mahometem inuidia esset persecutus, priusquam is nasceretur? Nemo prorsus. Et licet aliquis post natiuitatem illius hunc inuidia esset persecutus, num totus orbis unius contra Mahometem inuidie erat subscripturus? Et quis tam imprudens, ut hoc non impossibile fuisse iudicet? Quare etiam hinc colligitur, Mahometis nomen in Euangelio non fuisse descriptum. Præterea si quidem dicerent Ismaelitæ, quod in solo Euangelio Mahometis nomen scriptum inueniretur, quodque illud Christiani eraserint, sufficientes essent hæc, quas diximus, demonstrationes ad ueritatem comprobandum. et illorum refutandum mendacia. Cum uerò addunt, illud etiam in ueteri Testamento à Mose conscripto extare, quomodo illud expunxerunt Hebræi? Illic etenim ne signum quidem de Mahomete inuenitur. Considera igitur qua fronte Musulmani dicant Christianos nomen illius inuidia motos ex Euangelio expunxisse? Hebræi uerò quam ob causam idem fecerunt? in circuncisione quippe, & in alijs quibusdam, cibus uidelicet alijsque ritibus, Musulmani cum Hebræis conueniunt. Nunc igitur uel hinc quoque constat, quod nec in ueteri Mosis testamento, nec in Euangelio, Mahometis nomen contineatur. Et hæc quidem hæcenus: sufficiunt enim hæc, ut uel stupidissimum in ueritatis cognitionem inducant,

Inter alia uero omnia etiam in hoc Christiani à Musulmanis accusamur, quod spernentes legem à Mose latam, accusacionem mereamur, cum tamen nos accusacione digni, Musulmanos accusemus summis celebrandis laudibus. Num itaq; laudandi sint Musulmani, seu minus, singulatim in superioribus demonstratum est. Sed agendum de nobis ipsis nunc uideamus. Num soluta est à nobis Mosis lex? Quin potius ab Euangelio confirmata est, & id quod in lege infirmum erat & impossibile, hoc Euangelium compleuit. Omnis enim sermo, omnis scriptura, omnis actio cum fine certo dicitur, scribitur, & fit: & quemadmodum omnes fructus præcedit flos, ita omnium actionum dux est destinatus finis, apud cordatos homines. Et nunc diligenter, quæ dicuntur, considera, quomodo Adam nimirum à Deo formatus sit, & in paradysum collocatus, è quo propter diuinæ legis transgressionem extorris et exul factus sit, & maledictione à Deo suscepta & damnatione ut in eam terram redeat, è qua sumptus est, condemnetur. Quod sic euenisse uidemus. Mortem enim subiit, & defunctus in inferno detinebatur. Verumtamen opera diaboli totum genus humanum, & uniuersi simul inciderunt in facinora lasciuia & illicita: & hoc perniciosum illis erat, quod relicto cultu creatoris cæli & terræ, & Dei factoris sui, seducti diabolus coluerunt, & idola, ut in superioribus diximus & demonstrauius. Deus uero misericors, nequaquam uoluit creaturam suam ulterius diaboli tyrannide premi: hominemq; saluari uoluit. Quoniam uerò is ut sui iuris et liberi arbitrij sit, à Deo conditus est, nec ablatum ab ipso est antea illi concessum liberum arbitrium, sed semper liberum habens arbitrium permanfit: uoluit saluare Deus hominem, sed tamen sua ipsius, hominis scilicet uoluntate & arbitrio, nõ ui & necessitate, ut Mahomet prædicat. Cum uerò omnes homines diuturno planè morbo lasciuia, & plus quàm naturalium uitiorum & idololatriæ laborauissent, ab eo tempore impossibile erat eosdem facile à tam diutino morbo liberari. Cœpit igitur Deus instar peritissimi medici paulatim curare genus hominum, Hebræorumq; gentem boni huius initium constituit, præcepitq; uni hominum iusto & sancto, Mose scilicet, ut ex Dei oraculis exorsus Hebræorum gentem institueret: quod & fecit. Quoniam uerò omnia quæ lege & Euangelio continentur, huic meæ Apologiæ particulari inserere non facile licet, particularia tamen quædam ex his in medium afferemus. & quemadmodum ex uno calice omne quod in dolio est, uinum dijudicatur: sic ex his singularibus, quis nam legis & Euangelij scopus sit, cognoscere poterimus, & num alterum contradicat alteri. Diligenter itaq; his quæ dicuntur attendito. Moses dicit, Non occides: Dicit Christus, Qui irascitur fratri suo ignis pœnam subibit. Et Moses quidem dixit, Non occides: Christus uerò, Nõ irascaris. Nouisti igitur, quod primò quidem sanguinis, qui circa cor est in homine, efferuescētia oboritur, qua homo incitatur ad iracundiā, ex quibus & ipsa cædes sequitur. Qui uero ratione animi æstum refrenauerit, si non ad iram cōmotus fuerit, quomodo in cædis crimen inciderit? Et Moses quidē dicendo, Nõ occides, hominem à malo & ipso peccato absterruit, ipsum uero non reddidit perfectū. non enim hoc homini multū profuerit, si à malo abstineat, nisi etiam bonum operetur. Quapropter Christus non dixit, Non occides: sed, Quicumq; iratus fuerit fratri suo, &c. radicitus ipsum crimen euellens. Et lex quodammodo fructū aufert (cædes enim ire fructus est) Christus uero ipsam peccati arborē extirpat, id est animi æstum et iram. Et Moses quidē dicens, Non occides, in hoc cōstitit, nec ultrò progres-

sus est. Christus uero non sic: sed cum dicit, Quicumq; irascitur fratri suo obnoxius est gehennæ ignis: sic addit, Cum obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordaris quod frater tuus aliquid habeat contra te, relinque munus tuum coram altari, & abi primum & reconcilieris cum fratre tuo, & tunc reuersus offer munus tuum: charitatem fratris sacrificio utiliore iudicans. Et sanè non dixit, Si tu habueris aliquid contra fratrem tuum (hoc enim antè prohibuit) quid igitur? Si habuerit frater tuus contra te. Non enim hunc modo à malo absterruit, sed & fratrem curari præcepit.

Dicit in lege Moses: Non peierabis, sed reddes Domino iuramenta tua. Periurium prohibens, iuramentum concedit. Christus autem in Euangelio: Ne iures omnino, sed sit uobis ita ita, & non non: quid nam innuente hoc uerbo? non aliud quàm ut ueraces simus, & fide digni, & ut loco multorum iuramentorum uerba nostra talia sint quæ fidem possint mereri. Et sanè qui iurat, uel uolens uel inuitus, iurando potest fallere aut falli: qui uero in uniuersum non iurat, periurij periculum effugit.

Moses idem dicit, Oculum pro oculo, dentem pro dente: nec aliud respicit quàm ut timore contentiones & pugnas mutuas prohibeat. Christus autem in Euangelio: Quicumq; tibi alapam inflexerit in dextram maxillam tuam, obuerte illi & alteram. & qui te in iudicium uolet rapere, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium. Et quicumq; te adegerit ad milliare unum, abi cum illo duo. Nunc itaq; te interrogo, utrum ex duobus mandatis istis legislatoris finem plenè attingit, num scilicet ut prohibeantur, quin potius ut omnino tollantur mutux lites, contentiones & pugnae? Euangelica haud dubie. Si quis enim propter ultionem oculo suo altero priuetur, aut dente, non ne ulciscitur, & temporis occasione id permittente alteri nocet, uel ad minimum irascitur, & iniuriarum memor est? Haud dubie. Qui uero paratus promptusq; ad hoc fuerit, & hoc studuerit semper, ut si quis illi alapam infligat, non modo sustineat à fratre illatam sibi iniuriam, sed cum humilitate alteram illi alapam obuertat: et cum re sic gesta huius philosophiæ studiosus fuerit, et percutientem sustinuerit, non ne sustulit hic & deuscit omne uitium, omnem contentione & iram? Num hic ne, uel ipsa lex legislatoris finem propius attigit? Non ne diabolus letali afflixit uulnere, patrem pugnae & offendiculorum? Diabolus enim coelo eiecit fastus, cum angelus esset, deinde inuidia & odium. In diabolo enim ne uestigium quidem est charitatis. Non tamen in homine solummodo diaboli odium inuenitur: sed & daemones inter se mutuo alter alterius perditionem & exitium concupiscit. Propterea inimicitiam uero & odiū, quo in homines laborant, pacem inter se habere uidentur. Et quemadmodum inimici ira mutua inter se concertant, alterq; alterius quærit perniciem & interitum, si uero in alios hostes iidem inciderint, omisso bello illo mutuo & intestino, cum illis congregiuntur: deinde uero rursum alter alterius mutuam perniciem sitire deprehenditur. Talis est etiam ea quæ inter hos putatur esse coniunctio & concordia, in hominum enim perniciem, non uero & integro animo contrahitur. Vbi enim ueritas apud mendaciorum patre locum habeat? Homo aut, qui alterius alapam sustinuerit, non ne facinus diabolo prorsus contrarium patrauit? Non ne coram fratre suo humiliatus est? imò magis coram Deo? Nonne fratrem dilexit, & propter charitatem fratri exhibitam diabolo confudit? Et quis tam insipiens ut de his dubitet? Et qui ad hæc promptus talia dixerit & fecerit, quomodo fiet ut cum altero contentiones misceat?

Dicit

Dicit Moſes, Diliges proximum tuū, & odio habebis inimicum tuum. Quid nam hæc legiſlatoris uerba aliud quàm ueritatem uolunt conſtituere? Quid uerò Chriſtus, Si dilexeritis eos qui uos diligunt, quæ nam ueſtra gratia eſt? Diligite inimicos ueſtros, Benefacite odio uos habentibus, & orate pro his qui uos execrantur. Quæ nam ex his legibus charitatem conſtituit? Verus ne an Euangelij lex? Illa enim poſt amicorum dilectionem propter multorum infirmitatem concedit quodammodo odium contra inimicos. Chriſtus uero cum dicit, Diligite inimicos ueſtros, & orate pro illis: odium omnino ex homine ſuſtulit. Qui enim hoſtem ſuum diligit, & pro illo orat, quomodo amicum aut alium hominem odio habebit?

Lex dicit, Non mœchaberis: Chriſtus uero non ſic, ſed, Quicumq; uiderit mulierem ad concupiſcendum illam, iam adulterium cum illa cõmiſit in corde ſuo. En diligentia legis conſidera. Non legem modò prohibuit, ſed etiam laſcium oculum, & ipſum quodammodo animi affectum. Qui enim ſeipſum uſq; ad oculi commotionem cuſtodierit, quomodo in adulteri crimine incidet? Quemadmodum uero brutis animalibus his quidem ulteriores, illis uero deſenſiora & protectoria arma data ſunt, ut leoni quidem ira & robur, apro dentes, boui cornua, lepori uero curſus celeritas, idemq; caprea & ceruo: omnibus autem ſimul ſenſus quidam datus eſt, quo noxia omnia & uenenatos cibos auerſentur, utiles uero appetant: ſic & homini omniũ loco mens data eſt, quæ diiudicare poteſt bonum à malo: & ab illis quidem abſtinere quæ animam ledunt, utilia uero & ſalutaria appetere. Quod ſi uero forte carnali cupiditate & diaboli affectu in animum cogitatio quædam incidit indecens, caprea uelocior turpem cogitationem effugere poteſt. Et ſi odio ſatanæ cogitatio hæc illum inſecuta fuerit, animi zelum & feruorem ſibi à Deo datum poſſidet in ſuum commodum: quo leonis aut urſi inſtar ſeſe defendit, cogitationem hanc hoſtisq; bellum conculcare & extirpare concupiſcit. Homo autem non cuſtodians ſanum illud diuinæ gratiæ donarium, in illicitas & abſurdas actiones incidit, quemadmodum in ſuperioribus copioſius enarrauimus. Deus autem ſaluare uolens ſuam creaturam, hominẽ ſcilicet, legem Moſaicam miſit, ceu ducem quendam & præceptorem. Et quem admodum teneris adhuc infantibus cibus ſolidus non datur, ſed tenerior & concoctus facilis, paulo poſt autem ſolidior, hinc rurſum ſolidior alius, tandem etiam cibus perfectus: & ut imperfecta adhuc cognitione rerum præditi nondum philoſophiæ diſciplina præſcribitur, ſed primo quidem literarũ elementa traduntur, & paulo poſt harum coniunctio & ſyllabæ: puero aut per ætatem & incrementum ad perfectiorem ætatem progreſſo, etiam philoſophiæ arcana proponuntur: ſic eadem mihi & legis ratio uidetur. Propter hominum enim infirmitatem lex ad manuſductionem boni data eſt, nõ quidem ut hominem perfectum reddere poſſit, ſed quemadmodum in ſublimi ſcala primus gradus nos à terra attollit, nec tamen hoc ad ſummum ſcalæ aſcenſum ſufficit, niſi multi ſimul ſuperati ſint propter altitudinem & ſublimitatem: ita etiam in ueteri lege contingit, ſancta quidem & iuſta & à Deo lata (unus enim idemq; Deus eſt, qui et legem et Euangelium promulgauit) ſed tamen propter hominum infirmitatem lex data eſt, pædagogum agens, et illos à terra ſubducens quaſi in primũ ſcalæ gradum, hoc eſt abſtrahens illos à multis & ingentibus uitijs, et à terra in qua uolutabantur: non tamen illos ad ſcalæ ſummitatem perducere potuit. Euangelium uerò hominẽ eue-

xit, & in summum collocauit scalæ fastigium, quod ad cælum usque pertingit. Quod enim in lege infirmum erat & impossibile, Euangelium impleuit. Sicuti demonstratum est. Dominus enim in Euangelij sic ait, Non ueni ut legem destruam, sed ut impleam. Ante Euangelij enim tempora simul cognoscebatur qui nam uitiorum multitudine esset obrutus. Post huius uero annunciationem, libere sese uirginitatis politia protulit, & innumeri ex hominibus uirgines inueniuntur & muliebris & uirilis sexus. Cessio tamen de his dicere propter nimiam uerbositatem. Plurimi enim Christianorum uitā agunt angelicam. Nouisti ne autem nunc quomodo una eademq; lex sit illa à Mose lata antiquitus, & quam Christus in Euangelio tulit? Et quemadmodum rex aliquis missis seruo suo nummis quinque, dicit illi, negociare & operare cum his quamdiu peregre abfuero. Hic uero gratijs actis accipit, et negotiatur. Cum uero denuò peregre profectus fuerit rex, eidem seruo alios centum tradidit, nec propterea quinque his ille priuatus est: sed nomen quidem quinque nummorum defecit, nihilominus tamen hi quinque multipliciter in ipsis centum continentur: et cum centum nummorum numerus nominatur, necessariò cum his coniunctus est & unā intelligitur ipsorum quinque numerus unā cum centenis: sic, inquam, in lege & Euangelio contingit. Lex quidem abrogata dicitur, citra controuersiam tamen in ipso Euangelio continetur ipsius legis finis, & multipliciter in hoc operatur, quemadmodum paulo antè diximus. Et hæc quidē abrogata est non ceu mala, sed ceu inutilis, quod præsens tempus attinet, nec usum habens aliquem. Et quemadmodū in densissimis tenebris media nocte luna exorta tenebrarum profunditatem quasi attenuat, aërem tamen non omnino dilucidum reddit: sol uero exortus in tantum uniuersum orbem illuminat, ut etiam minimus in aëre puluisculus per solis radios conspiciatur. & luna quidem insitum sibi propriumq; lumen non amisit, disparuit tamen & obtecta est, propter solis splendorem: sic etiam in ueteri lege & euangelio contingit. Lex enim uetus idololatriæ quidem tenebras depulit, non tamen in uniuersum illuminare & absoluere potuit hominum animas: Euangelium uero illuminauit, docuit, absoluit, & homines in cælum euexit, paradysumq; quam progenitor Adam amiserat, gratuito cōcessit. Et quis tam infelix, ut Euangelio relicto ad legem reuertatur, & quasi denuò ceu infans lactis nutrimentum concupiscat, nec instar uiri cibum solidiorem? uel quis ceu puer literarum elementa requirat, & non potius ceu absoluta prudentia præditus philosophiam? Vel quis solari lumine repudiato, lunarem amplectatur? Mihi sanè ea quæ scripsimus sufficere uidentur, ut facile, quicumq; uoluerit huius rei ueritatem cognoscat, quin & tu ipse. Si autem fortassis adhuc propter sacrificia, circūcisionem, sabbati ocium, & ciborū discrimen ratio tua dubitat & uacillat, minime tamen hoc fieri conueniebat, cū de maximis illis & necessarijs sufficienter dixerimus: uerumtamen etiam de his, ut & reliquis, breuissime differamus.

Homines, ut suprà diximus, humanas idolis uictimas immolabant, nec alienigenas tantum, sed etiam proprios liberos. Et quemadmodum lignum tortuosum integram & nimiam inflexionem sustinere non potest, sed illud paulatim principio artificis arte & opportunitate ab inæqualitate priore immutatur, deinde omnino in rectum extenditur ceu regula aliqua: ita etiam in sacrificijs factum est. Concessit enim Deus primo tauros immolari, oves & hircos, ut illos ab impijs hisce hominū immolationibus abduceret. Quid enim

enim his deterius & iniquius? Hæc tamen concessit Deus, ut paulo post & ipsa abrogaret, & homines in notitiam sacrificandi laudem induceret. Sic enim per Dauidem Deus locutus est: Non suscipiam ex domo tua vitulos, neq; de gregibus tuis capellas. Num edam taurorum carnes, & hircorum sanguinem bibam? Offer Deo sacrificium laudis, id est hymnum oris tui cum sincero & recto corde: & redde Domino vota tua, & inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & glorificabis me. Et hæc tanquam sub Dei persona dixit, auersantis animalium uictimas. Per seipsum autem ad Deum sic dicit: Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem tibi. Holocausta non comprobas. Sacrificium Deo, spiritus contritus. Cor contritum & humiliatum Dominus non despiciet. Viden' quomodo in omni negotio à summo ad infimum tandem prophetæ locuti sint? Si igitur de sacrificijs dilucide dixerunt, quod Deo non grata sint, sed temporanea quædam concessio, iam post inutilem animalium oblationem sacrificatur & cantatur per os & labia ex puro & sincero corde, quod & factum est. Qui enim ante idololatram, tyranni & persecutores Christi fuerant, qui Christum ignominia affecerant, conuersi doctores & præcones orbis facti sunt, & pro nomine Christi occubuerunt, seipsos proponentes formulam eorum qui in Christum credunt. ut dictum est. De circumcisione autem copiosius in superioribus diximus. Verumtamen etiam nunc sic dicimus. Circumcisio cordis est circumcisio, non carnis. Abundantiam enim cordis circumcidere debent singuli, non carnis. Abundantia enim cordis peccatum est, quod conciliauit diabolus & homo propter uoluptates. Quod uero Deus in homine fecit, non est superuacaneum. integrum enim est, & bonum, & abundans est nihil. Si itaq; homo cordis abundantiam circumciderit, id est peccatum, hic reuera uere circumcisus est. Si autem peccato obnoxius fuerit, & carne circumcisus, uana & inutilis est huius circumcisio. Sed & Moses sic inquit: Hodie itaq; circumcidite duritiam cordis uestri, & ceruicem uestram ne induretis amplius. Dominus enim Deus uester, hic Deus deorum est, & Dominus dominantium. Deus magnus & fortis. En qualem Moses circumcisionem faciat? Non carnis certe, sed cordis. Verum & martyr Christi Stephanus cum Hebræis disputans dixit, Durice & incircumcisi corde, qui recepistis legem, & non obseruauistis eam. Sabbathum uero non casu aut fortuito institutum est, ut homines eo die otiosi desideret (ocium enim per se uitio habetur) sed ut Iudæi omnino ab ijs quæ uitam attinent uacantes, spiritualia curarent. Et in hunc finem institutum est, ut sabbato quidem uacarent à curis uitam spectantibus, in concionem uero ardenti studio & cura abirent. Et clare constat, quod sacerdos in sabbato duplicem laborem absoluebat, et duplices oblationes immolabat. Iudei autem etiam hoc neglecto uoluptatibus magis studebant et delicijs. Quapropter & propheta increpans illos, dixit: Væ abeuntibus ad diem malum, qui appropinquatis & contingitis sabbata ficta. Et Iudæis quidem, ut diximus, sabbatum institutum est, ut à curis uictum spectantibus uacantes, ad conciones sacras studiose conuenirent. Christianis uero non similiter, utpote cum quotidie ad conciones & preces ipsis conuenire solenne sit. et sic laboratur ut hi quidem plus, illi uero minus singulis diebus orerent. Et quemadmodum in omnibus præceptis lex minimum illud & imperfectum exposuit, Euangelium uero uniuersale illud & totum: ita etiam in Sabbato fieri uidemus. Lex quidem sabbatum constituit, ut conciones adirent. Euangelium

Deut. 10

Act. 7

uero quotidie hoc fieri uoluit, idque non semel tantum in die, sed millies, si cui libuerit. Quod si uolueris, dicam id dilucidius. Iudæis ad Christum sabbato apportantibus magnam infirmorum multitudinem, claudorum, cæcorum, aridorum, paralyticorum, demoniacorum, aliorumque uarijs morbis laborantium, omnes eadem ipsa hora sanauit. Iudæi uerò inuidia & ira pleni, cum aliud quod Christo obijcerent non haberent, dicunt illi, Non licet tibi hoc facere sabbato. Quin & Pharisei uidentes Christi discipulos sabbato spicas uellere & comedere, dixerunt eundem sermonem. Quid uerò ad hos Christus? Annon legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse, & qui cum eo erant? Quomodo ingressus sit in domū Dei, & panes propositionis comederit, & dederit his qui cum eo erant in die sabbati? Sabbatum enim propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. Sed & alia quædam est sabbati ratio. Sex diebus Deus creauit omnia, & septimo quieuit ab operibus suis. Tum & Christus in sepulchrum depositus, sabbato quieuit, in parasceue enim laborauit: latroni enim salutem dedit, die uero dominico rursum operatus est, suscitando primum, ut Deus, proprium corpus, & multorum aliorum: deinde & apostolis apparens, confortauit illos, & cum his alios multos apostolos. Et quod septem exactis seculis, id est annorum septem millibus à creatione mundi, uniuersalis omnium hominū quies futura sit. Eò usque enim omnis actio tam bona quam mala extenditur: tempore autem illo resurrectio mortuorum & iudicium operum futurum est, & singulorū iuxta opera sua retributio. & hos quidem qui impie uixerunt, æterna manet damnatio: pios uero bonosque, uita æterna, paradysus & bona que plurima, quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt. En igitur quis ocij illius sabbatini finis sit, & quomodo errauerint ac adhuc errent, ueluti in omnibus alijs, miseri & stulti Iudæi.

De cibis uero ipsa ueritas sic se habet. Omnia quæ fecit Deus, ualde bona sunt: & si bona sunt, quomodo legislator ea pro malis & reiiciendis erat iudicaturus? Cum Deus ad illos dicat, Ecce dedi uobis omnia ad comedendū, ut herbas campi. Sed cum in deserto moraretur immorigera & ingrata Iudæorum gens, singulis diebus manna à Deo missum accipiebant: ceterum contra Mosem, imò ipsum Deum murmurabant quotidie, & suillas Aegypti carnes appetebant, quas antea comederant, & infinita alia (in primis tamen præ alijs suillarum carniū desiderio tenebantur.) Hac igitur de causa interdixit his legislator Moses, ne his uescerentur, ut eos ab omnibus Aegypti cupiditatibus abduceret. Sed de his ipsis audi. Quod enim uniuersus mundus in idololatriæ tenebras & barathrum inciderit, manifeste constat: in primis tamen omnium Aegyptij omnia ferè animalia adorabant, & deorum numero ascribebant. & quæcunque hi tanquam Deos uenerabantur, hæc Moses legislator immolare iussit: è uolatilibus quidem turturem & columbam, è quadrupedibus uero bouem, ouem & capram. sed porco uesci prohibuit, quoniam huius cibus magni erat precij apud Aegyptios simul et infelicitissimos Iudæos. Moses igitur ipsis immutare uolens Aegyptiorum ritus, ea immolare iussit quæ Aegyptijs pro dijs erant, ut intelligerent se frustra hæc colere & uenerari. Quæ uero chara habebant, & magni faciebant, cibi gratia, illorum esum interminatus est: in primis tamen suillarum carniū, propter insatiabiles harum cupiditates, ut dictum est. Christus uero nihil è cibis prohibuit, nec etiā apostoli, horumque successores. Quod si uero aliqua

aliqua animalia sunt à quibus Christiani abstinent, hoc simpliciter diutinae consuetudinis & propriae uoluntatis gratia faciunt, non propter doctorum & Euangelij traditionem. Vetus enim lex hasce obseruationes habebat, Euangelium uero nequaquam: sed omnia in uniuscuiusque potestate & arbitrio sunt constituta. propter diutinam uero, ut dictum est, consuetudinem à quibusdam animalibus abstinent, nec illis uescuntur: quemadmodum qui penes nos sunt Monachi, ab omnium carnum esu abstinent, non quod has impuras & reijciendas esse arbitrentur, sed uitam (ut dictum est) augustiorem sequi cupientes, & repub. habere longe sublimiorem propter corporis sui tolerantiam carnibus abstinent. Et ecce ex his quæ de lege scripsimus, iudicare potes, legem Euangelio contrariam non esse, nec Euangelium legi: omnia enim hæc sibi consentiunt. Legis uero infirmitatem Euangelium cōpleuit. Si enim lex perfecta fuisset, nequaquam sic per Ieremiam prophetam dixisset Dominus: Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & constituam super domum Izraël & domum Iuda fœdus nouum: nō secundum fœdus quod pepigi cum patribus ipsorum, in diebus cum apprehenderem ego manum ipsorum, ut educerem eos de terra Aegypti: quoniam ipsi non perstiterunt in fœdere meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quoniam hoc est fœdus quod statuam domui Izraël post dies illos, dicit Dominus, Dabo leges meas in sensus illorum, & in cor ipsorum inscribam eas, & ero ipsis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Nec docebit unusquisque proximum suum, et quislibet fratrem suum, dicens, Cognosce Deum: quoniam omnes cognoscent me, à minimo ipsorum usque ad maximum illorum. Quoniam propitius ero iniquitatibus illorum, et peccatorum illorum & delictorum non amplius recordabor. Attende diligenter ad ea quæ dicuntur. Dicit Deus, Ecce dies ueniunt, et constituam super domum Izraël et super domum Iuda fœdus nouum. Dicendo, constituam fœdus nouum, ostendit primum illud esse imperfectum, futurum uero illud fore perfectum. Cum item nouum dicit, ostendit alterum illud esse uetus, cuius nullus sit usus. Quin dilucidius adhuc dixit, Non secundum fœdus, quod pepigi cum patribus illorum, quoniam non perstiterunt in fœdere meo, & neglexi eos, dicit Dominus. Ommino autem hinc elucescit, quod uetus quidem fœdus abrogauit, nouum uero gratuito concessit. Sed adhuc clarius de hoc locutus, sic dixit: Ero ipsis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & omnes cognoscent me à minimo ipsorum usque ad maximum. Quoniam propitius ero iniquitatibus ipsorum, & peccatorum illorum delictorumque non amplius recordabor. Vides quomodo Israhel quidem populum reprobauerit, proculque à se abegerit: & gentes, quibus nouum fœdus, id est Euangelium traditum est, populum suum nominauerit: Et domum Izraël & Iuda de ipsis gentibus dicere uidetur Deus, de Hebræorum uero gente nequaquam. Quos etenim Christus diaboli filios uocauit, quomodo pater huius Deus eosdem populum suum appellaret: aut Deus ipsorum esse diceretur? Similiter per Esaiam quoque sic inquit Deus: E' Zion exiit lex, & uerbum Domini de Ierusalem. Et quæ nam lex alia de Zion & Ierusalem egressa est, præterquam Christi doctrina et Euangelium? Mosaica enim lex in monte Sinai promulgata est Iudeis, genti immorigere et ingratæ: Christi autem doctrina & Euangelium ex Hierusalem. Verumamen tute tecum considera, et uide. Quemadmodum homo tabernaculum quoddam umbratile extruens, de hoc non multum sollicitus est, in domo autem extruenda summo studio utitur, et in primis curat ut fundamentum positum sit firmum et stabile, ut forma domus sit comoda, et

Ierem. 31.

Esai. 2.

culmen imponat concinnum: quoniam etiam de elegantia domus non parum sollicitus est, in domo enim sua pater familias habitat. Sic etiam in ueteri lege & Euangelio contingit. Euangelium quidem, secundum quod in eo requiescere Deus uoluit, per omnia sanctum fecit, perfectum & iustum & stabile. In lege uero non sic: sed uolens hanc tantum non ceu inutilem abolere, quasi in transcurso ipsam tradidit, ut legis defectus per Euangelium implerentur & refarcirentur. Ceterum quemadmodum de Christo prophetae uaticinati sunt, & haec quidem sermonibus clavis exposuerunt, haec uero per aenigmata: non solum autem de Christo, sed etiam de Euangelio & illius discipulis apostolisque: sic etiam de lege. Et primo quidem cum Isaac benedicere uellet filio suo primogenito Esau, non complacitum est Deo in hoc: sed Iacobo post hunc nato benedixit. Et Esau quidem typus erat legis & populi Iudaici, Iacob uero typus Euangelij & populi ex gentibus collecti. Iudas uero Iacobi filius genuit Phares & Zara. Cum autem Zara ad nascendum egrediretur, manus quidem eius emicuit, corpus uero nequaquam. Cum autem obstetrix manum filo tincto religauisset, manus infantis rursum ingressa est: & postea natus est frater eius Phares: quo in lucem edito, tandem & Zara natus est. Hoc autem uiso obstetrix dixit, Quare propter te solutum est septum? Septum certe ab omnibus prophetis lex Mosaica appellatur. Quis igitur exposuit obstetrici duos esse infantes? & quoniam nam de causa coccineo filo manum alterius religauit? Tum quid nam innuens dixit, Quare propter te dissolutum est septum? id est, quomodo tu typus legis factus es? Et quemadmodum qui modum apparuisti, deinde absconditus es, & frater qui posterior te erat, prior in lucem editus est: sic etiam septum, lex scilicet, quae prima esse apparebit, paulo post posteriores habebit partes. Lex uero Euangelij, quae postremo uentura est, ante hanc enascetur. Unde nam obstetrix edocta haec dixit? Diuina certe uirtute haec uaticinata est: et quae per prophetas loquitur Dei uirtus, per os etiam mulieris locuta est. Planius tamen adhuc & dilucidius per Ieremiam dixit Deus: Eced dies ueniunt dicit Dominus, & constituam super domum Irael & super domum Iuda foedus nouum, &c. ut superius dictum est. Videntur quomodo per figuras & prophetias manifeste & clare Deus legem demonstrauerit ociosam quidem esse, & imperfectam: euangelium uero efficax & perfectum? Nihilominus miseri & excaecati Iudaei nec imperfectam & impotentem legem obseruant, sed quotidie uel primi illius transgressores esse deprehenduntur (non accuso illos peccatorum, quis enim a peccatis abstinere poterit? sed de lege dico, quod illam transgrediantur) & iidem si maxime uellent facere ea quae legis sunt, non tamen possunt. Et uide qua ratione hoc fiat. Deus constituit & decreuit, ut Hierosolyma omnium, quas gentes Hebraeorum habet, urbem sit metropolis, in qua Solomon templum aedificauit, praecipitque Deus ut intra templum sacrificia fiant, & oblationes pro peccatis hominum: extra Hierosolymam uero & templum hoc sacrificia nulla esse offerenda. Quandoquidem igitur Hierosolymarum urbs destructa est, et templum subuersum, neque iam sacerdotum habent ad sanctificationem sui, neque modum offerendi Deo, quid nam ipsis est reliqui? Nihil omnino. Propter haec itaque & alia multa, quae nunc exacte scribere non est opus, neque Christiani esse deprehenduntur, quia euangelium non recipiunt: neque haeretici, quia nullum prorsus sequuntur haeresum doctorem: neque Musulmani, quia Mahometem non sectantur: neque Iudaei, cum

nulla, quæ legis sunt, faciant: sed tales esse conuincuntur miseri, qui quid colant credant ue ignorent, sed in perditione uiuunt. Viden' quomodo à ue ra & recta uia aberrantes, cum se rectà incedere arbitrantur, in barathro & perditione esse conspiciuntur? Et hæc quidem hæcenus.

Quoniam uero in omnibus, quæ prius ad nos partim scripsisti, partim ore retulerunt tui ad nos nunciij, uoluntati tuæ obsecuti, copiosius nos defendimus, nunc age tui sermonis memineris. In fine enim literarum tuarū sic dixisti, Prudēti uel una sufficit oratio: quod reuera sic est. Si igitur prudenti uel una sufficit oratio, ut tu ipse testaris, et ipsa docet ueritas, prudēs uerò aliquis multis sermonib. auditis bonis uerisq;, nec illos receperit, uel decerpserit fructum illorum, nonne meritò accusandus & reprehendendus fuerit? Vbi igitur nostræ hæc literæ, hæcq; nostra apologia ad te peruenerint, adhortor ut diligēter hæc consideres, & per singula uerba discutias, latentem thesaurum in his haud dubie inuenturus. Non enim animi nostri foetus sunt, sed ex libris Mosais, sed ex Dauidis Psalterio, sed ex prophetis & Euangelio desumpta, quæ et ipse Mahomet & omnes Musulmani sancta & iusta esse cōfitentur & dicunt. Et hæc ipsa sunt, quæ uerbotenus ostendunt Christū filium Dei esse, & eundem Deum simul & hominem. Ipse enim est, qui ab omnibus prophetis Deus est prædicatus. Is est quem Abraham, utpote Deum, adorauit, & iudicem omnis terræ dixit. Is est quem cantu celebrauerunt angeli, & quem uirtutes supernæ in nubibus suis gestauerunt, quem uidit Daniel uenientem in nubibus ad iudicandum orbem. Is est, cui omnis creatura seruit, illius dicto obediēs, uenti scilicet, mare, & reliqua. Is est, quo uiso infernus regnū suum amisit: cæterum & ante mortem cum tremore implebat huius imperium, dimittens Lazarum, & alios. Hoc testantur infinita illa, quæ fecit, miracula. Et quid dicā amplius? Is est, qui à Deo patre testimoniū sapius accepit. De hoc Dauid dixit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilare Deo in uoce exultationis. Quoniam rex uniuersæ terræ Deus. Psallite prudenter. Deus regnauit super gentes: quemadmodum in superioribus copiosius dictum est. Non enim de Deo patre dixit, nec de Dei filio, quod prius quidē non existens rex uniuersæ terræ, postea uero regnum super omnes gentes & omnem terram acceperit: sed hæc propter hominem, quem assumpsit filius & uerbum Dei, propheta dixit, qui nec regnabat, nec à gentibus omniq; terra adorabatur, eo quòd nondum esset natus. Post natiuitatem autem illius data est illi gloria, honor & potestas, ut dixit Daniel, & regnum. Cæterum & ipse Dauid eodem loco: quin & ipse Christus post resurrectionem quasi obsignans huiusmodi prophetias, dixit apostolis: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Profecti, docete omnes gentes: qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Vides ne quanta cum simplicitate & luce appareat, quod de homine, quæ filius & uerbū Dei assumpsit ex diua Virgine, eadē dicunt propheta, sed & ipse Christus: & de illo extant omnia testimonia propter hominū infirmitatem? Ipse enim filius Dei secundum diuinitatem testimonio non indiget. Quo enim testimonio Deus indigeat? Verumtamen quemadmodū de Christi incarnatione, cruce & passione, resurrectione itē & assumptione, de lege quoq; & alijs uaticinijs sunt prædicta, uisiones uisæ, typi facti: sic etiā de baptismo prophetiæ & typi sunt propositi, quæ tamē omnia, ppter nimiam copiam, ut etiā in alijs, omisimus. De his tamē quædā particulariter perstrin gamus,

Matth. 28

gamus. Moyses ille magnus, si non potuisset per mare rubrum Hebræorum gentem traducere, perissent sanè Pharaonis manibus. Iosue etiā filius Nun, nisi Iordanem in diuersas partes secuisset, non ingressi fuissent Iudei terram promissam: arca uero propius propiusq; ad Iordanem fluuium allata, aquæ diuisæ sunt, & per siccum transiuit omnis Iudeorum populus: & arca typus erat diuæ Virginis Mariæ, quæ filium & uerbum Dei secundum carnem peperit. Cæterum & propheta Helias extruxit altare, & lignis holocaustisq; simul impositis, nullum omnino ignem inferebat, sed cum altare aqua perfudisset, orabat, coeloq; delapsus ignis sacrificium consumpsit. Vides ne igitur quomodo omnia, quæ Christiani colunt, primis illis & uetustis testimonijs comprobata sunt? Hæc enim & alia multa baptismum denotabant. Sine hoc enim hominem saluari, est impossibile. Quapropter & ipse Christus dixit, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Cum uero hæc omnia sic se habeant, nonne ridiculum fuerit, quod libros quidem summo honore prosequimini, Deum uerò in his celebratum contemnitis, dicentes hominem esse, & non Deum? Licet itaq; q̃ fulsissime fieri potuit, non scripsimus, propter nimiam scripturæ copiam, tardumq; infirmitatis tuæ iudicium, nihilominus tamen hæc tanta scripsimus, ut uel stupidissimo ad rectum uerumq; discendum sufficiat. Et ecce idem in te hodie, quod et in Iudeos, competit. de illis enim dixit Dominus: Dabo illis famem, sed non famem panis & aquæ, sed famem audiendi uerba Domini. Et sic omnino euenit. A tempore enim illo, quo Christus mortem subiit, in iram inciderunt irreconciliabilem & sempiternam: ex tunc omnis sanctificatio omnisq; doctrina ab illis defecit. Idem igitur & in te contingit. Nam in hodiernum diem usq; uerbum Dei nec audiuiisti, nec edoctus es: sed in stultitia ambulauisti, & tenebris. Nunc uerò missa tibi sunt Dei oracula, sanctorum & prophetarum dogmata: hæc igitur attente considera, & sine diligenter inspecto & accurata inquisitione stude, ne posthac in tenebris ambules, ne illud Dauidis in te impleatur oraculum, dicens, Filij hominū quousq; aggrauatis cor: quā diu diligitis uanitatem, & queritis mendacium? Et cognoscite, quod Deus mirifice extulit sanctum suum, id est Christum. Quin & illud magni illius & admirandi Solomonis, dicens: In animam meam leuolam sapientia Dei non transit, nec in corpus peccatis deditum. Ne similis fias deserto & solitudini spinas producenti, & tribulos: sed potius similis sis terræ fructiferæ, quæ semen susceptum trigecuplum, sexagecuplū, & centuplum rependit. Sic tu recepto Euangelij uerbo fructū proferas centuplum. Deum obtestor creatorem cœli & terræ, ut is oculos tuos aperiat, & dilatet cor tuum, ut facias opera tibi salutaria, quo paradysum et omnia bona in hac reposita possidere queas.

ALCORANI, ID EST LEGIS PER

MAHOMETEM LATÆ CAPITA, QVÆ PRI-
ma oratione confutantur, sunt hæc.

- Q**uod Mahomet tempore epilepsiæ, cum spumans hinc inde uoluere-
tur, dixerit sibi archangelum Gabrielem se conuenientem uidisse. 1
Quod librum conscripserit, Arabice Corran dictum, Græce uero, legem 2
Dei salutiferam.
Quod prophetam Dei & apostolum se nominauerit. 3
Quod Mosaica, Psalterium & prophetica scripta, iusta, sancta & uera nomi- 4
nauerit, præcipue uero Euangelium confessus sit iustum, sanctum, re-
ctum, uerum & perfectum esse, & (ut in capite Iona reperitur) Dei cõ-
monitiones uocauerit.
Quod non à Mahomete solo, sed etiam ab alijs lex illa lata sit. 5
Quod à Mahomete promulgata lex ore ad aures à diabolo lata sit. 6
Quod quidam dignitate Chalibas existens, id est summus doctor, reli- 7
gionem Christianam receperit.
Quod Mahomet cū in hæreticos quosdam Nestorianos & Arrianos, quin 8
etiam Iudæos aliquos incidisset, omnem horum maliciam collegerit.
Quod iactabundus de se dixerit: Si omnes homines conueniant, omnes 9
spiritus & angeli, non poterunt Alcorranum meo similem constituere.
Quod in fastigio dexteræ partis throni diuini Mahometis nomen inscri- 10
ptum sit.
Quod legem non per miracula daturus uenerit, sed per gladium: et quod nõ 11
credentibus illi, aut mortis supplicium ferendum, aut tributa penden-
da sint.
Quod interdixerit, ne quis suæ sectæ uel ordinis cum aliquo Christiano- 12
rum disputet.
Quod Noë & Abraham, ipsi deniq; apostoli, eiusdem quam ipse postea pro 13
mulgauit doctrinæ sectatores fuerint.

ORATIONIS II. CAPITA.

- Q**uod ea quæ in Mosaicis præceptis, prophetis, psalterio & Euangelio 1
continentur, sancta, iusta & Dei traditiones nominet, amplectatur
& obseruet: quodq; illius sectatores non sint, qui hæc non imple-
uerint.
Quod legis suæ sectatores in partes septuaginta tres sint diuidendi, quarum 2
unica sola sit saluanda, reliquas uero igni tradendas fore.
Quod nisi à Deo esset Alcorran, multa in eo essent sibi inuicem con- 3
traria.
Quod cum Gabriele ad Deum ascendens, in angelum inciderit decies mil- 4
lenis uicibus maiorem toto mundo, deflentem peccata sua: qui sua ipsius
intercessione ueniam apud Deum impetrauerit.
Quod ipse scopus & sigillum sit prophetarum. 5
Quod rapinas, cædes & periurâ prohibeat, eademq; rursus permittat. 6
Quod

- 7 Quod Deus illi permiserit peierare.
- 8 Quod Deus secum collocutus, dixerit se lusus gratia mundum condidisse.
- 9 Quod in capite Mipacara, id est iuuenca dicto, ludæos & Christianos salutē consecuturos esse dixerit: in capite uero Amram, contrā asserit, neminem sine Ismaëlitarum lege seruari posse.
- 10 Quod ante ipsum nemo possit paradysum ingredi. Et rursus dicit, quod Deus illi multas mulieres uirosq; ante se paradysum ingressos ostenderit.
- 11 Quod Deus post resurrectionē domus elegantes, balnea & hortos, pluresq; mulieres se daturum promittat Mahometicæ legis sectatoribus.
- 12 Quod in capite Sad, angelos ex igne, homines uero ex puluere factos esse affirmet.
- 13 Quod in capite Emele, quod muscam significat, de Solomone et muscis mendacium prodatur stolidum, quod & fatetur.
- 14 Quod in capite Rubeso, de Solomone & uerme tradatur, superiori mendacio simillima.
- 15 Quod in libro Enarrationum, causam ponit, cur illis uino interdictum sit.
- 16 Quod cœlum hoc creatum, ex fumo factum sit: mare autem, ex monte quodam Caph nominato.
- 17 Quod solem, lunam, lumine & uirtute æquales esse dicat.
- 18 Quod à Gabriele, ut cœlum ascenderet, uocatus, ex Dei manu sibi imposita tantam frigoris uim senserit, ut quæ ad medullam dorsī usque penetraverit.
- 19 Quod in capite Sad tradatur, dæmones cum angelis essent, à Deo ut Adamum adorarent esse constitutos: cumq; hoc aliorum angelorum more facere noluerint, propterea dæmones esse factos.
- 20 Causam tradit, propter quam suillis carnibus interdictum sit.
- 21 Quod Deus in fine mundi omne hominum & angelorum genus occisurus sit.
- 22 Quod librum conscripserit, duodecim millia sermonum continentem: e quibus ter mille quidem ueri sint, ceteri autem falsi.
- 23 Quod in capite Ceramar dicat, se lunam in duas partes dissecuisse, quarum altera quidem in tunicam illius, altera uero in terram deciderit: deinde uero integram rursus restituisse.
- 24 Quod Deus & angeli pro Mahomete orent.
- 25 Quod in capite Helmaida, quod si interpreteris, mensam significat, affirmet, Hebræos & Christianos non esse filios Dei, nec amicos eius, eò quod affligantur.

ORATIONIS III. CAPITA.

- 1 **Q**uod impossibile sit Deum habere filium, sine muliere.
- 2 **Q**uod si filium Deus habuerit, erit inter utrosq; dissidium.
- 3 Quod in capitulo Elnesa, quod mulieres significat, dicat, Christum esse uerbum Dei, animam Dei, & spiritum Dei.
- 4 Quod Christum ex uirgine citra uirilem operam genitum esse testetur.
- 5 Quod neget Christum & Deum esse & Dei filium, illius etiam incarnatio-nem. Eundem uerò nudum tantūmodo, ut Nestorius, hominem uocat: sanctum uerò, & cunctis hominibus excellentiorem.
- 6 Non Christum, sed alium loco illius crucifixum esse.

Quod

Quod Deus Christum ad se in cœlos uocauerit, hunc autem in fine mundi uenturum esse, & Antichristum occisurum, quo facto & ipse Christus moriturus sit.

Christianos Deiparam uirginem in Deos retulisse, eamque sororem esse Moïsis & Aaronis.

ORATIONIS IIII. CAPITA.

Quod in cœlos surreptus Mahomet, coram Deo steterit, & audiuerit uaria, rursumque in terram delatus sit.

Dæmones etiam salutem esse consecuturos.

Alcorrani interpretationem neminem intelligere, nec ipsum quidem Mahometem, sed solum Deum.

IN MAHOMETEM ORATIO

PRIMA.



QUIS QVIS alteri contradicere proposuit, scopum unum prefixum habet, ut sua quidem confirmet, & obiecta destruat. Quandoquidem ergo de fide in Christum sufficienter disseruimus, & quam rectissime, ut mihi simul & ueritati uideatur, confisi agedum sancto spiritui, ab illis quidem contempto, à nobis autem honorato, uideamus quæ nam sint uerba illa, quæ contra Deum & ueritatem euomuit perditionis filius Mahomet: non obliti interim huius, quod supra diximus, non scilicet nostri instituti esse, ut in uniuersum omnia quæ à Mahomete absurde instituta sunt redarguamus, sed ea tantum refutabimus, quæ blasphema in Christum & illius in carne conuersationem impie & imprudenter quidam infremuerunt. Et ne ceu infirmiores certamen detrectare uideamur, nunc illud Deo auxiliante subibimus, ut in utilitatem quærentium se ueritas eluceat.

Regnante Heraclio Romanorum rege, homo fuit perniciosus & uersutus, quos quidem suum posuit in cœlum, & contra altissimum iniqua locutus est, lingua autem illius transiuit in terram: quem sane non errauerit quisquam, ut mihi uidetur, si diaboli primogenitum & filium perditionis patremque simul & filium mendacii uocauerit: nomen illi Mahomet, Arabs natione, peruersus ingenio, & animo peruersior. Hic hæreticis quibusdam conuersatus, & ab iisdem institutus, semen excepit, quod in docentis & edocti cordibus arauerat & seminarat zizaniarum seminator, & spinas tribulosque protulit centuplo plures. Omnem enim ferè hæresim in unum colligens, & hac cum sui ingenij figmentis permixta, mixturam ex his fecit unam, animarum uenenum scilicet. Deinde aliquos nactus homines quidē nomine, reipsa autē à pecudibus nihil differentes, in illos uirus impietatis suæ euomuit: homines nimirum pastores, penes quos non aliud quam perpetuam cum pecudibus conuersationem deprehenderat. Vnde enim in his esset uera ratio: ubi doctrina: ubi lectio: Neque enim, si quid ex his omnibus esset, iudicare poterant, sed instar ferarum agrestes, immites, continue in montibus & inter greges uersabantur: quos sane si quis definiuerit, animalia esse sermone prædita, non rationalia, mortalia, mente & omni scientia destituta, nequaquam à uero aberrauerit. Quid enim deterius est homine, qui ratione & eruditione destitutus est? Verūtamen cum nec pessimus quisque omni bono in uniuersum careat,

h nihil

nihil tamen hoc profuerit. En enim miseri Arabes dum bona quærūt, in mala inciderunt, & uiam salutis appetentes in profundum perditionis delapsi sunt. Mahomet enim hos ex uia ueritatis seductos in montes abduxit & solitudines, locosq; quos non inspicit Dominus, ut non immerito orare debuissent, dicendo, Custodi nos à laqueo quem posuerunt nobis, & ab offendi culis operantium iniquitatem. Constitue Domine legislatorem super nos. Non tamen propterea pro iustis habebūtur, ut qui fortasse Dei uoluntatem, iustum, sanctum, deoq; placitū ignorauerint. In uniuersam enim terram exiuit apostolorum sonus, & Euangelium in totum orbem annunciatum est & Iudæis & gentibus, in testimonium ipsis. Quale uero gentium testimonium? Ipsum Euangelium, ipsa prædicatio, ipsa doctrina sapientum apostolorum, qui Euangelium annunciauerunt omni creaturæ, e quibus alij quidem ueritate cognita adorauerunt colueruntq; solum Deum uerū: alij uero ad ea quæ dicebantur, non intenti erant: alij rursum ad tempus fideles, postea in perditionis barathrum reuersi sunt, & quamuis idololatræ nō fuerint, ut prius, in aliud tamen præcipitium à priori nihil differens inciderūt. Hic itaq; primum parentem suum diabolum scilicet imitatus, qui ceu fulgur cœlo delapsus, postquam à propria domo deiectus est, nullū hominem non tentat, uerum uniuersos ignis gehennæ & tenebrarū cohæredes facere conatur, & peregrinos alienosq; à Deo reddere: sic ille inquam infelix Mahomet, non destitit curare quomodo omnes homines à Dei familia abstrahe-ret. Et cum omnis homo delictorum suorum rationem redditurus sit in die iudicij, quam obsecro apologiam instituet stultus Mahomet, qui tantam hominem multitudinem à Deo abalienauit? Licet enim nemo e manu Dei eripere possit eum, qui salute dignus est, hic tamen Dei inimicus apparet, quantum uis reipsa infirmus sit.

- 1 Hic morbo caduco laborās, morbi tēpore hinc inde uoluebatur spumās. Quid ergo impietatis inuentor comminiscitur? Simulat se non à morbo, sed à Deo detineri. dicebat enim se, quod archangeli Gabrielis conspectum ferre nequiret, ceu mortuum collabi: post uisionem uero diuinam, diuinorumq; dogmatum cognitionem ad sese redire: destinatum, scilicet se à Deo esse, ut quæcunq; uideret & audiret & à Deo disceret, in uniuersi mundi utilitatē manifestaret. Et primo quidem semetipsum prophetam appellauit, & dei apostolum: deinde librum diuinorum dogmatum collectionem dictum conscripsit, Arabice uero Alcorranū, & legem Dei salutiferam. Qua uero ratione tam impudenter hic se prophetam appellauerit, non intelligo.
- 2 Nomina enim quædam significationē habent à loco, ut Romani, Græci, Macedones: quædam substantialem, ut Petrus, Paulus, Socrates: alia rursus patronymicam, ut Pelopidæ, Cecropidæ: alia uero à scientia aliqua, ut philosophus, dux, medicus: alia ab officio, ut apostolus, doctor, discipulus: alia rursus ab officio simul & uirtute donorum, ut propheta, meditatiouus, miraculorum editor. Si ergo impudens ille se solum apostolum uocauisset, mendacium suum aliquousque oculuisset, ceu irreprehensibile. Propheta autē quomodo dici poterit, omni prophetia destitutus? Omnes enim prophetae de Christo uaticinati sunt, item de Iudæis alijsq; argumētis, quæ quidem partim ferè priusquam uaticinium proferretur, facta sunt: partim post tempus certum: partim in longum tempus differebantur: omnes tamen prophetiæ impletæ sunt. Hic uero impudens mendacij deprehensionem non
- ueritus,

ueritus, tam impudenter prophetæ nomen sibi uendicat, qui non modo quam longissime à prophetico dono remotus est, sed ne pseudopphetis illis, qui olim seducebant populum, similis: sed simpliciter & absolute sese prophetam & apostolum nominauit. Et fortè respondeat aliquis de pseudo prophetis dicens: Si mendaces erant, quomodo potuerunt seducere populum? Hæc uero quæstio non omni ratione caret. nam & nos hanc soluturos esse speramus. Deus Hebræorum gentem brachio excelsò Aegypto educens, post multa illa & eximîa, quæ in ipsos contulit, dona, etiam prophetas illis dedit, ut populo Dei præcepta annuntiarent. Et his quandoq; dicebat: Hæc dicit Dominus, Si uolueritis audire me, bona terræ comedetis: quod si me nolueritis audire, gladius uos deuorabit: tali nimirum prophetia doctrinam cū misericordia simul & minis continente. Quandoq; autē propter iniquitates ipsorum & peccata, prophetæ manifestā in illos Dei uenturam iram annuntiabant, per bellum & captiuitatem. Tunc itaq; propter ueritatis austeritatem Dei uerbis per prophetas annuntiātis non attendebant, sed illorum magis inhîabant sermonibus, qui dicebant, Hæc dicit Dominus, pax pax. Et contēptis ueris prophetis, iniquitati adhærebāt. Quapropter cōcessit Deus hoc, & ingressus est spiritus seductor in pseudopphetas, & quādoq; mendaces illi uera prædicabant, mentiebantur autem millies, Deo hæc omnia sic in illorum commodum administrante. Hi autem ueris neglectis, mendacibus adhærebāt, quemadmodum etiam ad ludæorum regē Achab quidam pseudoppheta Sedechias nomine adueniens, factis cornibus ferreis coram rege astitit, dicens: Hæc dicit Dominus, Cornibus istis uentilabis Syriam, ô rex. Hic autem illius uerbis persuasus, cum populo egressus, propriam quoq; uitā perdidit. Et hi quidem permissione singula hæc faciebāt, & infidelium uindicta aliorum erat admonitio. Quæcunq; autem uanus hic fecit, omnia ad interitum & perditionem sui temporis hominum, & sequentium se instituit. Scripsit sanè Mahomet librū, quem legem Dei salutiferā, & diuinorum præceptorum collectionem nominauit, ueluti in præcedentibus dictum est. Hic inquam uniuersum legis per ipsum latæ negotium tribus modis stabiliiuit, poena nempe & tyrannide, mendacio & impostura & hypocrisi, uoluptate permixta, de quibus etiā superius in quarta Apologia diximus, quantum tunc licuit: uerum & nunc nō pigebit eadem dicere, quæ Deus ori nostro indiderit. Magnus ille & beatus Moses, ut neminē latet, à Deo ut filios Israel Aegypto educeret, missus erat, instructus antè miraculis, signis et prodigijs. Post exitum uero Aegypti, & illam in deserto commorationem, imò errores, nihil minora prioribus istis miraculis per istū Deus exhibuit, sed maiora multo haud dubie. Post tantam igitur miraculorum uirtutem locutus cum illo est Dominus, non in angulo, aut abscondito: sed coram totis castris, & omni ludæorum multitudine (opera enim lucis in luce exhibentur.) & tunc per Mosem seruum illius lex lata est, & sanè confirmata, ratificata & constabilita est omnibus ceu lex à Deo coelitus demissa. Post huius autem promulgationem, ne tunc quidem miracula cessauerunt. sed & hoc uiuente & defuncto, per Iosue filium Nun, aliosq; similiter facta sunt. Quin & prophetæ magnis & stupendis miraculis editis claruerunt ad ueræ fidei certitudinē. Helias quidem tribus annis, & paulo amplius, coelos conclusos aperuit, mortuos suscitauit, sacrificium aquis incēdit. Similiter & Heliseus, & alij, In consummatione autem sæculorum descendēs Christus,

non ut seruus instar illorum, sed ut horum dominus: & testimonia non ut prophetæ recipiens, sed ut illum decebat creaturæ omnis dominum & conditorem: nec tanquam testimoniij indigus, sed propter hominum ignorantiam & imbecillitatē, (magnum enim reuera est filij & Verbi dei in carnis administratione negotiū.) Testimonijs igitur, ut dictum est, acceptis, (ut in superioribus Apologijs singulatim & dilucide demonstrauius) exorsis ab Adam creatione, item à Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Mose, Dauide, & prophetis omnibus, quin etiam in natiuitate sua ab ipsis angelis, magis, & stella: & quod longe maximū est, in baptismo Dei patris uoce, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, (omitto enim nunc dicere edita ab ipso tempore conuersationis suæ inter homines miracula & prodigia magna, quæ multa sunt & innumerabilia, etiam in tempore passionis suæ & resurrectionis, & post hanc) comprobatus, tunc demum Euangelij legem protulit. Caterum ferè transformationem Saluatoris nostri in Thabor monte factam præterieramus. Thabor enim, inquit Dauid, & Hermon in nomine tuo exultabunt. Et quomodo, ô bone Dauid, inanimata exulrabit materia? Næ, inquit, non fortuito casu, neq; obiter Domini prodigia inspicite, sed recondite in cogitationum profunditatem, & magnum deprehendetis commodum. Age itaq; uideamus, quæ nam patriarchæ doctrina sit. Thabor & Hermon, inquit, in nomine tuo exultabunt. Quemadmodum enim in domini passione omnis creatura tristitiæ signa edidit, sancta uidelicet illius mater, apostoli, & omnes fideles, quin & sol obtenebratus est, terra concussa, & petra scissæ, uelum disruptum est, & ipsi angeli ad nouum Verbi Dei mysterium obstupuerūt: sic etiam in monte Thabor omnis creatura exultauit, ex inanimatis quidē quasi tota terra & plantis, Thabor & Hermon: ex illis uero quæ sensu uiuunt, quæ in Thabor sunt animalia: ex mortuis, Moses: ex uiuentibus, Petrus, Iacobus, & Ioannes: ex uita autem illa noua & immutata, quæ nec humana nec angelica est, sed qualem Enoch & Helias agūt, ipse Helias: ex cœlo autem, nubes lucida & angeli. Etece Thabor & Hermon cū omni creatura exultauerunt, Hermon in baptismo, Thabor in transformatione. In quo negotio? In uoce Dei patris de unigenito suo filio, qua dixit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitū est, ipsum audite. Et in passione quidem omnis creatura alienabatur, omniacq; permiscebantur: in Saluatoris autem trāsformatione omnis creatura exultabat propter nomen filio Dei datum. Sed redeundum eò, unde sumus digressi. Moses quidem, ut dictum est, accepto prius à Deo miraculorū testimonio, legem tulit. Prophetæ autem uaticiniorum euentu, & nonnunquam miraculis quoq; sunt confirmati. Christus etiam illis, quæ recēsuimus, testimonijs probatus, & infinitis miraculis, ipse quoq; ore docuit. Post illius autem assumptionem discipuli huius Euangelium conscripserunt, ipsiq; docuerunt, miraculis sibi fidem uendicantes: non tamen miraculis solummodo, sed etiam propter optimam rerum administrationem, fidem merebantur apostoli. Primò enim cum hos exacuisset Christus, & ceu ferreos fecisset & adamantinos, ad predicationem emisit, dicēs illis: Ecce mitto uos ut oues in medio luporum. hi uero humilitatem induti, leonibus formidabiliores apparuerūt. Non enim audacia tollit audaciā, sed æquitas & humilitas. Luceat enim, inquit Christus, lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Et hæc quidem est rei ueritas, quod uita integra &

gra & uirtus multis miraculis sit præstâtior. Multi enim, dicit Dominus, in illo die dicet mihi, Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo uirtutes multas edidimus, & in nomine tuo daemones eiecimus. Et dicam illis, Non noui uos, abite à me qui operamini iniquitatē. Et si dicat aliquis: Et qd, opus euāgelica adducere uerba aduersus ea quæ à Mahomete dicuntur: nos illi respondebimus, quod multum his opus sit, & maxime. Testimonia enim ab hostibus accepta fide digniora sunt. Num, ut Euangelium hostium testimonijs indigeat? Absit blasphemia. Caterum, ut si quis ab aliquo talentorum decem millia mutuò sumpserit, aut creditor mutui forensem contra debitorem actionem instituat, & illic debitor interrogatus à controuersiarum iudicibus, annuerit & confessus fuerit rem sic se et non aliter habere, nec aliqua res fuerit in qua falsum dicat, Iudex huiusmodi sermonibus auditis tacite secum ipse perpendens hosce sermones, sufficientes iudicat in testimonium debiti reddēdi. Eadem mihi de omni sacra scriptura fertur opinio. Mosaica enim scripta, psalterium & prophetarum oracula, Mahomet sancta, iusta & uera esse docuit, quæadmodum in Apologijs planius demonstrauimus: præcipue uero ante omnia excellentissimum Euangelium, sanctum esse & iustum, rectum, uerum & absolutum sapius, declarauit, aded ut hoc Dei commonitiones nominet. quemadmodum in capite Iona, quod in Alcorrano continetur, sic inquit: De his quæ uobis reuelauimus, si dubitaueritis, ab illis inquirete, qui iam ante me Biblia legerunt, & ueritatem deprehendetis. Quin' nam igitur sunt, qui ante Mahometē Biblia legerunt? Constat cerè Hebræos esse, qui Mosis pentateuchum & prophetica scripta recipiunt, & Christiani, qui unà cum his etiam Euangelium admittunt, & apostolorum scripturas. Ecce quàm dilucide Mahometis testimonio apparet, quod posterī maioribus indigeant, nec maiores ipsis posteris. quemadmodum etiam in capite Helmaida (quod mensam interpretantur) copiosius explicat. Mahomet uero qua causa legem suam tulerit, uel potius iniquitatem legibus honestā, nescio, nisi fortè à patre suo diabolo motus. Nullo enim testimonio aliunde petito innititur, neq; è ueteri Testamento & prophetis, neq; ex nouo & apostolis: quæ potius hunc ceu hostem & inimicum auersantur. Beatus quidem ille Moses ad filios Izraël sic dicit. Suscitabit Dominus Deus prophetam ex fratribus nostris, sicut me. cum in omnibus audite. Omnis autem anima, quæ non audiuerit prophetam hunc, extirpabitur. En diligenter quod dicitur considera. Cum enim Moses dicit, Dominus Deus suscitabit prophetam ex fratribus nostris, docuit ut hunc à se prædictum suscipiant, id est Christum, (ueluti in prima apologia dilucide demonstratum est;) ablegent uero & longissime à se arceant ex peregrina gente ad ipsos uenientem prophetam. Christus uero ad illos qui in ipsum credūt, sic dicit, Cauete à falsis prophetis, qui ueniūt ad uos uestiti pelibus ouium, intus uerò sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum cognoscetis eos. Et non potest arbor bona fructus malos ferre, neq; arbor mala fructus bonos facere. Quapropter nos his consideratis, inspiciamus Domini oraculū, quis' nam sit magister hic, quæ' nam huius doctrina, quæ arbor & qui nā fructus, ut uel ex ipso fructu arborē agnoscamus, & ex doctrina doctorē.

Anno à domini & saluatoris nostri Iesu Christi uerī Dei incarnatione millesimo ducentesimo & decimo, quidam ordinis prædicatorū Richaldus nomine, Babylonem profectus, ubi studiū & mysteriū iniquitatis exerceba

tur, summo labore sese in Arabum lingua exercuit. Hic discussis simul & exactissime deprehensis ijs quæ in Ismaëlitarum lege continentur, eadem in Latinam linguam ex Arabica transtulit. Lex itaque Ismaëlitarum Alcorranum dicta, & à Mahomete promulgata, non ab ipso sololata est, 5 uerumetiam ab alijs quibusdam, utpote genero illius Ala, & alijs septem, quorum nomina sunt, Naphe, Eon, Oma, Elrefar, Afer, filij Cheter, & filij Amer. Cum igitur hi quidem hoc, alij uero illud reciperent, & singuli proprium aliquid statuerent, post mortem Halæ & Mahometis factiones, contentiones, bella & cædes successoribus horum inciderunt. Verum hodie quidem bella mutua sopita sunt, dissidium uero & dissensio perdurauit ad- 6 huc: & alij quidem hoc, alij uero illud recipiunt. Cæterum lex illa principio à dæmone lata est. Omnis enim iniquitas & peccatum dæmones habet adiutores, & cooperarios. In lege uero hac non item: sed ore ad aurem à dæmone dictata est: quemadmodū etiā hi qui in Babylone ueritatis studiosiores sunt, ueritatem non occulunt, sed singuli ijs quibus confidunt, dicunt hoc, & fatentur doctrinā hanc à Deo non promanauisse, rationibus consentaneis hoc demonstrantes: timore mortis autem cedunt, & sequuntur impietatem. Non paruum tamē ex horum impietate argumentū colligitur, quod 7 qui tales sunt, Christianorum dogmata omnino ignorēt. Præterea quidam ex doctorib. horū in dignitate Chalibarū constitutus, nomine * cū iam expiraret, crucem penes se ferre deprehensus est. Qua in pectore illius inuenta, intelligētes hunc occulte Christianum fuisse, non eò loci ubi Chalibades sepeliri solenne est, illum sepelierunt, sed in alio ab hoc semotum. Qui enim inter hos sapientiores & prudentiores sunt, non ignorant errorem suum, & imposturam: sed partim quidem propter timorem prædictum, partim uero quia humanam gloriam magis amāt quā gloriam Dei, occlusis animæ oculis in tenebris obambulāt, & timore mortis huius corporalis animæ mortem acquirunt. In Christianis autem contrā fieri solet: timore enim mortis animæ, corporalem illam & externam cum uoluptate contemnunt. Christianorum enim fides longe lateq; ab his discrepat. Arctam enim & angustam 8 Christus dicit uiam esse, quæ nos ad uitam deducit. Et legem quidem, ut diximus, à dæmone didicit: nihilominus tamen in hereticos quosdā incidens, reliqua assumpsit: & à Iacobo quidem Baenra in Nestorij dogmatibus institutus est, quem & postea occidit: à Iudæis autem quibusdā, Phinees nimirum & Audio, quem ipse mutato nomine Audulam uocauit, atq; Salom, quem Perselem cognominauit, multa etiam transumpsit, sicq; etiam in Nestorianos aliquot incidens omnium impietate collegit. Quapropter in Alcorano multa inuenire licet, ex modo dictis descripta heresibus. Si enim mores bonos corrumpere malorū conuersatio potest, quāto magis si ea in prauos mores inciderit. Cum igitur legē à dæmone accepisset Mahomet, quid aliud illū facere aut dicere oportebat, quā ea quæ sui erāt magistri. Et quēadmodum ille fastu laborās, postquam lapsus est, statim mētiri cœpit, sic etiam Mahomet ex superbā & mēdacio loqui cœpit & scribere. De seipso enim iacta- 9 bundus dicit in hunc modū: Si omnes homines conueniāt, omnes spīritus & omnes angeli talem, qualem ego, Alcorranum componere non poterūt. Item in capite Elafiar, quasi persona Dei loquens, sic inquit: Quod si hunc Alcorranum in aliquem montium immitteremus, timore illius & religione erga illum disrumperetur. Non tamen ex his tantummodo uerbis, illius iactantia

stantia deprehenditur, sed etiam in alijs multis effertur, sicuti paulo post nostra oratio exponet. A solo Deo enim dicit Alcorranum intelligi, ab hominibus uero nequaquam. Cæterum agnoscat uanissimus doctor, quod sapientia sua non è supernis est, sed terrena, animalis & dæmoniaca. Dominus enim, inquit Dauid, ducet mansuetos in iudicio, docebit mansuetos uias suas. Superbis uero, inquit Solomon, resistit Dominus: humilibus uero dat gratiam. Si enim immundus coram Deo reputatur, quisquis animo extollitur, quis nam hunc mundare poterit? Et si Dominus superbis resistit, quis huic auxiliaturus est? Et si Dominus ducit mansuetos in iudicio, & mansuetos docet uias suas, arrogantem & superbum quis ducet in uiam salutis & ueritatis? Quid uero de mendacioris, qui hoc ceu basim & fundamentum suum collocauit, & a quo nihil sine mendacio dictum sit? Cæterum alia quidem in uniuersum & omnino falsa & ficta sunt, alia uero, ueritatis aliquod uestigium nactus, prodigiosa omnino & absurda fingit. Et quemadmodum nullus est sensuum, qui non tactu instar uehiculi utatur: sic nullus est ab hoc dictus sermo, qui non aut manifeste mendax & falsus sit, aut ex mendacio & ueritate mixtus. Quis enim uel tantilla cognitione preditus, non iudicaret inter simplex figmentum, falsumque: quod Deo obtrectans, de Alcorrano quasi in propria persona loquitur, Quod si in aliquem montium miserimus illum, disrumpetur utique præ timore & religione huius: quin etiam hoc de archangelo Gabriel, quem sub tempore morbi sui secum loquentem inducit. Præterea, quod de nomine suo Mahomet effinxit, quod ex æterno scriptum inueniatur in fastigio dextræ partis throni diuini: quodque de illo uaticinatus Christus filius Israël dixerit, Annuncio uobis, apostolum Dei uenturum post me, nomen illi Mahomet. Cum uero nec in ueteri nec in nouo Testamento huiusmodi scriptura inueniatur, & mendacium sit apertissimum, dixerunt finxeruntque successores huius, quosdam inuidia motos illud expunxisse, Iudæos quidem ex ueteri Testamento, Christianos autem ex Euangelio. Nos uero dilucide hoc in quarta Apologia confutato, demonstrauimus quam aperte hoc falsum sit: quapropter superuacaneum & importunum existimo, eadem & de hisdem sæpius disputare.

Ad hæc, Nō ueni, inquit, per miracula, sed per gladium & supplicia, ipsique qui nostræ legi & doctrinæ non obediunt, mortis pœna constituantur, aut tributa pendant. Quid nam hoc? Non aliud certe, quam tegere uolens suam ipsius stultitiam & infirmitatem, cum nec scripturarum nec miraculorum auctoritate fidem inueniret, cædes adornat, ut timore reprehensionem effugeret, quod etiam euenit. Timore enim mortis confutationem, imò ueritatem deuitauerunt, & mendacium amplexati sunt, atque perditionem: adeo ut & successores huius eo tempore, quo doctrinam suam explicant, strictum gladium in medium illorum deponant, tanquam sub Mahometis persona dicentes: Hæc dicit propheta, Quoad gladius permanet, en etiam mea lex permanet: gladio autem sublato, etiam illa destruetur. Et quod peccatores quidem gladium suum contra Dauidem strinxerint, & intenderint arcus suos ad ferendum rectos corde, manifestò constat. Sed gladius ipsorum trāseat in cor eorum, & arcus illorum conterantur. Quoniam brachia peccatorum conterentur, iniqui uero expellentur, & semen impiorum extirpabitur. Paucorum enim est, & numeratus facilius, eos de fœlicitate in mortē deijcere. Quapro-

pter ueritatis testes & magni & sancti, & regni Dei hæredes facti sunt.

21 Porro etiam hoc præcipit Mahomet, ne quisquam sui ordinis cum aliquo Christianorū disputet, suam ipsius infirmitatem metuens. Quin idem rursus alibi interdicit, ne quis disputet uerbis duris & acerbis cum aliquo alterius sectæ homine, sed blandis: Nō enim, inquit, hominis est componere, sed solius Dei: & Singuli de seipsis solis, et non de alijs rationem reddāt. En sibiipsi contradicens, & contrarius. Non enim in hoc tantum capite, sed in tota lege sua instabilis, inordinatus & dissimilis sibi apparet, & in omnibus ferè scriptis suis ipse seipsum confutare deprehenditur. Quemadmodū enim mente captus & ignorans quæ nam argumenta sint & dogmata, de quibus dicere instituit, quæ nam sint media, & qui nam finis: sic etiam in scriptis suis agit. non enim tantummodo quæ in uno scripsit capite, in altero destruit & impugnat: sed sapius, quæ in principio eiusdem capitis confirmauit, circa finem confutat & subuertit. Vix enim & difficulter in capita & ordinem digesta sunt, quæ ille tradidit: adeo ut contradictionis ratio ordinē præcedat. Idem enim hic qui præcipit, ne cum aliquibus alterius doctrinæ discipulis digladiantur uerbis asperis durisque, sed blandis & mansuetis, (ut etiam in capite Elteniū seipsum laudans dicit, Non hoc cogentium est, &c.) quin etiam in capite Elmipacara, quod bouem significat, sic ait, In lege Dei non est uis, quoniam quod æquum est, iam ante definitum est: hic idem inquam, sui quasi oblitus, præcipit dicens, Nostræ legi non obediētes, mortis supplicium maneat, aut tributa soluant. Et quid morte uiolentius est, o legis lator uanissime? Et quomodo à Deo ortum esse diceretur, quod scelus scelere compensat? Auaritia enim cadis furorem mitigat. Natura enim humana, quin potius homines, & naturæ illius formator & opifex Deus, talem constituit hominem, ut unā cum alijs animæ illius indiderit concupiscentiam, animi zelum & feruorem, atque rationem: ut per concupiscentiæ affectum amet & diligat summum bonum, quod est ipse Deus, omnemque iustitiam & uirtutem, quæ instar scalæ sunt animam ad ipsum Deum perducen-
tis. Quod si autem fortè concupiscentia à uero & recto amore declinauerit, & pro dextris in contraria coeperit nutare, zelus iste animi cōtra dæmonem permoueatur, & humani generis perditorem serpentem persecutus, concupiscentiæ superatæ dux sit in uia recta & erroribus carente. Quod si uero etiam hic animi zelus ociosus & desidiosus permāserit, aut permotus nō contra serpentem, sed hominem sibi cognatum insurgat, tunc ratio, id est dux & princeps ipsa mens instar iudicis fortis et incorrupti, hunc intra terminos consistere iubeat, singulaque suum ordinem custodire. Quapropter etiam omnium opifex concupiscentiæ sedem in iecore constituit, quod, cordi subiacet: irā uero aut animi zelū in corde collocauit, quod iecore ceu principalior pars, est superius: rationis uero sedē fecit cerebrū, quod omnium summū est, ceu rex quispiam, dux & princeps in omnia potestatem habens, non solū ab his quæ circa se sunt propter liberū sui arbitrium honoratū, sed ab omni natura sensu prædita: quadmodū in Adamo, in Noë, aliisque rā inueteri quàm in nouo Testamento declaratū est. Quapropter quilibet homo contra affectus ira uti debet, & aduersus quālibet rem quæ ipsum à Deo abducit. Mahomet uero non contra affectus, sed cognatum sibi hominē hac tanquam fera immitissima & crudelissima usus est: nisi quod auaritia, ut dictum est, irā nonnihil mitigauit. Idem uero rursus in capite Em, tanquam omnium oblitus,

oblitus, sic dixit: Eorum qui deum alium quam hunc recipiunt, tu pædagogus non es, nec procurator: quoniam deus hoc sibi ipsi reservauit. Et quis nam alius Mahometis accusator tam grauis fuerit, quam ipse est sibi ipsius? Volens enim scripturis contradicere, quas antea iustas & sanctas uocauit, non his tantum contradicere deprehenditur, sed in omnibus ferè ipse sibi ipsi est contrarius. In capite enim Elnesa, quod mulieres significat, sic inquit: Nisi à Deo esset Alcorranum, multa in eo inuenirentur contradictoria. Cum sanè ipsemet non posset suis oculis scripturas intueri, necessariò confugit ad mendacia, qualescunque dicuntur, à Deo sint. Et quomodo à Deo esses mendacii minister & pater? Vbi enim mendacium, ibi Deus locum non habet: & ubi Deus est, ibi mendacium defecit. Tenebræ enim luminis præsentiam non sustinent, quemadmodum nec morbus sanitate succedente subsistit. Præterea ducem & magistrum se dicens esse legis, quam iniquis tulit, Alcorrani ipsum non puduit. Dicit enim, quod Noë, Abraham, Isaac, Iacob, sed & ipsius Christi apostoli eiusdem legis sectatores fuerint. Et quomodo eiusdem dogmatis apostoli fuerunt, qui priusquam tu nascereris, annis uixerunt circiter septingentis, si tu dogmatis huius author es? Quomodo uero Abraham, Isaac & Iacob, tot ante hos sæculis nati: quomodo iterum Noë, qui ante hos uixit annis circiter quadringentis? Quod si tu igitur author & inuentor impietatis es, (ut etiam es reuera) falso dicis illos impuri dogmatis affectas fuisse. Si uerò, ut facis, illos eadem sentire asseris, rursus mendacii conuinceris, quod te legis auctorem nomines. Nec enim poterit fons ex uno eodemque canali aquam dulcem simul & amaram effundere, uel uerum & falsum. Sed quod ipse per ignorantiam tibi contradicas, uerum est. Quoniam fides non ui, nec necessitate datur, sed electionis & uoluntatis est. Corporalia enim uim sentiunt: anima uero, & quæ illius sunt, non item. Sed anima quodammodo sui iuris est, & libera: quod enim credit, & uult, illud amat & amplectitur. Quod autem ui contingit, motum à seipso non habet: quod autem propriæ naturæ repugnat, & aliunde mouetur, firmum non est: & quod firmum non est, nec etiam stabile erit. Euangelij autem lex & firma est, & stabilis, propter proprii iuris potestatem, & ipsius uoluntatem animæ. Qui enim potest, inquit Christus, capere, Matth. 19. capiat. Mahometis lex nec firma est, nec stabilis, eo quod per gladium & uim administratur: licet Dei iudicijs huius impietas dilatata, & uiribus aucta sit. Sed quantum à cælo terra distat, tantum Dei consilia ab humanis differunt, & illius cogitationes ab humanis cogitationibus, quemadmodum & ipse Deus per Esaïam prophetam manifeste declarauit. Propterea nos quoque cum Paulo theologo dicimus, O profunditatem diuitiarum sapientiæ & cognitionis Dei: quam abscondita sunt iudicia illius, & non inuestigabiles uia eius? Quis enim nouit mentem Domini? Aut quis illi fuit à consilijs? Nouit enim Dominus pios custodire, iniquos uero seruare ad diem iudicii, puniendos igne sempiterno. Lux enim impiorum extinguitur. Insuper hoc dicit Mahomet: Non ueni legem confirmaturus miraculis, sed per gladium. Et hoc uere dixit. Miraculorum enim uirtus, diuinorum est munerum & dorum. Et quæ nam boni cum malo est communio? Nulla omnino. Sed quemadmodum malum tanquam non à Deo factum, non propriè per se subsistit, sed propter boni interitum & defectum, tanquam per accidens in ijs quibus contingit perspicitur: ita mihi de Mahometis doctrina factum uidetur, quod interitum & defectum uerorum Dei dogmatum, per accidens noua & pere.

& peregrina lex eruperit, quin potius à ueritate & Deo aliena. Quantum enim hoc malum est, tanta etiam est absurditas, & inordinata rerum confusio. Quemadmodum enim malum propter boni defectum apparet, ipsum uero per se substantia caret: & morbus propter sanitatis, confusioq; propter ordinis defectum enascitur, sic & Mahometis lex propter ueræ legis defectum per accidens enata conspicitur, rectum simulans, cum ipsa per se mera sit absurditas & confusio, animæq; morbus, imò mors. Tantum enim Mahometis lex boni particeps est, in quantum quis sibi bene facere uidetur. Nullus enim malum, ut re ipsa est, conspiciens, ea quæ committit, faceret. Suam igitur ipsius infirmitatem perspectam habens, mendacium assumit. simulat autem diuinam legem esse, quæ ab ipso traduntur: quoniam à Deo, ut dictum est, miraculorum testimonia non habebat. Sed quid de miraculorum testimonijs loquor? Ex charismatis enim et dotibus, quas à Deo habebant apostoli, minimum & postremum erat inter omnia, linguarum cognitio: & hanc quidem ceu doctores orbis habebant, ut quocumq; proficiscerentur, gentis linguam nossent quàm exactissime, (nisi enim quæ dicebantur intellexissent, uarijs opus fuisset interpretibus, ad eorum quæ utrinq; dicebantur declarationem.) Quomodo igitur hic se catholicum & uniuersi orbis doctorem nominat, qui ex omnibus donis, ne minimo quidem instructus est? Ipse enim de seipso inquit, quod aliam quàm solam Arabum linguam non nouerit: quare & Alcorranum eadem lingua promulgauerit, ut ipse dilucide confessus est. Quapropter ad gladij poenam confugit, & cædem: nec immerito. Huius enim præceptor et pater homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit. De monis enim uitium menti bonæ repugnare oportet: animæ uero uitium rationi, corpori, & ipsi naturæ contrarium est, quæ manifeste in Mahometis doctrina apparent. Absurditas enim & confusio, falsum deniq; & mentis excæcatio clare cognoscuntur. Videamus autem, quomodo ab hoc, quod præter naturam est, doceatur, & quale illud sit considera. Natura seipsam interimere nequit: sed cum ipsa sit ratio, omnia cum ratione facit. Mahomet uero hic quæ bruta animalia non faciunt, (quis enim animal aliquod uidit aliud quod eiusdem secum est generis interficere?) hominē similiter, ut ipse, Dei manu formatū, sine omni commiseratione occidere docuit: qui omnibus feris apparet ferocior & immitior, ut ex eo quod modò dicitur, clarius apparebit. Fertur enim ab ipsis, Adductum quondam esse ad ipsum Mahometem, patruū illius, & dixisse illi, Quid mihi eueniet, o nepos, si uestre legi non paruero? Hic uero respōdit: Non aliud, o patre, quàm quod occidam te. Ille uero, An non alia poena restat? Non alia, respondit. Patruus, Obtemperabo tibi itaq; inquit, in quibuscumq; uolueris: lingua aut sola, nō corde, idēq; metu gladij cōpulsus. Coactus tamē ab illo etiā filius Catēpladæ, dixit: Domine, scias me solo mortis timore doctrinā hanc recipere. Ceterū & filius Empiastæ idē dicit, Timore mortis & gladij doctrinā hanc subeo. Deinde clam literas mittit in regionē Mechæ, ne errent, sed prospiciāt sibi quomodo gladij periculū possint effugere. Hæc omnia ex Alcorrano & alijs libris desumpta sunt. Veruntamē in capite Bouis, concedit, quæ contra naturā ad faciendum nefaria sunt, quæ etiam dicta sunt turpissima. Quoscumq; enim apprehenderit impietas, in hos ceu morbus omne malum exercet. Dissimilium enim commixtio naturalium facultatum ad illicita est commotio, quod et ipsa intemperantia efficit. Huius uerò scopus non fuit alius, quàm ut naturalium simul

simul & innaturalium uoluptatum promissione conciliaret sibi stultam & insanam hominum multitudinem, quod & factum est.

IN MAHOMETEM ORATIO

SECVNDA.



VERITAS quidem una est & simplex, falsum uero multiplex & uarium: & qui in ueritate ambulat, in luce uersatur & securitate: falsi uero studiosus in tenebris obambulat, & quò nam uadat non nouit. Quapropter & Mahomet con- tempta ueritate, & recepto mendacio, nihil sani nihilq; hu- manæ salutis consentaneum docuit, uerum hoc solum stu-

diuile deprahenditur, ut hominum uulgus sibi adiungeret. Et uirtutum qui- dem fuit negligentissimus, ut humilitatis, longanimitatis, pacis & charitatis in proximum: nec aliquid utile commodumq; conscripsit. Ne uero redar- guerentur illius mendacia & uanitates, per uetus & nouum Testamentum: nonnunquam alia sapientiæ alienæ dogmata nullo modo probabilia, quæ ab alijs conscripta sunt, adiunxit. Et ipse quidem inuitus & nolens & quasi diuina uirtute percitus sapius scribendo ostendit, Mosis traditiones & pro- phetarum, quin & Psalterium ipsumq; Euangelium sancta esse, & à Deo tra- dita: præcipue uero & luculenter ipsum Euangelium sanctum, perfectum, rectumq;, & commonitiones Dei uocat in Alcorrano. Et cum ueritatem nō posset omnino abscondere, dicit: Nam & ipsemet quæ in his scripta sunt, ob seruo & facio. Et quoniam iustam, sanctam, rectam & à Deo traditam con- fitetur ueterem nouamq; scripturam, ipse seipsum huic obstringit etiam inui- tus, & per omnia hæc seruare debebat. Mentionem uero uirtutū, quæ in sa- cris continentur, non facit, quæ hominem à terra subuectum, coelestem pos- sunt efficere: sed quodcumq; illi in mentem incidit, illud approbat, docetq;: & nunc quidem approbat monetq;, ut nec ueterem nec nouam scripturam suscipiant: nunc uero, ut easdem recipiant. Quemadmodum in capite Hel- maïda, quod mensam interpretantur, sic inquit: Libri societas nulla est, nisi Euangelium & legem impleant. Libri autem societas secundum illū dicun- tur, Mahometis sectatores. Porro post multa prodigiosa uerba sua etiā hoc addit, quod in partes septuagintatres diuidendi sint legis suæ sectatores, è quibus una tantum eadem sola seruanda sit, reliquas autem igni tradēdas. Qua' nam contra huiusmodi stulta & omni statu carentia uerba confutatio- ne opus est: Nulla prorsus. Verum hoc solū, qui uera sapiat adiecerit, quod & illa unica pars ab igne æterno consumenda sit, nisi fidem recipiat ueram & irreprehensibilem. Insuper quemadmodum ubiq; ferè ipse sibi contra- rius est, sic etiam in capite Elnesa, quod mulieres significat, ipse seipsum con- futat, dicit enim: Nisi à Deo esset Alcorranum traditum, multa in eo essent sibi inuicem contraria: cum contradictorijs planè refertum sit. In locis enim diuersis inquit, Quod Deus errantem non ducat: & idem denuò docens di- cit, Orate ut ducamini ex tenebris in lucem, & ex uiarum tesquis uel salebris in rectas semitas. Quin de seipso testatur, quod in errore fuerit, (erat enim idololatra) & quod Deus eum reuocatum ad tanti prophetae dignitatem constituerit, ut ad cœlum septimum usq; peruenerit, obuiamq; sit factus an- gelo cuidam millies maiori uniuerso mundo, qui peccata sua deplorans, per hunc

- 4 hunc ueniam à Deo rogauerit. Item, quod cum Gabriele ad Deum ascen-
dens, in angelum inciderit decies millenis uicibus maiorem mundo uniuers-
so: qui & ipse peccata sua deplorans apud Deum, se intercessore usus sit, &
5 ueniā impetrauerit. Porro de seipso dicit, quod finis, sigillum & silentium
sit omnium prophetarum, & propterea nemini post hunc prophetare licitum
esse: quare morte moriatur, quisquis prophetauerit. Fertur uerò post hunc
in Babylone quendam exortum esse nomine Solem, (quod scalam signifi-
cat) qui se prophetam dixerit, & à Babylonis pro propheta receptum esse,
sed à Scythis cēsum unā cum turba illum sequente. Et quis nam mendacia,
fabulas & uanitates à Mahomete conscriptas enumerauerit? Tanta enim &
rot sunt, tam innumerabilia & prolixitate uerbosa, ut etiā summi apud eos
perditissimorum dogmatum doctores, quos illi Helphocaa, id est eximios
nominant, inter se non consentiant aliquando in Alcorrani enarratione,
nec in aeternum consensuri uidentur. Quidam enim Mahometi adhaerent,
quidam Halæ, alij uero alijs: sed & hi ipsi inter se mutuò dissentiunt. Ag-
noscens igitur propriam infirmitatem calumniator hic, hancq; simul occul-
tare uolens, in capite Helaram sic dicit: Nemo præter solum Deum Alcor-
rani enarrationem intelligit. Agnoscens enim legis suæ inutilitatem, sed &
falsitatem, confusionem quoque & dissimilitudinem, quod que multa sum-
ma reprehensione digna conscripsisset, hoc dixit. Sapientes uerò & pruden-
tiores illius gentis, qui Græcorum sapientia instituti sunt (sunt enim qui-
dam qui Euangelium & Mosis scripta perlegunt) ea quæ à Mahomete scri-
pta sunt, condemnant, & pro infirmis reijciunt. Vnde apud Sarracenos le-
ge cautum est, ut si quis in uniuersum dubitet, aut quæstionem dubiam de
6 Alcorrano moueat, extemplo morte moriatur. Insuper dicit: Ne commit-
tis rapinas & cædes, nec periuria: quoniam Deus hæc moleste fert, quod si
tamen fortè feceritis, Deus benignus est, & misericors, illa que condona-
7 turus est. Item in capite Helmaida, quod mensam significat, dicit, Deum
periurij fraudem in nobis nihili aestimare, pro transgressione autem illius sa-
tisfactionem esse decem pauperum cibationem, totidem que uestitum, aut
pro his unius captiui redemptionem. Qui uerò neutrum ex his facere po-
test, ter ieiunato. Habent etiam iuramentum, quod non facile fallunt: quan-
8 quam etiam hoc nonnunquam contingere soleat. Insuper, cum iurauis-
set Mahomet, se nō coiturum cum Iacobitissa quadam nomine Maria, per-
misit illi Deus, ne quod iurauerat ratum haberet: sed ad eum accessit, ut
in capite Elmetaare clarissime testatur. Testes autem huiusmodi permissio-
9 nis & periurij citantur angeli, Michael scilicet & Gabriel. Ad hæc Deum sæ-
pius cum illo collocutum, dixisse refert, quod lusus gratia mundum creau-
rit. Et cordatus quilibet, quæ hic dicuntur, perpendat, quomodo omnem
concedat licentiam, ut quàm plurimos ad se attrahat. Et Domino dicente ar-
ctam & angustam esse uiam quæ ad uitam perducit, latam uerò & spacio-
sam quæ ducit ad perditionem: & reuera in illum conuenit hoc, Viam
10 præceptorum tuorum nolo cognoscere. Item in capite Mipacara, quod iu-
uencam interpretantur, Iudæos & Christianos saluandos esse dicit. In ca-
pite uero Amram, rursus inquit, quod nemo saluari possit sine ijs quæ
Ismaelitarum lege continentur. Præterea inquit, quod nemo ante se pa-
radisum possit ingredi. Idem uerò ipse paulo post dicit, quasi huius prioris
oblitus, quod Dominus ipsum assumptum in paradisum duxerit, ostende-
ritq;

ritq; sibi uiros & mulieres multas. Et interrogauit eum, Domine, quid hoc est? Et respondit illi Deus, Ne mireris, nam & hi tui sectatores sunt. Quod uerò tradit Deum sibi dixisse, quod lusus gratia hominem fecerit, duas ob causas docet Mahomet: partim quidem ut ostenderet, Deum non magni estimare hominum salutem, & propterea singulis pro libidine sua intrepidò esse uiuendum: partim uerò, ut saluatoris Christi incarnationem suggillaret. Reuera certe sepulchrum apertum est guttur illius, & lingua eius dolosa. Venenum aspidis sub labijs illius. Instrumentum enim perditionis existens, uana & falsa eructauit uerba. quaecunq; enim sceleratissima profari uoluit, Deum loquentem inducit. Quidam enim homines uasa sunt electionis, & misericordiae: quidam uero uasa irae, & perditionis. Propter capacitatem enim uasa nominantur. Extrinsecus enim excipiunt tam bonum quam malum. Angeli quidem cognitionem suam habent de supernis: homines uero ex sacra scriptura, alijsq; extrinsecus accidentibus cognitionem colligunt, & per multa differentia in unam ueram cognitionem perducuntur: quapropter et uasa dicuntur. Miser itaq; hic diaboli doctrina suscepta, cum omne uenenum suis dogmatibus miscuisset, unam (ut dictum est) impietatis mixturam adornaui, quam propinauit sibi credentibus, & illorum animas aegritudine affectas, diabolo ceu sacrificium obtulit. Animae enim aegritudo, non quemadmodum in corporibus macies et pinguedo in substantiam suam transiens contingit, sed est ad corporalia illa & momentanea permissio. Quapropter animae functiones omnino immutari possunt. Adulteria enim, scortationes et uoluptates omnes mundo annexae sunt. Et amicitia mundi huius inimicitia est erga Deum. Quapropter & ipse omnib. omisissis, uulgus hominum uoluptatibus permisit, et non uiuos modo istis addixit, uerumetiam post mortem illas permansuras esse pollicitus est. Quod scilicet sectatoribus illius post mortuorum resurrectione Deus daturus sit ueneres, et mulieres quam plurimas singulis, domus ite instructissimas, balnea & hortos, uestes et delicias, et alia his similia pollicebatur, Cyrinthum haereticum secutus, & alios quosdam ueteres, sicq; finem quodam modo felicitatis uoluptatem esse docuit. Verum nos de his singulatim in quarta Apologia iam ante diximus: quapropter non nostri instituti est, in uniuersum omnes Mahometis impias opiniones reprehendere. Quoniam uerò nobis uisum est has copiosius refutare, sic dicimus. Idem ille Mahomet in Alcorrano sic dicit, Quod Deus mortem occisurus sit: quo facto, homines immortales & integros esse resurrecturos. Cum itaq; res ita se habeat, quid opus est delicijs & rebus uenereis, cum generatio non sit necessaria? Alimentum enim propter corporis imminutionem factum est, ut defectum impleat. Et uiri cum muliere congressus propter liberorum procreationem concessus est. Quandoquidem uerò hic idem confitetur, quod omnes resurrecturi sint immortales, frustraneum certe est alimentum, frustraneum etiam rei uenereae studium. Ut autem hoc concedamus, necessariò tamen generatio inde sequetur. Homines uerò hic generatos natura aut mortales aut immortales nasci oportet. Quod si mortales, qui sit ut ex immortalibus mortales nascantur? Si uerò & hi ipsi qui nascuntur, immortales sunt, en nouum quendam generationis modum induxit. Beatus autem Moses hominum generationem exponens, sic inquit: Deus est puluere de terra sumpto formauit Adam, a seipso uero spiritu illi indito, factus est in animam uiuentem. Ex costa uero Adam formauit Euam: ex utrisque uero simul ipsum Seth, et omnes

omnes homines. Mortales igitur cum essent, etiam ipsi mortales genuerunt. Cui dogmati assentit Dauid, testimonium ferunt prophete, & hoc ipse Christus confirmat. Nouum uero hunc generandi modum unde nam sceleratus ille incitatus docuerit, non intelligo: nisi forte propria ratione, & à patre suo diabolo permotus. Sed en absurdū hoc cōsidera. Si enim parentes immortales, filios etiā immortales genuerunt, en generationis modus exortus est, qui nec mortē sentit, nec resurrectionē. Quod si uero ipsi immortales, filios mortales genuerunt: quomodo filios diuersæ ab ipsis naturæ genuerunt? Natura enim omnis sibi simile generare consuevit. Vt uero etiā hoc cōcedamus: quomodo mors interfecta (ut antea posuisti) post resurrectionem denuò uires exercebit? lam ne intelligis, quomodo Mahometis doctrīna sacre scripturæ contraria, etiam sibi mutuo repugnet? Ipse enim unam eamq; solam dicit fore resurrectionis diem. Ecce autem si mortales nascuntur, morientur necessario. Cum autem alia resurrectio nulla sit, & hi in æternum mortui iaceant, quis beatitudinis finem ipsam mortalitatem dixerit? Præterea sanctorum animæ quia nunc à corporibus separatae sunt, uoluptatibus carerent, & propterea etiam beatitudine destituerentur, iuxta Mahometis sententiam: & ante illas, ipsi angeli. Sed hoc nequaquæ est, non est inquam. Frustratum enim est insciens cor illius, & dum se sapientem putauit, omnium stultissimus apparuit. Beatitudinis enim finis, non uoluptas est: sed ut homo, quantum fieri potest, Deo similis fiat, Deum cognoscat, illiq; uniatur. Hoc inquam, summum & angelī & hominīs bonum est, & summa foelicitas. Mahomet uero cum quæ nam dicat, ignoret, manifeste diuinæ repugnat iusticiæ. Iusticia enim diuina est, quæ omnia digne distribuit, & quæ immortalia sunt in æternum conseruat, temporanea uero hæc ad tempus, et reliqua suo quo debent ordine. Et primo quidem supremis ordinibus ea dantur, quæ conueniunt: deinde animabus & corporibus, post hæc etiam naturæ, quæ illam spectant. En igitur proportionem, pulchritudinem, ordinem & administrationem iustam, quæ in singulis adhibetur. Nec ueteres quosdam philosophos sequaris, qui & ipsi stupidi sunt: uerumtamen frigida quadam oratione dicunt, foelicitatem esse mentis cognitionem: cum ipsi, mea sententia, mente careant. Cum enim illi existiment nihil interesse inter mentem & intelligentiam, ignorant quod inter hæc Deus est summum bonum, & beatitudinis foelicitatisq; caput. Quantum enim aliquis Deo appropinquat, tantum beatus est, gloriosus & foelix. Mihi uerò dubitare contingit, quare non cædes etiam & rapinas post resurrectionem fore dixerit. Cum enim uoluptatum gratia & amore diuitiarum omnia bella moueantur, etiam illic idem dicere oportebat: quoniam qui plures in se uoluptates transfert, alijs multo est beator.

12 Quin ille idem dicit in capite Sad, Angelos quidem ex igne creatos esse, hominem uero ex puluere. Et quemadmodum corpus ex terra compactum est, ita etiam angelos ex igne ceu materia compositos putat: è uerbis nimirum prophetæ hunc errorem hauriens, qui dicit, Qui fecit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. non intelligens miser, quod coelestes animi spiritus dicuntur propter celeritatem & uelocitatem, leuem etiam & incorpoream substantiam. Ignis autem flammam uocari propter claritatem, strenuitatem, repentinum motum, uimq; purgatoriam, & fortassis etiam propter corrumpendi potetiam. Quemadmodum & supremi ordines, qui immediate maiestatis diuinæ splendorem sustinent, Seraphim ab Hebræis dicuntur;

dicuntur, id est flammæ ardentes & calescentes, propter motum illum sempiternum circa diuinam, & indefinentem, propterque calorem, uelocitatem & feruorem continui, irrequieti & indefessi motus. Si enim ignis ille materialis proprietatem habet illuminatoriam & purgatoriam, ut in auro, corrumpendi uero uirtutem in omnia adulterina, quanto magis cœlestes illi principatus, sancti nimirum angeli, uirtutem illuminandi & purgandi, & efficaciam ad illuminandum & purgandum illuminatione & purgatione dignos (quales nimirum sancti sunt, & prophetae) habebunt: corrumpendi uero & uastandi potentiam, ut contra Senacherib Assyriorum regem? His itaque non intellectis, stolidus angelorum naturam ex igne consistare putauit. De fabulis uero & prodigijs, quæ prodigiose edidit, dixitque, à uetularum ebriosarum deliramentis nihil differentibus, quid plura dicere opus est? Dicit enim in capite Emele, quod si interpreteris muscam significat, Solomonem magnum angelorum, hominum & brutorum animalium exercitum collegisse. Qui in expeditionem egressi, ingentem ceu muscarum fluuium inuenerunt: dixitque musca, Omusca, ingredimini uos in antra uestra, ne uos perdat Solomon, & illius exercitus. Et musca subrisit.

Insuper in capite Rubesa dicit, uermiculum quendam daemonibus Solomonis mortem denunciauisse: cuius rei narratio talis est. Cum Solomon scipioni suo inniteretur, tanto repente dolore correptus est, ut confestim expiraret: diuino tamen quodam miraculo non corruit. Huic uero ministrantes daemones, cum illum sic stare cernerent, uiuere adhuc arbitrati sunt. Prorepsit autem e terra uermis, scipionem illius arrodens; quo simul corroso, Solomon concidit. Daemones uero accurrentes, ut eum obisset cognouerunt, ex eo tempore cunctis suis uiribus humano generi nocere coeperunt.

Porrò in libro Enarrationum Mahomet ipse causam reddit, quare ipsis uino interdictum sit. Dicit enim, Deum in terras duos emisisse angelos, ad bene imperandum & iudicandum: quorum nomina erant Arot & Marot. Mulier autem quaedam actionem habens forensam, illos accedens, ad prandium inuitauit, & uinum (quod illis ne biberent praeceperat Dominus) apposuit, qui ubi inebriati sunt, eandem opprimere ui conati sunt. Illa uero libidini illorum non consensit: sed consensu cœlo, res suas exposuit. Deus uero hac simul uisa, & causa quam habebat cognita, ipsam fecit Luciferum, ut tam in cœlo inter stellas formosa esset, quam in terra inter mulieres fuerat. Angelis uero qui peccauerant optionem obtulit, utrum in hoc an futuro saeculo puniri uellent. eosque cum in hoc saeculo puniri mallent, ex pedibus ferrea catena in Babylonis puteum suspendit, usque ad diem iudicii.

Dicit præterea, cœlum hoc creatum ex fumo factum esse: unde apparet, quod cœlum aliud, quod non creatum sit, esse putauerit nouus ille legislator, quod nullus hominum unquam cognouit: in cuius differentiam cœlum hoc, quod coram uidemus, creatum uocat, quasi ex maris exhalatione fumus talis exortus sit. Mare autem ex monte Caph prodixisse docet, qui totum orbem circumdat, & cœlum sustinet. Deinde solem & lunam æquales fuisse dicit luce simul et uirtute, nullamque inter diem noctemque fuisse differentiam, sed Gabriele quondam uolitante alam illius fortuito lunæ propius admotam & impactam, corpus illius obscurauisse.

Insuper dicit, quod cum à Gabriele, ut Deum conueniret, uocatus in cœlum

- lum fuerit, Deum manum suam super ipsum Mahometem imposuisse: se uero tantam sensisse frigoris uim, ut hæc ad dorsi quoque medullam penetrauerit. Quod autem hoc illius figmentum sit, manifeste constat. Verumtamē & Anthropomorphitarum sententiam secutus hæc dicit, qui Deum fingūt corporeum: ignorans nimirum miser illud, Suscepisti iniquitatem, quoniā
- 19 ero tibi similis. Item in capite Sad dicit Mahomet, dæmones, cum angeli fuerint, ut Adamum adorarent à Deo institutos esse: mutatos autem esse in dæmones, cum hoc officij detrectarent, nec illum more aliorum uellēt adorare. Atqui hæc opinio huic impio propria & peculiaris est. Dicit præterea Mahomet, ex stercore elephantis porcum enatum esse, ex stercore autem porci murem, felem autem ex fronte leonis. Causa autem huius talis refertur. Cū Noë in arca esset unā cum filijs suis & animalibus, illis ad naturæ officium abeuntibus arca inclinabatur: in primis autem, si abiret elephas. Nimio itaque timore Noë correptus, Deum consuluit, qui dixit, Profectus culum illius & stercoris meatum adora. Quod cum fecisset, simul exiuit stercus, & cum illo porcus ingens, qui cū rostro stercora rimaret, scrutareturque, mus prodijt, qui arcæ tabulata cœpit arrodere: qua de causa maxime territi sunt. Noë autem de hoc denuò consulente Dominum, leo in frontem percussus est, & statim ex naribus illius felis prosilijt. Et hanc ille rationem adducit, propter quam suillæ carnes ab his pro immundis habeantur. Dicit item, quod Deus in consummatione mundi occisurus sit omne genus & angelorum & hominum, & quod nemo uiuens præter unum Deum & mortem (quam angelum quendam Hadriel nomine esse dicit) relinquendus sit. Et tunc præcipiet Hadrieli Dominus, ut occidat seipsum. Quo facto, clamabit uoce alta Dominus, & dicet, Vbi sunt satrapæ mundi & principes? Et post hæc omnes suscitabit. Quid uero, quisquis mentis compos fuerit, de tot tantisque nugis dicet: Non aliud certe, meo uidere, quàm quod ipse Mahometes
- 22 testatur, qui ait se librum conscripsisse duodecim millia sermonum mirabilium continentem: à discipulis uero suis rogatum, ut hæc ipsis exponeret, dixisse illis, quod ex his quidem ter mille ueri sint, reliqui uero falsi. Hincque euenit, ut si qui Ismaëlitæ cum aliquibus disputauerint, et falsum esse cōvincatur quod ab ipsis allatum est, intrepide dicant, ea ex falsis Mahometis sermonibus, & non ex ueris desumpta esse. Quod si is forte Lucianū imitatus, de seipso dixisset hanc unam solamque esse ueritatem, quod omnia quæ in Alcorrano descripta sunt falsa sint, ueniam certe, quæ in hoc continentur, possent mereri. Quemadmodū hic facit Veras narrationes nominat, quæ à se dicuntur mendacia. In principio enim libri sui sic dicit: Vnicam hanc ueritatem dicturus sum, omnia nimirum quæ hic describuntur, falsa esse. Et deinde quæcunque ridicula sunt, per lusum ascribit. Cum uero hic tanta cum impudentia falsum doceat, nec Deum ueritus nec homines, quā nam uenia infelix dignus fuerit? Præterea in capite Ceramar, quod lunam interpretantur, dixit: Quod Mahometis discipuli cum lunam coitui uicinam uiderent, dixerint illi, Ostende nobis prodigium aliquod. Tunc ipse duobus digitis suis Lunæ innuit. quo facto, hæc in duas partes dissecta est, & alterum quidem frustum in montem Helicain (qui ab uno latere ciuitati Mechæ adiacet) decidit: alterum uero in alium montem Erythron nomine, qui ab altero latere eiusdem ciuitatis situs est. Et luna sic dissecta in Mahometis tu
- nicam

nicam collecta est, qui eandem integram restituit. Qua autem confutatione in huiusmodi figmenta & fabulas opus est? Verumtamen quisquis studiosus fuerit, intelligat miracula non in alicuius rei specimen fieri solere: sed alia quidem propter aliquam utilitatem animæ fiunt, ut de Christo & Nathaniel legimus. Nathaniel enim auditis quæ à Christo fiebant miraculis, & arcanis animi sui, verum suum Dominum agnouit, & Christum confessus est esse Dei filium & præceptorem Israël, id est Deum & hominem. alia uero in utilitatem corporum fiunt, ut infinita infirmorum multitudo à Christo sanata, & esus panum: alia rursum propter utrumque contingunt, corpus nimirum & animam: ut in paralytico contigit, cui primum peccata remissa sunt, & fidem remissionis peccatorum etiam dissoluti corporis sanitas secuta est. Item in eo, qui à natiuitate sua cæcus fuerat. Post sanitatem enim oculorum acquisitam, is quoque proprium suum formatorem & creatorem agnouit, ipsumque adorauit. alia rursum miraculorum propter usum aliquem facta sunt, ut à Mose in Aegypto & deserto: item à Iosue filio Nun, qui solem in bello consistere fecit: sacerdotum quoque in Iericho. Hoc uero lunæ prodigiū quæ de causa factum est? Propter nullum certe commodum, nec usum: sed in hoc tantum, ut Mahometis discipuli omnia ea quæ in mentem inciderent, effutirent, aliaque quæ ab ipsis uana falsaque dicuntur. Vnum tamen bene facere uidentur, quod mentiri scopum sibi proposuerunt, & perpetuò mentiuntur. Hic enim idem est qui dixit, Non ueni per miracula daturus legem, sed per gladium. Et si hoc uerum est, quæ nam ratione hoc stupendum in luna miraculū edidit? Adeo omnia uana & falsa sunt, quæ ab ipsis dicuntur. Cum malitia enim cōuersantes, ignorantia seruiunt. Cognitio enim ignorantiam gignere nequit, ut nec lux tenebras. Malicia uero ignorantiam parere solet. Porro in capite Elezap sic dicit, Deus & angeli semper pro Mahomete & illius sectatoribus orant. Quid dicis o homo? Num Deus pro aliorum salute orat? Et si orat, aut seipsum orat, aut alium. Si seipsum, absurdum omnino est quod dicitur. & quæ nam sic est orationis utilitas? Et hoc modo nec propriam uoluntatem perficit. Quod si alterum orat, alium omnino, ut uideatur, Deum maiorem se habere deprehenditur. Sine omni enim controuersia, quod maius est, à minori oratur. Et ecce iuxta tuā opinionem, o Mahomet, duo Dī sunt: hic quidem maior, ille uero minor: & hic quidem orare uidetur, ille uero alterius preces suscipere. Et tu ipse Deum creatorem cœli & terræ, illum inquam fateris, ipsumque adorando colis, quem tamen pro te orare affirmas. Quem enim alium Deum facis, qui cœli & terræ creatoris preces suscipiat? Quis nam ille Deus sit, non intelligo. Ego autem cum magno illo Mose consentiens dico, Dī, qui non fecerunt cœlum & terram, pereant. Sed dicunt fortassis Mahometistæ, Qua ratione igitur uos Christiani dicitis Christum, quem similiter ut Deum adoratis, pro crucifigētibz se orauisse? Eiusdem certe criminis, cuius nos accusatis, uos ipsi uel nolentes rei esse deprehendimini. Si enim Christus, iuxta uestram sententiam, Deus est, quare non libere & proprio iure crucifigentium se delicta remisit? Quod si Deus non est, cur illum ceu Deum adoratis? Si autē ille Deus est, & nihilominus, ut uidere licet, orare deprehenditur, alio certe Deo se maiore habet opus. En igitur iuxta tuam quoque opinionem Deus maior & minor est. Audiant uero nunc diligenter, qui hanc quæstionem mouent. Dominus in Euangelio apostolis sic ait: In cathedra Moysi sederunt scribæ & pharisæi: omnia igitur

Ioan. 1

Matth. 4.

Matt. 9

Ioan. 9.

24

cc

Matth. 23.

cc

quæ uos iusserint seruare, seruate, & facite illa: secundum opera autē illorū ne feceritis. dicunt enim, & nō faciunt. Quid nam hæc uerba innuūt? Non aliud quā quod scribæ & pharisæi solo nomine doctores sint, reipsa uero nequaquam. Christus autem operibus quoq; uirtutes docuit, et nōnunquā Christus facere aliquid prius, deinde docere conspicitur: nonnunquā uero facere, & silere: adeo ut & ipsum silentium alterius doctrine locū suppleat.

Matth. 5. Et aliquando quidem dicebat: Luceat lux uestra corā hominibus, ut uideāt

opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in coelis est, aliquando

Matth. 6 uero rursus: Non sciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Inter docendum

enim, cum dicit, Si quis te adegerit ad miliare unum, abi cum eo duo: & uolenti tunicam tuam auferre, dimitte etiā pallium, & percutienti te in maxillam, obuerte & alteram (aliāq; omnia, quæ uerbositatē causa omittimus)

tunc dixit illis: Quod si dilexeritis amicos uestros, quod uestrum est præmium? Et si mutuum dederitis his à quibus uos recepturos esse speratis, quod nam uestrum est præmium? Quin potius mutuum date illis, à quibus

uos nō recepturos speratis: & diligite inimicos uestros, & orate pro execrantibus uos. Cum igitur reliqua omnia etiā factis docuisset, & ipsa facta uerū

annunciarent: amorem autem hostibus exhibendum uerbis tantummodo docuerat, facta autem adhuc laterent, nec manifesta essent: tempore passionis orauit pro crucifigentibus se, & quæ in illo latebat erga inimicos charitas, in lucē se protulit. Quin & beatus ille Lucas regi Theophilo sic dicit: Superiore quidem uolumine, id est euangelio, diximus de omnibus quæ cœ-

17 pit Iesus tum facere, tū docere. Quibus uerbis non aliud innuit, quā quod

Christum à stulte docentium scribarū & pharisæorum similitudine separat, & ostendit hunc doctorem uerum, qui dicat simul & faciat, qui faciat & doceat. Orauit quidem Christus pro his qui crucifigebant se, sed ut homo:

Non enim instar Dei sine corpore in terris uersabatur, neq; tamen homo nudus, ut Nestorius & uos dicere soletis, sed Deus & homo. Et nunc quidem

ceu Deus operabatur: ut cum dicit, Volo, mundus sis: & Remittuntur tibi peccata tua. nunc uero ceu Deus & homo, ut cum cæcum tetigit, & sanatus est. Et in filia Centurionis per attactum quidem ostendit se hominem esse:

per illud autem, quod dicit, Tibi dico, respice & surge, suam ipsius diuinitatem declarauit. Nonnunquā uero solam suam humanitatem demonstra-

uit: ut cum esuriuit, laborauit, fleuit propter Lazarum.

Perfectus enim Deus, & perfectus homo erat. Et quemadmodum instar Dei propria sua potestate, quæcunq; uolebat & illi libitum erat, faciebat: sic

ut homo, omnia humana (excepto peccato, quod sancta eius anima non cognouit: & ægritudine, quæ sanctum illius corpus non attigit) quæ hominis sunt, suscepit. Et quemadmodum peccati uestigium non erat in sancta Do-

mini anima, sic nec ægritudo in sancto illius corpore. Peccatum enim ordinis turbatio & boni defectus est: & humorum inordinata confusio, sanitatisq; defectus, ægritudo. Sed quomodo inordinatæ confusiois & ægritudinis species in corpore creantis ordinem, morbum & omnem infirmitatem sanantis conspiceretur? Quandoquidem igitur, ut dictum est, Deus erat &

10. 11. 15 homo, orauit quidem humano more, quia tempus reuelandi charitatem in-

teriores aduenerat. Ipse enim est qui dicit: Maiorem hac charitatem nemo habet, quā ut ponat aliquis animam pro amico suo: id est, uitam. Hic uero

non

non modo pro amicis suis uitam suam morti exposuit, sed nihilo minus pro inimicis suis, pro illis nempe qui crucifixerunt eum, & omnibus Iudæis: quin etiam pro toto mundo, quemadmodum propheta prædicauerunt, & res ipsa edocuit, ueritasque emicuit sole splendidiore. Ut enim lapis emissus, si in solidum inciderit, in emittentem retorquetur: ita & Saluatoris oratio, infirmorum istorum & impiorum animas omni ferro duriores nata, in eum qui hanc habuit reuersa est. Quapropter & Dauid uaticinatus dixit: Insurgentes in me testes iniqui, quæ non nouerunt, interrogauerunt me. Retribuerunt mihi malum pro bono, & orbitatem animæ meæ. Ego uero cum illi obturbarent me, induebam saccum, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinum meum reuertetur. En Christi oratio rursum ad illum reuersa est. Quam ob rem? Quia non inuenit poenitentiae locum in animabus crucifigentium illum. Si enim poenitentia in illis inuenta fuisset, peccatum utique illorum esset sublatum. Quod etiam si non factum sit, nihilominus tamen etiam Christus discipulos ad prædicationem emittens, sic inquit: Ingressi in domum, salutate illam, & siquidem domus fuerit digna, ueniat pax uestra super eam. si uero non digna fuerit, pax uestra ad uos reuertatur. Et qui non susceperit uos, nec audierit sermones uestros, egressi ex domo & ciuitate illa, excutite puluerem pedum uestrorum, in testimonium ipsis. Amen dico uobis, tolerabilius erit Sodomis, & Gomorrhæ in die iudicii, quam ciuitati illi. Et uide, non pace modo ut & precibus priuati sunt, sed etiam Sodomis collati. Intelligis ne ut quæ de Christo feruntur, à principio ab omnibus prophetis descripta sunt: quæ sanè propter nimiam copiam præterimus. Si quis enim ueritatis studiosus fuerit, ipsam inueniet. Exemplo autem utor (non enim absurdum fuerit, ab obscurioribus similitudinibus ad omnium authorem ascendere) Quemadmodum enim apud Græcos quidam in statuīs, quos nonnulli Mercurios uocauerunt, in illis inquam, quantum foris apparet, omnino inornata & deformia sunt omnia: statuīs autem apertis, illarum imagines perpulchræ apparent. Ita mihi de Christo fieri uidetur. Quæ enim extrinsecus dicuntur, & apparent, parua uidentur & exigua: quæ uero in his intelliguntur, magna sunt, & plus quam naturalia. Verum hoc exemplum sufficiens non est. Qui enim ueritatem, ut dictum est, inquirat, non solum quæ in his intelliguntur Christi opera magna, plus quam naturalia & stupenda, Deoque digna inueniet: sed etiam illius humana, quæ omnem cognitionem & intellectum angelorum & hominum excedunt. Et quemadmodum ex his, quæ uidentur creaturis, cœli & terræ aliorumque opifex Deus apparet (illud enim Deo proprium est, ut ipse quidem non uideatur, talis uero esse colligatur ex operibus) sic etiam in Christi miraculis Deum esse apparet, eum qui talia autoritate propria operatur. Quapropter ipse Saluator dixit: Si mihi non creditis, operibus credite.

Præterea in capite Helmaida, quod mensam significat, dicit, Christianos & Hebræos non esse filios & amicos Dei, eo quod peccatorum suorum gratia castigentur. Ego autem potius contrarium dico. Pater enim filium, qui illi curæ est, castigat, modo charitatem habeat. Quem enim legitime castigat aliquis, quam proprium filium? Et de Hebræis quidem uere dixit, licet ignarus ueritatem locutus sit. nesciuit enim discernere

inter profanum & sanctum. Hebræi enim olim Dei iram senserunt, sed nō implacabilem (habebant enim perpetuò prophetas, purificationes & sacerdotium) castigante quidem eos Deo corporaliter, quod uero animam attinet, illos non deferente: quin potius ostendente adoptionis gratiam ab illis nondum defecisse. Post crucem uerò et passionem Domini absoluta horum desertio facta est, animarum simul et corporum, & ceu ingratos maximo peccato, & parricidas maximo facinore, & Dei occisores summa impietate factos Deus abdicauit, proculq; à se repulit, absolute & omnino illos deferēs, omnes Hebræos potestati aliorum subiiciendo, & constituendo eos seruos omnium ferè gentium. Et hæc quidem corporum est derelictio. Animarum autem perditionis, & uniuersalis repulsę, non in hoc modo sed etiam futuro sæculo, signum est, quod ab ipsis sacerdotium defecerit, purificatio, sacrificiū & templum, & ceu uas inutile & impurum reiecti sunt. Quapropter & Dauid uaticinatus sic dixit: Coram te omnes, Domine, qui præmunt me: op-

Psal. 69.
 „ probrium expectauit anima mea, & miseriam. Et expectaui condolentem,
 „ sed non erat: et consolatorem, sed nō inueni. Et dederunt mihi in cibum fel,
 „ & in siti mea propinauerunt mihi acetum. Fiat mensa illorum coram ipsis in
 „ laqueum, et in retributionem, et in offendiculum. Excæcentur oculi illorum
 „ ne uideāt, & tergum ipsorum semper incurua. Effunde super eos iram tuā,
 „ & furor irę tuę apprehendat eos. Fiat habitatio illorum deserta, & in taber-
 „ naculis illorum non sit inhabitans. Quid nam hæc prophetia innuit? Dice-
 „ mus agedum. Beatus ille Dauid uolens in alio psalmo Dei in peccatores cor-

Psal. 74
 „ rectionem ostendere, sic dixit: Deus iudex est, hunc humiliat, hunc exaltat.
 „ Quia poculum in manu Domini uini meri, plenum mixto. Et inclinauit ex
 „ illo in hoc, uerumtamen fex illius non est exinanita. Omnes peccatores ter-
 „ ræ bibent. Rursum in alio psalmo sic dixit: Deus iudex iustus, fortis & lon-
 „ ganimis. nec iram inducens quotidie. Nisi conuersi fueritis, exacuet gladiū
 „ suum. Nunc igitur, quę restant, diligenter accipe. Propheta dixit Deum esse
 „ iudicem: sed etiam iustum esse notauit. Quoniam uerò quidam hominum
 „ iudices sunt, alij quidem iusti, alij uero iniusti, eo quod iustū uocauit, osten-
 „ dit Deum omnis iniustitię esse expertem. Cum autem fortem uocat, osten-
 „ dit quod iusticiam suam possit constituere. Cumq; longanimum dicit, osten-
 „ dit quod non ex abrupto Deus iudicia sua exequatur, sed mansuetē & cle-
 „ menter: quapropter iram suam peccatoribus non quotidie inducit. Cur?
 „ Eo quod peccatorum poenitentiam expectet. Nunc uerò gladium suū acuit,
 „ id est potentiam suam puniendi proferet contra eos qui à peccatis ad poeni-
 „ tentiam nolunt conuerti. Rursum cum dicit Deum esse iudicem, mox sub-
 „ iungit: Hunc humiliat, hunc exaltat. Post hæc uero dicit, Poculum in manu
 „ Domini, uini meri, plenum mixto: & declinauit ex hoc in hoc, uerum-
 „ tamen fex illius non est exinanita. Bibent omnes peccatores terræ. Quid
 „ nam hæc prophetia significat? Non aliud quàm quod superius dictum
 „ est: Nisi conuersi fueritis, gladium suum exacuet. sic & hic dicit, quod po-
 „ culum in manu Domini uini meri, plenum mixto: id est, plenum furo-
 „ ris. sed etiam misericordię (hoc enim mixtum significat) declinante ni-
 „ mirum hoc ex abrupto ad longanimitatem, uel remissionem. siue, pro-
 „ pter opera quidem peccatorum furore plenum: propter Dei uero in ho-
 „ mines amorem, mixtum est misericordiā illius, expectantis peccatorum poe-
 „ nitentiam. quemadmodum in Niniuitis, ipsa clementia peccatum exu-
 „ peran-

perante propter poenitentiam. Quamuis autē Hebræorū castigatio austera fuerit propter captiuitatem semel atq; iterum ipsis inductam, non tamen fex exinanita est, id est sordes infimę et finis furoris. Id enim per fecē denotatur. Et cum propter idololatriam & iniquitates ipsorum captiui abducti sint, propter Dei tamen in homines amorem denuò redierunt ad pristinam suā libertatem & conditionem: & biberunt quidem ceu peccatores ex poculo hoc uinum, non tamen merum, sed amore & misericordia temperatū. Postquam uero immane illud ausi sunt facinus, et in Christū tanta exercuerunt, Deiq; occisores facti sunt, intendit etiam in illos Deus arcum suum, cum stultorum illorum conuersionem expectauisset annis quadraginta: à tempore scilicet eo quo Saluator passus est, usq; ad Vespasiani et Titi tēpora. Cum autem peccatum horum omni poenitentia careret, incurabilia ista mala passi sunt. Et tunc impleta est Dauidis prophetia, ea quæ ab illis in Christum facta sunt exponens. Postquam enim tragicę & ampliter ea quæ facta sunt exposuit, utpote, Contra te Domine omnes qui præmunt me. & Opprobrium expectauit anima mea & miseriam. & Expectaui condolentem, sed non erat, & consolatores, sed non inueni. & Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea propinauerunt mihi acetum: Tunc, quæ illis euentura sint mala, enumerat. Fiat mensa illorum coram ipsis in laqueum, & in retributionē, et in offendiculum. Mensa enim cibum impositum gestat ad impletionem deficientis corporis: habet etiam fruitionem, delicias & lætitiā. Colligens igitur in unum propheta omnes Hebræorum delicias, omnem læticiā & fruitionem, mensæ uocabulo utitur: ostendere hoc uolens, quod illis omnia in contrarium cessura sint. Et quemadmodum animalia quædam laqueis capta, ueniente uenatore & illa incipiente mactare, singula alterius exitum uident. nec tamen sibi ipsis nec reliquis animalibus concaptiuis suis subuenire possunt: ita etiam ludæis continget. Coram ipsis enim cædentur amici & fratres, parentes & liberi, eo quod nemo sit qui eos eripere uel adiuuare possit. Simul uero causam calamitatis ostendens inquit, In retributionem: id est propter mortem Domino ab ipsis illatam. Excæcentur oculi eorum ne uideant, & dorsum illorum semper incurua. Obtenebratos itaq; oculos habentes, nec intelligebant, uidebant ue rationalem iusticiæ solem, Christū. Tergum illorum semper incurua: ne scilicet ab ipsis auferatur perpetuæ seruitutis iugum. Et hoc grauissimum est, quod loco colophonis omnibus adiungitur: Et effundatur in illos ira tua, & æstus uel furor iræ tuæ apprehendat eos. Aestus enim animi ue furor, cōmotio cordis est ad rem aliquam: quem motum aliud quoddam extinguit, ut in Nineuitis, poenitentia, sicuti dictum est. Ira uero huius commotionis effectus est, quem & fecem nominauit, quemadmodum de Sodomitis quoq; est dictum. Sed perpendas nunc prophetæ oraculum. Non dicit, Funde furorem tuum: sed, Effunde furorem tuum & iram tuam. Articulus enim hoc loco immoderatam iram Dei & furorem significat, extremum excidium & desertionem animarū simul & corporū, aduersus eos qui tunc tēporis extabant, illosq; qui in posterū horū dogmata sunt secuturi. Fiat habitatio illorū deserta, in tabernaculis illorū nō sit qui inhabitet. Quod & euenit. Hæc autē prophetæ oratio nō execrandi formula est, sed prophetiæ elocutio. Vbi enim est Hierusalem: ubi templum: ubi sacrificium & oblatio: Omnia hæc exinanita sunt, ac si nunquam extitissent,

titissent. Et nisi templum reedificare conati essent, possent quidem dicere: Si conari uoluissimus, potuissimus utiq; & absolvere. nunc uero conspiciuntur non semel, aut bis, sed etiam tertio id tentauisse, nec unquam uoti compotes facti sunt. Existimabant enim miserrimi homines, se templum reparaturos regnante Adriano Romanorum rege: deinde sub Constantino Magno: sed ab utroque ceu proterui & contumaces puniti sunt. Hostis uero Christi & defector Iulianus, unà cum Iudæis summo studio in hoc incubuit, pecuniam deposuit, artifices conuocauit, omniacq; egit, fecit & procurauit, ceu insanus & mente captus, ut Christi destrueret sententiam, quæ templum illud reparari non permittebat. Caterum qui sapientes capit in uersutia sua, statim ei re ipsa ostendit Dei suffragia longe omnium esse fortissima. Vt enim stultum & uasani studium aggressi sunt, fundamentisq; erutis manus ædificio admouere uoluerunt, ignis è fundamentis emicans plurimos consumpsit, horumq; conatum & uasaniam repulit. Rex uero uasanius quocunq; pedes ferebant, transfuga aufugit, Dei iudicio territus. Sed ne sic tamen infelix ille cessit. Paulisper itaq; huic loco immorantes, etiam aliorum prophetarum ad Hebræos oracula inspicimus. Dicit enim Esaias, Scio quod durus es, & neruus ferreus collum tuum: id est inflexibile. et frons tua ænea, id est impudens. Et Daniel: Venerunt super nos mala, qualia non facta sunt sub cœlo, secundum ea quæ facta sunt in Hierusalem. Quæ nam illa? Quæ nimirum & Moses prædixerat, & Ieremias exposuit. Et ille quidem sic inquit: Tenera & delicata ualde, cuius pes non experientiam sumpsit ascendere in fellam, propter teneritatem & molliciẽ, mensam attinget illicitam, & deuorabit liberos suos. Quod etiam in Hierusalem factum est, in excidio à Romanis illato. Matres enim liberos suos deuorauerunt. Ieremias uero oraculum hoc exponens, dixit: Manus matrum miseratium aggressæ sunt liberos suos. Sed & Malachias propheta sic inquit: Si suscipiam ex uobis faciem uestram, dicit Dominus omnipotens, quia ab ortu in occasum nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium mundũ. Vos autem prophanatis illud, Quando itaq; hæc impleta sunt? Omnino post Christi crucem, & resurrectionem. Non enim Hierosolyma tantum, ubi Moses Dei cultum, & non alibi fieri præceperat, sed in omnẽ quã sol intuetur terrã, Dei gloria dilatata est. Hoc em̃ innuit quod dicitur, Ab ortu solis usq; ad occasum: id est, in toto mũdo. Nec cõtẽta est prophetia dixisse illud, Ab ortu solis usq; ad occasum, ne Iudæi hæc calumniantes dicerent, se per uniuersum orbẽ habitare, & prophetam de ipsius locutum esse. Verum addit, Nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum & sacrificium mundum offertur nomini meo. Vos autem prophanauistis illud. Non ut ceu sacrificio Hebræorum contaminato & prophano, Deus sic per prophetam locutus sit, sed propter mores hæc offerentium. Verum si quis forte & hoc dixerit, non multum mea errauerit sententia. Veteri sacrificio cum nouo comparato, magna inter hæc differentia animaduertetur. Et quemadmodũ angelos incorporeos ad Dei incorporeã substantiã collatos, corporeos esse iudicamus: sic etiã in ueteris & noui sacrificij collatione cõtingit. In illo enim sanguis tauro rum & hircorũ, & tabo cinisq; iuuenca: hic autẽ filius Dei, & sanguis Christi, Ecce igitur differentiã. Quapropter & Dauid uaticinatus dixit, Non suscipiam

seipiam ex domo tua uitulos, neq; capellas ex gregibus tuis. Quoniam meae sunt omnes ferae campi, iumenta in montibus, & boues. Cognoui omnes uolucres cœli, & pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi, Mea enim est terra, & plenitudo eius. Num edam carnes taurorum, & sanguinem hircorum bibam? Offer Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua: & inuocabis me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & glorificabis me. Vides ne ut sacrificium quod tauris constat & hircis, non approbat: illud uero quod laudem continet, recipit. Quin & Sophonias sic ait: Apparebit Dominus super omnes gentes, & extirpabit omnes deos gentium: & adorabunt eum unusquisq; de loco suo. Ethic quoq; Hierosolymam neglexit, omnem uero locum gentium ad Dei culturam uenientium in medium adduxit. Omnibus tamen his sic ratis firmisq;, non tamen poenitentiae turris & presidium concidit, nec ianua adhuc clausa est, neq; Hebraeis neque Ismaëlitis, sed nec ulli qui intrare uoluerit. Et sic de Iudæis quidem uerè hoc dixit Mahomet: licet ipse quid nam dicatur, ignorauerit, ut dictum est. De Christianis autem non sic. Nec enim ut ipse putauit, propter peccatorum castigationem, non pro filiis & amicis Dei iudicandi sunt. Procul enim a scopo aberrauit, putans propterea quod Ismaëlitæ nonnullos Christianorum affligant, ipsos quidem laudi dignos, & quasi filios & amicos Dei, punire Christianos à Deo omnino repudiatos. Sed aliter longe se habet negotium. Maxima enim Christianorum multitudo summa pace fruitur, quos Deus iudicio suo sibi soli noto non sinit perturbari ab impijs. qui licet contra hos expeditionem facerent, fortiores sanè stabilioresq; aranearum telæ apparerent omni impiorum militiæ & fortitudine. Confiteor tamen multos Christianorum propter peccata nostra in manus impiorum traditos esse, in suis ipsorum correctionem, & aliorum exemplum & resipiscenciam. Neq; sanè existiment Christianos, qui in illorū sunt manibus, propter horum uirtutem traditos esse. Sed ueluti flagellum & lorum correctionis à Deo & iudicati & missi sunt (castigatione enim dignos castigant) sunt tamen interim Deo exosi & abominabiles. Quid enim locustæ sunt, et eruce, & bruchi? Magna nimirum Dei potentia. Quid item fulmina & grando, aliq; quæ nonnunquam per elementa fiunt castigationes? Num igitur amici Dei & filij Dei iudicabuntur? Quibus ipsa ueritas sic respondet: Nouit Deus omnia, etiam ante generationem illorum. Quemadmodum enim de Esau & Iacobo dixit, priusquam hi nascerentur, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: sic etiam eos qui abnegata uera & irreprehensibili Christianorum fide ad contrariam deflexerunt, priusquam nascerentur, perditionis & Satane instrumēta iudicauit. Et licet illic inueniantur, siue hic, nihilominus poena digni deprehenduntur: quod in illis uidere est, qui in captiuitate aut nati sunt, aut postea nascentur. Verumtamen ex his qui Christum abnegauerunt, nascuntur aliquando sancti & boni uiri: quemadmodum ex Esau iustus ille Iob, & martyres ex idololatriis. Verum de his quidem hæc dicta sint. De ijs uero qui religionem propriam & pietatem inter impios custodiunt, quid nam dicere opus est? Non ne admirandi & laude digni sunt? Nec minus de illis sic iudicandū, qui in libertate religionis agunt. Hi siquidē nondum probati sunt, & propterea quales nam sint ignorat: à Deo aut, et illo solo cognoscunt. Illi uero instar auri in fornace puri esse declarantur, quæadmodū illi in Babylone pueri, Nec sanè ad salutē satis effi-

Prouerb. 1.

cax est ipsa dogmatum fides, nisi operibus fuerit temperata. Ostende enim mihi, dicit oraculum, fidem tuam ex operibus tuis, & ego tibi ostendam fidem meam ex operibus meis. Videamus igitur quæ nam opera apud Deum recipiantur, & qui nam hi sint qui Dei meminerunt. num scilicet hi qui in delicijs & libertate uiuunt, an qui in afflictione & miseria? Hic certe haud dubie. Ait enim, Domine in afflictione tui recordati sumus. Et, Qui in lachrymis seminant, metunt in exultatione. Et tribulationes multæ iustorum, mors autem peccatorum mala. Licet enim in hac uita felici successu ferantur, & perinde ac si quis laudetur quod prudens sit, fortis, temperans & iustus, alius uero nihili hæc faciens, pinguem se esse gloriatur & corpulentum: sic de seip[s]is sentiunt miserrimi homines, ac ueris inexhaustisq[ue] diuitijs cõtemptis, illas quas somnia simulant, amplectuntur: & preciosa illa margarita, Christo nimirum, relicta, conchas uel lapillos congregant. Quid autem de oraculo illo prophetico iudicant, quod dicit, Quem diligit Dominus eum castigat, & flagellat quem filij loco adoptat? Christiani itaq[ue] non traduntur tanquam reiecti & deserti à Deo, ut Mahomet aperte testatur: sed ceu filij causa correctionis (ut superius dilucide demonstratum est) & propter aliorum resipiscentiam & utilitatem. Habent enim Christiani, qui inter gentes agunt, patriarchas, sacerdotes, pontifices, per quos sanctificantur, omniaq[ue] quæ Christianis solennia sunt, administrant, in ipsorum quidem utilitatem, in signum uerò quod ab adoptione filiorum Dei non, nec ab illius amicitia exciderint. Agnoscant igitur omnino, quod iusti quidem sapius in manus impiorum tradantur, non ut glorificentur impij, sed ut probentur pii, & auro puriores reddantur. Quid autem de iusto illo Iob dicemus? (omitto enim dicere de patriarcha Abraham, cum & ille ad tempus inter impios conuersatus sit) et sanè de ferreo illo et adamantino Iob interrogo: Num ceu desertus et à Deo reiectus diabolo traditus est? et tot tantisq[ue] malis mobilibus simul immobilibusq[ue] flagellatus est, liberorum scilicet amissione, et proprij corporis afflictione? Diabolus uerò qui iustū flagellabat, num tanquam amicus Dei affligebat hunc, Deo quidem ante generationem huius notum, sanctumq[ue] ab illo iudicatum, hominibus autem ignotum? Quapropter Deus eum in medium statuit instar columnæ et statuæ cuiusdam animatæ, in exemplum et utilitatem posteritatis. Miror sanè nisi de hoc sic quoq[ue] loqui audeant. Inquirendum tamen est, et res ipsa indicat, quales de Deo & diabolo opiniones habeat Mahomet. Summa enim dicendi libertate contendit, etiam daemones saluandos fore, Originem nimirum secutus. Quin etiam in lege à se lata, Alcorrano nimirum, sic inquit: Magna daemonum multitudo cum hæc legi audiisset, admirata est, et propter hoc gauisa est, qui etiam illi credentes salutem consecuti sunt. Quomodo autem aliquis saluari poterit, nisi prius resipiscens opera fecit quæ illum rite cum Deo uniant? Tunc enim in Dei amicitiam recipitur, cum illi unitus fuerit: Deo autem unitus, hæres salutis est, regni cœlorum, uitæq[ue] æternæ. Huiusmodi inquam, de diabolo opiniones concepit filius illius Mahomet, ut quamuis aperte dicere uereatur diabolum Dei amicum esse, reipsa tamen illud affirmet.

IN MAHOMETEM ORATIO

TERTIA.



QVANDO QUIDEM de absurdis quibusdam Mahometis opinionibus diximus superius, inspiciamus nunc quænam de saluatore nostro Christo & uero Deo nostro miser ille sentiat, doceatq. Reuera enim hoc uerum est, Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Hic enim trinitatem negat, Deum tamen esse fatetur creatorem cœli & terræ, angelorum & hominum, omnisq. creaturæ, filium non habentem, utpote cum sine muliere hunc genuisse nō sit possibile, hæretici Carpocratis opinionem secutus, carnalem arbitratus esse Dei generationem. Quapropter etiam dissidia inter Deum patrem & filium esse potuisse existimauit. Quod si impossibile est ut Deus sine muliere filium habeat, dicant etiam illum nec creatorem esse, nec opificem sine proposita sibi materia, iuxta insipientium Græcorum doctrinam. Si uero Deus filium habuerit, etiam dissidia inter illos exoriantur, ut in capite Helmonijm asserit, Iudæos simul & ipsum secutus Carpocratem. Nos uero de his singulatim in apologia diximus, quapropter ut suprà quoq. diximus, non instituimus de his copiosius contendere. Quoniam uero in præsentī huic manifeste contradicimus, audiant quæso Mahometistæ. Mahomet hic Christum nec Deum esse sentit, nec dei filiū, sed nudum hominem, ut & reliquos omnes, sed sanctum, omnibusq. hominibus sine controuersia excellentiorem, ut etiam Nestorius sensit. In capite autem Elnesæ, quod mulieres significat, sic ait, quod Christus Iesus filius Mariæ sermo Dei sit, anima Dei, & spiritus Dei. Incipiamus ergo ab ipsius Mahometis confessione. Quod si ut ad prophetas sermo Dei factus est, & prophetæ illum hominibus annuntiauerunt: sic etiam Christus acceptum a Deo sermonem homines docuit, & propterea, ut Mahomet hunc nominare solet, propheta dicitur, omniumq. maximus, imò ipse Dei sermo, quī sit quod nullus unquam prophetarū sermo Dei dictus sit, sed singuli nominis proprii significationem retinuerint. Quod si autem hæc ratio nulla fuerit, sed si propterea sermo Dei dicitur, quod archangelus Gabriel adueniens uirgini gratia plenæ faustum illud nunciū annuntiāuit, oportebat certe & Samsonem Manosæ filium eodem nomine appellari, quoniam & ipse ex promissione Dei natus est. Angelus enim adueniens, illius generationem exposuit. Quin & Zachariæ filium Ioannem similiter ex promissione natum, sermonem Dei uocari oportet, propterea quod ipsius natiuitas Zachariæ per angelū annuntiata sit. Quandoquidem igitur nec propheta aliquis sermo Dei uocatus est, nec aliquis ex promissione natus: certe nec Christus sermo Dei dicitur propterea, quod angelus uirgini Mariæ salutē dixerit, aut quod is regnum Dei annuntiāuerit. Sed alia quadam ratione, quam ignorauit Mahomet, hoc nomen accepit. Si enim nouisset eum, à blasphemijs certe in illum iactis abstinuisset. Cum enim ex scripturis audiūisset Christum esse sermonem, illud quidem quod dicebatur confessus est, illius uero sensum nec recepit, nec Christum Deum esse confessus est, ne forte duos Deos adorare deprehenderetur. Ecce autem timuit, ubi timor non erat: non enim intellexit substantiarum discrimen, nec ipsam substantiam. Christus enim sermo dicitur, & celebratur, non modo quod mentis & rationis & sapientiæ

k dux est,

dux est, uerum etiam quod omnium causas, id est exempla, quæ etiam id eas dixerunt, æternas nimirum considerationes & consilia in seipso solo præsumpsit, & quod ex eo ipso sermone hoc ipsum quod sermonem habent & angeli & homines acceperunt, & quod per omnia penetrat, ut uaticinia tradunt, usque ad omnem finem. Et præterea quod super omnem simplicitatem diuinus sermo expanditur, & omnino super omnia iuxta illum omnem substantiam excedentem est absolutus. Quandoquidem igitur ut dictum est, neque ut propheta sermo nominatur, neque ex promissione, manifeste nunc patet, quod ceu naturalis sermo Dei Christus dicatur & sit, quapropter etiam filius Dei dicitur & est. Quemadmodum enim sermo mentis effectus est, sic etiam Christus ab æterno, & sine passione, ante sæcula è Deo genitus, filius illius nominatur. Nec enim dicere fas est, sæcula attigisse æternam illam ante omnia sæcula generationem. Num itaque aliquando deprehenditur Deum sermone caruisse, insipientem, impotentem, fontemque siccum aquis destitutum fuisse? Sed quemadmodum Christus sermo Dei nominatur, sic etiam sapientia & potentia dicitur. Et Deus quidem aut antea sermone caruit, insipiens fuit & impotens, postea uero, ut homines solent, sapientiam, sermonem & potentiam assumpsit, tuncque perfectus redditus est: aut cum ab æterno ante omnia sæcula perfectus esset, suum ipsius sermonem genuit. Et si quidem post tempus aliquod aut articulum temporis sermonem ex se progeniuit, quomodo Deus erat antequam qui sermone carebat? Quantulumcunque enim quis à corporibus abstulerit, corpus imperfectum redditur: à naturis autem incorporeis si uel minimam abstuleris portionem, totum perdidisti. Quod si igitur hoc de angelis incorporeis recte dicitur, quanto magis hoc in Deo absurdum erit, qui ab omni incorporea substantia, omni simplicitate & natura supra omnem substantiam exemptus est? Si enim sermonem non habebat, & postea ipsum assumpsit, possibile etiam ut illum perdat quemadmodum assumpsit: (quæ enim apposita sunt ad aliquid, etiam auferri posse constat.) Quod si uero ab æterno & ante omnia sæcula ceu perfectus Deus perfectum quoque suum sermonem genuit, pater qui æternus erat, filium quoque & sermonem suum æternum esse declarauit, & saluator expressa imago & splendor patris est naturalis, & in imaginem hanc semper respiciens pater seipsum semper aspicit: stulte igitur Mahomet tradit, Deum non posse filium habere sine muliere. Hoc idem ceu forte argumentum repetit. In hunc autem (quantum conicio) errorem incidit, quod Deum corporeum esse putaret & propterea supernam quoque illam generationem corpoream esse existimauit. Et fieri potest ut quemadmodum de Deo dixit, quod in ipso non sit accidens, & necessariò neque substantia neque uita, eo quod non comedat, nec spiraret, ita etiam negauerit Deum habere filium. Quandoquidem uero idem ille Mahomet Christum animam Dei & spiritum Dei dilucide dicit, uocatque, concedamus nos quoque rem ita ut dicit se habere. Et si spiritus Dei & anima Dei, creatura esse potest & est, ecce igitur iam contingit ut Deus iuxta Mahometis opinionem aliquando spiritu caruerit, & anima, & per creaturas plene absolutus sit, & quod aut ipse imperfectus seipsum condiderit, perfectumque fecerit, aut alium sui creatorem habeat. En rei absurditatem considera. Si uero Deus nunquam caruit spiritu, nec anima, sed his semper fuit præditus: sequitur, quod Christus semper, non secundum humanam naturam, sed diuinam, cum Deo fuerit, siue sermonem siue sapientiam siue poten-

tiam

riam hunc nominaueris. Semper inquam ex Deo est, & cum eo. Sapiens
 enim nunquā sine sua est sapientia, neq; robustus sine suo robore, neq; mens
 sine sua ratione, ut nec sol sine suo radio. Si igitur hunc animam siue spiri-
 tum Dei dixeris, eundem etiam sermonem esse dicere licet. Si enim animam
 Deus habuerit, præstantissima in illo pars ipsa anima esse deprehendetur.
 Et uide, ex ipsa ueritate, imò ex ipsa Mahometis confessione demonstratum
 est, Christum eiusdem & unius cum Deo naturæ esse, & eundem Deum pa-
 trem habere genitorem ab æterno ante sæcula, filiumq; Dei esse genuinum,
 & Deum. quemadmodum ipse in Euangelijis sic ait, Ego & pater unum su- Ioan. 10.
 mus: id est, unus Deus, nō secundum personas, ut dicit Sabellius, sed secun- cc
 dum unam eandemq; diuinitatem. Et Dei ille contemplator Moses ait, In cc
 principio creauit Deus cælum & terrā. Et propheta Dauid, Omnia fecisti cc
 in sapientia. & Sermonem Domini cœli firmati sunt. Huius etiam filius Solo Psal. 32.
 mon, admiratione omni dignus: Deus in sapientia fundauit terram, cœlos Prouer. 3.
 autem parauit in prudentia. Eloquentissimus autem ille Esaïas, Deus æter-
 nus qui parauit extrema terræ. Beatus uero Ioannes Zebedei filius, (quem
 etiam tonitruī filium Dominus nominauit, eo quod supernam illam gene-
 rationem tonitruī clarius orbi ebuccinauerit) in Euangelio sic ait, In princi- Ioan. 1.
 pio erat sermo, & sermo erat apud Deū, & Deus erat ille sermo. Omnia per cc
 illum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. Viden' quomo-
 do propter temporis importunitatem prophetae obscurius locuti sint, Ioan-
 nes autem clare, aperto (quod aiunt) capite altum exclamauerit: Et uete-
 rum quidem prophetarum alius sermonem, alius sapientiam, alius pruden-
 tiam, alius creatorem hunc nominauit: Hic uero Deum, non cælans arcanū
 hoc, quod propter temporis importunitatem tamdiu latuerat, cum nōdum
 fas iustumq; esset uelum auferri. Quin & ipse filius Dei & Deus quasi per
 ænigmata annūciatus esse uidebatur: quapropter tonitruī filius hoc, In prin-
 cipio erat sermo, &c. clarius prædicauit. Et quemadmodū sol densissima nu-
 be & tempestate tectus, obscurus est, propriam tamen lucem suam penes se
 habere uidetur, tempestate uero soluta & puro aëre reuerso omnibus radios
 suos copiosissime immittit, ita etiam mea de sermone & filio Dei fertur sen-
 tentia. Deus enim existens uerus ante sæcula, filius Dei, & creator omnis
 creaturæ, (quemadmodum in superioribus Apologijs, & in præsentī quoq;
 demonstratum est) latebat tamen sub nube ignorantia, & idololatriæ tem-
 pestate, cum patre & spiritu. postquā autem uer apparuit, id est huius in car-
 ne administratio, & secundum carnem ex muliere natus est, sancta scilicet uir-
 gine Deipara Mariā, tunc apparuit gratia Dei omnibus salutaris hominib.
 & adorauit creatura creatorem suum, solumq; uerū Deum glorificauerūt,
 patremq; Domini nostri Iesū Christi, & ipsum filium & sermonē patris, san-
 ctumq; & uiuificantem spiritum, unā uidelicet sanctam, consubstantialē,
 indiuisam & inconfusam trinitatem, unum nempe Deum. Et tunc uisa est
 Christi gloria, ueluti gloria unigeniti à patre. Et tunc emisit diuinos suos ra-
 dios. tenebrasq; ignorantia illuminauit, frigidasq; & mortuas animas calo-
 re fidei uiuificauit.

Præterea Mahomet Carpocratis hæretici opinionem secutus, Christum 4
 ex uirgine natum sine uirili opera confitetur, Deum uero & Dei filium esse
 negat. Duobus hic argumentis usus. Quod nec Christus hoc unquam de se
 dixerit. Et quod Iudæis dixerit, adore Deum meum & Deū uestrum, Do-

minū meū & Dominū uestrū. Impij autē scopus unus semper est, ut pro uirū
sua persuadeat cunctis hominibus ut credant Christum nec Deum esse, nec
Dei filium, sed sanctū quidem, & prophetā omnibus prophetis superiorē,
hominemq; cunctis hominibus excellentiorem, Deum uero nequaquam.
Stultus autem hic diabolum imitatus, homines contra Christum persuade-
re conatur. Quemadmodum enim is omni modo conatur singulos homi-
nes seducere, & uel fide uel operibus à Deo alienare: sic & Mahomet omni
studio in hoc unum intentus uidetur, ut omnes homines à uero Deo quā
longissimē abducatur, partim quidem fide, partim uerò operibus: Deum au-
tem adorare docet, quem sua ipsius ratio effinxit. Et dæmones quidem uiso
Domino, ipsum Dei filium uel nolentes confessi sunt, (nō enim ut uerū adō-
ratores hunc confessi sunt, sed ut hi qui ueritatem occultare non poterant,
dixerunt, Quid nobis tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad crucian-
dum nos?) Mahomet uerò dæmones impietate superat, qui Christum nec
Dei filium, nec iudicem esse affirmet. Sed ad illum Esaías dixerit, Cū diabo-
lo corrupta est sciētia tua cum decore tuo, &c. Et meritō sanē de Mahomete,
discipulisq; suis dicat aliquis, gentem esse quæ consilium amiserit, & in qua
non sit scientia. Nos uerò sic dicimus: Quod si fides (ut scriptura docet)
sine operibus mortua est, multo magis opera sine fide mortua sunt. Vbi ue-
rò nec fides nec opera præstō sunt, quid nam illic iudicandum est? Quemad-
modum enim corpus sine anima mortuum est, sic & anima sine fide & ope-
ribus. Si enim fides adfuerit, licet uulneretur anima, sanationis tamen uias
habet, per poenitentiam scilicet & opera. Fide autem absente, omnis actio
aut uirtus, quæ in speciem esse uidetur, uana est, & inanis. Fide enim præ-
sente etiam uirtus adest, licet aliquando uirtutis defectus, id est peccatum
oboriatur. Vbi uero fides non est, nec uirtus est. Vbi autem uirtus non fue-
rit, nec illius defectus est. Vbi igitur uirtus non est, nec fides est, nec pecca-
tum, sed nuda & mera impietas. Quapropter & Esaías ait: Nisi credideritis,
non intelligetis. Fides itaq; & spes eorum est quæ non uidentur, nō eorum
quæ demonstrantur: sed imprimis donum Dei est fides illa Christianorum
in sacrosanctam trinitatem. Quod enim uidet aliquis, cur sperat? Et quod ui-
det aliquis, cur credit? Verumtamē quemadmodū apud nos sol omnia quæ
cunq; contingere potest, illuminat, & lucem habet in uniuersum mundum
uisibilem, multiplicem, sursum & deorsum priorum radiorum splendorē
dispargens: & si cui non adfuerit, non propter huius illuminatoriae uir-
tutis infirmitatem hoc fit, sed propter uisus incommoditatem: multa enim
quæ talia sunt, radius solaris transiens non illuminat, cum alia illuminet: sic
etiam rationalis ille iustitiæ sol Christus, in se credentes luce implet rationa-
li, omnemq; ignorātiā & errorem ex animabus, quibus inciderit, expellit,
& uitiosos illarum oculos purgat. Et quemadmodum ignorantia errantes
& seductos dissipat hinc inde, sic rationalis lucis præsentia eos qui illuminā-
tur colligit, & in unum coniungit. Quapropter ipse Christus inquit, Ego
sum lux mundi. Et qui in me credit, non ambulabit in tenebris: errorū nem-
pe: sed habebit lucem uitæ. & reliqua, quæ oratio nostra paulo post exponet.
Quoniam igitur in capite Helmaida, ut dictum est, duabus cōtra Christum
demonstrationibus innititur Mahomet, ostendens hunc Deum non esse,
eo quod Christus nusquam dixerit se Deum esse: tum quod Iudaïs præce-
perit, Adorate Deum meum & Deum uestrum, Dominum meum & Do-
minum

minum uestrum : agedum de prima iam uideamus, dein Deo uolente etiam secundam discutiemus. Incipiamus itaq; ab ipsa Mahometis confessione. Hic Christum sermonem Dei, animam Dei, & spiritum Dei, ut dictum est, uocat. Item quæ de Christo & apostolis in Euangelio describuntur, iusta, sancta, perfecta & uera esse cõfitemur: & bene. Veritas enim Domini manet in æternum. A sermone quippe Dei mendacium exire nequit: idem enim esset dicere Deum non esse Deum, & ueritatem mendacium, lucem uel tenebras. Mahomet igitur absurditate rei intellecta, ad hoc cõfugit, Christum nusquam de se quod Deus sit dixisse. Nos itaq; in prima, secunda & tertia Apologia copiose simul & clare demonstrauius, ab ipso Adamo usq; ad Christi generationẽ, quod prophete omnes uaticinati sint, quod patres uiderint, quod ipse Deus & pater de Christo locutus sit, & quod manifeste citraque omnem controuersiam demonstratus & declaratus sit Deus & Dei filius, & filius hominis. Post baptismum uero Ioannis, & mortem illius, ipse etiam Christus regnum Dei prædicare cœpit. Sed quod inter prædicandum non frequenter exclamauerit, Ego Deus sum qui uobiscum loquor, uerum est: quemadmodum nec rex obambulans clamat, Ego rex sum: uerum tamen ex magnificentia & gloria authoritatis & potentiae illius omnes hunc a seruis possunt discernere: sic etiã in Christo fit. Quamuis enim ore suo nõ frequenter dixerit, Ego Deus sum: operibus tamen hoc idem demonstrauit. Neq; tamen suam diuinitatem occultauit, neq; etiã Deum patrem suum: nec etiã illos inhibuit, qui se & Deum esse, & Dei filium confessi sunt. Nathaniel enim dicens, Tu es filius Dei, tu es rex Israël: non reprehensus est, ut hi qui Lycaoniae Paulum & Barnabam deos esse sentiebant, ipsisq; tanquam dijs sacrificaturi erant, increpati sunt ab ipsis dicentibus, Desistite à re tam absurda, nos etenim homines sumus ijsdem quibus & uos malis obnoxij: & priusquam loquerentur, uestimenta sua dilaniauerunt. Verum Nathanielis confessio recepta simul & laudata est. Adhæc Domino discipulos suos interrogante, Quem nam me dicunt homines esse filium hominis: cum non opus haberet hæc interrogare, qui omnia priusquam ipsi nascerentur, iam antè nouerat: sed cum illos in sublimiorem cognitionem uellet inducere. Discipulisq; uarias aliorum sententias de illo exponẽtib; Petrus etiam adiiciens, Tu es Christus filius Dei uiuentis: non audiuit à Christo, Erras o Petre, ne erres, magister enim tuus sum, audi & agnosce ueritatẽ cum omnibus his, non sum filius Dei, impossibile enim est ut Deus filiũ habeat. Sed quid? Dicit illi Christus, Beatus es Simon fili Iona. Quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est, confirmans omnino illius sermonem. In gratiam uero & præmium ueræ & indubitatae confessionis, dedit illi clauẽ regni cœlorum. Item octauo post Christi resurrectione die, cum Thomas Christi manus latusq; contrectauisset, & cognouisset hunc sine omni controuersia esse Christum, altum exclamauit, Dominus meus, Deus meus. Quid uero Christus ad Thomam? Quoniam uidisti me, credidisti. Beati qui non uident, & credunt. Et hæc quidem illi tradiderunt. Videamus uero ea quæ Christus de seipso protulit. Amen Amen dico uobis, inquit, uenit hora & nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiã filio dedit, ut uitam habeat in seipso. Et potestatem dedit illi ut faciat iudiciũ: quia filius hominis est, Ne miremini illud: Quoniam ueniet hora, quãdo omnes

Act. 14.

Ioan. 5.

k s qui

„ qui in monumentis sunt, audient uocem eius: & egrediētur hi quidem qui
 „ bona fecerunt, ad resurrectionem uitæ: qui uero mala operati sunt, in resur-
 „ rectionē iudicij. Et rursum: Amen amen dico uobis, qui credit in me, habet
 uitam æternam. Quid uobis uideretur? Num Christus se Deum dicit, & Dei
 filium, an non? In eo certe quod dicit, Venit hora quando mortui audiēt uo-
 cem filij Dei, ostēdit Deū habere filium, qui est ipse Christus. Illud uero, Au-
 dient mortui uocem eius, & uiuēt: ostendit eū Dominū esse, & potestatē ha-
 bere uitæ & mortis & nunc & semper. Quemadmodum enim pater uitam
 habet in seipso, sic & filius. Cū uero ait, ad faciendū iudiciū: secundū huius
 aduentum significauit, & iudiciū quod facturū est, quemadmodū in secun-
 da Apologia luculēter demonstratū est. Eo autē quod dicit, Quia filius homi-
 nis est: ne miremini hoc. Veniet enim hora, qua hi qui in monumētis sunt,
 audient uocē eius, & exhibunt in resurrectionē, iudiciū & retributionem.
 Seipsum Deum esse ostendit, sed etiā hominē. Hæc enim omnia Dei opera
 sunt. Quapropter & uetus scriptura Theologiæ nomen accepit, utpote quæ
 Dei sermones contineat: noua quoq; idem nominis habet, cū & ipsa simili-
 ter eosdē cōprehendat, imprimis uero Theurgia uocatur, eo quod Christus
 opere & factis compleuerit, quæ olim à prophetis erant prædicta: & summa
 cum bonitate administrauit ea quæ inter nos humilia erant, cum diuinis su-
 is supremē cōiungens, secundū patris bene placitū & spiritus cooperationē.

„ Vnde meritō sanē dixerimus, Magnifica sunt opera tua Domine, omnia fe-
 cisti sapienter. Cum itaq; Christus Deus sit, ut demonstratum est, & Dei fili-
 us, est etiā homo, hominisq; filius secundū carnē, & prædicatus est à condi-
 tione mūdi, & apparuit ex uerbis prophetarū & uisionibus, quin ipso Deo
 patre illud de ipso testāte. Tempore autē hoc postulante, Christus hoc ipsum
 dilucide declarauit uerbis simul & operibus, omniāq; comprehendens di-
 xit: Qui credit in me, habet uitam æternam. his inquam, diuīsit uitam animæ
 ab hac corporali. Hæc enim ubi ad tempus uīsa fuerit, transit: animæ autem
 uita sempiterna est, quemadmodū & mors illius. Nihilominus tamē corpus
 illud corruptibile & mortale Creator huius, Deus nimirū, non derelinquet
 in morte & corruptione: sed postquam illud incorruptibili & immortalī na-
 tura induerit, integri & immortales resuscitati, iuxta oraculum, cum Deo eri-
 mus. Per ipsa igitur uerba quæ antea sapius locutus est, nihilq; minus ex his
 quæ nos nō adscripsimus, Christus seipsum manifeste Deum & hominem
 esse declarauit. Cæterum cū illi qui à natiuitate sua cæcus extiterat, sanitatem
 & uisum restituisset, cū ille iam uideret, sic ad eū dixit, Credis ne in filiū Dei?

„ Ille uero ait, Et quis, nam est Domine ut credā in illum? Dixit autē illi Iesus,
 Et uidisti eum, & qui loquitur tecū, ille est. Ille uero dixit, Credo Domine, &
 adorauit illum. Cæterū Mahomet quosdam accusans dicit, Reiecerunt ea
 quæ non intelligūt, nec possunt enarrare. Hoc ipsi imprimis cōtigit, cū Chri-
 stum negauit esse Dei filium, nec incarnatum credidit. Propter immensam
 enim stoliditatem illud negauit. Quin & trinitatis mysterium non admisit.
 non enim poterat personarum discrimen, ut dictum est, sine substantiarū di-
 scrimine consistens intelligere. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua à me,
 multum confortata est. non potero ad ipsam. Quid enim aliud est quàm in-
 comprehensibilis & intellectu impossibilis Dei cognitio, quæ ignorantiae
 confertur propter summam illam præ omni cognitione mundana excellen-
 tiam? Ignorantia enim Dei non secundum priuationem, sed excellentiam
 dicitur,

dicitur. Propter excellēs enim & inaccessibile lumen Dei, illud tenebras no-
 minauerunt. Quod enim uideri nequit, à tenebris ferè nihil differt. Posuit e-
 nim, inquit, tenebras absconsionem sui. Verum etiā Dei sapientiam & sci-
 entiam, omnem angelorum hominumq; excedentem intellectum, quæ nec
 ratione nec sermone explicari potest, Theologi stultitiam uocauerunt. Qua
 propter etiā sermonis Dei incarnationem illi iisdem Theologi uanitatē di-
 xerunt, cum plena sit, imò abundantissima sapientia, uirtute & salute. Si igitur
 apud Theologos mirabilis facta est Dei scientia, propter incomprehen-
 sibilem illam rationem, siq; agnoscetes infirmitatem suam confessi sunt, di-
 centes se non posse ad ipsam, quomodo uel uestigium cognitionis diuinæ
 inueniri liceret apud impietatis & mendacij inuentorem? Et qui cibos quos
 comedit ignorat, quo nempe modo in humores diuidantur, Deum conatur
 inuestigare. Oculis igitur animæ & mentis suæ oculis, non cognouit solē
 iustitiæ: quapropter etiā reprobauit ipsum iustitiæ solem, filium scilicet &
 sermonem Dei, cumq; hoc patrem simul & spiritum. Qui enim filium non
 habet, inquit Saluator, neq; patrem habet. Qui uero nec filium nec patrē ha-
 bet, necessariò etiā spiritu sancto caret. Cum hæc igitur ita se habeant, impie
 reuera locutus est Mahomet, qd Saluator nihil in uniuersum de se dixerit,
 quod Deus sit, uel Dei filius. Verum de his quidem sic. Nunc autem secun-
 dam inspiciamus Mahometis demonstrationem, qua dicit Christum cū lu-
 dæis disputantem sic dixisse, Adorate Deum meum & Deum uestrū, & Do-
 minum meū & Dominū uestrum. Nos itaq; antè de Mahomete diximus,
 quod nonnunquam quidem impudenter mentiatur, nōnunquam uero ue-
 ritati falsum admisceat: quod idem in præsentī hoc argumento facit. Hunc
 enim sibi finem proposuit, ut pro uirili sua uniuerso mundo persuadeat, ut
 Christum nec Deum nec Dei filium esse confiteantur: quapropter etiā hic,
 quicquid in mētem uenit, loquitur. Præcipue autem falsum est, quod ad lu-
 dæos Christus hæc dixerit: deinde Christi sermo etiā talis non est. Cæte-
 rum post resurrectionem causa futuræ suæ assumptionis dixit discipulis su-
 is, Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, & Deum meū & Deum
 uestrum. Et quemadmodum in multis alijs Christus & Deus & homo de-
 claratur: ita etiā in hoc ipso sermone. Cum enim Christus hoc dicit, Ascen-
 do ad patrem meum & patrem uestrum, ostendit uerum illius patrem De-
 um esse, & Christum eiusdem esse naturæ & substantiæ. Quapropter distin-
 ctim dixit, Ascendo ad patrem meum. Si enim ipse alijs tātummodo similis
 esset, in genere hanc locutionem in prima persona protulisset, dicens, Ascen-
 do ad patrem nostrū. Cum uero distinctim dicat, Ascendo ad patrem meū,
 in prima persona, deinde Et patrē uestrū, quasi in secunda: nihil aliud omni-
 no dixit, nec aliud significauit q̃ quod ipse Christus natura sit Dei filius: aliq;
 uero omnes, gratia. Sicut & illud, Ego dixi Dñi estis, & omnes filij altissimi.
 Eundē igitur similē modū hoc notat, Deū meū & Deū uestrū. Et quod ceu
 homo hoc dixerit, Deum meū, per omnia clarū est. Verū neq; hoc similiter
 ut omnes homines dixit. De omnibus enim sanctis hominib. dicit, Deū esse
 deum ipsorū, per gratiā scilicet: ut cum dicitur, Deus Abrahā Isaac & Iacob,
 & his similitum. Prius enim mundati & abluti à proprijs peccatis, & miseri-
 cordiæ uasa facti, gratiam Dei suscipiunt, & filij Dei redduntur, Deusq; illo-
 rum Deus esse dicitur. In Christo autem non sic, sed Deus pater illius esse
 dicitur. Quapropter proles ex persona patris est, & una natura, una substan-

Ioh. 20.

Psalm. 82.

tia, diuinitas & potentia patris est & filij. Deus uero Christi esse dicitur,
 propter unionem filij cum eodem cognomento secundum substantiam, nō
 secundum sanctorum cōsuetudinem. Quare etiā de hoc distinctim dixit,
 Ascendo ad Deum meum & Deum uestrum. Vides, quomodo ea quæ hu-
 milia in Christo sunt, sensum habent magnum, eximium & admirandum.
 Ex his ergo, quæ Christus quidem bene locutus est, male uero citauit Maho-
 met, conitatur Christum Deum esse & hominem. Negat præterea Mahomet
 Christum filium Dei esse & Deū, negat etiā quod incarnatus sit, nudum
 uero dicit hominem secundum Nestorij sententiam, & ex uirgine natum:
 sanctissimum uero esse omnium hominum, sapientem, & prophetam omni-
 um prophetarum maximum. Et manifeste hunc hominibus excellentiorem
 esse dicit, Deum uero Deique filium non esse. Cum itaque uniuerſa secundæ &
 tertiæ Apologiæ tractatio in hoc uersetur, ut ostēdatur, Christū & Deum es-
 se & Dei filium, & quod Deus existens extremis temporibus ex sancta uirgi-
 ne assumpta carne homo factus sit perfectus, quemadmodum & homo per-
 fectus est: superuacaneum & nimis longū uidetur fore, si eadem rursus ag-
 gredieremur. Illic enim manifeste demonstratum est, Christum & Deum esse
 & hominem. Rursum dicit Mahomet, Non Christum à Iudæis occisum
 & crucifixum esse, sed aliū quendā illi similem: & quod per imaginationē
 falsam uideatur, Christum esse crucifixum, Manicheorum opinionem secu-
 tus. Quemadmodum hoc eius studiū esse percipitur, quod omnibus persua-
 deat ne Christum Deum Deique filium esse admittant: ita etiā omni studio in
 hoc est, ut illius incarnati omnem administrationē subuertat, simul & illius
 mortem. Nos itaque de eodē in secūda Apologia diximus, multisque argumen-
 tis & demonstrationibus euicimus, quod Christus Deus & Dei filius perfe-
 ctusque homo sit. Verumtamē etiā nunc in præſenti sic dicimus. Homo cum
 per gratiā Dei imago esset, diaboli inuidia instigāte, Dei præceptū transgreſ-
 sus, maledictionē à Deo accepit, & paradiso eiectus est, mortemque acquisiuit.
 Filius uero Dei, imago Dei naturaliter existens, eam quæ secundū gratiam
 erat Dei imaginē induit, id est humanā naturā, ipsamque saluauit, & in pristi-
 nā beatitudinē restituit. Insuper quemadmodū oratio per linguę instrumen-
 tū ipsius animi meditationes exponit: sic etiā sermo Dei patris, per carnē pa-
 tris sui cōsilia reuelauit, illiusque diuinitatē. Et quemadmodū rege aliquo unā
 domum populosissimæ ciuitatis inhabitante tota ciuitas hostibus terribilior
 redditur: sic Christo unū inhabitante corpus, omnis humana natura diabo-
 lo formidabilior facta est. Et hoc ex martyribus & sanctis clare colligit, qui
 mortē ceu rē nihili & somnū iudicauerunt, dæmonibus uero ceu seruis suis
 præceperūt. Sicut igitur occultare conatur, quod Christus Deus & Dei filius
 sit, sic etiā incarnationē illius, quin & mortē & resurrectionē huius obscura-
 re nititur, & propterea illū dicit nō esse crucifixū. Caterum hoc manifeste fal-
 sum est. Et primò, quod si nō crucifixus est, cuius rei gratia Christiani in Chri-
 stū rē finxerūt iniuriolissimā? Crucis enim mortē inhonestā & infamem es-
 se ducebāt, & propterea infelices Iudæi Christū dominum gloriæ hoc mor-
 tis genere condemnauerūt. Verū intelligāt, quod per crucis trophæū & salu-
 tarem mortē, quæ ipsa etiā Dei infirmitas dici solent, dissolutæ sint omnes
 malæ & aduersæ potestates. Per crucē tenebras mūdi depulit, & lucē scientiæ
 reduxit. Per crucē & mortē illius crux cōfracta est, nec amplius mors est, nec
 diaboli tyrānis, Et corpus quidē Christi mortuū est, sepultū est, & resurrexit:
 diuini-

diuinitas uerò illius passionis expers permansit. Quemadmodum enim regis mandatum in charta descriptum, etiam charta corrupta incurrptum & inuolatum permanet: sic etiam in Christo cōtigit. corpus quidem illius corruptionem suscepit, & mortuum est, corruptionem uerò absolutam minime: diuinitas autem illius passione omni caruit. Deus enim non patitur. Secundò, ipsi etiam Iudæi omnes Christi mortem testantur. nam dicunt se illum ceu maleficum occidisse. Tertiò, non in abstruso & abscondito loco mortuus est, ut mors illius celeretur, & unà cum morte illius quoq; resurrectio: sed secundum diuinā ordinationem mors Domini in tempus paschæ incidit, ut iuxta consuetudinem omnis Iudæorum multitudo congregaretur, duodecim scilicet tribus: omnibusq; mors Christi innōtesceret, ne forte locum inuenirent aliquem, qui Saluatoris mortem cuperēt celare, ut in præsenti conatur Mahomet. Quartò, quod non morte naturali obiit, sed Iudæis mortis suæ arbitrium permisit: quemadmodum generosus athleta non ipse concertatorem & colluctatorem eligit, sed cum uno quolibet congreditur: sic etiam Christus, qui solo uerbo in terram prostrauerat quærentes se, omnem potestatem Iudæis permisit, qui & ipsi crucis mortem elegerunt, ignorantes miser etiam mortem hanc prophetiæ figuram implere. Dauid enim inquit, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Quid nam hoc uaticinio innuēte? Non aliud certe, quam quod ueluti angulus duos coniungit & colligat parietes, unumq; facit: sic & Christus, quem scriptura petram uocauit, quam reprobauerunt, & ceu inutilem reiecerunt, nulliusq; precij ædificatores Iudæi, qui sanè confirmauerunt Dei oracula in ædificationem & salutem gentis suæ: hic inquam Christus factus est in caput anguli, id est coniunxit uetus Testamentū, & gētes, & his utrinque coniunctis unam fecit domum in habitaculum Dei: & extensis in cruce manibus, distātia inter se collegit, et in unum nouum hominem unamq; fidem cōstituit. Sed & aërem quoniam princeps aëris infecerat diabolus, sanctificauit Christus per suum in crucis summītatē ascensum. Poterit uerò aliquis & hoc dicere, quod Christus non mortuus sit, ea qua Ioannes & Esaias morte obierunt, (ē quibus ille quidem capite truncatus, hic uero serra lignea medius dissectus est) sed corpus saluum & integrum conseruans, docuit hoc facto nos, quod ecclesiam, quia corpus Christi est, non liceat maleuolis in diuersas partes discindere. Insuper dicit, Deum ad se, id est in cœlos uocauisse Christum, deinde uerò & ipsum moriturum: hæreticis Donatistis cōsentiens, quæ hæresis Dei de Christo confessionē destruit. Quod enim in cœlos assumptus sit Christus, testatur, nec eundē negat denuò uenturum. quod uero ceu Deus & iudex uniuersæ terræ uenturus sit, abnegat: sed instar Heliae & Enoch Christum uēturum esse prædicat. Illius morte autem antè negata, nunc dicit etiā Christum moriturū, ubi Antichristum occiderit. Quoniam uerò superius sæpe & multifariam de Christo diximus, sufficiunt ea quæ dicta sunt, in tantæ impietatis cōsutationem & solutionem. Et hæc sanè sunt quæ de Christo à Mahomete sunt tradita. De sancta uerò Maria uirgine & Deipara dicit, quod Christiani illam in deos referant. Quoniam uerò etiam de hac absurditate in tertiā Apologiā diximus sufficenter, plura non dicemus: ea enim quæ dicta sunt, huc sufficiunt. Item in capitulo Amram, de uirgine sancta Maria Deipara dicit, eam filiā esse ipsius Amram, qui pater est Moysi & Aaronis. Quemadmodum etiam in capite

Matth. 21.

7

8

píte Mariam clare dicit, Christi matrem Mariam Mosi & Aaronis sororem fuisse. Quod sanè Amram Mosi & Aaronis parens fuerit, uerum est. Cuius autem filia sit Deipara uirgo, & è quibus nata, omnibus manifestum est. Mosi enim soror Maria in deserto mortua est. Annis autè ab hinc elapsis mille quingentis nata est Deipara uirgo. En tam scite stultus hic in toto opere suo ueritatem obseruat.

IN MAHOMETEM ORATIO

QVARTA.

Prouer. 18.



LMPIVS, ut admirandus ille Solomon testatur, cū in profundum peccatorum inciderit, contemnit illud. Et quis impius magis ipso Mahomet? Et quod nam peccatorū profundum est, quæ deniq; tenebræ, in quas infelix hic non inciderit? Inter alia enim figmenta & prodigia falsa, etiam hanc uisionem finxit nefandam, quæ uerbotenus apud illum in Capite filiorum Israëlis talis legitur: Laus illi, qui fecit transire seruum suum unius noctis tēpore ex oratorio Elarā, quod est templū urbis Mechæ, usq; ad oratorium longissime distans, templū scilicet sanctū in Hierusalem, quam benediximus. Quodam die cum Mahomet iuxta tempus constitutū cecinisset, dixit hominib. Intelligite homines. Cū heri à uobis discessissem, uenit ad me post uespertinam psalmodiam angelus Gabriel, dixitq; mihi: Mahomet, Dominus præcipit tibi ut illum inuisas. Cui dixi, Et ubi uidebo illum? Et respondit Gabriel, In eo loco quem inhabitat. Et tunc iumentum adduxit mihi maius quidem asino, mulo autem minus, cui nomen Emparak. & dixit ad me, Conscēde hoc, & ad domum sanctam pergito. Iumentū uero à me iam ascēsurus aufugit. cui dixit angelus, Consiste, Mahomet enim is est qui te conscendet. Et respondit iumentū, Num in huius gratiam sum missum? Respondit uero Gabriel, Ita. Et dixit iumentum, Nequaquam ut me conscendat admisero, nisi prius pro me Deum orauerit. Ego autem pro iumento Deum oraui, & conscendi illud: quod me insidente, gradu molli incedebat, ungulam suam in horizontē uisus fui super infigēdo: unde minori temporis interuallo, quàm lapidis iactus ab solui possit, ad domum sanctam peruenimus unā cum Gabriele angelo, qui duxit me ad rupem quādā, quæ erat in domo Dei Hierosolymæ. Et dixit mihi Gabriel, Descēde, quoniā de petra hac cælum petes. Et descendī. Angelus uero Gabriel circulo quodam ad rupem alligauit iumentum Emparak, & me humeris suis sublatū ad cælum usq; portauit. Quò cum peruenissemus, pulsauit fores Gabriel. cui dictum est, Quis es? Respondit is, Ego sum Gabriel. Et rursus dictum est illi, Et quis tibi comes? Respondit is, Mahomet. Dixit rursus sanitor, Num in huius gratiam ablegatus eras? Et dixit Gabriel, Eram. Quo dicto, portam nobis aperuit, & uidī turbā angelorum, quibus bis incuruatis genibus preces obtuli. Post hæc uero suscepit me Gabriel, & ad cælum secundum perduxit, cuius interuallum à primo erat iter annorum quingentorum. Et quemadmodum apud primum cælū fores pulsauit, responsumq; accepit: eadem ratione ad cælum usq; septimum peruenimus, in quo uidere licebat angelorum turbam, quorum singuli millenis uicibus toto mundo maiores erant, & quibus quilibet septingēta millia habuit capita, & in uno quoq; capite septingenta

tingenta myriadum ora, & in unoquoq; ore mille & septingētas linguas laudantes Deum septingentis myriadum idiomatis . Et uidit quendam angelum lugentem, causamq; luctus sui inquisiuit : quam hic respōdit peccatum esse. Ipse autem intercessit pro illo. Et sic me, inquit, Gabriel alteri cōmisit angelo, qui idem alteri, & sic deinceps, donec corā Deo & tribunali ipsius confitit. Et tetigit me manu sua Deus inter scapulas, donec frigus manus sue penetravit ad medullam spinæ meæ. Et dixit mihi Deus, Imposui uota tibi & populo tuo. Descendenti uero mihi ad cœlum quartum usq;, consuluit Moses ut redirem ad Deum, alleuiaturus populum qui ad uota hæc sufficere nullo modo posset. unde primo reditu remissionem decem uotorum impetraui: quin in tertium quintumq; reditum usq; ita uotorum numerus imminutus est, ut paucissima superessent . Dicente autem Mose, populum nec hoc modo ferre posse, me aut toties ad Deum reuertí pudebat, nec amplius adi, sed consensu iumento Emparak, in ædē ciuitatis Mechæ festinās reuersus sum . Tēpus uero omniū horū minus erat q̄ decima noctis portio . A Mahomete uero hanc uisionem enarrantem, multa defecerunt hominum millia, qui dicebant illi, Ascende hodie in cœlum nobis uidentibus, ut angelos occurrentes tibi uideamus. Nonne tuum ipsius agnoscis mendacium? Et dixit Mahomet: Laus Deo meo. Num ego alius quispiam sum quàm unus hominum, & apostolus? Maiores uestri miraculis nō crediderunt, nec uos isdem creditis: nec credetis unquam, nisi per gladiū . Et quid nam dicat aliquis de falsa hac & absurda uisione? Ex ipsius enim Mahometis uerbis cōuincitur . Is enim est qui dixit, cum spumans hinc inde uolueretur, quod uenientis ad se Gabrielis angeli à Deo missi aspectū sustinere nō posset, & propterea cadere exanimi similem, audire autem se angeli sermones ceu tintinnabulum æneū resonans. Qui igitur unius angeli aspectū sustinere non potuit, quomodo tot angelorum splendorē potuit intueri? quin etiā curiosius de his inquirere, tot capita numerare, & tot intra labia illorū linguas, tum etiā tam uarias hymnorū Dei uicissitudines et idiomata discernere? Non enim Gabriel soli se antepōnit, sed etiā omnibus his ad quos Gabrieli nō permittēbatur ingredi. sed tanto illis erat inferior, ut ipsum Mahometē alteri angelo cōmitteret, qui & ipse alteri, & sic deinceps se per singulos in angelorum turbā peruenisse, quos & ipsos tandē transcenderit, donec ad Deū perueniēs mutuo cū illo usus sit colloquio. Ad hæc se non modo omnibus his præfert, sed etiam orantē se pro illis inducit. Cesso nūc dicere de magno illo Dei spectatore Mose, quem, ut ipse dicit, in quarto cœlo conspexit, cū ipse ad septimum usq; ascēderit, & ad Deum usq; peruenit, cumq; illo sit collocutus. & post hæc egressus sit, & descenderit ad cœlum quartum, ut dictum est: ubi & in Mosē incidit, & hunc quoq; illi cōsuluisse, ut reuersus oraret Deum pro populo, uotumq; redderet leuius, populo nimirū infirmiore ad hoc existente. quo cōsilio usum ad Deum rediisse, & hæc orauisse ab illo: quod etiam illi concessum sit, uoti q; pondus alleuiatum. Cum uero Moses illum cogeret, denuò, et sic quinq; uicibus ad Deum rediisse, uotumq; denuò esse imminutum . Mose uero neq; sic contento, sed suadente ut denuò reuerteretur, uoti q; remissionem maiorem impetraret, se non annuisse, sed consensu iumento suo Emparak, in locum suum pristinum perrexisse . Inspice quæso mendacium omnis ignorantiae plenum . Deum, quem & ipse Mahomet creatorem cœli & terræ esse confitetur, corporeum facit, non incorporeum . Nu-

men autem incorporeum est, quantitate caret, & magnitudine, nec specie ulla circumscibitur. Quod cum natura sua propria tale sit, quomodo ex membris consistet? Si quis enim hoc concesserit, quomodo incorporeum esse intelligitur? Quod enim figuram habet, omnino & quantitati subiacet: quod uero quantitatem habuerit, locum habeat oportet: quod autem in loco est, necessario circumscibitur. Quomodo autem aliquis hæc corporea & corporis propria, sanctæ illi & incorporeæ naturæ Dei tribuerit, qui modo ratione non careat? Et patriarcha quidem Abraham in ueteri illa Dei apparitione, seipsum terram & cinerem esse reputauit, dixitque. Daniele autem, qui talis tantusque erat, uidente angelum, conuersa est gloria ipsius in corruptionem: id est, paulisper uitam suam abiecit. David autem dicit: Qui in terram despiciens, ipsam tremere facit. Mahomet uero omnibus angelicis uirtutibus superior factus, immediate cum Deo collocutus est, & pro angelis & uniuerso mundo preces obtulit, & uotis suis potitus est. Cæterum miror, qui fiat ut temerarius ille & arrogans non hæc etiam dicere ausus fuerit, quod Dei naturam deprehenderit, qualem & Deus ipse nouit. Verum qui habitat in coelis, iridebit eum, & qui cum eo sunt, & Dominus subsannat eos. Præterea, num Deus populi uires nouisse non poterat, sed ceruici illorum legem portatu impossibilem imposituit? Et qualis nam Deus hic, qui nec creaturam suam agnoscit, nec creaturæ suæ uires? Quod si uero Deus cum uerus sit, & omnia priusquam generentur agnoscat, legem quidem Moysi dedit imperfectam propter hominum infirmitatem, perfectam uero per Euangelium, quomodo perfectam illam, aut obliuione aut poenitentia ductus in imperfectam denuo reduxit? Perfectum enim tunc perfectum est, si nec defectus aliquis insit, nec superfluum aliquid aut superuacaneum, ut de Euangelio ipsa ueritas testatur, quin et ipse Mahomet hoc perfectum, uerum, sanctum, salutem & uiam uocat. Mahometistæ uero iustificantes impium, dicunt Christum magna docuisse, & impossibilia. Quis enim proximum ut seipsum amare potest? & Deum ex toto corde suo? Quis potest pro persecutoribus suis & calumniatoribus orare? Quis potest diligere inimicos suos, &c. Quapropter misit, inquiunt, Deus Mahometem & Alcorranum, remissionis & relaxationis gratia, quo homines facilius legem ad salutem ipsorum implerent. Quod si quidem Christus non declaratus esset Deus & Dei filius, sed nudus tantum homo, ut & Moses, demonstrationibus utique aliquibus opus esset ad ueritatis declarationem: cum uero hunc Deum esse clarissime appareat, superuacaneum uidetur aliquam de hoc defensionem instituere. Secundum hoc enim quod Deus & creator est, creaturæ suæ uires nouit. Verumtamen ex ipsius Mahometis sermonibus rei absurditatem colligamus. Is est, qui testatur & dicit, Christum sermonem Dei esse, spiritum Dei, & animam Dei. Quod si sermo & ratio Dei est, cur quæso, qui omnia nouit, hæc sine omni ratione fecit? Dei enim ratio nunquam aliquid ignorare uidetur. Non enim secundum quod filius Dei est, Deo & patri minor est: neque secundum quod sermo est, uel ratio illius. Et si anima Dei & spiritus Dei est, cur animabus & spiritibus hominum pondus imposuit portatu impossibile? Ad hæc idem dicit affeclis suis, quod nullius sint ualoris nisi Moysi legem, Euangelium & Alcorranum impleuerint. Quod si igitur Euangelium grauius docet, & portatu difficilia, quomodo præceptor uester hoc uobis præcipit, quod nisi impleatis ueterem legem & Euangelium, nihil sit: id est, nulla in uobis sit utilitas?

Quod

Quod frautem Euangelium perfectum est (ut nemo negat) frustra iustificatur Alchorranum, quod concessionis & remissionis causa latum sit: & reuera mendacij insimulatis Euangelium & Christum. Quomodo enim Euangelium perfectum esse posset, si indigeret emendatione? Item, si Gabriel hunc humeris suis sustulit, quid nam iumento opus erat, quo ex Mecha Hierosolymam usque ueheretur? Item, quis nam dimensus itineris intervallum, quod inter coelum primum & secundum est, deprehendit illud quingentorum annorum spacio constare, & illud Mahometi retulit? Item, si per pedum gressus intervallum hoc mensuratum est, quomodo corpus crassum densumque ea calcavit, quae supra coelos sunt, ut hic prodigiose fingit? Et si hoc quidem impossibile est, angeli uero & animae hominum illuc ascendunt, quomodo quae incorporea sunt, corporeo gressu metiuntur ea quae supra coelos sunt constituta? cum minimo temporis spacio ea quae sub coelo sunt transire possint, utpote aërem, aëthera, & alia his similia? Item quomodo in ascensu ut coelum ascenderet, angelorum opera usus est: in descensu autem nequaquam, sed solo iumento Emparak, ut saluus in Mecham reduceretur? Et quis tam stolidus, ut talia non condemnet? Quapropter interdicunt aëclae illius, ne quis cum aliquibus disputet, redargutionem metuentes: utpote cum non ignorent praeceptoris sui uanitatem. Verumtamē & hi inter se mutuo dissentiunt. et alij quidem mortis metu uel inuiti sequuntur: & si forte liberi & sui iuris essent, confestim Christianis ascriberentur. alij uero errore seducti, pro firmis, ueris & confessis retinent Mahometis mendacia & prodigiosa figmenta. alij rursus à lege patria propter maiorum reuerentiam desistere nolunt: uerum illis defensionem coram Deo pro se subeundam imponunt. alij quoque propter uiuendi licentiam & libertatem, uoluptatumque concessionem errori renunciare nolunt, pluris nimirum facientes impuritatem & stulticiam: non ignari interim, quod quae dicuntur, à Deo non sint: dicunt tamen palam, ut ante dictum est, uias praeceptorum tuorum agnoscere nolo. Qua de causa nec sacra scripturam legere permittitur apud illos, ne per hanc praeceptoris sui stultitia appareat & confutetur. In capite Iona enim sic inquit: Quisquis deprehensus fuerit quod Alcorrano contradicat, mortis supplicium luito, nec alij quam illi credant. In capite autem Amram ait, Non alij credite nisi legem nostram sequenti. Et qui Euangelium salutem esse dicit, & uiam, nihilque esse Sarracenos nisi Euangelium legemque impleuerint: en de nuò idem quasi proprii sermonis oblitus, in eodem sermone dicit, Mihi mea lex sit & uobis uestra. Vos ab his quae ipse facio immunes estis, & ego ab ijs quae uos. Hoc itaque peruersae & errabundae mentis proprium est, ut non ab honesto tantum & bono dissentiat, sed ut nec secum unquam conuenire possit, qualis & Mahomet hic in toto suo opere deprehenditur. Christianorum uero scripta non sic. uerum omnis sacra scriptura tam uetus quam noua, singulae sibi inuicem quam exactissime consentiunt: & rursus utraque inter se mutuo eadem sentire & dicere deprehenduntur: & merito. Deuse nim ipse author & legislator est ueteris & noui Testamenti. Ego autem ipse fortassis cum Esaia & Dauide dixero: Quare, o domine, uia impiorum prosperatur? Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quoniam zelaui super iniquos, pacem peccatorum uidens. Quoniam non est respectus in morte ipsorum, & firmamentum in plaga ipsorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur. Ideò tenuit eos su

- » eos superbia ipsorum in finem. Operiti sunt iniquitate & impietate sua. Pro-
 » dibit quasi ex adipe iniquitas ipsorum. Transierunt in affectum cordis, co-
 » gitauerunt & locuti sunt in nequitia. Iniquitatem in excelsis locuti sunt.
 » Posuerunt in coelum os suum, & lingua ipsorum transiit in terram. Ve-
 » rumtamen cum diuino Dauide etiam ipse clamabo: Propter dolos ipso-
 » rum posuisti eis mala, Domine, deiecisti eos cum extollerentur. Quomodo
 » facti sunt in desolationem? Subito defecerunt, perierunt propter iniqui-
 » tatem suam ueluti somnium exurgentis. Domine, in ciuitate tua imaginem
 » ipsorum ad nihilum rediges. Præterea in capite dicit Maho-
 » met, quod & demones salutem sint consecuturi, Origenis hæresim secutus.
 » & quamuis alio in loco idem dicat, quod multi ex demonibus, cum Maho-
 » metis Alcorranum prælegi audiuiſſent, collaudauerunt, & admirati sunt: &
 » cum credidiſſent, salutem sunt consecuti: nunc tamen non sic dicit, sed uni-
 » uersaliter demones saluandos fore affirmat. Siquidem potest unus & is so-
 » lus ex illorū numero saluari, omnes etiam saluari possunt. Sed quemadmo-
 » dum ipse sibi ubiq; contrarius est, ita etiam hoc loco. Hic enim, omnesq; hu-
 » ius affectæ, Euangelium per omnia perfectum, sanctum & salutare, utpote
 » Christi sermones, asserunt: nunc uerò, ut & aliàs sapius, huic omnino con-
 » tradicunt. Christus enim ad gehenna dignos sic dixit: Abite à me maledicti
 » in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ipsius. His itaq; uerbis
 » nullum demonum à pœna excepit: & merito. Qui enim saluatus est cum
 » pœnitentia, simul etiam ipse pro uirili salutis uiam per opera obseruat. In
 » corpore enim non potest homo pro sui animi uoluntate uel in morbum nō
 » incidere, aut cum inciderit sua potestate ad pristinam ualeitudinem reuerti. a-
 » nimæ uero negotium longe secus habet. Omnis enim homo in sua potesta-
 » te habet, ne in peccatum (qui animæ morbus est) incidat: cum uerò pecca-
 » uerit, sui arbitrij est, ut seipsum denuò reuocet, utq; non modo ad pristinam
 » animæ sanitatem reuertatur, sed etiam ut multis modis hanc superet, & uel
 » per pœnitentiam faciat fide digna & idonea: uel post secundam, quod dici-
 » tur, nauigationem solummodo pœnitentiam agere deprehenditur. Et Deus
 » clementissimus, qui propter hominū salutē coelos inclinauit, & descendens
 » homo factus est, effudit misericordiam suam, quæ maior est omni opere an-
 » gelorum simul & hominum, quam etiam omnibus antepōnit uirtutibus, &
 » ad se omnes aduocat, amicosq; suos constituit. In diabolo autem ubi pœni-
 » tentia: ubi humilitas: ex hac enim pœnitentia enascitur. Prius enim seip-
 » sum homo ceu maleficum condemnat, deinde peccatorum à se commissio-
 » rum agit pœnitentiam. Diabolus autem contrā. Quin potius amat pecca-
 » tum quod admisit, & pro uirili humanæ perditionis propinator & coopera-
 » rius esse uidetur. Quæ igitur Dei cum diabolo est communio? Stultè igitur
 » Mahomet, etiam demones saluari asseruit.
- » Porro etiam hoc de Alcorrano Mahomet dicit, Neminem mortalium,
 » nec seipsum quoq; interpretationē & sensum huius percipere, præter solum
 » Deum. Quod si hoc uerum est, quæ nam est Alcorrani utilitas? Fortassis
 » enim sic prodesse poterat, si quæ à Deo dicta sunt, intelligerent. Cum uero
 » ipse etiam Mahomet testetur, neminem mortalium ea quæ Alcorrano conti-
 » nentur intelligere, quæ nam huius est utilitas? Nulla prorsus. Et quæ nam
 » demonstratio hac euidentior est, quod lex à Mahomete lata Deum non ha-
 » beat authorem? Deus enim leges non frustra sancit. En igitur manifeste cō-
 » stat,

fiat, Alcorranum à Deo nō esse, uerum figmentum rationis huius infœlicissimum. Quod etiam ex ipso Alcorrano patet, cum nec ueteri nec nouo Testamento consentiat, ipso interim Mahomete cōfidente, scripturas et sanctas & bonas esse: & asseclas ipsius precij nullius esse, nisi & legem & Euangelium impleuerint. Item, ipse sibi ferē per omnia cōtradicit. Item, miraculum nullum edidit in dīctorum suorum comprobationem. Item, mendacia continet manifesta, quod à Deo alienum est. Item, uiolentum est, & liberum destruit arbitrium, quod nec Deus ipse unquam subuertit. Tum etiam, nullo ordine confusum est. Quod autem ordine caret, à Deo longe lateq; discrepat. Deus enim nequaquam confusionis Deus est. Item, manifeste malum esse apparet. Et quomodo à Deo originem duceret, qui omnem probitatem & simplicitatem excedit? Item, confictas & prodigiosas uisiones continet. & quomodo id à Deo esset, ueritatis creatore & largitore? Omnium uero malorum extremum & primum est, quod à Deo Alcorranum latum esse tradant ipsi, Deo calumniā fruētes. Miror sanē, & obstupesco, quī nam miseri Christo & doctrina illius neglecta, Mahometem secuti sint. Huius enim lex, quam Alcorranum uocant, hoc idem tradit, quod hoc per angelum matri I E S U annunciatum sit, & quod spiritu sancto sit sanctificata, & uirtute diuina cōcoeperit, neq; naturæ efficacia, & Christum ex sanctissima uirgine omniumq; mulierum castissima esse genitum. In capite enim Aenesan dicit: O sodales libri, id est ô fideles, nihil de Deo citra ueritatem dicite, quoniam Christus Iesus filius est Mariæ, apostolus Dei, et Dei sermo, quem huic uirgini indidit per spiritum sanctum. En igitur cum Deum nominauerit, et sermonem Dei, & sanctum spiritum (trinitatem nimirum, quæ tribus personis constat) non tamen miser hic animæ oculos aperuit, ut trinitatis lumen intueretur: nec immeritò. Quemadmodum enim qui in utero matris priusquam in lucem edantur fœtus delitescunt, uitam quidem habent, inutilem uero & irrationalem, animamq; quæ bonum à malo nequit discernere: & ante legitimum tempus editi, non homines, sed abortus sunt. Sic etiam omnis impius, qui nō regeneratus est per aquam & spiritum, id est per sanctum baptismum, cœlestem lucem uidere non potest, & ueritatis cognitionem. Quapropter oclulis animæ suæ oculis, miser hic in tenebris derelictus est, ut & pater eius diabolus. Spiritus sancti enim indefinenter in Alcorrano meminit. Dicit enim in capite Empiā, sub persona Dei, Quoniam in Maria produximus ex spiritu sancto. Nec omnino dicere potest, Deum hæc de angelo quopiam dixisse. Et de Christo quidem talia. De Mahomete uero tale nihil dicit, uerum quod orphanus fuerit, et erro, à Deo collectus. Præterea Christum sermonem Dei nominat, ut modò diximus, & animā Dei, atq; prophetam omnium prophetarum maximum: Mahometem uero prophetam dicit simpliciter. Item Christum ex Abraham Isaac & Iacob genitū testantur, qui promissiones habuerunt: Mahomet uero ex Ismaële est, qui ex domo Abraham unā cum matre sua ancilla Agar eiectus est. Ad hæc Christus nunquam peccauit (sermo enim Dei, & illius spiritus, peccare non potest) Mahomet uero idololatra fuit, homicida, prædo, & intemperans, multisq; alijs peccatis adobrutus, propter quæ, ut ipse fatetur, Deus sui misertus est. Item, Christus horrenda & stupenda edidit miracula, ut etiam in capite Helmaida demonstratum est, quod Christus cæcos illuminauerit, leprosos mundauerit, mortuos suscitauit, aliāq; fecerit infinita: Mahomet uero nullū

in Alcorrani probationem miraculum edidit, præter illud de luna expositum, quod manifeste falsum est: & alia quædam fœda, quæ propter summam ipsorum infamiam silentio præterierunt. Præterea iuxta Euangelij & ipsius ueritatis testimonium Christus crucifixus est, mortuus & sepultus, resurrexit, & assumptus ad dextram patris sedet: iuxta Alcorrani uero sententiam, ceu honoraturi eum dicunt, quod non mortuus sit, assumptus tamen dicitur. Etece quomodo Euangelica ueritate, et ipsius Mahometis fallacijs demonstratur, Christum uiuere. Mahomet uero hic, ut & omnes illius affecta fatentur mortuum esse, at non resurrexisse. Oportet igitur propter hæc omnia Christum adorare, nec Mahometi adhærere. Quomodo enim Dei oracula homini, diabolo per omnia simili, concederentur? Et si uoles, collatis utriusque proprietates horum cognoscamus. Diabolus elatus est et arrogans, similiter & Mahomet. Quis enim Mahomete maior est, qui cœlis superatis, ut ipse de se dixit, & omnibus angelicis potestatibus, cum Deo collocutus est, & intercessor patronusque angelorum, qui ceciderunt, factus, quin etiam totius mundi aduocatus? Diabolus homicida est, & Mahomet legibus suis non morigeros morti adiudicauit. Diabolus seductor est, & Mahomet uoluptatibus concessis & ceu esca hamo affixa stultiores sibi conciliauit. Diabolus mendax est, non tamen in tantum quantum Mahomet, ut per totum Alcoranum clare ostenditur. Diabolus supputridus est, & hypocrita: & quis hoc magis quam Mahomet, qui humilitate simulata animi sublimitatem amplexus est? Diabolus uetitorum consultor est, quod imprimis facit Mahomet: nihil enim sani, nihil commodi, nihil Deo placens, sed omnia Deo legique diuinæ contraria docuit. Diabolus Dei nulla religione tenetur: & per omnia illi similis perditionis filius Mahomet. Deum enim adorat & prædicat sphericum, uel globosum, & frigidissimum. Deum inquam adorat, qui nec genitus est, nec generat: non intelligens infelix, quod corpus, non Deum adoret. Sphæra enim corporis species, & frigiditas corporis qualitas est. Quod uero Deum uocat nec generantem, nec generatum, nec corpus adorat, nec Deum incorporeum uerum: sed Deum colit, quem impiorum fingunt somnia. Ridiculum enim omnino est, solem aliquem celebrare lumine carere, & fontem aquis destitutū, & mentem ratione nulla præditam. Pereat itaque Deus huiusmodi. Christianorum uero Deus unus est, qui ante omnia de omnibus, in omnibus, & super omnia est in nomine patris filij, & spiritus sancti creditus & honoratus, unitas in trinitate, & trinitas in unitate inconfuse unita, & inseparatim distincta, eadem inquam unitas & trinitas omnipotens: pater principio carens, non modo tempore incircumscriptus, sed omni modo etiam causa carēs: solus ipse causa, radix, & fons diuinitatis, quæ in filio & spiritu sancto cernitur: qui precor propitius nobis sit, & omnibus Christianis in die iudicij, intercessione benedictæ dominæ nostræ Deiparæ & uirginis Mariæ, omniumque sanctorum, Amen.

MEMORABILIVM ALIQVOT TAM VETERIS QVAM NOVI
Testamenti locorum, qui in præcedentib. Apologijs & Orationib.
explicantur, Index. a superiorem paginæ partem,
b inferiorem denotante.

Gen. 3. de Adæ lapsu.	28 a	Psal. 32. Verbo domini cæli firmati sunt,	
Gen. 6. de Noë & diluuiio.	67 b	&c.	54 b
Gen. 13. Tibi dabo terram	6 b	Psal. 45. Audi filia & uide.	21 b
Gen. 18. Abraham stabat coram domino.	6 a	Psal. 47. Omnes gentes plaudite mani-	
Gen. 22. Eijce ancillam cum filio ipsius.	7 a	bus, &c.	53 a
Gen. 37. De uenditione Ioseph in Aegy-		Psal. 48. Homo in honore existēs.	56 a
ptum.	31 b	Psal. 68. Obscurentur oculi ipsorum, &	
Gen. 49. Non deficiet princeps ex Iuda.	7 b	dorsum eorum semper incurua.	7 b
Gen. 49. de Iacob, quomodo benedixerit ne-		Psal. 71. Deus iudicium tuum regi da,	
potibus suis.	61 b	&c.	10 b
Exod. 3. de rubo ardente.	16 b	Psal. 72. Adorabunt eum omnes reges ter-	
Exod. 14. Et tu tolle uirgam tuam.	60 b	ræ.	52 b
Exod. 15. Cum non inuenirent aquam ad bi-		Psal. 74. Deus iudex est.	164 b
bendum.	60 b	Psal. 97. Et adorent illum omnes angeli Dei,	
Exod. 17. de pugna contra Amalek.	61 a	&c.	10 b
Num. 21. de serpente æneo.	61 a	Psal. 110. Dixit dominus domino meo, sede	
Deut. 18. Prophetam ex fratribus uestris su-		a dextris meis.	11 a
scitabit dominus deus, sicut me.	10 a	Psalmo. 131. Ecce audiui eum in Ephra-	
Eodem : Omnis anima quæ non audiuerit		ta.	21 b
prophetam illum, extirpabitur.	35 b	Prouerb. 3. Quem diligit Dominus, eum ca-	
Deut. 28. Videbitis uitam uestram suspensam		stigmat.	108 a
ante oculos uestros.	42 a	Prou. 18. Impius cum in profundum peccato	
3. Reg. 8. Et nunc ô Domine deus Israël, ra-		rum inciderit.	118 a
tum fiat uerbum tuum.	16 a	Iob. 38. Accinge tanquam uir lumbum tuum,	
Esa. 2. E' Zion exibat lex.	79 b	&c.	43 b
Esa. 6. Oculos habentes non uidebunt.	34 a	Dan. 2. Videbas ô rex, donec abscissus est a	
Esa. 7. Ecce uirgo erit prægnans.	17 b	monte lapis, &c.	17 a
Esa. 9. Puer natus est nobis.	17 b	Dan. 7. Et antiquus dierum confedit.	48 b
Eodem : Cuius principatus super humerum		Matth. 2. Magi uenerunt ab oriente.	20 b
illius.	15 a	Matth. 3. Ne dicatis intra uos ipsos, patrem	
Esa. 11. Exurget radix Iessæ.	7 b	habemus Abraham.	9 a
Esa. 53. Homo in plaga existens.	41 b (79 a	Matth. 5. Non mœchaberis.	75 a
Hiere. 31. Ecce dies ueniunt, dicit Dominus.		Matth. 8. Iesu serua nos, perimus.	34 b
Baruch 3. Quoniam super terram uisus est,		Matth. 11. Omnes prophætæ usq; ad Ioan-	
& cum hominibus conuersatus est.	16 a	nem, &c.	67 a
Oseæ 12. In manibus prophetarum assimila-		Matth. 14. Iube me ad te uenire super aquas,	
tus sum.	43 a	&c.	34 b
Amos 8. Dabo illis famem, sed non famem		Matth. 17. Ascendit in montem Thabor.	35 a
panis & aquæ.	82 b	Matth. 21. Lapidem quæ reprobauerunt.	117 a
Malach. 1. Quia ab ortu in occasum nomen		Matth. 23. In cathedra Moysis sederunt scri-	
meum glorificatum.	106 b	bæ, &c.	101 b
Psal. 24. Tollite portas principes ue-		Marc. 8. Quot panes habetis?	33 b
stras.	45 b	Luc. 1. Et tu puer propheta altissimi uocaber-	

I N D E X.

ris, &c.	18 a	Ioan. 8. Vos facitis opera patris uestri diabo-	
Luc. 2. Gloria in excelsis Deo.	19 a & b	li, &c.	9 b
Luc. 2. Et tuam ipsius animam pertransibit		Ioan. 9. Abi, ablue in piscina Siloë.	33 a
glad. &c.	210 b	Ioan. 10. Ego & pater unum sumus.	111
Luc. 3. Tu es filius meus dilectus.	24 b	Ioan. 11. Lazare ueni foras.	33 b
Ioan. 1. In principio erat sermo.	111 a	Ioan. 14. Venit mundi princeps, & in me nō	
Ioan. 1. Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum		habet quicquam.	46 a
mundi.	24 a	Ioan. 20. Ascendo ad patrem meum & patrē	
Ioan. 1. Tu ne prophetaille?	10 b	uestrum, &c.	115 b

L O C O R V M S C R I P T V R A E S A C R A E
F I N I S.

BASILEAE, EX OFFICINA

IOANNIS OPORINI, ANNO SA-

LVTIS M. D. XLIII.

Mense Martio.

ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟ-
χρίστου βασιλέως

ΙΟΑΝΝΟΥ ΤΟΥ

ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙ

κὸν γήματ' & μετ'νομαδγ' & ΙΩΑΣΑΦ ΜΟΝΑΧΟΥ,

κατὰ τὴν τῶν σαρακηνῶν αἵρεσιν

Απολογία Δ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ ΛΟΓΟΙ Δ.

CHRISTIANÆ RELIGIO.

nis acerrimi propugnatoris,

D. IOANNIS CANTACVZE.

NI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI,

qui assumpto monachi habitu IOASAPH MONACHVS

est cognominatus, contra Saracenorum hæresim, pro

Christiana religione Apologiæ IIII.

Eiusdem contra Mahometem Orationes IIII, nunc
primum in lucem editæ.

*Cum Cæsareæ Maiest. gratia & priuilegio
ad quinquennium.*

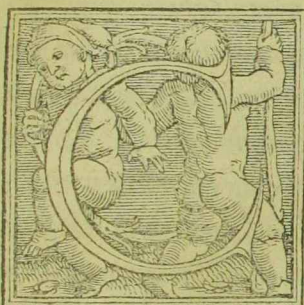
B A S I L E Æ.

OPTIMO ATQVE DOCTISSIMO

VIRO D. GILBERTO COGNATO NOZERENO,

amico suo longe charissimo, Ioannes Opo-

rinus S. D.



ERTO equidem Dei consilio ac singulari
prouidentia fieri puto, Gilberte Cognate
charissime, quum nostro hoc seculo ad extre-
mum ferè successum immanis illa Saraceni-
cæ impietatis, ac non tam in corpora quàm
etiam animas quamplurimorum sæuiens ty-
rannis indies magis atque magis procedat,

nostris uidelicet peccatis & hæc ipsa, & longe grauiora etiam com-
merentibus, pios tamen ac sanctos aliquot uiros subinde ut excitet
Clementissimus Pater, qui pro ea qua instructi ab ipso sunt uirtu-
te, isti tanto iam tempore clandestinis Sathanæ insidijs grassanti
malo, partim in lucem ueritatis protrahendo, partim diuini uerbi
armis impugnando opprimendoq; , omnem operam (quod dici so-
let) atque oleum sedulo impendant. Quorum quum alij alia ueluti
subsidia certatim curent, non minimum certe opis attulisse uideri
merito debent, qui quæcunq; & ab alijs doctis bonisq; uiris in hoc
genere hucusque elaborata sunt, bona fide etiam proferre in pu-
blicum non grauantur: magnamq; adeo illos gratiam ob tam pium
officium mereri, nemo bonus uir ac CHRISTI gloriæ amans,
facile negauerit. Neque hic me mouet, quod priuatis quidam affe-
ctionibus (ne quid asperius dicam) laborantes, aliter statuunt:
quorum si qui pia quadam simplicitate, rebus alioqui plus nimio ad
interitum inclinantibus, ne grauioris aliquid mali obrepat, metuumt,
ignoscendum illis quidem, ac orandum pro ipsis numen censeo, ne
(quantum in eis est) præclaro aliorum conatui obsistere, aut ma-
le ominari potius, quàm adesse, aut saltem bene precari malint. Ve-
rissimum profecto esse illud Comici dictum, Quot capita, tot senten-
tiæ: cum alijs in rebus, tum ijs præcipue quæ ad Religionis nego-
tium attinent, obseruare hodie licet. Atq; utinam non cum summo
animarum quoq; periculo, id experiri sæpenumero contingat. Ve-

rum quando ita etiam ipsi omnium auctori Deo, cuius gloriæ potissimum id interest, quorundam *ἑταῶν* ad certum tempus tolerare placet: feramus & nos æquo animo, quicquid quacunq; de re alij statuant: & fateri tamen, nos gratiam ac laudem non paruam debere ijs minime pudeat, quicunq; gloriæ CHRISTI salutisq; hominum promouendæ studio, exponere se non solum risui multorum atq; contemptui, sed etiam rerum suarum, ac (si ita Domino uisum fuerit) uitæ quoq; periculo non dubitent: nosq; pro uirili nostrâ parte quicquid in nobis est facultatum, eò conferamus sedulo, ne ipsi saltem defuisse etiam officio nostro uideamur. Itaq; cum & nobis non ita pridem oblata essent ab amico quodam nostro Orationes aliquot IOANNISCANTACVZENI, Imperatoris Cōstantinopolitani, quas ille aduersus Mahometicam sectam iam olim, hoc est sub Annum salutis M C C C L X, græcè, magna quidem eruditione ac ingenti pietatis zelo conscripsisset, dignissimas ego illas statim iudicauī, quæ non diutius ita uelut in tenebris ac situ delitescerent, uerum in bonorum ac pietatis Christianæ studiosorum gratiam atq; usum, detestandæ uerò illius hæreseos propugnatorum admonitionem, uel (si ita omnino uellent) confusionem atq; exitium publicarentur. Neque tamen contentus ea solū qua scriptæ primū ab ipso autore essent lingua, proferre illas, sed uti in latinam quoq; conuersæ à pluribus cognosci possent, operæ precium duxi. Missis igitur ijs primū ad THEODORVM BIBLIANDRVM Sacræ Theologiæ in Academia Tigurina professorem longè doctissimum, amicum nostrum singularem, ac ueluti alterum ipsum, quippe quem eodem errores Mahumetanæ superstitionis impugnandi Sacræ Scripturæ machinis teneri studio iam dudum intellexissem, cuiq; multo gratissimam fore illarum inspectionem minime dubitarem: inde uero eiusdem etiam consilio oblata RODOLPHO GVALTHERO Tigurinæ ecclesiæ fidelissimo euangelistæ easdem Latio donandi prouincia: facile id quidem uterque ab eo, nempe communi amico, & promouendis huiuscemodi Ecclesiæ CHRISTI meliorumq; studiorum emolumentis nunquam non paratissimo, uti quamprimum fieret impetrauimus. Et sanè, si quid iudicando possum, uix aliud scripti genus hoc rerum Christianarum ac Turcicarum statu proferri in lucem potuit, siue ad detegendas quo caueri melius ualeant, seu oppugnandas

das etiam atq; euertendas impiæ sectæ illius imposturas, uel utilius, uel cognitu magis necessarium. Nam ut in recensendis Mahometi erroribus mire diligens est hic autor, ita in confutandis iisdem, adductis non solum rationibus, quæ aliquid efficere apud quosdam *voxes*, ac solæ forsan plurimum possent, sed Sacræ Scripturæ oraculis (quibus diuinam auctoritatem ipsi etiam Mahometi sectatores Musulmani non derogant, ut scilicet suo ipsorum ueluti gladio eos iugulet) tanquam efficacissimis antidotis, ita se uenenis illis opponit, ita firmat omnia, ut an quicquam desiderari hic amplius à quocumque tum quidem potuerit, haud facile queas pronunciare. Ut interim rerum seriem, qua hic ad tantam molem paulatim. à tam paruis initijs excreuisse lues isthæc traditur, præteream: quam uel ideo dignissimam obseruatu existimo, quod luculentissimum ac in primis memorabile exemplum iusti iudicij Dei proponit ob oculos, quo uerbi ipsius neglectum contemptumq; ac impietatem reliquam densissima cæcitate puniri, animaduertere liceat. Verum de his quoq; alio & loco & tempore fortasse commodius. Harum ergo rerum, quemadmodum & omnium aliarum bonarum artium atq; disciplinarum, in primisq; tam ueteris quam nouæ historiæ, ac sacræ quoq; philosophiæ studio cum flagrare te iam dudum hætenus cognouissem, neq; id solum ex ueteri consuetudine, quæ mihi tecum olim adhuc apud *ter Maximum illum* DES. ERASMV M ROTERODAMVM agenti intercessit, sed & crebris interim ad me literis, ac postremò tandem iucundissimo illo congressu tuo, quo nuper Basileam ueteres amicos inuisendi gratia ueniēs, doctissima simul ac planè amica oratione tua quamlibet indigno alioqui atq; importuno casu quodam conturbatum ita recreasti, atq; erexisti rursus, ut non queam non admodum iucundè etiamnum affici, quoties suauissimi illius colloquij tui adhuc mihi uenit in mentem. Itaq; occasionem nunc iam nactus uicissim & gratificandi tibi, et declarandi erga te animi mei, eamq; talem, qua simul etiam de Christianæ religionis nostræ (nimis quàm miserabiliter hodie afflictæ, atq; apud maximam orbis partem profligatæ) et instaurandæ rursus, & quoad eius fieri potest conseruandæ studiosis nō male mererer, nempe doctissimi atq; sanctissimi huius scripti promulgationē, sub tui nominis auspicio ita fieri eam uolui: quam etiam ut salutarem cōpluribus pio ipsam animo suscepturis fore persuasissimū habeo, ita

beo, ita & abunde animum tibi meum ceu arrabone quodam oblato
 declaraturam, ac simul gratissimam quoq; futuram cōfido. Cæterum
 nolo commemorare hic pluribus, quanta fide ac religione in excuden-
 do hoc opere simus usi: id saltem fateri tamen minime nos pigeat, cum
 unicum tantum exemplar, quod descriptioni subseruiret, essemus na-
 cti (in quo & lacunæ alicubi quædam apparebant, sed pauciores ta-
 men illæ, & quarum defectus uel ex latina uersione abunde uideretur
 sarciri) maluisse ita prorsus per omnia quale id cunq; erat ex-
 primere, quàm uel iota usquam addere, aut immutare quicquam.
 Qua quidem religione in edendis ueterum monimentis, utinam &
 alij quidam (quos nouimus) uti, quàm temere quod somniantibus
 sæpe uisum fuerit, cum quid parum adeo statim est obuium, substi-
 tuere mallent, minus equidem corrupta pleraq; in publicum prodi-
 rent, quæ ita à sciolis istis plerunque deprauantur, ut ipsi illorum
 autores, si eis redire ad superos liceret, haud raro seipsos etiam in
 relictis à se posteritati lucubrationibus suis nosse uix possent. Au-
 daciam profectò execrandam, ac publicis legibus uel in primis
 coercendam, quam cum hætenus cane peius & angue semper o-
 derimus, ita nobis cauendam sedulo existimamus, ut nihil magis:
 eo pacto uel maxime Officinæ typographicæ nuper à nobis insti-
 tutæ diligentiam ac fidem studiosis bonarum literarum atq; artium
 commendaturi. Proinde, ut etiam hoc testatum hic relinquamus, u-
 nico solum isto incommodo (quanquam leuiore tamen illo, quàm
 ut eo nomine appellari conueniat) laborauimus in excudenda ho-
 rum parte maxima, quod non licuit domi nostræ (quod alijs qui-
 busdam grandioris operæ interea occuparentur præla nostra) to-
 tum id quicquid erat curare, sed aliorum & opera & caracte-
 re uti oportuit: in quibus tamen & ipsis ita aduigilatum spera-
 mus, ut nihil neque hac etiam in parte magnopere desiderari à quo-
 quam æquioris saltem animi lectore aut posse, aut debere, planè
 confidam. Quæ uero hoc loco de autore ipso, & scripti huius ar-
 gumento ac ratione dici possent, libenter etiam prætereo, quòd ma-
 lim ea partim ex altera Præfatione Latinæ uersioni præmissa, par-
 tim diligenti & accurata ipsius libri lectione cognosci, quàm pro-
 lixiore hic narratione ab altera illa multo utiliore ac digniore co-
 gnitu impedire, aut detinere longius. Vale, optime atque doctis-
 sime

*sine COGNATE : ac simul operam quoque à nobis in Antoj
nij Garronis tui Lucubrationem, in Pomponij legem II de Origi
ne iuris præstitam, quem una ad te multo quàm antea fuerat niti
diorem cultioremq; mittimus, adiecto etiam elegantissimo comite
Francisci Balduini Attrebatij Iurisconsulti in Rusticas Iusti
niani leges Commentario, æqui boniq; facito: & propediem alia
quoque nostris typis à te commissæ, quo serius absoluantur, eo melius
excultæ (sat enim cito, si sat bene) ad te reditura, persuasissimum
habeto, Basileæ, Idib. Februarij. Anno Salutis*

M. D. XLIII.

LECTORI TYPOGRAPHVS.

Tametsi in toto hoc Opere exprimendo aduigilatum sedulò à nobis sit,
ne quid usquam à manuscripto exēplari discederetur, tamen in ipsa statim
libri Inscriptione, pro eo quod erat *λυδῶν ἰωάννης τοῦ λαυτακοῦ λυδῶ*, nescio quo
pacto *lyelz* positum est: idq; recte ne an secus, alijs expendendum permit
timus. nam ut de Cyri nomine, an recte Cantacuzeno ascribatur, non satis
perspectū adhuc nobis est, quòd à nullo eorum qui huius in historijs memi
nerunt, sic appelleretur: ita an pro eo confestim *lyelz* nomen debuerit substi
tui, non possumus pronunciare: atq; ideo eiusce hic uelut in limine admo
nere, operæ præcium duximus. quemadmodum & quòd in aliquot paginis,
satis manifesto tamen errore, *πόνιμα* pro *πόνημα*, in eadem Inscriptio
ne, operarum nimirum incuria irreplisse uidetur. id quod ipsum
etiam hoc loco indicasse, minime absur
dum existimamus.

IOANNES BAPT. EG NATIVS LI

BRO ROM. PRINCIPVM SECVNDQ DE
Ioanne Palæologo & Ioan. Cantacuzeno
scribens, hæc tradit.

Mortuo Andronico iuniore, cum Cantacuzeni arbitrio, qui magni domesticæ dignitatem supremam obtinebat, omnia prudenter gerentur: Apocauçi fraude uiri obscurissimi, sed solertia & calliditate inter principis amicos præcipuæ dignationis & patriarchæ ambitione in exilium truditur. ille uero iniuriæ impatiens, bellum quinquennale aduersus Ioannem & Reginam gessit, Turcarum arma Europæ primus inferens. Cæterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium: quod cū occupasset, nulli ferè molestus imperij tantum participem egit, filia in uxorem Ioanni tradita. inde in Genuenses socijs Venetis & Arragonijs bellum uaria fortuna gestum: cui Nicolaus Pisanus dux præfuit, nec multo post bellum à Palæologo exule Cantacuzeno indicium, Turcarum imprimis ope geritur, quibus etiam in Europa locum inhabitandum primus tradidit. Et cum ex Tenedo soluens improuisus Byzantium ingressus esset, tandem Cantacuzenus imperio se abdicans, monasticam uitam sequitur: hic Ioannes Matthæum Cantacuzeni filium consortem imperij agentem, tandem imperium deponere coegit: & cum multa fortiter administrasset bella, moriens filio Manueli imperium reliquit.

DE IISDEM, EX IOANNE Cuspiniano.

Andronici iunioris Imperatoris magnus domesticus Ioannes Cantacuzenus, tutor filiorum à moriente Andronico creatus, quum in uita eius diu magno in honore habitus esset, eo mortuo cuncta eius arbitrio agebantur, tanquam ab eo qui supremam obtinebat dignitatem. Cumq; aliquot annis Caloioannem & Manuelem educasset, omniaq; prudenter gererentur, Apocauçi fraude, uiri obscurissimi, sed solertia & calliditate inter Principis amicos præcipuæ dignationis, & patriarchæ ambitione in exilium truditur. Ille uero iniuriæ impatiens, bellum quinquennale aduersus reginam & Ioannem gessit, Turcorum arma primus Europæ inferens. Cæterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium. Quod cum occupasset, nulli ferè molestus, imperij tantum principem egit, filia in uxorem Ioanni tradita, quem sibi generum fecit. Sed cum una in domo gener atq; focer uitā agerent (ut fit) in discordiam ueniunt: quæ indies plus inualescens, tantum eos incendit, ut domi forisq; alter alteri se hostem ostenderet. Sed cum maior esset potentia focer, seq; ipsum focer ui atq; armis ueluti Imperator tutaretur, Caloioannes in Tenedum ueniens, auxilio classis Genuensium in regnum patrium restituitur, pulso armis Cantacuzeno, imperij contra ius & fas occupatore. Quod factum legimus auxilio atq; opera Francisci Catalusij Genuensis, uiri maritimarum rerum exercitatissimi, classis præfecti. Cui ne uideretur ingratus, dono dedit Mitilenen insulam, quam Mahometus Turcus cum Constantinopolim atq; omnem Thraciam occupasset, Catalusij ipsi ui abstulit, non sine ingenti multorum perturbatione. Nicolaumq; Catalusium principem Lesbi crudelissime occidit. Cæterum per hæc tempora Constan-

DE IOANNE CANTACUZENO.

Constantinopolitanus Imperator Ioannes Cantacuzenus, Rex Aragonum, & Veneti contra Genuenses foedera inierunt. Imperator quatuordecim, Veneti quadraginta, Cathelani triginta triremes armauere: Genuenses, praefecto Pagano Aurio, sexaginta. Pugnatum est inter Constantinopolim & Chalcedonē, flante uiolentissimo austro à uespera usq; ad sequentem diem, hyemali tempore, Venetis à Gallipoli soluentibus, uentis adiutis atq; amicis. Genuenses contra uentum, contra mare, contra hostes potentissimos uictoria potiti sunt. Greci fugerūt: Veneti & Cathelani magnam caedem perpessi sunt, praefecto Cathelanorum occiso. Rursus sequenti anno Veneti Cathelaniq; Genuenses apud Corsicam aggressi, unam & quadraginta captas hostium triremes, uiris ut erant armatis plenas demerserunt, Nicolao Pisano Venetae classis praefecto. Qua clade accepta, Genuenses Ioanni Archiepiscopo Mediolanensi se suaq; permiserunt: qui bellum aduersus Venetos suscepit. Ad quos Patauini, Veronenses, Mantuani, Ferrarienses, & Florentini, societate facta, auxilia miserunt. Deinde uero Nicolaus Pisanus Venetae classis praefectus, apud Peloponnesum promontorium à Pagano Aurio superatus, captusq; cum millibus quinque Genuam in carcerem est perductus. Itaq; Caloioannes in patriam rediit, per Cathalium Franciscum reductus: cui Lesbos donauit insulam, ut paulò antè meminimus. Cum autem ex Tenedo progressus Byzantium ingreditur, Cantacuzenus imperio se abdicans, monasticam uitam sequitur. Sed Ioannes Paleologus Matthaeum Cantacuzeni filium consortem imperij cum patre agentem, tandem imperiū deponere coëgit, cumq; fortiter multa administrasset bella, moriens filio Manuele imperium reliquit.

α ARGVMENT.

ARGVMENTVM.

Erudita in primis & pia disputatio est aduersus totam sectam Mahumetis, & quæ ualidissimis rationibus nostram orthodoxam & catholicam religionem defendit: deinde falsas, prophanas, furiosas opiniones partim à Mahumete & magistris ipsius excogitatas, partim reuocatas ab inferis per eosdem, grauiter confutat. Prior pars constat quatuor Apologijs: posterior quatuor Serm nibus. Sumministravit autem materiã ad hanc disputationẽ Achæmenides quidam nobilis inter Saracenos uir, & inter primos eruditus, qui conuersus ad Christum, transmutato nomine Meletius appellatus est: Elocutionem uerò accommodauit Ioannes Cantacuzenus Imperator Constantinopolitanus.

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΠΟΝΗ

ΜΑ ΕΞΕΤΕΘΗ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ

ἡ φιλοχρίστου βασιλέως ἡμῶν κυρίως Ἰωάννης ὁ κωνσταντινῶς,
 ὁ δὲ καὶ μοναχικῶς χήματ' μετονομαζόμενος
 ὁ ἰωάννης μοναχῶν.

Ἡ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΥΠΟΘΕΣΙΣ
 ΤΟΙΑΔΕ ΤΙΣ ἔΣΤΙΝ.



ΧΑΙΜΕΝΙΔΗΣ τις αἰσ ἀνδρας ἐλαύνων ἥδη, τὴν τύχην οὐκ
 ἀγνοῖ, τὴν ποδῶν λαμπρῶς, ὑπὸ τοῦ δυνάμει διδασκαλικῶν με-
 τὰ, (κλωτῆς γὰρ καὶ αὐτὸς ἐτύγχανεν ὡς τοῦ πατρὸς νόμου. καὶ
 πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν ἦγον, πείθειν γνόμιζε μέγαν πῖνα τὸν μω-
 μεδ εἶναι καὶ τὸν νόμον τὸν αὐτὸν. ὅτ' ὁ δὲ λέγει τὴν ἀκτίναν τὴν οὐρανίου,
 ἡ ὅτι παρὰ τὴν θεοσκεπῆ κατεγνωκώς, ὑπογινώσκει τὸν ἀληθῆ θεόν.
 ἡ πάντων τὴν προπόντων αὐτῷ γυνώσκεις, βέβαιον ἔχει τὸν οὐρανῶν βασιλεῖα ῥωμαίων. Ἰωάν-
 νης ὁ ἰωαντακουζίνος οὗτος ὡς. ἡ τούτου τυχὼν διημινοῦς, ἐπεὶ πρὸς τὸν φιλόσοφον Βίον ὁ
 θεὸς τὸν βασιλεῖα ἐκάλει, γίνεται ἡ αὐτὸς εἰς τὴν ἀκολουθίαν πάντων ὡς τὴν οὐρανῶν ταύτην
 ὁρχομένην τῇ βασιλείᾳ, ἡ εἰς μοναχούς ἡ αὐτὸς τελείως, καὶ μελετῶν μετ' ὁμομαθῶν, ὅτι
 τὸ βασιλείας γλώττης οὐ μετρώως ἀπὸ λαοσφ, διαπλάθοντο αὐτῷ τὴν ψυχῇ, καὶ τῇ
 ἡ χριστοῦ οὐρανίου ἐκπαίδοντο. ἀλλὰ ταῦτα τὸν πολέμιον τοῦ γένους ἡμῶν ὁμαλῶς
 οὐκ ὡς ἐγγεγῆν. ταῦτα τοὶ καὶ πᾶσι πῖνα ἡ τὸ μελετῶν ὁπλίει, καὶ πείθει ὅτι
 γράμμασι, πολὺ τὸ ἀπατηλὸν καὶ κακοῦργον ἔχουσι, μελετῶν ὑπερθεῖν, ὥστε ἀλλὰ
 ξαδὲ μὴ ὅτι ἀληθείας τὸ ψεύδεται, ὡς τὰ πρότερα δὲ πάλιν ἐπανιγίαι. ὁ δὲ καὶ τοὶ σφό-
 δρα βουλόμενοι ἀντικαταστήσει τοὺς γράμμασι, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦ τοῦ λέγειν αὐτῷ
 προτῶν, πρὸς τὴν βασιλείαν, καὶ τὰ γράμματα δεικνύσι, καὶ συμμαχίαν τὴν γιγνο-
 μένῃ ἀπατῆ τῇ αὐτῷ. ὁ δὲ ὅτι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀρετῆς, κατεδέξατο
 τὸν ἀγῶνα, καὶ μελετῶν καὶ τῇ ἀληθείᾳ διανέει τὴν γλῶσσαν. ὁ δὲ λόγος ἀφορμῶν λα-
 βῶν τὴν ὅτι ὑποσπῆς ἀνασκηδὺν, χωρεῖ κατὰ τὴν σαρακηνῶν αἰρέσεως, ἐπεκδικῶν
 μὴ τὰ χριστιανῶν, κατετρέχω δὲ ὅτι τῶν σαρακηνῶν αἰρέσεως ἀπὸ μέρους. γὰρ λόγοις ἥδη
 τίς αἰσιν ἀνακόλουθον αὐτῶν, πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὅτι πρὸς ἑαυτῶν ἀρετῆς, ὡς καὶ
 ἑαυτῇ συμβαίνει ἰκανῶς ἔχουσαν. εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ μωσέως, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ
 τοῦ οὐρανοῦ τῇ χριστιανισμοῦ μυήριον ἀρετῆς, θάυμαστον οὐδὲν. καὶ γὰρ καὶ
 τοὺς σαρακηνούς ἱερόν τι δοκεῖ ἡ θεῖον, τὰ παρὰ τῇ μωσέως ὅτι τὸν προφητῶν ἡ τῇ οὐρανοῦ
 λῶν λεγόμενα. οὐ μὴν ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ κατὰ ἰουδαίων εἴποι τις αἰν, καὶ ἐκόντως.
 σαρακηνούς γὰρ καὶ ἰουδαίους οὐκ ὀλίγα κοινὰ. μοναρχία τε γὰρ ὡσαύτως γὰρ ἀμφοτέ-
 ροις, καὶ πολυγαμία τὸ ἀπουδαζόμενον, χοιρέων τε κρεῶν ἀρχή, καὶ μὴ καὶ ποδῶν,
 καὶ βιβλίου δὲ ἀρετῆς βουλομένων διδόναι ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶν ἐφέται. καὶ ἡν
 ἀρετῶν, εἴτε γὰρ τοῖς εἴτε γὰρ ἐκείνοις, τὴν ἐκείνων γυναικῶν ὁ ἀδελφὸς ἀγεται. καὶ
 ὅπως οὐκ αὐτὸς ἐμάρεται, ἰουδαϊσμοῦ πλημμελῆ τὸν τοῦ μωσέως νόμον πρὸς αὐτῶν. ταύ-
 τη τοὶ καὶ ὁ δὲ ἰωάννης γὰρ τῇ ἀρετῇ καὶ ποδῶν τοῦ νόμου καὶ τοῦ θεοῦ τούτου πρὸς
 γορδῶν, ὡς ἀρετῇ ἀνιπτόμενοι τὰ γὰρ ἐκείνοις κοινὰ, φησὶ, λέγουσιν ἑαυτοὺς
 ἰσθ' αἰσ, ἡ ἐκ εἰσιν. ὥστε ὁ δὲ ἀποπομ, εἰ κοινῶν ὄντων αὐτοῖς
 πολλῶν, κοινὴ τις γὰρ μέρε ἡ ἡ πρὸς αὐτοὺς πάλιν.

νῦν τὸ ἱστορικὸν ἀνακρίβη.

Μαθηματικὸν ἱουδαϊσμοῦ
 ἰουδαϊσμοῦ.

ΤΟΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ ΣΑΜΒΑΤΙΝΗΣ ΣΦΑΧΑΝΗ

ΤΩ ΠΑΤΕΡΙ, ΠΩΣ ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ ΜΕΛΕΠΟΥΣ ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ
ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΗΜΟΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΟΥΤΟΥ.



ΔΕΛΦΕ ἡγαπημένε, ὑγίαν καὶ ἔπαινον καὶ δύχλιον ἀφ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τῶν ἀδελφῶν σου νὰ δέξῃσαι, καὶ τὴν ὑποθυμίαν ἡμῶν ἐχομένη πρὸς σὲ νὰ καταλάβῃς ἐξωθῆν τῆς γραφῆς. νὰ γνωρίσῃς, ὅτι ἐγὼ ὁ ἀδελφός σου ὁ ταπεινός καὶ ὑπελπίς, ἐχὼ καιρὸν ὅτε κατέλαβον εἰς τὴν χώραν τὴν μεγάλην ἀμκρά, ὁ θεὸς ἵνα αὐξάνῃ τὴν δικαιοσύνην τῶν γινώσκων καλὰ, ὅτι ὁ εἰς τὸν ἄλλον οὐδὲν εἰδὼν, ἀμὴν πάλιν τὸν ἔπαινον σου, καὶ τὸν λόγον σου, καὶ τὴν γνώσιν σου, ἀπὸ τοῦ ἀδελφούς καὶ φίλους, ὅς ἐχεις γνῶναι, ἐμαυτὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐχῶν πρὸς σὲ, ὅτι οὐδ' ἐπὶ με βλέπῃς, ἵνα οὐδ' ἐν με παρακαλῶν εἶπες, εἰς τὸ νὰ παρακαλέσω τὸν ἀμκράν νὰ σὲ κατὰ σῶσιν. βλέπων αὐτὸν τοῦτον πάχοντες οὕτως, λυπῶμαι καὶ ἐγὼ ὅπου οὐδὲν σε γινώσκω καὶ παρακαλῶ τὸν θεόν, ὡς ἀμαρτωλός, ἵνα σὲ ὑποστῇς ἀπὸ τὸ σκότος, καὶ τὴν ἀπώλειαν ἡμῶν ποίησας. καὶ πρὸς καλῶς μετανόησιν, καὶ αὐτὸν, εἰς αὐτὸν, ὅτι ὁ θεὸς ἐλεήμων ἐστίν. νὰ ἡδύνησιν, ὅτι τὸ κακὸν αὐτὸ, οὐδὲν τὸ ἔπαθεν ἐσὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡγίον, καὶ πρὸς φῆτη, καὶ ἄλλοι μεγάλοι ἀνδρῶν ποιεῖσθα τὸν θεόν. καὶ πάλιν σιωπῶντες αὐτοῖς, καὶ ὡς λέγει καὶ ὁ θεὸς μετὰ τὸ σῶμα αὐτὸ τὸ ἅγιον. ἐπιμὲν εἰμὶ νὰ δέξωμαι τὸν μετανόησαν. ἵσταται καὶ ὁ πρὸς φῆτης μετὰ τὸν θεόν, καὶ λέγει, εἰ τις μετανόησιν εἰς τὰ ἐσφαλῆ τὸν θεόν, ὡς ἀναμάρτητος ὅστις, ἐὰν γινώσκῃ τὸν θεόν καὶ σὺ ὡς ἀνθρώπος, οὐδὲν ἐξήν. ἀλλὰ πάλιν μετανόησιν, καὶ πλῆθυν τὴν καρδίαν σου, ὅπως σὲ δέξεται ὁ θεὸς ὡς ὁ ἴστω λαγχύει. ἐὰν γὰρ οὐδὲν ἡμαρτήν ὁ ἀνθρώπος, πῶς ἡβέλαμεν ἡδύνησιν, ὅτι ὁ θεὸς συμπαθὲς ὅστις; ἀλλὰ θεία τὰς γραφὰς τὰς ἡραφὰς καὶ ἀπέσειλας, οὐδὲν ἡμῶν πρὸς τὴν γνώσιν σου, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν πύλιν σου. ὅμως εἶπα ὅρεξιν τὸ ἐποίησας, καὶ ἐκατηγόρησας τὸν πρὸς φῆτην, καὶ διέβηλόν αὐτὸν, ὡς καὶ σὺ γινώσκεις. οὐκ οἶδας τὴν γραφὴν τὴν λέγουσαν περὶ τοῦ θεοῦ εἶπα τὸν πρὸς φῆτην, ὅτι πάντα ἐποίησας εἶπα σὲ, καὶ σὲ δὲ ἐμὲ. δύχομαι τῷ θεῷ, ἵνα οὐδ' ἐν σε εὐρεῖ ὁ θάνατος εἰς τὴν ἀπώλειαν. εἶπα τὸν θεόν ἐπὶ μοι, τί ἀγαθὸν εἶδον εἰς σὺν χριστιανούς; φαντάζονται γὰρ, ὅτι δ' οὐκ εἶδον τὸν χριστὸν, καὶ αὐτὸν ὑβρίζουν τὸν καὶ λέγουσι, ὅτι θεὸς ἐστίν, καὶ ἵος θεοῦ. ἐχάωσα τὴν ὁδὸν τὴν ἀληθινὴν, καὶ παραδίδεναι, καὶ ἔπεισον εἰς νόσημα αὐτῶν. οὐδὲν πρέπει οἱ θεοὶ γίνεσθαι μου σου λυμάνου ὁρθόδοξου, ἵνα σὺν καταρῶνται. ἀμὴν νὰ τοῦ δὴνεται, καὶ ὡς τὸ λέγει ὁ θεὸς καὶ ὁ πρὸς φῆτης. πάλιν δὲ λέγουσιν, τί εἶδον, καὶ ἐπλανήθη καὶ ἐκοινώνησας εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν; λέγουσιν ὅτι πρὸς κωοῦσι τρία πρόστα πα, πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἄγιος. τίς τὸ εἶδον, ἢ τίς τὸ ἡκούσεν, ἢ ποῖος πρὸς φῆτης τὸ εἶδον διαξῆν, ἢ ποῖος ἄγιος τὸ εἶδον εἰς ὁπασίαν; καὶ ὡς καὶ ἀκούομεν, ὅτι ἐμερίδην εἰς πολλὰ μερῶν. καὶ λέγουσι, οἱ μὲν πολλοὺς θεοὺς, οἱ δὲ ὀλίγους. καὶ γινώσκον τὸν τοῦ καθεκάστου ἡμεῶν διαλέγονται καὶ κρίνονται. καὶ ἀπὸ τούτου οὐδὲν σὺν κατεγνώσθης. οὐαὶ τὴν αἰσχυρίαν τῶν, οὐαὶ τὴν μωρίαν τῶν, ὅτι ἀπέλυναν τὸν θεόν τὸν ποιῆ τὴν τῶν πάντων, καὶ λατρεύουσι θεοὺς, καὶ τὸν χριστὸν ὅπου γινώσκον τὸν θεόν διὰ βάλλου, ὅτι ἔπειν γινώσκον θεοῦ. οὐδὲν τὸν ἡρώτησεν οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι σὺ εἶπες θεοῦ; καὶ ἡρῆσεν το, καὶ εἶπεν ὅτι ὑμεῖς τὸ λέγετε. ὅμως ἀπ' εἰδὼν εἰς αὐτὸν, τί σε δέλω γράφειν, τί σε δέλω παραστήσειν, τί σε δέλω διαλέξειν, ὅτι γινώσκεις ὁ ποιῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ ὡς εἶπεν, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ θεός, καὶ οὐδὲν ἐχὼ σὺν τροφὸν εἰς τὴν θεότητα. ἐξ ὁρμήν καλὰ, ὅτι οὐδὲν ἴσασιν ἄγνως καὶ ἰδιώτης, καὶ ὡς ἀκούω. ἀμὴν γινώσκεις σὲ ὁ ὅρεξιν τὸ σῶμα τὸν σου. ἐξ ὁρμῆς καλὰ, ὁ κόσμος ἀνυπόστατος γινώσκεις, καὶ ἀρκεῖ σοι εἰς τὸν νῦν. τὸν φρόνιμον εἰς λόγον σῶζει τὸν. καὶ ταῦτα μὲν ἐγγράφως, ἀρράφως δὲ τὰς δε. ὅτι πῶς ἐστὶν διωκτὸν, τὸν θεόν ἡμῶν ἐχῶν αὐτὸν γυναικός; καὶ εἶπεν ὁ θεὸς ἐχῶν ἡμῶν, διωκτὸν ὅτι γινώσκεις τὸν θεόν αὐτὸν ἡμῶν; καὶ ὅτι, εἰ ὁ θεὸς ὁ χριστός, καὶ θεοῦ ἵος, πῶς οὐκ ἔσωσεν αὐτὸν φιλῶ τῷ λόγῳ, ἀλλ' ὡς περὶ διωκτὸν ἐχῶν αὐτὸν ἡμῶν; καὶ ἀπέβλεψεν, ἵνα σῶσιν τὸν ἀνθρώπον, ὡς οἱ χριστιανοὶ λέγουσι; καὶ εἶπεν θεός, ὡς,

ἀλλήλους, γινώσκει ἀδελφῶς τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ χριστιανοὶ διαφέρουσιν εἰς τὴν καθαρὰν πί-
 σιν αὐτῶν, καὶ εἰς ἀπὸρ κρητοῦσιν ὁρᾷ καὶ ἀληθὴ λόγματα, οὐδ' ὅλως ἐμποδίζουσι τι-
 νὰς ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἀδείας καὶ ἰδουσίας εἰς ἑκάς. αὐτῶν διαλέγεται με-
 τὰ πάντων ὡς βούλεται καὶ ὁρᾷ καὶ ἰδόν ἡτ' τὴν σὺν δέλτασιν μέλλω ἀπολογίσε-
 σθαι ἡτ' ὁ δυνάτορ μοι, ποῦ ὡς τότε ἔγραψας, καὶ ὡς ἡτ' ὁ παρὸν ἐξήκτους καὶ ἡρώτη-
 σας. ταῦτα σου τὰ ῥήματα, ὡ καλὴ ἀμφατὴν, ἐγὼ ἤ τί μέλλω εἰπεῖν καὶ λαλῆσαι, καὶ
 πόθον ἀρξάσθαι, οὐ γινώσκω, γινώσκω μὲν. ὁ τῶν ὀφθαλμίωντων, μὴ ποτε καὶ ἐν σοὶ
 γήνηται, ἐκείνοι γὰρ ἀδελφεὶς ἔχοντας τίς ὁφείλει, τὸ τὸ ἡλίον φῶς ἀρξέφονται, καὶ ἐν τῷ
 σκοτεινῷ μᾶλλον ἀναπαύονται. οὕτω καὶ σὺ αἰετὸς ἀληθείας ἀκούεις ῥήματα καὶ δικαιο-
 σινης, τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀποστροφῶσαι μέλεις, καὶ τὸ φῶς τῇ ἀληθείας μισῆσαι, καὶ ὡς
 τὸ μάταιον σκοτῶ, ἐν ᾧ εὐρίσκει νῦν ἐπαναπαυθῆναι μᾶλλον, ὡς πρὸς ἐκείνοι, ὅπου ἀ-
 πόψομαι. ὅμως διαφέρεις εἰς τὴν φυσικῶν γινώσιν, ἢ πρὸς τοὺς θεοὺς ἐδωρήσατο, ἀλλὰ διὰ
 καὶ εἰς τὴν μάθησιν καὶ παιδίδυσιν ἢ ἐδιδάχθης, ἐτι δὲ καὶ ὁρᾷ καὶ καλῶ συνεί-
 δικσιν, ἢ παρὰ πολλῶν ἔχει μεμαρτύρησαι, ἀτινα ὁδὴν γῆσαι σε πρὸς τῇ τῇ ἀληθείας
 ὁδόν (οὐ γὰρ τὴν πολλὴν ἢ γινώσιν) ἡδὴ ὡς ὁρᾷς γράφω σοι, καὶ οἷον ἀμνημονήσας τὸ τὴν
 διανοίας σφόν, καὶ τὸ τῇ ἀμαθίας καὶ ἀγνοίας ἀδελφῆς, ἢ βουλήν ἀπολογίεσθαι καὶ
 εἰς πᾶς πρὸς σέ, ποῦ ὡς ἐξήκτους καὶ ἡρώτησας, ἀφ' ὧν ἦκουσά τε καὶ ἐδιδάχθην, αὐοι-
 γνῶντων τῶν ὀφθαλμῶν μου θεοῦ συνάσσει, ὡς σφόν τῇ ἀφ' ἧς κατὰ καὶ πατρο-
 παραδόξου θεοσεβείας πρὸς τὴν ἀκραφνὴ καὶ ἀμωμῆτον τῇ χριστοῦ πίσιν, καὶ τὴν τῇ ἀ-
 ληθείας ὁδόν. παρακαλῶ τοίνυν ἀκούειν συνειτῶς. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ μέλλω λαλῆ-
 σαι πρὸς σέ, δὲ ἐξ ὧν ὑμεῖς οὐ παραδέχεσθαι, ἀλλ' ἀφ' ἧς βιβλῶν ὡς πάντων οἱ μου σελ-
 μανοὶ ὁμολογοῦσιν εἰς ἀληθείας καὶ ἀγίας γραφάς, καὶ ἀφ' ἧς θεοῦ διδουμένης. σκέψαι
 τοίνυν, μὴ ποτε πάθης παρόμοιον τοῖς ἰσαμύνοις ἐπ' αὐτῶν θησαυρῶν, καὶ μὴ γινώσκουσιν
 γινώσκουσιν, καὶ τί ἐτι πλησίον τούτοις. καὶ γὰρ ἐκείνοι χερσὶν ἐν ταῖς ἐαυτῶν χερσὶν
 ἔχουσι τὸν μέγαν πλοῦτον, ἀφ' ἧς ἀγνοίας τούτων κρητὸς ἀπερχονται ταῖς χερσὶ, καὶ τοῖς
 ἰσαμύνοις μέσον ποτίμου καὶ διεδιδάχθης βρώσεως, καὶ ἀπ' ἡμετέρων διδασκάλων. ἀλλὰ
 γὰρ οὐ μοι. τοῖς κοπιῶσι καὶ ἰδρῶσιν, ἵνα τὸν κεκρυμμένον καὶ ἀφανῆ θησαυρὸν ἐκ-
 βάλλωσι καὶ κερδήσωσι, καὶ ἐπεί τὰ τοῖς ἀσεβέσι. ἀμαθῆσιν ἀγνοοῦμενα θεοῦ λόγια
 ἡδὴ πρὸς τὸ παρὸν ἐγχειρίζονται σοι, πρόσθετον ἵνα μετὰ μεμεριμνημένου σκοπῶ, καὶ ἀκρι-
 βῶς ἐξετάσας διελθὼς αὐτὰ, καὶ ἐμπληθῆς θείας γνώσεως καὶ ἀληθείας. μεγάλη γὰρ
 ἐστὶν ἡ τῶν χριστιανῶν πίσις, καὶ μέγα μυστήριον ἐστὶ τῇ τῷ ἰσχυρῷ θεοῦ ἀρετῶς ἡ ὑπο-
 δεξις. ἔπας, πῶς ἐστὶ δυνάτορ τὸν θεοῦ ἔχειν ἰσχυρὸν αὐτοῦ γυναικός, καὶ πῶς ἐστὶ δυνάτορ
 θεοῦ γινώσκειν αὐθροπον; τίς δὲ τῶν ἀγίων ἐδιδάξε τὴν ποσάτην ἀσεβείαν; καὶ ποῦ τῶν
 πτοφκῶν ἐν ὁπασίᾳ ἔσθ' ἐθεάσθη; καὶ σὺ μὲν ταῦτα, ὑμεῖς δὲ λέγετε οὕτως, ὅτι μὲν
 θεὸς ἐστὶν ὁ ποιητὴς πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, ἐδιδάχθημεν καὶ ἐγνώκαμεν καὶ
 πισθόμεν καὶ ὁμολογοῦμεν. τί δὲ ἐστὶ θεός, οὐτε ἐδιδάχθημεν, οὐτε ἐγνώκαμεν, ἀλλ'
 οὐτε ὅλος ὡς τὴν καρδίαν ἡμῶν αὐτῶν τοῦ τοιοῦτου ἀσεβήματός ἡ ἐξέτασις. καὶ ὅτι
 ὁ χριστὸς ἦν καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ἐστὶ, καὶ θεός ἐστὶ, ἔσθ' καὶ ἐδιδάχθημεν, καὶ ἐγνώκαμεν, καὶ
 πισθόμεν, καὶ ὁμολογοῦμεν. πῶς δὲ ἐστὶν ὁ πῶν γήνησις, ἡμῖς οὐκ οἶδαμεν, οὐτε ἐ-
 διδάχθημεν, ἀλλ' οὐτε ἐξετάξωμεν μέλλομεν αὐτὸ εἰς τὸν αἰῶνα, ὡς ἀσεβὴς καὶ ἀπόβλη-
 τον τῇ τῶν χριστιανῶν πίσει τε καὶ καταστάσει. ἀλλ' ἐπίσης φρονοῦμεν ἀγνοῦσθαι καὶ
 ἀγνῶναι καὶ αὐθροπον τὸ τοιοῦτον ὑπὲρ φύσιν μυστήριον. οὕτω καὶ ὑπὲρ τῇ γινώσκουσας
 αὐτοῦ, ὅτι ἐγὼ αὐθροπον, καὶ ἐδιδάχθημεν, καὶ ἐγνώκαμεν, καὶ πισθόμεν. τὸ δὲ
 ὅπως, οὐ γινώσκωμεν. ἀλλ' ὡς πρὸς ἀγνοῦμεν τὴν ἐκ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ γήνησιν, ὅπως
 ἀγνοῦμεν καὶ τὴν ἐκ τῇ ἀγίας αὐτοῦ μητρὸς μαρίας τῇ παρθένῳ. ὑμεῖς δὲ οἱ γινώσκον-
 τες τὸ τοῦ θεοῦ ἀδελφάτον, λέγετε γὰρ, ὅτι πῶς ἐστὶ δυνάτορ ἔχειν ἰσχυρὸν τὸν θεόν, πάντως
 ἐξ ὧν λέγετε, γινώσκουσιν μέλεις καὶ τὸ τοῦ θεοῦ δυνάτορ, καὶ διδάσκετε ὑμεῖς οἱ παλ-
 λὰς

Harctici continua-
 tio qd similes.

2. Captatio benivolentia
 et attentionis.

Ignari audientes V.D.

3. Responsio ad
 p. in fidelitatis.

Similes quod sit D. g. in q. d.

Similes Dei filii gemiti, non q-
 m. d.

λά ἐξόδοις, ἡμᾶς δὲ ἀμαθές καὶ ἀγροίκους, τίς ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ φύσις, καὶ τί τὸ δυνάστην,
καὶ τί τὸ ἀδυνάστην αὐτοῦ, ἵνα σώσῃτε ἡμᾶς, δὲ γὰρ ἀπωλεία, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ζῶντας. λέ-
ξον μοι σὺν τῷ θεῷ, καὶ τοῦ φύσις. καὶ γὰρ σοὶ ἐρῶ, πῶς ἡ τοῦ ἰσχύος καὶ λόγου τοῦ θεοῦ φύ-
σις, ἐὰν δὲ ἴσως τινὲς πολυηθία καὶ αὐθάδεις ἔπωσιμ, ὅπως αὐτὰν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ-
τῶν, ἐγὼ ὁμολογήσω τὴν ποδὶ τοῦ τοιοῦτου πράγματι. ἡμετέρων ἀγνοίαν, ὁμῶς διεσπ-
πύσῃ μου τὴν ἡρῶ ἀπόειαν. ὑμεῖς γὰρ οἱ λέγοντες, πῶς ὁ δυνάστην, ἔχειν τὸν θεόν
ἐν αὐτοῦ μωακός, γινώσκων μέλλετε ἀκριβῶς, πῶς ἐγγενήθη ὁ χριστὸς ἐν μωακίς αὐτοῦ
ἀνδρός. καὶ ἐτι τότε ἀφ᾽ ἐσέρων, πῶς ὁ ἀδὲμ ἐγγύς ἀνθρώπου αὐτοῦ ἀνδρός τε καὶ μωαι-
κός. ἀλλὰ καὶ ἡ εὐαγγεῖα ἀνδρός μὲν, αὐτοῦ δὲ μωακός, καὶ οὐ κατὰ τὸν νόμον. ὅτι τῇ τῆς
φύσεως ἡμεῖς λαβὼν μετὰ τὴν παράβασιμ, ἀλλ' ἐτέρῳ τρόπῳ, ὅτι παρ' ἡμῶν τοῖς χριστιανοῖς
ὅτιμ ἀγνοοῦμεν, παρὰ δὲ μόνῳ θεῷ γινώσκόμεν. ἐὰν δὲ εὖ ἀδυνάστην ὁ πᾶσι
ἀνθρώπων γινώσκει, τί ματαιοποιεῖται οἱ μουσουλμάνοι κατηγοροῦσιν ἡμῶν, εἰς ὃ ὅτε
οἱ διασιν οὐτε γινώσκουσιν, ἀλλὰ μακρὰν πον εὐρίσκονται ὅτι ἀληθείας, ὅσον ἡ γῆ τοῦ
οὐρανοῦ. ἀλλ' γὰρ τοῦ μὴ γινώσκων αὐτῶν τὰς γραφάς, γνέπεσον εἰς αὐτὰ. τὰ γὰρ μωακίκα
βιβλία καὶ τὸ πᾶσι δαβίδ· φαλτήριον, ἐτι δὲ καὶ αἱ τῶν προφητῶν γραφαί, ἀλλὰ δὴ καὶ
τὸ πᾶσι χριστοῦ διαγγέλιον, τὰ πάντα καὶ ἁγία, καὶ δίκαια, καὶ ἀληθῆ, καὶ καλὰ λέγουσι καὶ
ὁμολογοῦσι. καὶ οὕτως ὅτι ἡ ἀλήθεια, ὁμολογοῦσι δὲ σῶματι μόνῳ, τὰ δὲ λεγόμενα παρ'
αὐτῶν ἀγνοοῦσι. ἀλλ' ὡς περὶ ἵνα ἡκούετε παρὰ τῶν ἀγγέλων, ὅτι καλῶς καὶ μετὰ μετὰ
λὴς γλυκύτητι καὶ ἡδονῇς αἰνοῦσι τὸν θεόν, καὶ τὰ λεγόμενα παρ' ἐκείνων ἐσέργετε
καὶ ἐπινεῖτε, τί δὲ ὅτιμ ὁ λέγουσιν ἡγνοῖτε. οὕτως ὅτι καὶ αὐτὰ πάντων πυτωνὶ τῶν βι-
βλίων, ὅτι τὰ παρ' αὐτῶν γεγραμμένα ἐπαινέτε, τί δὲ λέγουσιν οὐκ οἶδατε. διὰ τί; ὅτι
οὐδὲ ὅπως ἐδιδάχθητε ποδὶ αὐτῶν. οἱ δὲ χριστιανοί, ποῖ μὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας σιωπῶ-
μενοι, ποῖ δὲ ἐκαστὸς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καθήμερον ἀναγινώσκουσιν τὰς βίβλους, καὶ ὁ
πολύς χρόνος, καὶ ἡ σιωπὴ ἀνάγνωσις, καὶ ἡ ἀκριβὴς διέτασις ἐφαίνετο καὶ ἐδιδά-
ξον αὐτοὺς πᾶσι τὴν ἀλήθειαν. ἐπεὶ οὐδὲ ἀγνοοῖς τὰ ποδὶ πᾶσι χριστοῦ, καὶ λογίζῃ ὅτι οὐδέ τις
τῶν ἁγίων ἐλάλησε ποδὶ αὐτῶν, ἀλλ' οὐτε προφήτης προφήτης, καὶ ζητῆς ταῦτα
ἀκούσαι παρ' ἡμῶν ὡς δὴ ὅτιμ μὴ ἐχόντων ἀπολογία, ἀκούσον ποδὶ ὡς ζητῆς,
καὶ σκέψαι ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα. ὁ μέγας ἐκείνῳ μωακίς γὰρ τῇ βιβλῳ ὅτι χριστοῦ οὐ-
τως ἡ καὶ ἐξήρηκον, ἔπει κύριος, κραυγὴν σοφώμων καὶ νομῶν πεπληθυτοῦ πρὸς
με, καταβάς ὅφωμαι. ἀβραὰμ δὲ ὡς ἐσκήνωσεν γέννησι κυρίου, καὶ ἐγγίστες ἀβραὰμ ἔειπε, μὴ
συνάπολις δὲ δίκαιον μετὰ ἀσβεβούς, καὶ ἔσαι ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσβεβής. ἐὰν ὡς πρὶν ἦκον-
τα δίκαιοι γὰρ τῇ πόλει, οὐκ ἀφήσεις αὐτῶν γέννησι τῶν πρὶν ἦκοντα δίκαιων; μηδ' αὖτως
ποίησις εὖ, ὁ κείνων πᾶσι τὴν γῆν. ἔπει δὲ κύριος, ἐὰν εὐρὸς γὰρ σοφώμοις πρὶν ἦκον-
τα δίκαιους, ἀφήσω πάντα τὸν τόπον δι' αὐτούς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀβραὰμ, ἔειπε, νυνὶ ἡ-
ξάμην λαλῆσαι πρὸς τὸν κύριόν μου. ἐγὼ δὲ εἰμὶ γῆ καὶ σποδός, καὶ ἐὰν εὐρεθῶσι τισ-
σιν ἀράκοντα πρὶν; καὶ ἔπει δὲ κύριος, ἐὰν εὐρεθῶσι τισιν ἀράκοντα πρὶν, ἵνα ἀφήσω τὴν
πόλιν. καὶ διαλεγόμενος ἀβραὰμ, κατήλθε μέχρι καὶ τῶν δέκα. ἔπει λέγει μωακίς, καὶ
ἀπῆλθε κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν θεῷ ἀβραὰμ. βλέπεις πόθεν ἤρξαντο καταμικρῶν
ἀναφαίνεσθαι τὰ πᾶσι χριστοῦ; πᾶσι γὰρ δίκαιον οἱ ὁφθαλμοὶ ἡδυνάστο γινώσκει τὸν θεόν, καὶ
γὰρ διουλικῶ ἐπῆρχε θεῷ χήματι. πρὸς ὅτι γοῦν, πῶς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ οὐδέποτε ἐφαίνε-
ται ὁράσει προφητῶν ὡς ἀνθρώπων, διότι οὐκ ἐγγύς ἀνθρώπων. ἀλλὰ ποτε μὲν ἐφαί-
νεται ἄλλως, ποτε δ' ἄλλως. ἀγγελοὶ γὰρ καὶ εὐφραίνονται γὰρ χήματι ἀνθρώπων. διέτασεν
ἐν ποδὶ ὅτι βιασθῆς θεωρίας, τίς ὡς ὁ φανείς; ἰδὲ ὁ θεὸς ὁ πατὴρ ἐκ τῶν ἐπεί ὁ φανείς ὡς ἀν-
θρώπος ἐφαίνετο ἀγγελος; καὶ ποῖας ἐχέει ἀκολούθιας, ποτε μωακίς ἡ τοῦ ὁφθαλμοῦ τῶν ἁγίων μνηθεῖς
ἀγγελοῦ, ὡς ὁμωσεν αὐτῶν κύριον ἡ κριτὴν; τίς γὰρ ὅτιμ ὁ κείνων πᾶσι τῇ γῆν, ἡ θεός; ἐπεὶ
ἐν ἀναφαίνεται, ὅτι ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἐκ τῶν φανείς ὡς ἀνθρώπος, ἀγγελος ἐκ τῶν δὲ ὡς εἰ-
πομεν αἰτίας, φαίνεται πάντως δι' ἀνάγκης, ὅτι αὐτὸς ὡς ὁ φανείς καὶ λόγος. πᾶσι δὲ ὅτιμ θεός
καὶ ἀνθρώπων. εἰ γὰρ τὸ φανέναι θεῷ ἀβραὰμ ὡς ἀνθρώπον, εἰδείξε τὴν μέλλουσαν αὐ-

ad obj. Deo uni & soli & f.

orig. fuerit unum. Agnos-
ca Sira.

in qua se Christiani semper
exercent.

4. Confirmatio Doctr.
de Filio Dei.

Leg. 1. Genes. 18.

Filius Dei apparuit
Abrahamo.

Regula.

τὸ σῶζον σιν. ἥα δὲ τὸ ὀνομαδωλῶαι αὐτὸν κύριον, παρὰ τε τὸ ἄβραάμ, παρὰ τε τὸ μω
 σίως, καὶ κρίνονται πᾶσαι τῶν γλῶσσῶν, καὶ ἐλεοῦνται ὅν βοῦλεται, καὶ παιδισθῆναι ὅν βού
 λεται παιδισθῆναι, ἔδωκε τὴν αὐτὴν θεότητα, θεοῦ γὰρ ὅτι ὅτι ἰδιον, τὸ κρίνειν καὶ ἐλεῖν
 καὶ ὀργίσθαι, ἀγγέλου δὲ καὶ ἀνθρώπου οὐ διαμῶς. οὐ γὰρ ὅτι ἐν διωάμει καὶ ὅτι οὐ
 σίας αὐτῶν. ὃ γὰρ εἶπε, ἐάν ἕρω πονηρόντα, καὶ ἐλάττω, ἐάσω τὴν πόλιν, ἔδωκε τὸ
 μεγαλεῖον ἐν ὅτι οὐσίας αὐτοῦ. σὺ δὲ πρόσθετον, μή πως ἀκούσας τοῦ κυρίου λέγοντος, κα
 τάβας ὄφομαι, φαντασθῆναι θεοῦ ταπεινότητι καὶ ἀνάξιον ἐν αὐτῇ θεότητι. ἀλλὰ ἥα
 τὴν ἀδελφίαν τῶν ἀνθρώπων, πολλὰς λέγονται τὰ τοιαῦτα ὑπὲρ θεοῦ. ἐλέγη δὲ ὁ ἥα
 τὴν μέλλουσαν αὐτῇ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συγκατάσσειν. ἐπὶ δὲ φάσκει κύριος ὁ θεὸς ἡ
 ἄβραάμ τὰ τέσσαρα μέρη ἐν γῆς, εἶπε, σοὶ δώσω τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ σπέρματί σου, καὶ πλη
 θυνῶν πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμου τὴν παρὰ τὸ
 χεῖλος ἐν θαλάσσῃ. ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, καὶ γένεθαι ἔσονται ἐν ὅ
 πᾶσι τὰ ἔθνη. ταῦτα τὰ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν ἄβραάμ ῥήματα, καὶ ἔζητεον τί βούλεται
 ταῦτα ἰδοὺ ὡς ὁ μωσῆς λέγει, ὅτι ὁ θεὸς ἔπαυσε καὶ ἐπηγγέλατο δοῦναι τῷ ἄβραάμ
 καὶ ἡ σπέρματι αὐτοῦ, πᾶσαν τὴν γλῶσσαν καὶ πληθυνθήσεται τὸ σπέρμα αὐτοῦ, ὡς τὰ ἄ
 στρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμου τὴν παρὰ τὸ χεῖλος ἐν θαλάσσῃ. καὶ γὰρ ἡ σπέρμα
 τι αὐτοῦ γένεθαι ἔσονται ὅπᾳ τὰ ἔθνη. καὶ ἐπεὶ ἡ τοῦ θεοῦ λόγος ἀληθὴς ἐστίν, καὶ οὐ
 δέποτε διαφύσσονται, διότι δὴ σκεψάμεθα, πόθεν καὶ γὰρ πᾶσι τῶν πᾶσι πληθυνθήσονται
 τὰ τοῦ θεοῦ λόγια. ὁ γὰρ ἄβραάμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ ἐν παιδίονος ἄγαρ, καὶ ἰσμάηλ,
 καὶ ἕνα ἐκ ἐν ἐλθιδέας σάρκα, καὶ ἰσαάκ. μή ποτε τοῦ ἐπὶ τὸν θεὸν ἥα τὸν πᾶσι τοῖς
 ἄνθρωποις ἐκ ἐν παιδίονος ἰσμάηλ, ὅτι γὰρ αὐτῶν γένεθαι ἔσονται ὅπᾳ τὰ ἔθνη,
 ὡς ἐκ σπέρματος ὄντα ἡ ἄβραάμ, ἀλλ' ἐπεὶ θεὸς εἶπε ἡ ἄβραάμ, ὅτι ἐκβαλε τὴν παι
 δίσκην μετὰ τοῦ παιδὸς αὐτῆς, οὐδὲ γὰρ κληρονομήσει ὁ υἱὸς ἐν παιδίονος μετὰ τοῦ υἱοῦ
 ἐν ἐλθιδέας. καὶ κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἔββαλε τὸν ἰσμάηλ μετὰ ἐν μητρὶ αὐτοῦ
 ἐν ἄγαρ, καὶ ἀπερίσταν αὐτοὺς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἄβραάμ. ἀλλὰ καὶ ὁ δίκαιος ἄβραάμ
 ἀκούσας παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι πατέρα πολλῶν τέθεικά σε, καὶ ὅτι σοὶ δώσω τὴν γλῶσσαν, καὶ
 ἡ σπέρματί σου, καὶ ὅτι γὰρ ἡ σπέρματί σου γένεθαι ἔσονται ὅπᾳ τὰ ἔθνη, οὐ
 πως ἀπεκρίθη, εἰπὼν, τί μοι δώσεις κύριε, ὅτι ἐγὼ ἀπόλλυμαι ἄτεκνος, βλέπεις πᾶσι καὶ
 πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν ἄβραάμ, ἐκβαλε ἄρ' ἐν οἴκῳ αὐτοῦ τὸν ἰσμάηλ, οὐκ ἐλογί
 ζομαι ἡμῶν αὐτοῦ. εἰ γὰρ ὡς ἡμῶν αὐτοῦ ἐλογί
 ζομαι, οὐκ αὖ ἐξίτη ὁ ἄβραάμ τέκνον ἔσται. ὃ
 γὰρ εἶπε, ἐγὼ δ' ἄτεκνος ἀπόλλυμαι, ἡμῶν ἐξίτη, ὅτι τινος λογίζεται ἡμῶν αὐτοῦ καὶ σπέρ
 μα αὐτοῦ. ὁ γὰρ ἰσαάκ ὕστερον ἐγεννήθη, μετὰ δὲ ταῦτα ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ εἰπὼν, ἐκβα
 λε τὴν παιδίσκην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, φανερώς ἐδήλωσε, ὅτι οὐκ ἐλογί
 ζομαι τὸν ἰσμά
 ηλ τέκνον καὶ σπέρμα τοῦ ἄβραάμ. καὶ ἰδοὺ ὡς ἀναφαίνεται, ἀμέτερος ὅτι ὁ ἰσμάηλ
 ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ ἄβραάμ, καὶ ὡς ὁ θεὸς γινέσκει. μή ποτε τοῦ ἐπὶ τὸν θεὸν ἥα τὸν
 πᾶσι καὶ ὅτι μὴ ὁ γὰρ ὅτι οὐτ' ἐν ἐλθιδέας σάρκα, πρόσθετον. καὶ τὸ τῶν ἐβραίων καὶ
 ὅτι ἐκείνου ὅτι, ὅτι ὁ μολογούμενον. ἀλλ' ἡ τῶν ἐθνῶν δύλογία οὐκ ἐξέθη ὑπὲρ ἡ
 ἰσαάκ. μόνον γὰρ οἱ ἐβραῖοι εἰσὶν ἐκ σπέρματος τοῦ ἰσαάκ, ὡς ἀπόγονοι τοῦ ἰακώβ, καὶ τῶν δώ
 δεκα ὑπὲρ αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ γὰρ τῇ θυμερίᾳ καὶ ἀκμῇ αὐτῶν ὑπάρχοντες πολλὰ ἐνρίκοντο
 ὀλίγοι καὶ θυμῶν, συγκρινόμενοι πρὸς τοὺς κατὰ τοὺς αὐτοὺς τὴν οἰκονομίαν. μόλις
 γὰρ ποδῶν καὶ γένος ἐθνῶν ποσότητι, ἀρ' δὲ ἐν τοῦ θεοῦ βοηθείας ἐφαίνοντο μέγαλα καὶ
 φοβερά. λαοὶ γὰρ αὐτοὺς ἐκάλει αὐτοὺς ὁ θεός, καὶ κληρονομίαν αὐτοῦ ἐλεγον αὐτοὺς, καὶ γὰρ τῇ
 χύμῳ αὐτῶν κατεπρόσαντο ἐκ ἐκείνων τὰς πόλεις καὶ ὑποφάντων αὐτῶν. ἐν τῇ διωά
 μῃ καὶ ἐν τῇ ἡφαιστοποιίᾳ καὶ ἐν τῇ αἰγυπῶ τὰ δαυμάσια, ἐν μετ' ἐκείνων ὁ ἰσάκ
 καὶ οἱ ἐπὶ τὸν ἰσάκ, ὡς τὸ γένος καὶ ἡφαιστοποιίᾳ καὶ ἐν τῇ αἰγυπῶ τὰ δαυμάσια, ἐν μετ' ἐκείνων ὁ ἰσάκ
 καὶ οἱ ἐπὶ τὸν ἰσάκ, ὡς τὸ γένος καὶ ἡφαιστοποιίᾳ καὶ ἐν τῇ αἰγυπῶ τὰ δαυμάσια, ἐν μετ' ἐκείνων ὁ ἰσάκ
 καὶ οἱ ἐπὶ τὸν ἰσάκ, ὡς τὸ γένος καὶ ἡφαιστοποιίᾳ καὶ ἐν τῇ αἰγυπῶ τὰ δαυμάσια, ἐν μετ' ἐκείνων ὁ ἰσάκ

Αἰσχροποπαθία.

Log 2. Gen. 22.

Semen Benedicim

non e' smael;

Non fmae, aut

Idai

De quoniam rejectione
milla.

ἀλλὰ διὸ καὶ ἡ ἐκείνου, ἢ λέγουσα, ἵστα ἡ ρίζα τοῦ ἱεσσαί, καὶ ὁ ἀνίστα μιν· ἀρχὴν ἐδωκέν, ἐπ' αὐτῷ ἐδὴν ἐλπίουσι. μέχρι γὰρ ᾧ τοῦ χριστοῦ γυνήσεως, ἔχομεν οἱ ἰουδαῖοι καὶ βασιλεῖς ἀπ' τοῦ γένους αὐτῶν, καὶ ἀρχιερεῖς. γυνήθησεν δὲ τοῦ χριστοῦ, ἐλπίσαν καὶ ἀρχιερεῖς καὶ βασιλεῖς, καὶ πούτω γινόμενων ποτε μὴ ὡρίσθη ὁ θεὸς αὐτοῖς ὅτι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, ὅτε ἐρετὼς δὲ ὅτι τὰς ἐδωλολατρείας αὐτῶν, ἃς ἐδωλολάτρου, ποτε δὲ πάλιν σιωπῆσθαι αὐτοῦ. ἀφ' οὗ δὲ ἐτόλμησαν τὸ τόλμημα ἐκείνο τὸ μέγα καὶ φοβερόν, ἐκ τότε ἐγκατελείφθησαν πρὸς τὸν θεόν, καὶ παρεδόθησαν εἰς ἀσυμπάδην τὸν ὀργῶν, ὅτι διεσπάρησαν εἰς τὰ ἔθνη. καί ποτε προσεκάρτοισιν μὴ ὁ θεὸς μέχρι καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς, τῶν ἐκείνων ὡς σφοδρῶς τε καὶ μετάνοιαν ἐκδ' ἐχόμενον. ἀλλ' ὡς αὐτάτα νοσοῦντες ἀπέκοψαν αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, ὡς οἱ πεφθῆναι λέγουσι πρὸς αὐτῶν. ἐπεὶ γοῦν ἐδωλολατρουῦντο ἡσυχῇ, καὶ παροργίζοντο τὸν θεόν, παρεδίδον μὴ αὐτοὺς εἰς ἀχμαλωσίαν, καὶ παρδιδόσθης ὅτι τὰ κακὰ αὐτῶν. ὁ μὲν δὲ καὶ ἐγκατέλιπον αὐτοὺς, ἀλλὰ μέχρι καὶ τοῦ πνὸς δουρεθμῆτος, παρετίθησεν ἡ τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτοὺς ὀργή. πάλιν δὲ ἀπελάμβανον ὅτι συμπάθειαν, ὡς εἴρηται, καὶ τῶν πρότορον δουλαμοκίαν. ἀλλὰ καὶ τὸν καὶ τὸν ἐκείνων ἀχμαλωσίας, οὐδ' ἐποτε ἐλπίσαν ἀπ' αὐτῶν πεφθῆναι εἰς παρενοχλίαν ἐκείνων εὐρεσκόμην, καὶ ὡφέλειαν ψυχικῇ. πεφθῆναι γὰρ καὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς τοῦ θεοῦ ὀρχομῆτιν ὀργῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς χρόνους ᾧ ὀργῆς, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα γενεῶν μὲν συμπαθεῖαν, καὶ τῶν εἰς τῶν ἱεροσολιμῶν ἐπαύοσθον. διεβίβαν γὰρ εἰς τὴν αἰγυπῶν, χρόνους τετρακοσίων, ἀλλ' ἐκείσε ἐξηνήθησαν καὶ ἀνέστραψαν. μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν αὐτοὺς εἰς τὰ ἱεροσολύμα, καὶ κτίσαι τὸν ναόν, καὶ μαλὶς δὲ σὺν αὐτοῖς βασιλεὺς τῶν βαβυλωνίων ναβουχοδονόρος χρόνους ἐβδωκομῆνοι. καὶ μετὰ ταῦτα ἀντίοχος ὁ ὑποφάνης, χρόνους δύο καὶ ἡμισυ, ὅτι πλέον οὐκ ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτοὺς τοῦ θεοῦ ὀργῇ. καί ποτε ὡς μὴ τὸν μωσέως ἔθουσαν τὴν μόχον γὰρ τῇ ὀργῇ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔθουσαν τοῖς ἐδωλοῖς. ὁ μόνον ἔθουσαν δὲ μακάριον ζώον, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἔθουσαν τοῖς δαίμοσι, καὶ αὐτοὺς πεφθῆναι ἀπέκτενον, καὶ ὀργῶν ἀσυμπάδην τὸν πεπνῶσιν. ἀπ' οὗ γὰρ ἡ κυρία σαυρώσεως εἰς ἡμέρας χίλιαι, τριακόσιοι ἐξήκοντα. καὶ οἷον ὡς τάχα λέγουσι, φυλάσσει τὸ νόμον, καὶ ὁ δὲ ἐδωλολάτρησαν, ἀλλὰ μόνον ὅτι τῶν εἰς χριστὸν ἀσέβειαν αὐτῶν ἐγκατελείφθησαν οὕτως, ὡς ὅτι ὁ κόσμος ὅλος, ὅτι μὴ γὰρ ὅτι ὅτι διεσπάρησαν, ἵνα παύνοιον καὶ κατὰ γέλωος γένωνται παντὶ τῷ κόσμῳ, παντί που δῆλον. ὅτι οὐδὲ πεφθῆναι ἔπειν αὐτοῖς λόγον παρενοχλίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐλάττωσαν εἰς αὐτοὺς πεφθῆναι μετὰ τὸν ἰωάννην τὸν ἱσαακίου υἱόν, ὅτι δῆλον. ἐλθόντων γὰρ τοῦ πεφθῆναι οὐμῶν, ὅς οὐκ ὁ χριστὸς, ὅτι ἀνάγκη ἡ πεφθῆναι ἡργε, τὸ μὴ ὅτι ἡλθον ὁ χριστὸς, ὡς εἴρηται, τὸ δὲ ὡς ἀνάξιοι ὄντες καὶ ἐγκαταλειμμένοι οἱ ἰουδαῖοι. διὸ καὶ ἐκείνησαν τὸν χριστὸν, καὶ ἐποίησαν ἐπ' αὐτῷ ὅσα καὶ ἐποίησαν, κατὰ ὅτι ἐπαυθον τὰ ἀνέκιστα κακὰ. οὐ γὰρ ἡλθον αὐθροπομεσώρωσαν, ἀλλὰ θεὸν καὶ αὐθροπο. ὅτι οὐδεὶς ἐπαυθεν, ἀλλ' ὁ αὐθροπο. ἰδοὺ γοῦν καὶ ἀπ' ἐλθόντες σάββας ἡ τοῦ ἱσαακ, ὅσον τὸ ἀπ' αὐτῶν ἰουδαίων, καὶ ἀπελείφθη ἐγκαταλειμμένον καὶ γὰρ ἀπωλεία τὸ τοῦ ἱσαακ ἀπέρμα. πῶς γὰρ ἐμελλε λογισθῆναι ὁ θεὸς τὸ γένος τῶν ἐβραίων εἰς ἀπέρμα τῶν ἱσαακ, ἐπεὶ ἀπέκειτο αὐτοῖς, ἵνα ἡ ἀσυμπάδην τὸν ὀργῇ τοῦ θεοῦ καταλάβῃ αὐτοὺς; πῶς δὲ ἐμελλον λογιδύωαι τέκνα τοῦ ἱσαακ, οὗς πεφθῆναι ὁ δαβὶδ πεφθῆναι αὐτοὺς, ἔλεγε πρὸς τὸν θεόν, σκοτιδῆναι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν ὅτι παντὸς σύγκυβον, καὶ τῆς μὴ ἀποσῆναι αὐτὸν ὁ ζυγὸς τοῦ διωκοῦς δουλείας. ὅτι γὰρ διηλοῖ, τὸ διαπαντὸς σύγκυβον. ὅτι ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν θεόν, ἀλλὰ πεφθῆναι ἐκβασίς. πῶς γὰρ ἐμελλε λογισθῆναι αὐτοὺς ὁ θεὸς ἀπέρμα τῶν ἱσαακ, ὅτι τέκνα τῶν ἐβραίων, πρὶν ὡς δαυὶδ ὁ πεφθῆναι τῶν κατὰ σφοδρῶς αὐτῶν καὶ ἀπώλῃαν ἐδῆλυνε καὶ πεφθῆναι καὶ ἐπαύοσθον καὶ ἀνάκλησιν ὡς καὶ γὰρ ἄλλοις ὁ πεφθῆναι, ἀλλὰ τῶν πάντων; μετὰ γὰρ τὸ ἐπείν ὅτι ἐκτραγωδῆσαι τὰ εἰς αὐτοὺς γυνήσονται κακὰ, τότε ἐπὶ γὰρ, ὡς σωτελείας αἰώνων κατέβη αὐτοὺς ἡ δὲ λέει αὐτῇ. ἀλλὰ καὶ γὰρ τοῖς δουραγέλοις ὅτι γεγραπται, ὅτι λεγόντων τῶν ἱσδίων καὶ μεγάλαυχόντων πρὸς τὸν χριστὸν, ὡς πατὴρ ἔχομεν τὸν ἐβραάμ, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰωάννης, μὴ λέγειτε γὰρ ὡς αὐτοὶς, πατὴρ ἔχομεν τὸν ἐβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, δυνάστης ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τῶν τῶν ἐγείρει

(Gen. 22. 10.)

Comunicado 19.10.11

(4. 69.)

23. de Viris Stoicis.

Vol. 8. Filij Abra-
ham ex lapidibz.

1) ἔγεραι τέκνα ἔξ' ἁβραάμ· τί ὅσον διηκουῖται τοῦ λόγου, οὐκ ἔπει ὑμεῖς ἀφ' ἑαυτῶν οὐκ
 ἔχετε ἀγαθόν, ἀλλ' ὅτι τοῦτο καὶ μόνον θαρρόνως, μεγαλοβύβμονές τε, ὅ λέγεσθαι ὑμᾶς
 ἔχουσ' ἁβραάμ, ἔφη αὐτοῖς, ὅτι διώκεται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεραι τέκνα ἔξ'
 ἁβραάμ. ὅτι μὲν γὰρ καὶ ἀπ' τῶν ἀνύχων λίθων διώκεται ὁ θεὸς ποιῆσαι ἀνθρώπους,
 πρόσθ' ἡμεν· ὁ γὰρ ποιήσας ἀπ' τῆς μὲν ὄντος τῆν ἀνθρώπου, διώκει ἐγεραι ἔξ' ἀνύχου
 ὕλης. ἀλλὰ ὁ θεὸς οὐκ ἔπει ποδὶ τῶν λίθων, ἀλλὰ ποδὶ τῶν ἐν ὕμῳ, τῶν ἔχοντων καρδίας πεπώ-
 ρωμμένας ἐπέκεινα τῶν λίθων, ἅτινα ἔδνη πεσεκωμένων τῶν χριστῶν, καὶ ἐπίσθεν ἔς
 αὐτοὺς, καὶ ἐλογίθησαν κατ' ἐπαγγελίαν τέκνα τοῦ ἁβραάμ. ὅς γὰρ ἰουδαίους οὐ μόνον
 ἀπετίθει, καὶ δὲ βαλὼν ὁ χριστὸς τοῖς λογίζεσθαι αὐτοὺς τέκνα τοῦ ἁβραάμ, ἀλλὰ καὶ ἔχουσ'
 διαβόλου ὠνόμασεν αὐτοὺς, οὕτως ἐπὶ ὧν. ὑμεῖς τὰ ὅρα ποιεῖτε τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ
 2) διαβόλου. ἐκείνους ἀνθρωποκτόνους ὅτι ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὅτι τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔσηκον, ὅτι φθόν-
 ος ὄντος οὗ ὁ χριστὸς ἔχουσ' ὠνόμασεν, ὡς διώκει λογισαὶς ὁ θεὸς ἔχουσ' ἁβραάμ,
 καὶ σπέρμα ἱσαάκ, τίς γὰρ μετοχὴ διαβόλου καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ δούλοις, ἁβραάμ, ἱσαάκ, καὶ
 ἰακώβ; μᾶλλον δὲ τίς κοινωνία θεῷ καὶ διαβόλῳ; καὶ ἰδοὺ ἡ τὴν κρίσιν καὶ τὴν πίσιν
 τῶν τε ἰουδαίων τῶν τε μουσουλμάνων, ὅτι ἀπέμεινον τοῦ θεοῦ λόγους μάταιους καὶ
 φθονίους. ἀπ' γὰρ τοῦ ἰσραὴλ οὐδὲν πρόσθ' ἡμεν τὰ ἔδνη θεῷ, ἀπ' τοῦ ἰσαάκ ὁμοίως.
 ἀλλ' οὐκ ἔστι ὅσον οὐκ ἔστιν. οὐδὲ γὰρ ἀπέπληκον τοῦ θεοῦ λόγους, ἀλλ' ὅτι ἔξ' ἁβραάμ
 ἐκ σπέρματος ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ ἡ τὴν σπέρμα ἀνεκλήσαν, καὶ ἀπεκαλύφθη
 ἡ καὶ ἐπληρώθησαν πᾶσαι αἱ ὁράσεις, πᾶσαι αἱ προφητεῖαι, πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ ἡλίου, αἱ
 διεκνούουσαι αὐτοὺς θεῷ, αἱ διεκνούουσαι αὐτοὺς ἀνθρώπου, καὶ ὁ λόγος ἀπὸ δειξέ, καὶ
 ἐδ' ἡλώσεν, καὶ ἔτι διηλώσει ὁ φέρετον. ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἔδνη ὅτι τῶν χριστῶν ἔλαβον τὴν
 βυλογίαν πισθύνοντες εἰς αὐτοὺς. πάντα γὰρ τὰ ἔδνη τὰ πρόσθ' ἡμεν εἰδωλολατροῦντα,
 νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρθόδοξα, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμάνων λέγω, ἁβραάμ καὶ
 ἑτέρων, οἱ τινὲς ὁμοῦ πάντες οὐδὲν φαίνονται, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ πλήρη τῶν χρι-
 σκων, ὁμοῦ ἡ δὲ τὸ φερετον πᾶσι τοῖς ὁμοῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ
 παρ' οὐδὲν δέμενοι ταύτῃ, ἔμειναν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπίστοι; οὐ μὲν ἡμεῖς τῶν πάντων τὸν αἶρα
 φωτίζει, καὶ πᾶσι τὴν οἰκονομίαν. ἀλλὰ τῶν τυφλωθῶντων σκοτεινῶν μόνον, ὅτι παρ'
 ὅσον πρὸς ἡμεῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ τῶν χριστῶν ἔλαβον τὴν
 3) βυλογίαν πισθύνοντες εἰς αὐτοὺς. πάντα γὰρ τὰ ἔδνη τὰ πρόσθ' ἡμεν εἰδωλολατροῦντα,
 νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρθόδοξα, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμάνων λέγω, ἁβραάμ καὶ
 ἑτέρων, οἱ τινὲς ὁμοῦ πάντες οὐδὲν φαίνονται, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ πλήρη τῶν χρι-
 σκων, ὁμοῦ ἡ δὲ τὸ φερετον πᾶσι τοῖς ὁμοῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ
 παρ' οὐδὲν δέμενοι ταύτῃ, ἔμειναν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπίστοι; οὐ μὲν ἡμεῖς τῶν πάντων τὸν αἶρα
 φωτίζει, καὶ πᾶσι τὴν οἰκονομίαν. ἀλλὰ τῶν τυφλωθῶντων σκοτεινῶν μόνον, ὅτι παρ'
 ὅσον πρὸς ἡμεῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ τῶν χριστῶν ἔλαβον τὴν
 βυλογίαν πισθύνοντες εἰς αὐτοὺς. πάντα γὰρ τὰ ἔδνη τὰ πρόσθ' ἡμεν εἰδωλολατροῦντα,
 νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρθόδοξα, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμάνων λέγω, ἁβραάμ καὶ
 ἑτέρων, οἱ τινὲς ὁμοῦ πάντες οὐδὲν φαίνονται, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ πλήρη τῶν χρι-
 σκων, ὁμοῦ ἡ δὲ τὸ φερετον πᾶσι τοῖς ὁμοῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ
 παρ' οὐδὲν δέμενοι ταύτῃ, ἔμειναν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπίστοι; οὐ μὲν ἡμεῖς τῶν πάντων τὸν αἶρα
 φωτίζει, καὶ πᾶσι τὴν οἰκονομίαν. ἀλλὰ τῶν τυφλωθῶντων σκοτεινῶν μόνον, ὅτι παρ'
 ὅσον πρὸς ἡμεῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ τῶν χριστῶν ἔλαβον τὴν
 βυλογίαν πισθύνοντες εἰς αὐτοὺς. πάντα γὰρ τὰ ἔδνη τὰ πρόσθ' ἡμεν εἰδωλολατροῦντα,
 νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρθόδοξα, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμάνων λέγω, ἁβραάμ καὶ
 ἑτέρων, οἱ τινὲς ὁμοῦ πάντες οὐδὲν φαίνονται, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ πλήρη τῶν χρι-
 σκων, ὁμοῦ ἡ δὲ τὸ φερετον πᾶσι τοῖς ὁμοῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ
 παρ' οὐδὲν δέμενοι ταύτῃ, ἔμειναν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπίστοι; οὐ μὲν ἡμεῖς τῶν πάντων τὸν αἶρα
 φωτίζει, καὶ πᾶσι τὴν οἰκονομίαν. ἀλλὰ τῶν τυφλωθῶντων σκοτεινῶν μόνον, ὅτι παρ'
 ὅσον πρὸς ἡμεῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ τῶν χριστῶν ἔλαβον τὴν
 βυλογίαν πισθύνοντες εἰς αὐτοὺς. πάντα γὰρ τὰ ἔδνη τὰ πρόσθ' ἡμεν εἰδωλολατροῦντα,
 νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρθόδοξα, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμάνων λέγω, ἁβραάμ καὶ
 ἑτέρων, οἱ τινὲς ὁμοῦ πάντες οὐδὲν φαίνονται, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ πλήρη τῶν χρι-
 σκων, ὁμοῦ ἡ δὲ τὸ φερετον πᾶσι τοῖς ὁμοῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ
 παρ' οὐδὲν δέμενοι ταύτῃ, ἔμειναν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπίστοι; οὐ μὲν ἡμεῖς τῶν πάντων τὸν αἶρα
 φωτίζει, καὶ πᾶσι τὴν οἰκονομίαν. ἀλλὰ τῶν τυφλωθῶντων σκοτεινῶν μόνον, ὅτι παρ'
 ὅσον πρὸς ἡμεῖς τῶν ἁβραάμ καὶ ἱσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ ἰδοὺ τῶν χριστῶν ἔλαβον τὴν
 βυλογίαν πισθύνοντες εἰς αὐτοὺς. πάντα γὰρ τὰ ἔδνη τὰ πρόσθ' ἡμεν εἰδωλολατροῦντα,
 νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρθόδοξα, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμάνων λέγω, ἁβραάμ καὶ
 ἑτέρων, οἱ τινὲς ὁμο

sed Christus;

in quon crānne gentes?

et si non oēs, sine tamen
eius culpa

Quint Solito l'ist.

Salus quorū sit?

aus. 3. Dec. 18.

[illegible]

- Mosos Typus (Christi).

4. 97. tribus flori, ut alijs
oer nonagenariis.

Log 4. f. 72.

λίως ἰχυρὸς μὲν ὄντι, ὥς ἤϊλις ἐκείνη, οἱ τινὲς πρὸς κινουμένῳ μὲν πα-
 ρὰ τῆ βασιλείῳ ἐλθὼν, καὶ τῆ ἐθνῶν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐκείνων, ἡμεῖς δὲ ὁμοῦς αὐθροῦν καὶ αὐ-
 τοῖς ὡς οἱ πάντες, εἰπὼν ὅτι ὁνομαζόμενος αὐτοῖς, προσέθηκεν ὅτι εἰς τοὺς αἰῶνας, παν-
 τὸς γὰρ αὐθροῦς ἐπαινεῖ, καὶ τῶνδε τῶν βίῳ σωμαποτίθεται, μετὰ δὲ τῆς παρόντος ἡ-
 σμὸς συμπλήρωσις, ὅτε ὁ τὸς ἐπαινεῖ διαμνύει, ἀλλ' ὅτε ὁ φέρει. μόνῳ γὰρ αὐτῷ ὅρῳ
 σωμαπερχόμενοι αὐτῷ, καὶ τὰς δὲ αὐτῶν ἀμοιβὰς ἐκδέχεται παρὰ τοῖς μέλλουσιν κρεῖναι
 τῷ οἰκονομῶν, εἴτε ἀγαθὰ εἰσι, εἴτε καὶ κακά. τὸ δὲ εἰς τοὺς αἰῶνας εἶσαι ὁνομαζόμενος
 αὐτοῖς, ὅτι ἐστὶν αὐθροῦς, ἀλλὰ δεῖ. πρὸς ἡλίας διαμνύει τὸ ὄνομα αὐτοῖς, ποῖον τῶν αν-
 θρώπων εὐρίσκει; πρὸς ἡλίας; πάντως ἐδίδε, ὅτι αὐτὸς ὁ χρῆστος καὶ ὁ ἀνθρώπος, ἀλλὰ καὶ
 θεός. καὶ ὁ ἀνθρώπος, καὶ ἡρεῖται, καὶ ἡμεῖς ἐχθροὶ μετὰ ἡμῶν, καὶ προσεκινῶμεν αὐτῷ πάντα
 τὰ ἐθνη, καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς ἐλθὼν, ὡς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, καὶ γὰρ αὐτῷ ἡνολογίδησαν
 πάντα τὰ ἐθνη. καὶ σωμαδία ἡ δὲ διαβίῳ προσήλθε μετὰ τῆς ἡλικίας ἐκαστὸν ἐπὶ τῶν ποδῶν
 τῆς χεῖρος, ὅτι ὅτι προσδοκίᾳ ἐθνῶν, ὡς γὰρ τοῖς ἐμπεδοῖν ἀπὸ τοῦ ἐκείνου. ὁμοῦς τὰ πάντα σωμα-
 λῶν ὁ προσφῆτης, καὶ διασώζουσιν τῷ τῷ θεῷ λόγου διὰ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν συγ-
 κατὰσιν, καὶ οὐ θεὸς ὡς μέλει γνέσθαι ἀνθρώπων, καὶ ἰδὼν τὸν πρῶτον ἀρχιερῆα καὶ ἀπὸ τῆς
 τύραννον τὸν διάβολον, ὅπου ἔπαυσε τῆς τυραννικῆς αὐτοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἐμπαῖς
 μόνον καὶ καταπατὺν μόνον, καὶ τὸς ὑφ' ἡδονῆς γεγονώς, ἐξέβηκε τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ
 φωνῶν, τὸ ὁνομαζόμενος κύριος ὁ θεός τῆς ἰσραήλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνον, καὶ ὁ ὁνομαζόμενος
 τὸ ὄνομα αὐτοῖς ἐν τῷ αἰῶνι, ἐν τῷ αἰῶνι τῷ αἰῶνι. ἀρὰ χρῆζει καὶ ὁ παρὼν λόγος ὅτι
 γήσεως, ἡ ὡς ἡ ἀληθεία ἔχει, παντὸς ἡλίας ἐκείνης ἀληθείας ἀνθρώπων ἐκείνης καὶ ἀνθρώπων
 τε καὶ ἀνθρώπων. ὅρ γὰρ πρὸς ὁλίγους ὁ διαβίῳ ἀνθρώπων ὠνόμασε, ὅρ πρὸς ἡλίας ἐλάλη-
 σεν εἶναι καὶ ἐλπίσιν, ὅρ καὶ ἀνθρώπων θεὸς ἐκείνης. ὅρ δὲ ὁ διαβίῳ ὠνόμαζε θεόν, τίς ὅτως
 ἀλλοῖον, ὅς τις ἀμωβίᾳ ποδὶ τὸς καὶ πολυπραγμονεῖ, καὶ ὁ προσκυνεῖ ὅρ ὁ διαβίῳ κα-
 ταγέλει θεόν, ὁμοῦς δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς μέγας διαβίῳ, ὅρ τῷ λέγει. εἰπὼν ὁ κύριος τῷ κυ-
 ρίῳ μου, καὶ ἐκείνῳ μου, ὡς αὐτὸς ἐκείνους σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ῥάβδου
 διδάμεις δὲ ἀποσελεῖς καὶ κύριος ἐκείνους, καὶ κατακυριεύει γὰρ μέσῳ τῶν ἐκείνων σου. μετὰ
 σὲ ἡ ἀρχὴ γὰρ ἡμεῖς ἐλπίσιν σου, γὰρ τῶν λαμπρότησι τῶν ἀγίων σου, ἐκ γαστρός πρὸς ἑωσ
 φόρος ἐγγύησά σε. σκόπεε πάλιν ἐτόρῳ προσφῆται αὐτοῖς. εἰπὼν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,
 καὶ ἐκείνῳ μου. τίς ὅρ ὁ προσφῆτης καὶ βασιλεὺς κύριος; καὶ βασιλεὺς τῶν τῶν μεγάλων
 καὶ ἐκείνων ἰσχυρὸς μεγάλῳ ὡς ἐλπίσιν; διὰ τῆς τῶν παρὰ τοῖς θεῶν ἐλδοθερίαν
 εἶχον τότε οἱ ἰσχυροὶ, καὶ ὑπομόνησεν τῷ θεῷ βασιλεύοντο. ἀρχόντα ἡ καὶ διημαγωγὸν εἶχον
 τὸν πάλαι μωσῆς, καὶ μετ' ἐκείνου τῷ ναυῇ ὑπομόνησεν, εἴτε ὅς κριτὴς. αὐτῶν ἡ μόνον δὲ
 ἰδὼν θελήματός καὶ ὁρῆσεως ἡνολογίδησαν βασιλεῖα πρὸς τὸν θεόν, διέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῶν
 γήσεων αὐτῶν, τὸν αὐτὸν ἡμῶν εἰς βασιλείαν. καὶ μετ' ἐκείνου, τὸν διαβίῳ τὸν ὑμῶν ἑωσά. ὅρ
 ὁ θεὸς μαρτυρήσας, εἰπε τῷ προσφῆτι ἀμωβίᾳ, ὑμῶν διαβίῳ τὸν τῷ ἑωσά, αὐθροῦς κατὰ
 τῷ καρδίᾳ μου, ὅς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. ἐν ὑμῶν οἱ μὲν ἰσχυροὶ βα-
 σιλεύοντο ὑπο τῶν ὁμογενῶν βασιλεῶν, οἱ τούτων δὲ βασιλεῖς μέχρι τῆς χεῖρος γήσεως
 σέως εὐρίσκοντο ἐλδοθεῖν καὶ μὴ ὑποκείμενοι ἀνθρώπων ἡ βασιλεῖς ὡς ἐλπίσιν. καὶ ἴσως εἰπε
 ἐλεῖν ἐτόρῳ τῶν προσφῆτων, ἡσυχίας φημι, ἐρεμίας ἡ δανιήλ, ὁ βουλόμην διαβάλλειν
 τὸν προσφῆτικόν λόγιον, ἡ δὲ αὐτὸς εἰπεῖν, ὅτι ποδὶ γήσεως βασιλεὺς θνήσκει καὶ φθαρεὶ πρὸς
 ἐτόρῳ ὁμοῦς τῷ προσφῆτι ἐρρήθη ὁ λόγος ὅρ εἰπε, τὸ εἰπὼν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου. πρὸς τί
 να δὲ ἐρρήθη ὁ θεὸς τὸ καὶ ἐκείνῳ μου; πρὸς τὸν ἀνθρώπον ὅρ ἀνέλαβεν ὁ ἦος καὶ λόγος
 αὐτοῖς. ὁ γὰρ ἦος πρὸς πάντων τῶν αἰώνων καὶ γὰρ ἀρχὴν ἡ γὰρ τῶν πατέρων. λέγει δὲ ὁ θεὸς καὶ
 πατὴρ, πρὸς ὅρ ἀνέλαβεν ἀνθρώπου ὁ ἦος καὶ λόγος αὐτοῖς, καὶ ἡ γένεσις καὶ ἐλδοφασε, καὶ ἡ
 νικητὴ ἀρχὴν εἰληφεν, ἀπὸ τοῦ ὅρ ἀνέλαβεν. ἀλλὰ βουλόμην ὁ προσφῆτικὸς λόγος διὰ
 ξαυτὸν μὲν θεοῦ καὶ πατρός θεοῦ ἀναρχοῦ, τὸν δὲ ἀνθρώπου ὅρ προσελάβεν ὁ ἦος καὶ λόγος
 αὐτοῖς ἀρχὴν λαβόντα, εἰπε τὸ καὶ ἐκείνῳ. ἀλλὰ διὰ τὸ ἐδιδόμην τούτῳ καὶ μόνιμον, καὶ ἐλπίσιν
 μεγαλειῶν διὰ τὸ ἡ καὶ ἐκείνῳ. ὅρ ὅμοιως πῦρ γινώσκον σιδήρῳ, τῷ γὰρ τῷ σιδήρῳ ψύξει τὸ
 Β πῦρ

gloria tantum et fign.

Locus .5. φ. 110.

de sephior et de sephior.

Amib de sephior ignis

ἡ γὰρ παῖδων, καὶ τῶν εἰς αὐτὸ γνησθέντων παίδων, ἢ πῶς αὐτῶν ὅτι
 ἐλεῖν. ἐπὶ δὲ τῷ θεῷ, χάραν οὐκ ἔχει τὸ λεγόμενον. διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἡγεῖται πρὸς φημι
 ποδὶ τῷ χριστοῦ λέγει, οὐκ ἔχει αὐτῷ τῷ ὅμου αὐτῷ, τοῦτέστι φυσικῇ καὶ ἀχώριστο. ὁ δὲ δαί
 βιδ οὕτως λέγει γνέτω καὶ φημι, ὅτι ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, καὶ
 ἡ δεσποτεία σου γνέτω καὶ φημι καὶ φημι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ γνέτω παρὸν λέγει, με
 τὰ τὸν ἀρχὴν γνέτω καὶ φημι διωκόμενος. ποῖα ἡμέρα διωκόμενος; τοῦτέστι γνέτω ἡμέρα καὶ
 ἢ παρρησιαστέον ὁ σαυρὸς, καὶ ἢ γινώσκουσι πάντα τὰ ἔθνη τῷ ἀποστόλῳ σου συγκα
 τὰσιν, καὶ τὴν ἀφάρτου διώκων γνέτω λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου. ποῖον; τῶν ἀσφύλων,
 τῶν διδασκάλων, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁσίων, οἱ ἄλλοι ὅσοι γνέτω φθαλμοῖς ἀφρόνων. τελευ
 ναί. οἱ δὲ εἰς τὴν γνέτω καὶ φημι καὶ φημι τὸν ὁλοκωτὸν λόγιον, οἱ ἄλλοι καὶ τὸ
 γνέτω δὴ καὶ γνέτω γνησθέντων λαμπρότησι καὶ τῶν ἁγίων. πάλιν ὁ ὅμως καὶ γνέτω τῷ
 ὁ λόγου λεχθέντος πρὸς φημι, ὅτι καὶ γνέτω παρὸν. εἰπὼν γὰρ ποδὶ τῷ ἀνθρώπῳ οὐκ ἔστι
 ἀνελάβετο ὁ ὅς τῷ θεῷ ὅσα καὶ ἔρριψε, βολόμενος δὲ εἶπαι καὶ ὅτι αὐτὸς ὅτι θεὸς καὶ ἀνθρώπος,
 ἐπηγαγε τὸ μετὰ σου ἢ ἀρχή. ὅτι καὶ μόνον ἀρκεῖ εἰς τὴν τοῦτου παρρησιασιν καὶ ἀπόδει
 ξιν. ὁ μὲν βρῶντόν τε καὶ κατὰρτόν τε εἰπὼν ὅτι, ἐκ γαστρὸς πρὸς εὐσφάρον ἐγνησθῆσε.
 τίς τῶν ἀνθρώπων ἐγνησθῆσε πρὸς τῷ ἡλίῳ; πάντως οὐδὲς. ἵνα δὲ μή τις καὶ ὅτι διαβάλλῃ,
 καὶ εἰπὼν, ὅτι ποδὶ ἀγγέλου ὅτι ὁ λόγος, ὡς δὴ γνέτω πρὸς τῷ ἡλίῳ γεγονότας αὐτὸς ἀγγέλους, εἰπὼν,
 ἐκ γαστρὸς πρὸς εὐσφάρον. τὸ γὰρ ἐκ γαστρὸς, ὅτι γαστέρα ἔχον τὸν θεὸν ὅτι ἔρριψε. ἀλλ'
 ὡς ὁ αὐτὸς διαβίβει γνέτω λέγει, ὅτι ἀεὶ χεῖρε σου ἐποίκασάν με καὶ ἐπλάσαν με. τὴν δὴ
 μιογενικὴν διώκων τῷ θεῷ δεικνύων. καὶ, ὁ φθαλμοῖς κυρίου ὡς δικαίους, τὴν πονο
 πικὴν διώκων τῷ θεῷ, καὶ ὅτι ἀεὶ ὄρα πρὸς φημι οἱ δίκαιοι, ὥστε εἰς λαθεῖν γνέτω
 τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ἡ γνέτω παρὸν, γνέτω εἰπὼν, ἐκ γαστρὸς, ἐδίδεκε τὴν αὐτὴν καὶ μίαν οὐ
 σίαν καὶ φύσιν ἡμεῖς καὶ πατὴρ ὡς γὰρ τὰ ἄψυχα δύνανται τὰ αὐτὰ καὶ ὁμοία αὐ
 τοῖς γνησθῆσιν, ἢ γὰρ σικὴ σικὴ γνησθῆσιν, καὶ ἢ ἐλαία ἐλαίαν ὡς αὐτὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα
 ὁμοίως ἐκ γαστρὸς τούτων, ὁμοίον αὐτῷ καὶ τῷ αὐτῷ φύσεως γνησθῆσιν. ἀλλὰ δὴ καὶ
 ὁ ἀνθρώπος λογικὸς ὢν, λογικὸν ἀνθρώπον γνησθῆσιν. καὶ θνητὸς ὢν, αὐτὸς θνητὸς. καὶ τῷ
 αὐτῷ οὐσίας τε καὶ φύσεως ὅτι ὁ ὅς τῷ πατρί. πολλὰ μᾶλλον λογιζόμεθα ὅτι καὶ ἀ
 συγκρίτως ὡς τῷ θεῷ, ὅτι ὁ ὅς καὶ λόγος αὐτῷ, τῷ αὐτῷ φύσεως καὶ οὐσίας ὅτι τῷ πα
 τρί, καὶ ὡς καὶ ὅτι. καὶ σκόπευε ἀκρίβειαν πρὸς φημι, εἰπὼν γὰρ ὁ πρὸς φημι, εἰπὼν ὁ
 κύριος, ἐδίδεκεν ὅτι τὸν θεὸν λέγει ὡς ἀκρίβειαν εἰπαι. εἰπὼν δὲ, τῷ κυρίῳ μου, καὶ τὸ κα
 θὸν ἐκ δεξιῶν μου, ὡς αὐτὸς αὐτὸς ἐχθρὸς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. καὶ τὸ, ἔα βδομά
 νά με ὡς ὅτι ἀποσελεῖ τὸν κύριον ἐκ σιῶν. καὶ τὸ, κατὰ κυρίῳ καὶ γνέτω τῷ ἐχθρῷ σου. ταῦ
 τα πάντα τὸν ὅτι φύσιν ἀνθρώπου καὶ ἀνέκφραστον εἰπαι. ἵνα δὲ δίδῃ ὅτι αὐτὸς ὅτι καὶ
 θεὸς καὶ ἀνθρώπος, λέγει, μετὰ σου ἢ ἀρχὴ γνέτω ἡμέρα τῷ διωκόμενος σου γνέτω λαμπρότησι
 τῶν ἁγίων σου. ἵνα δὲ πάλιν δίδῃ καὶ φανερώσῃ θεὸν ὄντα καὶ γνήσιον ὅτι αὐτὸ δὴ τῷ θεῷ,
 καὶ μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν ἔχοντα μετὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί, εἰπὼν τὸ, ἐκ γαστρὸς πρὸς εὐσφάρον
 ἐγνησθῆσε. ὁ δὲ αὐτὸς πάλιν καὶ γνέτω λέγει, καὶ σὺ κύριε ἢ ἐλπίς μου, τῷ ὑψίστῳ ἔθῳ καὶ
 φυγῇ σου. πρὸς φημι τὸ λεγόμενον. γνέτω εἰπαι τῷ πρὸς φημι, καὶ σὺ κύριε ἢ ἐλπίς μου, ἐδίδε
 κε τῷ ὅτι τῷ θεῷ. γνέτω τῷ ὑψίστῳ, ἐδίδεκε τῷ τῷ πατρί θεῷ. γνέτω εἰπαι αὐτὸς τὸ, ἔθῳ καὶ
 φυγῇ, ἐδίδεκε τῷ ἀνελάβετο ὁ ὅς τῷ θεῷ ἀνθρώπου, τὸν ἔχοντα χεῖρα κατὰ φυγῆς. ὁ γὰρ
 ὅς τῷ θεῷ χεῖρα κατὰ φυγῆς ἐκ ἔχον. ἀλλὰ καὶ ὁ τῷ τῷ ὅτι ὁ δαυμάσιος σολομὼν οὕτως
 φησὶ, καὶ νῦν κύριε ὁ θεὸς τῷ ἰσραὴλ πρὸς φημι δὴ τὸ γνέτω, ὅτι ἐλαλήκασι τῷ πατρί σου
 δαβὶδ τῷ πατρί μου, ὅτι ἐλαλήκασι καὶ τῷ θεῷ μετὰ ἀνθρώπων ὡς τῷ γνέτω. καὶ ὡς φημι ὁ
 ἐρεμίας εἰπαι, ὅτι ὅτι ὁ θεὸς ἡμεῶν, ὁ λογιζόμενος ἔτερος πρὸς αὐτόν. εἴτα ὡς τῷ γνέτω ὡς φημι,
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις σιωπῶν ἐλάφῳ, ὅτι καὶ ὁ ὁ φθὸς σολομὼν λέγει, ὅτι κύριε ὁ θεὸς ἰσραὴλ, πρὸς
 φημι δὴ τὸ γνέτω, ὅτι ἐλαλήκασι τῷ πατρί σου δαβὶδ. τί βέλεται τὸ πρὸς φημι; γνησθῆ
 τω, φανερωθῆτω, ἀκρίβειαν, τὸ καὶ τῷ σιῶν σιῶν δαβὶδ καὶ τῷ θεῷ, μετὰ τῷ ἀνθρώπου, ὁ καὶ
 γέγονεν. ὁ γὰρ ὅς τῷ θεῷ ὡς τῷ γνέτω ὡς φημι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις σιωπῶν ἐλάφῳ. τί γὰρ τοῖς
 ἀνθρώποις

καὶ δὲ δαίμονες (24) 9

καὶ δὲ δαίμονες (24) 9

Loc. 6. 1. 24. 8.

Variet. 3.

ἀρκεταὶ εἰσιν αἱ πόδι τ' χριστὸς παρὰ τ' ἀγίων ὀπασαίαι, καὶ τ' πρῶτον πρῶτον τῶν, καὶ
 αἱ παρὰ τ' θεοῦ μαρτυρίαι εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ χριστὸς ἦος ὅτι τ' θεός, καὶ θεὸς ἀληθινός, ὁ αὐτὸς
 ἢ θεὸς καὶ ἀνδρῶν π. καὶ καὶ ἐτόρων ἀρκεταῖς καὶ μαρτυρίων ἐτι χρεῖα ὄντι, ὡς ἐμοὶ γε διο
 κῆς, ὅτι καὶ τοῖς πᾶσι ἀγνώμοσι ἀρκεταὶ εἰσιν. ἀλλ' ὅμως καὶ ἐπιπείρασμοι διέβαι
 πῶς σὲ τὸν ἡμέτερον φίλον, τὴν πόδι τοῦτε ἀλήθειαν, ὡς καὶ πρῶτον. ὁ μωσῆς ἐκείνῳ ὁ
 μέγας ἐν τῷ ὄρει σινᾶ ὡν, ἐθεάσατο βάθρον καιομένον, καὶ πλάσι δὲ ἡμέρας δευτέρων αὐτῶν
 καιομένον μὲν, καὶ καταφλεγόμενον δέ, διελογίσθη καὶ ἐαυτὸν, τί βούλεται ὁτοῦ, ὅτι ἡ
 βάτῳ καλεῖται μὲν καὶ ἡμέρας πσάυτας, οὐ κατακαίεται δὲ, ἀπελθὼν ἰδῶν, τί τὸ θεῶν
 σιμὸν ὁτοῦ καὶ θαυμαστόν. καὶ πλησίον γηρόμενον τ' ἡ βάτῳ, ἥκαστε φωνῆς οὐρανὸν ἐν αὐτῷ ἐ
 νεχθείσης, καὶ λεγούσης, μωσῆ, μωσῆ, λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τ' ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος, ἐν
 ᾧ σὺ ἐστηκας, γῆ ἁγία ὄντι τί γοῦν ἑτορὸν διηλθὶ ἡ καιομένη βάτῳ καὶ καὶ καταφλεγόμε
 νη, καὶ πὶ ὁ λόγος ὁ λέγων, λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τ' ποδῶν σου, ἡ δὲ καὶ μὲν βάτῳ ἡ καιομένη
 ἐκόνιζε καὶ πρῶτον τὴν ἁγίαν μαρίαν τ' πρῶτον, τ' γην ἡ καὶ τὸν ἥμερον καὶ λόγον τ'
 θεὸς καὶ σάρα; ὡς περ γοῦν ἐκαίει μὲν ἡ βάτῳ, οὐ καταφλέγει δέ, οὐτῶν καὶ ἡ ἁγία παρ
 θήσῃ, διεφαιμένη τ' τ' θεὸς ἥμερον καὶ λόγον, τῷ πυρὶ τ' θεότητος οὐ καταφλέγεται, φυλαχθεῖσα
 ὑπὸ τ' θεοῦ, ἐπεὶ ἀνθρωπίνης διωκτικῆς ὁτοῦ ὅλως ἐκ ἐστὶ. καὶ ἡ, λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τ' πο
 δῶν σου, ὁτοῦ ἐδὲ καὶ, ὅτι σὺ μέλλοντες μυσταγωγηθῶμεν περὶ τῆς πρῆξης καὶ τ' σαρκώσεως
 τ' χριστοῦ, ὁ γὰρ ἡμερον μετ' ἐαυτὸν νεκρὸν πὶ μέρος, διατεκίον αὐτὸς τ' θεός, ἡτοι παρεφθαμέ
 νοι νοῦν καὶ νεκρὸν πὶ γνώσει τ' ἀληθείας, ἀλλὰ ζῶντα καὶ ὑγιαίνοντα, ὡς περ ἐν τῷ μωσῇ.
 καὶ γὰρ μωσῆς ὑπὸ δὲ καὶ νεκρὸς ζῶν διέμα ὑπῆρχε, καὶ δὲ ὁτοῦ ἐρῆθη, λῦσον αὐτό. ἐτι ὁ
 τῶν πόσων βασιλεὺς ναυσοχοδιονόρος γίνυνται, ἐπὶ λατῶν τ' ὁράματῳ, καὶ πόδι
 σωφίας πάντας σὺ μάγους χαλδαίων, καὶ πάντας ἐπαοιδούς γαζαρεμῶν, καὶ αὐτοῖς,
 τίτε καὶ ὁ ἑώρακον γίνυνται, καὶ τίς ἡ σύγκρισις τούτων. οἱ δὲ ἀγνοοῦντες τὸ γίνυνται καὶ τ'
 σύγκρισιν αὐτῶν, ἐδὲ ὑχέραινον. ὁ δὲ βασιλεὺς ὡργίσθη κατ' αὐτὸν. ὅμως μὲν τοι διέδωκεν
 αὐτοῖς ὥριον μὲν ἡμέρας ἑνῆς καὶ τῷ εὐρεῖν καὶ διηλῶσαι, τίτε καὶ ὁτοῦ ἑώρακε κατὰ σὺ
 ὑπνους, καὶ τίς ἡ σύγκρισις τούτων. καὶ εἴπορ γήνηται ὁτοῦ καὶ τὴν εἰς ὁτοῦ ἡντισμὸν αὐτῶν, ἵνα
 λάβωσι παρ' αὐτῶν καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα τὰς δωρεὰς. εἰ δὲ ὅν, θάνατῳ αὐτῶν ἐσα ἡ π
 μωρία. ἀλλὰ καὶ οἱ παῖδες, καὶ οἱ φίλοι, καὶ οἱ γνήσιοι τούτων, τ' αὐτῶν δίκην ὑποσέβοντες
 τῶν δὲ καὶ διωκμένων ὁτοῦ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ κοπῶν καὶ ὁλοφυρομένων τῶν
 ἐαυτῶν ὡν. πῶς γὰρ καὶ διωκτὸν δὲ ἀγαθὸν αὐτῶν τῷ βασιλεῖ τὸ τε γίνυνται καὶ τὴν σύγ
 κρισιν μὲν τ', καὶ πρῶτον γινώσκοντες τὸ γίνυνται πρὸς τ' βασιλέως, ὁ δὲ διανήλθ' ὁ πρῶτον
 τῆς ἐν τῇ τ' βαβυλωνίῳ χώρα ἀχμαλώτως ἀχθεὶς δὲ ἐρεῖσθαι καὶ μετὰ καὶ ἐτόρων κατ' αὐτὸν
 τὸν καιρὸν ἰσθλαῖν, καὶ γνωρίσας τὰ πρῶτα χθόνια πρὸς τ' βασιλέως, ἀπὲρ χετ' πρὸς ἀρῶν
 ἀρχόντα πέρισυ, ὅν κατέστησεν ὁ βασιλεὺς ἀρλεῖσαι σὺς σφῶν βαβυλωνός, ὅτι τὸ καὶ διωκ
 θῆναι αὐτὸς εὐρεῖν τὸ γίνυνται. καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺς σφῶν βαβυλωνός καὶ ἀρλεῖσαι, εἰσάγαγε
 δὲ με γνῶπιον τ' βασιλέως, καὶ τὸ ὄραμα καὶ τὴν τούτων σύγκρισιν ὁτῶν τῷ βασιλεῖ. τότε ὁ
 ἀρῶν παρὰ δὲ καὶ ἐκείνῃ τ' πρῶτον τῶν γνῶπιον τ' βασιλέως. καὶ ὁ βασιλεὺς φησὶ πρὸς
 αὐτὸν, διώσασαί μοι διανήλθ' ἀγαθὸν τὸ γίνυνται ὁπρῆσθαι κατ' ὅναρ, καὶ τ' σύγκρισιν
 αὐτῶν; ἀπεκρίθη διανήλθ', τὸ μυστήριον ὁ βασιλεὺς ὁ σὺ ἐπρῶτος, οὐκ ἐστὶ σφῶν ἀνθρώπων
 καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν διωκμένων ἀγαθὸν σὺ, ἀλλ' ἐστὶ θεὸς μόνον τ' ἐν ἐαυτῷ ἀρκα
 λύνοντῳ μυστήρια. ὁ θεός, φησὶν, ἐγνώρισεν τῷ βασιλεῖ ναυσοχοδιονόρος, καὶ διέ γηρόν ἐπ'
 ἐχάτων τῶν ἡμερῶν. οἱ διαλογισμοὶ σου καὶ τ' καὶ τῶν σου ἀνέβησαν, τί δὲ γηρόν μετὰ
 ταῦτα σὺ βασιλεὺς ἐθεώρεις, καὶ ἰδοὺ ἐκὼν μία μεγάλην, καὶ ἡ πρῶτον αὐτῆς ἀπεφθέρης,
 ἐσῶσε πρὸ πρῶτον σου, καὶ ἡ ὄρασις αὐτῆς φερέται. ἐκὼν, ἡ καὶ κεφαλὴν χρυσίου καὶ
 ῥῶ. αἱ χεῖρες, καὶ τὸ σῆμα καὶ οἱ βραχίονες αὐτῆς, ἀργυροὶ καὶ κοιλία καὶ οἱ μηροί, χαλκοί. καὶ
 αἱ κνήμαι, σιδηραί. οἱ πόδες μέρῳ μὲν τοι σιδηροῦ, μέρος δὲ τῶν ὀστέων. ἐδεώ
 ρεις βασιλεὺς, ὡς ὅπου ἀπεχίδην ἀπ' ὄρους λίθῳ αὐτοῦ χερῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν ἐκόν
 να καὶ σὺ πόδας σὺς σιδηροῦς καὶ ὀστέων, καὶ ἐλεψῶν αὐτοῦ εἰς τέλῳ. τότε ἐλε
 πῶν καὶ

πῶν καὶ

Καὶ τὸ ἀρκετὸν. Exod. 3.

Visio Nebucadnezaris.

Gen. 2.

πρωτόκλητον ἐξάπαξ ὁ σίδηρος, ὁ ὄψρανον, ὁ χαλκός, ὁ ἀργυρος, ὁ χρυσός, καὶ ἐγνόντο
ὡσεὶ κοινιοῦτος ἀπ' ἄλλων διερρινῶν. καὶ ὁ ζῆν ἦρξεν αὐτὰ τὸ πλῆθος τοῦ πινδύματός, καὶ πᾶς
τόπος οὐ χεῖρ ἐδὴ γινώσκουσιν. καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα, ἐγχείρει εἰς ὅς ἐστι μέγα. καὶ
ἐπληρώσει πᾶσαν τὴν γῆν. τοῦτο δὲ οὐ γινώσκουσιν, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ὁρῶμεν ἐμπρο-
σθεν τοῦ βασιλείως. καὶ μετὰ τὸ ζῆν ἡσπασθαι τὸν πρῶτον τῆς βασιλείας τῆς μελλούσης
γινέσθαι, ὡς ἐδήλου ὅτι χρυσός, ὁ ἀργυρος, ὁ χαλκός, ὁ σίδηρος, καὶ ὁ ὄψρανον, τότε λέ-
γει τῷ βασιλεῖ, ἀνάστησι ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλεῖαν, ἢ τις εἰς αὐτὸν αἰῶνας οὐ διαφθα-
ρῆσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἐκτεταταῖ, καὶ λεπτύνει καὶ λιγι-
νέσει πᾶσας τὰς βασιλείας, καὶ αὐτὴν ἀνάστησιν εἰς αὐτὸν αἰῶνας, ὃν τρόπον εἶδον, ὅτι
ἐτμνήσθη ἀπ' ὅρων λίθος αὐτοῦ χειρὸς, καὶ ἐλεπτύνει τὸ ὄψρανον, καὶ τὸν σίδηρον, τὸν
χαλκόν, τὸν ἀργυρον, τὸν χρυσόν. ὁ θεὸς ὁ μέγας ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ ὅτι δὲ γινέσθαι με-
τὰ ταῦτα, καὶ ἀληθινόν τὸ γινώσκουσιν, καὶ πιστὴ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ. τότε ὁ βασιλεὺς ὡδὶ
πρὸς ὅσον πεσὼν, πεσεκυῖος τῷ δαυιδ, καὶ ἔπειτα, ἐπ' ἀληθείας ὁ θεὸς ἡμῶν, οὗτος
ὁ θεὸς θεῶν, καὶ κύριος τῶν βασιλείων, καὶ ἀποκαλύπτει μυστήρια, ὅτι ἡδυνήσθη ἀ-
ποκαλύψαι μοι τὸ μυστήριον τούτου. ποία γοῦν δεῖ βασιλεία ἀνθρώπου, ἢ τις εἰς τὸν αἰῶνα
οὐ διαφθαρεθήσεται; πάντως οὐδεμία. οὐδὲ γὰρ χωρεῖ τῷ ἀνθρώπῳ φύσις. ἀλλὰ
τί; ἐγὼ σοι ὁρῶ, τὸ ὅριον δὲ ἡ ἀγία παρθένος, ἡ γεννήσασα τὸν υἱόν καὶ λόγον τοῦ θεοῦ
κατὰ σάρκα. ὁ δὲ λίθος ὁ τμηνθεὶς ἀπὸ τοῦ ὅρων αὐτοῦ χειρῶν, ὁ δὲ χρυσός, ὃς ἐγννήσθη
ἐκ αὐτῆς, οὐκ ἐκ αὐτοῦ δὲ. ὡς ἐδήλου τὸ αὐτοῦ χειρῶν. ὁ δὲ λίθος ὁ πατάξας τὴν
εἰκόνα, τὸν χρυσόν καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γινώσκουσιν εἰς ὅς ἐστι μέγα, καὶ πληρώσει τὴν γῆν,
αὐτὸς δὲ ὁ χρυσός, καὶ αὐτὸς δὲ ἡ βασιλεία ἡ διαμείνουσα εἰς αὐτὸν αἰῶνας, ἡ σωτηρία
σα τὸ κράτος τοῦ διαβόλου, καὶ καταλύσει τὴν τῶν ἐδωλῶν προσηκουσίαν. ὁ δὲ πρῶ-
τος ἡσπασθαι οὕτως ἡ φησὶν, ἡδὴ οὐκ ἔτι παρθένος γινώσκουσιν, καὶ τέκεται υἱόν, καὶ καλε-
σουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός, καὶ πάλιν ὁ αὐτός, παιδίον ἐγννήσθη ἡμῖν, καὶ ἡ
ἐδίδθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ὡδὶ τῷ ὅμον αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης
βουλῆς ἀγγελῶν, θαυμασὸς σύμβουλος, θεὸς ἰχυρὸς, ὁ ζῶν σιασῶν, ἀρχὴν ἐρῶν, πατὴρ
τῶν μέλλοντων αἰῶνων. ἄξω γὰρ ἐρῶν ὡδὶ αὐτὸν ἀρχοντας, ἐρῶν καὶ ὑψαίναν αὐτῶν. με-
γάλη ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ἐρῶν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅριον. εἰδὲ πῶς ὠνόμασε παιδίον, καὶ
μεγάλης βουλῆς ἀγγέλου, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀπαριθμῶ, ἃ τινὰ εἰσι τοῦ ἀνθρώπου, ὃν αὐ-
λάβει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐκ τῆς παρθένου; τότε λέγει αὐτὸν θεὸν ἰχυρὸν, ὁ ζῶν σιασῶν, πατὴρ
τῶν μέλλοντων αἰῶνων, ποιητὴν διανοήτων, καὶ ὅτι ἐπὶ ἐρῶν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅριον, τὸν
τίς τέλει. πᾶσι γὰρ ἐπὶ ἐρῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῶν, ὃν καὶ μέγας διέφρασις ὁ παρὼν ἡ αἰ-
ας, ταῦτα πάντα ἐπεφαινεσθαι ἐκ τῆς πρὸ μικροῦ λεχθείσης τῆς διὰ τὸ πρῶτον φησὶν, πᾶ-
λεγοῦσιν τὸ, ἔπειτα ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, καὶ θού ἐκ δεξιῶν μου. ἀλλ' ὅμως σκοπεῖ καὶ
ἐν ταῦτα τὴν συμπλοκὴν ἐπὶ αὐτῆς πρῶτον φησὶν. καὶ γὰρ ἐν τῷ ἐπιτέρ τὸν πρῶτον φησὶν τὸ,
εἶδον ἡ παρθένος τέκεται υἱόν, καὶ τὰ δὲ ζῆν, εἰδείξε τὸν ὑπὲρ φύσιν γεννηθέντα ἀνθρώ-
πον ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγίας παρθένου. ἐν δὲ τῷ ἐπιτέρ θαυμασὸν σύμβουλον, εἰδείξε πρὸς ὅσον
αὐτοῦ, τὸν πᾶντα, καὶ τὸν πᾶντον υἱόν τε καὶ λόγον. καὶ ὅτι μία βουλὴ, μία θέλη-
σις, μία διάνοις, μία γνώσις ἐστὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ. θεὸς γὰρ βουλῆς οὐ δίδεται. τὸν δὲ αὐτὸν
υἱόν ἐκ τῆς παρθένου, λέγει θεὸν ἰχυρὸν, ὁ ζῶν σιασῶν, πατὴρ τῶν μέλλοντων αἰῶνων, καὶ ἐκ
σῆς τέλει ἐπὶ τὸν πᾶντον ἐρῶν. καὶ τί ἐτόρμῃ δειξέτω ἡ αὐτὴ πρῶτον φησὶν, ἡ ὅτι τὸν αὐτὸν θε-
όν τε καὶ ἀνθρώπον, μίαν βουλήν τε καὶ γνώσιν ἐχόντα μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς; ὁ δὲ
πρῶτον φησὶν ἡ χαριὰς γεννηθέντος ἰωάννου τῷ υἱοῦ αὐτοῦ, οὕτως εἴρηκε, καὶ σὺ παιδίον πρῶ-
τον φησὶν ὑψίστου κληθῆσθαι, πρῶτον φησὶν γὰρ πρὸ πρῶτον κυρίου, ἐπιμαρτυροῦντος αὐτοῦ,
τῷ δαυὶδ γνώσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφ' ἧς ἀμαρτιῶν αὐτῶν, εἰς ἀπὸ ἀλγῶν ἐ-
λέους θεοῦ ἡμῶν. πάντως ὁ τῷ ἰωάννῳ υἱὸς ἰωάννης μέγας πρῶτον φησὶν ἐνρίσκειται, καὶ ὡς
καὶ πάντων οἱ μουσολογῶσιν. τί δὲ πρῶτον φησὶν; ἄλλο οὐδὲν ἀναφαίνεται, ἢ
ἡ πᾶσι τῷ χρυσῷ, καὶ ὡς καὶ πρῶτον φησὶν. τίνα δὲ καλεῖ ὁ ἰωάννης ὑψίστον; τὸν χρυσόν. πᾶσι

Long (fig. 9. 6. d 7. 14.

Luc. 1. Katakina Sacchari

γράφουσι. καὶ πάντων ὡς δὲ τὸν σάματ'· τὰ αὐτὰ ποδὶ τοῦ χριστοῦ πρὸ φητδύουσι. καὶ
 ταῦτα μὴ οὕτως. γὰρ δὲ πῇ τοῦ χριστοῦ γενήσεται, ἐκ τοῦ πόσιδ'· χάρας μάγοι ἐκ θείας γνώ-
 σεως καὶ ἀποκαλύψεως ἐγνωσάν, ὅτι θεὸς γεννᾶται, καὶ πᾶσι φύσει αἰδρωπ'· οἱ δὲ
 μάγοι οὐκ ἔπαυον οἱ τυχόντων, ἀλλὰ αὐθιγνῶν καὶ τοπάρχαι. γινόντων γοῦν ἀπὸρ' ἐγνω-
 σαν, ἀνελογίαν το κατ' ἐαυτοῦς, ὅπως ἐλθόντων πρὸς κωνήσας τοῦ βασιλεῖ, καὶ δώρας
 πύττα πρὸς φέρουσι. ταῦτα δὲ αὐτῶν γινόμενων, καὶ διαπορευμένων πῶς αὐτὸν ὡς
 σι τοῦ ἐφετοῦ, δὲ ἀλλοδαπῆς καὶ γὰρ χάρας ἐτύγχανον, καὶ οὐκ ἔχον τὸν ὁδὸν γήσονται,
 ἐφάνη ἐμπροσθεν αὐτῶν ἀσὴρ, καὶ ἤρξατο ὁδὸν γαίμ αὐτοῦς νύκτα τε καὶ ἡμέραν, ἡκολούθη-
 σαν τοίνυν τοῦ ἀσέρι ἀπὸ πόσιδ'· μέχρι τοῦ παλαιῆς. καὶ ἐλθόντων εἰς ἱεροσόλυμα,
 ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν ὁ ἀσὴρ. τίς δὲ κλυῶν τοῦ πράγματ'· ἵνα μὴ ἔχοντες τὸν ὁδὸν γοῦν-
 τα αὐτοῖς, λαλήσωσι ποδὶ τοῦ χριστοῦ. καὶ τοῖς πᾶσι κατὰ δὴλ'· γήνται ἡ πότι τοῦ γήν-
 σις. ὡς γοῦν ἀπέσκη ἀπὸ τῶν μάγων, ὡς ἔρηται, ὁ ἀσὴρ, ἤροντο ποῦ ὅστις ὁ τεχθεὶς βασι-
 λεὺς τῶν ἰουδαίων, ἰδομεν γὰρ αὐτὸν τὸν ἀσέριαν γὰρ τῇ αὐατολῇ, καὶ ἡλδομεν πρὸς κωνή-
 σαι αὐτῷ. ὅτε ἀκούσας ὁ τότε βασιλεὺς ἡρώδης, ἐταρχάδην, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυ-
 μα μετ' αὐτῷ. καὶ σιναγαγῶν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπωθᾷ
 νῦν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται; οἱ δὲ ἔειπον αὐτῷ, γὰρ βηθλεὲμ τοῦ ἰουδαίας. οὕτω γὰρ γέγρα-
 πται δὲ τὸ πρὸς τὸν μικραίου, καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰουδαίας, οὐδ' αὖτως εἰ ἐλαχίστη γῆ τοῖς ἡγε-
 μόσι ἰουδαίας. ἐκ σοῦ γὰρ δὲ ἐλθόνεται ἡ γούμνη, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσ-
 ραήλ, καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχαίων. βλέπεις πῶς εὐρίσκονται γεγραμμένα
 τὰ τοῦ χριστοῦ παρὰ τῶν προφητῶν; μὴ μόνον γὰρ ὅσα αὐτὸν βαλεῖν εἰς αὐτὸν τὸν χριστὸν πρὸς
 πομ, ἀλλὰ καὶ ποδὶ τὸ τόπου οὗ ἐμελλε γέννηθῆναι. ὅτε γὰρ διηλθὶ τὸ, καὶ σὺ βηθλεὲμ
 γῆ ἰουδαίας, οὐδ' αὖτως εἰ ἐλαχίστη. ὅτι σὺ ἡ πρῶτη ἐλαχίστη πᾶσιν ἡμερῶν καὶ οὐτελῆς καὶ οὐ-
 διαμνη (τοῖς τοῦ γὰρ εὐείστον τὸ χωρίον) ἐπεὶ ὁ χριστὸς ἐμελλε γεννηθῆναι γῆ σοῖ, οὐκέ-
 τι πᾶσιν ἡμερῶν τὸ πρῶτον οὐτελῆς καὶ μικρὰ, ἀλλὰ γῆ τοῦ καὶ ποδὶ φανῆς, καὶ παρὰ
 πολλῶν τιμωμένων. τὸ δὲ ἐκ σοῦ δὲ ἐλθόνεται ἡ γούμνη, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν
 ἰσραήλ, οὐδ' αὖ τὸν τῶν ἐβραίων λαόν λέγει ὁ προφητικὸς λόγος. πρὸς ἀποδείδειται γὰρ,
 ὅτι ἀνέξιοι τυγχανόντων ὁ τῶν ἐβραίων λαός, ἀπέφεβλῆθην καὶ δὲ ὡς ρακίδην ἀπὸ
 τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ τοῦ διαβόλου ἐκλήθησαν. ἀλλὰ τὰ ἔθνη ὀνομάζει λαόν τοῦ καὶ ἰσραήλ. ὅ-
 ποδὶ αὐτῶν εἰπὼν ὁ προφήτης, ὅτι δὲ ἐλθόνεται ἡ γούμνη ἐκ τοῦ βηθλεὲμ, τοῦ τῆς τοῦ
 σὸς, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ, δηλονότι τὰ ἔθνη. ποῖ γὰρ ἄλλ' ἡ γού-
 μνη δὲ ἡλθην ἐκ βηθλεὲμ, εἰ μὴ ὁ χριστός; καὶ τίνας ἐποίμανεν, εἰ μὴ τὰ ἔθνη, καὶ πάντας
 τοὺς εἰς αὐτὸν πισδύοντας. τὸ δὲ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχαίων, πῶ αὐτῷ δεότῃ
 διηλθὶ. τίς γὰρ τῶν ἀνθρώπων δυνάται εὐρεθῆναι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχαίων;
 πάντως οὐδεὶς ἐτόρ'· ἢ ὁ θεός. διὰ τοῦτο καὶ ὁ διαβίδ' πρὸς φητδύων ἐλεγχον, ὅτι οὐ μὴ
 δλώσω ὑπνομ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσσάγμον, καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς
 κροτάφοις μου, ὡς οὐ εὐρὼ τόπου τοῦ κυρία, σκλῶμα τῷ θεῷ ἰακώβ. ἰδοὺ ἡκούσαμεν
 αὐτῶν γὰρ οὐ φραθῆ, εὐρομεν αὐτῶν γὰρ τοῖς πεδίοις τοῦ θρονῶ. εἰσελθυσάμεθα εἰς τὰ σκη-
 νώματα αὐτῶν, πρὸς κωνήσων εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτῶν. πρὸς ἐφομ τὸν πρὸς
 φῆτιν, ἀπεκαλύφθη παρὰ θεοῦ, ὅτι ὁ ἦος αὐτῶν τοῦ θεοῦ μέλλει γεννηθῆναι ἐκ τοῦ παρθε-
 νου, καὶ θεός ὡν ἀληθής, μέλλει γενέσθαι καὶ ἀνθρώπος ἀληθής, καθὼς ἐκ τῶν πολλῶν αὐ-
 τοῦ πρὸς φητῶν εἰρήκαμεν μερικῶς. καὶ τίς χρεῖα ἐτόρων; ποδὶ δὲ τοῦ παρθένου οὕτως εἰρη-
 κην, ἀκουσον δύγατορ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ὑπλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ
 οἴκου τοῦ πατρός σου. γὰρ διαβίδ' θυγάτηρ τῇ ἡ ἀγία μαρία, καὶ δι' ἡμελλεν ἀκῶσαι τὸν
 τοῦ ἀρχαγγέλου γαβριήλ λόγον, λέγει, κλῖνον τὸ οὖς σου. δὲ πῶ ἀρῆντο χαρὰν, ἡμε-
 μελλε διεξάδει, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν τὰ παλαιὰ ὡς ἀτελῆ μέλλουσι γενέσθαι ἀργὰ καὶ ἀ-
 πρακτὰ, ὁ δὲ τοῦ κυρίου νέος νόμος καὶ ἡ διαθήκη μέλλει λάμψαι γὰρ ὅλα τοῦ κόσμου, ἔφη,
 καὶ ὑπλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ πρὸς τὰ νέα ὁρχόμενα. καὶ
 ταῦτα μὴ τῇ παρθένῳ. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἔρηται, εἶδε τὸν ἦος τοῦ θεοῦ ἀνθρώπου γενόμενον, καὶ
 πῶ

2. Historia Magorum.

Mid. 5. 1.

φ. 131.

nil nisi 2. Historie Magorum.

φ. 45.

Vaticani de S. Virg.

21

τὴν δὲ αὐτὸ θυγατέρα τεφομένην αὐτὸν, ἐζήτησε μὴ ἵνα δέξῃ αὐτῷ ὁ θεός, καὶ τὸν τόπον
 γῆθα ἐμέλλε γεννηθῆναι ὁ χριστός. ἐζήτησε δὲ ᾧ μετὰ τῶσάντης παρακλήσεως καὶ σπου-
 δῆς, ὅτι οὔτε ἠδίδον, οὔτε ἐκάθιδιδον, οὔτε ἀνεπαύετο, μέχρις ἂν ἀπεκαλύφθῃ παρὰ θεοῦ
 καὶ τὸν φῶς γενήσεως τόπου. τότε τοίνυν προφητεύσας εἶπεν, ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτῷ γῆ
 ἐφραθᾶ, τοῦτέστι γῆ βηθλεὲμ. εὐρομένη αὐτῷ γῆ τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ, τὴν αὖ τὸν τό-
 που πάλιν διηλῶν, τότε λέγει, ἐσελθυσώμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνησώ-
 μεθα εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. καὶ ἐσελθυσώμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ,
 ὡς ἔδυτελῃ καὶ μὴ ἔχοντα ψυχολογία τι, εἶπε. σκηνὴ γὰρ λέγεται τὸ προσωφάντως γενόμε-
 νον, καὶ μετ' ὀλίγον λυόμενον οἴκημα. προσκυνησώμεθα εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες
 αὐτοῦ. τίς δὲ ἵνα χρεῖα, ἵνα ποδὶ τοῦτου ὁρῶ ἐγώ; ὁρῶ τῷ δὲ σε, ὁ προφήτης ὁ μέγας βασιλεὺς,
 ὁ παρὰ τῷ θεῷ μαρτυρηθεὶς, οὗτω γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐρηκνὴν ὁ θεός, εὐροὺν διαβίβει, καὶ τὰ
 ἔξῃς, τίνα προσκυνησέμεθα, καὶ οὐ μόνον αὐτὸν τὸν γεννηθὲν σὺ μνημον, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον, οὗ ἔ-
 στησαν οἱ πόδες αὐτοῦ, οὕτως ἅπλως αὐθροποῦν, ὡς γῆ τῶν πολλῶν; καὶ τίς ποσὸν τοῦ ἀνὰ
 ὀντοῦ, μάλλον δὲ ἐγκαταλειμμένη παρὰ θεοῦ, ὥστε καὶ νομίσει αὐτό; ἀλλὰ καὶ ὡς
 καὶ γῆ τοῖς ἔμπροσθεν, τὸν αὐτὸν ἔλεγε θεὸν καὶ αὐθροποῦν, οὕτω καὶ γῆ τῇ τῷ τόπου θεο-
 ρεία, καὶ συμφωνεῖ μετὰ τῷ προφήτῃ ἰωάννου, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶπεν, ὅτι προσκυνηεῖ τῇ
 τοῦ τόπου, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. ἐκείνῳ δὲ, ὅτι οὐκ ἐμὶ ἄξιον, ἵνα βασιλεύῃ τὰ ἔσχα-
 τὰ διήματα τοῦ ὀπίσω μου ὄρχομένη. βλέπεις, πῶς καὶ γῆ τοῖς μεγάλοις καὶ γῆ τοῖς μικροῖς
 πάντοτε ὁμοφωνοῦσιν οἱ προφῆται, καὶ προσκυνοῦσι καὶ μεγαλύνουσι, καὶ οὐδείς τῶν
 προφητῶν ὅστις, ὅς μετὰ τὸ προφητεύσαι καὶ ἐπεὶ πρὸς τὸν χριστὸν, οὐδὲν δέικνυσιν ἑαυ-
 τὸν μικρὸν καὶ οὐτελῆ, καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου. καθὼς καὶ ἄβραάμ γυνὴ καὶ σποδ' ὀν ἐκά-
 λεσεν ἑαυτὸν. οὐ μόνον δὲ ὁ μιχαίας καὶ ὁ διαβίδ' εἶπε πρὸς φῶς βηθλεὲμ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ
 ἑτέροι εἶπον, οὗς καὶ παρατησάμεθα ἐκόντο δὲ τὸ πολὺ φῶς γραφῆς, ὡς περὶ καὶ ἡμεῖς
 ἄλλοις. ἀλλ' ἵτεον γῆθα τὸν τῶν μάγων λόγον καταλείψαντο ἐσμεν. τότε ἑρώδης ἀ-
 κούσας, ὅτι γῆ βηθλεὲμ γενήσεται ὁ χριστός, ἐγίνωσκον γὰρ παρὰ τῶν προφητῶν οἱ τε ἀρ-
 χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ὅσοι, λάθρα καλεῖσας αὐτοὺς μάγους, λέγει πρὸς αὐτοὺς, ἀπελθόντες
 ὅξετε τίς ἐστι πρὸς τὸ παιδίον, ἐπ' αὐτὸν δὲ ἐνέριτε, ἀπαγγέλατέ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν, προσ-
 κυνησὼ αὐτῷ. ὅσοι δὲ εἶπε ψευδόμενοι. γινώμιζε γὰρ, ὅτι ἐπεὶ βασιλεὺς γενήσεται, καὶ ὅτε
 μέλλει ποιμανεῖν τὸν ἰσραὴλ, τοῦτός δὲ βασιλεὺς ὁ χριστός, ὡς εἰς τῶν πολλῶν, καὶ ἡ φύ-
 ρου βασιλεία πρόσκαιρος καὶ ἐπίγειος. καὶ ἐπεὶ γῆ μὲν τῇ βηθλεὲμ ἠκούσε τὴν τῶν χρι-
 στοῦ γῆνησιν εἶναι, τὴν δὲ τῷ τόπου ἀκρίβειαν οὐκ ἐγίνωσκε, βουλόμενος ἀνελεῖν τὸ
 παιδίον, φθόνῳ κινούμενος, λέγει τοῖς μάγοις ψευδώς καὶ ὑπερπλάσας τὸ, ἀπαγγέ-
 λατέ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνησὼ αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τὸ βασιλείας, ἐπορεύ-
 θησαν. καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὅν εἰδον γῆ τῇ ἀνατολῇ, προῆλθον αὐτοὺς ἕως οὗ ἐλθῶν, ἔστη ἐπάνω
 οὗ ἡ τὸ παιδίον. σὺ δὲ μὴ ἀκούσας τῶν μάγων ἐπόντων, ὅτι εἰδόμενοι αὐτοὶ τὸν ἀστὴρα
 γῆ τῇ ἀνατολῇ, νομίσης καὶ αὐτὸν ὡς γῆ τῶν πολλῶν εἶναι τὸν χριστόν. οἱ γὰρ πρὸς τὰ τοι-
 αῦτα ἀστρολόγοι, οὕτως εἰ λέγουσιν, ὅτι πᾶς αὐθροπὸς κέκνηται ἀστὴρ τὸν μελύνοντα
 αὐτῷ πᾶν ὅπου αὐτὸν μέλλει συμβαίνειν αὐτῷ, παρ' ὅλλω αὐτῷ τὴν ζωὴν. ὁ γὰρ αὐτὸς δὲ
 τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἅπας βασιλεὺς ἔχει τὸν ἰδίον αὐτοῦ ἀστὴρα. καὶ ὅτι τοῦτό δὲ ψευ-
 δὸς. ἀφ' ἑ, πρὸς δὲ κλομὴ ἐπεὶ δὲ οὐκ εἰς ὅσοι τὸ ζήτησιν μνημον, ἀποδεικνύειν τὴν τῶν ἀ-
 στρολόγων ψευδολογίαν, παραιτητικὸν αὐτό. ἰδόμενοι ἢ πρὸς τὸ φανερὸν ἀστὴρα, τί δ' αὖ
 καὶ εἴ αὐτό. ἀρα ὅστις εἰς τῶν γῆ τῷ ὅσον ἀστέρων; ἀλλ' οὐ δοκεῖ εἶναι ὅσοι. πρῶτον μὲν ὅτι
 πάντοτε οἱ ἀστέρες, ἀλλὰ καὶ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη δὲ ἀνατολῶν ὡς τὴν τῶν δ' ὅσον κινεῖνται, ὁ δὲ
 ἀρ' ἀρκτοῦ πρὸς μεσημβρίαν. ἢ γὰρ τὸ πρὸς τὴν χώραν εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη εὐρίσκειται; ἢ
 παλαιστίνη πρὸς μεσημβρίαν, γῆθα καὶ ἡ βηθλεὲμ. ἐν εἰς ἡ ἀστὴρ, ὁ δὲ ἐμὲ κινεῖται πο-
 ρεομένη τῶν μάγων, καθόλου δ' ὄντων δὲ αὐτοῖς ἵσταται καὶ αὐτὸν. ἐπ' εἰς ἡ ἀστὴρ, ἡλίου
 φανερὸν, διασκοπεδιδῶναι καὶ κρυβύδαι ἐμέλλε τὸ φῶς αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ λάμπον=

et bñm xñm vñctis.

Scena 4.

Pneumatē signa xñm vñctis

Angelo pñm vñctis bñm vñctis

Stella Magorum qu

τος τοῦ ἡλίου, μέσης ἡμέρας ἔφαινον ἑπὶ τὸν ἡλιον. οὐδὲ γὰρ ἠδυνάτο ὁ ἡλιος κρύπτει
 καλύψαι καὶ κρύψαι τὸ φῶς ἐκείνου, πρόσθιον ὅτι οὐκ ἦν ἄσπερ ἐτι εἰς ἡμέρας, πῶς ἐμεγα-
 λον γινώριζον οἱ μάγοι; ἀλλὰ τὸ ἑπὶ ἐβάλλοντο ὅτι οὐκ ἦν ἄσπερ, πῶς ἐμεγα-
 λῶ εὐρίσκοντο ὁ χριστός. ἀλλ' οὐκ ἦν ἄσπερ, καθὼς ἐκ τῶν λεγομένων ἀναφαίνεται. θεία δὲ
 τις δυνάμις ἡ τοῦ τοῦ ὁδοιποροῦ, ἢ τις καὶ πρόσθεν ἔφαινον, καὶ ὡς περὶ γὰρ τῆς ὁδοῦ
 καὶ εἰς βράχους ὁδοῦ γὰρ ὁ τοῦ πυρός σὺλ, οὕτω καὶ νῦν εἰς ἐκ πρόσθεν ὁ μάγους ὁ νο-
 μιζόμενος ἄσπερ, καὶ ἂν ποῖς τότε δαυμάσια καὶ θεράσια ὁ θεὸς ὑπὸ τῆς γῆς τῶν ἐβραίων
 ὡν, πολλαπλασίονα ἐγίνοντο ὑπὲρ τὰ ἔθνη. ἰδοὺ γοῦν πρῶτοι τῶν ἐθνῶν πρὸς κινῶνται
 οἱ μάγοι ἀναφαίνονται σηριχθόντες δὲ τοῦ ἄσπερ, ὡς ἔρηται, ἐπάνω οὐκ ἦν τὸ παιδίον,
 εἰς ἡλίου οἱ μάγοι, καὶ εὐρόντων τὸν χριστὸν μετὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ μητρός, πρὸς κινῶνται
 αὐτῶν, φέροντες δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. πρόσθεν γοῦν, τίνα κοινῶν
 νίαν ἔχουσι τὰ δῶρα πρὸς ἀλλήλους. πάντως κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον οὐ διεμίαν, κατὰ δὲ
 τὸ νοούμενον πολλῶν καὶ μεγάλων. ὡς μὲν γὰρ βασιλεῖ, πρὸς κινῶνται χρυσὸν. ὡς δὲ ἐθνῶν
 τῶν, ἐπὶ ἀνθρώπων ἡ σμύρνα, οὕτω καὶ γὰρ ἡ σμύρνα δὲ τὰ πάλαι τῶν ἰουδαίων.
 ὡς δὲ τῶν λίβανον, οὕτω γὰρ ἡ καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ τεταγμένον θυμῶν λίβανον τῶν. ὁρᾷς
 ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ μάγοι τὸν χριστὸν θεὸν καὶ ἀνθρώπον ὡμολόγησαν; μετὰ δὲ τὴν τῶν μά-
 γων πρὸς κινῶνται, παλὴς παρὰ θεοῦ ἀγγελος, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἵνα μηκέτι πρὸς ἡρώ-
 δῃ ἀνακλῶνται, ἵνα δὲ ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχόμενοι εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ἀγγελος δὲ
 ἐλθὼν λέγει τῶν ἰωσήφ, παρὰ λαβεῖν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκύνει
 εἰς αἰγύπτου, μέλλει γὰρ ὁ ἡρώδης ζητῆναι τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου, καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖ.
 τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ πρὸς κινῶνται, ὅς αἰγύπτου ἐκάλεσε τὸν ἵόν μου. τότε ἡρώ-
 δης ἰδὼν ὅτι ἠνέπαυε τὸν τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνέειλε πάν-
 τας τοὺς ἐν βηθλέεμ παῖδας, ἀπὸ διευθύνει καὶ κατωτέρω μέχρι καὶ χιλιάδων πολλῶν.
 τίς ὁ πρὸς κινῶνται; πρῶτον μὲν ἵνα φαίνεται, ὅτι ὁ γεννηθεὶς ἐστὶ μὲν θεός, καθὼς οἱ πρὸς κινῶνται ἐκ-
 ρυζαντο. ἐστὶ δὲ καὶ ἀνθρώπος ἀληθῶς, καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν, καθὼς τινες ἐδογματι-
 σάν. δὲ ὑπόρου δὲ, ὅτι ἀνεφαίνετο καὶ ἡ τοῦ πρὸς κινῶνται ἐρεμίου πρὸς κινῶνται, ἢ λέγουσα, φῶ-
 νη γὰρ ῥαμὰ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθμός καὶ ὁδυρμός πολλός. ῥαμὰ κλαίονσα τὰ τέ-
 κνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἦδεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί. τρίτον, ὅτι μὴ μόνον πρὸς κινῶνται
 τοῦ χριστοῦ γεννήσεως πρὸς κινῶνται οἱ πρὸς κινῶνται, ἀλλὰ καὶ πρὸς κινῶνται πολλῶν, καὶ ἐπὶ τῶν
 ἀπολείψαν. τὸ μὲν, εἴ τι τῶν πολλῶν ἀδύναται, ἵνα ἀναγνῶνται ἀπὸ τούτων εἰς τὴν
 ἀλήθειαν. τὸ δὲ, ἵνα ὡς οὐκ ἐστὶν οἱ κακοὶ, καὶ οὐδὲν ἔχωσι χώραν λέγειν κατὰ τῆς ἀ-
 ληθείας ὅσα καὶ γὰρ ἐλαλήθησαν πρὸς τοῦ χριστοῦ, καὶ ὅσα ἐγνώστον, εἰς τίνα τῶν ἀνθρώ-
 πων χωρεῖ; παρατήρησαι, καὶ μέλλεις εὐρεῖν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀδὰμ μέχρι τῆς σήμερον, ὅσα
 ἐλαλήθησαν, καὶ ὅσα ἐπράχθησαν, ὅλα ἐν τῇ χριστῶ ἀνεφαίνονται, ὅπου ἀμήχανον γὰρ ἄλ-
 λω τινὶ τελευτῶναι, καὶ ὅτι εἰς αἰγύπτου ἐκάλεσε τὸν ἵόν μου, αὐθιγὰ δὲ τὸ παιδίον,
 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ ἔλκεος τέλειον, ὅρchetαι πρὸς ἰωάννην τὸν τοῦ σαχαρίου ἵόν. ὁ δὲ ἰδὼν
 τὸν χριστὸν πρὸς αὐτὸν ὁρχόμενον, λέγει τοῖς ἰουδαίοις, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἵρων τὴν
 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. πῶς γοῦν ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ ἰωάννης ἀμνόν; ἐροῦμεν μετ' ὀλίγον.
 τὸ δὲ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τίς ἄλλος δυνάται ποιῆσαι τοῦτο, εἰ μὴ θεός; καὶ
 οὐ πρόσθεν ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄξιός τὰ ὑποδήματα βασίλει, τοῦ κατὰ τὸ παρὲν
 θεὸν ὡμολόγησαν. ὁ δὲ χριστὸς λέγει πρὸς αὐτοὺς, πρὸς κινῶνται, διόλου βάπτισόν με. τί γοῦν ὁ
 ἰωάννης; ἐγὼ χριστὸν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ὅρχηται πρὸς με. σκόπει καὶ
 τοῦτο. ὁ πρὸς κινῶνται ὁ μέγας ὁ εἰς ἐπαγγελίας γεννηθεὶς, ὡς καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὁ παρὰ θε-
 οῦ ἀποσταλὴς βαπτίζει, παρὰ φιλοῦ ἀνθρώπου ἡ τε τοῦ βαπτισμα γὰρ διουλικῶ τῇ γῆς
 ματι; πάντως οὐδὲς τῶν ἐν φρονιμῶν εἶποι αὐτό. ἀλλ' ὁ θεὸν ὡμολόγησε πάν-
 τως, εἰς αὐτοῦ αὐτὴ καὶ τὸ βάπτισμα. ἀλλ' ἴσως ὁρᾷ τις, ὅτι ὁ χριστὸς ἦτοι παρὰ τοῦ ἰωάν-
 νου βάπτισμα; ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ὁμοίως. καὶ σκόπει τὸ μέσον τῶν δύο. ὁ γὰρ ἰωάννης
 πρὸς κινῶνται

(Dona Mungari)

01.11

Joh. 1.21

J. Johannis Baptista.

 4. De Caelo ora est
 Math. 2. 17.

ἀλλ' ἢ λόγῳ ἢ θεῷ ψεύδι· ἢ ἀδωμάτων ὅτι δὲ ληθεῖν, ἀλογόπραγῆτος καὶ ἀνφετάως
 ὁ πισδύσις ὅτι. καὶ τίς ὅτι μαρὸς καὶ ἀναίδητος ὁσδορ, ἐλ. δὲ αὐαίχιμω, ὁ μέλιω πολ-
 μήσειν ἐπείν, ὅτι ἀλλ' ἢ λόγῳ ἢ θεῷ δωάται ψεύδι· ὅτι ληθεῖν, οἱ γοῦν μεθολμανοὶ φα-
 νερώς αὐτεπείν μὴ δωάμενοι, διαβάλλουσι τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες, ὅτι χριστὸς ἐκ ἑπεί ὅτι,
 ἀλλ' οἱ χριστιανοί. καὶ ὁ δὲ γνέρεται ὅτι καλῶς πρὸς αὐτὸν. ἀλλ' ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι
 γινώσκουμεν ὅτι λόγος ἢ χριστὸς, οἱ ἔχοντες τὸ δυνάμειον. οἱ δὲ μεθολμανοὶ ποιοῦσι δι-
 πλοῦν τὸ κακόν. τὸ μὲν, ὅτι ὁ πισδύσις ὡς ὁ χριστὸς ὅτι ἢ θεῷ ὅτι. τὸ δὲ, ὅτι κατηγορεῖται ὅτι
 χριστιανὸς, εἰς ὃ γινώσκουμεν οἱ μεθολμανοὶ. ἀλλὰ λέγουσιν, ὅτι πῶς ὅτι δωάτορ ἔχειν τὸν
 θεόν ὅτι ἀνδρὶ γυναικός, καὶ ποῖ· μαρὸς καὶ ἀναίδητος· μέλις ὑπολαβὴν τὸ ποσδορ
 κακόν καὶ τὴν ἀσέβειαν, καλὸν ὡς, ἵνα ἀνφετάως δὲ ἔχοντες ὅτι, ὡς αὐτὸν ἢ χριστὸς λόγος. εἰ
 δὲ ὀξετάζουσι καὶ πολυπραγμονοῦσι, πρόσβολον ὅτι ὁ ὁμολογῶσι λόγον θεῷ, ὁ πισδύσις
 ὅτι ἀληθὴς ὅτι, ἀλλ' ὁ δὲ τὸ ἀβραάμ καὶ τὸ διαβίδ καὶ ὅτι πρὸς φήτας. πῇ γὰρ ἀπισία ἐπακολο-
 θεῖ ἄγνοια. φησὶ γὰρ ἡσάϊας, ἐὰν μὴ πισδύσῃτε, ὁ μὴ σωθεῖτε. βλέπετε πῶς τῇ μὲν πίσει ἔ-
 πετε γινώσκεις, τῇ δὲ ἀπισία ἐπακολοθεῖ ἄγνοια· πίσει γὰρ ἐκ ἐστὶ πράγματων βλέπομεν.
 τὰ γὰρ βλέπομεν αὐτὸν ὅτι πίσει, φανερά γὰρ εἰσιν. ἢ ἢ πίσει μὴ βλέπομεν πράγμα-
 των, μηδὲ γινώσκουμεν ὅτι. ἐδὲ γοῦν καὶ ὑμεῖς μὴ πολυπραγμονοῦν, μηδὲ ἀνφερίζε-
 πὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐπεδοκίμα καὶ ἀκολοθεῖν ἀβραάμ· τοῖς πρὸς φήταις, μάλιστ' αὐτῷ τῷ
 χριστῷ, καὶ μὴ σοικουῦντας ὅτι ἰδίῳ θελήματι λέγειν, ὅτι ἀδωάτορ ὅτι ἔχειν τὸν θεόν ὅτι,
 μὴ πῶς (ὡς φησὶ) ὅτι ὁ χρίσματι πρὸς αὐτοῖς. πλην ὅτι γὰρ φησὶ ἀληθὴς καὶ θυθεῖς ὁ δὲ, μά-
 ταια καὶ ψεύδι λέγειν ὁ πάσι πᾶντως ἢ πίσει ὁ ἀκούσας ὅτι. καὶ τίς ὅτι πιστός, ὡς ὁ τῷ
 θεῷ λόγῳ, ὁ ὑμεῖς λέγετε ψυχῇ θεῷ, καὶ πνέμα θεῷ· ποία δὲ γραφὴ ἀγιογράφου καὶ πι-
 στογράφου ἢ δυνάμειος; ὁ δὲ ὁ δυνάμειος ὁμολογῶν αὐτὸς ὁ μωάμεθ, ἄγιον καὶ τέλειον. ἐδὲ
 γοῦν, ὡς ἔρηκε, ἵνα ἀρλυπραγμονήτως πισδύσῃτε τὰ ἢ θεῷ λόγια καὶ τὰ πρὸς φήταις. ἐπεὶ ἢ
 εἰς τοιαῦτα; ἀποτίνας εὐρίσκει δὲ, ἰδὲ ὁ δυνάμειος μέλομεν ἐπείν τὴν πρὸς φήταις μακρο-
 ρον, καὶ τὰ πρὸς φήταις ὁ δυνάμειος δὲ εἶναι ἀκριβὴς τὴν ἀλήθειαν, διακρίτως δὲ εἰς τὸν θεόν.
 ἢ ἀδωάτορ γὰρ ὅτι ἀνθρώπινον νῦν εὐρεῖν τι πρᾶγμα, εἰκοσίον ἀκριβὴς τὴν ἢ θεῷ γὰρ
 νουσι. ὁ μὲν δυνάμειος, ὡς ἔρηκε, λέγομεν ὅτι γεννᾷ ὡς λόγῳ ἐκ νῦν, καὶ ἀκτὴς ἐξ ἡλίου.
 πῇ γοῦν δοκεῖ ὑμῖν; μετὰ γυναικὸς γεννᾷ ὁ νῦν τὸν λόγον, καὶ ὁ ἡλίου· τὴν ἀκτὴν αὐτῇ; ἢ ὅτι
 ὅτι εὐρίσκει τὴν διὰ σάσις καὶ χωρισμός καὶ χρίσματα μέγαν αὐτῇ; καὶ ἐὰν ὁ τοιαῦτα γνήσις
 ἐκ ἔχει ἀπὸρ λέγετε ὑμεῖς, πῶς ἢ ἢ θεῷ ἀπαθὴς καὶ ἀπλή γνήσις ὑποσέεται τοῖς τοῖς τοῖς
 καὶ τοῖς τοῖς ἀποτήμασι; τοῦτα πάντα εἰρηκαμνὲς ἐξανάγκης, ὅτι τὴν ἀπισίαν καὶ ἀθε-
 νείαν ὑμῶν. τὰ ἢ θεῷ γὰρ ὑπὲρ πᾶσαν ἀνθρώπινον καὶ ἀγγελικὴν κατὰ ληψίαν εἰσιν. δυκο-
 πώτορον γὰρ ὅτι κατὰ πείρ ἀνθρώπου ἢ θεῷ ὅτι τὴν γλῶσσαν πᾶσι τοῖς κτίσμασιν, ἢ
 θεῷ φύσιν καταλαβείν. εἰ δὲ ὅτι ἀδωάτορ, ὁ δὲ τὴν γνήσιον ἐξανάγκης. ὁ μὲν ὁ μωάμεθ
 καὶ πάντες οἱ μεθολμανοὶ ὁμολογῶσι καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ χριστὸς ἐκ φησὶ ἀγίας πρὸς φήταις μαρίας ἀ-
 νδρὶ ἀνδρὸς ἐγεννήθη, καὶ πρὸς φήταις ἔτεκεν αὐτόν, ὁ μετὰ τὴν γνήσιον πρὸς φήταις ἔμεινε, καὶ
 ἀπὸ πρὸς φήταις εὐρίσκει. ἐπεὶ γοῦν ὅτι ὁμολογῶσιν, ὡς ἔρηκε καὶ ἀλήθεια, ἐπάτωσαν ὑμῖν
 τὸν λόγον φησὶ τοιαύτης γνήσεως. εἰ δὲ ὅτι ἀδωάτορ, τί ματαιοπονῶσιν, ἀεὶ διακρίνουν, καὶ
 λέγοντες, ὅτι ἀδωάτορ ἔχειν τὸν θεόν ὅτι ἀνδρὶ γυναικός; καὶ ταῦτα τίνες; οἱ τὰ δυνάμειον καὶ οὐ
 λαμινὰ μὴ γινώσκοντες. ἐπάτωσαν γὰρ ἡμῖν, ὁ κώνωφ πῶς ἔχει τὰ ἀπλάγχνα, ἢ πόθεν ἐξ-
 ἔρχεται ἢ φωνὴ αὐτῇ; ποῖ· ὅτι τὸ μύρμηκ· ὁ ἐγκέφαλος, ποία ἢ καρδία; ἢ πῶς ἔχει τοιαῦ-
 τῶν γινώσκων, ὥστε ποιεῖν τῶν πρᾶγματα; ἢ ἢ μέλισσα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῖς; εἰ γοῦν τὰ
 θυτελὴ καὶ ὁ δυνάμειος ἀγνοοῖ, μαθόντες τὴν αὐτῇ ἀδύνατον, σιωπάτωσαν, καὶ μὴ πολυ-
 πραγμονοῦντες ἀπισίαν τὰ ὑπὲρ κατὰ ληψίαν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πιστεύ-
 τωσαν τοῖς λόγοις ἀβραάμ καὶ τὴν πρὸς φήταις, οἱ ἔχοντες ἐγνωσαν διὰ τε δόξατορ
 ὁ ἀρχαλόφω καὶ πρὸς φήταις, ὅτι ὁ χριστὸς αὐτὸς ὅτι ἀληθὴς ὁ ὅτι
 ἢ θεῷ, καὶ θεῷ ἀληθινός, καὶ τέλει· ἀνθρώπου.

ΟΤΙ

Excerpt: (Coptic) Script
 for comparison.

Excerpt: (Coptic) Script
 for comparison.

Excerpt: (Coptic) Script
 for comparison.

Excerpt: (Coptic) Script
 for comparison.

Excerpt: (Coptic) Script
 for comparison.

Excerpt: (Coptic) Script
 for comparison.

2.

ΟΤΙ Ο ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΘΕΟΣ ΩΝ, ΕΡ' ΕΣΧΑΤΩΝ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΔΙΑ

τῶν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ἐγγύς ἀνθρώπου, καὶ ἀπέθανε πᾶσι

ρῶθες, καὶ ἐπέφη, καὶ αἴεσε, καὶ ἀνελήφθη, καὶ ὁ θεὸς ἔπαυ

θην, ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος, καὶ αὐτὸς ὅτι ὁ μέλλων

κρίνειν πᾶσιν τὴν γλῶ.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ.



ΠΕΙΔΗ οἱ πατέρες ἡμεῖς ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν, ἀπὸ τοῦ ἀβραάμ, καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ, ἀπὸ τοῦ ἡρώδους, διαβίβει, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅτι πατέρες, ὅτι θεὸς ὅτι ἀληθῶς, καὶ θεὸς ὅς, φέρει δὴ λοιπὸν εἰς μέσον ὁρίζεσθαι, ἵδωμεν καὶ τοῦ ὧν ἀπορῆς ἐπὶ τῶν, καὶ τοῦ δὲ κατηγορεῖς ἡμᾶς ἐν ἡμεῖς. ἐστὶ δὲ τὰς. ὅτι πῶς ὅτι δυνάστην, θεὸν γινώσκον ἀνθρώπων, καὶ

τῶν τῶν ἐγγύς ἀνθρώπων. καὶ ὅτι, εἰ μὴ θεὸς ὁ χριστὸς καὶ θεὸς ὁ υἱός, πῶς οὐκ ἔστωσε τὸν ἀνθρώπον φιλὸν λόγῳ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἀποκαταστήσει ἐγγύς ἀνθρώπων, καὶ ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ τὸν ἀνθρώπον, ὡς οἱ χριστιανοὶ λέγουσι. καὶ ἐπεὶ θεὸς μὴ, πῶς ἔπαυθη, οὐ γὰρ πάει θεός. καὶ σὺ μὴ κατηγορῶν φέρεις αὐτὰ, ἡμεῖς δὲ λέγομεν οὕτως, ὅτι μὴ τοῦ θεοῦ δυνάστη καὶ ἀδυνάτου ἐπομένῳ καὶ τοῖς ἐμπεδοῖν, καὶ ἀρκῆ. ὡς μολογῆσαι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν, ὅτι οὐκ οὐδ' ἀμὲν διακρίνειν ὡς θεοῦ δυνάστη καὶ ἀδυνάτου, ἀλλ' ὅτι τῶν φρονῶν, καὶ οὕτω πιστεύομεν, ὅτι πάντα παρὰ τῶν θεῶν δυνάστη εἰσι, ἀδυνάται δὲ αὐτῶν οὐδὲ γινώσκον, καὶ ὅτι θεὸς ὧν ἀληθινὸς ἐγγύς ἀνθρώπων, οὕτως ἐστὶν ἀχρηστὸν, καὶ οὕτω πιστεύομεν, καὶ οὕτως ὅτι ἡ ἀλήθεια. πῶς δὲ ἐγγύς, οὐ γινώσκω. τὸ γὰρ ἀγγέλους ἀγνώσκον, πῶς ἀνθρώπων φύσει γνωστὸν; τίς δὲ ἡ ἀποδείξις τοῦ κυρίου ἀρεσκῶς, καὶ τίς ἡ αἰτία τοῦ τούτου ἡμετέρων ἡμετέρων, ἡμεῖς οὐδὲν μὴ καὶ δυνάστη. σὺ δὲ ἀκουε νοουεχῶς.

Ο θεὸς χεῖρα τινὸς μὴ ἔχων, δὴ μόνον ἀγαθότητα ἐδ' ἐκμύνησε καὶ ἐκτίσε πάντα κόσμον ὁρατὸν τε καὶ ἀόρατον, καὶ ἐποίησε ἐν ἡμέραις, ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γλῶ, καὶ πάντα τὰ καὶ μετὰ αὐτῶν, ἐποίησε δὲ καὶ ἐπλασε τὸν ἀνθρώπον, καὶ λαβὼν ἀπ' αὐτοῦ τῆς γῆς, καὶ γυνῆς αὐτῶν ψυχῶν νοερὰν, καὶ ἐκὼν θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν, καὶ ἐκ τῆς πληθύνει αὐτῶν ἐποίησε τὴν γυναικα, καὶ ἐπὶ αὐτῶν καὶ τῶν παρὰ εἰσῶ, τοὺς αὐτοὺς γινώσκων, ἵνα ἀπ' αὐτοῦ τὸς φύλου καὶ τῶν παρὰ εἰσῶ φάγωσι, ἀπ' αὐτοῦ καὶ τῶν φύλου καὶ γινώσκον καὶ λαὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγονται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ δὲ αὐτὴν ἡμεῖς φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανοῦμεν, ὡς ὁ μέγας μωσῆς καὶ τῶν παλαιῶν συνεγράφατο. ἀπ' αὐτοῦ τῶν ἀγγελικῶν ταγματῶν εἰς ἀρχῶν ἰδὼν αὐτὸν ὅτι λαμπρὸν καὶ θαυμασιον, ὅτι συνεκίνησεν ὅτι διὰ τοῦ ὅτι, καὶ κτίσματος ὅτι. καὶ ὁ θεὸς ἀπ' αὐτοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν ἐποίησε, καὶ ἵνα ὡς διὰ τοῦ πεπονημένου τὸν διεσπύτω, ἀλλ' ὡς μωρὸς καὶ ἀνιδένης ἔπην, ὅτι θησῶ τὸν θρόνον μου ὡς τῶν νεφελῶν, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῶν ὑψίστων. ταῦτα οὐκ αὐτὸν γινώσκοντες, συνεκίνησεν τὸ ταγματῶν αὐτοῦ τῶν τούτου ἀσεβεία, καὶ παρὰ τοῦ ἐπὶ αὐτοῦ ἀπ' οὐρανοῦ σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, καὶ ἐγγύς τοις ἀλλοις. τότε ἰδὼν ὁ διάβολος τὸν ἀνθρώπον καὶ τῶν παρὰ εἰσῶ, καὶ φθονῶν αὐτῶν, ἀπελθὼν ἔφερε τὴν γυναικα, καὶ ὡς διεφάγετο τὸν μέν, λέγει αὐτῇ, τί ὅτι ὁ θεὸς γινώσκων ὑμῶν, ἵνα ἀπ' αὐτοῦ φύλου καὶ τῶν παρὰ εἰσῶ φάγητε, ἀπ' αὐτοῦ καὶ τῶν φύλου καὶ γινώσκοντες παρὰ εἰσῶ μὴ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ δὲ αὐτὴν ἡμεῖς φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανοῦμεν. οὐ γὰρ θανάτῳ ἀποθανοῦμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, διασωθῶμεν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν, καὶ ἔσται ὡς θεοί, γινώσκοντες καὶ λαὸν καὶ πονηρὸν. ὅτι ἀκούσας ἡ γυνὴ καὶ ἀπατηθεῖσα, ἐφαγεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἔδωκε τῶν αὐτῆς τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐφαγε καὶ αὐτὸς, ὡς οὐ μόνον γινώσκων θεός, καὶ φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ φύλου ὅ, τε ἀδελφῶν

γ καὶ

De Dei Potentia digne
signa sunt.

1. De Causis Incarnationis
Fili Dei.

"Creaio.

2. Lapsus Angelorum.

Ch. 12.

Ch. Hom. 12.

παίδευσιν, ἀλλ' ὁμως πᾶσι πατὴρ, ὡς λέγει μωσῆς, ὁ θεὸς γὰρ τῷ παραδείσῳ τὸ δειλὸν
 νῦν, ἡρώτησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν, ἀδὰμ, πῶς εἶ; οὐχ ὡς ἄγνωτον ἡρώτησεν αὐτὸν, ἀπαγε τῆς
 βλασφημίας. παρὰ γὰρ τῷ θεῷ τί δεῖν ἄγνωτόν μιν, ἐπεὶ τὰ πάντα ἐπίσται καὶ πρὶν
 γνῶσεως αὐτῶν; ἀλλὰ ὅσον δηλοῦν τὸ ἔργον, ὅτι ἀδὰμ εἰς τοιοῦτον ἀξίωμα εὐρίσκειν, καὶ
 κατὰ τὸ παρὸν πῶν, καὶ εἰς τοιοῦτον βάρβαρον κατήλθον; τί δὲ ὁ ἀδὰμ; ὅτι φωνῆς σου ἤκου-
 σε πατὴρ πατρὸς γὰρ τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐκρύβην. τὸ δὲ δειλὸν, οὐδὲν ἔτορμον δηλοῖ,
 εἰ μὴ, ὅτι ὡς παρὲλθόντων τῶν πλείονων χρόνων, ἐκείνη ἡ ὥρα δειλὸν λέ-
 γεται, οὐτῶ παρὲλθόντων τῶν πλείονων χρόνων, μέλλει πατὴρ τῆς οὐχί γὰρ.
 γὰρ παρὰ τὸ εἶπεν, γὰρ τῇ γῆ εὐρίσκειται, ὡς ὁ μωσῆς διδάσκει, τὸ αὐτὸ γὰρ δεῖν εἰπεῖν γὰρ
 τῷ παραδείσῳ, ὡς τὸ εἶπεν, γὰρ τῇ γῆ τίνος δὲ εἰσι οἱ ῥηθῆναι πλείονος χρόνοι, ἐγὼ σοι
 ὁρῶ. ἀλλ' ὅτι συστάσεως τὸ κόσμον ἕως ὅτι σωτηρίας τὸ παρὸν τὸ αἰῶνος, ἐπ' ἡμῖν χίλιοι
 χρόνοι λέγονται εἶναι, καὶ πλείον. μετὰ δὲ τὴν παρέλθουσαν τῶν ποσούτων χρόνων, μέλ-
 λει γινέσθαι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ἀλλ' οὐ γὰρ τὸ ἀδὰμ μέχρι ὅτι τὸ χριστοῦ γνησίσεως πα-
 ρελθούτων χρόνοι
 χίλιους χρόνους, ἔτοροι
 φηται, ὅτι ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μέλλει κατακλῦσις ὁ κόσμος. βλέπεις πῶς ἀλλ' ὁ ἀδὰμ
 ἡρξάτο ἀναφαίνεσθαι τὸ τῷ ἵπῳ τὸ θεοῦ μυστήριον, μέλλον δὲ πῶς ὁ ἀδὰμ; πῶς τίνα γὰρ
 εἰρηκὴν ὁ θεός, ὅτι ποιήσω μιν αὐθροποῦν; ὁ γὰρ θεὸς ἀπλῶς, τὸ ποιήσω μιν αὐθροποῦν κατ'
 εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν, πῶς τίνα εἰρηκε; πρόσθην, ὅτι πῶς τὸν ἵππον αὐτοῦ, ὁ
 πατήρ γὰρ καὶ ὁ ἵππος γὰρ δεῖν. οὐτῶ γὰρ καὶ ὁ κόσμος γὰρ τοῖς ὅλοις γελίοις λέγει, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ
 πατήρ γὰρ ἐσμέν. ὁ δὲ ἐμὲ θεωρῶν, τὸν πατέρα θεωρεῖ. λέγομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοί, ὅτι
 αὐτὸς θεὸς ὁ πᾶσι ὁμολογεῖ δύο θεοὺς, ἀλλ' ὅτι θεὸς εἰς δύο μὲν τὸν ποιητὴν τὸν οὐρανοῦ καὶ
 τὴν γῆς, καὶ ὁργισθεὶς ὁ θεὸς τὸν ἀδὰμ, καὶ ὁ λόγος φθάσας ἐδ' ἡλώσεν, ὅτι βαλὼν αὐτὸν
 ἐκ τῆς παραδείσου, καὶ ἐπέβη αὐτὸν ὁρῶντα τὴν γῆν, καὶ ἔπειρε τότε, καὶ ἐποίησεν τὸν
 σίτον καὶ τὸν ἐτόρμον καὶ τὸν σίτον. βλέπεις πῶς ὁ διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι σάχους σίτου εὐρίσκει
 τὸ δὲ ἵππον, ὁ ἔφαγεν ὁ ἀδὰμ, οὐκ ἐγίνωσκε τὸ, τί ἐδ' ἴδασκεν, ἀλλ' ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ
 ἔλεγεν ὅτι ἐβούλετο. καὶ ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ ἀναφαίνεται οὕτως, ὅτι ὁ δικαίος δια-
 νοίας, καὶ οἱ δικαῖοι ἀναπλάσματα ἐδ' ἴδασκεν. ὁ γὰρ σάχους τὸ σίτον μετὰ τὴν ἔξοδον τὸν
 παραδείσου καὶ τὴν κατάραν ἀνεφαίν. γὰρ ἵδωμεν γὰρ τὸ πρῶτον σου φάγει τὸν ἀρῶν
 σου, εἶπεν ὁ θεὸς τῷ ἀδὰμ, καὶ μετὰ κόπου καὶ ἰσθῶτος πολλοῦ ἐσάρεν καὶ ἐνεργήσῃ ὁ
 σίτος, ὁ δὲ ἀδὰμ τὸ ξύλον, οὐ ἐγίνωσκε, ὡς ὁ μωσῆς λέγει, ἐγίνωσκε καλὸν καὶ πονηρὸν.
 τί δὲ τὸ παρὰ τὸ εἶπεν, ἡ τί τὸ ξύλον, οὐτε ὁ μωσῆς ἐδ' ἴδ' ἔπειρα, οὐτε ἐτόρμον πᾶσι τῶν πῶ-
 φητων, οὐτε αὐτὸς ὁ κόσμος. ἀλλ' ἐπὶ εὐρίσκειται μυστήριον, ὡς καὶ πρόσθην. πόθεν δὲ εὐρε-
 ῖται ὁ μωσῆς, ὅτι σάχους σίτου εὐρίσκει, οὐ γινώσκω, ἀλλὰ ὅτι ἰδίας διανοίας αὐτοῦ
 εἰσὶν ἀναπλάσματα. εὐρὼν γὰρ ἀνθρώπους ἀμαθῆς καὶ ἀγροίκους, καὶ οἷον οὐδὲν τῶν
 ἀλόγων ζώων διαφέροντας, κτιστοὶ τῶν γὰρ εὐρίσκειν τὸ ἀρῶν, ἐδ' ἴδ' ἔπειρα ὅτι ἰδίας ἀνα-
 πλάσματα διανοίας, ἃ πᾶσι σιωπῶμεν. ἐπεὶ δὲ ἐστὶν αὐτὸς πρῶτος ὁμοῦ μὲν ὁ σινοπὸς, τὸ ἐ-
 λέγειαι πᾶσι τῶν μουσουλμάνων παρανομίας καὶ πεπλανημένης δόξας, ἀλλὰ μόνον δὲ
 εἶναι τὸ τῶν χριστιανῶν σέβας ἄγιον, καὶ δίκαιον, καὶ καλόν. ἀλλ' ἵππον ὅσον ἐκλήθη μιν. γὰρ
 νήσαντος τῆς ἀδὰμ ἡνὸς καὶ θυγατέρας, καὶ ἐκείνων γεννησάντων ὁμοίους ἡνὸς καὶ θυγατέ-
 ρας, ἐπληθύνθη τὸ γένος ὑπὲρ τὴν γῆν τὴν ἀνθρώπων. καὶ ὁ μὲν ἀδὰμ καὶ ἡ ἑὴ πλανηθῆντες
 ὑπὸ τῆς διαβολῆς, καὶ ἐλπίσαντες γινέσθαι θεοί, ἀπώλεσαν καὶ ὅν ἔχον παραδείσον, ὁ-
 μως δὲ πρῶτον αὐτοῦ τὸν θεὸν τὸν δημιουργὸν καὶ πλάστη αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκείνων παραφρα-
 σάσαντες ἀλλ' ἀληθείας, γνέποντες εἰς ἀθεμίτους πράξεις καὶ ἀρρήτων γιγνῶν καὶ παρὰ φύσιν
 ἐμαρτυρίας, ὡς οὐδὲ θεμιτὸν εἶπεν ὁ ὅλος ἀνθρώπων σώφρων. μὴ μόνον δὲ ἡμαρτον γὰρ τοιαύ-
 ταις ἐμαρτυρίαις πολλαῖς καὶ κακαῖς, ὡς εἶπομεν, ἀλλ' ἀφῆντες τὸν θεὸν τὸν ποιητὴν τῆς ἁ-
 νοῦ καὶ τὴν γῆς πρῶτον αὐτοῦ τὰ κτίσματα, καὶ ἐσεβάδισαν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν
 κτίσαντα. καὶ οἱ μὲν πρῶτον αὐτοῦ τὸν ἵππον, οἱ δὲ τὴν σελήνην, οἱ δὲ τοὺς ἀστέρας,

Adan ubi est

Christi per mundi meridiani
 positus erat.

Gen. 1. 26.

et Adam scilicet boni ex Ma-
 gno et Ma. lumen.

recte dicitur: fuit enim
 fuit ante lapsum.

4. Bapt. lapsum solum non
 manet.

Holoheria

καὶ ὠνόμαζον καὶ ἐκάλουν αὐτὰ θεούς. καὶ ὥσπερ οἱ γὰρ βαθυτάτῳ σκότει πορεύονται, τὰ μὲν πλησίον αὐτῶν ἀληθῆ οὐ χόρῳσι, τὰ δὲ μὴ ὄντα ὡς ὄντα φαντάζονται, οὕτω καὶ ἐπ' ἐκείνοις μακροωδόντες γὰρ ἄρ' ἢ ἀληθινοῦ φωτός, καὶ γὰρ ἔσθ' σκότει τῆς ἀγνωσίας ποδὶ πατοῦντο, τὸν μὲν ἀληθινὸν θεὸν ἀπεστρέφοντες, τὰ δὲ εἰδωλὰ ἠσπάζαντο, ὧς ἐπ' αὐτοῖς ἠγάλλοντο. καὶ αἰγυπῆιοι μὲν πρὸς ἐκκλυσίαν τὸν βοῦν, καὶ τὸ ὕδωρ, λίβυες δὲ τὸ πρὸς βάτον, οἱ δὲ ἰνδοὶ τὸν οἶνον, ἑτέροι δὲ ποταμούς καὶ κελύας, ἑτέροι δὲ ἐπὶ οὐρανῷ αὐτοῖς αἰσας. καὶ τὰ ὄντα ἢ χερσὶν αὐτῶν ὡς θεούς προσκυνοῦν, οἱ μάλιστα. ἀφ' ἡμῶν γὰρ ἀπαριθμῶν γινώσκουσιν τόπον πλανῆναι, ὅτι τὸ πολὺ ἐν γράφῃς. ἄρ' γὰρ τυτανὶ ἢ μερικῶν πᾶς τις δυνάται γινώσκειν τὰ λοιπὰ. οὐ μόνον δὲ μέχρι τούτου ἐστὶ ἡ ἐκείνων ἀπὸνοια, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκύδαις ὡς ἐδ' ὁ θύειν ἔσθ' θεῶν αὐτῶν, τοῦ ἀπ' ἀναγνώριον ποδὶ πατοῦντος. καὶ ὅσοι ἄρα καὶ εὐείστοντο, καὶ οὐδὲν πρόνοια ἔστω, τοῦτο ἐκείνοι ἐφ' ὅντο. ἑτέροι πάλιν, εἰσὶν εἰς πόλεμον ἐξώχρου πινὰς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς τοὺς ἀγρίου αὐτῶν ἀνὰ ἐκαστὸν, ἐν οὐρανῷ. εἰδὲς ἀπανθρωπῶν καὶ ὁμότητα, καὶ αὐτῶν ἢ ἀλόγων ζώων καὶ θηρίων θηρία διεστραν, πᾶν ζῶον οὐ μάχεται τῷ ὁμογενεῖ αὐτῷ, οὐδὲ φθέρει, ἐκείνοι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων ἀπώεστεροι εὐείστοντο. οὐ μόνον γὰρ ἀλλεδιαποῦς καὶ ξένους ἀνθρώπους ἐφ' ὅντο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὁμογενεῖς, καὶ κατὰ αἷμα συγγενῆς. καὶ γὰρ οἱ κητῶν καὶ φοίνικες τοῦ ἐαυτῷ πατρὸς καὶ θυγατέρας ἐθνομὸς τοῖς δαίμοσιν, οἱ χαλκὸς ἀπαλκτικοί. πῶς ἢ τούτων ἐγγίς ὁ κατὰ κλυσμός γὰρ τοῖς ἡμέραις ἢ νῦν, καὶ ἀπέθανεν γὰρ τοῖς ὕδασι πᾶσα ψυχὴ ζῶσα αὐτῶν, πονεῖ τὰ πᾶν τὸς ζῶον πετεινοῦ καὶ τετραπόδου, ὅτι τὰς ἢ τότε εὐείστον μὲν ἀνθρώπων ἡμαρτίας. δι' ἐσώθησαν γὰρ γὰρ τῇ κίβω τῷ ψυχῇ μόνον ὀκτώ, ὅ, τε νῦν καὶ ἡ γυνὴ αὐτῷ, οἱ ἴσθ' τε γὰρ αὐτῷ, καὶ αἱ τρεῖς γυναικες αὐτῶν. εἰσῆκε δὲ νῦν καὶ ἄρ' πᾶν τὸς ζῶον γινώσκον ἐν κίβω τῷ ὅτι τὸ γινώσκον. πάλιν δὲ ὁ πανάγαθός θεὸς ἐπέταξε τῷ γινώσκον τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀφ' αὐτοῦ καὶ πληθύνει καὶ πληρῶσαι τὴν γῆν, ὁμοίως καὶ τοῖς ζώοις. ὧς πάλιν γινώσκον οἱ ἀνθρώποι εἰς ἀσέβειαν, ἢ καὶ ἡμεῖς φθάσαντες ἢ ἐν ἡμεῖς. ὁ δὲ μετὰ τὸν ἔκαστον καὶ ὁ ἀβραάμ καὶ λῶτ ὁ ἀνέψιός αὐτοῦ, ἐφ' ἡμεῖς ὁ δούλος ἢ θεοῦ ἢ ὑψίστου. ἅπας δὲ ὁ κόσμος προσκυνοῦσιν ἔσθ' διαβόλῳ καὶ τοῖς εἰδώλοις. ὁ πανάγαθός τίνων θεὸς ἰδὼν τὸ τίμιον πλάσμα αὐτοῦ, τὸ γινώσκον δι' ἀληθῆ τῶν ἀνθρώπων τυραννοῦμενον ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὃς ζῶντας μὲν τοὺς τοὺς ἐφ' ἡμεῖς καὶ ἡπάτα, ὡς τε προσκυνοῦν αὐτῷ ὡς θεῷ, ἀποθανόντων δὲ κατ' ἕνα τῶν αὐτῶν ψυχὰς γὰρ ἔσθ' ἀδελφῶν ἔσθ' πικρῶ καὶ ἐξοφωμένῳ, ἀπαλκτικῶς ἐσώσεν αὐτό. πῶς δὲ ἐσώθη τὸ ἢ ἀνθρώπων γινώσκον, ἄρ' οὐ νομικῶς. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπων αὐτῶν ἐαυτῷ οὐκ ἠδυνάτο βοηθῆσαι, τὸ μὲν, ὅτι οὐκ ἐβούλετο ὅτι τὰς ἡδονὰς νομίζον ἐν ἡμεῖς ἀγαθόν. εἰς τὸ αὐτῷ καὶ γὰρ πλανῆναι γινώσκον, σὺν ἀδελφῶν ὑπὸ ἢ πονηροῦ. τὸ δὲ, ὅτι τὸν μὲν ἀληθῆ θεὸν οὐκ ἐγίνωσκον, προσκυνοῦν δὲ τοῖς εἰδώλοις ἢ τοῖς δαίμοσιν καὶ γὰρ σκότει ἐν ἀγνωσίας ὑπάρχοντες, τὸν θεὸν οὐκ ἐγίνωσκον, καὶ ἔμενον γὰρ τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἢ ἐχθροῦ. ὑποβάμεθα δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι γινώσκον εἰς πόσον βάραθρον κακῶν γινώσκον, καὶ πῶς ἐμελλον βοηθῆσαι ἐαυτοῖς, ἐπεὶ εἶχον τὴν πονηρικὴν κατάραν ἢ ἀδ' αὐμ, καὶ ὅπως ἐμελλον γινώσκον ἀδ' αὐμ, ἐπεὶ τὸν θάνατον ἐκλήραντο. πάντες γὰρ οἱ ὃς ἀδ' αὐμ θνητοὶ κατ' ἕνα γινώσκον ὅτι τὸν πατρός αὐτῶν ἀδ' αὐμ ἡμαρτίαν. ἐπεὶ γοῶν οὐτε γινώσκον ὁ ἀνθρώπων ἄρ' ποῖον ὕψους καὶ μεγαλείου ἐξέπεσε, καὶ εἰς ὅσον βάραθρον ἀτιμίας γινώσκον, ἀλλ' εἰ καὶ ὥς γινώσκον, οὐκ ἠδυνάτο βοηθῆσαι ἐαυτῷ, λοιπὸν ἐκινδύνει, ἵνα διαπᾶν τὸς εὐείστονται ἢ ἡμαρτία, καὶ βασιλεύῃ ὁ θάνατος ὡς πᾶν ἀνθρώπων. τοῦτο ἰδὼν διαβὸς ὁ πρὸς φῆτης, ἐπὶ τὸν ἀνθρώπων γὰρ ἡμῶν οὐ σιωπῆκε, παρεσιωβήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁμοιωθῆ αὐτοῖς. ἀλλ' ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἀπαλκτικῶς, οὐκ ἔσθ' σὺ τὴν ἐκόναν αὐτοῦ ὡς πλεον ὑπὸ ἢ διαβόλου τυραννεῖσθαι. πόνη καὶ ἤφατο ἄρ' ἢ ἄβραάμ ἀνακαλεῖσθαι καὶ ὑποδιορθοῦναι τὸν ἀνθρώπων. ἢ γὰρ ἀβραάμ γινώσκον αὐτοῦ τὸν ἰσάκ, καὶ ἢ ἰσάκ τὸν ἰακώβ, καὶ ἢ ἰακώβ τοῦ δαδ' αὐτοῦ, φθορήσαντες οἱ γὰρ καὶ γὰρ ἢ ἰακώβ ἔσθ' ἀδελφῶν αὐτῶν τῷ ἰωσήφ, ὅτι ἔσθ' αὐτοῦ καὶ ἔσθ' αὐτοῦ εἰς τὸν λάκκον, καὶ ἐν γινώσκον ἀγνῶστους, πεπλημένους τοῦτο. οἱ δὲ ἀπαγαγόντες τὸν ἰωσήφ εἰς ἀγνῶστον, δι' εἰδωλὰ

Sacrificia humana.

S. Dilectum.

Holoheria in profano
Sacrificia humana
S. DilectumH. Machis Salutis repa-
randa.

Hominis aduersione.

S. Dilectum.

διεδώκετο τῷ φαρεῶ. καὶ ὁ φαρεῶ κατέσκεπεν αὐτὸν ἀρχόντα πάσης γῆς αἰγύπτου. γε-
 νομένου δὲ λιμοῦ, κατέβησαν οἱ ἀδελφοὶ ἰωσήφ εἰς αἰγύπτου, εὐρεῖν χορτάσματα. ὃς ἰω-
 σήφ γνωρίσας τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, ἔδρεψεν αὐτοὺς, μὴ μνηθεῖς τῷ πατρὶ αὐτῶν γεγονότῃ
 εἰς αὐτὸν ἀδίκημα. τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἰακώβ. ὅτε δὲ ὡτύ-
 πθη τῷ ἰωσήφ, διηλονόπι ὥσπερ ὁ ἰωσήφ εὐρὼν παρὰ τῶν οἰκείων ἀδελφῶν κακόν, καὶ ἀ-
 μνημονήσας τοῦτον, αὐτὴν καὶ ἀγαθὰ αὐτὰ πέδωκε τοῖς ἀδικήσασιν αὐτὸν ἀδελφοῖς.
 οὕτω καὶ ὁ χριστὸς φθονηθεὶς παρὰ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ ἰουδαίων, μέλλει δεῖν ἡμῶν καὶ εἰς
 τὸν τάφον αὐτοῦ τῷ λάρκον εἰσελθεῖν, καὶ τῷ θανάτῳ παραδοθῆναι. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἰω-
 σήφ γημόμενος ἀρχὴν πάσης αἰγύπτου, ἐξέβλετο τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀδελφούς
 τῷ ἰωσήφ λιμοῦ θανάτου, οὕτω καὶ ὁ χριστὸς σιωπῆρας τὰς ψυχὰς τῷ θανάτῳ, καὶ κατα-
 λύσας τὸ κράτος τῷ διαβόλῳ, ἔσωσε τοὺς εἰς αὐτὸν πισδύσαντας, ἰουδαίους τε καὶ τὰ ἔθ-
 νη, ἀλλὰ διὰ καὶ τὸν πτωπύπερα ἀδ' αὐμ. καὶ ἐλθὼν εἰς αἰγύπτου ὁ ἰακώβ, ὡς ἔρκεται, με-
 τὰ τὰ βόσκοντα πνεύματα ψυχῶν, ἔμειναν ἐκείσε μέχρι τοῦ τελευτῆσαι αὐτοῦ. πῶς καὶ τὸν
 δεῖ καὶ ἅπαν τὸ γένος αὐτοῦ ἐκείσε, μέχρι καὶ ἐτῶν τετρακοσίων καὶ τριᾶκοντα, δουλοῦν-
 τες τῷ φαρεῶ καὶ τοῖς αἰγυπῆσι δουλείαν πικρὰν καὶ ὀδυνηράν. μετὰ δὲ ταῦτα πέμ-
 ψας ὁ θεὸς τὸν μωσῆα, ὃς ἠγάγε καὶ ἐξήγαγε αὐτοὺς ἐκ τῆς πικρᾶς δουλείας τῷ φαρεῶ καὶ τῷ
 αἰγυπῆσι, ποίησαντα αὐτοὺς δαυμάσια καὶ τέρσια μεγάλα ἐν τῇ αἰγύπτῳ, καὶ διαβι-
 βάσαντα αὐτοὺς πλὴν ὀρυθρὰν θάλασσαν, ἔχισαντα αὐτῶν, τὸν δὲ φαρεῶ καταποντίσαν-
 τα σὺν πάσῃ τῇ αὐτοῦ στρατιᾷ, καὶ εὐερίσθη μὲν τῶν ἑβραίων ἐν τῇ ὁρῇ, αὐτὴν πάσης
 προφῆς δέδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸ μάννα. αὐτοὶ δὲ ἐγόγγυζον, καὶ λόγους ἀχαρείσας ἔλε-
 γον. ὅμως νοθετῶν ὁ μωσῆς οὐκ ἐπαύσατο. ὡς δὲ αὐτὴν μωσῆς ἐν τῷ ὄρει σινᾷ δέξασθαι
 τὸν νόμον παρὰ τοῦ θεοῦ, οἱ πρότερον ἀχαρείσαντες ἑβραῖοι καὶ γογγύσαντες, γηγόνασιν ἄσπεύς. λέ-
 γουσι τοίνυν τῷ μωσῆϊ ὡς ἀδελφῶν ἀρῶν, πείσομεν ἡμῖν θεός, οἱ πινες πωπορδύσσονται
 ἡμῶν. ὁ γὰρ μωσῆς οὕτως, ὅς ἡγάγε καὶ ἡμᾶς εἰς αἰγύπτου, τί γέγονεν οὐκ οἶδαμεν. καὶ
 σωμαγαγόντες χρυσὸν ἱκανόν, κατέσκηψαν ἐκὼν βοῶν, καὶ λαβόντες αὐτῶν, ἐδυσαν
 ὡς θεῶν, καὶ οὐ φραίνοντο ὅτι τῷ ποιούτῃ ἀβήματα. ἐλθὼν δὲ ὁ μωσῆς, καὶ εὐρὼν τὸ το-
 σῶν κακόν, θυμωθεὶς κατέχευσε τῷ νόμῳ τὰς πλάκας, ἃς παρὰ τοῦ θεοῦ ἔλαβον. καὶ ἔπει-
 ρε ὁ θεός, ὅτι ἀλάφω τὸ γένος αὐτῶν, ὅτι ποίησά σε βασιλεῖα εἰς ἐδὲν μέγα καὶ πολὺ. ὁ δὲ οὐκ
 ἠθέλησεν, ἀλλὰ πολλὰ ζήτησας τὸν θεόν, καὶ πολλὰ παρακαλέσας, ἐμεσίτησεν αὐτοῖς, καὶ
 οὐκ ἠφάνισεν. πρὸς τοῖς ὅτι, ὡς ἀναφαίνεται, ὅτι οὐ ποδὶ αὐτῶν ἔπειρ ὁ θεός
 ἀβραάμ, ὅτι ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θυλογενήσονται πάντα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ ποδὶ τῷ ἰωσήφ. μεσι-
 τήσαντες δὲ τῷ μωσῆϊ τὸν τῷ ἑβραίων γένος, πάλιν ἐδόθη ὁ νόμος πρὸς αὐτοὺς. τότε
 ἔπειρ ὁ θεός τοὺς ἑβραίους ὅτι τῷ μωσῆϊ, ὅτι ἐγὼ θεός πρῶτος, ἐγὼ καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ
 μετ' ἐμεῖς ἐστὶ θεός ἐπὶ τοῦ. ὅτι γὰρ τοῦ ὅτι οὕτω, καθὼς ὁ θεός ἔπειρ καὶ ἐντέλειαν. καὶ τοῦ
 τῷ γραφῇ τῇ σὴν, ὡς μέγα κατηγόρημα κείται ὅτι καὶ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ὅτι τῷ θεοῦ ἐ-
 πόντες, ὅτι ἐγὼ θεός μόνος, καὶ ἐκ' ἐχθρῶν σωτηρίαν εἰς τὴν ἐμὴν θεότητα, ἡμεῖς λέγο-
 μεν τὸν χριστὸν θεόν καὶ τοῦ ἰωσήφ, καὶ πρὸς κινῶμεν πολλοὺς θεοὺς, καὶ ἔσω ἐπὶ ἀναθέμα-
 τι ὁ πρὸς κινῶμεν θεοὺς διότι τρεῖς καὶ πολλοὺς. ἀλλὰ πρὸς κινῶμεν θεόν ὅτι ἀληθινόν,
 τὸν ποικίλιν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ὁ γὰρ θεός διδ' ἄσκειν τοὺς ἑβραίους, ἵνα μνησθῇ εἰδ' ὅλα
 τῶν σιν, ἔπειρ αὐτοῖς, οἱ πισδύοντες τοῖς εἰδώλοις, πισδύουσι θεοῖς πολλοῖς. οἱ δὲ χρι-
 στιανοὶ ὁρθοὶ φρονεῖν, καὶ τῷ θεῷ πισδύουσι, καὶ ὁ πολλοῖς. καθὼς καὶ ὁ χριστὸς εἰδ' ἄσκειν καὶ τοῖς
 οὐραγεῖν ἐπὶ τῶν, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἑσμέν. καὶ ὁ ἐμὲ θεωρῶν, θεωρεῖ τὸν πατέρα
 μου. ἡμεῖς δὲ ἀγνοοῦντες τὰς γραφὰς, ἐκπύπτει τὸ ἀληθές. καὶ τοῦτον γεγονότῃ, ἀλ-
 λα ἀκούοντες, ἀλλὰ γινώσκοντες. οἱ δὲ ἑβραῖοι συμπάθησεν ἐπὶ τῷ θεῷ, ὅτι ἀπ' αὐτῶν
 τῶν, ὅμως δὲ τὴν γλῶσσαν ἐπαγγελίας οὐκ εἶδον. ἀλλὰ καταδικαζόμενοι, εὐερίσθη διὰ τὸν
 πρὸς κινῶμεν οὕτως καὶ τῇ ὁρῇ χρόνους τεσσαράκοντα, ἄχρις αὐτῶν τελευτῆσαι πᾶν
 τὸ ἐκείνην. ὅτι τὸ ἵνα οὐδὲν ἰδῶσι τὴν γλῶσσαν, ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἐκείνῃ ὁ θεός διδοὺς τοῖς ἑβραίοις
 μετὰ δὲ τὴν τελευτῆν ἐκείνην, εἰς ἅλθον τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὴν γλῶσσαν ἐπαγγελίας.

Hofm. Lex.

 alle dñr de l'unité de
 l'homme de l'homme.

ἔσθ' ἵνα ἰδόντων οἱ ἄνθρωποι, πῶς αἰέσῃς τοὺς πρὸς αὐτὸν νεκροὺς, ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς τὴν τέρψαν
 μέρος, νοήσωσιν, ὅτι οὗτος ὅστις ὁ ζῶν καὶ θανάτου διεσπότης, καὶ ὅταν ἰδῶσιν αὐτὸν διὰ
 τὸ χριστὸν ἐν τῷ τέλει, πιστεύουσιν, ὅτι ὁ πῦρ ἰδὼν ἄνθρωπον πρὸς νεκροὺς, πολλῶν μάλ-
 λον κατ' ἄνθρωπον ὡς θεὸς ἀνάσσειν μέλλει τὸ ἴδιον σῶμα. ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς μαθη-
 τὰς αὐτοῦ τοὺς ἀποστόλους, ὅτι οὐδ' εἰς αἶρεσι τῶν ψυχῶν μου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὅτι ἄνθρωπον ἔχω
 θῆναι αὐτῶν, καὶ ἄνθρωπον ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτῶν, καὶ ὅτι μὲν ἐπὶ τοῦτον εἰς τὴν χριστοῦ
 καὶ ἐκείνῳ ἡμέραν πλήθον ἀναριθμητὰ ἄνθρωπων, καὶ ἀπολόγου αὐτὸν θεοῦ, καὶ θεὸς
 ἦν. ὑπάρχον δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχόντες αὐτῶν, αἰτίαν τῆς μενοῦν-
 τος τοῦ θεοῦ διδασκαλίας, καὶ ἀντιλέγοντες, ἀνεφάνη ἐκ τῆς ἰσότητος πεφνητάς λεγούσης,
 ὅτι ὁ φθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέψουσι καὶ ὅσα ἔχοντες οὐκ ἀκούουσιν. ἔπαυθη γὰρ
 ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ τοὺς ὁφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμυσαν, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν. Ἐ-
 ἰτελέθη δὲ ἡ πεφνητά. θαυματούργου τοιοῦτο γὰρ τὸ χριστοῦ, ἐν εἰσὶν τοῖς ἁγίοις τυφλῶν
 τῶντων, καὶ διδασκόντος ἐν εἰσὶν τοῖς κωφοῖς, ὡς εἰ ἀσπὶς κωφῆ καὶ βύουσι τὰ ὅσα αὐ-
 τῶν. καὶ ὅτι μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ χριστός, ὡς εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν ἔχετε ἁμαρτίαν. νῦν
 δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὐκ ἁμαρτία ὑμῶν μένει. καὶ ἀλλοῦ πάλιν ἔλεγε πρὸς αὐ-
 τῶν, ὅτι εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἦτε, ἡ γὰρ αὐτῶν ἐν ἐμῇ. ἔσθ' τοιοῦτον γὰρ. ὅμως ταῦτα ποιοῦντος τοῦ
 χριστοῦ, οὐδὲν ἦλθεν ἐκείνοι εἰς ἀάδην, ἀλλ' ἐξήκουσαν πρόφασιν, ὅπως θανάτωσιν
 αὐτῶν. πρὸς δὲ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, ἔμειπεν τὸ γὰρ τῶν βραβίων, τί καὶ λέγειν
 ἀπέβησαν ὄντων καὶ ἀναριθμητῶν, ὅμως καὶ τούτων γεγονότων, οὐκ ἦλθεν εἰς ἀάδην οὐ-
 λος οἱ μάταιοι καὶ πεπλανημένοι, ἀλλὰ τῷ φθόνῳ καὶ τῇ κακίᾳ νικῶμενοι, ἐξήκουσαν
 τὴν τρώην καὶ πᾶσιν μηχανῇ, ὅπως ἐγείρωσι κατὰ τὸ χριστοῦ κατηγορίαν, καὶ θανάτωσιν
 αὐτῶν. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἔχοντες ἑαυτοὺς, ἡ ὅτι βλασφημίᾳ οὗτος, λέγων ἑαυτὸν ἰσοῦ
 θεοῦ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὡς ποιεῖ ἑαυτὸν θεοῦ, καὶ ὅτι ἡκούον τὸ χριστοῦ λέγοντος πρὸς τοὺς
 πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, ὅτι ἀφένται σου αἱ ἁμαρτίαι. ἔλεγον ὅτι, τίνα σκῶν ποιεῖς, καὶ
 τίς δύναται ἀφέναι ἁμαρτίας; ἀλλ' ἡ μόνος ὁ θεός, καὶ ἔσθ' ἀληθῶς ἔλεγον οἱ ἰουδαῖοι,
 ὅτι θεοῦ μόνου ὅστις ἀφέναι ἁμαρτίας. καὶ γὰρ ἀγνοοῦντες οἱ ἄδελφοι, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ
 ἰσὺς τοῦ θεοῦ ὁ χριστός, ἔλεγον ἀπὸρ ἔλεγον. καὶ ἐσθ' ὅτι καὶ αὐτῶν καρδία, καὶ ἐν-
 φλῶντες οἱ ὁφθαλμοὶ αὐτῶν, καὶ οὐκ εἶδον ὅτι κατ' ἄνθρωπον ποιεῖ, ὅσα καὶ ποιεῖ, εἰς
 γὰρ τῶν μαθητῶν τὸ χριστοῦ ὁ πέτρος, ἡνὶς πλοῦσι ἐν εἰσὶν τοῖς κωφοῖς, καὶ ἰδὼν τὸν χριστόν,
 εἶπε πρὸς αὐτόν, κέλευσόν με πρὸς σὲ ἐλθεῖν ὡς τὰ ὕδατα. καὶ ὁ χριστὸς πρὸς αὐτόν, ἐλθε. Ἐ-
 ἔλθω δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ πλοίου, πρὸς πατρίδας ὡς τῶν ὕδατων, ἀπὸ τῶν εἰς αὐτόν. πύθου γοῦν γε-
 γονότος, τί εἶπεν ἄλλο αὐτοὺς νοήσαι, ἢ ὅτι αὐτὸς ὅστις ἐν τῷ ἐρυθρῷ διατμῶν θάλασ-
 σιν, καὶ διαβιβάς τοὺς πατέρας αὐτῶν ὡς τῶν ξηρῶν, ὁ καὶ τὸ παρὸν ποίησας τῶν ὑδα-
 τῶν τῶν ὕδατων, ὡς περ ξηρὰν γῆν τῷ λόγῳ καὶ τῷ πρὸς ἀγμάτι αὐτοῦ. ἀλλ' ὅσον μάλ-
 λον ἦσαν θαυματοῦντες τὰ τοιαῦτα θαύματα, ὅσον τῶν θυμῶν ὡς ὁ χριστός. ἔτι καὶ ὁ δὲ
 νος γεγονότος σφοδρῶς καὶ μεγάλου γὰρ τῆς θαλάσσης, ὡς τε καλὸν πηδᾶ τὸ πλοῖον, γὰρ ὡς ἦσαν
 οἱ τὸ χριστοῦ μαθηταί, τὸν τὸν κυμάτων, ἐκραφον οὗτοι μεγάλα τῇ φωνῇ λέγοντες, ἰσοῦ, σῶ-
 σον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. καὶ ὁ χριστὸς λέγει τῇ θαλάσσῃ διανοητικῶς οὕτως καὶ ἄνθρωπον ὡς
 σῶμα, περὶ μωβ, καὶ ὁ δὲ ἐξήκουσεν ὡς ὁ γὰρ ἡμεῖς, οἱ δὲ οὐκ ἔσθ' ἰσοῦ ἰδόντες τὸ τοιοῦτον
 παραδόξον θαῦμα, καὶ ἐκπλαγνύσας, ἐκραφον μεγάλα τῇ φωνῇ καὶ ἔπειρα, τίς ὅστις ὅστις ὅστις, ὅτι καὶ
 οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἀλλὰ τὰ μὲν θαύματα τὰ ἀπειρα ἐβλήπον καὶ
 ὡς περ φύσιν, ἐκείνοι δὲ ἐβλήπον παντελῶς ἀδύνατοι. διὰ τοῦτο καὶ ὁ χριστὸς ἔλεγε πρὸς αὐ-
 τὸν, ἐγὼ εἰμὶ ἡ θύρα. Ἐκταῦτα ἐγὼ εἰμὶ ὁ δὲ θεός, καὶ αὐτὸς ἀλλοῦ, ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια. καὶ
 ὅτι καὶ ἐμοὶ μηδὲν ὄντες, ὡς ὅστις πιστεύετε. ταῦτα δὲ ἔλεγε γὰρ ὁ χριστός, ἵνα γινώσκον οἱ ἰσὺς
 ἰσοῦ ἰσοῦ, ὅτι οὐδὲν τὸ πεφνητὸν ἢ τὸ ἁγίον εἶπε πρὸς τοὺς ἄνθρωπον ὡς ὡς
 διεσπότης, ἀλλ' ἐδείκνυον ἑαυτὸς δούλους καὶ ὑπακούοντας αὐτοῦ. ὁ δὲ χριστὸς ὅς οὕτως, ἀλλ'
 ὡς διεσπότης καὶ κύριος τῆς κτίσεως ἔλεγε καὶ ἔπειρα ἡ κατ' ἄνθρωπον ὡς θεός. καὶ ἀπὸ μὲν
 τοῦ ὅλου καὶ τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦτον πλήθον, πλὴν καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ εἰς αὐτόν, ἀπὸ δὲ τῶν γραμ-

18. 10.

6. Iccaria Jones. Matt. 9.

7. Iccaria Jones. Matt. 14.

8. Iccaria Jones. Matt. 15.

omnino despotikus.

ματέων καὶ φαρισαίων καὶ τῶν ἀρχόντων ὀλίγοι καὶ ἀναρίθμητοι. πύτων γουῶ οὕτω
 πελουμένων, καὶ τοσούτων ἀπείρων θαυμάτων γίνεσθαι μύλων, καὶ καθ' ἑκάστω ἡμέραν
 ἀδιακόπως χρόνους τρεῖς λαλουμένης διδασκαλίας παρὰ τῷ Χριστῷ, καὶ ποὶ μὲν φέρονται
 αὐτὸ μαρτυρίας εἰς μέσον ἀπὸ τῶν πεφνητῶν, οὐχ ὥς χεῖρα ἔχοντες ἐτέρων μαρτυ-
 ρίας ὑπὲρ αὐτοῦ, θεοῦ ὄντος, ἀλλὰ ὅτι τὴν ἀπιστίαν καὶ σκληροκαρδίαν τῶν ἰουδαίων,
 ἐπὶ δὲ καὶ ἀδωγείαν τῶν ἀνθρώπων, ποὶ δὲ φέροντες τὸν τε ἄβραάμ καὶ τὸν μαθία, μάλ-
 λον δὲ τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὸν ἰουδαίων ἐπὶ ὅσα ταῦτα ἀνιάτως νομινοῦντων, καὶ
 μὴ βουλομένων τὴν ἐκ τῶν σωτηρίων, ἀφ' αὐτῶν ὁ Χριστός, ἤρξατο πράττειν τὰ ἐλπι-
 σθέναι τῷ κόσμῳ καὶ ὁλοκῶς, καὶ λέγειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαί-
 νειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ ἦος τῷ ἀνθρώπῳ παραδοθήσεται τοῖς ἀρ-
 χιερεῶσι καὶ γραμματέσι, καὶ παραδώσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ μασηθήσιν αὐτὸν,
 καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ ἐμπύουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενῶσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἀναστήσεται, καὶ ἀνυψάντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐπαρχή-
 σαυ. τότε ἐπάειρε αὐτοὺς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Χριστός, καὶ ἀνέβη ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ θαβώρ, καὶ ἐλαμψε
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς τῷ ἡλίῳ, καὶ ὡς τὸ ἥλιον αὐτὸ ἐργάσθαι ὡς ἡλίου ὡς
 χιῶν. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ τὴν λαμπρότητα τῷ προσώπου αὐτοῦ, ἐπείσθησαν εἰς τὴν γλῶσ-
 σάν, ὡς ἡδυνήθησαν φέρειν αὐτὸν. ἰδόντες δὲ καὶ τὸν μωσὴν καὶ τὸν ἡλίαν τὸν πεφνητῶν μετὰ
 τῷ Χριστῷ συλλαλοῦντας ἐν δουλικῷ ὅρει χιματί, καὶ σκόπει τὸ γεγονός. πρῶτον μὲν,
 ἵνα ἰδόντες οἱ ἀπόστολοι τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ θεοότητος, νοήσωσιν ἀκριβῶς, ὅτι ἐκ
 σίως καὶ οἰκείῃ θελήματι παρεδόθη εἰς σφαγὴν, οὐ διωσείας, διδόντες δὲ, ἵνα λάβωσι
 παραμυθίαν καὶ ἀνακούχην ἀπὸ τῆς λύπης, ἣν ἔχον ἀκούσαντες ὅτι τῷ πάθους τῷ Χριστῷ.
 καὶ τρίτον, ἵνα ἰδόντες τὸν μωσῆα καὶ τὸν ἡλίαν αὐτῶν πεφνητῶν παρεμπίπτουσιν τῷ Χριστῷ
 μετὰ δέους, πληροφορηθῶσιν ἀκριβῶς, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ δεισιπότης καὶ κύριος πάντων τῶν
 πεφνητῶν, καὶ πάσης τῆς κτίσεως, καὶ τὸ δὴ θαυμάσιον καὶ μέγα, ὅτι ὡς αὐτὸν ὡς ἰσοδύ-
 νου βαπτίζομεν τῷ Χριστῷ, ἐργάσθαι φωνὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν χιδόντων αὐτὸν λέγουσα, οὐ
 τὸ ὅστις ὁ ἦος μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ ὁ δούλοῦνται, αὐτὸν ἀκούετε. αὐτὸς δὲ διηρώτησε τὸν λόγον,
 ἵνα τὸ μὲν καὶ πάντα πεισθῶσι καὶ πληροφορηθῶσιν, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ ἦος καὶ λόγος τοῦ
 θεοῦ. τὸ ἦ, ἵνα ἐπεί οὐ καὶρός ἐστι ταφῆς τῷ Χριστῷ ἡγήσεται, μετὰ τῆς ταφῆς τῆς ἀνάστα-
 σιν, μέλλουσιν ἀποσταλέναι ὑπὸ τὸ κήρυγμα οἱ ἀπόστολοι, εὐερίσκοντες ὅτι ὀλίγοι οὗτοι καὶ ἰδιῶτες,
 καὶ ἀδωγείς, οὐδὲν ἀποβλέψουσι πρὸς τὴν οἰκίαν ἀδωγείαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ
 διώκειν, καὶ ἵνα ἰδόντες τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν τε καὶ λαμπρότητα, ἀκούσαντες δὲ καὶ
 τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς φωνὴν τε καὶ μαρτυρίαν, νοήσωσιν ὅτι εἰς θεὸν ὅστις ὁ πατὴρ καὶ
 ὁ ἦος, καὶ μία ὅτις θεότης, καὶ φύσις, καὶ διώκεις πατὴρ τε καὶ ἦος, καὶ θαρξήσαντες εἰς
 τὴν τῷ θεῷ διώκειν, ἀπέλθουσι μετὰ πεθυμίας ὑπὸ τὸ κήρυγμα. καὶ πληρωθὴν κἀντὶ
 ὅτι ἡ τοῦ λαβίδος πεφνητῆς, ἡ λέγουσα, θαβώρ καὶ ἐρμών, ἐν ᾧ ὀνόματί σου ἀγαλ-
 λιάσονται, ὁ δὲ πεφνητῆς μαυσιῆς ἐκείνη ἐπὶ, ὡς ἐμπεδὸν εἴρηται, ὅτι πεφνητῶν
 ἀνάστασις κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς ἐμε. πάντα ψυχῇ, ἥτις οὐκ ἀκούσεται
 τοῦ πεφνητοῦ ἐκείνου, ὁλοδοξούσεται. καὶ ὅτι τότε μὲν ἐπὶ ἐκείνη, ὅτι πᾶσα ψυ-
 χὴ, ἡ τις οὐκ ἀκούσεται τοῦ πεφνητοῦ ἐκείνου, ὁλοδοξούσεται, καὶ ὅτι τὰ λαλῶν-
 τα παρὰ τὴν τοῦ μαυσιῆος καὶ τῶν πεφνητῶν, λόγοι εἰσι τοῦ θεοῦ, αὐτὸς πρόδηλος καὶ ἀλη-
 θής. ἀλλ' ὅμως καὶ ὑπὸ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ὑπὸ τῇ μεταμορφώσεως, ἀπὸ τῶν οὐρα-
 νῶν κατεβήκαμεν ἡ φωνή, καὶ οὐ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀμέσως ἀπ' αὐτοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί.
 βλέπεις πῶς αὐθιγὴ καὶ θαρσύνει ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐφάνοντο τὰ τοῦ Χριστοῦ; καὶ ὡς αὐτὸν
 ἐκ τῆς νυκτὸς οὐδὲν φαίνεται παρὰ τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀρχεται ἡ αὐγὴ, ἔπειτα
 φῶς, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ἥλιος, οὕτως καὶ ὑπὸ τῷ Χριστῷ. ἐκ τῆς καταικτιγῆς ἤρξατο, ἔπειτα ἐλαμ-
 ψε καὶ ὁ Χριστός εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων, ὁ νοητὸς ἥλιος.
 ἔπειτα ὄφεται ὁ Χριστός εἰς ἱεροσόλυμα, ἵνα τελεθῇ ἐπ' αὐτῷ τὸ πάθος, καθὼς ἔπε-
 πος αὐτὸς ἀποστόλους, καὶ ἐπελθόντες αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν, ἤρξατο τὸ πλῆθος κράζειν καὶ λέγειν, ὅτι
 εἴτως

Passio ex parte ante.

Transfiguration. Matth. 17.

Chrysostomus. In Matth. 17.

εἴτως δὲ οἱ τῶν ἑβραίων πᾶσι δὲ δουλογυμνῶσι ὁ δὲ ὀρχομῶσι ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς αὐτὰ
ἐν τοῖς ὑψίσις, βασιλεὺς ἰσραὴλ, ἐβρῶν ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίσις. τότε θυμὸς πλη-
σθεὶς οἱ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγουσι ἑλθὲ ἰησοῦ, ἀπὸ τίμησον αὐτοὺς ἵνα σιωπή-
σωσιν. ὁ δὲ ἤρξιστο πρὸς αὐτοὺς, οὐδ' ἐποτε ἀνέγνωτε τὸ πρῶτον λέγοντες, ἐκ στόματός νη-
πίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; ἐὰν οὐτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται. πρὸς
αὐτοὺς καὶ ἡ ψὶ τὸ παρὸν, ἐπομ οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν τὴν ἤρξιστο γλῶσσιμ, δόξα ἐν ὑψίσις θεῷ, καὶ
ἡ δὲ γῆς ἐβρῶν, ἐν ἀνθρώποις δουλοκία. ἐπομ οἱ πᾶσι δὲ νῦν, ὡς αὐτὰ ἐν τοῖς ὑψίσις, δουλο-
γυμνῶσι ὁ δὲ ὀρχομῶσι ἐν ὀνόματι κυρίου, βασιλεὺς ἰσραὴλ, ἐβρῶν ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα
ἐν ὑψίσις. πῶς γοῦν καλεῖται κύριος ἡ δὲ γῆς; πάντως οὐδ' εἰς ἄλλῳ, ἢ ὁ θεός. λέγονται
μὲν πολλὰ καὶ ἐν ἀνθρώποις κύριοι. μετὰ δὲ πρὸς δὲ ὀνόματι, ὡς περὶ καὶ ἡ δὲ τὸ ἵου νῦν
τὸ ἰησοῦ, ἐπὶ τὸν, ὅτι ὁ κύριός μου μωυσῆς, καὶ ἡ δὲ τὸ
ὁ κύριός μου ὁ δαβὶδ. ἀλλὰ καὶ ἐν μέλει τὴν σήμερον ἀπὸ κρατησέσης σιωπῆσας ἐν ἀνθρώποις.
ἔτω δὲ ἀπὸς διορίσας τὸν κύριον, οὐδ' ἐπὶ τὸν ὅτιν, ἢ τὸ θεῶ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἤρξιστο θεός
ὡν, μὴ μόνον οὐδ' ἐπὶ ἐπιτίμησιν τοῖς λέγουσι τὸ, ὡς αὐτὰ ἐν ὑψίσις, ἀλλὰ καὶ τὸν διαβί-
δης μέσον ἡ γὰρ, ἐπὶ τὸν, ὅτι οὐδ' ἐποτε ἀνέγνωτε τὸ πρῶτον λέγοντες, ἐκ στόματός νη-
πίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; τίνος δ' ἐπὶ οἱ λίθοι, οὐς ἐπὶ ὁ ἤρξιστο, ὅτι κεκρά-
ξονται; τὰ ἔθνη, τὰ ἡ ψὶ τὸ παρὸν σκληρὰ ἔχοντα τὴν κραδίαν πρὸς ἰσοδοχίῳ τὴν πί-
σεως, μετὰ βραχὺ δὲ αὐτὰ τὰ ἔθνη κεκράξονται βροντῆς ὑψιλότορον. ἀλλὰ καὶ οἱ λίθοι τὸ
τῆς φωνῆς, τῶν ὁ βοήσουσιν ὅσον οὐ πᾶσι τὴν τὸν κυρίου ἀνάστασιμ, τὴν μετὰ τὴν θεοῦ δυν-
νάμει; καὶ ὅσον σίας γλῶσσιμ μὲν. μετὰ δὲ ταῦτα λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ἤρξιστο, ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τελεθῶσονται πάντα γεγραμμένα εἰς τῶν πρὸς τῶν
τῶν ἡ ψὶ τὸν ἀνθρώπου, παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβριδιθήσε-
ται, καὶ ἐμπυδθήσεται, καὶ μαστιγώσωντο ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀνα-
στήσεται. καὶ δειπνοῦν γλῶσσιμ, λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, εἰς δὲ ὑμῶν παραδώσθ με.
καὶ ἡρώτων εἰς ἕκαστον αὐτόν, μή τίς ἐγὼ εἰμι; καὶ πρὸς ἕνα λόγον οὐκ ἀπεκρίθη. λέγει δὲ καὶ
ἰούδας, μαθητῆς ὡν καὶ αὐτός, μή τίς ἐγὼ εἰμι; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ εἶπας. καὶ μετὰ μικρόν
λέγει αὐτῷ, ὁ ποῖς, ποῖον τῶν τῶν. οὐδὲ γὰρ ἡ δυνάμει αὐτὸς ἰούδας, ἢ ἐπὶ τὸν ποῖς
σαι τὴν ἡ ψὶ τὸν ἤρξιστο αὐτοῦ τὴν ἀποθνήσκουσιν. καὶ μετὰ ὀλίγον πάλιν λέγει τοῖς μαθηταῖς ὁ
ἤρξιστο, ἀπὸ τὸν νῦν ἡ γλῶσσιμ ὁ κακός, ὅν πρὸς ἐπομ ὑμῶν, ἀλλὰ μὴ παρασέδεω ὑμῶν ἡ καρ-
δία, μηδὲ δειλιάτω. καὶ διδάσας καὶ παραδεδωκὺς αὐτοὺς ἱκανῶς, ἐπὶ αὐτοῖς, νῦν μὲν
ἀνυπνῆσθε, μετὰ ὀλίγον δὲ χαρήσθε, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς ἀρεῖ ἀπὸ ὑμῶν. ἐ-
γείρετε, ἀγνομεν. καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν τόπον, ὅν ἔχον ἐκ σιωπῆσας. οἱ μὲν τοὶ ἀρχιερεῖς
συναχθέντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων καὶ πάντων τῶν συναδρίων αὐτῶν ἐλε-
γον, τί ποιοῦμεν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος οὗτος πολλά σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτόν οὕτως,
πάντως ἐλθῶσιν οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀρῶσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος, συμφέροι αὐ-
ποθάνειμ. ὁ δὲ ἰσκαριώτης ἰούδας ἀπελθὼν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, ἐπὶ αὐτοῖς,
τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ ἐγὼ ὑμῶν παραδώσω αὐτόν; καὶ ἔδωκαν αὐτῷ τριάκοντα ἀρ-
γύρια. καὶ μετὰ ὀλίγον λαβὼν ὁ ἰούδας λαόν ἱκανόν, ὅς τις ἐνταῦθα εὐρίσκει ὁ ἤρξιστο. καὶ ὅν
χομεν ἐκείνων, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ἤρξιστο, ἐγείρετε, ἀγνομεν, ἰδοὺ ὁ πᾶσι δίδως με
ἡ γλῶσσιμ. καὶ ἐλθόντες τὸν ἰούδα μετὰ τὸν λαόν ἰσκαίων, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἤρξιστο, τίνα ζητεῖτε
λέγουσιν αὐτῷ ἐκεῖνοι, ἰδοὺ τὸν ναζωραῖον. λέγει ὁ ἤρξιστο, ἐγὼ εἰμι. καὶ ὅν ἀνυπνῆσας
ἐπεὶ πάντες εἰς τὴν γλῶ. τίς ὁ ποῖς τοῦτα καὶ τὴν ἡ ψὶ τὸν θαύματα, ὁ ἄρ μόνος λαλε-
ῖς αὐτῷ ῥίψας τοὺς ζητῶντας αὐτόν, ἐκ ἡ δυνάμει ποῖσαι, ἵνα μὴ διωγθῶσι κρατήσας αὐτόν;
πάντως πρόδοιλον, ὅτι οἱ καὶ βελήσθ πρὸς δίδω. τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἤρξιστο, εἰ δὲ ἐμὲ ζητεῖτε,
ἄφετε τούτους ἰπάγειμ. καὶ ἀφῶντες τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, ἐκράτησαν τὸν ἤρξιστο. βλέπεις πῶς πρῶ-
τον ἡ ἄρ μόνος τὴν λαλῶν ἐπεὶ, ἐπειτα ἐν τῷ ἐπὶ πρὸς αὐτοὺς, ἄφετε τούτους ἰπάγειμ,
ἐὰν ἐμὲ ζητεῖτε, μόνος πρὸς δίδω οἱ καὶ βελήσθ; ἐδίδον ὡς ἐν ταῦτα καὶ τὴν δυνάμει αὐτοῦ, καὶ τὴν
θέλησιν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ δαβὶδ εἶπε, πρὸς δίδω, καὶ ὅν ἐξεπορδὶ ὀμνῶ. καὶ τὸν δυνάμει ἔχον
ὁ ἤρξιστο,

Ingressus in Hierosolymam.

Præmissa ἀποδορίσας ἡ δὲ τὸν

vide objecto (alimiam) Ingressu
p. 36.

Passio.

ὁ χριστός, ἵνα μὴ πᾶσι δοθῇ, ἐδελοντὴς παρεδόθη. ἀπὴν γὰρ τοῖς τοῖς αὐτοῖς τοῖς ἀρχιερεῖς. οἱ δὲ μαθηταὶ φοβηθέντες ἔφυγον. οἱ γοῦν ἀρχιερεῖς παραλαβόντες τὸν ἱεροσολῶν, ἐχάρησαν. καὶ πρὸς καλεσμένους διόψουσι μαρτυράς, ἑλεγον κατ' αὐτὸ ὅσα ἐβούλοντο ψεύδων. ὁ τοῖς ἱεροσολῶν ἐσιώπα, λέγει γοῦν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς, θάρσειζε σε κατὰ τὸ θεοῦ, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἱεροσολῶν, ἐγὼ εἰμι. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρετι ὅφραδε τὸν υἱὸν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ ἡμῶν. ἐκ διεξῶν φημι δὲ αὐτῷ, καὶ ὁρχόμενον ὡς τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. τότε ὁ ἀρχιερεὺς διεξῶν ἐξέριψε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφημήσῃς, τί ἐτι χεῖραν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ὑμεῖς ἠκούσατε πλὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ ἔειπον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο. ἰδοὺ καὶ γοῦν αὐτῷ εἰς τῶν παρεστηκότων ῥάπισμα. καὶ ἐμπαΐσαντες αὐτῷ, ἀπὴν γὰρ τοῖς ἀρχιερεῖς αὐτῷ ἀδῶν. καὶ ῥήσας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀπλῶν ἀπὴν γὰρ τοῖς ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια ἔειπον, οὐκ ἔστιν ἡμῖν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν ἱεροσολῶν, ἐπει τὴν αἵματι τοῦ θεοῦ. καὶ γοῦν αὐτῷ ἐξῆλθεν τὸν ἱεροσολῶν, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ γνέδυσαν αὐτὸν χλαμύδα ὑβρεως, καὶ ἀπὴν γὰρ τοῖς ἀρχιερεῖς βασιλεῖα ἱερῶν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἱερῶν, πάλιν ἀπέσειλε ἄλλους τῶν παλαιῶν. ὁ δὲ παλαιῶν ἠρώτησεν αὐτὸν εἰπὼν, τί λέγετε πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; οἱ δὲ ἔειπον, σάωσον αὐτόν. καὶ ὁ παλαιῶν, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οἱ δὲ ἔλεγον, αὐτὸς λέγει τῷ λαῷ, ἐγὼ υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι καὶ ποιῶ. καὶ ὁ παλαιῶν τὸν παλαιῶν, ὁ ἔλεγον, ποιῶν τὸ θέλημα αὐτῶν, λαβὼν ὑδωρ, ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν πάντων, εἰπὼν, ἀδῶ ἡμῖν ἕως τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τοῦτου, ὑμεῖς ὅφραδε. οἱ δὲ ἔειπον, πᾶσι αὐτῷ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ὡς τὰ τέκνα ἡμῶν. τότε παρέδωκε τὸν ἱεροσολῶν τοῖς στρατιώταις, ἵνα σαυρωθῇ. οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτόν, γνέπαισαν αὐτόν, καὶ γνέπαισαν αὐτόν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐμαστῖγαν αὐτόν. ἐμερίσαντο δὲ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. ἐφόρε δὲ καὶ χιτῶνα ἄρραφον, ὅφρα τὸν διόψου, καὶ πρὸς ἐκείνου ἐβαλον κλῆρον, ποῖον μέλλει λαβεῖν αὐτόν. καὶ ταῦτα ποίησαντες, ἀπὴν γὰρ τοῖς ἀρχιερεῖς, ἵνα σαυρωσιν αὐτόν. ἐπὶ τῷ γοῦν αὐτοῦ καὶ ὅς τοι μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ ἐσαύρασαν αὐτόν. καὶ ἐσπότηθη ὁ ἡλίου ἕως ὥρας τρίτης ἕως ὥρας ἑνάτης, καὶ τῇ ἑνάτῃ ὥρᾳ ἀπέθανε, πρὸς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ αὐτοῦ ἔφυγον πάντες, καὶ ἐκρύβαντο ἅπασιν φόβου αὐτῶν. καὶ ἔλθων εἰς τῶν στρατιωτῶν μετὰ ξίφους, γνέφον αὐτόν πλὴν πλῆθους. ἔλθων δὲ εἰς τῶν ἀρχόντων, ἰωσήφ ὀνομαζόμενον, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ τῷ παλαιῷ, καὶ καδελὼν ἔδωκεν αὐτῷ. μετὰ καὶ ἑτέρου, τοῦ ὀνόματος κληρονομήσαντος, γνέφισε μετὰ σινδῶντος, καὶ σμύρνης, ὥς εἰς λιτρώμεν αὐτόν. οὕτω γὰρ ἡμεῖς τοῖς ἱουδαίοις μετὰ σμύρνης γνέφισαμεν. εὐρὼν δὲ καὶ μνημείον λελατρωμένον ἐκ πέτρας, ἔδωκε τὸ σῶμα τοῦ ἱεροσολῶν, δὲς ἐπ' αὐτῷ καὶ λίθον σφιδᾶ μέγαν. τῇ γοῦν ἐπαύριον ἐλθόντες οἱ γραμματεῖς τοῖς φάρισαιοις πρὸς τοὺς παλαιῶν, ἔειπον αὐτῷ, κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάσιος ἔειπεν ἡμῖν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. καὶ ἐλθὼν ἐν ἀσφαλιδιῶνι τὸ τάφον ἕως τοῦ τρίτης ἡμέρας, μὴ ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ψάξουσιν αὐτόν, καὶ εἰπωσιν τῷ λαῷ, ὅτι ἠγέρθη ἅπασιν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάσιος χεῖρας τοῦ πρώτου. ἔφη δὲ ὁ παλαιῶς, ἔχετε κρυψώδιον, ὡς λέγετε, ἀσφαλίσαι ὡς οἴδατε. οἱ δὲ ἀπελθόντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τοῦ κρυψώδιου. κρυψώδιον δὲ ἐλέγχετο, τὸ τάγμα τῶν στρατιωτῶν. καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγέρθη σεισμός μέγας, καὶ ἐκυλίθη ὁ λίθος ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἅπασιν φόβου αὐτῶν οἱ στρατιῶται ἐγέρθησαν ὡς νεκροί. ὁ δὲ χριστὸς αὐτῶν ἐκ τοῦ τάφου. οἱ δὲ στρατιῶται ἀπελθόντες ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν ἀρχιερεῶν καὶ γραμματέων ἀπαντα τὰ γινόμενα. ἰδοὺ καὶ αὐτοῖς οἱ ἀρχιερεῖς ἀργύρια ἱκανά, εἰπόντες πρὸς αὐτούς, εἶπατε ὅτι ἡμῶν κρυψώδιον ἡλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκλεψαν αὐτόν. καὶ ἐὰν ἀκούσῃ ἄλλος ὡς τῷ ἡγεμόνι, ἡμῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμεῖς ἡμερίμους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐπαί=

εἰς μάστιγας, τὰς σιαγόνας μου εἰς ξαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπεσφράφη ἀπὸ αἰ-
 χμηῶν ἐμπησμάτων, καὶ κύριε βοηθός μοι ἐγενήθη. εἰς ἔσθῃ οὐκ ἐνέσπρεπτον, ἀλλ'
 ἔδωκεν τὸ πρόσωπόν μου ὡς σιγαλὴν πέτραν, καὶ ἔγνω, ὅτι οὐ μὴ αἰχμηθῶ, ἔδωκεν αὐτῷ
 χολὴν μετὰ ὄξους μεμιγμένην. καὶ λέγει ὁ διαβίβει δάκρυα εἰς τὸ βρῶμα μου χολὴν, καὶ
 εἰς τὴν λίβαν μου ἐποτίσά με ὄξος. ἀπαγαγὼν τὸν χριστὸν εἰς τὸ σωρῶσαι, καὶ λέγει ἡ
 βασις, ὡς πρόβατον ὑπὸ σφαγῇ ἦν, καὶ ὡς ἀμνὸς φανήτω τῷ κείροντι αὐτὸν ἀφω-
 νῶ, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, γὰρ τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κοίτις αὐτοῦ ἤρθη, τὴν
 δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; ὅτι αἶρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ πα-
 τὴρ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; καὶ λέγει αὐτῷ ὁ χριστός, σὺ εἶπας, ὁ δὲ πατὴρ παρέδωκε τὴν
 ἐκτίθησεν τὴν πλοῦραν αὐτοῦ μετὰ ξίφους. καὶ λέγει βασις, ὡς ἔλεγονται πρὸς με
 εἰς ὃν ὅδε κινήσῃ, ἐσθίει δὲ ὁ ἥλιος ἐν τοῖς κοιλίῳ τῷ χριστοῦ γὰρ τῷ σωρῶ, ἀπὸ ὧρας ἐκ
 τῆς ὥρας φάνηται, καὶ λέγει βασις, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ ἔσθαι κυρίῳ, καὶ οὐχ
 ἡμέρα, καὶ οὐ νύξ, καὶ πῶς ἐσπέραν φῶς ἔσται, καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλείαν ὑπὸ πᾶσι τῇ
 γῇ. γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται κύριος εἰς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γὰρ πρὸς ἑσθὲν γοῦν, ἀπὸ κτίσεως
 κόσμου ἡ νύξ διαδέχεται τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἡ ἡμέρα τῇ νύκτι. ὑπὸ δὲ τῇ τῷ χριστοῦ σωρῶσιν
 οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐσθίει δὲ ὁ ἥλιος, καὶ εἰ μὴ ἦ τὴν πολλὰς σιωπῆς γινομένην ὑπο-
 σκότισιν τοῦ ἡλίου γὰρ ἔσθαι καὶ αὐτοῦ ἐκλείψει ἐργάτης, οὐκ αὖ πᾶσι αὐτοῦ ἐλεγχῇ ὁ
 πρὸ φητης, ὡς δὲ ἄλλοτε ποτε. ἐπεὶ δὲ ἡ μὴ ἦ φύσις τοῦ ἡλίου ἐκλείψει καὶ ὑποσκότισις
 γὰρ ἔσθαι καὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς σελήνης σιωπῆς γίνεσθαι, γὰρ δὲ τῇ πεσασσασκελεῖται ἡμέρα
 αὐτοῦ οὐδέποτε, ἀλλ' οὐδέ χωρεῖ ἵνα γῆνται ποτὲ, εἰς ἔσθῃ ὡς ὅδε αἰσιον καὶ δαυμασὺν ἡ
 ὑπὲρ φύσιν πρᾶγμα ἐσημειώσατο ὁ πρὸ φητικὸς λόγος, ἵνα γνωσῇ οἱ ἀφρονεῖν, καὶ οἱ μὴ
 ἔχοντες αἰδῆσιν ἀβῶσιν αἰδῆσιν, ὅτι ὑπὸ τῇ τῷ χριστοῦ πᾶσι ὁ ἥλιος ἐσθίει δὲ, καὶ οἱ
 μάταιοι τῷ ἀνθρώπων οὐκ ἐπίδυσιν, ὅτι αὐτοὶ οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ θεῷ, αἱ πέτρας ἐχίδνησιν, τῷ ναοῦ
 τὸ κατεπέτασμα ἐχίδνη εἰς δύο ἀπὸ αὐτῶν εἰς ἑκάτω, τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἔχθησιν, καὶ πολ-
 λα σώματα τῶν κεινομένων ἀγίων ἡγέρθη (ὡς λέγει τὸ ἅγιον οὐα γέλιον) καὶ ἐσθίει
 ἐπίδυσιν, ἀλλ' ἐπαρώδη ἡ ἀσωτίει αὐτῶν καρδία, καὶ γὰρ τῇ σκότητι ποδὶ πολυθύνει.
 ἀπέθανε, καὶ λέγει ἡ βασις, οὐκ ἐστὶν εἰδὼ αὐτῷ, οὐδὲ ἡμέρα. καὶ εἰδὼ αὐτῷ, καὶ
 οὐκ εἰς ἡμέραν, οὐδὲ ἡμέρα, ἀλλὰ τὸ εἶδὼ αὐτοῦ ἀτιμῶν, ἐκλείπει τὸ εἶδὼ αὐτῷ πα-
 ρὰ τοῦ ἡλίου τῶν ἀνθρώπων. ποδὶ δὲ τοῦ σωροῦ κείδω ὁ λόγος, καὶ γὰρ τῇ πρὸ σήκοντι
 καὶ ὁρῶν. παρεθήκει δὲ τῇ σωρῶ ἡ μήτηρ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐκ τῶν μαθη-
 τῶν αὐτοῦ ὁ ἰωάννης, τί δὲ καὶ ποδὶ τούτου λέγει, ἀκούει. ὡς αὐτῷ πρὸ φητικῷ, γὰρ ἱεροῦ σαλῆμ,
 ὡς ὄνομα συμεῶν, καὶ ὁ ἀνθρώπος οὗτος ἅγιος καὶ δίκαιος, καὶ ὡς αὐτῷ κεχηματισ-
 μένῳ ὑπὸ τοῦ θεοῦ, μὴ ἰδεῖν θάνατον, ἕως οὗ ἴδῃ τὸν χριστόν. καὶ ὡς ἀπαγαγὼν εἰς τὸ ἱε-
 ρὸν τοῦ παιδίου ὄντα, ὑπὸ τῇ πληρώσει τῇ γὰρ τῇ νόμῳ γεγραμμένα ποδὶ αὐτῷ, καὶ
 αὐτὸς ὁ συμεῶν ἐδέξατο αὐτὸν τὸν χριστόν γὰρ ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ, ἱερὸς γὰρ ὡς, καὶ εἰ-
 πε, νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου δεσποτα, καὶ τὸ ῥῆμα σου γὰρ ἐβλήν, ὅτι εἰδὼ οἱ ὀφθαλ-
 μοί μου τὸ σῶτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασεν ἡ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. φῶς εἰς ἀποκάλυ-
 ψιν ἐβλήν, καὶ ὁ ὅξω λαοῦ σου ἰσραὴλ, καὶ σφραγίς πῶς τὴν παρθένον εἶπεν, ἰδοὺ ὅτι
 κείται εἰς ἡβῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν γὰρ ἔσθαι ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, καὶ
 σοῦ δὲ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διελοῦσεται ῥομφαία, ὅπως αὐτὸν ἀποκαλυφθῇ ἐκ πολλῶν
 καρδιῶν διαλογισμοί, καὶ σκόπει τί βούλεται τὰ λεγόμενα. ἀπὸ θεοῦ ὡς ὀρισμένον, ἵνα
 οὐδὲν ἴδῃ θάνατον ὁ συμεῶν, πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστόν, καὶ ἐργάσθαι ὑπὲρ ῥητος. ἰδὼν δὲ τὸν
 χριστόν, εἶπεν, νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου δεσποτα, καὶ τὸ ῥῆμα σου. εἰς γοῦν τούτου
 τοῦ ῥήματος ἔδειξε πάντως, ὅτι αὐτὸς οὐκ εἰς τὸν θεόν ὁ χηματίσας αὐτόν, ἵνα μὴ ἴδῃ θάνα-
 τον, καὶ ὡς δεσπότην θανάτου καὶ ζωῆς, αὐτῷ δὲ αὐτῷ τὴν ἀπὸ τῶν γηεννῶν ἀπόλυσις.
 τὸ δὲ, οὗτος καὶ εἰς ἡβῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν γὰρ ἔσθαι ἰσραὴλ, διηλονότι οἱ μὴ εἰς
 αὐτόν

10.
4. 69.

11.
Εβ. 12.

12.
4. 22.

13.
Εβ. 12.

14.
Εβ. 14.

15.
Εβ. 53.

Yahonin Simonis

4. 22.

10.

αὐτὸν πεπισδύκοντα, ἐπεὶ τὸν ψυχικῶς οἱ ἡ πισδύσαντες ἀνέστησαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας πῶ-
μας. τὸ ἡ εἰς σημεῖον αὐτὸν λεγόμενον, ὅτι πάντες ποδὶ τῆς χριστοῦ ἀντέλεγον. οἱ μὲν γὰρ ἐλεγον,
ὅτι ἀγαθὸς ὄντων, οἱ δὲ, ὅτι πονηρός. ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπὶ αὐτῷ τῷ σαυρῷ ἀντέλεγον δι' ὅλου λαοῦ.
σωσεσθῶμεν γὰρ μετὰ τῆς χριστοῦ λησῶς δόλου, ὅτι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐκ δεξιῶν οὐρανῶν. καὶ
ὁ μὲν εἰς ἰδὼν τοῦ χριστοῦ ἐν τῷ σαυρῷ, ἐβλασφημοῖ κατ' αὐτόν, ὁ δὲ ἄλλος ἐπετίμησεν αὐ-
τῷ, εἰπὼν, ὅδε φόβος σου τῷ θεῷ, ὅτι τῷ αὐτῷ κρέματι εἶ, καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ δικαίως, ἄξια
γὰρ ὡν ἐπὶ ἁμαρτίαν ἀκλαμβανόμεν, ὅς δὲ ὁ δὲ ἀποποιήσας. καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ, μνησθή-
σιν κύνες, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὁ δὲ εὐλόγη, ὁ δὲ ἄλλος ἀπώλωκεν. τὸ δὲ, σὸς δὲ αὐτῷ
τῷ ψυχῷ διελύσεται ῥομφαία, ὅπως αὐτὸν ἀκρελυθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισ-
μοί, ἔχει ὅτι. τινὲς τῶν αἰρετικῶν ἐδόξαζον, ὅτι ὁ χριστὸς ἦν μὲν ὅτι τῷ θεῷ καὶ θεὸς ἀληθὴς, αὐ-
θροπῶ δὲ ἀληθὴς ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ τῇ φαντασίᾳ ἐγγύς αὐθροπῶ. καὶ εἰδοὶ μὲν εἰς τοῦ
πολλὰς ὅτι, ὅτι ὁμολογεῖσθαι αὐθροπῶ ὄντων, καὶ μὴν δὲ καὶ τῇ ἀληθείᾳ αὐθροπῶ.
ὅτι γοῦν πρὸς δὲ ὁ συμεῶν, ὡς πεφηνῆς, εἶπε τῇ θεοτόκῃ, καὶ σὸς δὲ αὐτῷ τῷ ψυχῷ
διελύσεται ῥομφαία, ὅπως αὐτὸν ἀκρελυθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. ὅτι
δηλωσὶν τῷ λόγῳ, ὅτι ὅταν ἰδῶσι οἱ αὐθροπῶι σὲ τῷ μικτόν αὐτοῦ λυπεσθῶν, ὁ δὲ
νῶν καὶ κλαίοντες, θεωρῶσιν ὅτι ἐν τῷ σαυρῷ, μέλλουσι πληροφορηθῶναι καὶ πισθῶναι
οἱ ἔχοντες ποδὶ αὐτῷ τῷ διαλογισμῷ, ὅτι ὁμολογεῖσθαι καὶ αὐθροπῶς ὄντων, ὁ σὸς ἦν ἡ ἀρε-
χαι. καὶ γὰρ ἁγία αὐτοῦ μήτηρ ἐλυπῆθη μὲν θεωρῶσα τὸν ἦν αὐτῆς ἐν τῷ σαυρῷ, ὅτι εἰς τῷ
ὅμως καὶ τῷ τριήμερον αὐτοῦ ἀνέστη, καὶ ἡγάλλετο, ὅτι ὅτι ἐν τῷ ἐγγύς. βλέπεις πῶς παύ-
τα τὰς εἰς τῷ χριστῷ γεγονότα πρὸς τὸν οἱ πεφηνῆς ὁ οἱ ἄγιοι, ὡς ὁ ποδὶ τῷ πρὸς τὸν ἁπο-
θέσεως, καὶ ἡμεῖς μὲν ὡς ἐκείνοι ἐλεγον, ὅτι καὶ φαντασίαν ἐγγύς αὐθροπῶ, ὅτι εἰ
τε, ἀλλὰ ἀληθὴν αὐθροπῶ λέγετε τῷ χριστῷ, ὅμως λέγετε πρὸς ὁμοιοῦν ἐκείνοις. ὅτι γὰρ διόξαι-
ζετε, ὅτι αὐτὸς ὁ χριστὸς ἐσαυρώθη, ἀλλ' ὡς δὴ τὴν τιμῶντες αὐτὸν οἱ μεθουλημένοι λέγουσιν, ὅτι
ἄλλοι αὐτῷ τῷ χριστῷ ἐσαυρώθη οἱ ἰσθῆτοι, φαντασθέντες ὅτι αὐτὸς ὅτι ὁ χριστὸς καὶ γὰρ κα-
θόλου ὅτι τῷ χριστῷ ὁ διόξαιζετε φαντασίαν, ἀλλ' ἐπεὶ ὁπωσὺν λέγετε ποδὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐγγύς
ἄλλο πρὸς τῷ ἀληθείαν, ἀπαρακτίως καὶ ἡμεῖς εἰς τῷ αὐτῷ ποδὶ πίπτετε πάλιν. ὅμως εἰ-
πὸς συνελθόντες μετ' ἐκείνων εἰς λόγους, καὶ ἐκείνοι μὲν εἶπωσιν, ὅτι παντελῶς ἐγγύς ὁ χριστὸς
καὶ φαντασίαν αὐθροπῶ, ἡμεῖς δὲ ἀντιλέγοντες εἶπεν, ὅτι ἐκείνη ὅτι, ἀλλὰ καὶ ἀλ-
θεῖαν μὲν ἐγγύς αὐθροπῶ, ἐπεὶ δὲ μόνῳ τῷ πατρί ἐγγύς ἡ φαντασία, καὶ ἄλλος ὅτι
αὐτῷ ἐκείνη ὁ σαυρώθης, ἐκείνοι δὲ αὐτὸς ἀντέπωσιν, ὅτι αὐτὸς ἡμεῖς μὲν λέγετε, ὅτι ἀρ-
μερὲς ἐγγύς ἡ φαντασία, ἡμεῖς δὲ λέγομεν τὸ καθόλου, τί κατηγορέμεθα πρὸς ἡμῶν, εἰπὸς
λέγομεν τὸ καθόλου φαντασίαν. ὅτι γὰρ ἀντίκειται ποτε τὸ μέν τῷ καθόλου. ὅτι τῷ σε,
τί ἀνελκύν ὁ ὁμολογεῖσθαι ἀποκρίσιν μέλλετε δοῦναι αὐτοῖς; πάντως ἔχετε εἶπεν
ὁ δὲ εἰμάν. βλέπετε πῶς ὁ διδάσκει τὸν ὁ δὲ ὅτι μὲν καθόλου, εἰ δὲ ὁ δὲ κακῶς, καὶ γὰρ
ἀγνοῶν εἰς διόξαιζετε ὁ ἐκ ἐγίνωσκον, καὶ γινώσκων ἐκρυψε τὸν ἀληθείαν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ χριστι-
ανοὶ ὅτι ὅτι, ἀλλὰ διδασχθέντες τὸ ἀληθὲς πρὸς τῷ τῷ πεφηνῆς, πρὸς τῷ τῷ διδασχθέντες καὶ τῷ
μαθητῶν τῷ χριστῷ, τῷ διδασχθέντων παρ' αὐτοῦ, ὅτι φρονεῖμεν, καὶ ὅτι πισθόμεν, ὅτι ὁ ὅτι
τῷ θεῷ σέρεκα λαβὼν ἐκ τῷ ἁγίας πρὸς τὸν καὶ θεοτόκῃ, ἐγγύς αὐθροπῶ ἀληθὴς, ὁ αὐ-
τὸς ἀπέθανον ἀληθῶς, καὶ ἐκ ἄλλος. καὶ ἐν τῷ σαυρῷ, καὶ τῷ πατρί, καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ καυ-
χόμεθα. καὶ εἰ βούλει, ἀκουσὼν ἡμεῖς λέγοντες, ἐκείνη εἰς αὐτῷ, ὅτι εἰς διόξαιζετε. καὶ εἰς διόξαιζετε
μὲν αὐτόν, καὶ ἐκ εἰχον εἰς διόξαιζετε, ὅτι εἰς διόξαιζετε, ἀλλὰ τὸ εἰς διόξαιζετε αὐτοῦ ἀτιμῶν, ἐκ εἰς διόξαιζετε
αὐτοῦ πρὸς τὸς ὅτι τῷ αὐθροπῶν. αὐθροπῶν καὶ πληγῶν, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν, ὅτι
ἀπέστραψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκ εἰς διόξαιζετε, καὶ ἐκ εἰς διόξαιζετε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει,
καὶ ποδὶ ἡμῶν ὁ δὲ εἰσάγει. καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτόν ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ ὑπὸ θεῷ, καὶ
ἐν κακώσσει. αὐτὸς δὲ ἐπρασμάσθην εἰς τὰς ἀνομίαις ἡμῶν, καὶ μεμαλάνισαι εἰς τὰς ἁμαρ-
τίας ἡμῶν, παιδεία ἐβλήκει ἡμῶν ἐπ' αὐτόν, τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. πάντες ὡς
πρόβατα ἐπλανήθημεν. αὐθροπῶν τῷ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη, καὶ κύριος πρὸς εἰς διόξαιζετε αὐτόν
ταῖς ἁμαρτίας ἡμῶν. ὁ αὐτὸς εἰς τὸ κεκακῶσθαι, ἐκ ἀνοίγει τὸ σῶμα αὐτοῦ. εἰς διόξαιζετε οὐκ

Τὸ καὶ ἐκ τῷ Χριστοῦ
fixo tantum modo

Cap. 53.

Resurrectionis.

19.
4. 30.

2. Sionis 18.

Adfessionis.

4. 36.

σαντο ὅσον· καὶ τὰ γμα στραυτ' ἐπαχθισαν εἰς φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν αὐτοῦ. ἀλλ' ἵνα ἐμ-
φραγῶσι τὰ ἀπύλωτα σώματα τ' ἀχαρίστων ἰσθλαίων, π' γίνετ; καὶ τί θαυμαστον ἔσται τῇ
ῥα φη αἰσάσεως τ' χριστοῦ; σισμός γίνετ; μέγας, καὶ ἀπ' τ' φόβου αὐτοῦ οἱ φυλάσσοντες τὸν
τίφον στραυῶνται, ἐγγύοντο ὡσεὶ νεκροί. ὁ δὲ χριστὸς καταλιπὼν τὴν σινδόναν ἤντην τυλιγμέ-
νην μετὰ τ' ἀρώματων, ἀνέστη ἐκ τ' τάφου, καὶ λέγει διαβίδ' ὅτι ἁπείρας αὐλῶν ἡσυχία κλαυθ-
μός, καὶ εἰς τὸ πρῶτον ἀγαθίασις, κλαυθμός μὲν ὅτι τὴν ταφὴν, ἀγαθίασις δὲ ὅτι τὴν ἀνά-
στασιν. εἰ δ' εἰς, μᾶλλον δὲ ἀκήνορας αὐθρητικῶν καὶ δεικνῶν καὶ δεασομένων τοιαύτων ἔχουσιν
καὶ διωκασάντων, οὐκ ἔδεθα μεθ' ἡμῶν καὶ ἔδεθα πλάγης πῶς ταῦτα; ἔχεις πάντως ἐπεὶ, ὅτι οὐ
τως ὅτι, καὶ οὐκ ἄλλως. καὶ γὰρ πῶς ὅτι διωκτὸν ἐσμυρνευσμένον σῶμα χωριδιδῶσαι τ' σιν-
δόναν, καὶ εὐρεθῆναι ἤντην τυλιγμένην σῶμα καὶ ἀκεραία μετὰ ποιούτων ἡσυχῶν
ἀρώματων; πάντως καὶ ὅσον γιν' ὅτι ἐκ τῶν τ' χριστοῦ μεγάλων ἐθαύστων θαυμάτων. ἀρ-
κενύλισαι δὲ καὶ ὁ λίθος, ἵνα μὴ νομίσωσιν οἱ ἰσθλαῖοι ὅτι ὁ χριστὸς ἔτι γιν' τῷ τίφῳ εὐρίσκετ;
ἀνάσταντος αὐτοῦ. ἀλλ' ἀπό τ' σισμοῦ καὶ τ' λίθου, ἔτι τ' τ' σισμοῦ καὶ τ' σινδόνος μετὰ τ'
ἀρώματων αὐτῆς κεκλιμένην ὅτι, ὡς ἐπομνη, ἐλθὼσιν εἰς αἰδομένην, καὶ μνησθῶσι τ' κυρίως ἐρη-
κτός, ὅτι ὁ δὲ αἰεὶ τ' ψυχῶν καὶ ἀπ' ἐμῶν, ἔχουσιν ἔχω θέναι αὐτῆς, καὶ ἔχουσιν ἔχω πάλιν
λαβεῖν αὐτῆς. ἀλλ' ὅτι σιωπῶν οἱ τάλαντες, ἀλλ' ἔδοκον ἀργύρια τοῖς στραπῶταις, ἵνα
κρύψωσι τ' τ' χριστοῦ ἀνάστασιν. ὁ μὲν τοι χριστὸς ἀνάσας καὶ ἐλθὼν εἰς τοὺς ἀρσῶντας, λέγει αὐ-
τοῖς, εἰρήνην ὑμῖν. οἱ ἔχοντες ἰσθλαῖον αὐτῆς. εἰς τὸν δὲ αὐτὸν ὁ δαμάς, ἐτυχεν ἀρσῶν τῇ ῥα
ταύτῃ. ἀκούσας ἡ πόλις ἀνάστασε τ' χριστοῦ ἐπὶ γῆν, καὶ μὴ ἰδὼν γιν' τῶν χερσὶν αὐτοῦ τ' τύπον τ'
ἡλων, καὶ εἰ μὴ ἐκ τῶν τ' χερσὶν αὐτοῦ τ' πλοῦσαν αὐτῆς, καὶ μὴ πισδύσω. καὶ ψαλφῶντας ὁ δα-
μάς, εὐρε τὸ ἡνδρὶ, καὶ μέγα ἀνέβησεν, ὁ κύριός μου, ὁ θεός μου. ὁ δὲ γὰρ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἐτυ-
χεν. ὁ δὲ χαρίζομενοι οἱ ἀπόστολοι ἔλεγον καὶ ὁμολογοῦν τ' χριστὸν θεόν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς πει-
κῆς καὶ σκεψῆς. καὶ ὁ χριστὸς λέγει πῶς αὐτῶν, ὅτι ἐφρακῶν με πεπίσταντας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόν-
τες καὶ πισδύσαντες. μετὰ γὰρ τ' ἀνάστασιν κατετόρῃσας ὁ χριστὸς ἡμέρας πτεσσεράκοντα μετὰ
τ' ἀρσῶντων, ὁ διδάσκει αὐτοὺς, ἐδωκεν αὐτοῖς ἔχουσιν ἡντ' τ' δαυμόνων, καὶ δαύαμιν ἡντ'
γῆν θαύμαστα, ἅπαντα ἐποίησεν ὁ χριστὸς. ὁ δὲ ἀμαρτίας λύσσειν ὑπὲρ τῆς γῆς, ἵνα ὡς καὶ γιν' τῶν ἔρα-
νῶ λευκῶν. καὶ ὁ δὲ δῆσσειν ὑπὲρ τῆς γῆς, ἵνα ὡς καὶ γιν' τῶν ἔρα-
νῶ λευκῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ πᾶντες οἱ εἰς τ' χριστὸν πεπισδύκότες, καὶ ἡντ' τ' λόγον καὶ τ' διδασκα-
λίαν τ' δαυγγελίου πᾶντα πατήσαντες, τ' αὐτῶν ἔχουσιν ὁ δαύαμιν ἐλαβόντες ἀπ' τ' χριστοῦ, ὁ-
ποῖαν καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ τὰ αὐτὰ θαύμαστα ἐποίησαν οἱ ἀγιοί, ἀπὸ τῆς οἱ ἀπόστολοι. τῇ ἡ πτεσσερα-
κῶν ἡμέρας ἀπῆλθον ὁ χριστὸς μετὰ τ' μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ ἔρος τ' εἰλαίων, πλησίον ἱερὸν βαλῆναι,
ὁ λέγει αὐτοῖς, πορεύθητε διδάξατε πάντα τὰ ἔθνη, ὁ πισδύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθή-
σεται, ὁ ἡ ἀπίστας κατακριθήσεται. σημεῖα ἡ τοῖς πισδύσας ταῦτα ἡσυχασθήσεται, γιν' τῶν
ὀνόματι μου δαυμόνια ἐκβαλῶσι, γλώσσας λαλήσας καυαῖς, ὅφρ' ἀρῶσι, καὶ θανάσιμόν
τι πάσιν, καὶ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ. ὑπὲρ ἀρῶντας χεῖρας ὑποθήσεται, καὶ καλῶς ἔξουσιν. ὑμεῖς ἡ κα-
θήτε γιν' τῇ πόλει ἱερὸν βαλῆναι, ὡς ὁ γιν' ὁ δαύαμιν ἔξ' ὑφ' ὅς. καὶ ὁ λόγος ἡντ' αὐτοῦ. ὁ
ἐχρῶσθ' γιν' τῶν ὀντοῦν αὐτοῦ αὐτοῦ, διέστη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀνέφερε εἰς τὸν θρανόν, καὶ ἀνα-
βὰς ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τ' θεοῦ. ὅτι ἡ γὰρ οἱ μουσουλμανοὶ λέγουσι πᾶσι τ' χριστοῦ, ὅτι εἰς τοὺς
θρανούς εὐρίσκεται, ἀλλ' ὁ ὡς ἔχει ἡ ἀληθεῖα, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπων ἄγιον καὶ μέγα, καὶ ἀγίῳ
τόρῳ παντὸς ἀνθρώπου, ὅτι λέγουσι τὸν χριστὸν εἶναι γιν' τῶν θρανῶν, πᾶντα ὅσα δὲ ὁ δαυμάς.
ἀλλ' ὡς περὶ ὑπὲρ πάντων πλανῶν τ' πᾶσι τ' χριστοῦ, ὅτι πᾶσι πλανῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν. εἰ δὲ βέ-
λει μαθεῖν τ' ἀλήθειαν, ἀκούσθ' τ' διαβίδ' λέγοντος, κύριε ψαλῶσι γιν' ἔθνησιν, ὅτι μέγα ἐ-
παύω τ' θρανῶν τὸ ἔλεος σου, καὶ εἰς τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθεια σου. ὑψώθη ὑπὲρ τοῦ θρανῶν ὁ
θεός, καὶ ὑπὲρ πᾶν τ' γιν' ἡ δόξα σου. προσέφη ἀκριβῶς, τίνα λέγει ὁ διαβίδ', ὅτι μέγα ἐπ' αὐ-
τῶν τ' θρανῶν τὸ ἔλεος σου, ὁ εἰς τ' νεφελῶν ἡ ἀλήθεια σου, καὶ τὸ ὑψώθη ὑπὲρ τοῦ θρανῶν ὁ
θεός, ὁ ὑπὲρ πᾶν τ' γιν' ἡ δόξα σου. ὁ θεός πανταχῶς ὅτι, καὶ ἐκ ἐστὶ τίπος γιν' ὁ ἐκ ἐστὶν ὁ
θεός. τότε γὰρ ὁ ὄντος ὁμολογῶμεν, ὁ θανάνης τ' ἀνθρώπων λέγει, ὅτι ἀνελάβετο ὁ εἰς καὶ λό-
γος τ' θεός, ὁς πᾶσι τ' γιν' ὁ δαυμάς, ἀλλ' γιν' τῇ γῆν. καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ὑψώσε, καὶ ἐκ-
θίσεν ἐκ δεξιῶν τ' θεοῦ καὶ πᾶντες, ὁς ἐστὶ ἡ γιν' τῶν θρανῶν, ὑπὲρ πᾶν τ' γιν' ἡ δόξα σου. καὶ
ἔτι

[illegible]

ψ. 29. 15.

Nota de Comunicaciones folio 101

στη ἀναμαρτησία.

Feb. 1. 183.

Objections Confuted.

Day 2 mapanibits.

Deo Passus est non in propria
essentia sua sed in unitate
personae.

Simile.

Armeniorum (Syriacorum)

2.
Cui non solum deo salutem
reperavit?

Deo. Cui aliter placuit

Simile.

Deo non facit quod potest
sed quod vult.

Humana caritatis pietas
finit non habet.

Dato uno esset. Sequitur
vero infinita.

2. Deo. Cui Armeni sunt ostendit
ita vult.

Dat. 6.

Id. 17.

Id. 49.

Lyttelton 1795 exstant.

ὡς ὅτι ὁ θεὸς ὁ πάρεστι, ἔχω σὲ αὐτὸν μαρτυρεῖται, ὅς ὁμολογεῖται, ὅτι θεὸς ὁ πάρεστι, ὁμῶς καὶ αὐτὸς
πρὸς ἀκρίβησιν, εἴτε φυσικὸν θάνατον εἴτε νοσήματι, εἴτε καὶ πρὸς φύσιν εἴτε ξίφος, καὶ ἐν
ρὸ συμβεβηκότος, καὶ ὁ σῶμα πάρεστι καὶ ἀκρίβησιν, καὶ ὁ τότε ψυχὴ ἀπαθὴς μὴ καὶ ἀθά-
νατος, τίς δὲ ὁσέων ἀνέκτος, ὥστε παθὴν καὶ τῇ θεότητι νομίσαι, ἀλλ' ὅδ' ὅτως ἀφῆκεν ὁ
διάβολος τὸν ἀνθρώπου ἀπείραστον. οἱ γὰρ ἀνθρώποι καὶ χριστὸν ὅσον θεὸς ὁμολογοῦσιν ἐν αὐτῷ ἰσθῶ
θεόν, λέγουσιν, ὅτι ὡς περὶ ἐπαθε τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὅτως ἐπαθε καὶ ἡ αὐτῷ θεότης. καὶ εἴς τοῦτο ἔχο-
μεν αὐτοῦ ἀίρετικὸς, καὶ ὑποκρίνεται. καὶ ὅς, πῶς ὅδε ἴσως τὸ κόσμον ὁ χριστὸς ψιλῶς τῷ λόγῳ
ἀπλῶς, ἐγὼ δὲ διδάμμι ἐπεὶ ὁμολογῶ καὶ ἡμετέραν ἀδυναμίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦ αὐτοῦ συμ-
βόλον, ἵνα πισθῇ τὰ ἄξια μόνος πίσει, καὶ μὴ ζῆται τὰ ὑπερδιδάμμι. τίς γὰρ ἐγὼ νῦν
κυεῖς; καὶ γὰρ ὑπὸ βασιλείᾳ πράξεις θεωροῦντες οἱ ἄνθρωποι, τὰς καὶ πράξεις εἰργάζοι
καὶ ἀπαύουν, πρὸ αὐτοῦ καὶ ζῆται ὅδε πόδεργάζονται καὶ πολυπραγμονοῖσι, πόσω μάλ-
λον εἰς τὴν βασιλείαν τῆς βασιλείᾳ καὶ κύριον τῆς κυριότητος, μᾶλλον καὶ τὴν προαιώνιον βασιλείαν
τῆς ἀθανάτου ἐστὶν ἀποπορροῦν καὶ πρὸς ἐργάζοι; καὶ ὅδε καὶ ζῆται μόνον, καὶ ἀναφανῶνται τῇ
χριστὸν ὅσον θεὸς, τὰς δὲ ὁμολογεῖται καὶ ἀκρίβησιν πρὸς πάσης τῇ θείᾳ γραφῇ, εἰργα-
καὶ ἔχει καὶ νῦν, ὅτι ἐπεὶ ὁ θεὸς παντοδύναμος ὅδε, καὶ καὶ ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον διὰ τὴν ἀγγέλου,
καὶ εἴς τοῦτο καὶ ἄλλοι τρόποι, ὡς ἐκείνῳ ἐπίσταται καὶ γινώσκει, καὶ ἰδὼν καὶ διδάσκει τὸν
ἀλλ' ὁ θεὸς ὁ ποιῇ ὅλα διὰ τῆς, ἀλλ' ὅλα βούλεται. ὅλα γὰρ βούλεται καὶ διδάσκει, καὶ ὅλα διδάσκει
καὶ βούλεται. διδάσκει γὰρ ἵνα ποιήσῃ μυρίους κόσμους, ἀλλ' ὁ βούλεται, καὶ ἐπὶ οὐκ ἐστὶν ποῖται. διὰ
ἵνα ποιήσῃ καὶ ἄλλας μυριάδας ἀγγέλων, ἀλλ' ὁ καὶ βούλεται, καὶ ἐπὶ οὐκ ἐστὶν ποῖται. διὰ
εἰς, ἐπεὶ ἐπὶ εὖν χωρεῖν τὸ τοῦτον ἀτόπωμα, πολλὰ ἐκ τούτου τὰ ἀπίστα ἐστὶν. καὶ σκό-
πει πῶς διδάσκει ὁρῶντες ὅτι τὰ τοιαῦτα πολὺν, ὅτι ἐπεὶ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐπίσταται καὶ ἡ γε-
νέσεως αὐτῷ, καὶ ἐστὶν ὅτι ὁ διάβολος μέλλει ποῖται, διὰ τὴν ἵνα ποιήσῃ αὐτόν. καὶ μεθ' οὗ
χιλιάδας καὶ τῇ θεῷ, καὶ τῇ ἀγγέλου καὶ φῶς ἐγγύς σκότος καὶ διάβολος, πῶς ὅδε ἐφθαι-
ρεν αὐτὸν ὁ θεός, ἀλλ' ἔασεν αὐτόν, καὶ ἀπατήσας τὸν ἀδύνατον, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν μακαρίαν που
τῇ θεῷ, καὶ ἐπὶ πρὸς ἀκρίβησιν πάντας ἀνθρώπους εἰς τὸ ἀμαρτάνειν, καὶ ἀμαρτάνοντων εἰργάζοιται
τῇ θείᾳ τῇ θεῷ, καὶ τῇ παραδείσῳ. καὶ ἄλλα μυρία ἀπίστα καὶ κακὰ μέλλονσι ἀνακύψαι,
ὅς ὁ ἀτόπου δοθέντος. καὶ εἴς τοῦτο καὶ δίκαιον, ἵνα πίσει διεχόμενα τὰ πρὸς τῇ θεῷ πεπραγ-
μένα, καὶ οὐκ ἐξετάσει καὶ πολυπραγμοσύνη διδῶμεν αὐτὰ, ἀλλ' ὁμῶς εἴς τοῦτο πολὺ σου
πρότερον ἐπὶ μὲν λογισμὸν πῶς ποῖται. καὶ ἐστὶν τῇ ἀληθείᾳ, διότι τῷ ἀγίῳ θεῷ.
εἰ δὲ ἐν ἀπέμεινεν εἰς ἐκείνον τὸν μόνον γινώσκοντα τὴν πᾶσιν ἀλήθειαν, γὰρ εἰ ὁ μαρ-
τύρης, μᾶλλον δὲ λέγει ὁ θεός, καὶ τῇ μαρτυρίᾳ, ὅτι ἀγαπήσας κύριον τὸν θεόν, οὗτος ὅλης τῆς
ψυχῆς σου, καὶ ὅλης τῇ διανοίᾳ σου, καὶ ὅλης τῇ ἰσχύϊ σου. λέγει ὁ χριστὸς ἐν τῷ ὅλῳ
γελῶν, ὁ ἀγαπῶν με, ἀγαπήσεται ὑπο τῇ πατρὸς μου. λέγει ἡσυχίας, τὰς λέγει κύριος,
μὴ γυνὴ ὑπὸ λησῆται τὰ ἐκγονα αὐτῆς, εἰ δὲ καὶ γυνὴ ὑπὸ λησῆται, ἐγὼ οὐκ ὑπὸ λησῆται, λέγει
κύριος. καὶ ὅτως δὲ καὶ ἀλήθεια. ὑπερμυτῶν καὶ πατὴρ μυστοπλαστίως ἀγαπᾷ ὁ θεὸς τὸν
ἀνθρώπου, καὶ ἐπέκεινα. καὶ εἴς τοῦτο ὁ φέλει πᾶς ἀνθρώπος ὑπερμυτῶν, μυστῶν, γυναικῶν, τέ-
κνων, ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῇ ψυχῇ, ἀγαπᾷ τὸν θεόν. πᾶς γὰρ ἀρετὴ τῇ ἀνθρώπου,
καὶ πᾶς πράξις εἰς αὐτὸν εἴς τοῦτο ἀρετῆς, καὶ εἴς τοῦτο ἔχει τὸ τέλος, ἵνα ἀγαπήσῃ τὸν θεόν, καὶ ὅσον
ἀγαπήσῃ αὐτόν, ὑπερτὸν μυστοπλαστίως ἀγαπᾷ ὑπο τῇ θεῷ. ἀρετὴ γοῦν τρόπου καὶ
ἀρετὴ πρὸς πράξεως διδάσκει ἐλθεῖν ἀνθρώπου εἰς αἰδονισμὸν, ἵνα ἀγαπήσῃ τὸν θεόν, ἀλλ' ἡ ἀρε-
τὴ γυνὴ μὴ βῆται καὶ ἀναλογισαδὲ καὶ νῦν, ὅτι δι' ἐμὲ τὸ ἀμαρτωλὸν τὸ πρὸς αὐτὴν τῇ θεῷ νό-
μον καὶ τῇ ἐντολῇ, ὅτι πᾶς ἀπάτησεν ὁ διάβολος, καὶ ἀπέκτεινε μακρῶς ἀρετὴ τῇ θεῷ, ἐφόρε-
σεν ὁ θεός, καὶ ἡμετέραν σάρκα, καὶ γέγονεν ἀνθρώπος, καὶ ἀπέθανεν δι' ἐμὲ, καὶ ὁ ἐκείνους θάνα-
τος γέγονεν ἡμετέραν ζωὴν, καὶ ὁ ἐκείνους ἀνάστασις ἐδωκεν ἐμοὶ τὸ πρὸς αὐτόν, καὶ τῇ ψυχῇ ἀπώλετο
βασιλείαν, καὶ ἀρετὴ γυνὴ μὴ βῆται τῇ ἀρετῇ τῇ θεῷ καὶ ἀνθρώπου τὴν καὶ ἀγάπην. καὶ ἐνθυμῶ
μῶν ὁρῶντες εἰς τῇ τῇ θεῷ ἀγάπην, καὶ πληροὶ τὰς ἐντολὰς τῇ θεῷ, καὶ εἴς τοῦτο ὅλα ἀγαπᾷ.
πληρῶν ἡ ταῦτα ὁ ἀνθρώπος, ἀγαπᾷται αὐτὸς ὑπο τῇ θεῷ, ὡς πληρωτὴς τῇ αὐτοῦ ἐντολῶν.
καὶ τότε πληρῶν ὁ εἴς τῇ μαρτυρίᾳ ὑπο τῇ θεῷ λόγος, τὸ ἀγαπήσας κύριον τὸν θεόν, οὗτος

φκτέα αὐτῇ, ἵνα κ' ἴ πάντῃ ἀνόντῳ ἀγάγῃ εἰς αἰδῆσιμὴν καὶ νόσην, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ χριστὸς ὁ
 ἦος καὶ λόγος ἦ θεὸς, ὁ ἀναβιβάσας τὸν αὐθροπορ, ὁ ἀνελάβῃς καὶ ἀνῆγαγεν ὡς τὸ κεφάλαιον
 τὸν ὅλον τῷ θεῷ ὡς πατρί αὐτοῦ. καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ, καὶ ἡ ἀρχὴ, ὡς ἡ βασιλεία, καὶ αὐτῷ πᾶς
 σκῆπτρον πάντες ἀγγελοὶ θεοῦ, καὶ αὐτῷ πᾶς σκῆπτρον πᾶσαι αἱ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, κα-
 θὼς καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν οἱ προφῆται ἐκήρυξαν. καὶ αὐτὸς ὅστις ὁ καθίστας ἐκ δεξιῶν ἦ θεός,
 ὡς ὁ λαβὼν λέγει. καὶ αὐτὸς ὅστις ὁ αἰώνιος βασιλεὺς, ἡ τις ὁ πρὸς ἐλθόντες. καὶ αὐτὸς ὅστις ἡ δὴ
 σία, ἡ τις ὁ σταθερὸς, ἐτόρξεν ἀνθρώπου ὁ δαμῶν. ὁ δὲ γὰρ ἐργήθη πᾶς ἡλὶς ἀνθρώ-
 πος, ἀλλ' ὁ ἦος καὶ λόγος ἦ θεός, καὶ θεός, ὁ καθὼς ἀνθρώπου. ὁ δὲ γὰρ διώσται ἐχειρ δὴ σία
 αἰώνιον ἀνθρώπου, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀσπλύνει ἄλλος, ἀλλ' ἡ μόνου ὁ ἀνθρώπου, ὁ ἀνελάβ-
 ρῃ ὁ ἦος ὡς λόγος ἦ θεός, καὶ ἐστὶν ἀχώριστος αὐτῷ. πάντῃ πάντῃ ἰδὼν ὁ δανιὴλ, ὡς βασιλεὺς
 ἦ ὡς εἰκός, καὶ δυνάμεις ἡ κατανοῆσαι τὸ μέγα καὶ πρὸς ὁλοφθονοῦ δαῖμα καὶ μυστήριον, ἐ-
 πην, ἐφρίξε τὸ πνύμα μου, ἐγὼ δανιὴλ καὶ τῇ ὁψὶ μου, καὶ αἰδῶμαι τὸ κεφάλαιον μου σιωπῶ
 ερασόν μου. ὁ γὰρ ἰδὼν δανιὴλ ὁ μέγας, ἐφρίξε τὸ πνύμα αὐτοῦ, καὶ σιωπῶν ἀχρηστὸν αἰδῶ-
 σαι τὸ κεφάλαιον αὐτοῦ, ὡς μου μολύμανοι ἐχθρολογῶσι θεόν. καὶ τίς ὅστις ἀνείδῃ, ὅς
 ὡς ὡς ὁ καὶ καταγνώσκει τὸν ὑπερβαλλόντως αὐτῶν;

Compositio Johom.

Regia Christi luminis.

ΟΤΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΝΑ-

ΛΗΨΙΝ, ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΜΑΘΗΤΑΙ ΑΥΤΟΥ ΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΟΙ-
 ΚΟΥΜΕΝΗΝ ΕΙΔΙΔΑΚΑΝ ΤΟΙΣ ΘΑΥΜΑΙΟΙΣ ΠΙΣΤΟΜΕΝΟΙ, ΚΑΙ ΠΟΔΙ ΠΙ ΑΙΣ ΠΑΡΘΕΝΟΙΣ ΘΕΟΤΙΚΟΝ, ΕΠΙ ΤΗ
 ΠΟΔΙ ΠΙ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΟΡΩΤΗΣΕΩΣ, ΚΑΙ Τ ΣΑΥΡΟΝ, ΚΑΙ Τ ΕΙΚΟΝΩΝ.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΡΙΤΗ.



ΤΙ ΜΕΛὸς ὁ χριστὸς ὁ ἦος ἦ θεός, καὶ θεός, καὶ ἀνθρώπου ἐκνήρυχθη πρὸς τὸ
 ἀγίον ὡς προφῆται, ἀλλὰ ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἦ θεός, καὶ πατὴρ, ἵκανῶς ἐν
 τοῖς ἐμπροσθεν ἀποδείκνυται. φέρε δὴ λοιπὸν δὴ τὰς αὐτὰς, ἰδὼν
 ὡς πᾶσι πάντων ἦ μετὰ ταῦτα ἐπακροῦσιν ἡμῶν πραγμάτων. προσ-
 πῶν γὰρ ὁ χριστὸς, ὅτι ἰδὼν ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ τῇ ὥρᾳ ἡ αὐ-
 τὸ ἀναλήψω, λέγει τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀκροῦσιν, προσ-
 θήκτες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸν ὄναγγέλιον πᾶσιν τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας ὡς βα-
 πτιζόμενος, σωθήσεται. ὁ δὲ ἀπισήσας, κατακριθήσεται. ὁ μὲν δὲ καθίσταται ἐν τῇ πόλει ἱερουσα-
 λὴμ, ἕως ὅτου ὁ κύριος ἐλθῇ ὡς ὁ κύριος. καὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν ἅπαντες, καὶ μετὰ ἡμέ-
 ρας πέντε, καὶ μετὰ τὸν ὁμοθυμαδὸν τὸν ἀκροῦσιν, ἐγγύς ἡμῶν σφοδρῶς πέντε πνύ-
 ματος, καὶ ἐν πλὴν ὅσον ἅπαντος θείας χάριτος, ὅπως ἀδυνατῶντες ἔχοντες τὸν χριστὸν δυνά-
 αὐτοῖς τῇ χάριτι, ἐπὶ εὐεριστομένη αὐτοῦ καὶ τῇ γῇ, ἀλλ' ἵνα γινώσκω πάντες, ὅτι εἰς θεός ὅστις ὁ
 πατήρ καὶ ὁ ἦος, καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ ὁ δὲ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἦος φύσις καὶ δυνάμεις. εἰδὼς ὡς ὁ χ-
 ριστὸς ἐν τῇ γῇ ὡν, πρὸς τὸν ἀκροῦσιν δυνάμει ὡς δὴ σία τὸν πατέρα ἐπάνω ὅφρων καὶ σφο-
 πίων, ὡς ὡς πᾶσαν τὴν δυνάμει τὸν ἔχοντα, τὸν δὲ τὸν διαβολόν. ἀπέσταλε δὲ καὶ ὁ θεός καὶ πα-
 τὴρ τὴν χάριν αὐτοῦ εἰς αὐτὸν, καὶ ἐμπληρώσας, ὡς εἶρηται, οἱ ἀπόστολοι θείας χάριτος, ἐγνώ-
 σιν τὰ ὑπερ φύσιν ἐκαστος αὐτῶν, πᾶσαν γλῶσσαν παντὸς γένους τὸν ὅλον τὸν ὅλον καὶ τὸν ὅλον
 σαρ ἀκρίβειαν. καὶ σκόπεε διακρίνει, ὅτι ἐν ἐκείνῃ αὐτῶν τῇ γῇ οἱ κληρὶκοὶ διδασκαλίαν καὶ προ-
 σαίαν, ἐδόθη πρὸς αὐτὸν ἡ γλῶσσαν γινώσκου, ἵνα μὴ ἔχωσι χρεῖαν ἐρμηνείας, ἀλλ' αὐτοῖς
 εὐεριστοῦνται ὡς ἐρμηνεύς καὶ διδασκαλοὶ, ὡς ἐκείνῃ διδασκαλῇ ἀρξάμενοι ἀπὸ ἱεροσολήμ.
 ὅταν γὰρ γεγραπῇ ὅτι τὸν ἥλιον, ἐκ σὺν δὴ ἐλθόντες νόμος, καὶ λόγος κυρίου δὴ ἱεροσολήμ.
 οἱ γὰρ ἰδοὺ αὐτοὶ ἐπὶ πεπρωμένῳ ἔχοντες τὸν καρδιαν, ὁ σωθήκαν. καὶ ἐπληρώθη ἐπ' αὐτοῖς
 τὸ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον, τὸ ἐν τῷ νόμῳ γλῶσσαις καὶ ἐν τῇ ἐκείνῃ ἐτόροις λαλήσω τῷ λαῷ Ἰ-
 σραὴλ, ὡς ὅτι ὅταν εἰσέλθω ἐν μέσῳ, λέγει κυρίου. καὶ ἐλθόντες διδασκόντες οἱ ἀπόστολοι τὸν λα-
 ον, ὅπως πιστεύουσιν εἰς τὸν χριστόν, ὡς ὁμολογῶσιν, ὅτι ὁ θεός ὅστις ὁ θεός ἦ θεός. καὶ ἐγγί-
 νο τὸν δὲ τὸν ἀκροῦσιν δυνάμει καὶ τὸν ὅλον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅπως ἀνθρώπων ὡς ὡς
 ἐποίησε ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὡς δὴ οἱ καὶ ὑπερῆται. μετὰ γὰρ τὸν ὀνόματος τὸν χριστὸν ἐβαυμάτουν,

ἔτω

Ex hinc Sp. S. act. 2.

Finit domi Lympan.

M. 10. 10. 10.

ποροῖς ἰδὼν ὁμομασί τὴν τ' ἐθνῶν ὑποστροφῶν, ἔγραφε, πάντα τὰ ἐθνη κροτήσεται χεῖρας,
 ἀλαλάξατε τῷ θεῷ γὰρ φωνὴ ἀγαλλιᾶσθως. τουτέστι, καὶ οἱ πρῶτοι πιστοί, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα
 πισδύσαντες, πάντες ὁμοῦ κροτήσεται χεῖρας, ὡς ὅπως ἀπλῶς ἀσκηπὼς καὶ ἀτάκτως κροτή-
 σεται τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἀλλ' γὰρ φωνὴ ἀγαλλιᾶσθως καὶ ὑποστροφῶν. διὰ τοι ὅσον καὶ ὁ περὶ φῶ-
 νης γένους ὑφ' ἡδονῆς ἡγουμένῳ ἔλεγε, ψάλλετε τῷ θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε τῷ
 βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλλετε. ὅτι κύριῳ ὑψίστῳ, φοβερός, βασιλεὺς μέγας ὡς καὶ τῷ γλῶ-
 καὶ ὡς περὶ αὐτοῦ ἡγουμένῳ τὰ αὐτοῦ ῥήματα λέγει, ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὑπὸ τὰ ἐθνη.
 τοῦτέστι, ὅτι τὰ πρότερον ὑπὸ τ' διαβόλου τυραννέμενα ἔθνη, νῦν καταλιπόντα τὸν πα-
 τρώεως αὐτ' θεοῦ, τὰ ἑαυτῶν χαῖς δόξα καὶ κωφὰ ὑπέκλιναν καὶ πεσεκυῶνται, καὶ ἐπὶ σὺν τῷ
 τῷ μόνῳ ἀληθεῖ καὶ ζῶντι θεῷ, καὶ ὑπὸ τῷ αὐτῷ βασιλείᾳ ἐγγίοντο. ὅδε γὰρ ἄφιοι εἰ τ' θεὸς
 βασιλείας εὐερίσκοντο. ὁ θεὸς καθίσταται ὑπὸ θρόνον ἁγίου αὐτοῦ. πᾶς θρόνῳ θεοῦ δόξαν καὶ
 ἀνάπαισιν, καὶ ἐπὶ πρότερον μὲν ὁ θεὸς ἐκείνοθεν ἔσχετο τ' ἐθνῶν, ἀλλὰ πᾶς μόνῳ τῶν
 ἀγγέλων καὶ τ' ἁγίων, ἐσερεοῦντο τὰ ἔθνη εἰς δόξαν τ' θεοῦ, καὶ δὲ περὶ σὺν τῷ ἀπείλῳ
 οἱ πάντες εἰς δόξαν τ' θεοῦ, ὅτι ἐπαινεπαύθη ὁ θεὸς γὰρ τοῖς ἐθνεσιν, ἐπὶ δὲ καὶ ὁ τ' ἀνθρώ-
 πων θρόνῳ ἔχει τ' δόξαν καὶ τ' ἡμῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τ' ἀνάπαισιν, τὴν δὲ ἀναμαρτυροῦσαν
 ἐκ ἐστὶ δυνάμετον ἔχειν, περὶ σέβηκε τὸ ὑπὸ θρόνον ἁγίου αὐτοῦ, τὰ γὰρ ἀνθρώπινα μετὰ τοῦ
 σφαλεροῦ καὶ ἐφαμάρτος, ἔχουσιν καὶ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ὡς γὰρ πρῶτον ἀρχολογία ἐρίσκειν. ὁ
 δὲ τ' θεὸς θρόνῳ καὶ ὑψίστος, καὶ ἐπικεμένῳ, καὶ ἁγίῳ ὄντι, ὁ φυσικὸν καὶ ἀχώριστον ἔχει
 τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ, καὶ τὴν δόξαν. ἀρχόντες λαῶν σὺν ἡγεμονίᾳ μετὰ τ' θεοῦ ἀβραάμ, τίνες
 εἰσιν οἱ σωμαχθῆντες ἀρχόντες; οἱ βασιλεῖς εἰς γῆς, οἱ τοπάρχαι, οἱ τε μικροὶ καὶ μεγάλοι, καὶ
 τίς ὅστις τ' ἀβραάμ θεός; καὶ ἐτορὸς ὅστις πᾶς τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ, τ' ποιῶντα τ' ἐρανοῦ καὶ
 τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅστις ἰδιον αὐτοῦ καλεῖται τ' ἀβραάμ, ἔπαυσε εἰς βλασφημίας. ἐχί, ἀλλὰ τὸ ἡ-
 ὅτι κύριον καὶ κριτὴν πάντων εἰς γῆς, καὶ ἐλευοῦντα καὶ ὀργίζοντα ἐκείνους ἀβραάμ, τ'
 ὡς τὴν καταστροφὴν τῶν ὁλοκλήρων ὁφθαλμοῦ αὐτοῦ, καὶ γλῶσσαν ἀποδοῦν ἐκείνους ἐκείνους ἐμπε-
 ρνῶν ἐκείνους, ὅς ῥα ὁ ὁσὶς καὶ λόγῳ τ' θεοῦ, ὡς γὰρ τοῖς ἐμπερὶ σὺν ἀπεδείχθη, καὶ ἐλ-
 πεται. τὸ δὲ, ὅτι ὡς περὶ πισδύσαντο τ' ἀβραάμ τῷ θεῷ, ἐλογίδη ἡ σούτου πίσις εἰς δι-
 καιοσύνην, ὅταν καὶ πάντα τὰ ἔθνη καταλιπόντα τὸ πάτριον σέβας, μάλλον δὲ τ' ἀληθεῖς
 εἰπεῖν, τὸ μάταιον καὶ πεπλανημένον, καὶ ὑποστρέψαντα ὑπὸ τ' ἀληθὲς θεοῦ, καὶ ὁμολογήσαντα
 τ' χρῆσιν ἡμῶν θεοῦ, καὶ θεοῦ ἀληθινόν, ἐλογίδη καὶ αὐτ' ἡ πίσις εἰς δικαιοσύνην, ὡς περὶ
 ἀβραάμ, ὅτι ἀφ' ἐθνεσιν πᾶσαι αἱ ἀνομίαι αὐτ', πᾶσαι αἱ ἀσέβειαι, πᾶσαι αἱ ἀμαρτίαι. ἐλ-
 πόντες τ' θεὸς τότε τῷ ἀβραάμ, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέλει καὶ σῶν, καὶ ὅτι τῷ ἀπείλῳ
 σὺν ὁμολογηθῶν πάντα τὰ ἔθνη. περὶ αὐτῶν ὁ περὶ φῶν, ὅτι ὅταν πᾶσι πληρῶνται ὁ πᾶς τ'
 ἀβραάμ τ' θεὸς λόγος, ὑποστροφῶν καὶ γὰρ πάντα τὰ ἔθνη γενόμενοι τέκνα τ' ἀβραάμ, ὅτι
 ὅτι ὅτι εἰς τ' χρῆσιν πίσις, ὅς ὅτι σπέρμα τ' ἀβραάμ καὶ ἡ σπέρμα, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτ' τ' διαβί-
 ὅτι βασιλεὺς σῶν; τὰ ἔθνη, τότε ἔπειν, ὅτι ἀρχόντες λαῶν σὺν ἡγεμονίᾳ μετὰ τ' θεοῦ ἀ-
 βραάμ, ἀναμνηστικῶν πᾶσιν ἀνθρώποις τ' πᾶσι τ' θεοῦ τ' ἀβραάμ πάλαι πεσεκυῶνται,
 καὶ τ' ἀπ' τ' θεοῦ πᾶσι αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. καὶ πληθεῖς ἀγγέλων ἡδονῆς ὁ περὶ φῶν ἔλεγε,
 ψάλλετε τῷ θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε, ψάλλετε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλλετε. πάντα τὰ ἔθνη κρο-
 τήσεται χεῖρας. πάλιν δὲ διδασκαλὴ ἔλεγε, ψάλλετε σὺν τῷ. τί ὅτι ψάλλετε σὺν τῷ; τὰ
 τέστι νοσηχῶς, φρονίμως. μετ' ὑποσημῶν γινώτε τὰ λεγόμενα, γινώτε τὰ πραττόμενα. καὶ
 κροτήσεται τὰς χεῖρας ὑμῶν ἀδίσκως καὶ ἀτάκτως, ὡς γὰρ τοῖς συμποσίοις κροτοῦσι τὰς χεῖ-
 ρας οἱ ἀφρονες, ἀλλὰ καθόντες τῷ θεῷ ἡ νίκη, πόθον ἢ ἐλθουθρία, πόθον ἢ σωτηρία, δότε με-
 γαλωσύνην, δότε ὑπερηφανίαν τῷ νηποιοῦν θεῷ, κροτήσεται τὰς χεῖρας, δότε φωνὴν ἀνέ-
 σθως καὶ ἀγαλλιᾶσθως τῷ θεῷ τ' ἀβραάμ, τοῦτέστι τῷ ἡγεμονίᾳ μετὰ τ' ἀβραάμ καὶ
 σπέρμα, ὅτι ἐκνεύσαν πάντες οἱ περὶ φῶνται, ὅτι ἀπεφάναντο, ὅτι ὁμολογήσαντες θεοῦ καὶ ἀν-
 θρώπων, ὅς ἐκείνους ὑπὸ τ' θρόνον αὐτοῦ τ' ἁγίου, ὅτι ἐκ εἰς ἁγίας πᾶσι καὶ ἀνέλαβον ὑπερ-
 σιν ἀνθρώπων. ψάλλετε σὺν τῷ. ἡ νοση ἐγκύβητος εἰς τὸ βάθος τ' νοσημάτων, ὅτι εἰς τὸν
 περὶ φῶν λόγους ἐγκεκρυμμένον ὁρατὸν μαρτυροῦν, ὡς περὶ τ' πᾶσι τοῖς πολλοῖς γὰρ τοῖς

وہم

Bray Dy.

Deus Abraham

Gen. 18.

de justificatione publicé.

hats. 13.40

Scia prophetica p
Chineas.

4.33.

Cali aut in num. plurali

Foris kria

Foris kria

6. Martyr in iudicia.

6. Martyr in iudicia.

Georgius Martyr
(Chineas pety) N.

ὁ δὲ τοῖς ἑαυτοῦ μὲν, καὶ ἄλλοις συνειπῶς. ὁ γὰρ ἀκρόατος θησαυρὸς ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν ὄντι.
ἀναπύσαντο τὰς τῶν πατέρων ῥήσεις, εὐρίσκετε αὐτὸν, ὅς ὄντι ὁ χριστὸς ὁ ἦς ἐν λόγῳ. ὁ
θεὸς, ὁ ποιητὴς πάσης κτίσεως, τῷ γὰρ λόγῳ κυρεῖ οἱ ἔθνη ἵερεῖς ἐκείνων, καὶ τῷ πνύματι
τῷ σοφίᾳ αὐτοῦ πᾶσα ἡ δυνάμις αὐτοῦ. ὁρᾷς, πῶς ποτε ἢ θεὸν ὀνομάζει αὐτὸν ὁ δαβὶδ, πο
τε ἢ θεὸν ἐν ἀνθρώποις, ποτε ἢ λόγον θεοῦ, ποτε ἢ ποιητὴν πάσης κτίσεως; γὰρ τῷ ἐπεὶ
αὐτὸς ποιητὴς τῶν ἔθνων, πάσης κτίσεως ποιητὴς αὐτὸς ἀπεφώνησε. ὁ γὰρ ποιῶντας αὐτὸς ἔθ
νη, αὐτὸς ὄντι ὁ ποιῶντας αὐτὸς ἀγγέλους ἐν αὐτοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὁ μὴ μωῦσῃς λέγει, ἐν ἀρχῇ ἐποίη
σεν ὁ θεὸς τὸν ἔθνη ἐν τῷ γλῶ. ὁ δὲ δαβὶδ, τῷ λόγῳ κυρεῖ οἱ ἔθνη ἵερεῖς ἐκείνων. πάντως
ὁ μὴ λέγει ὁ μωῦσῃς λόγον θεοῦ, ἐν παντί οἱ μεθυσμένοι, ὁ μὴ πρὸς κωδὶσι πάντες οἱ χριστι
ανοὶ ὡς λόγον θεοῦ ἐν θεῷ, τὸ αὐτὸν λέγει δαβὶδ, ὅτι ἐξήρασε αὐτὸν ἔθνη, τὰς ἐν ἐποίησε.
τὸ αὐτὸν λέγει μωῦσῃς, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἔθνη ἐν τῷ γλῶ. καὶ τίς ἐστὶν μάταιος,
ὁς ἀμωβῆσαι, καὶ ἐπὶ πρὸς κωδὶσι ὁ δαβὶδ κηρύττει θεὸν, ὁ μὴ μωῦσῃς λέγει θεὸν; σὺ δὲ ἔρα
νὸς ἀκούεις, μηδὲν ὑπολάβεις πολλὰς γεγαυρῶντας ἔθνη, ἀλλ' ἕνα, καὶ ὁ πολλὸς, ὁ ἕρμιον ἐν
τῷ ἐραδίᾳ ἀκούσας ὁ δαβὶδ, ἔγραψε πληθυντικῶς ἐν τῷ ἐκείνων τὰς ἐν τῷ συνή
θειαν. ὁ δαβὶδ ἐν τῷ πνύματι λέγει δαβὶδ, ὁ δὲ οἱ κραταῖοι ἐν γῆς σφόδρα ἐπὶ ἔθνη. τί
νευ; οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ οἱ ὀλίγοι, οἱ πρῶτοι ὄντες ἐν ἀμαθίᾳ ἐν ἔθνοις, καὶ δὲ διδασκα
λοι ἐν οἴκοις, οἱ διωκόμενοι πρὸς πάντων, οἱ ὑβρίζοντες, οἱ κολαζόμενοι, οἱ μὴ ἔχον
τες πρὸς τῷ κεφαλῷ κλίνειν, καὶ ἀναφαίνοντες ἐν ἔθνοις καὶ μεγάλοι, καὶ τῷ θεῷ κραταῖοι, ἐν
τῷ ἐν τῷ πνύματι κωρυφῶν ἀναχθῆναι. πάντες γὰρ ἀρχόντες, πάντες ἀρχαὶ, πάντες οἱ
βασιλεῖς ἐν γῆς μετὰ θεὸν αὐτὸς ἀρσένους ἐχουσι πρὸς πάντας, καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι διδασ
καλούς καὶ ὁ δὲ ἑαυτῶν σατανῆας οἱ ἀπόστολοι γὰρ ἐδίδασκαν τὸ δύναμιον πρὸς
ση τῇ κτίσει, τοῖς θαύμασι πιστοὶ μὲν, καὶ ὡς ἐπὶ μὲν. καὶ οἱ πρότεροι διδάσκοντες τὸ ὄνομα
τοῦ τῷ χριστοῦ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀρθνήσκουσι. καὶ οἱ πρότεροι ὑβρίζοντες καὶ τύραννοι, καὶ
ἐν τῷ χριστῷ καὶ τῷ ἀρσένου ποιμνίου καὶ διδασκαλοὶ καὶ φωστῆρες ἐν οἴκοις καὶ κατέ
σκευασεν, ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπαντες. καὶ οἱ τῶν ἐδῶλων πάλαι πρὸς κωδὶσι, καὶ τῷ χρι
στοῦ μάρτυρες, καὶ λαβόντες τὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ χάρις, εὐρίσκονται ποιῶντες, ὡς ἐρητῶ, θαύ
ματα. οὐ μόνον γὰρ ζῶντες οἱ μάρτυρες ἐν ἑαυτοῖς θαύματα καὶ τὰς αἰσῶν, ἀπὸ ἐβλπορ οἱ
ἐδῶλων ἀτρεῖς, καὶ ἐξίσταντο, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον μεγάλα καὶ ἐξίσταντο θαύματα ἐν ἑ
αυτοῖς. ζῶντες γὰρ ἑαυτῶν ἐμπεδον τῷ τυράννῳ τὰ ἐδῶλα, λέγοντες, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι
τῷ χριστοῦ ἔπατε τὸν ἀλήθειαν. καὶ ἀπεκρίναντο τὰ ἐδῶλα, ὅτι ὁ χριστὸς θεὸς ἀληθινὸς ὄντι.
καὶ ταῦτα ἀκούοντες οἱ ἀσεβεῖς, καὶ βλέποντες ἐλεγον μεγάλην τῇ φωνῇ, μέγας ὁ θεὸς τῶν
χριστιανῶν, μεγάλην ἡ πίστις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ οὐρανὸν εἰς τὸν χριστόν. καὶ ὅτι μὴ πάντες οἱ τῷ χρι
στῷ μάρτυρες θαύματα ἐν ἑαυτοῖς ἀπερα, ἀ τινὰ ἔσται τὸ πλῆθος ἐκείνων, τοῖς τῶν ὄντων, ὡς
ἐκ τῶν πολλῶν συνειγέρσαντο οἱ τῶν καίρων εὐρίσκόμενοι ἐκείνων οὐκ ὀλίγα, ἐξ ὧν ἐν ὄντι
ὄντι. ὁ παρ' ἡμῶν τῶν χριστιανῶν τιμῶμεν ὁ μάρτυς τῷ χριστῷ γεωργίου, ὁς ἐν παρ' αὐτῷ τῷ
σελμῶν τιμῶν, ὀνομάζει δὲ παρ' αὐτῶν χετὴρ ἡλίας, βασιλεὺς ἐκείνων καὶ πειραζόμε
νος πρὸς τῷ ἀσεβῶν καὶ ἐδῶλων ἀτρεῖς, ἵνα τῷ χριστῷ ἀρθνήσκου, σκεδῶν καὶ ἐν πρὸς κωδὶσι
τοῖς ἐκείνων τοῖς, ὁ ὅτι πρὸς κωδὶσι μνηστὴς θανάτου καὶ μνηστὴς βασιλῆος ὑπὲρ τῷ ὀνόματι τῷ
χριστῷ, ὁ ὅτις ἀβήτησαι τὸν εἰς τῷ χριστῷ πίστις αὐτοῦ. καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ἑαυτοῖς μεγάλας,
καὶ περατῆρια. λέγει δὲ ὁ μάρτυς τῷ τυράννῳ, ἀπελθόντες ἐδῶμεν αὐτὸν θεὸς ὑμῶν. ὁ ὅτι
ἐκείνων ἐχάραξεν λίαν, ὑπολαβὼν, ὅτι ἀπὸ χετὴρ οὐσων τοῖς τοῖς αὐτοῦ. ἀπελθόντων οὖν παν
τῶν ὁ μὴ τῷ τυράννῳ σὺν παντὶ τῷ πλῆθει, σωεσθῆναι εἰς τὸν βασιλῆα καὶ ὁ μάρτυς γεωρ
γιου, καὶ λέγει μεγάλην τῇ φωνῇ, ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τὰ ἐφῶνα ἐδῶλα ἔπατε τῷ
ἀλήθειαν, τίς ἐστι θεὸς ἀληθῆς; καὶ πρὸς οὐδὲν ἀλλήλων τὰ ἐδῶλα ἔπατε ὁ χριστὸς ὁ ἦς
θεὸς, καὶ ὁ τούτου πατήρ ὁ θεός. καὶ πάλιν ὁ μάρτυς, ἐν τῷ ὀνόματι τῷ χριστῷ πεσόντων εἰς τὸν
γλῶ, σὺν τριβίβη. καὶ ἀπακούσας τῷ λόγῳ καὶ γνέρεας, ἐπεὶ οὐκ πάντα τὰ ἐδῶλα εἰς
τῷ γλῶ, καὶ σὺν τριβίβη. τὸ δὲ πλῆθος ἰδόντες τὸ τῶν αἰσῶν, μεγάλην καὶ λαμπρὰ τῇ φωνῇ
ἐξέβησαν, μεγάλην ἡ πίστις τῷ χριστιανῶν, μέγας ὁ θεὸς γεωργίου, ἀκούσας οἱ μὴ πιστοὶ

τοῦ εἰς τὸν χριστὸν, καὶ αἰχμηθῆναι, ὅτι ὁ πατήρ τοῦ ψεύδους διάβολος οὐκ ἠδυνήθη κρύψαι τὸ ὄν, ἀλλ' ὡντιμυθεὶς παρὰ τοῦ ἀγίου, καὶ οἷον ὥσπερ ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ μα-
 σιχθεὶς, ὡμολόγησε τὸν χριστὸν θεὸν εἶναι ἀληθινόν. οἱ δὲ μὴ πισδύσαντες, ἐτι ὡς ἐν βαθυ-
 τάτῳ σκοπέῳ ποδῶπα τοὺς πλανώμενοι. ἐτι δὲ τοῦ χριστοῦ ὡς τῇ γῆς εὐεισηκόμην, ἐφε-
 ρον πρὸς αὐτὸν αὐθροῶν οἱ γονεῖς αὐτοῦ δαιμονιζόμενον, καὶ παρεκάλειν αὐτὸν, ἵνα δε-
 ραπύσῃ τοῦτον. ὁ δὲ ἐν τῇ αὐθροῶν εὐεισηκόμην δαίμων, ἰδὼν τὸν ἱστοῦν, ἔκραξε λέ-
 γων, τί μοι καὶ σοὶ ἐν τῷ θεῷ, ἥλθες πρὸς καὶ τοῦ βασιλεύου ἡμῶν; οὐδὲ γὰρ εἰς διάβο-
 λον ἦν ἐν τῇ αὐθροῶν, ἀλλὰ πολλοί. τοῦ δὲ ἱστοῦ ὡντιμύσαντες αὐτὸν, ὁ δὲ ἡλθον ἐκ
 τοῦ αὐθροῦ, καὶ ἐγγύς ἔγινε. τί δὲ, ὅν ἐμαρτύρησεν ὁ θεός, ὅν ἐκήρυξαν οἱ πρὸς φῆται,
 εἰς ὃν ἐπίδυσσε πᾶσα ἡ οὐρανὸς, ὅν καὶ αὐτοὶ οἱ δαίμονες μὴ βουλόμενοι ὡμολόγησαν
 θεόν, φρίττουσι δὲ καὶ τρέμουν τῇ ὀνόματι αὐτοῦ, τοῦτον οἱ μὴ ὁμολογοῦντες θεόν, οὐκ
 εἰσὶ μαρτυροὶ καὶ πεπλανημένοι; πάντες που δῆλον. καὶ τότε πληρωθήσεται ἐπ' αὐτοῦ
 τὸ πρὸς φητικὸν λόγιον τοῦ διαβόλου, ὅτι αὐθροῦ ἐν τῇ ὥρᾳ, οὐ σωῆται. παρεσιωβλή-
 θη τοῖς κτείνοντι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς, καὶ μακάριον αὐτοῖς, εἴ πορ ἐκεί-
 νου ὡς τὰ ἄλογα ζῶα. ἐκεῖνα γὰρ ἐπεὶ οὐκ ἔμαρτύρουν, οὐδὲ ἠολογίζοντο μέλλον-
 σιν, οὐαὶ δὲ τοῖς μὴ πισδύσαντες εἰς τὸν χριστὸν, εἴδε μὴ ἐκνήθηναι οἱ αὐθροῖς ἐκεῖνοι.
 μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν μαρτύρων πρὸς τρεῖς οἱ αὐθροῖς εἰς τοὺς τάφους καὶ τὰ μνη-
 μεῖα αὐτῶν, καὶ ἐδεραπύοντο τὰς νόσους αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ μέχρι τῇ σήμερον ἀπειρα θαύ-
 ματα γίνονται εἰς τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων, τῶν πολιτῶν
 καὶ μετὰ τῶν γυναικῶν τοῦ διαβόλου, ὅτι αὐτοὶ εὐερισκόντο κέμενοι. ἀλλὰ καὶ τῇ τῷ πα-
 τέρῳ οὐκ ἔχουσι μέτρον οἱ τοῦ θεοῦ αὐθροῖς οἱ ὡντιμύμενοι τῇ σωτηρίας, καὶ οἱ μὲν εὐ-
 ερισκόντο εἰς τὰ ὄρη, οἱ δὲ εἰς τὰς ἀπύλτους, οἱ δὲ μετὰ τῶν αὐθροῦ, καὶ ἔχουσι διώματα
 καὶ ἰσχυρὰ ποιῆσαι θαύματα, καὶ ποιῶσιν. ἀρὰ τί τοι δοκεῖ; γινέσκοντες τοῦ θεοῦ καὶ πεπλάσ-
 μῳ καὶ αὐτῷ θεῷ ὀνόματι σωτηρίας ὁ θεός τοῖς δώδεκα ἀποστόλοις, τοῖς ἀμαθε-
 σιν καὶ ἀγροῖς οἱ δὲ τῶν ἀπείρων θαυμάτων, καὶ ἐπέσρεψαν πᾶσιν τῶν οὐρανῶν εἰς
 τῷ τοῦ χριστοῦ πίστιν καὶ τῷ θεογονσίαν, καὶ ἐπεσόμενον τοῖς ῥήτορας καὶ φιλοσόφους;
 καὶ τίς οὕτως ἀδύνατος, ὅστις ἐποι αὐτό; καὶ γὰρ τὰ τιμωτόρα πράγματα ἀπάσης τῇ κτί-
 σεως, ὁ ἀγγελος καὶ ὁ αὐθροῦ εἰσιν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγγελος γινόμενος γινόμενος θεός, ὁ δὲ
 πεισε τῇ οἰκείᾳ δόξῃ, καὶ ἀντὶ αὐτοῦ ἡ γῆς ἐγγύς διαβολος, καὶ ἀντὶ φωτός ἐγγύς σκο-
 τος. τὸ αὐτὸ καὶ ὁ αὐθροῦ ἁγίου ὡν, καὶ ἐν τῇ τῇ παρὰ δέσπον εὐεισηκόμην, ἐπε-
 δύμησε γινόμενος θεός, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ τῷ εἶναι ἁγίου, εὐερίθη ἀμαρτωλός, καὶ ἐκβλη-
 θεὶς τοῦ παρὰ δέσπον, καὶ ἐκβληθὴς ὁ γὰρ ζῶν τῷ γινώ. καὶ τὸ δὲ χεῖρον, ὅτι ἀθανάτος
 κτείνεος παρὰ δέσπον εἰς θάνατον, καὶ ἥκουσιν, ὅτι γινώσκει τὸ πρὸς ὅπου σου φανῇ τὸν
 ἄρτον σου, καὶ ὅτι γινώσκει, καὶ εἰς γινώσκει ἀπελθόν. καὶ τί λέγω πρὸς τοῦ ἀγγέλου ἰὼ ἔδ' αὐμ,
 ὅτι ὡντιμύσαντες γινόμενος θεός, ἐπαθὸν ὅσα εἰπόμεν, ἀλλὰ καὶ ὡς τῷ μωυσεῖ. πολυ-
 σάντων τινῶν ποιῆσαι ἃ μὴ θέμις ποιῆν, ἡ γοῶν θυμιάσαι τῇ θεῷ δουλείας χάριν, εἴ
 τὸ μὴ εἶναι αὐτοῖς θυμιάσαι, ἀλλ' ἡ μόνοις τοῖς ἱεροῦσιν, ὡς οἰχθὴν ἡ γῆ, καὶ κατέπεε τὸν
 διαβόλον καὶ τὸν ἀθεῶν καὶ τὸν κατὰ τῇ γῆς, καὶ κατέκαυσε τὸν ὄφιν καὶ
 τινεῖς. καὶ ἐθυμιάσεν ὁ δὲ τῶν ἰουδαίων βασιλεὺς, ἀλλὰ παρὰ τοῦ εἰλεπρώθη. βλέ-
 πεις πῶς πᾶσης ἀμαρτίας ἀνέχεται ὁ θεός, καὶ κατέπεε τῷ τοῦ ἀμαρτωλοῦ μετάνοιαν,
 ταῦτα δὲ τῷ τῷ ὅλῳ οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατ' αὐτῷ τῷ ὡν ὄνεται ἡ τοῦ θεοῦ ἀγα-
 θότης καὶ ὁ ἀργὴ εἰς τὸν τῷ τοιαῦτα πολυῶντα; ἐπεὶ γοῶν, ὡς ἀποδέσπεται, θεός ὡς
 σωεργῶν τοῖς ἀποστόλοις καὶ μαρτυροῖς εἰς τῷ τοῦ χριστοῦ πίστιν, ὁ μὴ πισδύων εἰς τὸν
 χριστὸν, οὐ πισδύει θεῷ. οὕτω γὰρ καὶ ὁ χριστὸς ἐν τοῖς διαγγελίοις εἴρηκεν, ὅτι ὁ μὴ πισδύων
 τῇ γῇ, οὐδὲ τῇ πατρί, καὶ ὁ μὴ ἔχω τὸν ἴον, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. εἴ πορ γοῶν οὐκ ὡς
 χριστὸς θεός καὶ θεοῦ ἴος, ἀλλὰ τῷ ὅλῳ ἔλεγε ταῦτα, οὐκ ἐμελλε παθεῖν, ἄπορ ἐπαθὸν ὅ-
 τε διάβολος καὶ ὁ ἔδ' αὐμ, ἀλλὰ θεός ὡν ἀληθινός, ἔλεγε κατὰ τῷ καὶ ἐδίδασκε τοῖς πᾶ-
 σιν, ἵνα γινώσκοντες τῷ ἀληθείαν, μετὰ τὸν δὲ τῷ αὐτῷ θεῷ. ἐπεὶ γοῶν τῷ κατὰ
 καὶ

ψ. 49.

ἐφ' ὅσον πρὸς τὸν χριστὸν.

καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ ἐκείνῃ φανερὰ
 ἐκείνῃ ἐν τῇ ἐκείνῃ.

ἐν τῇ ἐκείνῃ φανερὰ
 ἐκείνῃ ἐν τῇ ἐκείνῃ.

49. 49.

τησε πῶς αὐτὸν μαθητὰς, ἵνα δὲ εἶξεν αὐτὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον. Ὁ δὲ ἵνα ἐκ τῆς καταμικρῆς αἰτίας
 ταῖς εἰς τὸ ὕψος φησὶ ἀληθοῦς γνώσεως, ἀλλὰ δὴ καὶ μετὰ τῆς αἰτίας, τίς ἐπὶ τὸν ὁδὸν αἰτίας. εἰς
 αὐτὸν αὐτὸς τὸ δῶδεκα μαθητῶν, ψευδῆς τὴν πλὴν αὐτῶν τῆς χριστοῦ; πάντως καὶ αὐτὸς
 ὅπως εἰρηκῃ, ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. τί γὰρ φησι καὶ πῶς αὐτὸν ὁ χριστός; ἐκ ἐπὶ αὐτῶν,
 παύσαι βλασφημίαν. ἀλλὰ τίς; ὅτι ἑώρακας με, πεπείσθης; μακάριοι ἢ μὴ ἰδόντες, καὶ πι-
 στεύοντες. ἀλλὰ καὶ γὰρ τῇ ἀρχῇ τῆς κερύματος, τίς ἐπὶ τὸν κατανάλει πῶς τῆς χριστοῦ; καὶ γὰρ ὁ
 αὐτὸς κατανάλει νομοδιδασκαλῶν καὶ τῶν ἰουδαίων, ἐλθὼν εἰς τὸν χριστόν, ἡρώτησε αὐτὸν
 ὁ δὲ ἡδὲ καὶ ἐβούλετο. ἀκούεις δὲ παρ' αὐτοῦ τῆς χριστοῦ, ἀπὸρ εἶχεν ἀπόρρητα γὰρ τῇ καρ-
 δίας αὐτοῦ, λέγει τῶν ἰησοῦ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ; ἐπετίμησε γὰρ αὐ-
 τῷ ὁ χριστός, ὡς κακῶς λαλήσαντι; οὐχί. ἀλλὰ τίς; λέγει πῶς αὐτὸν ὁ χριστός, ὅτι ἐπομ σοι τὰ
 ἀπόρρητα φησὶ καρδίας σου, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄφει. καὶ οὐ μὴν ὁρατὸς πῶς τῆς πι-
 λᾶτος ὁ χριστός, οὕτως εἰρηκῃ, ὅτι σὺ εἶπας τούτο, τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐστὶν ἀρνήσεως λό-
 γος, ἀλλὰ συγκαταθέσεως καὶ ὁμολογίας. καὶ ὡς πῶς τὸν ἰσίδαν εἶπε, καὶ ἡμῶν καὶ
 γὰρ γὰρ μὴ ὁ χριστός μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, λέγει πῶς αὐτοῦ, εἰς δὲ ὑμῶν παραδόσθαι με.
 καὶ ἔλεγον εἰς ἐκας τοῦ πᾶν αὐτοῦ, μὴ τοὶ ἐγὼ εἰμι; καὶ ἄλλοι, μὴ τοὶ ἐγὼ εἰμι; εἶπε καὶ ἰσίδας,
 μὴ τοὶ ἐγὼ εἰμι; λέγει ὁ χριστός, σὺ εἶπας. τότε πάντως ἐκ τῶν λόγων ἀρνήσεως, ἀλλὰ συγκα-
 τήσεως. οὕτω καὶ ὡς τῆς πιλᾶτου. λόγος γὰρ τῶν σωτήριος τῆς πίπτον, καὶ ὡς τῆς πίπτον ἐκεί-
 νου λόγῳ ἐχρήσατο αὐτῷ ὁ χριστός. καὶ ὡς ἀρτίως πολλὰς καὶ ὡς τῆς μουσουλμάνων λέ-
 γει ἐπὶ τῶν πῶς ἐπὶ τῶν μετὰ συμβουλήν, ὅτι ποιήσῃ μὴ τὸδε καὶ τὸδε. καὶ αὐτὸς τῶν εἶπεν
 Ἀλλὰ ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν, * ὅτι αὐτὸν γνήσιον ἀποκρίνεται ὅτι σὺ γινώσκεις, καὶ οὐκ ἐστὶ λόγος ἀρνήσεως,
 γνήσιον ἀλλὰ συγκαταθέσεως. οὕτω καὶ ὡς τῶν χριστοῦ, ὡς τῆς πίπτον ἐκείνου λόγῳ, ἐχρήσατο τῇ βί-
 α. ὅτι σὺ αὐτὴν λέγεις ὁ χριστός, τῇ, σὺ εἶπας. ὁμοῦ αὐτὸς ὁ πιλᾶτος ἡρώτησε τὸν χριστόν, λέγων, σὺ εἶ ὁ
 υἱὸς τοῦ βασιλεῦς τῶν ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς κόσμου τού-
 του. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπῆρξαν αὐτοῖς οἱ ἐμοὶ ἡγῶν ἴσθη, ἵνα
 μὴ παρὰ τοῦ τοῖς ἰουδαίοις. καὶ δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ. εἶπεν αὐτῷ αὐτῷ
 ὁ πιλᾶτος, οὐκοῦν βασιλεὺς εἶσὺ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμὶ ἐγώ.
 ἐγὼ εἰς τοῦτο γελῶμαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλλήνθαι εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρῶ τῇ ἀληθείᾳ.
 πᾶς ὁ ὢν ἐκ τοῦ ἀληθείας, ἀκούει μου φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος, τί δὲν ἀληθείας;
 ὁρᾷς πῶς γινώσκῃς ἐλπίσθαι σαφές; πάντως ὁ χριστός βασιλεία ἐδίδε καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν,
 καὶ ὁρατὸς παρὰ τῆς πιλᾶτου, πάλιν αὐτὸν εἶπε ἀπεκρίθη. αὐτὸς τῶν εἶπεν, ναὶ βασιλεὺς
 εἰμὶ, εἶπε, σὺ λέγεις βασιλεὺς εἰμὶ ἐγώ. τί γοῦν ὁ πιλᾶτος, εἰπόντι τῶν χριστοῦ, ὅτι ἐγὼ εἰς
 τοῦτο γελῶμαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλλήνθαι εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρῶ τῇ ἀληθείᾳ; λέγει
 πῶς αὐτῷ, τί δὲν ἀληθείας; πού τίς, εἰς τὸν κόσμον ἀληθείας, οὐκ αὐτὸν παρὰ τοῦ τοῖς
 θανάτου. καὶ οἷον ἀποκλαύμεν τῶν τοῦ ἀληθείας ἐρεσκῃ, εἶπε, τί δὲν ἀληθείας; ἀλλὰ
 καὶ παρὰ τῆς ἀρχιερέως ὁρατὸς ὁ χριστός, ὅτι ὁρκίζῃ σε καὶ τῶν τοῦ θεοῦ τῶν ἰσίδας, ἵνα ἡμῖν εἰ-
 πης, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὐδὲν ἐπὶ τῶν ἀπεκρίνατο, ἡ ἐγὼ εἰμι. οἷον ὅπως εἰς ἃ ἐκ ἐπὶ
 γινώσκῃ οἱ μουσουλμάνοι, κατηγοροῦσι τῶν ἀξίους ἐπαίνου; ἰσίδας τοῖνυν εἶπερ ἡμῖν ἀλή-
 θειαν, γινώσκῃ αὐτῶν. εἰ δὲ οὐκ οἷον σὺ οἷον. οὐ γὰρ παρὰ τοῦ ἀληθείας δὲν ἡ πᾶν ταύτην αἰ-
 γνοια, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐρρεφομένων αὐτῶν. ἐπὶ δὲ καὶ πᾶν τῶν σαυροῦ λόγον διεδόκα-
 μῃ γὰρ οἷον ἐμπροσθεν ἵνα εἰπωμῃ, ἀκούσουσιν δὲ καὶ πᾶν τούτο. ὡς γὰρ τὰ πόρι τῶν χριστοῦ
 αὐτῶν καὶ δὲ ἀρχῆς ἐλέγοντο, παρὰ τῆς μουσείας, τῆς λαβῆς, καὶ τῶν πεφνητῶν, ἐλέ-
 γοντο δὲ ἀμυδρῶς πᾶς καὶ σωδὲν καὶ σωδὲν, ἀλλὰ δὴ καὶ πόρι τῶν πᾶν καὶ τῶν θανά-
 του αὐτοῦ, καὶ ὡς τῶν τοσούτων πεφνητῶν ἀνεφάνησαν, οὕτω καὶ ὡς τῶν σαυρῶ. καὶ
 σκόπεε ὅπως δὲ τῶν. τῶν μουσείας ἐκβαλόντι τῶν ἐβραίων ἐκ τοῦ αἰγυπτίου, δὲ ἡλθον οἱ αἰ-
 γυπτῆται, καὶ κατέδωκαν ὅτι πᾶν αὐτῶν, κατέλαβον οὐκ αὐτῶν γὰρ τῶν ὁρῶν θάλασσαν. οἱ
 γοῦν ἐβραῖοι φοβηθέντες, ἀπέγνωσαν τῶν αὐτῶν ἡμῶν. ὁ τοῖνυν μουσείας ἐλάλησε πῶς
 τὸν θεόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, τί βοᾷς πρὸς με; λάλησον τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, καὶ αὐτῶν ὁ
 πᾶν καὶ σὺ ἐπάρῃ τῶν ῥάβδου σου, καὶ τῶν τῶν θάλασσαν, καὶ διαβήσονται οἱ
 υἱοὶ

ἐκ τῆς χριστοῦ, τῆς ἰσίδας

ἐκ τῆς δε τοῦ αὐτοῦ ὁμοῦ
 τῶν εἰς
 ὁμοῦ αὐτοῦ

[illegible]

Ligno Alvör, 26 gary.

2.
Liquor sacri serpentis.

hancum ^{9.} Mors figura.

mit Valerian (S. 6)

Ligne Contée quatre et cinq sp

λοις πλείστοις, ἔφη αὐτῷ, καὶ ἐποίησεν εἰκόνας τῶν χειρῶν, καὶ ἐβηκην ἐπάνω ἐν κίβωτῳ. ὅρας πῶς τὰ τῶν χριστιανῶν πάντα ὁ γίνονται ἀπλῶς, ὅτι ὡς ἐτυχον, ἀλλὰ μετὰ μεμεριμημένῳ σκοπῷ, καὶ ἀκριβὲς διετάσσας· διὰ τοῦτο, ὅτι καὶ τῶν παύσαι τῶν ἀκαίρων καὶ ἀποσέκων τῶν κατηγοριῶν. ἀπαύται γὰρ τὰ τῶν χριστιανῶν ὅτι ἐκείνη ἐκείνῳ ἐγγίνοντο, ἀλλὰ μετὰ ἀκριβὲς καὶ μεγάλης σκέψεως, καὶ τῶν μεγάλων λέγων μετὰ καὶ τῶν μικρῶν. καὶ ἐκτοτε ἐτάχθησαν καὶ ἐγράφησαν, καὶ ἀρκατίσθησαν ὅσα ἐγγίνοντο.

ΟΤΙ ΣΦΑΛΕΡΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΛΑΒΩΣ

ΕΔΙΔΑΞΕΝ Ο ΜΩΑΜΕΘ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥ ΚΑΤΕΛΥΘΗ Ο ΠΑ-

λαιὸς νόμος καὶ ἡ διαθήκη παρὰ τοῦ χριστοῦ, ἀλλὰ μάλλον συνέστη, ὅτι τὸ

τῶν νόμων ἀδυνάτους καὶ ἀδυνάτους ἀντιπλήρωσε τὸ θεαγέλιον.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ.



ΠΡΕΙΔΗ ΠΟΔΙ Τῶν ἄλλων, ὡν τῶν ὑμῶν τῶν μουσουλμανῶν ἐγκαλούμεθα οἱ χριστιανοί, ἵκανῶς ἀρδεδεικνύται, ὥστε ἐν ἡμῶν ἀνθρώπων πείσας κατηγορίας, φέρεται δὲ ἡ λοιπὴν σκεψώμεθα ὅτι ποῦ τῶν ἐτῶν, ἐπὶ δὲ τὰς, ὅτι ἐπὶ τὸν θεὸν τῶν μωαμεθ, τὰ πάντα ἐποίησα ὅσα σε, καὶ σὲ δι' ἐμέ. καὶ ὅτι οἱ χριστιανοὶ ὁ παραδόντες, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν μωαμεθ ὄνομα γεγραμμένου εὐρίσκειται ἐν τῷ θεαγελίῳ, εἰπόντες ὅτι τῶν χριστῶν τοῖς ἰσ-

λαίοις, ὅτι θεαγγελίσματα ὑμῖν, ἵνα γινώσκετε, ὅτι μετ' ἐμὲ μέλλει ελθεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ πρὸς φηκται. τὸ αὐτὸ ὅτι γεγραμμένου καὶ ἐν τῷ τῶν μωσῆος παλαιῷ. οἱ δὲ χριστιανοὶ φθονήσαντες διέβαλον αὐτὸν καὶ τῶν θεαγγέλων. ὅτι μὴ μόνον εἰς τὸ θεαγγέλιον καὶ τὸ παλαιὸν εὐρίσκειται γεγραμμένου τὸ τῶν μωαμεθ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς διεξοῖς μέρεσι τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ εὐρίσκειται γεγραμμένου. καὶ ὅτι ἡ τῶν μουσουλμανῶν πίστις ἀπὸ τοῦ ἀβραάμ εὐρίσκειται, καὶ ὅτι παραβάντες οἱ χριστιανοὶ τὸν μωσαϊκὸν νόμον, εἰσι ἄφιστοι κατηγορίας καὶ μέμφεως. κατηγοροῦσι δὲ ὅτι μουσουλμανοὺς, ὅτι ἀξίους ἐπαίνου καὶ τιμῆς. ταῦτά εἰσι ἅπαντα τῶν μουσουλμανῶν κατηγορούμεθα οἱ χριστιανοί. ἀπολογούμεθα δὲ οὕτως, ὅτι θεὸς ὁ δέων καὶ χρεῖαν τινὸς ἔχων, οὐκ εἰς θεός. ἀλλ' ὁ ἀληθὴς θεός, ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ πάντων τῶν δημιουργηθέντων ἐν αὐτοῖς, ὁ ποιητὴς ὅτι ἀγγέλους καὶ ὅτι ἀνθρώπους, χρεῖαν τινὸς οὐκ ἔχων, ἀλλὰ ὅτι μόνῳ ἀγαθότητι καὶ δέλησιν ἐποίησε τὰ πάντα. ἐπεὶ γὰρ οὕτως ἔχει, καὶ οὐδέ τις ὅτι οὐκ ἀντιλέγων, ἀλλὰ κακῶς ἐφθέρχεται ὁ μωαμεθ, ὡς δὲ ἦν ἔπειτα πρὸς αὐτὸν ὁ θεός, ὅτι τὰ πάντα ἐποίησα ὅσα σε, καὶ σὲ δι' ἐμέ. ὁ γὰρ θεὸς χρεῖαν τινὸς οὐκ ἔχει. ὅτι δὲ ἡ τῶν μουσουλμανῶν πίστις οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ ἀβραάμ, ὡς ὁ μωαμεθ λέγει, ἀλλ' αὐτὸ τοῦ μωαμεθ ἔχει τὸν ἐλεγχον. αὐτὸς γὰρ ὅτι οὐκ ἀρχηγός καὶ νομοθέτης τῶν ποιούντων δογμάτων. εἰ δὲ εἰσι ἐτῶν, διεχθόντων. καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀβραάμ ἕως τοῦ μωαμεθ παρελήθον χρόνοι καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὁ μα-

1. Musarum de Mahometo
2. γράμματα.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

68.

69.

70.

71.

72.

73.

74.

75.

76.

77.

78.

79.

80.

81.

82.

83.

84.

85.

86.

87.

88.

89.

90.

91.

92.

93.

94.

95.

96.

97.

98.

99.

100.

101.

102.

103.

104.

105.

106.

107.

108.

109.

110.

111.

112.

113.

114.

115.

116.

117.

118.

119.

120.

121.

122.

123.

124.

125.

126.

127.

128.

129.

130.

131.

132.

133.

134.

135.

136.

137.

138.

139.

140.

141.

142.

143.

144.

145.

146.

147.

148.

149.

150.

151.

152.

153.

154.

155.

156.

157.

158.

159.

160.

161.

162.

163.

164.

165.

166.

167.

168.

169.

170.

171.

172.

173.

174.

175.

176.

177.

178.

179.

180.

181.

182.

183.

184.

185.

186.

187.

188.

189.

190.

191.

192.

193.

194.

195.

196.

197.

198.

199.

200.

201.

202.

203.

204.

205.

206.

207.

208.

209.

210.

211.

212.

213.

214.

215.

216.

217.

218.

219.

220.

221.

222.

223.

224.

225.

226.

227.

228.

229.

230.

231.

232.

233.

234.

235.

236.

237.

238.

239.

240.

241.

242.

243.

244.

245.

εἰς αὐτῶν αὐτὸ οὐδὲν ἄλλ' ἀνέγνωνται κατὰ μικρὸν εἰς τὸ εἶναι, εἰς ὑψηλοτέραν γνώ-
 σιν καὶ πολιτείαν. ἐπεὶ οὐκ ἐδόθη ὀρθοδοξίας χάρις παρὰ θεοῦ ἢ ποδότης, ἀλλὰ δι' αὐτὸ
 μου ἐπομένῃ αἰτίας. ὅτι δὲ ἐλθόντ' Ἰησοῦ, ἤρχισεν ὁ νόμος, καὶ οὐδὲ ποδότης ὅστις,
 ἀφ' ὧν μέλλεις ἀκούσειν, πρόσθεν. τὸ μὲν βαπτισμα παρὰ θεοῦ δόθη, ὀρθοδοξίας χάρις
 ἐδόθη, καὶ εἴα ὅσον πάντες ἀνδρὸς καὶ πᾶσαι γυναῖκες βαπτίζονται, ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς
 οὐκ ἐστὶν ὀρθόδοξος. ἢ δὲ ποδότης οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἀνδρὸς ποδιτέμνονται, αἱ δὲ
 γυναῖκες οὐχ ἴσους γοῦν, ἵνα οἱ μὲν ἀνδρὸς ὡς ποδιτετμημένοι ὡσιν ὀρθόδοξοι, αἱ δὲ
 γυναῖκες ὡς ἀπορίτμητοι, ἀσεβῆς. βλέπεις πῶς ἀλλ' ὅστις ποδιτετμητὴς λόγος, καὶ
 ἄλλως ποιοῦσιν μουσουλμανοί, οἱ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἀπορίτμητοι, ἀσεβῆς λογίζονται. καὶ
 ἰδοὺ αὐτοὶ ἐαυτοὺς μάχεσθαι, καὶ ἀπὸ ὀρθοδοξίας χάρις τιμᾶτε, ταῦτα ἀπ' αἰσίου ἀτιμά-
 ζετε. καὶ οὐ μόνον εἰς αὐτὸ ὅσον ἀναφαίνονται οἱ μουσουλμανοὶ φανταστικῶς πῶς ἐ-
 σωσθῶσι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς, ἀπὸ οὐκ ἐστὶ τίς χρεία ἢ τὸ παρὸν λέγειν ποδὶ ἐκεί-
 νων. ὅμως ποδὶ γὰρ ἐπὶ πολλοῖς. λέγει ὁ χριστὸς ἐν τῷ θ' ἀναγγελίῳ, ὅτι ἐὰν μή τις βαπτισθῇ, οὐκ
 ἐστὶ τὸ θεοῦ, οὐδὲ ἐν σωτηρίας. ὁ μωαμεθ μαρτυρεῖ τὸ ἀναγγέλιον ἁγίου, καὶ τέλειον, καὶ
 δύναμις. οἱ μουσουλμανοὶ δὲ ποδιτετμημένους λογίζονται ὀρθόδοξους, αὐτοὶ δὲ βεβαπτισμέ-
 νους ἀσεβῆς, ἢ μὲν αὐτὸ εἰρηγείτε τῇ μωαμεθ, ὅτι ἀληθῶς λέγει, πῶς ὀνομάζετε αὐτοὺς βεβα-
 πτισμένους ἀσεβῆς, ἢ οὐκ ἀκολουθεῖτε τῇ Ἰουδαίᾳ διδασκαλίᾳ, ἢ λογίζεσθε αὐτοὺς
 ποδιτετμημένους κακῶς ποιοῦντας, αὐτοὶ δὲ βεβαπτισμένους δυσσεβῆς, ἀλλὰ ταῦτα πάντα φρο-
 νᾶτε. ὅτι ἐστὶ πρόσβολον, ὅτι αὐτοὶ ἐαυτοὺς μάχεσθαι, ἢ αὐτοὶ αὐτῶν ἀνατρέπεται, ἀλλὰ ταῦτα
 ἡμεῖς ἐπὶ τῇ ὁμοθυμᾳ, ὅν λέγουσιν οἱ μουσουλμανοὶ ἔχειν περὶ τὰ ἑβραίων
 κατὰ τὴν εἰς αἰγυπτὸν, ὅτι ἐκείνη χρεία οὐκ ἔστι, ὡς πρὸς τοῖς ἑβραίοις, οὐδὲ γὰρ συγκατελέ-
 γον μετὰ τῶν κληρονόμων Ἰσραὴλ. διότι ὁ θεὸς οὕτως γινέσκει λατὸν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ αὐ-
 τῷ, ἐκβαλε τὴν παιδίσκην μετὰ τῷ παιδὶ αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομῆσαι ὁ θεὸς ἐν παιδί-
 σκῃ μετὰ τῷ ἴδιῳ ἐν δούλῃ. καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰσραὴλ μετὰ τῷ κλητῇ αὐτῆς ἄγαγε ἀπὸ
 τοῦ αἴνου τοῦ Ἰσραὴλ. ἐπὶ ἴσως ποτε καὶ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ἦλθεν, θεωρίας χάρις ἦλθεν,
 ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ θεὸς καὶ ἀσέβεια καὶ κληρονόμος αὐτοῦ. πούπου γοῦν οὕτως ἔχοντ', ποδὸν
 ἔχουσιν οἱ μουσουλμανοὶ τῷ πρίν, οὐκ οἶδα. εἴα ὅσον οὐκ ἀναφαίνεται ἀπὸ τίνος πρὸς
 ἡμᾶς πρὸ τοῦ μωαμεθ, ἐκ τῷ Ἰσραὴλ εἶναι τῶν μουσουλμανῶν πρίν, ἀλλ' αὐτοὺς
 ὅστις ὁ ἀρχηγὸς τῶν ποιούτων δογματῶν, καὶ ὅτι ἀπ' αἰτίας αὐτοῦ ἐδιδάξαν ὅσα ἐδίδα-
 ξε, καὶ οὐκ ἀπ' αὐτοῦ. ὅτι δὲ ὡς λέγουσιν οἱ μουσουλμανοὶ, ὡς γεγραμμένον ἐν εὐαγγελίῳ τὸ
 τὸ μαχόμεν ὄνομα ἐν τῷ θ' ἀναγγελίῳ, ἐπὶ τῷ Ἰησοῦ ποδὶ ἐκείνου, ὅτι ἀναγγελλόμενος
 ὑμῖν, ὅτι μετ' ἐμὲ μέλει ἐλθεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ πρὸς τῆς, ὄνομα αὐτῷ μωαμεθ, οἱ δὲ χρι-
 στιανοὶ φρονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸ ἐκ τοῦ ἀναγγελίου, διότι σκοπεύμεθα καὶ ποδὶ αὐ-
 τοῦ. καὶ μοι δοκεῖ, ὡς οὐ μὴ κριθῇσεται ἡ ἀλήθεια. ἀκούσαντο ἰνὺν νομικῶς. τρεῖς εἰσὶ
 νομοθεταί, οἱ διδόντες νόμους καὶ δολιχοὺς. ὁ μωῦσῃς, ὃς ἠκολούθησε τῷ γένει τῶν ἑ-
 βραίων. ὁ χριστὸς, ὃς ἠκολούθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πισδύσαντες τὸ πλεῖον
 μετ' αὐτῶν ἑβραίων. ἐπεὶ ἀπ' αὐτῶν οἱ μὴ πισδύσαντες πολλὰ ἐλάττους εἰσὶν αὐτῶν δὲ
 τῶν πισδύσαντων, καὶ χεῖρον θναίθμητοι. ἢ ὁ μωαμεθ, ὃς ἠκολούθησαν οἱ μουσουλ-
 μανοὶ. αὐτοὶ τούτων δὲ τῶν τριῶν ἐπὶ τὸς τὸς διδόντας καὶ δόντας νόμον οὐκ ἐστὶν. ἀλλ' ὁ μὲν
 μωῦσῃς μεμαρτύρηται ἀπεσταλμένος εἶναι παρὰ θεοῦ ἐξ ἀρχῆς. ἐτι ὡν ἐν τῇ αἰγυπτῷ,
 ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα, καὶ ἐμάστιξε τὴν αἰγυπτὸν, ἐπάξας ἐν αὐτῇ πληγὰς
 μεγάλας σφόδρα. καὶ ἐπληξε καὶ ἐθεράπευσε, καὶ προέλεγε τὰ γνησιώδη ὡς προ-
 φήτης, ὅτι ἐμὲ ἀπολύσεις τὸν λαόν σου, ἀπόλυσον, εἰ δ' οὐκ αὐτὰ καὶ συμβήσονται
 σοὶ καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἐν αἰγυπτῷ. καὶ ἐπισχενομένη φαραὼ ποιῆσαι τὸ ἔθνος κυ-
 ρίου, ἐθεράπευσε παρὰ τῷ μωῦσῃ, ὡς ἔχουσαν λαβόντ' ἀπ' αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα
 ἐξέβαλεν ὁ μωῦσῃς μετὰ βραχίον' ὑψηλοῦ, τὸ γένος τῶν ἑβραίων ἐκ γῆς αἰγυπτῶν, καὶ
 τῆς δουλείας φαραὼ. κατὰ διώξας δὲ φαραὼ, ἐποντίδην ἐν τῇ ὀρυθρᾷ θαλάσσῃ μετὰ
 πάντων τῶν στρατιῶν αὐτοῦ παρὰ τῷ μωῦσῃ. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ ὀρυθρᾷ
 γένους

εἰδοὶ καὶ ἀναγνῶν

ὁμοῦ καὶ ἄλλοι.

ὁμοῦ καὶ ἄλλοι.
ὁμοῦ καὶ ἄλλοι.

ὁμοῦ καὶ ἄλλοι.

ὁμοῦ καὶ ἄλλοι.

χρόνους πλεονάζοντα ποιῶν θαύματα ἀπειρα. ἀλλὰ καὶ γνώριον πάντων τῶν ἑβραίων
 αὐτῇ ὁ μωυσῆς ὡδὶ τοῦ ὄρους σινᾶ, ἐπὶ πόντων ὅσα τῶν ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἀνέβαινε
 εἰς τὸ ὄρη. καὶ γνώθη τοῦ τοῦ θεοῦ θέλημα. ἡμεῖς γὰρ θεοῦ φωνῇ ἀκούσαμεν οὐ διωάμεθα, μή
 ποτε τελευτήσωμεν. καὶ ὁ μὲν λαὸς ἵστατο μακροδὴν τοῦ ὄρους, πρὸς κωκυλῶντος ἔρῃ θεῷ
 μετὰ τρώμου, τῷ λαλοῦντι μωυσῆ. ὁ δὲ μωσῆς ἀκούων εὖ λόγους τοῦ θεοῦ, ἔλεγε τούτους
 τοῖς ἑβραίοις, καὶ παρεδύνατο λαλῆσαι ἐπληροῦτο. ἀλλ' οὐδέποτε ἐκίνησεν εὖ πρὸς αὐ-
 ρᾶνον τὰ χρόνους ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν ἀνδρὶ λόγου τοῦ θεοῦ. μωσῆς γὰρ ἔλαλε, καὶ ὁ θεὸς
 ἀπεκρίθη φωνῇ, λέγει ἡ γραφή. μετὰ γοῦν τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τε καὶ θαυμάτων,
 ὅθεν δόκει τὸν νόμον τοῖς ἰουδαίοις, καὶ ἐδίδεκεν τὸν νόμον, καὶ πρὸς κωκυλῶντος, καὶ παρὰ ἐλα-
 βὸν τὸν παρὰ τοῦ μωσέως διδομένην νόμον, ὡς τοῦ θεοῦ νόμον. ἤλθον ὁ χριστός, καὶ εἶχε τὰς
 μαρτυρίας παρὰ πάντων τῶν προφητῶν, καὶ ὁ μὲν μωυσῆς ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ὁδοῦ
 ποιητοῦτης, τοσούτων καὶ γὰρ εὐρίσκειτο ἐτῶν, ὅποτε πρὸς τὰν παρὰ θεοῦ ὁρᾶται εὖ
 ἱεὺς ἱεραὶ καὶ ἀγνῶν. ὁ δὲ χριστός εἶχε τὰς μαρτυρίας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τῶς δὲ
 πρὶν ἢ γέννησθαι αὐτὸν. ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀβραάμ ἤρξαντο ἀναφαίνεσθαι αἱ τῷ χριστῷ μαρτυρί-
 αι, καὶ ὡς γὰρ τοῖς ἐμπροδὴν ἀπεδείκνυται, γέννησθαι δὲ πάλιν ἐμαρτυρηθῆναι τὴν παρὰ τῷ
 θεῷ καὶ πατρὶος μαρτυρίαν, μίαν, καὶ δις. ἐποίησε δὲ καὶ θαύματα οὐ ἥτις τὸν μωυσῆα γνῶ-
 αὐγνῶν καὶ τῇ ὁρίμῃ, ἀλλὰ μεγάλα, καὶ ὑπὲρ φύσιν. καὶ τοσούτων ἐκείνων μέγιστα, ὅθεν
 διαφέρει διαποτίτης δούλου, καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας μαρτυρίας, καὶ τὰ ἀπειρα καὶ
 ὑπὲρ φύσιν θαύματα, ἐκ τοῦ ὅθεν δὲ δόθη ὁ τῷ βασιλεῖ νόμος, καὶ πρὸς κωκυλῶντος καὶ ἡ-
 σασάντων αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη, πᾶσα ἡ οἰκουμένη, καὶ ἐπὶ δούλου εἰς τὸν χριστόν, τὸν δόν-
 τα τὸ βίβλῳ γέλιον. ὁ δὲ μωυσεὺς οὐτοσὶ πόθεν λαβὼν τὰς μαρτυρίας, ἐδίδασκε τὰ λόγια
 ταῦτα, ἀπὸ ἐδιδάξε, καὶ ὅθεν δόκει τὸν νόμον τοῖς μουσουλμανοῖς; πάντως οὐκ ἄλλοθεν, ἢ αὐ-
 τὸς ἀπὸ ἐκείνου ὅθεν ὁ μαρτυρῶν ποδὶ αὐτοῦ. εἰς γὰρ πᾶσιν τὴν θείαν γραφὴν οὐκ ἀναφαί-
 νεται ἡ ποδὶ αὐτοῦ μαρτυρία, ἀλλὰ τοῦ αὐαντίου. ὁ γὰρ μωυσῆς οὕτως εἰρηκε ποδὶ τοῦ χριστοῦ
 πρὸς τὸν τῶν ἑβραίων λαόν, ὅτι ἀνασῆκε κύριος ὁ θεὸς προφήτῃν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν
 ὡς ἐμέ. πᾶσα ψυχὴ ἡπὶ οὐκ ἀκούσεται τῷ προφήτῃ ἐκείνου, ὅθεν δόθη διδόνεσθαι. καὶ γὰρ
 καὶ γὰρ τοῖς ἐμπροδὴν ποδὶ τοῦτον ἔπομεν, ἀλλ' οὐκ ὁκνήσωμεν πάλιν ἐπὶ ποδὶ αὐτοῦ. γὰρ
 γὰρ ἔρῃ ἐπὶ τὸν προφήτῃν μωυσῆα, ὅτι προφήτῃν ἀνασῆκε κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῷ ἀδελ-
 φῶν ἡμῶν, ἐδίδεκεν ὅτι ἐκ τῶν ἰουδαίων ὅθεν ὁ μέλλων ἐλθεῖν προφήτης, καὶ ἐκείνου ἀκού-
 ονται ἄλλου δὲ ἐλθόντος οὐ παραδέχονται αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μακρὰν πονοδίωξον αὐ-
 τὸν ὅθεν αὐτῶν. λέγει ὁ χριστός ποδὶ ἰωάννου τῷ ἱοῦ βασιλείου, μαρτυρῶν αὐτὸν προφήτῃν, καὶ
 μέγιστον προφήτῃν, καὶ λέγων, ὅτι πάντες οἱ προφῆται εἰς ἰωάννου προφήτην ὄσαν, ἀπὸ
 δὲ τῷ ἰωάννου ἡ βασιλεία τῷ θεῷ βασιλεύει. ὅθεν ὅπως ὁ μὲν μωυσῆς παρήγγελε τῷ
 γένει τῶν ἑβραίων, γὰρ μόνον τὸν ἐκ τῷ γένους τῶν ἑβραίων ἐλθόντα προφήτῃν διεφώνηται,
 ἄλλου δὲ οὐ λαμῶς; ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ προφῆται ἐκ τῷ γένους τῶν ἰουδαίων εἰσὶν. ὁ δὲ χρι-
 στός πάλιν καὶ διαζώτορον εἰρηκεν, ὅτι πάντες οἱ προφῆται εἰς ἰωάννου, καὶ πλεον ἐκί. διὰ τοῦ
 ὅθεν, ὁ μὲν ἔχωμα μαρτυρίαν πρὸς θεὸν καὶ τῷ προφήτῃν, καὶ αὐτῆς ἐλθὲν θείας γραφῆς, οὐκ ἐστὶ πρὸς
 θεοῦ. ὁ μωυσεὺς ἀπὸ μὲν ἔχωμα τὴν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς μαρτυρίαν, οὐκ ἐστὶν ἀπεσταλμένος
 παρὰ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ τὸν ποῦτον εἰρηκεν ὁ χριστός, τὸ πάντες οἱ προφῆται εἰς ἰωάννου, καὶ πε-
 ραιτόρων οὐκ ἐλθόντων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σημείοις γνωρίσματός. δίδωκεν τοῖς πᾶσιν, οὕτως εἰ-
 πὼν, πρὸς ἔχετε ἀπὸ τῶν ψευδῶν προφητῶν, οἱ τινὲς ὄρχονται πρὸς ὑμᾶς γνῶνίμασε.
 πρὸς ὑμᾶς ἐσθλὴν δὲ εἰς ἡμῶν ἀρπαγῶν, ἀπὸ τῶν κατὰ αὐτὸν ὡς γνῶνίμασε αὐτοῦς.
 σκεψάμεθα πότῃ, τίς ὅθεν ὁ καρπὸς τοῦ παρὰ τοῦ μωυσεὺς διδομένην νόμον; καὶ τού-
 του ἀκριβὲς ὅθεν τὰ δίδωται, φανεραὶ δύνανται ἡ ἀλήθεια. λέγει ὁ μωυσεὺς, ἐγὼ οὐκ
 ἤλθον εἰς θαυμάτων δούλωμα τὸν νόμον, ἀλλὰ διὰ σωφροσύνης καὶ φόβου. καὶ οἱ μὲν ὑπο-
 κύφοντο ἔρῃ ἡμετέρῳ νόμῳ, ὅς ἐστι παρὰ θεοῦ, θανάτῳ ἀποθανέντων, ἢ φόβου
 διδόντων. καὶ διδομένων τῶν φόρων, μὲν ἔτρωσαν γὰρ τῇ τῶν αὐτῶν. καὶ εἰ μὲν
 οὐκ ἔστι τὸ δὲ βασιλεῖον δίκαιον, καὶ ἄγιον, καὶ ὁρθόν, δίκαιος καὶ πρεπόντως ἐμελ-

2. Gen. 22.

3. Mat. 23.

Deut. 19.

Mat. 11.

Mat. 7.

Bibliotheca Madoniana.

καὶ σὺν τεινοὺς ἀπέρχονται τόπους, καὶ εἰς τὸν ποταμὸν τὸν πυριφλεγέδοντα, καὶ οἱ μὲν
 εἰδωλολάτρηαι ἑλλένες λέγουσι ταῦτα, ὁ δὲ μωάμεθ πῶς ὀνομάζει αὐτὸν θεοδόσιον, καὶ
 πλησίον τοῦ θεοῦ εὐερισκόμενον; λέγει καὶ νομοθετεῖ τοιαῦτα ἀποπήματα αἰχρὰ, οὐκ ἔχει
 ἐνθύμησιν ὅλως, ὅτι ταῦτα πάντα ὀργῆς καὶ ἀκροφῆς ὄργα, καὶ ἐν ἁμαρτίας ἀπτελέσ-
 ματα εἰσὶ. πῶς γὰρ ἐν παραβάσει καὶ ἁμαρτίας ἦ ἀδάμ, πού λουτρά; πού ὅλως οἰκήμα-
 τα; πού αἱ πολλαὶ γυναικός; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κατάραν ἐπανεστὶ τὸ σώ-
 μα ὡς πρὸς θεοῖον καὶ ἐν ψυχῆς. καὶ μὴ ἐχούσης καθολικῶς τὴν ἡμετέραν ἐπίσκεψιν, ἔχουσε
 τὸ σῶμα, καὶ κατέσπασε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ ἡμετέραν αὐτῇ, καὶ κατήγαγεν
 εἰς τὰς παραλόγους καὶ ματαίας σωματικὰς ἀνθυμίας καὶ ἡδονάς. καὶ οἷον ὡς πρὸς αὐτὴν
 ποδοῖ, οὕτω κατεδουλώθη ἡ ψυχὴ εἰς τὰς σωματικὰς ὀρέξεις, εἰ γοῦν μετὰ τῆς ἐκ νεκρῶν
 ἀνάστασις, οὐδὲν μέλουσιν εὐρεῖν οἱ καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ θεοῦ πολιτοδυσάμενοι αὐθρῶ-
 ποι τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν, ἢ ὁ πᾶσι πᾶσι ἀδάμ ἔχει πᾶσι ἐν παραβάσει, καὶ ἀπώ-
 λουσιν, ἀλλὰ πάλιν τὴν αὐτὴν ζωὴν μέλουσιν εὐρεῖν, ἢ ἔχει μετὰ τὴν κατάραν, οὐαὶ τοῖς
 ἀνθρώποις ἐκείνοις, καὶ τὸ δὴ χεῖρισται, ὅτι οὐδὲ μέγιστον ἐν ταλαιπώρῳ ἐκείνῳ καὶ ἐπαρά-
 του ζωῆς ἐστὶν ἢ ἡ μωάμεθ παραλογία, ἢ ἡ δὴ ἐν ἐπαγγελίᾳ τοῦ θεοῦ δώσεται τοῖς δικαί-
 οῖς, ἀλλὰ πολλὰ ἔχει διὰ φέρουσαν καὶ αἰχρὰν. ὁ γὰρ ἀδάμ μετὰ τὴν παράβασιν
 καὶ τὴν κατάραν, καὶ τὴν ἄρσιν τὴν ἀπὸ τοῦ παραδείσου, ἐγνώ τὴν εὐαν, ἀλλὰ καὶ ἔσθω
 εἰς τὴν τεκνογονίαν, καὶ ἐτεκνοποίησε. πῶς δὲ ἐν παραβάσει ἀγγελικῶς ἔζω, ὅμως καὶ
 ὁ ἀδάμ ἐπὶ τὴν εὐαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴς μία καὶ μόνη εὐερισκὸν γυνή, καὶ οὐ πολλὰ.
 οὐτε γὰρ ἐν ἀρσὶν ἐποίησεν ὁ θεὸς καὶ πολλὰ θήλια, οὐτε πολλὰ ἀρσῆνα καὶ ἐν θῆλυ,
 ἀλλ' ἐν ἀρσὶν τὸν ἀδάμ, καὶ ἐν θῆλυ τὴν εὐαν. πληθύνοντες δὲ τοὶ γένους τῶν αὐθρῶ-
 πων, καὶ περὶ τὸν εἰς ἀσελγείας καὶ ἀδεμίτους πράξεις, ἔβαρυνθη ὁ θεός, καὶ ὠργισθὲν κατ'
 αὐτῶν, ὡς ὁ μακάριος μωῦσῆς γράφει εὐερισκεται γὰρ παλαιῶν, ὅτι ἐπὶ τοῦ θεοῦ, οὐ μὴ
 κατεμένει τὸ πνῦμα μου ἐπ' αὐτῶν, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκες. καὶ οὐ δὴ οἱ ὁ θεοῦ λό-
 γος, διότι ἐχουσι σάρκες. πῶς γὰρ; καὶ γὰρ καὶ μετὰ τὴν παράβασιν ἔλαβον ὁ αὐθρῶ-
 πος τὴν παχυτῆραν καὶ θνητὴν σάρκα, ἀλλ' οὐκ ἀπεβάλας τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ πλάσθαι
 σῶμα ἔξ ἀδάμ. καὶ γὰρ πάντα τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ γεγονότα, καλὰ λίαν. ἀλλὰ εἰς τὸν
 ἄρσιν ὁ θεός, οὐ μὴ κατεμένει τὸ πνῦμα μου ἐπ' αὐτῶν, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκες, ὡς δὴ
 ἔσθω ὅλως σαρκεῖν γεγονότα, παντελῶς γκίνους, οὐκ ἐχοντες τὴν πρέπουσαν μνήμην
 τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ εἰς ἀσελγείας ἐμπερὶντας. τότε λέγει ἔξωδε ὁ θεός, ὅτι σὲ εὐρεκα δίκαι-
 ον γὰρ ταῦτα τὰ γένεα, ποίησον κιβωτὸν μετὰ ξύλων τοιάνδε καὶ τοιάνδε. καὶ ἐποίησε ὡς
 τὴν κιβωτὸν καὶ τὸ ῥῆμα κυρίου. καὶ εἰσῆλθε νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οἱ τοῖς ἑοῖς αὐτοῦ,
 σὺν καὶ καὶ, ἰάφρεθ, καὶ εἰσῆλθε νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ αἱ τοῖς γυναικῶν τῶν ἑοῖν
 νῶε. ὅρας πῶς ὁ νῶε μὲν ἁμαρτυρήθη παρὰ τοῦ θεοῦ δίκαιος, ὁ ἔχων τὴν μίαν γυναικα;
 ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ἑοῖς αὐτοῦ ἀνὰ μίαν καὶ μόνην γυναικα ἔχοντες, ἐσώθησαν ἀπὸ τοῦ ὀρ-
 γῆς τοῦ θεοῦ. ἀπαν δὲ τὸ γένος τῶν αὐθρῶπων ἀπέθανον ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν ὑδά-
 των. πάντως καὶ τὰ πάντα ἀνθρώπων ἔσθω διδασκαί, ὅτι μίαν καὶ μόνην γυναικα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ
 καίου ἔχειν τὸν αὐθρῶπον, καὶ ἑνα καὶ μόνον ἄνδρα τὴν γυναικα. ἀλλὰ καὶ ἔσθω μετὰ τὴν
 κατάραν ἐγὼ εἰς τὴν τεκνογονίαν, ὡς εἴρηται, ὁ δὲ μωάμεθ διδάσκει ἀναφανδόν,
 ὅτι ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς δικαίοις αὐταπόδοσις, λουτρά καὶ γυναικὸς πολλαὶ ἐν ἐκείνῳ, καὶ
 οἶκος πᾶσι καλῆς, ὁ γοῦν ταῦτα νομοθετῶν, πῶς ἀπὸ τοῦ θεοῦ; μάταιος δὲ ὁ ταῦτα παραδέχο-
 μενος καὶ πισθῶν, ὅτι τὸ γεγονός δι' ὀργὴν ἔξ ἁμαρτωλῶν, πολλαπλάσιάζεται γὰρ ἔξ
 καί τοῦ ἐν μωάμεθ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τοῖς ἁγίοις καὶ δικαίοις. καὶ πρόσθεν τὰ
 γεγονότα. λέγει ὁ μωῦσῆς, καὶ εἰσῆλθε νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οἱ ἑοῖς αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐ-
 τοῦ, καὶ αἱ γυναικὸς τῶν ἑοῖν αὐτοῦ. εἰτα λέγει, καὶ εἰσῆλθε νῶε ἐκ τοῦ κιβωτοῦ καὶ ἡ γυνὴ
 αὐτοῦ καὶ οἱ ἑοῖς αὐτοῦ καὶ αἱ γυναικὸς τῶν ἑοῖν αὐτοῦ. καὶ εἰς τὴν εἰσέλθουσιν λέγει, εἰσῆλ-
 θε νῶε καὶ οἱ ἑοῖς αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναικὸς τῶν ἑοῖν αὐτοῦ. εἰς δὲ τὴν εἰσέλθου-
 σιν οὐχ οὕτως, ἀλλ' εἰσῆλθε νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οἱ ἑοῖς αὐτοῦ καὶ αἱ γυναικὸς τῶν ἑοῖν
 αὐτοῦ

Lygania Petrius

αὐτοὶ μετ' αὐτοὺς πάντες ὁδὸν ἑτοροῦ διηλθόντες ἢ λόγου, ἢ ὅτι καὶ καὶ μίαν καὶ μόνον
 γυναικαὶ ὄντι ἀπὸ δικαίου ἔχειν τὸν ἀνδραπορ. ἀλλ' ἐστὶν ὅτι καὶ αὐτῆς ἀπέχεσθαι, πρὶν πορ
 ὄντι. γὰρ ἔσθ' ἐπ' αὐτῇ, ὅτι εἰσῆλθε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ εἰ γὰρ αὐτὴ, ἔδωκε αὐτῇ ὡς αὐτὴ,
 οἷον τι διατέχισμα χωρίζον τὸν νότον ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. γὰρ δὲ ἔσθ' ἐπ' αὐτῇ, ὅτι εἰσῆλθε νῶτε
 καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἔδωκε γὰρ ὅτι ἀπὸ τῆς γυναικὸς ὄντι τὸ καλὸν φρονεῖν καὶ τῇ αὐτῇ γυναικί. ὁ
 δ' αὐτὸς λόγος ὄντι καὶ ποδὶ τῶν ἡνὶκ αὐτοῦ, καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
 μωσαϊκὸς ὡς τῶν ὁρίων τῶν σινᾶ ἀνερχόμενος, οὕτως σὶ φησὶ τοῖς ἰουδαίοις, ἀγνίστετε ἐαυτοὺς
 ἐκείνους ὡς τρίτης ἡμέρας, πλυνόμενοι τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ γυναικὸς μὴ ἀφ' ἡμετέρας. οὐ μὴν
 ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀδελφὸς τῶν ἑνὶαν διασκέμενος, οὕτως ἐρεκεν, αὐτὴν ὄντι ὅσοι ἐκ τῶν ὁρίων
 ὡν μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου. γὰρ ἐκεν τούτῳ καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐ-
 τοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἕνεται οἱ δύο
 εἰς σάρκα μίαν. καὶ πρὸς ὅσον ὅπως μετὰ τῆς ἐφαμέρτου καὶ τὸ ὄντι ὁ κέκτηται ἡ πολυγὰ
 μία. ὁ γὰρ ἀδελφὸς οὐκ εἶπεν, ὅτι ἕνεται πολλὰ αἱ γυναῖκες μετὰ τῆς ἀνδρὸς εἰς σάρκα μίαν,
 ἀλλὰ δύο, τουτέστιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ ὕψος γυνή. μία δὲ καὶ πολλὰ οὐ ταυτόν. εἰ δ' ἴσως καὶ
 ὁ νομοθέτης μωσαϊκὸς γνῶσκει τοῖς ἰουδαίοις ἔχειν γυναικὰς ἑκάστην γυναικα, συγκαταβάλλας γὰρ
 ἐκεν ὅσον πεποιήκεν. ὡς καὶ καὶ αὐτὴ τῶν ζώων θυσίας, ἵνα ἡ μιανὴς ἀπαλλάξῃ αὐτοῦς
 τῶν πατέρων μιαιφονίας. ὁ δὲ χρῖστος ἐλθὼν, ὡς καὶ ἐκάλυψε τὴν τῶν ζώων θυσίαν πλη-
 ρῶν τὸν τῆς νόμου σινοπὸν, οὕτως καὶ τὴν πολυγαμίαν ἐκάλυψε. ὁ δὲ μωσαϊκὸς οὐ τοσὶ αὐ-
 τῷ σωφροσύνης ἀπολασίαν νομοθέτηκεν, μὴ μόνον γὰρ ἔσθ' παρόντι αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ γὰρ
 μέλλοντι ταῦτα παρὰ θεοῦ πολλὰ πλασιαδιδῶναι διδάξας. καὶ ἐστὶν ἰδὲν γὰρ αὐτῷ τὸ τοῦ
 διαβόλου λόγιον, τὸ φάσκειν, ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἀμαρτωλὸς γὰρ ταῖς ὑποθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτῆς.
 καὶ ὁ ἀδελφὸς γὰρ ὁλοκαύεται, τουτέστιν ἐπαινεῖται, καὶ ἐγκωμιάζεται παρὰ τῶν κολλημένων
 τῶν αὐτοῦ, καὶ ὁρῶντων αὐτοῦ. τὴν κακίαν, καὶ μὴ δὲ αἰδοῦσιν τὴν νότον τοῦ εἶναι σιω-
 πῆς ἐμποιοῦσας ἀνέχουσαν. διὰ καὶ ἀνίσταται ὁ τοιοῦτος εὐρίσκεται. τὸ γὰρ μὴ δὲ αἰδοῦ-
 σιν τῆς πείρας ἔχον, διαρρίπτει οὕτως ἡμετέρας, οὕτως πρὸς ἡμετέρας. τὸ γὰρ μὴ δὲ αἰδοῦ-
 σιν, ὅταν ἡ κακία ἐπαινεῖται, καὶ μὴ δὲ κακία εἶναι νομίζονται. ὁ γὰρ διηλωθεὶς μωσαϊκὸς τὰ
 πρὸς χάριν καὶ τὸν τῶν ἀνδρῶν ἐσπούδασε καὶ ἐδίδασκεν, ἵνα εἴσθ' ἡ ἡδονὴς ὑπο-
 στήσῃται τὸ πλῆθος τῶν ἀφρόνων. ἐτι ποδὶ τῶν ἀνδρῶν μόνον μέλει ἔσθ' δεῖν, ὡς πλασ-
 μάτωρ αὐτοῦ. ποδὶ δὲ τῶν γυναικῶν οὐδ' αὖτως, εἴσθ' τὸ μὴ εἶναι αὐτὰς πλάσματα θεοῦ. καὶ εἴσθ'
 ὅσον οἱ μὲν ἀνδρῶν μέλλοντες ἀφελῶν τῶν παρὰ τῆς θεοῦ ποιούτων ἀγαθῶν, αἱ γυναι-
 κὸς δὲ δόλως; ἢ ἐπεὶ μία φύσις ὄντι ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ εἰς ἄνθρωπος ὄντι πᾶς ἀνθρω-
 πος, καὶ ὁμοίως μέλλουσιν κριθῶναι οἱ πάντες, καὶ ὁμοίως μέλλουσιν ἀφελῶν, οἱ μὲν κα-
 λῶς πολιτευόμενοι ἀγαθὰ, οἱ δὲ κακῶς ὀργλῶς θεῶν καὶ ἀφροσύνη καὶ κόλασιν, πάν-
 τως που παντὶ που διήλθον, ὅτι πάντες ἀνθρωποὶ ὁμοίως μέλλουσιν κριθῶναι ἀνδρῶν τῇ
 καὶ γυναικῶν. ἐπεὶ καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις ὄντι, καὶ ὁμοίως μέλλουσιν ἀφελῶν, ὡς ἐ-
 κείνους αὐτῶν ἐπράξε κακὰ καὶ ἀγαθὰ. καὶ λοιπὸν, τὸ αὐτὸ δίκαιόν ὄντι καὶ πρὶν πορ, ἵνα
 λάβωσι καὶ αἱ γυναῖκες τὸ πορ οἱ ἀνδρῶν. καὶ ὡς καὶ δίδονται πρὸς αὐτὰς καλῶς πολιτευ-
 ομένους γὰρ ἐκείνους πολλὰ γυναικὸς ἀντιμιδίας, καὶ ὡς ὁ μωσαϊκὸς νομοθετεῖ, διδόντων
 σαρ καὶ πρὸς τὰς καλῶς πολιτευομένας γυναῖκες μιᾶς ἐκείνους πολλοὶ ἀνδρες. εἰ δ' ὡς ἄ-
 τοπον παρεσιώπησεν αὐτὸ, τὴν αὐτὴν γίνονταν καὶ κρίσιν ἐπρεπεῖν, ἵνα ἀναλογίσκται καὶ
 κρίνῃ καὶ ποδὶ τῶν ἀνδρῶν. ἐτι οἱ πολλοὶ ἀνδρῶν οἱ δὲ ὁδομήντοι μιᾶς γυναικί, ὡς ἀφρο-
 χῆς ἄξιοι μέλλουσιν διδῶναι εἴσθ' τὸ καλῶς αὐτοῦ πολιτευόμεναι, ἢ ὡς κατὰ δίκην. καὶ εἰ
 μὲν ὡς καλῶς αὐτοῦ πολιτευομένους, διὰ οὐκ ἐδόθησαν αὐτοῖς γὰρ ἐκείνους γυναικῶν
 πολλὰ, ὅντι ἐκείνους χάριν καὶ ἀντιμιδίας, ὡς λέγετε, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς ἀνδράσι
 γυνὴ μία. εἰ δ' ὡς κατὰ κρίσιν, καὶ μὴν αἱ ποιοῦται ὅντι ἐκείνους ἀφροχῆς καὶ ἀγαθῆς ἀν-
 τιμιδίας δόματα εἰσιν, ὡς ὁ μωσαϊκὸς διαγορεύει. τὸ αὐτὸ καὶ ὡς τῶν πολλῶν γυναικῶν
 τῶν ὁδομημένων γὰρ ἀνδρῶν. εἰ μὲν ὡς κατὰ δίκην ἄξια, πᾶς δίδονται πρὸς αὐτὰς ὅντι
 γυναικῶν, εἰ δ' ἀφροχῆς ἄξια, διαπὶ δίδονται αἱ πολλὰ γὰρ ἀνδρῶν, καὶ τί τῇ ποιοῦται συγ-
 γύσιος

αὐτὴν αὐτὴν ἀφελῶν τὸν πορ καὶ
 ὡς καὶ ἐν αὐτῇ, πορ καὶ ἐν
 κατ.
 Gen. 9. etc.

Gen. 2.

Poligamia prout punitur

ab ipso d. dno.

4. 9.

Gen. 2. dicitur hinc p. 2. 9.

Poligamia hinc dicitur contra hunc
 Gen. 2. dno.

χύσεως ἀποπώτορον τε καὶ ἀκδέσερον. Βλέπεις πῶς ὁ πᾶς τραπεὺς ἐπὶ οὐθείας ὁδῷ, εἰς πό-
 σα ἄτοπα παρεμπήξει καὶ ἄκωμ; ἀλλ' οὐκ ἐστὶ ὅδε, οὐκ ἐστὶν. οὐ γὰρ ὅδε ἢ τ' θεῷ πῶς
 εὖς ἄριους μιδαποδοσία, τροφαὶ καὶ πόσεις, καὶ λουτρά καὶ μιαικτοί, ἅτινα ἐσινα-
 μαρτίας καὶ ὀργῆς ἀρτελίσματα, ὡς ἐξετάς, ἀλλὰ ἐμισυτικῇ καὶ σαρότης, ὡς ἀγγελικῇ
 πολιτείᾳ, χαρὰ τε καὶ θυφροσύνῃ καὶ ἀγαλλίασιν, ἢ ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκου-
 σε, καὶ ἡδὴ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ποτέ. εἰδὲς τὸν καρπὸν ἐπὶ νομοθεσίας τ' νομοδέτης
 γινώσκειται ἅρ' τ' καρποῦ τ' πράξεων ὁ τρόπος αὐτοῦ, ἢ ὅς; καὶ τίς οὕτω τυφλὸς καὶ ἀνόη-
 τος καὶ ἐσθλοποιμὸς, ὁ μὴ σωίεις τὰ λεγόμενα. ὁ δὲ ταῦτα νομοθετῶν, πῶς ἀρ' δεῖ; καὶ
 ποδὶ τὰς τίς χρεῖα λόγων πλεόνων; ποδὶ δὲ τ' ἐγγεγραμμένον ὀνόματος τ' μωαμεθ γὰρ τοῖς
 δεξιόις μέρεσι τ' θρόνους τ' θεῶν, τίς χρεῖα ἀρχολογίας λόγων; οἱ μὲν φερόμενοι κρινέτασαν φρο-
 νήμων, οἱ δὲ γε ἀνόητοι καὶ κωροί, ὡς βέλονται. ὅπως ὑπὸ λαθέμενος τ' ἡμετέρου λόγου ἐγραψα
 ποδὶ τοῦ μωαμεθ, ὅθεν ἐγραψα. εἶπον γάρ, ὅτι οὐκ ἐστὶν ὁ πᾶς ἐμὸς ὁ σκεπτός ἐπὶ νου πῶς
 σέ με ἀρχολογίας, ἵνα ποιήσω καταδρομὴν καὶ τ' μεσουλμάνων, καὶ εἶπον ἅπῃς λέγουσι
 καὶ πράττεισιν ἅπαντα καὶ ὀλέθρια ὡς κακὰ, ἀλλ' ἵνα δέξω μόνον, ὅτε πᾶς λόγος καὶ ἀδίκως κα-
 τηγορεύεται παρὰ τ' μεσουλμάνων οἱ χριστιανοί, ὃ καὶ πᾶσι τοῖς ἐκείνων εἰς καὶ τινὰ εἰπὼν πε-
 ρὶ τ' μωαμεθ, ἢ τ' πράγματι. ἁποθέσις ὑμῶν καὶ ἡμῶς εἰς ὅδε. ἐπεὶ εἶπον εἰχμεν καὶ
 σκεπτόμενος τ' γράψαι ποδὶ τ' ἀποπνεύματων ἐπὶ διδασκῆς αὐτοῦ, πολλὰ εἶχμεν εἶπαι. ὅτε δὲ οὐκ
 εἶπεν ὁ χριστὸς ποδὶ τ' μωαμεθ λόγον τ' τυχόντα, ὅδε γὰρ ὅθεν ἀναγγέλω καὶ γεγραμμένον τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ, εἶπον μὲν γὰρ τοῖς ἐμπροσθεν, ὅθεν δὴ ταῦτα καὶ εἶπμεν. ὁ δὲ λόγος διηλώσει ὅδε, καὶ
 ἐτι ἀφ' ἑτέρου. ἅπῃς εἶδον οἱ ἀπόστολοι καὶ μαθηταὶ τ' χριστοῦ. ὡς ἅπῃς ἀκκοῦσαι ἐπὶ αὐτοῦ τ'
 σόματι τ' χριστοῦ, ταῦτα καὶ ἐγραψαν καὶ ἐδίδασκαν. ὅθεν αὐτῶν οὐδὲ τῶν τ' χριστοῦ μα-
 θητῶν τέσσαρες οὐ σιμωγράψαντο τὸ ἀναγγέλιον. ὁ μὲν εἰς ὀνόματι μὲν τ' ματθαίου, ἑβραϊ-
 κῶς δὲ ὅθεν δίδωκε ὅδε εἰς τὴν παλαιστίνην, ἥτοι τὰ ἱεροσόλυμα, καὶ τὰ μέρη ἐπὶ λιβάνος. ὃ
 ἐπὶ τ' μαρκίου, λατινικῶς δὲ εἰς τὴν ἀχαίαν, καὶ ἐδίδωκε εἰς τὴν ἰταλίαν καὶ τὴν ῥώ-
 μην, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τὰ καὶ τὰ ἐσπέρια πάντα ἔδωκε, ὃ ἐπὶ τ' λουκά, ἐλλωτικῶς δὲ, καὶ
 ἐδίδωκε εἰς τὴν ἰστίαν, καὶ αἰθιοπίαν, ὡς προσίαν, καὶ Ἰνδίαν, ὡς ἑβραϊαν. ὁ δὲ γε ἐπὶ τ' ἰωάν-
 νης, καὶ αὐτὸς ἐλλωτικῶς, καὶ ἐδίδωκε εἰς τὰ μέρη ἐπὶ θέρων, καὶ τὰς νήσους, καὶ ἐπὶ ταῖς εὐ-
 σκοντο ἐλλωδοι. καὶ οὕτω διεδίδωκε τὸ ἀναγγέλιον εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, οὐ μετὰ βίας,
 οὐδὲ μετὰ ἀνάγκης, οὐδὲ μετὰ ξίφους καὶ σπαθίδος, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐλεηρότητι καὶ ἐν τα-
 πεινώσει εὐερίσκοντο διδασκόντες οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τ' θεοῦ. καὶ αὐτὲς ἐραπῆαι τὰ πρά-
 γματα. τ' γὰρ ἀρσένων τυπῶν μόνων, καὶ λατρικῶν μόνων, λοιδορῶν μόνων, διωκῶν μόνων, δι-
 δασκόντων οὐ κατέπιπτε τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ἡμεῖς τῇ ἡμέρᾳ ἐμεγαλυνήσομεν, καὶ ἡνέκα τὸ
 τ' χριστοῦ ἀναγγέλιον. καὶ ἐκείνοι οἱ πολλὰ σπασάντες καὶ πολλὰ κενόπιακότες καλύψαι
 τὸ τ' χριστοῦ ὄνομα, ἵνα μὴ ὁμολογήσιν αὐτὸν τίς τ' ἀνθρώπων θεὸς, ὁ δὲ ὅδε τοιμήσων, θα-
 νάτω ἀρδανῆται, αὐτοὶ ἐκείνοι κατανοήσαντες τὴν ἀλήθειαν, πρὸς πέτρην καὶ πρὸς κινῶ-
 σαν, οἱ μὲν τοῖς ἀρσένοις, οἱ δὲ τοῖς ἐκένων δειδόμενοι ὡς μαθηταῖς, καὶ ἐπίσθινον, ὅτι αὐτὸς
 ὅδε ἀληθὴς θεὸς ὁ χριστός, αὐτὸς ὅδε ὁ υἱὸς τ' θεοῦ τ' ζῶντος. καὶ ἐλυπῆντο καὶ ἐκλαίοντες πᾶς πᾶ-
 θεὸς ἡμέρας, ὡς πρὸς ἐπὶ τὴν ἁγίαν καὶ τὴν πλάην τ' ἁγίαν. ὁ δὲ πανάγαθος θεὸς
 ὡς ἐλεήμων ἐδέξατο αὐτὸν τ' μετάνοιαν, καὶ αὐτὸς οὗτος διώκοντας τὸ τ' χριστοῦ ὄνομα, κατέτε-
 σε ποιμνίας καὶ διδασκάλους καὶ κήρυκας τ' ἀναγγέλιος καὶ τ' ὀνόματος αὐτοῦ. καὶ λαβόντες
 οἱ πάντες τὸ ἀναγγέλιον, μετέγραψαν καὶ εἶχον αὐτὸ εἰς ἑκάστος, ὡς αἰνέτωσαν, καὶ ἐμαρθάν-
 καὶ ἐδιδάσκοντο καὶ πρὸς κινῶν τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ μεγάλην τὴν σπασάν ἐδιδάσκει
 τὰ τ' ἀναγγέλιος τοῖς μὴ γινώσκουσι τὰ λεγόμενα. καὶ ὅτε διεδίδωκε εἰς τὸ ἅπαντα κόσμον
 τὸ ἀναγγέλιον, καὶ εἶχον αὐτὸ πάντες οἱ καθ' ἑαυτοὺς τ' γινώσκοντες. ἀρ' γὰρ τ' χριστοῦ εἰς ὃν ἡμεῖς δι-
 δάσκοντες ὁ μωαμεθ, πᾶς ἄλλος χρόνος ἐπέκρινε τ' πηλαιοσύνην. μετὰ τὸ τ' ἀναγνωσὶν τ' ἀναγ-
 γελίος τ' πηλαιοσύνην χρόνον, τίς ἔμελλε τοιμήσων ἐκβαλεῖν τὸ τ' μωαμεθ ὄνομα ἀρ' τ' ἀ-
 ναγγελίος, εἶπεν εὐερίσκοντες γὰρ αὐτῷ γεγραμμένον; τὸ καὶ, ὅτε μίαν καὶ μόνην λέξιν ὁ τοιμήσων
 πρὸς κινῶν ἢ ἐκβαλεῖν, ὁ δὲ αὐτὸς πλεονέκτητος ὀνομάζει τὸν χριστιανόν. τὸ δὲ, ὅτε εἶπον καὶ τις

κακός

Data hinc effundit sequentes
 infinita.

4
 An Scripsum sit in uen. d. h. h. m. c.
 in d. h. h. m. c. d. h. m. c.

5
 An in uen. d. h. h. m. c. d. h. m. c.
 corrigendum?

An uen. d. h. h. m. c. d. h. m. c.
 in uen. d. h. h. m. c. d. h. m. c.

6
 An in uen. d. h. h. m. c. d. h. m. c.
 Notum signa.

εἰς τε τὰς ἀσελγείας καὶ τὰ παρὰ φύσιν κακὰ, ἀλλὰ διὰ τὴν εἰς τὴν τῶν ἐδωλῶν πρὸς τὸ
 νικῆσαι ἐκ τῆς ἀπορίας οὐκ ἔστιν αὐτοῖς δυνατὸν μεταποιεῖσθαι δύκολως ἀπὸ τῆς χροῖας νο-
 σήματι. ἤρξατο ὁ θεὸς, ὡς ἀρξέσθαι τὸν ἱερέα, ἐκ τῆς κατὰ μικρὸν θεραπεύειν τὸ γῆ-
 βραῖον, ἀρχὴν ἀγαθὴν, καὶ πρὸς ταῖς ἐν αὐτῷ δικαίᾳ καὶ ἀγίᾳ τῷ μαυρῶσι, ἵνα ἀρξέ-
 σθαι ἐκ τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, διδάξῃ τὸ γῆ-
 βραῖον. ὁ καὶ ποιῶν. ἐπὶ δὲ
 πάντων τὰ ἐν τῷ νόμῳ καὶ τῷ θύαγγελίῳ, γράψαι ἐν τῇδε τῇ μερικῇ μου ἀκλογίᾳ οὐκ
 ἔστι δύναμις, δοῦρο δὲ λοιπὸν μερικὰ τινὰ ἐκ τούτων εἰς μέσον θέσω. καὶ ὡς περὶ
 μίαν ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς πίθας οἶνον γινώσκεται. οὕτως ἔστι τῶν μερικῶν διὰ
 μεθεγνώσθαι, τίς ἐστιν ὁ νόμος σκοπὸς καὶ τῷ θύαγγελίῳ, καὶ ἐὰν ἀντίκειται τῷ ἑτέρῳ
 τὸ ἑτέρῳ, καὶ σκοπὸς ἀκριβὲς τὰ λεγόμενα. λέγει μωσῆς, οὐ φονεύσεις. λέγει ὁ χριστός, ὁ ὀ-
 γιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰς τὴν τῆς πυρὸς κόλασιν ἀπελθόνται. καὶ ὁ μὲν μωσῆς
 ἔπειθ, οὐ φονεύσεις. ὁ δὲ χριστός, μὴ δὲ ὀργισθῇς. οἷσας γὰρ, ὅτι πρότερον μὲν γίνεται ζῆσις
 τῆς πονηρίας αἵματι. καὶ τῷ αὐθιγῶν, καὶ θυμολογῶν, ἐπειτα ἐπακολουθεῖ φόβος. ὁ δὲ
 τῷ λόγῳ τὸν θυμὸν χαλινώσας, εἰς οὐκ ὀργισθῇ, πῶς ἔστι. εἰς τὸ τῆς φόνου ἐμπειροῦ ἔγ-
 κλημας. ἐπὶ αὐτῷ μωσῆς, οὐ φονεύσεις, ἀπέστειλε μὲν τῆς καὶ τοῦ αὐθιγῶν καὶ τῆς ἀμαρ-
 τίας, ἀλλ' οὐκ ἐποίησεν αὐτὸν τέλειον. οὐ γὰρ ἀρκετὸν εἶναι τῷ αὐθιγῶν γινώσκειν μέγαν, ἢ
 τῆς καὶ ἀποχῆς, ἀλλ' ἢ πρᾶξις τῆς ἀγαθῆς. διὰ τοῦτο καὶ ὁ χριστός οὐκ ἔπειθ, ὅτι οὐ φονεύ-
 σης, ἀλλὰ πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ. πρόβριον ἀνασπῶν τῆς κακίας. καὶ οἷον ὁ
 ἡ νόμος τῆς καὶ ἀνασπῶν, καρπὸς γὰρ τῆς θυμολογίας ὁ φόβος. ὁ δὲ χριστός τὸ διγνώσκειν φθί-
 ρει τῆς ἀμαρτίας, τὰ ἐστὶν θυμολογῶν. ὁ δὲ μωσῆς ἐπὶ αὐτῷ, οὐ φονεύσεις, μέχρι τούτου ἔστι.
 ὁ δὲ χριστός ὅτι ἔστι, ἀλλὰ μετὰ τὸ εἰπεῖν, ὅτι ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, γινώσκει ὅτι
 εἰς τὴν γένηται τῆς πυρὸς, ὅτι ἔστιν ἐρηκνῶν, ὅτι εἰς τὸν πρὸς τὸν δῶρον σου ἰδὶ τὸ θυσιάζει-
 ριον, καὶ ἐκ τῆς θυμολογίας, ὅτι ὁ ἀδελφὸς σου ἔχει πᾶν τὸ δῶρον σου ἐμπροσθεν τῆς
 θυσιάζειν, καὶ ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθαι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν, προσφέρει
 τὸ δῶρον σου, τὴν μετὰ τῆς ἀδελφῆς ἀγάπην τῆς θυσιάζειν σου συμφερωτόραν. καὶ τὴν γε
 οὐκ ἔπειθ, εἰς τὴν καὶ τῆς ἀδελφῆς σου, ὅτι γὰρ πτωχὸν σου. ἀλλὰ τί; εἰς τὴν καὶ τῆς ἀδελφῆς
 σου καὶ τῆς σου. οὐ μόνον γὰρ ὅτι ἀπέστειλε τῆς καὶ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀδελφὸν θεραπεύσαι πο-
 ποῖν. λέγει μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, οὐκ ὑπορκήσεις. ἀρξάσῃς δὲ τῷ κυρίῳ σου ὅρκους σου.
 τὴν ὑπορκίαν καλῶν, τὸν δὲ ὅρκον συγχωρῶν. ὁ δὲ χριστός ἐν τῷ θύαγγελίῳ, μὴ ὁμολο-
 γῶς. ἀλλ' ἔστω ὁ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ ὅχι, πᾶν δὲ καὶ τῆς λόγος, οὐδὲν ἑτέρον, ἢ τὸ γινώ-
 σκειν καὶ τῆς ἀξιοπίστους. ἵνα αὐτὴν ὅρκων πολλῶν ὡς πᾶς τὰ ῥήματα ἡμῶν. καὶ ὁ μὲν
 ὁμνῶν ἴσως ἐκὼν ἢ καὶ ἄκωρ, ἔστιν ὅτι παρασφάλλει ἐν τῷ ὅρκῳ. ὁ δὲ μὴ ὁμνῶν, τὸν τῆς
 ὑπορκίας διαπέφθυγε κίνδυνον. λέγει ὁ αὐτὸς μωσῆς, ὁ φθαλμὸς αὐτῆς ὁ φθαλμὸς, καὶ δι-
 δόντα αὐτὴν ὁ δόντος, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἵνα τῷ φόβῳ τὰς πρὸς ἀλλήλους μάχας καὶ ὀρίσας
 νατρεῖται. ὁ δὲ χριστός ἐν τῷ θύαγγελίῳ, ὅστις σε ῥαπίσῃ ἰδὶ τὴν διεξιῶν σαγίνα, σρέψου αὐ-
 τῷ καὶ τῷ ἄλλῳ, καὶ τῷ δέλοντι σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνα σου λαβεῖν, ἄφου αὐτῷ καὶ
 τὸ ἱμάσιον. καὶ ὅστις σε ἀγκαρβύσῃ μίλιον ἔρ, ὑπαγε μετ' αὐτὸ διό. ὁρῶν τὸ, πῶς ἐκ
 τῶν διὸ πρὸς ἀλλήλων πληροὶ τὸν τοῦ νομοθέτου σκοπὸν, ἵνα δηλονότι αὐταπαύσῃ,
 μᾶλλον δὲ παντελῶς φθαρῶσιν αἱ πρὸς ἀλλήλους ὀρίσεις, καὶ φιλονεικίαι, καὶ μάχαι; πρὸ-
 δηλον, ὅτι ἢ τῆς θύαγγελίας ἐν πολλῇ. εἰ γὰρ τις δι' ἐκδίκησιν ἄλλου σερεθῇ τῆς οἰκείας ὀφθαλ-
 μῶς ἢ τῆς δόντος, οὐκ ἀμύεται, καὶ ὑποτιθεῖς καὶ καλίσαντος βλάπτει ἑτέρον. εἰ δὲ
 μὴ ἐγκοτῇ καὶ μνηστικαῖς; παντίπου διῶν. ὁ δὲ παρὰ σκεδασμῶν καὶ ἐπιμῶν. εὐρι-
 σκόμην, καὶ αἱ μελετῶν, ἵνα εἰ τις ῥαπίσῃ αὐτὸν, μὴ μόνον ὑπομένῃ τῆς ἀδελφῆς ἀδύ-
 κημα, ἀλλὰ μετὰ ταπεινώσεως σρέψῃ αὐτῷ καὶ τῆς ἑτέρῳ σαγίνα, καὶ γεγονότος ὅτι τῆς πρᾶ-
 γματος, φιλοφρόσῃ τῆς θιᾶντιον φιλοφρόσῃ, καὶ ὑπομένῃ τῆς πλῆξαντα, ὅχι κατέλυσε καὶ
 ἐφθάρη καὶ ἀπώλεσε πᾶσαν κακίαν, πᾶσαν ὀρίν καὶ ὀργὴν; οὐκ ἐπληρώσῃ ὅτι μᾶλλον ἢ
 ὁ νόμος τὸν τῆς νομοθέτου σκοπὸν; οὐκ ἔβαλε τῆς διαβολῆς καὶ πλῆγῃ, τῆς πατρός τῆς
 μάχης καὶ τῶν σκανδάλων; τὸν γὰρ διαβολὸν ἢ ἑπάρσῃ ἐξήλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀγγέλου
 ἐν

ex parte hanc cognoscitur.

De differe legi et Evangelij, non
necij sentit.

s. s. s. s. s.

Matth. 5. 28.

De isto.

hinc multa hinc hanc pro-
bitur.

Talis. De ultimo.

λειον ἐλθόντων, διόδοιται πρὸς αὐτὸν τὰ ἐν ὀλιγοσφίαις μυστήρια. οὕτω μοι νοεῖ καὶ ὑδὶ
 ἢ νόμου. εἰς τὸ ἀδυνάτους τῶν ἀνθρώπων ἐδόθη νόμος πρὸς ὁδὴν γίαν καλὴν, οὐ μὴν ἔχω
 δύναμις τελειῶσαι τὸν ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς περ ἐφ' ὑψηλῆς κλίμακος ἢ πρῶτη αὐτῆς βαθ=
 μὴς ποιεῖ τὸν ἀπὸ τῆς γῆς χωρισμόν. ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ οὗτος μόνον εἰς τὴν ἐν κλίμακος κεφα=
 λῆς ἀνελθαι, ἀλλὰ πολλοὺ γε καὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ μετῴρον, οὕτω καὶ ὑδὶ τοῦ
 παλαιοῦ νόμου ἄγιου μὲν καὶ δίκαιου, καὶ παρὰ θεοῦ διδομένου. ὁ αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς
 ὅστις ὁ δὸς τὸν νόμον καὶ τὸν ἀναγγέλιον. ἀλλὰ εἰς τὸ ἀδυνάτους τῶν ἀνθρώπων ἐδόθη μὲν
 αὐτοῖς νόμος, ποὶ λαγωγῶν αὐτοὺς καὶ ἀναγῶν ἀπὸ τῆς γῆς, ὡς περ ὑδὶ τῶν πρῶτων βαθ=
 μῶν ἐν κλίμακος, τουτέστιν ἀνασπῶν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων κακιῶν, καὶ
 ἐν γῆς, ἥς ἐκυλινδρῶντο. οὐκ ἠδυνάτο δὲ ὁμοῦς ἀναγαγεῖν αὐτοὺς ἐφ' ὅλῃ τῇ κλίμακῃ.
 τὸ δὲ ἀναγγέλιον ἀνέβιβασε τὸν ἀνθρώπου, καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ὑδὶ τῇ ἐν κλίμακος κε=
 ρυφῇ, ἥτις ἐκκεῖται ἕως ἢ οὐρανοῦ. τὸ γὰρ ἀδυνάτους ἢ νόμου καὶ ἀδυνάτου τὸ ἀναγγέ=
 λιον ἀνελήρωσε, καδὼς ἀποδείσκειται. ὁ γὰρ κύριος ἐν τοῖς ἀναγγέλοις οὕτως ἵκη=
 σιν, ἐγὼ οὐκ ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. πρὸ γὰρ ἢ ἀναγγελίᾳ σωει=
 γινώσκουσιν ὅτι ἔχωμ πληθύνει κακῶν, μετὰ δὲ τὸ ἀναγγέλιον ἐπαρρησιασάτο ἢ ἐν παρθε=
 νίᾳς πολιτείας, καὶ ἐνείσκειντο πλήθιν ἀπειρα ἀνθρώπων παρθεῖν, ἡμῶν τε καὶ
 ἀνδρῶν. ἐγὼ γὰρ λέγειν ποδὶ τῶν τοιούτων εἰς τὸ πολὺ ἐν γῆσιν. πλήθιν γὰρ χριστιανῶν
 ζῶσι βίον ἀγγελικόν. οἶδας πῶς ὁ αὐτὸς καὶ εἰς νόμον ὅστις, ὁ παρὰ ἢ μωσέως διδοὺς πα=
 λαιός, καὶ ὁ παρὰ ἢ χριστοῦ ἐν τῇ ἀναγγελίᾳ, καὶ ὡς περ τῆς βασιλεὺς πέμψας τινὶ δού=
 λῳ νομίσματα πρῶτον, εἶπεν αὐτῷ, πρᾶγμα τὸ καὶ γίνεσθαι δι' αὐτῶν ἕως αὐτῶν ὑμῶν
 σω. ὁ δὲ ὑπερήρως καὶ λαβὼν, γίνεσθαι. μετὰ δὲ τὸ ὑπερῆρως, πάλιν δίδωκε πρὸς
 τὸν αὐτὸν δούλον καὶ ἐτόρα ἐκάτῳ, καὶ οὐ παρὰ οὗτος ἐσερέθη ἐκείνῳ τῶν πρῶτον, ἀλλὰ
 τὸ μὲν ὄνομα τῶν πρῶτον ἐλατύνει. εἰσι δὲ ὁμοῦς καὶ αὐτὰ τὰ πρῶτον γένος τῶν ἐκατῶν πολ=
 λαπλῶς. καὶ ὅτε ὀνομάζεται ὁ τῶν ἐκατῶν ἀριθμὸς, ὁ ἀνάγκης σιμῶσι καὶ νοεῖται καὶ ὁ
 τῶν πρῶτον ἀριθμὸς μετὰ τῶν ἐκατῶν. οὕτω καὶ ὑδὶ ἢ νόμου καὶ ἢ ἀναγγελίου. ὁ μὲν νό=
 μος ἢ ἡ γένος ὀνομάζεσθαι ἐστὶ δὲ ὁμολογουμένως γένος ἢ ἀναγγελίου ὁ ἢ νόμος σκοπός,
 καὶ γίνεσθαι πολλαπλῶς, καδὼς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν πρὸ ὀλίγου ἔπειμα. καὶ ἐκείνῳ
 ἢ ἡ γένος, οὐ μὴν ὡς κακός, ἀλλ' ὡς ἢ τὸ παρὸν αὐτοφάνης, καὶ χῆσιν μὴ ἔχωμ. καὶ ὡς περ
 ἐν βαθυτάτῃ σκοτίᾳ μέσης νυκτὸς σελήνῃ φανέσθαι τὸ μὲν βαδὺ ἢ σκοπὸς παρεμυθί=
 σατο, τὸν δὲ ἄρα φωτίζον οὐκ ἐποίησιν. ὁ ἢ δὲ αἰατέλας τοῦτον τὴν οἶνον μὲν
 ἐφώτισεν, ὥστε καὶ τὸν ἐν τῇ ἀερί λεπτότατον κοινωρτὸν ἐκ τῆς ἢ ἡλίου ἀκτίνῃ δὴ=
 λον γινέσθαι. καὶ ἢ μὲν σελήνῃ τὸ ἰδίον αὐτῆς φῶς οὐκ ἀπώλεσεν, ἀφανὴς δὲ ὁμοῦς ἐργῶ
 εἰς τὴν ἢ ἡλίου λαμπρότητα. οὕτω καὶ ὑδὶ ἢ παλαιῦ νόμου, καὶ ἢ ἀναγγελίου. ὁ μὲν
 παλαιὸς νόμος τὸ ἐν δόλω λατρείᾳ σκοτίζει ἀπεδείξεν, οὐ μὴν δὲ ἠδυνάτο φωτίσαι
 καὶ τελειῶσαι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς. τὸ δὲ ἀναγγέλιον ἐφώτισε, καὶ ἐδείξατο, καὶ
 ἐτελείωσε, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγε οὓς ἀνθρώπους, καὶ τὸν παρὰ δεισιν, ὃν ὁ πρῶ=
 τὰ τῶν ἀδελφῶν ἀπώλεσε, οὗτον αὐτοῖς ἐχαρίσατο. καὶ τίς οὕτως ἀδελφῶν, ὅτι τὸ μὲν ἀνα=
 γγέλιον ἀφείδε, ὑπερέβη ὑδὶ τὸν νόμον, καὶ οἶον ὡς περ ἐπὶ ἀλλῆς ἀρχῆς ὑπερῆρως τρε=
 φέσθαι γαλακτικῶς βρέφῳ, καὶ οὐ σερεῖ τροφῇ ὡς ἀνὴρ, ἢ ὡς παιδίον τὴν σιχέωσιν
 τῶν γραμμάτων ζητήσῃ, καὶ οὐχ ὡς τελείον φρονήματῳ τὴν ὀλιγοσφίαν, ἢ τὸ ἡλιακὸν
 φῶς ἀποσραφεί τὸ ἐν σελήνῃ ἀπαλίσσεται. ἐμοι γε δοκεῖ, ὅτι ἀρκετὰ εἰσιν ἀπὸ γῆς
 φαντοῦ ἐσμεν, ἵνα γινώσκῃς ὁ βουλόμενος τὴν ποδὶ τούτου ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ σὺ αὐτός.
 εἰ δ' ἴσως ἀμυβιάλλῃ ἐτι καὶ ὑποχάζει ὁ λογισμὸς σου γινέσθαι τῶν θυσιῶν ἐν ποδὶ τομῆς
 ἐν τε ἀργίας ἢ σκεβᾶτον καὶ τῶν τροφίμων, οὐδὲν ἡμῶς γινέσθαι, ἐπεὶ ποδὶ τῶν με=
 γάλων καὶ ἀναγκαίων ἐπομένῃ ἀρνούτως. ὁμοῦς καὶ ποδὶ τούτου, ὡς περ καὶ ποδὶ τῶν
 ἄλλων, εἰς βραχίον ὀρθοῦμεν. οἱ ἀνθρώποι, ὡς φθάσαντο ἐπὶ μὲν ἐμπροσθεν, ἀνθρώπος
 ἔθου τοῖς ἐδῶλοις, οὐ μόνον δὲ ἄλλοτρίους, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. καὶ ὡς περ ξύλον λο=
 γοῦ ἀνθρώπου μεταβολῇ ὑπομένειν οὐ δύναται, ἀλλ' ἐκ ἢ καταμικρὸν μετὰ τέχνης καὶ ὑπὸ
 τῆς ἐστῆς

Math. 5.

Math. 22. 37.

Crisostomus Leges et Evangelia

Crisostomus Leges et Evangelia

De Legibus et Evangelio

Crisostomus Leges et Evangelia

τῶν ἰσδ' αἰῶν ἐμπροσθεν ἤ χριστὸς τῇ ἡμέρᾳ ἤ ἁββάτῳ πληθύνει ἀρρώστους, χωλῶν, τυφλῶν,
 ξηρῶν, παραλύτων, δαιμονιζομένων, καὶ ἐτόρῳ ἐχόντων ἀρρώστιας ποικίλας, τοῦ παύ-
 τας γὰρ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐδεῖ ἀποδύσει. φθόνου δὲ καὶ θυμοῦ πολλοὶ γίνονται οἱ ἰουδαῖοι, οὐκ εἶχον
 τί ἐπιερῆ κατὰ τοῦ χριστοῦ ἄλλο, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔξεσι σοι ποιεῖν ταῦτα γὰρ τῇ ἡ-
 μέρᾳ τοῦ ἁββόλου. ἀλλὰ καὶ οὗτοι μαθητὰς τοῦ χριστοῦ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι καθαίροντας
 σάββας καὶ ἐδιδόντας, τὸν αὐτὸν λόγον εἶπον. τί δὲ πῶς αὐτοὺς ὁ χριστὸς οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐ-
 ποίησε δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, πῶς ἐσπλήθην εἰς τὴν οἴκον ἤ δεῦρ, καὶ
 οὗτοι ἀρτῶν αὐτοῦ ἐφαγε, καὶ ἐδόλωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ οἱ τῇ ἡμέρᾳ ἤ ἁββάτῳ· καὶ γὰρ σάβ-
 βατον εἴπα ἡ ἀνθρώπων ἐγγύς, καὶ ὁ ἀνθρώπου εἴπα ἡ σάββατον, ἀλλ' ἐστὶ καὶ ἄλλη τις γνῶσις
 ποδὶ ἤ σαββάτου, ὅτι γὰρ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ θεὸς τῆς κτίσεως, καὶ τῇ ἐβδόμῃ κατέπαυσεν
 ἀπὸ τῶν ὥρων αὐτοῦ, καὶ οὗτοι σάββατον κατέπαυσεν ὁ χριστὸς γὰρ τῷ τάφῳ εὐρισκόμενοι, καὶ
 δὲ πᾶσιν οὖν ἐργάζεσθαι, ἔσωσε γὰρ τὴν ψυχὴν καὶ τῇ κυριακῇ αὐτοῖς ἐργάζεσθαι, αὐτοὺς μὲν
 πρότερον ὡς θεὸς τὸ ἴδιον σώμα, καὶ ἐτόρῳ πολλῶν, εἴτα καὶ τοῖς ἀρσίοις φανεῖς, γὰρ ἐδωκὲ
 μωσὴν αὐτοῖς, καὶ οὗτοι αὐτοῖς ἀρσίοις ἐτόρους πολλοὺς. καὶ ὅτι πληρωθέντων τῶν ἐπὶ
 αἰῶνων, ἥτοι τῶν ἐπὶ αἰῶνι χιλίων χρόνων ἀπὸ κτίσεως κόσμου, μέλλει γινέσθαι κατὰ παύσεις
 τῶν ἀνθρώπων. μέχρι γὰρ τότε οὕτως πᾶσι πρᾶξι καὶ ἁγὰς καὶ ἁγὰς. καὶ ὅτι καὶ ἐκ
 νοῦ ἀνάστασις νεκρῶν, καὶ κρίσις τῶν πρᾶξεων μέλλει ἐσθῆναι, καὶ αὐτὰ πόσοις γὰρ ἐκ
 εἰς καὶ τὰ ὥρα αὐτοῦ. καὶ τοῖς μὲν κακῶς βιώσασιν κόλασις ἀτελεύτητος ἀποκείται, τοῖς
 δὲ καλῶς πολιτευσαμένοις ζωὴ αἰώνιος, καὶ ὁ παρὰ δόξαν, καὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἃ τίνα
 ὁ φθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὗτος οὐκ ἠκούσεν, καὶ ἡ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. ἴδε γοῦν,
 τίς οὗτος ὁ σὸς πῶς ἡ ἀργίας ἤ ἁββάτου, καὶ πῶς ἐπλανώντο, καὶ ἐπὶ πλανώντο, ὡς καὶ γὰρ
 πᾶσι τοῖς ἄλλοις, οἱ τέλει οὗτοι καὶ μάταιοι ἰουδαῖοι. ποδὶ ἡ τῶν βρωμάτων οὕτως οὕτως ἡ
 ἀλήθεια, ὅτι οὗτοι ἐποίησεν ὁ θεός, τὰ πάντα καὶ ἁλὶν εἰσὶ καὶ ἐπὶ καὶ ἁλὶν εἰσὶ, πῶς
 ἐμελλε κρατῆσαι αὐτὸν ὁ νομοθέτης ὡς καλὰ καὶ ἀποβλήτω. καὶ τοῖς ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ ἐπὶ
 ὅτι ἰδοὺ δέδοκα ὑμῖν τὰ πάντα ἐδίδει ὡς λάχανα χόρτου. ἀλλ' ὅτι τῇ δόμῳ εὐρισκό-
 μενον τὸ γὰρ ἡμεῖς, καὶ ἀπειθεῖς καὶ ἀχάριστοι, εἶχε μὲν τὸ μαῖνα κατὰ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
 παρὰ θεῷ πῶς αὐτοὺς ἐμπόμην. ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς μωσέως, μάλλον ἢ ἡμεῖς ἡμεῖς καὶ ἐκείνῃ
 ἐγγύς, καὶ γὰρ ἐνθυμώμενοι τὰ γὰρ τῇ αἰγύπτῳ ὕψαι κρήναι, ἀπὸ ἡμεῖς ἐδιδόντες, καὶ ἐτόρᾳ
 πολλὰ. ὁ αἰετὶς γὰρ πλεονεξία ἡμεῖς ἐπιδύμενοι τὰ ὕψαι. εἴπα γοῦν τῇ ποιαντῇ αἰτίαν,
 ἐκώλυσεν ὁ νομοθέτης μωσέως ὅτι διὰ καὶ ἐκώλυσεν ἐδίδει αὐτοῖς, εἴπα ὅτι ἵνα παύσειας ἐκ
 σῆσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γὰρ αἰγύπτῳ ὑπὸ θυμῷ. ἀκούοντες δὲ καὶ ποδὶ αὐτῶν, ὅτι μὲν ἅπας ὁ κόσ-
 μος γὰρ ἐπὶ εἰς τὸ εἰδωλολατρίας σκοτῶ καὶ βάραθρον, εἴσω πρόδοκον. ὁ αἰετὶς
 τῶς δὲ οἱ αἰγύπτιοι χερδὶν ἀπαντα τὰ ἴδια πρὸς κωλύου καὶ ἐλογίζοντο θεοὺς. καὶ ἀπὸ
 ἐτίμων ὡς θεοὺς οὗτοι, ταῦτα ὁ νομοθέτης μωσέως πρὸς ταῖς δυνάμεις, ἥτοι ἀπὸ τῶν πηλῶν
 τρογόνᾳ καὶ τῷ ποδὶ εἰς, ἀπὸ τῶν τετραπόδων τὸν βοῦν, τὸ πρόβατον, καὶ τῷ αἰγα-
 τὸν ποίνῳ χοῖρον δεικνύουσιν ἐδίδει. διὸ εἶχον εἴσω ποδὶ πολλοῦ οἱ αἰγύπτιοι, ἀλλὰ
 διὰ καὶ οἱ κερδοσύνωντες ἰουδαῖοι. βουλόμενοι τὸν μωσέως ἀλλάξαι τὰ γὰρ τῇ αἰ-
 γύπτῳ ἔδιν, ἀπὸ γὰρ οἱ αἰγύπτιοι εἶναι θεοὺς, πρὸς ταῖς δυνάμεις, ἵνα γινώσκωσι, ὅτι
 ματαίως σεβονται καὶ τιμῶσιν αὐτὰ. ἀπὸ δὲ εἶχον αἰσχυρὰ καὶ ποδὶ πολλοῦ τροφῆς
 χάρις, ταῦτα ἐκώλυσεν ἐδίδει παρ' αὐτῶν, ὁ αἰετὶς δὲ τὸν χοῖρον, εἴπα τὸ ἀκέραιον
 τῆς ὑπὸ θυμῷ αὐτῶν, καδὼς εἴρηται. ὁ δὲ χριστὸς οὐδὲν τῶν βρωμάτων ἐκώλυσεν,
 ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ δικάδοχοι τούτων. εἰ δὲ καὶ τίνα τῶν ζώων εὐρίσκονται,
 ἀπὸ οὐκ ἐδιδόντες οἱ χριστιανοί, οὕτως ἀπλῶς ἀπὸ μακρᾶς συνηθείας καὶ οἰκίας δελη-
 σεως γίνεσθαι εἴσω, οὐ μὲν δὲ ἀπὸ παραδόσεως τῶν διδασκάλων ἢ ἡμεῖς θανατοῦ. ὁ γὰρ
 παλαιὸς νόμος εἶχε τὰς πρᾶξεις τούτας, καὶ ἡ θανατοῦ ἐδιδόμην. ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς τὴν
 γνῶσιν ἐκείνης ἡμετέρας εὐρίσκονται. ἀπὸ γὰρ συνηθείας, ὡς ἀνωτόρῳ εἴρηται, μακρᾶς, ἡμεῖς ζώων ἀ-
 πέχοντες, καὶ οὐκ ἐδίδοντες. ὡς περὶ καὶ οἱ πρὸ ἡμεῖς μοναχοὶ πάντων τῶν κρεδῶν ἀπέχοντες, ἀλλ' ὅπως
 μακρῶν εὐρίσκονται καὶ ἀπὸ βελόνης, καὶ ὡς βελόνης καὶ ἡμεῖς ἐκείνων ἐκείνων καὶ διαγω-
 γῇ,

[illegible]

δὲ τὸ γυναικὶν αὐτὴν φαρῆς, ἐγγυνήθη καὶ ὁ ζαρά. ὅτε ἰδοῦσα ἡ μάα, ἔπει, τί ὅτι δ' ἐλύθη
 εἰς σε φραγμός; φραγμός γοῦν πάντων τῶν πτωχῶν τῶν μασικῶν νόμου λέγε-
 ται. τίς γοῦν ἠρμύλυνε πῆ μάα, ὅτι δύο παῖδ' ἵασι, καὶ εἰς πόρον σκοπὸν εἰδικε
 βάμμα γν' πῆ χειρὶ τῷ παιδίου. ἔπει τί βουλομένη ἔπει, ὅτι ἵνα τί ἐλύθη εἰς σε φραγ-
 μός; πού τίς ἐστιν, ὅτι πῶς ἐγγύνου σὺ τύπου τῷ νόμου. καὶ ὡς περὶ σὺ πῶς ὀλίγον ἐφάνης, ἔ-
 πα ἐκρύβης, καὶ ὁ ὀπίδην εὐρισκόμην ἀδελφός, ἐμπέδην σου ἐγγίς, οὕτω καὶ ὁ
 φραγμός, ἡ γοῦν ὁ νόμος ὁ ἐμπέδην φανησόμενος, μετ' ὀλίγον ὀπίδην εὐρίσκειται, ὁ
 δὲ τῷ ἀναγγελίου νόμος, ὁ ὀπίδην ὀρχόμενος, ἐμπέδην αὐτῷ γενήσεται. πῶς γοῦν
 διδασχέσαι ἡ μάα, ταῦτα ἐλάλησε; πάντως ἐκ θεῆς διωάμεως ταῦτα πτωχῶν διδουσε.
 καὶ ἡ εἰς τῶν πτωχῶν λαλήσασα τῷ θεῷ διωάμεως, ἐκείνη ἐλάλησε καὶ εἰς σύμας τῷ
 γυναικὶς ἐκείνης. ἔπει δὲ τρανώτορον καὶ κατὰ τῶν νόμων εἰς τῷ θεῷ εἰρημίου ἔπει ὁ θεός, ὅτι
 αὐτῷ ἡμέραι ὀρχονται, λέγει κύριος, καὶ σωτέλεσω αὐτὸν τοιοῦτον ἰσραὴλ, καὶ αὐτὸν τὸν οἰ-
 κιστὴν αὐτῶν διαθήκην καινὴν, ὡς ἔρεται γν' τοῖς ἐμπέδην. βλέπεις πῶς καὶ εἰς τὴν τύπων
 καὶ εἰς τῶν πτωχῶν φανερῶς καὶ κατὰ τῶν νόμων εἰσεγενέτω ὁ θεός τὸν νόμον, ἀγγὺν μὲν εἶναι ὡς ἄ-
 τελεῖν, τὸ δὲ ἀναγγέλιον γνέρον εἰς τὸ εἶναι αὐτὸ τέλει, ὅπως οἱ τέλει οὗ καὶ ἐσχωτισμέ-
 νοι ἰουδαῖοι, οὐδὲ τὸν ἀτελεῖ καὶ ἀδιώκτον νόμον φυλάττουσιν, ἀλλὰ πτωχῶν μόνως
 κατὰ ἡμέραν εὐρίσκονται παρανομουμένους. οὐ κατὰ τῶν αὐτῶν πῶς ἀμαρτιῶν. τίς γάρ
 ὅστις ὁ διωάμενος μὴ ἀμαρτεῖ; ἀλλὰ πῶς λέγω, ὅτι παρανομουμένους εἰσιν, ἀλλὰ
 καὶ αὐτοὶ ἐκείνοι, εἴπερ καὶ βούλονται ποιῆν τὰ τῷ νόμῳ, δ' ἀδιώκονται. καὶ σκοπεῖ ὅπως ὁ θε-
 ὸς ἔταξε καὶ ἀφώρισε τὰ ἱεροσολύμα εἶναι μητρόπολιν πασῶν τῶν πόλεων, ὧν ἔχει τὸ γέ-
 νος τῶν ἐβραίων, καὶ ἐκείσε γν' ὅς ἐκτισεν ὁ σολομὼν τὸν ναόν, καὶ ἔταξε ὁ θεός, ἵνα γν' ὅς
 τῷ ναοῦ γίνωνται αἱ θυσίαι, καὶ ὡς περὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν πτωχῶν εἰσεφορεῖ, ἐκτὸς δὲ τῶν ἱερο-
 σολύμων καὶ τῷ ναοῦ ἐκείνου, οὐδὲν γνήσεται θυσία. ἐπεὶ γοῦν καὶ ἡ πόλις τῶν ἱεροσολύ-
 μων κατελύθη, καὶ ὁ ναὸς ἠφανίσθη, καὶ ὅτε ἱερωςώλῳ ἔχουσιν εἰς ἀγιασμόν αὐτῶν, οὕτε
 τόπον τῷ θυσιάζειν ἔχει, τί γν' ἀπελείφθη αὐτοῖς; πάντως οὐδὲν. εἰς ταῦτα γοῦν καὶ
 δι' ἡλλα πολλὰ, αἱ τινὰ ὅς ἐστι πῆ χεῖρα γράφειν ἀρτίως πῶς αὐτῶν, οὕτε χριστιανοὶ εὐρί-
 σκονται, διό ὁ εὐργουσι τὸ ἀναγγέλιον. οὐτε αἰρετικοί, διό οὐδὲν ἀπολυθῶσι τῷ τῷ
 διαφάντων τὰς αἰρέσεις. οὕτε μουδουλαῖοι, διό οὐδὲν ἀπολυθῶσι τῷ τῷ μωαμεδ. ἀλλ' οὐ
 τῶν αὐτῶν, διό οὐδὲν πληρῶσι τὰ τῷ νόμῳ, ἀλλ' εὐρίσκονται ὅτι, μὴ γινώσκοντες οἱ
 τέλει οὐ τί σέβονται, ἢ τί πιστεύουσιν, ἀλλὰ ζῶσιν γν' ἀπολείπειν ὅπως οἱ πλανηθέντες
 τῷ ἀληθῶς καὶ ὁ θεός ὁ αὐτῶν, λογίζοντες αὐτοὺς ὅπως πῶς οἱ πλανηθέντες
 γν' βαρύνειν καὶ ἀπολείπειν; καὶ ταῦτα μὲν ὅπως. ἐπεὶ δὲ πῶς πάντων ὧν πρὸ τῶν ἐγγε-
 φως πῶς ἡμᾶς ἐπέμψας, ὧν ἀγράφως οἱ ἐλθόντες ἐλάλησαν, ποιήσαντες τὸ σὸν θέλη-
 μα, πλατυκώτορον ἀπελογησάμεθα, μέμνησο τῷ σὸν λόγον. εἰς γὰρ τὸ τέλει τῷ σὸν γν' ἡ-
 φης, οὕτως εἰρηκας, ὅτι τὸν φρόνιμον εἰς λόγον ἀρκέτον, καὶ ὅπως ὅστις ἡ ἀλήθεια. εἴπερ
 γοῦν εἰς λόγον ἀρκέ τὸν φρόνιμον, ὡς καὶ σὺ αὐτὸς μαρτυρεῖς, ὅτι ἀλήθεια διδασκας, ἐάν
 πῶς ὁ φρόνιμος ἀκούσῃ λόγους πολλὰς καὶ καλὰς καὶ ἀληθεῖς, καὶ οὐ παρὰ δέξεται αὐτοῦ,
 οὐδὲ ἀφείλει αὐτὸν ἐκείνων κατεπόνηται, οὐκ ἐστὶν αἴτιος κατηγορίας καὶ μέμψους; ἐπεὶ
 γοῦν ἀπεπλήρωσεν αὐτὸν τὰ παρόντα γράμματα, καὶ ἡ πῶς σὺ μου πῶς τούτων ἀπολογία,
 παρὰ καλῶς σε σκέψαι αὐτὰ ἀκριβῶς, καὶ ὅπως ἐπασσιν ἡ γν' λέξιν, καὶ μέλλεις εὐρεῖν τὸν γν' ὅς
 αὐτῶν παρὰ κείνων ὁμοσπονδία. οὐ γὰρ ἀπὸ καρδίας ἡμετέρας ἐγγράφησιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν
 μωσιαίων βιβλίων, ἀλλὰ ἀπὸ τῷ φλαττηρίου τῷ διαβίῳ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πτωχῶν καὶ
 τῷ ἀναγγελίου, αἱ τινὰ ὁ μωαμεδ καὶ πάντες οἱ μουδουλαῖοι ἀγία καὶ δίκαια εἶναι ὁμο-
 λογοῦσι, ὅτι λέγουσι, καὶ αὐτὰ εἰσι τὰ διακινύοντα διακρίνουν τὸν χριστὸν ὅτι τῷ θεῷ εἶναι,
 τὸν αὐτὸν δὲ θεόν καὶ αὐτὸν ὁμοσπονδία. αὐτὸς γὰρ ὅστις ὁ παρὰ πάντων τῷ πτωχῷ κερυχθεὶς θεός,
 αὐτὸς ὅστις ὁμοσπονδία πτωχῶν ὡς θεός, καὶ ὁμοσπονδία κριτὴς πάσης γν' ἡσ. αὐτὸς ὅστις
 ὁμοσπονδία ἀνυμνοῦν οἱ ἀγγελοι, καὶ ὁμοσπονδία αἱ αἰὲς διωάμεως αὐτῶν κεφαλῶν αὐτῶν. καὶ ὁμο-
 σπονδία ὁμοσπονδία αὐτῶν νεφελῶν ὀρχόμενον κρῖναι τῶν οἰκουμένων. αὐτὸς ὅστις ὁμοσπονδία

[illegible]

γὰρ φυλάσσει αὐτά, καὶ ὁ δὲ ὅλως εἰσὶν οἱ βύτη ἀκόλουθοι, εἰ μὴ ταῦτα πληρώσασιν.

Οἱ περὶ ἐβδόμηκοντα πρὸς τοὺς τρισὶ μίρας μέλλουσι χιλιῶναι οἱ τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἀκολουθῶντες.

Οἱ εἰ μὴ πρὸς δεκά τὸν ἡμέραν, πολλὰ ἔσαν πότνιες εὐείσωντο αὐτῷ αὐτῷ.

Οἱ μετὰ τὴν γαβριὴλ ἀνελθόντες εἰς τὸν θεόν, καὶ ἡντιχέρη ἀγγέλων, μυριάκις μέζοντες τὸν κόσμον παντὸς, θρωσκύντες αὐτῷ ἀμαρτίας, καὶ τυχεῖν πρὸς δεκά συγγνώμης δι' αὐτόν.

Οἱ τέλος καὶ σφραγίς τῶν φητῶν ὅτιν δ' ἔστι.

Οἱ ἀρεπαγὰς ἐφ' ὅντος κωλύει καὶ ὑπορεκίας, καὶ πάλιν ταῦτα ἡντιδίδωσι.

Οἱ ὁ θεὸς ἡντιδῶκε πούτῳ ὑπορεκῆσαι.

Οἱ ὁ λεγομένη αὐτῷ ὁ θεός, ἔστιν, ὡς παιδίας χεῖρ ἐποίησε τὸν κόσμον.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν λεγομένων μπακαρεῶν, ὅπου ἐρμυνόμεναι δάμαλιν, ὡς οἱ ἰσθῆτοι καὶ οἱ χριστιανοὶ σωθῶναι μέλλουσιν. ἡντι δὲ τῷ κεφαλῶν τῶν ἀμράμ αὐτῶν φησί, ὅτι ὁ δὲ δὲ δυνάτω σωθῶναι αὐτοὺς τὴν τῷ νόμῳ τῶν μαθητῶν.

Οἱ πρὸ αὐτοῦ ὁ δυνάτω εἰσελθόντες εἰς τὸν πρὸς δεκά. καὶ αὐτῶν φησί, ὅτι ἔδειξεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἡντιχέρη τε καὶ αὐτῶν πολλὰ εἰσελθόντας πρὸ αὐτοῦ εἰς τὸν πρὸς δεκά.

Οἱ ὁ θεὸς μετὰ τῶν ἀνθρώπων οἴκας ποδὶ καλλῆς, καὶ λατρεῖ, ἐφ' ὅντος εἰσελθόντες, καὶ ἡντιχέρη ὅτι πολλὰς ὑποχρεῖται δύναι τοὺς τὴν μωαμεθ νόμοις ἀκολουθῶντες.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν σάδ, ὡς οἱ μὴ ἀγγέλων ἐκ πυρὸς ἐδημιουργήθησαν, οἱ δὲ αὐτῶν ποιεῖν χόος.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν νεμελῆ, ὅπου ἐρμυνόμεναι μῦθα, φησὶ ποδὶ τὸν σολωμῶντος καὶ τὴν μιν ὡν, ὑποδίδωκε τὴν δὲ ὡν, ὅπου καὶ φησί.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν ῥεβεσα φησὶ ποδὶ τὸν σολωμῶντος καὶ τὴν σκώληκον, ὁμοίως ὡς αὐτῶν ὑποδίδωκε.

Οἱ ἡντι βιβλίου τῶν διηγήσεων ἀφ' ὧν εἰσὶν αἱ πᾶσι, δι' ἡντι ὁ οἶνος κεκώλυται αὐτοῖς.

Οἱ ὁ κλῆρος ὁρᾶντος ὅπου γέγονεν ἐκ κηπῶν, ἡντι δὲ δάλασσα ἐξ ὅρως ἡντι καὶ ὁνομαζομένη.

Οἱ τὸν ἡλιον καὶ τὴν σελλῶν ἡντι φωτὸς καὶ δυνάμει φησὶ ἡντι.

Οἱ πρὸς κληθῆντος βύτη πρὸς τὴν γαβριὴλ ἀνελθόντες εἰς τὸν θεόν, καὶ ἡντι δὲ ὅντος τῶν χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, ποσάντης ὑψέως ἀνέστη λαβὼν αὐτόν, ὡς διελθὼν ταύτην μέχρι καὶ τὴν νωμῶν μιν ἐλθῶν.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν σάδ φησί, ὡς ἀγγέλων ὄντες οἱ δαίμονες, ἐφ' ὧν πρὸς χεῖρας παρὰ τὸν θεὸν πρὸς κληθῆναι τὸν δαίμονα, ἐκ ἡντι ἐλθόντες ποιεῖν ὡν, καὶ ὡς καὶ οἱ ἀγγέλων πρὸς κληθῆναι αὐτόν, καὶ ὡς ἐφ' ὧν ἡντι ὡν τοὺς δαίμονας.

Οἱ ἀφ' ὧν εἰσὶν αἱ πᾶσι, δι' ἡντι κεκώλυται αὐτοῖς ἐδίδωκε τὰ ὡν κρεῖα.

Οἱ πρὸς τῶν τέλει τὸν κόσμον ἀρκετῶν ὁ θεὸς πᾶσι φύσιν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων.

Οἱ πρὸς τῶν βιβλίων διουκαίσεως χιλιάδας λόγους ἔχον θυμασῶν, καὶ ἀφ' ὧν τῶν οἱ ἡντι χίλιοι εἰσὶν ἀληθεῖς, οἱ δὲ ἔσονται ὑποδίδωκε.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν κεραμῶν φησί, ὡς ἐχίσε τὴν σελλῶν εἰς τὸν ὡν τμήματα, καὶ τὸν ἡντι ἡμῖν ἀφ' ὧν εἰσὶν ἀνέστην εἰς τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, τὸ δὲ ἔσονται ἡμῖν ἐπέσειν εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ αὐτῶν ἀφ' ὧν ἐπέσειν αὐτῶν ὡν.

Οἱ ὁ θεὸς ἐφ' ὧν ἀγγέλων ὄντων ὑπὲρ τὸν μωαμεθ.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν ἐλμαῖδων, ὅπου ἐρμυνόμεναι τὸν ἀπὸ τῶν, μὴ εἶναι αὐτῶν ἐβραῖος, ἐφ' ὧν ἡντι σιανὸς ὡς θεὸς, ἡντι ὡν, ὡς τὸν παιδὶν ἐπ' αὐτῶν.

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

ΟΤΙ ὁ ἐστὶ δυνάτω τὸν θεὸν ὡν αὐτοὺς ἡντι καὶ ὡν.

Οἱ εἰ ὡν ἔστιν ὁ θεός, ὡς ὡν αὐτῶν ἐλθόντες μέθω αὐτῶν.

Οἱ ἡντι κεφαλῶν τῶν ἐλνεσῶν, ὅπου ἐρμυνόμεναι ἡντι καὶ ὡν, λόγους θεὸς καὶ ὑποκλῶν θεὸς, ἐφ' ὧν ἡντι πινῶν θεὸς λέγει εἶναι τὸν ἡντι.

- α Οπ ἐκ πῶθ' ὁ μολογῇ γυγμῆν' αὐτὸν χριστὸν αὐτὸν αὐτὸν.
 ε Οπ ἀρνεῖται τὸ, τὸ χριστὸν εἶναι θεὸν καὶ θεὸν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ βούτο σάρκωσιν. Φιλίον δὲ μόνον ἀν-
 θρωπον λέγει εἶναι καὶ ἐκείνον, ἀγίου δὲ, ὡς πᾶν πάντας ἀνθρώπους.
 ς Οπ μὴ ἐσαυρώσῃ τὸν χριστὸν, ἀλλ' ἐτόρον αὐτὸν ἐκένον.
 ζ Οπ ὁ θεὸς τὸ χριστὸν πῶς καλέσας τὸν πῶς ἐαυτὸν εἰς αὐτὸν ἔρανεν. ποδὶ ἢ τὰ τέλη τὸ κόσμον μέλ-
 λει ἐλθόντες καὶ θανατώσιν τὸν ἀντίχριστον, μετὰ τὸ ταῦτα ὡς αὐτὸν τὸ χριστὸν ἐκβαλεῖν.
 η Οπ θεοποιοῦνται οἱ χριστιανοὶ τὸν θεοτόκον. ὅτι ὅτι ἔδωκεν ἑλφὸν τὸ μωσῆος καὶ ἀνθρώπων.

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

- α ΟΤΙ ἀναληφθεὶς εἰς αὐτὸν ἔρανεν ὁ μωσῆς, ἐκ τῆς ἐμπροσθεν τὸ θεοῦ, καὶ ἀκλήρωτος ὅσοι καὶ ἀ-
 κήκω, καὶ αὐτοὺς κατέπληθον ἐν τῇ γῇ.
 β Οπ οἱ διαίμονες σὼθ' ἡμῶν μέλλουσιν.
 γ Οπ τὸν ἑρμῆν τὸν θεὸν ἔδωκεν τὸν ἀνθρώπων γινώσκει, ὅτι αὐτὸς ὁ μωσῆς, ἀλλ' ἢ μόνον
 ὡς ὁ θεός.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.



ΑΝΤΟΣ ἀνυλὲγοντος σιωπῶς εἰς ἔδωκεν, ἵνα τὸ ἴδιον οἰκῶν καὶ ἵσασιν αὐ-
 τὸν, καὶ τὸ ἀντίπαλον ἀντιθέσῃ, ἐπὶ γὰρ ποδὶ τὸ εἰς χριστὸν πίσει ἵκανως
 διαλεχθῆμεν, καὶ λίαν ὀρθῶς, ὡς ἐμοίγε καὶ πᾶσι ἀληθείᾳ δοκῇ, φέρεται δὲ
 τῷ ἁγίῳ πνεύματι διακρίναντες, τῷ πατρὶ ἐκείνοις ἢ ἀμαρτωλῶν, πρὸ
 ἡμῶν ἢ πῶς καὶ σκευάμεθα πῶς οἱ λόγοι, ὅς ἔστι τὸ θεὸς καὶ ὁ
 ἀληθείας ὁ ἦος τὸ ἀπωλείας ἐξήρδ' ἑλφὸν μωσῆς, ἐκ ἐπελαθόμεθα δὲ τὸ
 λόγος ἡμῶν, ὅτι φθάσαντες εἴπομεν, ὅτι ἐστὶ τὸ πρὸ ἡμῶν ἀποδοξάζομεν, ἵνα καθολικῶς ἀπε-
 λεγώμεν τὰ πρὸ τὸ μωσῆς ἐκτελεσθέντα ἀποκρίματα, ἀλλὰ μόνον ἀντίπαλον ἀπὸ τῆς
 εἰς τὸν ἑρμῆν αὐτὸν οἰκονομίας, κακῶς καὶ ἀφρονὶ ἐφρυξάντο ἱερεῖς βλάσφημα. ἵνα ἢ μὴ
 δόξωμεν, ὡς ἀδυνατῶν ἀφρονὶ γὰρ τὸ ἀγῶνα, ἥδη θεὸς σιωπᾷ ἀναλαμβάνομεν αὐτὸν,
 ὅτι ὡς ἐπὶ ὠφελείας τὸν τοιούτων ἢ ἀλήθειας γνήστη. Εἰς ταῖς ἡμέραις ἡρακλῆος τὸ βασιλείας
 ῥωμαίων ἐρχέται ἡ αὐθιγὴ τῆς ἐξώλης καὶ τῆς ἀφρω, ὅς ἐστι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς ἔρανεν,
 καὶ ἐλάλησεν ἀδικίαν καὶ τὸ ὕψος, ἡ δὲ γλώσσα αὐτοῦ διπλήν ὡς ὁ γῆς, ὅτι ἵνα ἐκ
 τοῖς πῶς ἐμοίγε δοκῇ, πρῶτον δὲ διαβολῶν καὶ ἡμῶν ἀπωλείας πατέρα τὴν ἡμῶν
 καλέσας αὐτὸν, ὄνομα βούτω μωσῆς, ἀρὰ τὸ γῆ, σρεβλὸς τὸν γνῶμιον, σρεβλό-
 τῶν ψυχῶν. οὗτω ἡσυχίᾳ αἰετῶν ἐν τῷ χώρῳ, καὶ διαλαχθεὶς πρὸ αὐτῶν, ἐδέξατο ἀπὸ
 ταῦν, ἀπὸ ὅ τὸ ζῆλον ἀπορεῖς ἐν ταῖς ἀμφοτέρων ψυχῶν ἡροφίασε καὶ ἐνέσπειρε, καὶ εἰς
 κατὰ ἀνάνθας τὴν τοιούτους ἐπέδωκε. σιωπᾷ γὰρ χριστὸν πᾶσαν αἶρεσι, ὡς
 ἐν αὐταῖς τὰ τὸ διανοίας αὐτοῦ ἀναπλάσματα, ἐν τῇ κρῆμα πεποίηκεν, ψυχῶν διηγήτη-
 ριον. καὶ τὸν εὐρώην ἵνα ἀνθρώπων ἢ ὀνομαζομένων, πᾶσι δὲ ἀληθείᾳ βοσκῆμάτων
 διὰ διακρίνοντας, ἐν ἐκείνοις τὸν ἰὸν τὸ κακίας ἐξήμεσεν, ἀνθρώπων κτλινωτῶν, καὶ ὅσον
 ἐτόρον πρὸ αὐτοῖς εὐρεκῶς, ἢ σὺν τοῖς ἰσοῖς βούτων διατωμένων. πῶς γὰρ ἐν ἐκείνοις
 λόγῳ, πῶς διδασκῇ, πῶς ἀναγνώσις, ὅς ἐστι τὸ ἀπὸ βούτων ἐν ὁμοίῳ, ἀλλ' ὡς πᾶν
 καὶ ἀνήμεροι τοῖς ὅροις καὶ τοῖς πόαις διέτριβον. ποδὶ ὡς ἐπὶ τὴν ὁρίσει τὴν
 λαλῆται τὸν
 τους, ὅ λογικὰ, θνητὰ, καὶ ὑπὸ τῆς παντελὸς ἀνεπίδεκτα, ἐκ ἀρετῆς σιωπῶν. τί γὰρ
 χεῖρον ἀνθρώπου λόγος τὴν καὶ πᾶσι δόξας ἀμοιροῦντος, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ καὶ ὁ χεῖρις, ἐκ
 ἀμετοχῇ πάντων ἀγαθῶν. εἰ δὲ ἐν εἰς τὸ μὴ εἶναι ἐχάρεσεν αὐτὸν, ἰδὲ καὶ οἱ
 πάλαν δὲ ἀρῶν
 βες ἀγαθὰ ζήτουτες, κακῶς ἐν τῷ χώρῳ, καὶ ὅσον σωτηρίας ἀποῦντο, εἰς
 βάρεθρον ἀπω-
 λείας ἐνέπεσον. ὁ γὰρ μωσῆς ἐβόηεν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας βούτων
 πλανήτας, εἰς ὅσον ὁ
 μίας ἐσθ' ἀγαγε, καὶ τόπος ὅς ἐκ ὡς πᾶσι κύριος, καὶ δικαίως ἡνέκα
 αὐτὸν ἐπὶ τῆς, φύλαξον
 ἡμῶς

θάκη τραυῶς πεφανέρωται. καὶ εἰς αὐτὸν πᾶς αὐθροπὸς ἦν· ἡ παθὼν ὁφείλει χεῖρα ἔχειν
 θυμῷ, καὶ οἱ οὐκ ἦντινος πρᾶγματ' χωρίζοντ' αὐτ'· ἡ δὲ μετὰ αὐτὴν παθὼν
 ἦν· ἡ ὁμοφυὲς αὐθροπὸς τούτῳ ἐχρήσατο, οἷα τινι θηρίῳ ἀπλωεσκέτω καὶ ἀνημέρω, εἰ μὴ πως
 τῇ φιλοχρηματίᾳ τοῦ θυμοῦ, ὡς εἴρηται κατὰ πρᾶξιν. ὁ δ' αὐτὸς αὐθροπὸς ἦν· κεφαλαιῶ τῷ
 ἐμ, ὡς περ τῶν πάντων ὑπὸ λαδόμεν, οὕτως εἴρηκεν, ὅτι τῶν διεχομένων θεὸν ἐπι-
 ρορὴν πλὴν τ' θεοῦ τούτου, οὐκ ἔστιν παραγωγός, ἢ ἀπομεινῆς. ἐπὶ αὐτῷ τετήρηκεν ὁ θεὸς
 ἐαυτῷ, καὶ τίς αὐτῷ γρηθήσεται ἀξιόλογον κατήγορον· ἡ μὲν μετὰ, ὡς αὐτὸς ἐαυτοῦ,
 βουλόμεν· γὰρ αὐτὴ λέγειν τὰς γραφὰς, ὡς δικαίας καὶ ἀγίας ἐκάλεισεν, ὁ δὲ οὐ μόνον
 ταύτας φαίνεται αὐτὴ λέγων, ἀλλὰ χεῖρα ἐν πᾶσι αὐτὸς ἐαυτῷ ἀντιπῆγαι. ἡ γὰρ τῷ κε-
 φαλαίῳ τῷ ἐλνεσθί, ὅπου ἐκ μὲν δένεται γυναικὸς, οὕτως ὁ φησιν, εἰ μὴ παρὰ θεοῦ ἡ
 κορβάνη, πολλὰ γὰρ ἀνὰ πότνιαν εὐρίσκει τοὺς αὐτῷ, μὴ διωκόμεν· τοίνυν αὐτοφθαλ-
 μῶν πρὸς τὰς γραφὰς, ὅθεν ἀνὰ γυναικὸς κατὰ φύσιν ἦν· φεύδει· ὡς δὲ ἴδεν ἀπὸ θεοῦ εἶσι τὰ
 λεγόμενα, καὶ πῶς ἀπὸ θεοῦ, φεύδους διακονεῖ· γρηθήτορ; γινῶ γὰρ· φθιδέτω, θεὸς οὐκ
 ἔστι, καὶ ὅπου θεός, τὸ φθιδέτω ἀπελήλυται. ὁ γὰρ ὑπομνήσει τὸ σκότος τῇ· τὸ φῶς παρῶνται,
 ὡς δὲ νόσος ὑγιείας ὑπὸ λαδόμεν ἵσταται.

Ἐπὶ ἀρχηγὸν καὶ διδασκαλὸν ἐαυτὸν εἶναι λέγων τὸ νόμον, ὅμπερ τοῖς ἀνθρώποις δέθε-
 το, καὶ τὸ κορβάνη, ὅμπερ σωζόμενα, οὐκ ἔχουσιν. φησὶ γὰρ, ὅτι ὁ νόμος, ὁ ἀβραάμ, ὁ ἰσαάκ,
 ὁ ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ οἱ τ' χριστοὶ ἀπόστολοι τὸ αὐτὸ δόγματ' ἵσαν. καὶ πῶς τὸ αὐτὸ δόγ-
 ματ'· οἱ ἀπόστολοι, οἱ πρὸ τοῦ γρηνηθῆναι χρόνοις ἐπὶ ἀποστόλοις, ὅπου οὐκ ἀρχηγός τ' δόγ-
 ματ'· πῶς δὲ καὶ οἱ πρὸ ἐκείνων, ὅ, τε ἀβραάμ, καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ γρηνηθῆναι χρόνοις;
 πῶς δ' αὐθροπὸς νῶε, ὁ πρὸ τούτων χρόνων πετραποῖς; εἰ μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχηγὸς καὶ ἐλ-
 κείας ἐφ' ὅθεν τῆς, ὅπερ εἰ καὶ ἀλήθεια, φθιδέτω λέγων εἶναι ἐκείνους τὸ μακρὸν τοῦ τοῦ δόγ-
 ματ'. εἰ δ' ὡς λέγειν τὰ αὐτὰ καὶ ἐκείνους φρονεῖν, καὶ οὕτω φθιδέτω ἀρχηγὸν σαυτὸν ἀ-
 ποκαλῶν, καὶ γὰρ οὐ διώκεται πηγὴν ἐν τῇ αὐτῇ καὶ μίαν ὅπως βλῆσιν νῦν αὖτε γλυκὺ καὶ
 πικρὸν, ἡτοί φθιδέτω καὶ ἀλήθειαν. ἀλλ' ὅπου αὐτὸς ἀγνοῶν κατὰ γένη, τὸ τὸ δὲ ἡν ἀλή-
 θεια, ὅτι ἡ πίστις οὐκ ἔστι ἐλπίς καὶ ἐλπίς ἀνάγκης, ἀλλὰ ἐλπίς παρὰ τὴν ἐλπίδα καὶ ἐλπίδα· τὰ
 γὰρ σωματικὰ δέχονται τὸ βίαιον, τὰ ἡ ψυχικὰ οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐξοῦσι· καὶ ἐλπίδα
 δέξαι ἡ ψυχὴ, ὅπου πιστὸν καὶ βούλεται, αὐτὸς ἐλπίδα καὶ δέχεται. τὸ δὲ μετὰ βίας γινώ-
 μενον ἐκ' ἐκείνου ἀπ' ἐαυτοῦ τῇ κίνησιν, ἡτοί παρὰ τῷ ἰδίῳ φύσιν, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ κινήσιν,
 ἐκ' ἐκείνου τὸ βίαιον, καὶ τὸ μὴ ἐκείνου τὸ βίαιον, ἐκ' ἐκείνου τὸ μόνιμον. ἀλλ' ὁ μὴ τὸ διαγελῶν νόμος
 ἐκείνου τὸ βίαιον τε καὶ μόνιμον, εἰς τὸ αὐτὸ ἐξοῦσι, καὶ τῇ ἀπὸ τῇ ψυχῆς ἐλπίσιν. ὁ διωκόμενος
 γὰρ φησιν ὁ κύριος· χωρεῖν, χωρεῖτω. ὁ δ' ἡ μετὰ νόμος ἐκ' ἐκείνου τὸ βίαιον καὶ μόνιμον,
 εἰς τὸ μετὰ ξίφος καὶ σὺν βίᾳ πολιτεύεται αὐτὸν, καὶ ἐλπίδα καὶ ἐλπίδα, οἷς οἶδε θεός, καὶ ἐπὶ λα-
 τῶν καὶ ἐπὶ ἐκείνου τῆς ἡ τῶν ἀσέβειαν. ἀλλ' ὡς περ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τ' γῆς, ὅπως ἀπὸ
 χροσιν αἱ βλάται τ' θεὸς ἀπὸ τ' ἀνθρώπων, καὶ τὰ τῶν διανοημάτων ἀπὸ τ' ἀνθρώπων ὡ-
 σάτως διανοημάτων. καὶ ὡς αὐτὸς ὁ θεός εἰς τὸ πρῶτον ἡτοί τῶν τραυῶς δικασφίσει.
 εἰς αὐτὸν σὺν τῷ γενεῶν παύλῳ καὶ ἡμεῖς ἐπαμύνωμεν, ὡς βλάται· πλοῦτος καὶ ἐλπίδα καὶ γνώ-
 σεως θεοῦ, ὡς ἀνεφ' ὅθεν τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεφ' ὅθεν αἱ οἱ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἐγνώ-
 νοῦν κυρίου, ἡ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγγίγεται; οἶδε γὰρ κύριος· δύσεβας ἐνέδωκε, αἰέτους ἡ
 τηρεῖν εἰς ἡμέραν κρίσεως, καὶ λαοὺς αἰώνῳ πύρι. φῶς γὰρ ἀσέβειαν σβέννυται. ἐπὶ
 αὐτῷ φησὶν ὁ μετὰ μετὰ, ὡς ἐγὼ οὐκ ἔλθω τὸν νόμον εἰς δαυμάτων πιστώσασθαι, ἀλλὰ εἰς
 ξίφος. καὶ αὐτὸν ἀληθῶς εἴρηκεν. ἡ γὰρ τῶν δαυμάτων γνῶναι, καὶ ὅτι τῶν τ' θεοῦ χρεῖ-
 σμάτων καὶ δαυμάτων, καὶ τίς κοινωῖα κακοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ; πάντως οὐδὲμία. ἀλλ' ὡς περ
 τὸ κακὸν ὡς μὴ παρὰ τὸ θεοῦ γεγονὸς οὐκ ἔχει ἰδίαν ἐξοῦσιν, ἀλλὰ παρὰ τῇ ἀποπῆ-
 σει καὶ ἐλλείψει τ' ἀγαθοῦ κατὰ συμβεβηκός θεωρεῖται καὶ οἷς ἀνὰ γρηθήται, οὕτω μοι νό-
 μος καὶ οἷς τοῖς μετὰ μετὰ δόγμασιν, ὡς τῇ ἀποπῆσει καὶ ἐλλείψει τῶν τοῦ θεοῦ ἀλη-
 θῶν δόγματων, κατὰ συμβεβηκός ἀναφαίνεται αἱ ξίφος· καὶ ἀλλοῦ τ' νόμος, μάλ-
 λον δὲ ἀλλοῦ τ' παρὰ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τ' θεοῦ. καὶ ὁ γὰρ γὰρ εἰς τὸ κακὸν, καὶ ἐλπίδα καὶ ἐλπίδα

ἀλογία καὶ ἀταξία. ὡς περ γὰρ τὸ κακὸν παρὰ τὴν ἀπόστασιν ἤ ἀγαθοῦ φαίνεται, αὐτὸ ἡ
 καὶ αὐτὸ οὐκ ἔχει ἀπόστασιν ἑαυτοῦ, καὶ ἡ νόσος παρὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ ἡ ἀταξία παρὰ τὴν
 ἡλικίαν, ὅταν καὶ ὁ ἥμενος νόμος παρὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀληθοῦς νόμου ἡ συμβεβηκὸς θεω-
 ρεῖται ὑποκρινόμενος τὸ ὀρθόν. αὐτὸς δὲ καὶ αὐτὸν ὅλον ὅστις ἀλογία καὶ ἀταξία, ὁ νό-
 σος ψυχῆς, μέλλει δὲ θάνατος. κατὰ ποσὸν καὶ γὰρ μετέχει ὁ ἥμενος νόμος τῷ
 ἀγαθῷ, καθόσον δοκᾷ μόνον καλῶς ποιεῖν. οὐδὲς γὰρ εἰς κακὸν ἀπελτέπω, ποιεῖ ἀπὸρ-
 ρητὰ καὶ ποιεῖ κατανόησας τίνων τὴν αὐτοῦ ἀδούλειαν, ὑποδύεται μὲν τὸ ψεύδεται, ὑποκρί-
 νεται δὲ θεῶν νόμον εἶναι τὰ παρ' αὐτοῦ διδασκόμενα. ἐπεὶ δὲ οὐκ εἶχε τὴν δὴ θανάτων
 παρὰ θεοῦ μαρτυρίαν, ὡς εἴρηται, καὶ τί λέγω τὴν θανάτων; ἀλλ' γὰρ τῶν χαρισμά-
 των καὶ δωρεῶν, ὧν εἶχον ἀπὸ θεοῦ οἱ ἀπόστολοι, τὸ ἔχατον πάντων, καὶ τελουταῖς ἡ
 τῶν γλωσσῶν γνώσις, καὶ ἔσχατον καὶ ταύτην ὡς διδάσκαλοι ἡ οἰκονομίας, ἵνα ᾔ-
 ρθαι αὐτοὶ πορεύονται, γινώσκουσι τὴν τῶν ἐθνῶν διάλεκτον κατὰ πᾶσαν ἀκριβείαν.
 εἰ γὰρ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα, ὡς αὐτοῖς χῆσις ἐρμηνέων διαφόρων εἰς διήλω-
 σιν τῶν παρ' ἀμφοτέρων λεγομένων. πῶς οὗτος ὀνομάζει αὐτὸν καθολικόν, καὶ πάντες τὸ
 κόσμου διδάσκαλον, ὅς οὐ μετέχον ἐκ πάντων τῶν ἔχατον; αὐτὸς γὰρ φησι περὶ αὐτοῦ,
 ὡς οὐ γινώσκει ἐτόρην, ἢ τὴν τῶν ἀρρέων καὶ μόνων διάλεκτον, ὥστε καὶ τὸ καὶ ἄλλο
 ἔστιν ὅτι αὐτοῦ ἔξεδόθη, ὡς αὐτὸς οὗτος τρανῶς ἀμολόγησε. δὴ ὅταν ὁ κατὰ φύσιν εἰς
 τὴν ἡλικίαν ποινῶν, ἢ τοῦ φόνου, ἐκίπτετο. ὁ γὰρ τούτος διδάσκαλος καὶ πατήρ, αὐθρο-
 ποκτόνος ὡς ἀρχὴς, καὶ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ ἐκίπτετο. καὶ γὰρ δαίμονος κακόν, τὸ πᾶν τὸ ἀγαθόν
 διὰ τὸν ὅτιν ἐστιν. ψυχῆς δὲ, τὸ παρὰ λόγον. σώματος ἡ, τὸ παρὰ φύσιν. ἀτινα τρανῶς αὐτὸ
 φαίνονται γὰρ τοῖς τοῦ μωαμεθ διδασκασιν. ἢ γὰρ ἀλογία ὁ ἀταξία, τὸ τε ψεύδος, καὶ
 ἢ τὸν ὡς ὑποκρίτης, διακρίνεται γινώσκουσι. ἰδὼμεν δὲ πῶς πᾶν ἐκείνους καὶ τὸ παρὰ φύσιν
 διδάσκειται, καὶ σκοπεῖ ὅπως ὅστις ἢ φύσις οὐκ εἶδεν αὐτὴν αὐτῶν ἀνελθεῖν, ἀλλ' ἄλλοι
 μὲν ἔδει πάντας ἡλικίαν ποιεῖν. ὁ δὲ μωαμεθ ὅποις, ἀπὸ τὰ ἄλλα ἡλικίαν πρὸς αὐτοῖς (πῶς
 γὰρ εἶδε ὅταν τὸ αὐτοῦ καὶ ὁμοίου γένους ἀνακελεύον) τὸ ὁμοίως αὐτῷ χειρὶ θεοῦ πλασθέν-
 τα αὐθροποῦν, ἀφελῶς φανερὸν ἐδίδαξαν, ὅς πάντων τῶν θηρίων θηριαλῆες ἐφ' αὐτῶν
 φαίνονται, καὶ ἀπλῆες ἐφ' αὐτῶν. ὡς καὶ ἀπὸ τῶν ῥηθηνῶν φαίνεται καὶ θαυμάσιον. λέγει τὸ πᾶν αὐτῶν,
 ὡς παρὰ χθλῶν ποτε πρὸς τὸ αὐτὸν μωαμεθ, τὸ πρὸς πατρὸς θεοῦ αὐτοῦ, καὶ ὁρᾷ αὐτὸν, τί
 μοι συμβήσεται ὡς ἀδελφὸς, εἴ πορ δὲ ἀπολαθῶ τῶν μετῴρων νόμων; ὁ ἡλικίαν, οὐκ ἐτόρην
 πᾶν, ἢ ἀρκτενῶς ὡς θεῶν. ὁ ἡλικίαν, οὐκ ἡλικίαν ἐτόρην πᾶν πτωρία; οὐδὲν ἐτόρην, ἐφ' ὃν θεός,
 ἀπολαθῶς σε τοίνυν ἐφ' ὃς πρὸς βούλει. γλώσσῃ ἡ μόνῃ, ἀλλ' οὐ καρδίᾳ, τῷ δέει τῷ
 ξίφους. ἀναγκάζονται ἡ καὶ ὁ μὲν πᾶν αὐτοῦ, ὁ ἡλικίαν διηλονόησεν κατεμπλασθῆναι, ἐπεὶ κύριε, οὐ
 οἶδεις ὅτι μόνον τῷ τὸ θανάτου φόβον γίνονται τὸ λόγον. ἀλλὰ καὶ ὁ ἡλικίαν ἐμπλασθῆναι, καὶ
 αὐτὸς ὅταν εἰπῶν, ὡς τῷ φόβῳ τὸ ξίφος καὶ τὸ θανάτου γίνονται τὸ λόγον. εἰ μὲν εἴπει-
 τα κρυφίως γράμματα εἰς τὴν μακρὴν χώραν, ἵνα μὴ πλανηθῶσιν, ἀλλὰ σκέφονται ὅπως
 ἐκφύγῃ τὸ ξίφος κίνδυνον. ταῦτα πάντα παρεβλήθησαν ἀπὸ τῶν ῥηθηνῶν καὶ τῶν ἐπέ-
 ρων βιβλίων. οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ γὰρ τῶν βιβλίων κεφαλαιῶν συγγραφεὶς τὰ παρὰ φύσιν δέμιττε
 πρὸς αὐτοῖς, ἀτινα καὶ ἀρχοῦν ὅτι καὶ λέγειν, ἢ γὰρ κακία ἐφ' ὃς αὐτὸν γίνονται, τοῖς πᾶσι οἰ-
 πορ νόσος κακὰ ἀπὸ γάλατος. ἢ γὰρ μίξις τῶν ἀνομιῶν, ἢ τὸ φυσικῶν διω-
 μεῶν ὡς τὰ μὴ πρὸς ἡλικίαν κίνησις ὅστις. ὅπορ ἢ ἀσυμμετρία ποιεῖ,
 ὅτι καὶ ὁ τῶν σποπὸς ἑτέρος, ἢ ἵνα δὴ τὸ γινώσκων τὸ
 πᾶν φύσιν καὶ πρὸς φύσιν ἡδονῶν, ὡς πα-
 ται πρὸς αὐτὸ τὸ μωρὸν ὁ αὐτοῦ
 πᾶν, ὁ καὶ γινώσκων.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

Λ Ο Γ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Σ .



ΗΜΕΝ ἀλήθεια μία ἐστὶ καὶ ἀπλή, τὸ δὲ ψεύδος πολυχιδες καὶ πικέ-
 λον, καὶ ὁ πῶς πατῶν γὰρ ἀληθείαν τῷ φῶτι πῶς πατῶν, καὶ γὰρ ἀσφα-
 λεία προδύει, ὃ γὰρ τὸ ψεύδος ἐλόμην γὰρ τῷ σκότει πόριπατῇ, καὶ
 ἐκ οὗδε πῶς πατῶν. διαδοὶ δὲ ὁ μωάμεθ ἐπὶ τῇ ἀληθείας καταφρο-
 νήσας, τὸ δὲ ψεύδος γὰρ οὐ σάμην, οὐδὲν ὑγιές, ἐδὲ πῶς σωτηρίαν
 ἀνθρώπου ἐδιδάξεν, ἀλλὰ ὅσον μόνον εὐρέθη ἀποδίδωμι, ὅπως πῶς ἐ-
 αὐτὸν τὸ πλῆθος ἐφίληκται, καὶ πῶς μὲν ἀρετῶν οὐκ ἐμέλυσεν ὅλως κῦτῶν, οἷον ταπεινο-
 φροσύνης, μακροθυμίας, ἐριμίας, καὶ ἐπὶ εἰς τὴν πλειοῦν ἀγάπης. οὐδὲ σιωπῆς ἑαυτοῦ τι χέ-
 σιμον ἢ ἐπωφελές. ἵνα δὲ μὴ ἐλεγχθῶσι αἱ τοῦτο ψευδολογίαι καὶ ματαιότης, ἀπὸ τε
 ἐπὶ παλαιῶν, ἀπὸτε ἐπὶ καινῆς διαθήκης, ἐστὶν ὅτι καὶ δὲ ὡς σιωπῆς ἑαυτοῦ τὸ ἴδιον ἐξω-
 βύας, καὶ ὅλως ἔχοντα τὰ πιά, διετάξατο. καὶ τοι γε αὐτὸς ἀκού καὶ μὴ βουλόμην
 καὶ οἷον ὡς περὶ τὸ θείας δυνάμεως μασιβόμην, πολλάκις ἐδήλωσε γραφῶν, ὅτι αἱ τῆ
 μωσῆος παραδόσεις, καὶ τῆ πεφνησῶν, ἀλλὰ δὴ τὸ, τε ψαλτήριον καὶ τὸ θναγγέλιον ἀγία-
 σι, καὶ ἀπὸ θεοῦ διδομένα. ἀλλὰ ἐστὶν ὅτι καὶ τῆ θναγγελίας διαβήδω ἀγίου καὶ τέλειον καὶ
 θυμὸς ὅσον καλῇ. καὶ ὑπομνήσεις τοῦ ταῦτα καλεῖ γὰρ τῷ κερῶν. καὶ δυνάμην δὲ κρύ-
 ψαι εἰς τέλει τὴν ἀλήθειαν, λέγει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐγὼ τὰ πῶς ἐκείνοις γεγραμμένα φυλάσ-
 σω, καὶ γνῶναι αὐτῶν. καὶ ἐπὶ δικαία καὶ ἀγία καὶ ὁρθά καὶ ἀπὸ θεοῦ διδομένα ὁμολογῇ τὴν τε
 παλαιὰν καὶ τὴν νέαν γραφῶν, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ὑποχρεῶν ποιῇ, καὶ μὴ βουλόμην, καὶ ἵνα
 πάντα ὀφείλει εἰργασθῇ αὐτῶν. ὃ γὰρ μὲν πῶς τῇ θείᾳ γραφῇ ποιῇ ἀρετῶν, τῆ δυνά-
 μιν ἀνάγει ἀπὸ γῆς τὴν ἀνθρωπομ, καὶ οὐρανίου ποιῆσαι. ἀλλὰ ὅσον αὐτὸ καὶ ἀναβῇ γὰρ αὐ-
 τῷ λογισμῷ, ἐκείνου καὶ εἰργασθῇ καὶ διδάσκει. καὶ ποτὲ μὲν λέγει καὶ ὑποαγορεύει, ἵνα ὅτε τῆ
 παλαιὰν γραφῶν, ὅτε τῆ νέαν δέχονται. ποτὲ γὰρ ἵνα δέχονται αὐτῶν, ὡς καὶ γὰρ κεφα-
 λαίᾳ τῷ ἐλκεῖσθαι, ὅσον ἐρμῶν ὅσον τράπεζα, ὅσον σφῆσι.

Ὅτι τῆ βιβλίας ἐπαρέα ὅσον ὅλως ὅσον, εἰ μὴ πληρώσαι τὸ τε θναγγέλιον καὶ τὸν νό-
 μον. ἐπαρέα γὰρ τῆ βιβλίας λέγονται καὶ ἐκείνου, οἱ τῆ μωάμεθ ἀκόλουθοι.

Ἐπὶ μετὰ τῶν πολλῶν τερατολογιῶν αὐτῶν λέγει καὶ ὅσον, ὅτι εἰς ἐβδμήκοντα πῶς τοῖς τοῖς
 μοῖρας, μέλας σχιδιώται οἱ τῶ νόμον αὐτοῦ ἀπολθῶντες, καὶ ἢ ἢ μία καὶ μόνον ἐκ τῶν σω-
 θήσονται, αἱ δὲ ἄλλαι πύρι πῶς ὀθῶνται. τίς γὰρ ὅσον αὐτοῖς τῆ τοῖς τῶν μωρῶν καὶ αὐτοῖς
 σάτων λόγων, πάντως ὅσον μία. ἀλλὰ ὅσον μόνον αὐτῶν εἰποι τοῖς ὅσον ἔχων, ὡς καὶ ἐκείνη ἢ μοῖρα
 σω ταῖς τῶν τῶ αἰωνίου πύρι γῆν ὅσον παρακάλωμα, εἰ μὴ τῆ ἀμωμῆτος πίσει πῶς
 ἐλθοῖν.

Ἐπὶ ὡς περὶ γὰρ ὅσον πάντοτε αὐτὸς ἑαυτῷ ἀντιλέγων εὐρίσκειται, ὅσον καὶ γὰρ τῷ κεφα-
 λαίᾳ τῷ ἐλκεῖσθαι, ὅσον ἐρμῶν ὅσον γυναικίς, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀνατρέπων ὅσον. φησὶ γὰρ, ὅτι
 εἰ μὴ παρὰ θεοῦ ὅσον τῷ κερῶν, πολλὰ γὰρ γινώσκοντες αὐτῶν αὐτῶν. καὶ τοι γε
 μετὰ ὅσον πολλῶν γινώσκοντων. φησὶ γὰρ γὰρ διαφόροις τόποις, ὡς ὁ θεὸς ἐκ ὀδῶν καὶ τῶ
 πλανημάτων. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς διδάσκων λέγει, πῶς δὲ χεῖρε ἵνα ὀδῶν καὶ ἐκ γῆς
 ἐκ τῆ σκότους εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐκ τῆ αὐτοδίας εἰς θυτύτητα. ἐπὶ αὐτῷ φησὶ, ὡς ἐκ γῆς
 φανὸς γὰρ πλάνη, εἰς δολοφάνης γὰρ ὅσον. καὶ τοῖς αὐτῶν πεφνησῶν ἐπὶ ὅσον ὅσον, ὅτι αὐτὸ
 μετὰ γὰρ ὅσον, ὡς τε ἀνελθῇ μέχρις ἐβδμου ὅσον, καὶ γὰρ τυχῇ ἀγγέλω τινι χιλιῶν μέ-
 λων τῆ κόσμου, θρῶν αὐτῶν τῶν ἀμαρτίας, καὶ αὐτῶν αὐτῶν τυχῇ συγχνώμης δι' αὐ-
 τῶν παρὰ τῶν θεῶν.

Ἐπὶ μετὰ τῆ γαβρίηλ φησὶν ἀνελθῇ εἰς τὸ θεῶν, καὶ γὰρ τυχῇ ἐτόρῳ ἀγγέλω, μυριάκις
 μέλων τῆ κόσμου πῶς, θρῶν αὐτῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀμαρτίας, πεποινηγῶν τε καὶ ὡς
 αὐτῶν δέσεις εἰς θεῶν, καὶ τυχῇ καὶ αὐτῶν συγχνώμης.

Ἐπὶ πῶς αὐτῶν φησὶν, ὡς τέλει καὶ σφραγίς καὶ σιωπῇ ὅσον πάντων τῶν πεφνησῶν, καὶ
 ὅσον.

δὲ αὐτὸν οὐκ ὀφείλει τις πεφνητὸν εἶναι μετ' αὐτόν. ἐπεὶ δ' ἔνθα θανάτω ἀφθανεῖται πᾶς ὁ πεφνη-
 τὸν ὄντων. λέγεται ἡ μετὰ ταῦτα ἀνασλῶναι ἡνὰ γὰρ τῇ βαβυλῶνι πόλει ὀνομαζόμενον, λέγον-
 τὰ αὐτὴν εἶναι πεφνητὴν, ἐρμυλῶνεται δὲ ἔσθ' κλίμαξ, καὶ παραδεχθῶναι ἢ παρὰ τῇ βαβυ-
 λωνίῳ ὡς πεφνητῇ, φονδύθῃ καὶ παρὰ τῶν σκυδῶν μετὰ τῷ ἀπολουθῆναι αὐτῇ
 πλήθους. καὶ τίς αὖ ἀπαριθμήσει τὰ ψόθυα, καὶ μύθους τε καὶ ματωτολογίας, αἷς σωεργὰ
 ψαπὸ τοιούτων μωάμεθ; Ἐπεὶ γὰρ ποσὺντα εἰσι πολλὰ καὶ ἀναριθμητὰ, καὶ γέμοντα πολυλο-
 γίας, ὡς καὶ καὶ μεγίστους τῶν αὐτοῖς διδασκαλῶν ἐπὶ ἀπωλείας διλογμάτων, οἱ τινες ἐλ-
 φωνικὰ ὀνομάζονται, τοῖς ἐξοχοῖς, καὶ συμφωνῆσαι πρὸς ἀλλήλους ποτε γὰρ τῇ τοῦ ἡρώδου
 ἰσχυρήσει, ἀλλ' ὅδε συμφωνῆσαι δοκεῖ εἰς τὰ αἰῶνα τὰ ἅπαντα. καὶ γὰρ τινες πρόσκεινται τῇ
 μωάμεθ, τινες τῇ ἀλῇ, ἑτέροι δ' ἑτέροις. εἰσὶ δὲ ὅμοις καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς
 ἑαυτοὺς ἀσύμφωνοι. κατενόησεν τίνων τῶν αὐτῶν ἀδελφῶν ἐκείνῳ ὁ ἀλιτήριος, καὶ βουλό-
 μενος συσκήσαι αὐτῷ, ὅπως φησὶν γὰρ τῇ κεφαλῇ τῷ ἐλαράμ, ὅτι ὁ εἰς πλῆθος θεῶν
 ἐγνω τῶν ἡρώδου ἰσχυρήσει. γινώσκων γὰρ τὸ ἀνώφελες τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ
 τὸ τότε ψόθυος, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀπαικτοῦ καὶ ἀνώμαλου, καὶ ὅτι πολλῆς καὶ μεγάλης μέμφεως
 ἄξιος συγγράφεται, εἴπερ ἔσθ'. οἱ δὲ σοφοὶ καὶ φρόνιμοι τῷ ἡρώδου ἐκείνου, οἱ παιδιδυθέντες τῷ
 τῷ ἡλλώμω σοφίαν, εἰσὶ δὲ καὶ τινες οἱ τὸ διὰ γυμνασίου καὶ μαθημάτων ἀναγινόντες, παντε-
 λῶς ἔχουσι κατεγνωσμένα καὶ ἀνυπόστατα, ἀπὸ τοῦ μωάμεθ νομοθετήσαντες. διὰ τοῦτο ἔσθ' καὶ
 νόμος ἐτέθη παρὰ τοῖς ἑσπερίοις, ἵνα εἴπερ ὡς ὁ λῶς ἀμειβόμενοι, καὶ λόγον ἀπορίας εἴπει-
 εἰς τὸ ἡρώδου, παρὰ τοῦ θανάτου τελευτήσῃ.

Επὶ φησὶ, καὶ ποιήσῃτε ἀρπαγὰς καὶ φόνους, καὶ ὑπορκίας, εἴπερ ὁ θεὸς δὲ βάρους ἔχει αὐτὰ.
 ἐπεὶ δ' ἴσως καὶ ποιήσῃτε, ὁ θεὸς οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὤν, καὶ μέλει συγχωρήσῃ αὐτά.

Επὶ γὰρ τῇ κεφαλῇ τῷ ἡλλώμω, ὅπως ἐρμυλῶνεται τῷ ἀπείρῳ, λέγει ὅτι ἐλογιζέται ὁ θεὸς
 ἡμῶν τῶν ἀπαικτῶν ὅρκων, ὡς περὶ δὲ τῇ παραβάσει αὐτοῦ ἀρκετοῦ ὤν διὰ πενήτων τῶν
 φησὶ, καὶ γὰρ διὰ τοῦτο, καὶ αὐτὸν τοῦτο γινώσκων αἰχμαλωτὸν λυτρωσας. ὁ δ' ἀπὸ τοῦτο καὶ δι-
 νάμενος ποιῆσαι, τῶν κηρύσσων ὁ θεὸς τῶν ἐχθρῶν καὶ ὁρκῶν ἰδιῶν, ὅντα δύσκολως ἐπα-
 ρεῖσθαι δύναται. εἴπερ δ' ὅτε ἀδελφὸς καὶ κείνοισιν.

Επὶ ὁμολογῶν τῷ αὐτῷ μωάμεθ καὶ συγγενεῶν ἰακωβιτῶν τινῶν, μαρτυρία ὀνομαζόμενα,
 γινώσκων αὐτῷ ὁ θεὸς καὶ φυλάττει ὅπως ὁμολογῶν, ἀλλὰ πρὸς αὐτῷ, ὡς γὰρ τῇ
 κεφαλῇ τῷ ἡλλώμω, ὅπως ἐρμυλῶνεται διαφρήσει φησὶ. μαρτυροῦν-
 δὲ εἰσι τῇ βιωτικῇ γινώσκων καὶ ὑπορκίας οἱ ἄγγελοι, ὅ, τε μικροὶ καὶ ὁ γαβριήλ.

Επὶ διαλεγόμενος φησὶν ὁ θεὸς μετ' αὐτῷ πολλάκις, εἴπερ πρὸς αὐτόν, ὡς παιδὶς χά-
 ριν ἐποίησε τὸ κόσμον, καὶ σὺ περὶ τῶν πᾶν τῶν ἐν ἡμῶν τῶν λεγόμενων, ὅπως παντελῶς γινώσκων
 σὺ πᾶσαν ἐλθουσίαν, ἵνα δὲ αὐτὸ τὸ πλῆθος ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. καὶ ὅτε τῷ κυρίου ἐπὶ πόντος,
 ὡς σὺν ἡμῶν τῇ τε δολιμῇ καὶ δόξῃ ὁ θεός, καὶ ἀπάγουσα εἰς τῶν ἡμῶν, πλατεῖα δὲ καὶ θυερόχαρος ἐπὶ
 ἀπωλείας, καὶ ὄντως εἰς αὐτὸν ἀνήκει, τὸ ὅδ' ὅν γινώσκων σου γινώσκων εἰς βόλομαι.

Επὶ γὰρ τῇ κεφαλῇ τῷ ἡλλώμω, ὅπως ἐρμυλῶνεται διὰ μαλίας, λέγει, ὡς οἱ ἰσχυροὶ καὶ οἱ
 χριστιανοὶ σὼθῶνται μέλλουσιν. γὰρ δὲ τῇ κεφαλῇ τῷ ἡλλώμω αὐτοῖς φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς διώκει
 σὼθῶνται αὐτοὺς τῇ γὰρ τῷ νόμῳ τῷ ἰσχυροῦ τῶν.

Επὶ πρὸς αὐτῷ φησὶν, ὅτι ἐδιώκει αὐτὸν εἰς τὴν ἀβύσσον, καὶ αὐτὸς ὅτι αὐτὸς ὅτι
 μεταμικροῦ πάλιν φησὶν, ὡς περὶ καὶ αὐτὸς ὅτι ἀρκετοῦ, ὡς λαβὼν αὐτὸν ὁ θεός, εἰς ἡμέ-
 ραν εἰς τὴν ἀβύσσον, καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἐκείσε ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας πολλὰς, καὶ ἔσθ' ὅτι
 θεὸν, κύριε, τί δὲ ἔσθ' ὅτι ὁ θεὸς πρὸς αὐτὸν, καὶ θάνατος, καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ μιμηταὶ σου εἰσὶ.
 τὸ δ' ὅτι πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος ὁ θεός, εἴπερ, ὅτι παιδὶς χάριν ἐποίησεν τὸν αὐθιγόν,
 διουῖν γινώσκων τῶν ποιῶν αὐτῷ ὁ μωάμεθ, τὸ ἵνα δὲ εἴξῃ, ὅτι ἐκ ἑκείνου ὁ θεὸς πρὸς αὐτὸν
 τῶν αὐθιγόντων σωτήριον, καὶ δὲ ἔσθ' ὅτι πρὸς αὐτὸν ἀδελφῶν τὸ αὐτῷ καταθύμιον. τὸ δ' ἵνα
 ἀνατρεψῇ καὶ τῶν σωτῆρος χριστῶν γινώσκων οἰκονομία. ὄντως γὰρ ὄντως τὰς ἀνεωχόμενος
 ὁ λαβὼν αὐτὸν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διὰ λόγια. ἵος ἡ ἀσπίς ὅτι πρὸς
 αὐτῷ. σκότος γὰρ ἀπωλείας ὡν, μαρτυρία καὶ ψόθυα ὅτι ἐρευνεῖται ἡμεῖς. καὶ γὰρ ἡμεῖς αὐτοὺς
 ληθῶν

ληθὲς πονηρὰ φθέργεται, τὸ δὲ αὐτὸ περὶ ἀλλήλων γεγονότα. ἡνὲς γὰρ τὸ ἀνθρώπων εἰς ἰσχύον
 ἐκλογῆς καὶ ἐλεος, καὶ πῶς σκόνῃ δὲ γῆς καὶ ἀπωλείας. εἴς ὅσον γὰρ σκόνῃ καλῶνται, εἴς τὸ
 δεκτικὸν ἐξελθόν, γὰρ δέχεται εἴτε ἀγαθὸν εἴτε πονηρὸν. οἱ μὲν γὰρ ἀγγελοὶ κέκλιονται τῇ γνώ-
 σιμῃ αὐθόρῃ, οἱ δὲ ἀνθρώποι ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς καὶ τῆς ἐκτὸς συλλήψεως τῆς αὐτῆς γνώσεως, καὶ
 ἐκ τῆς πολλῶν ἐποποιήσεων εἰς μίαν ἀληθῆ γνώσιν ἀνάγονται, καὶ εἴς ὅσον σκόνῃ καλῶνται. πῶς
 νῦν καὶ αὐτὸς ὁ δειλάριος τῆς τῆς διαβολῆς διδασκαλίαν διεξάμεινος, πάντα ἵον τοῖς αὐτῶν λόγ-
 οῖς μίμναι, ἐν κρῖματι ἀσεβείας, ὡς ἔρηται, κατεσκεύασε, καὶ αὐτῷ πειθομένους ἐπέδωκε, καὶ
 τὰς αὐτῆς ψυχὰς ἀδυνάτους ποιεῖται, τῷ διαβολῷ ὡς περὶ θυσιαν περὶ φερεν. ἀδυνάτοι γὰρ ψυ-
 χῶς ὄντες, ὅπως ὡς τῆς σωμάτων ἡ ἰσχύος ἢ ἡ παχύτης εἰς τῆς δύσιν αὐτῶν διαβαίνουσα, ἀλλ'
 ὡς τὰ ἐν λυκῇ καὶ πρὸς καιρὰς ἐνδοξοῖς. διότι αἱ ἐνέργειαι ἐν ψυχῇς ἐκ ἑξῆς τοῦ ἀμετάβλη-
 του. μοιχεύει γὰρ καὶ πορνείαν καὶ πάσας αἱ ἡδοναὶ τῷ κόσμῳ εἰς πεισθολογίαν, καὶ ἡ φι-
 λία τῷ κόσμῳ τὸ ἐχθρὰ θεῷ ὄνει. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τὰ πάντα καταλιπὼν, τὰς ἡδοναῖς
 τὸ πλῆθος ἐνέδωκε, μὴ μόνον τὴν ζῶντα καὶ ἀβλήτος ἐνέδωκεν ταῦτα, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον
 μονίμως αὐτὰς ἐρρηκνύει. ὥστε καὶ αὐτῶν ἀπολύτως ὁ θεὸς μετὰ τῆς ἀνάστασις τῆς νεκρῶν
 ἀμεταβλητός, ἀφροδίσιαι καὶ γυναικες ὅτι πολλὰς ἐν ἑκάστῳ οἴκῳ τε πόδα καλλεῖς καὶ λουτροῖς
 καὶ πρὸς δέσους, ἐκαστὰ τε καὶ βουφῆς, ἐν τῷ τοῦτο ὁμοίαν, ἐπαινεῖται πρὸς αἴμα, κυρὴν θά-
 κολοθῶν ἀερετικῶν, καὶ πῶς παλαιῶν ἐποποιῶν, καὶ οἷον τέλος μακαριότητος τὰς ἡδονὰς ἐδί-
 δαξεν εἶναι. ἡμεῖς γὰρ ποῦ τοῦτο φθάσαντες ἐπομὴν μερικῶς ἐν τῇ τελευτῇ ἀφρογία. διό-
 τι ἐκ ἐχθροῦ ὁλως σκῆπον, καθολικῶς αὐτῶν περὶ τὰς τῆς μωαμὲθ ἀσεβείας, ἐπεὶ δ' ἀπ' ἐπὶ ὁλο-
 ξου ἡμεῖς πλάσιν κατὰ τὰς ταύτας ἐλεγεῖται, ἡδὴ λέγομεν ὅτι, ὁ αὐτὸς μωαμὲθ ἐν τῷ κορρῶν
 ὅπως ὁ φησιν, ὅτι ὁ θεὸς ἀρεκτικῇ τῇ θάνατον, καὶ μετὰ ταῦτα ἀναστάντες οἱ ἀνθρώποι ἀπὸ
 ναδὶ ἐκ ἀκέραιοι. τῶν γὰρ πράγματων ὅπως ἔχοντες, τίς χρεῖται βοῶν; ἀλλ' ὅτι τῆς ἀφροδίσιων.
 ἐπεὶ ἐκ ἀναγκαῖα ἡ γήνησις, ἡ γὰρ βοῶν εἴς τῆς σωτηρίας ἐλάττωσι τῆς σώματος ἐξήλθε, ἵνα
 τὸ ἐλεῖται ἀναπληροῖ, ἐκ τῆς μωαμὲθ τῆς γυναικὸς τῆς ἀνδρὸς σωτηρίας εἴς τῆς τεκνογονίας σω-
 τηρίας. ἐπεὶ δ' ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ, ὅτι ἀθανάτοι ἀναστάντες πάντες, ἀφροματῶν ἡ τροφῆς,
 κατὰ τὰ καὶ τὰ ἀφροδίσιαι. εἰ δὲ ὅσον δώδωκεν, ὅτι ἀνάγκη ἐπαινεῖται γήνησις. ἐκ γήνη-
 θήτων ἀνθρώπων, πέφυκεν ἡ θνητότης εἶναι αὐτῶν γήνησιν, ἢ ἀθανάτους. καὶ εἰ μὴ θνητοὶ, πῶς
 ὅτι ἀθανάτων θνητοὶ, εἰ δὲ καὶ κῆνοι, καὶ οἱ δὲ ἐκείνων γήνησιν ὅτι ἀθανάτοι, ὅτι εἰς ὅσον ἐπαι-
 ροῦν ὅτι γήνησιν. καὶ ὁ μὲν μακάριος μωαμὲθς διεξίωκεν, τῆς τῆς ἀνθρώπων γήνησιν ὅπως φη-
 σιν, ὅτι γὰρ λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς ὁ θεὸς, ἐπλάσεν τὸ ἀδάμ. πρὸς αὐτὸν δὲ πνολὴν ἐνέει, ἐξήλθε εἰς
 ψυχῶν ζωὴν. ἀπὸ τῆς τῆς ἀδάμ πλοῦρας ἐποίησε τῆς εὐαν. ὅτι ἀμφοῖν δὲ τῆς σπῆς, ἐκ πάντας
 ἀνθρώπων. θνητοὶ ὅντες, θνητοὶ καὶ ἐξήλθεν. ὅτι τῆς δόγματι σωαδὲς δαδὲς, κα-
 τυρεῖται πάντες περὶ τῆς, βεβαῖοι ὁ χρῆσις, τῆς καὶ τὸν τῆς γήνησιν τῶν οὐκ οἶδ'
 ὅτι δὲ ὁρμηθεῖς ἐδίδομεν ὁ ἀλιτήριος, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς κοιλίας αὐτοῦ καὶ τῆς πατρὸς αὐτοῦ τῆς διαβό-
 λου. καὶ σκόπει τὸ ἄπορον. εἰ μὴ ὡς ἀθανάτοι οἱ πατῆρες ἀθανάτους ἐκ ἐξήλθεν, ὅτι εἰς
 τῆς τῶν γήνησιν, ὅτι οὐκ οἶδ' ὅτι γήνησιν, πῶς ἀρεκτικῇ τῆς τῆς θάνατος, ὡς περὶ σὺ
 περὶ πέθος, ἐκ μετὰ τῆς ἀνάστασις ἐνέργειας. βλέπεις πῶς μετὰ τῆς τῆς ἀγίας γραφῆς ἐν ἀντιότῃ
 τῆς, ἔχει ἐκ πρὸς αὐτῶν ἐν ἀντιότῃς διόλου ἢ τῆς μωαμὲθ διδασκαλίας; ὁ γὰρ αὐτὸς μίαν καὶ
 μόνον ἡμέραν λέγει εἶναι τῆς ἀνάστασις. καὶ ὅτι εἰς τῆς γήνησιν θνητοὶ, ἐκ θάνατον καὶ τῆς πᾶν
 ἀνάγκη. ἐπὶ τῆς ἀνάστασις μὴ ὅσους, καὶ κῆνοι εἰς αἰῶνα θνητοὶ. ἐκ πᾶν τέλει μακαριό-
 τητος ἢ θνητότης; λοιπὸν αἱ τῆς ἀγίας ψυχῆς, ἐπεὶ ἐκ εἰς μετὰ τῆς σωμάτων αὐτῶν καὶ τὸ
 πρὸς, ἐξέρχεται τῆς ἡδονῶν. καὶ εἴς ὅσον ἐξέρχεται καὶ τῆς μακαριότητος καὶ τῆς μωαμὲθ λόγον,
 καὶ πρὸς τῶν οἱ ἀγγελοὶ, ἀλλ' ὅτι εἰς ὅσον, ἐκ ἐπὶ. ἐματῶν γὰρ ἡ ἀσωτίς τῶν καρδίας,
 ἐκ φάσκω σφός εἶναι αὐτῶν, πάντων μακρότερος ἀναφαίνεται. ἐκ εἰς γὰρ τέλος μακαριότη-
 τος αἱ ἡδοναί, ἀλλὰ τὸ γῆναι ἀνθρώπων καὶ τὸ δινατὸν ὁμοίον θεῷ, καὶ γινώσκων θεῷ, καὶ
 ἐν ὁμοίᾳ αὐτῷ, τὸ ὅτι τὸ ἀπὸ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ἀγαθόν, καὶ ἡ ἐκείνη δύσλαμονία. ὅτι

μωαμμεδ μὴ εἰδὼς ὅτι λέγει, φανερώς ἀντιπίπτει τῇ ᾧ Θεοῦ δικαιοσύνῃ. δικαιοσύνη γὰρ
 θεία ὅτι ἢ πάντα νέμονται κατ' ἀξίαν, ὁ διασώζοντα τὰ ἀδανάτα αἰώνια, τὰ ἃ πρόσκαι
 ρα ἐγχεον, καὶ τὰ ἐφῆς ὡς ἔχοντα τάξεως. καὶ πρῶτον ἢ δωρεῖται ταῖς αἰῶνι τὰ κατὰ
 ξίαν αὐτοῖς ἀνέκοντα, εἴτα ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς σώμασι, καὶ μετὰ ταῦτα τῇ φύσει τὰ ἐκ
 ταῖς ἡγοῦν συμμετρῶν καὶ κάλλος καὶ τάξις καὶ διακόσμησις, καὶ τῇ ἐκείνῃ τῷ ὅλῳ ὑπερέκει
 νει ἀξίαν, μὴ δ' ἐπὶ καὶ παλαιοῖς φιλοσόφοις ἀπολαθῶν, ἀνοήτοις ἢ καὶ αὐτοῖς, ἀλλ' ὅτι
 ψυχρὸν τινα λόγον λέγουσιν, ὅτι δουλαμονία ὅτι ἢ τῷ νοὶ γινώσκεις, ἀπὸ τούτου ὡς οἶμαι πλα
 νηθεῖσιν, ἀπὸ τῷ ὅτι λαβὼν αὐτοῦ, ὅτι ἐκ ἐστὶ τὸ μέγεθος νοὶ καὶ νοήσεως. ἀγνοήσαντες ὅτι μετὰ
 ξὺν τούτῳ ὅτι ὁ θεὸς, ὅς ὅτι ἀκροῦ ἀγαθόν, καὶ ἀκροῦ μακροχρόνιτος καὶ δουλαμονίας. καθό
 σιν γὰρ πρὸς ἐγγίξει θεῶν, καὶ τοῦτο οὐδ' αἰμῶν ὅτι, καὶ οὐκ ἐκείν, ὁ μακάριος. ἐμοὶ δ' ἐπει
 σιν ἀρετῆς, πῶς ἐκ ἐπὶ, ὡς μετὰ τῇ ἀνάστασιν ἐσεσθὶ φόνος καὶ ἀρετῆς. ἐπεὶ γὰρ ἡδονὴν
 χάρις, ὁ δὲ ὅτος χημῶν πάντες οἱ πόλεμοι γίνονται, εἰς πάντας κατέσειε τὸ τοῦ ἐπὶ,
 ὅτι ὁ πλείωνας ἡδονῆς εἰς αὐτὸν φέρων, μᾶλλον ὅτι ἄλλω μακροχρόνιτῳ.

16 **Ε**πὶ αὐτῆς φησὶν γὰρ κεφαλαίῳ τῷ σαδ, ὅτι οἱ μὲν ἄγγελοι ἐκ πυρὸς ἐδημιουργήθησαν, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκ χοῦς. καὶ οἷον ὡς περὶ τὸ σῶμα ὅτι ἐκ τῇ γῆς χοῖκόν, οὕτω καὶ
 αὐτὸς ἄγγελος ἐκ πυρὸς ὑλικοῦς εἶναι λογίζεται. ἐκ τῷ ποφητικῷ οἶμαι ῥητοὶ τῇ πλαίλι
 ταύτῃ λαβὼν, τῷ λεγόντῳ, ὁ ποῖον αὐτὸς ἄγγελος αὐτοῦ πνύματα, καὶ αὐτὸς ἐκ τούτων
 αὐτοῦ πυρὸς φλογαί, μὴ νοήσας ὁ δὲ αἰνῶν, ὅτι πνύματα ὀνομαζονται οἱ θεοὶ νόοι, εἴ
 το τεχὺ καὶ κοῦφον καὶ ἐλαφρόν καὶ ἀσώματον, πυρὸς ἢ φλόξ, εἴ το φωτιστικὸν καὶ δια
 στικὸν καὶ ἐξυβρίστον καὶ καρτερικόν, ἐστὶν ὅτι καὶ ἀφανιστικόν, ὥστε καὶ αἱ ἀνὰ τὴν τά
 ξιν, αἱ τινὲς ἀμέσως πρὸς θείας ἐλλάμψεις ὑποδύχονται, σφραγίσαντες παρὰ τῶν τὰ ἐβραίων
 εἰδότης ἐπονομάζονται, τουτέστι πρὸς ἡρώδους καὶ θεομαίνοντες, εἴ το ἀεκινῶν αὐτῶν
 ποῖοι τὰ θεῶν, καὶ ἀκατάληκτον, ὁ δὲ θεομαίνον καὶ ἐξυ καὶ ὑπὲρ βίου τῷ πρὸς τοῦ καὶ
 ἀνθρώπου καὶ ἀκλινούς ἀεκινῶν. εἰ γὰρ τὸ ὑλικόν ὅτι πῦρ ἔχει μὲν φωτιστικὸν ἰδιό
 τιτα ἔχει δὲ καὶ καρτερικὸν ὡς εἰς τὸν χρυσόν, καρτερικὸν δὲ εἰς πᾶν κίβδηλον, ὡς ὅ
 μᾶλλον διώκονται ἔχειν αἱ οὐράναι ἐραρχίαι, ἢ τοῖς οἱ ἄγιοι ἄγγελοι, φωτιστικὸν μὲν καὶ
 καρτερικὸν διώκονται καὶ γίνονται πρὸς αὐτοῖς ἀφίους φατίζονται καὶ καθαίρειν, ὡς ὁ ὕψι
 τῶν ἁγίων καὶ ποφητῶν, καρτερικὸν δὲ καὶ ἀφανιστικὸν καὶ ἐλαττωρ, ὡς ὕψι τῷ σφραγισ
 τῶν βασιλέως ἀουριών. ταῦτα ποῖον μὴ νοήσας ὁ μάλτῃ, τὴν τῶν ἄγγελων φύσιν
 ἐκ πυρὸς εἶναι γινώσκουσιν. ποῖοι μὲν τοῖς τῶν μύθων καὶ τῶν τοῦ τῶν, ὅν τοῦ τῶν, καὶ
 λέγει οὕτως μὴ δὲ διαφερόντων γράφειν καὶ κωδωνίζοντων ληρημάτων, τί γὰρ καὶ λέγειν;
 17 **Φ**ησὶ γὰρ γὰρ κεφαλαίῳ τῷ νημελε, ὅτι ἐκ μὲν οὐδὲν μῆα, ὡς τῷ πολυμῶντῳ σω
 αγαρόντῳ μεγάλῃ ἄγγελων σφραγίσαν, καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀλόγων ζώων. καὶ ἀπελθόν
 των καὶ ἐνόντων ὡς περὶ τινα μὴ δὲ ποταμόν, ἐφ' ἢ μῆα, ὡ μῆα, ὡ μῆα, ὡ μῆα, εἰσελάτε εἰς τὰς
 κατοικίας ὡ μῆα, ἵνα μὴ διαφείνῃ ὡ μῆα ὁ πολυμῶν, καὶ τὸ σφραγίσαν αὐτοῦ. καὶ ἢ μῆα ὡ
 πρὸς δίκασιν.

18 **Ε**πὶ γὰρ κεφαλαίῳ τῷ ρουβεσῶ φησὶν, ὡς ὅτι σκώληκα σημεῖα τῶν τῷ πολυμῶν
 τῷ θάνατον τοῖς δαίμοσιν, γὰρ φησὶν ἢ δὲ γήνησις, ὅτι ὁ πολυμῶν ἐπερὶ δ' ὅτι τῷ
 αὐτοῦ βακτηρίῳ, ὡς τὸ ποσάτης ἀφῶν σωεχέθη ὁ δὲ ὡς, ὡς παραχρῆμα ἐκπνύσαι. θείῳ
 δὲ θαύματι οὐ κατέπεσιν. οἱ δὲ τούτῳ δουλοῦντες δαίμονες ὁρῶντες αὐτὸν ἐσώτη οὐ
 τως, γινώσκοντες ἡμῶν ἀνθρώπων δὲ τις σκώληξ ἐκ τῇ γῆς διαφάγων τὴν τοιαύτην βακτηρίαν,
 ἢς σωπρὸς ὡς κατέπεσιν ὁ πολυμῶν. οἱ δὲ δαίμονες δρᾶμόντες, ἐγνώσαν αὐτὸν τεθνηκέ
 ναι, καὶ ἐκ τοῦ ἡρώδους καὶ πᾶσι αὐτῷ τῷ δαίμονι βλάπτειν αὐτὸν ἀνθρώπων.

19 **Ε**πὶ γὰρ βιβλίῳ τῶν δικησίων αὐτὸς ὁ μωαμμεδ ἀφελῶσι τὴν αὐτίαν, διὰ τὸ
 οἶντῳ κεκώλυται αὐτοῖς. φησὶ γὰρ ὅτι θεὸν ὕψι τῇ γῆς δ' ὅτι ἄγγελος ἀπεσταλκός, ὡς
 τε καλῶς ἀρχαί, καὶ δίκαιως κρίνειν. ἐλεγοντο δὲ οἱ ἄγγελοι, ἀπὸ τῶν καὶ μαρῶν. ἐλθούσας
 δὲ τις γυνὴ δίκην ἔχουσα, ἐκάλεσε τοὺς ἐπ' ἀφίον, καὶ παρεθήκει αὐτοῖς οἶνον, ὅν
 θεὸς μὴ πῖναι αὐτοῖς γινώσκοντες, οἱ τινὲς καὶ μεθυσθῆναι, ἐκίνησαν ταύτῃ ἐφ' ὅτι
 οὐ

οὐ συνῆδ' ἔρ, ἀλλ' ἀνελθοῦσα εἰς τὴν οὐρανὸν, εἶπε τὰ κατ' αὐτὴν. ὁ δὲ θεὸς ἰδὼν ταῦτα πάντα καὶ τὴν δίκην, ἣν ἔχον αὕτη ἀκηκοώς, πεποίηκεν ἕως φόρου, ὥς εἶναι ταῦτα πάντα ἐν τῷ οὐρανῷ μεταξὺ τῶν ἀστέρων οὐ τῷ καλλῷ, ὡς περ καὶ ἐν τῇ γῇ μεταξὺ τῶν γυναικῶν. Διοθέσις δὲ καὶ τοῖς ἀμαρτωτοῖσι ἀγγέλοις ἀείσεως, ὅπου βούλουτο ἠκολοῦναι, ἐν ταῦτα, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐλομὲν αὐτῶν ἐν τῇ παρόντι ἐκλογῇ τιμωρῆσθαι, ἐξήρτησε πούτους ἐν τῇ βαθυλῶνι φρέατι τῇ ποσὶν δι' αὐλίσσεως σιδηρεῶς, μέχρι τοῦ ἐν τῇ κρίσει ἡμέρας.

Επ' φησιν, ὅτι ἡ κτίσις οὗτ' οὐρανὸς γέγονεν ἐκ καπνοῦ, ὡς εἰκοι καὶ γὰρ, ὅτι ἡ πέτρα οὐρα-
 ναίου οὐρανὸν ἀκτιστον συνωιδίην ὁ νεὺς οὗτ' νομοθέτης, ὃν οὐδὲς τῶν αὐτῶν πτωρ ἐγγρά-
 σεν ποτε, καὶ πρὸς αὐτὸν ἰασησώμενον τούτου, καλεῖται παρ' ὅντα κτίσιν, ὡς ἀπ' ἑλ' αὐθιγνῆς
 σεως φησὶ ἐν θαλάσσης γινομένης τ' οὐδὲ καπνῶ. ἡ δὲ θάλασσα ἐκ λυγρῶν ὄρεων καὶ φ' ὀνομα-
 ζομένης, ὅπου ὄρος ζώνοντι ὅλην τὴν οἰκὸν ἐκ λυγρῶν αὐτῶν ποιῶν τὸν οὐρανόν.

Επὶ τοῦ ἡλίου ἐστὶ σελῶν ὅσα φῶτος καὶ δυνάμεως φησὶ γῆ ἐστὶ καὶ μὲν εἰς διὰ
κρισην εἶναι μετὰ νυκτός καὶ ἡμέρας. ἀλλὰ πεπομένον ποτὲ τὴ γὰρ βροχὴ συμβῶναι τὸ πῦρ
αὐτὸ ἐγγίσει τῇ σελῶν καὶ τότε γίγεται σφοδρὰ δυνάμει.

Επι φησιν, ὡς πτοσκληρύντα τὸν αὐτὸν μωαμειδ παρὰ τῷ γαβριηλ ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐ-
ρανόν, καὶ τῷ Θεοῦ θέντι τὴν χάριν αὐτοῦ ὡς τῷ μωαμειδ, τοσαύτης φύσεως αἰδοῦσιν λα-
θεῖν αὐτὸν, ὡς διελθεῖν ταύτῃ μερὶ καὶ τῷ νωτιαίου μυελοῦ. καὶ ὅτι ἡ ἄρ πλάσμα ἐκεί-
νου ἔστι, τὸν πρὸς Διόλου. ἀλλ' ὅμως τοῖς ἀνθρωπομορφίταις ἐπέμην, ταῦτα λέγει, τοῖς
λέγουσι τὸν Θεὸν σωματικόν, ἀγνωστὸν ὁ εἶναι, καὶ ὡς λαβεῖν ἀνομίαν, ὅτι ἐσομαί σοι
ὁμοιος.

Επὶ τῇ κεφαλῇ τῇ σαδὶ αὐτὸς κωλύμεθ φησὶν, ὃν ἄγγελοι ὄντες οἱ δαίμονες, καὶ πρὸς αὐτοὺς παρὰ θεοῦ πρὸς κινήσει τὸν ἄδαν, οὐκ ἐλπίσαν ποιῆσαι ὅσους καθὼς καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι προσκυνῶσιν αὐτόν, καὶ οἷα ὅσοι ἐχθροὶ τοῦ δαίμονος. ἰδοὺ δὲ λόγια δεινὰ αὐτῶν τῶν τῶν ἀσεβῶν.

Επιφρονίμῳ δ' αὖτος, ὡς ἐκ τῆς ἑλέφαντος κοπῆς γεγενῆσθαι τὴν χοῖρον, ἐκ δὲ τῆς κό-
πῃς τὴν χοῖρον, καὶ μὴ τῆς δὲ γαλιλῆας τὴν μετὰ τὴν λείοντος. καὶ αὐτὰ ὅτι αὐτῇ. οὐ γὰρ
νῦν ἐν τῇ κίβωτῳ μετὰ τῶν ἡνὶ αὐτῷ καὶ τῶν ζώων, ὅποταν πῶς ἀπόπαυρὲν χάριται, ἐκλέ-
νται ἡ κίβωτος, καὶ μάστιγα ὅποταν δ' ἐλέφας ἐπὶ τῇ γαλιλῆας τὴν λίκαν φοβεσθαι, ἡρώτησεν ὁ
νῦν τὸ θεόν, ὡς ἐφ' ἡμετέραν περὶ κινῆσαι τὴν προκτὸν αὐτῷ πῶς τῶν ὀπίω, ὅτι ἡς πρὸς αὐ-
τὸν ἡ κόπῃς. οὐ γεγονότος, ἀλλὰ τὸ δὲ ζῆναι ἡ κόπῃς, καὶ σὺ αὐτῇ χοῖρος μέγας. τῇ γαλιλῆας
ἐξήγειρε τὰς κόπῃς ὁρῶσιν, ὁ μὲν ἐγγενῆς, καὶ ἡρῶτα ἐπὶ τῇ γαλιλῆας. τῇ κίβω-
τῳ. καὶ τότε μάστιγα ἐφοβήθησαν. ἐπὶ ὁρώτησαν τὸν δ' αὖτις τὸν νῦν τὸν κύριον τῶν πύτων,
ἐπατάχθη ὁ λέων ἐν τῇ μετὰ τῷ, καὶ δὲ ἦλθε γαλιλῆας τῶν μυκτῆρων αὐτῷ. ταῦτα τῇ τῇ
αὐτῷ ἐν φησὶ, διὰ τὴν τὰ χοῖρα κρεὰ ἀνάδρατα λογίζοντα πρὸς αὐτοῖς.

Επι φωνοῖν, ὅτε ὁ θεὸς πρὸς τῷ τέλει τῷ κόσμῳ ἀρκτηγῆναι πᾶσαν φύσιν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ὃ ἐκ ὑποληφθῆσεται, πλὴν τῷ θεῷ, ὃ τῷ θανάτῳ, ὅς ἐστιν ἀγγελὸς πρὸς λεγόμενος ἀδριήλ, καὶ τότε γὰρ πτελεῖται κύριος τῷ ἀδριήλ ἀρκτηῖναι ἑαυτὸν. ὃ γεγονότα, φωνήσεται κύριος φωνῇ μεγάλῃ, ὃ ὅτι, πρὸς ἐσὶν οἱ ἀνθρώποι τῷ κόσμῳ, καὶ οἱ ἀρχόντες, καὶ μετὰ ταῦτα αὐκῆσεται πάντας. τί γοῦν ὅτι πρὸς ὅλως ὁ νοῦς ἔχω, γένεσθαι τῷ ποσύντῳ φλυαρίῳ, οὐ διὰ τὸ πορῶν, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, καὶ αὐτῷ τῷ μωῶ μετὰ χησάδης μαρτυρεῖ, ὅς σιωπῶντα ἔσθ, ὡς φησὶ βιβλίον, διανοεῖσθαι χιλιάδας λόγους ἔχον θάυμαστος. παρὰ δὲ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ παρακληθεὶς δι' ἁφῶν αὐτοῖς, ἔφη πρὸς αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ τέτων οἱ μὲν τριχίλιοι ἐσὶν ἀληθεῖς, οἱ δὲ ἑτέροις ψευδεῖς.

Ωστε καὶ πινες ἐπὶ τῷ χῶσι μετὰ νιν ἰσχυροῦσιν, καὶ αὐαφανῆ ψυχοῦσιν τὰ πρὸς
ἐκείνων λεγόμενα, ἀλλ' ὡς λέγουσιν, ὅτι ἀπὸ τῆ ψυχῆ λόγων ὄντι, ὡς σωτηρίας τοῦ σώματος
μετὰ τῆ ἀπὸ τῶν ἀλλήλων, καὶ ἵσως ἐπὶ τῷ μιμησάμενος τὸ λαοκρατοῦν ἐλλείπει, λέγει δὲ αὐτὸς
πρὸς αὐτοὺς, ὅτι μία καὶ μόνη ὄντι ἀλήθεια, ὅτι μία καὶ μόνη ὄντι ἀλήθεια, καὶ ὅσα διανοοῦνται
εἰς τὴν γεγραμμένην ἐν τῷ ὑπογράμμῳ, τὰ πάντα ψυχοῦσιν ἐστίν, ἵσως αὖτε ἔχον συγγνώμην τὰ ἐν αὐτῇ

καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου. ἐγὼ ὅτι τῷ αὐτῷ πνευματικῷ μοι γινώσκω σέκνον, καὶ ἐπεὶ
πάντοτε γινώσκεις τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἡ πνοὴ μου εἰς τὸ πόλεμον μου ἀπεσταλμένη. ἰδοὺ πα-
λιν ἐπανεστράφη καὶ τὸ χριστὸν πνοὴν μου πρὸς αὐτόν. διὰ τὴν δὲ πνοὴν μου μετάνοιαν εἰς
πάντα τὰ σωρωσάντων ψυχὰς. εἰ γὰρ εὐρίσκω μετάνοιαν ἐν ἐκείνοις, ἡ ἀμαρτία αὐτῶν ἐλπίσθη
αὐτῶν, ὡς περὶ εἰς ἐλπίσθη. ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ ὁ χριστὸς πέμπων αὐτὸν μαθητὰς ὡς τὸ κήρυγμα, οὕτω
φυσίον, εἰσερχόμενοι εἰς οἰκίας, ἀπαλλάττει αὐτούς. καὶ ἐάν τις ἢ οἰκία ἀξία, ἐλθόντων ἡ εἰρήνη
ὑμῶν ἐπ' αὐτούς, ἐάν τις ἢ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπανεστασθήτω. καὶ ὅς ἐάν τις μὴ
ᾔσῃ ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ αὐτοῦ λόγου ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἐκ οἰκίας ἢ ἐκ πόλεως ἐκείνης, ἐκτι-
νάτε τὸν ἥμιον τὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότορον
ἔσται γὰρ ὁδοῦν καὶ γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. καὶ ἰδοὺ μὴ μόνον ἐκ ἐρή-
νης ἐσερήθησεν, ὡς καὶ τὸ δούλιον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν σοδομικῶν κατετάγησαν. βλέπετε ὅπως
τὰ πόδι τὸ χριστὸν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν περὶ τὸν πόλεμον, ἀπὸ καὶ ὅσα τὰ πολλὰ
ἐκ γραφῆς παραιτούμεθα. εἰ γὰρ δεῖ τις ὁ (καὶ τῶν) ἀλλήλων, εὐρήσει ταύτην. πᾶσι δὲ μαρ-
τυροῦμαι λέγω. ὁ δὲ γὰρ ἀποτόνους ἐξ ἀνδρῶν ἐκόντων ὡς τὸ πάντων αὐτοῦ ἀναβῆναι.
ὡς περὶ γὰρ ἐν τοῖς ἑλλήσι τινὲς ὡς τοῖς ἀνδράσι, ὅς τις καὶ ἐρμᾶς ἐκάλωσεν, εἰς ἐκείνους
καὶ γὰρ ὅσον καὶ τὸ μὲν τὸ φαινόμενον ἐξῶθεν παντελὲς καὶ ἀποστομὸν ἐκ ἀκαλῆς, αὐτοῖς γινώσκων
δὲ τῶν ἀνδράων, τὰ ἐκόντων σιβάσματα καὶ ἀγάλλματα εὐρίσκοντο ποδὶ καλλῇ, ὅτω
μοι νόσι καὶ ὡς τὸ χριστὸν, τὰ μὲν ἐκ τῶν λεγόμενων καὶ φαινόμενων, ἔστιν ὅτι σμικρὰ διοκῶσι
καὶ διπλῇ, τὰ δὲ γινώσκον νοοῦμενα μεγάλα καὶ ὑπερφύσιν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ τὸ δὲ ἀρκετὸν
τὸ παράδειγμα. ὁ γὰρ ἵκνῃ, ὡς ἐρεται, τὴν ἀλήθειαν, οὐ μόνον τὰ γινώσκον καὶ νοοῦμενα
ὅσα τῷ χριστῷ εὐρίσκει μεγάλα καὶ ὑπερφύσιν καὶ ἀξίως, καὶ ὡς δεῖ ἀξία, ἀλλὰ καὶ τὰ
τούτῃ ἀνθρώπων ὑπερπᾶσαν γινώσκον καὶ νόσι ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων. καὶ ὡς περὶ
ἀπὸ τῶν φαινομένων κτισμάτων οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ τῶν ἐσθῶν, ὁ δημιουργὸς θεὸς
ἀναφαίνεται, καὶ γὰρ ἰδοὺ ὅτι αὐτὸν θεοῦ, τὸ μὴ ὁρατὸν μὲν, ἀπὸ δὲ τῶν ὁρῶν ὅσον κατε-
λαμβάνει, οὕτω καὶ ὡς τὸ χριστὸν δαυμάτων, ὁ ταῦτα ποιῶν κατ' ἐξουσίαν, θεὸς ἀναφα-
ίνεται. εἰ γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ σωτὴρ ἔλεγον, ὅτι καὶ ἐμοὶ μὴ πισδύνετε, τοῖς ὁρῶν πισδύσατε.

καὶ

Εἰ γὰρ τῷ κεφαλαίῳ φησὶ τῷ ἐλμαϊδῷ, ὅτι ἐρμῶν ἐστὶν τραπεζα, μὴ εἴη αὐτῷ χριστιανὸς
ἢ αὐτὸν ἐβραῖος ἢ ὁ φίλος τὸ θεῖον, εἰς τὸ παιδίδεσθαι τὸ ἀμαρτωλὸν αὐτὸν γινώσκον. ἐγὼ ὅτι μάλλον
φησὶ τοῦ πνεύματος, ὅτι ὡς ἐλμαϊδῷ ὁ πατήρ τὸν παῖδα, παιδίδεσθαι αὐτόν, ἀγάπης γινώσκον
χρῆσις. τίνα γὰρ ὡς παιδίδεσθαι γινώσκων ὡς τὸ ἰδοὺ ἡμῶν; καὶ ποῦ ἢ τὸ ἐβραῖον ἀληθὲς ἔπει-
κα καὶ μὴ γινώσκων ἐλάλησε τὴν ἀλήθειαν. ὁ γὰρ σωτὴρ διὰ τὴν ἀγάπην μέσον βεβήκει καὶ κα-
θαρὸς. οἱ γὰρ ἐβραῖοι καὶ καὶ ἐλαβον ὁρῶν ἀπὸ θεοῦ, ἀλλ' ὅτι ἀσυμπαθὲς ἔχον. καὶ γὰρ πε-
φύκτας διόλου, καὶ ἀγίασμον, καὶ ἐρωσιώων, παιδίδεσθαι τὸν καὶ αὐτὸν τὸ θεῖον σωματικῶς, ψυ-
χικῶς δὲ κατελιπαροῦντῶν, ἀλλὰ μάλλον ἐκ δυνάμεως αὐτοῖς, ὅτι ἢ ἐκ ἐκείνης δωρεᾶς
ὅτι ἐξελίπον ἀπὸ τούτων. μετὰ δὲ τὸ τὸ κυρίου σωτὸν καὶ τὸ πᾶσι ἐλπίσθησαν παντελὲς εἰς αὐ-
τὸν ἐγκατάλειψις, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων, ὡς ἀχαρίστους καὶ τὸ μέγιστον ἀμαρτία, ὡς πα-
ροκτόνους τὸ μέγιστον τολμήματα, καὶ θεοκτόνους τὸ ἐχάσθαι ἀσέβημα, ἀπεκνήνυσεν αὐτὸν ὁ θεός,
ἐκ μακρὰν πού ἐξ αὐτοῦ ἐξελίφε, τέλειαν ἐγκατάλειψιν ἐγκαταλιπὼν αὐτὸν, καὶ παρα-
δοὺς πάντας ἐβραῖους ὑπὸ χεῖρα, καὶ δούλους χειρὸν παντὸς ἔθνους. καὶ τὸ τὸ δὲ ὅτι τὸ σωμάτων
ἐγκατάλειψις, διῆγμα δὲ ἐκ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἀπαλείας, καὶ παντελὲς ἀπεσταλμένη, μὴ μόνον
τὸ πᾶσι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλοντῶν, ὅτι ἐξελίπον ἀπὸ τούτων ἡ ἐρωσιώων, καὶ ὁ ἀγίασ-
μός, καὶ ἡ θυσιάζω, καὶ ὁ νόμος, καὶ ἀπερρίφθησαν ὡς ἀχρηστοὶ ἐκ μεταστροφῆς σκεδῶν. εἰ γὰρ αὐτὸν
καὶ ὁ διαβὸς περὶ τὸν νόμον ἐρεκεν ὅτως, γινώσκον γὰρ κύριε πάντες οἱ ἀλλοθόντες με, ἐν
δυσίῳ περὶ δὲ ὅσον καὶ ψυχῇ μου, ἐκ παλαιωρίαν, καὶ ὑπερμείνα σκεδῶν, καὶ οὐχ
ὑπερμείνα, καὶ πᾶσι καλούμενος, ἐκ ἐξουσίαν. καὶ ἐδωκεν εἰς τὸ βρῶμα καὶ χορῶν, ἐκ τῶν δὲ
με ἐπὶ δούλων με ὅσους. γινώσκων τὸν τραπεζα αὐτὸν γινώσκον αὐτὸν εἰς παρὰ δόξα, καὶ εἰς ἀνταπόδο-
σιν, καὶ εἰς σκάνδαλον. σκεδῶν τὸν τραπεζα οἱ ὁφθαλμοὶ αὐτῶν τὸ μὴ βλέπειν, καὶ τὸ νῶτον αὐτῶν
διαπαντὸς σύγκλητον. ἐκ χειρὸς ἐπ' αὐτὸν τὸν ὁρῶν σου, καὶ ὁ θυμὸς ἐκ ἐξουσίαν σου κατελεῖ

δοι αὐτὸς. γρηθητὼν ἡ παυλις αὐτῷ ἠρμωμῶθη, καὶ γὰρ τοῖς σκλωμάσιν αὐτῷ μὴ ἔσω ὁ καὶ
 κῶμ. τί βούλεται αὐτὴ ἡ πεφνησία; ἡμεῖς ὁρῶμεν, καὶ ἐτόρῳ ψαλμῷ ὁ μακάριος τοῦ διαβόλου
 λόμηνος εἰβας τῷ ἅρ' δεῦρ' πῶς ἀμαρτωλὸς παῖδ' ὀυσιν, ὅτι ἔρηκται ὁ θεὸς κρήνης ὅσον. ὅσον
 ταπεινοί, καὶ ὅσον ὑψοί. ὅτι ποτήριον γὰρ χειρὶ κυρίου οἶνος ἀκράτος πληρεῖς κεράσματ', καὶ
 ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς ὅσον, πλὴν ὁ βρυγίας αὐτῷ ἐκ ἐξοκνήθη. πίνοντα πάντες οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐν
 γῆς. ἐὰν γὰρ ἐτόρῳ ψαλμῷ ὅτωσι φησιν, ὁ θεὸς κρήνης δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, καὶ μὴ
 ὀργῇ ἐπάγει κατ' ἐκείνῳ ἡμέραν. ἐὰν μὴ ὑποσραφήτε, τῷ ῥομφαίᾳ αὐτῷ σιλωῶσιν. καὶ λοι
 ποῦ ἀκρόβου σιωπῶς. ἔπειτα ὁ πεφνητής, ὅτι ὁ θεὸς κριτής, ἀλλ' ἐδήξεν ὅτι καὶ δίκαιος. ἐπεὶ ἡ
 λυγὴ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ ἡ κριταία, ἀλλ' οἱ ἡ δίκαιοι, οἱ δ' αὖ ἀδικοὶ. γὰρ τῷ ἐπ' αὐτὸν δίκαιον,
 ἐδήξεν αὐτότερον τῷ θεῷ πάσης ἀδικίας. γὰρ τῷ ἐπ' αὐτὸν ἰσχυρὸν, ἐδήξε διωκόμενον εἶναι τῷ
 δίκῳ αὐτῷ. γὰρ τῷ ἐπ' αὐτὸν μακρόθυμον, ἐδήξεν ὅτι ἐκ ἀρτοῦ ποιεῖται τὰς κρίσεις αὐτοῦ ὁ
 θεός, ἀλλὰ ὁ λανθάνων. καὶ ὅταν ὅσον ἐπάγει ὀργῇ πῶς τοῦ κατ' ἐκείνῳ ἡμέραν ἀμαρ
 τάνοντας. διατί; ὅταν τῷ μετάνοιαν ἐκδέχεται τῷ ἀμαρτανότῳ. εἰ δ' ἐν τῷ ῥομφαίᾳ αὐ
 τοῦ σιλωῶσιν, τοῦτέστι τὴν κολαστικὴν αὐτοῦ διωκτικὴν ἐπάγει, ὑπὸ ὅσῳ μὴ ὑποσρέφοντας ἀπὸ
 τῆς ἀμαρτίας εἰς τῷ μετάνοιαν, πάλιν ἐπ' αὐτῷ, ὅτι ὁ θεὸς κριτής ὅσον, ἐπάγει, ὅσον ταπεινοί, καὶ
 ὅσον ὑψοί. μετὰ δὲ ταῦτα λέγει, ποτήριον γὰρ χειρὶ κυρίου, οἶνος ἀκράτος πληρεῖς κεράσ=
 ματ', καὶ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς ὅσον. πλὴν ὁ βρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξοκνήθη. πίνονται πάν
 τες οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐν γῆς. τί δὲ καὶ ἡ ποιαὶ πεφνησία βούλεται; οὐδὲν ἐτόρῳ, ἢ ὥστε γὰρ
 τοῖς ἐμπεδογῇ εἰρηκται, ὅτι ἐὰν μὴ ὑποσραφήτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλωῶσιν. οὕτω καὶ
 γὰρ ταῦτα λέγει, ὅτι ποτήριον γὰρ χειρὶ κυρίου οἶνος ἀκράτος πληρεῖς κεράσματ', τοῦτέ=
 στι μεσὸν θυμοῦ, πλὴν δὲ καὶ ἐλπίους. ὅσον διηλθὲν τὸ κεράσματ', ἐκκλινόντ' διηλόντι
 ἀπὸ τῷ ἀρτόμου πῶς τὸ γινώσκον, ἥτοι ἀπὸ μὲν ἐν πρῶτῳ τῶν ἀμαρτωλῶν, μεσὸν θυμῷ,
 ἀπὸ δὲ ἐν τῷ θεῷ ὁ λανθάνων, σιωπῶν καὶ ὅταν ἐλπίς αὐτοῦ, ἐκδέχεται τὴν τῶν ἀμαρ
 τωλῶν μετάνοιαν, ὡς ὅταν ἐν νινδὺ νικησάσης ἐν ὁ λανθάνων πῶς ἐν μετάνοίᾳ τῶν
 ἀμαρτανῶν. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐβραίων αὐτοὶ καὶ μὲν παῖδ' ὀυσιν ὅταν τῶν εἰς αὐτοὺς γηνομένων ἀχ=
 μαλωσίαν καὶ μίαν καὶ δίκην, ἀλλ' οὐδὲν ὁ βρυγίας οὐκ ἐξοκνήθη, τοῦτέστι ἡ ὑποσραφή,
 ἥτοι τὸ ἔχαστον τῷ θυμῷ. αὐτὸ γὰρ ὅσον ὁ βρυγίας. καὶ εἰ ὅταν τῶν ἐδωλολατρείας αὐτῷ καὶ
 τῶν ἀνομίας ἡ χμαλωτίδουσι, ἀλλ' ἐν δὲ τῷ θεῷ ὁ λανθάνων πῶς ἐν μετάνοίᾳ τῶν
 ἀμαρτανῶν, πλὴν δὲ οὐκ ἀκράτος, ἀλλὰ κεκερασμένον ἐλπίς καὶ ὁ λανθάνων. ὅσον δ' ἐ=
 τόλμουσι τὸ μέγα ἐκείνους τόλμῃ, καὶ ἐποίησαν ἐς τὸ χριστὸν ὅσον ἐποίησαν, καὶ γεγόνασι θεο
 κτόνοι, γὰρ τῶν μὲν καὶ εἰς αὐτοὺς ὁ θεὸς τὸ τόπον αὐτοῦ, ἐκδέχεται τῷ τῷ ματαίῳ ἐκείνους
 ὑποσραφῇ τῶν ἀκράτων γόνους, ἀπὸ τῶν τῶν πάσης καὶ εἰς τὸν ὅσον ἐπ' αὐτοὺς καὶ
 τίπου. ἐπεὶ δ' ἀμεταμέλητος ὡς ἡ ἐκείνους ἀμαρτία, ἐπαδοῦν τὰ ἀνέκιστα κακά, καὶ τῶν κακῶ=
 ν ἐτελέθη ἡ τῷ διαβόλου πεφνησία, ἡ λέγουσα τὰ εἰς τὸ χριστὸν τῷ αὐτῶν τελευτήτα. μετὰ
 γὰρ τὸ ἐκτραγωδεῖσθαι καὶ ἐπ' αὐτὰ γεγόνασιν, ἥτοι τὸ, γινώσκον σου κύριε πάντες οἱ θλί=
 βοντές με, καὶ τὸ ὀνειδισμὸν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου καὶ ταλαιπωρίαν, καὶ ὑπάρκει
 συλλυπούμενον, καὶ οὐχ ὑποσρεῖ, καὶ παρακαλουσας, καὶ οὐχ ὑπερ. καὶ ὁ δίκαιος εἰς τὸ ἐρω=
 μα μου χολῶν, καὶ εἰς τὴν δίκην μου ἐπὶ πᾶσι με ὄψεται. τότε λέγει τὰ εἰς ἐκείνους συμβη=
 σόμενα κακά, τὸ γρηθητὼν ἡ τράπεζα αὐτῶν γινώσκον αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς αὐτὰ πό=
 δισιν, καὶ εἰς σκανδαλόν. ἡ τράπεζα ἔχει μὲν ἐπ' αὐτῆς τροφὴν, εἰς ἀναπλήρωσιν ἐν
 σωματικῇ ἐρεσίᾳ, ἔχει δὲ καὶ ἀπόλαυσιν καὶ τροφὴν καὶ ὑπεροσύν. καὶ σιωπῶν
 ὁ πεφνητής πᾶσαν τροφὴν τῷ ἐβραίῳ, καὶ πᾶσαν ὑπεροσύν καὶ ἀπόλαυσιν, ὡς ὅταν
 τράπεζαν, εἰβας γίνωσκον τῷ, ὅτι τὰ πάντα εἰς τὴν ἀντίστοιχον σραφῇσονται. καὶ ὥστε
 τῶν ζώων γὰρ παγίσι κρατῇσονται, ἐλθόντ' ἐν τῷ θανάτῳ, καὶ ἀφ' αὐτοῦ σφάττειν ταῦ=
 τα, ἐκαστον βούτων ὁρῶν τῷ ἐτόρῳ θανάτῳ, ὅτι ἐὰν τῷ δυνάτῳ βοηθῇσά, ὅτι τοῖς λοιποῖς
 σιωπῶν αὐτῶν ζώοις. οὕτω καὶ οἱ ἰσχυροὶ γινώσκον αὐτῷ μέλλουσι φονεῖσθαι οἷτε θῶ=
 κα καὶ ἀφ' αὐτοῦ, οἱ πατῶν τῶν καὶ τῶν ἐκείνους, εἰς τὸ μὴ εἶναι τὸ δυνάμενον ἐξελθεῖν καὶ βοηθῇσά

πρὸς αὐτὸ τῷ ὀνόματί μου, ὃς ἐβέλτε αὐτό. ὅς ὡς μεμολυσμένης καὶ βεβήλας ἔσῃ
 τῶν ἐβραίων θυσιῶν, ὁ θεὸς ἔταξεν ἵνα ἡ πόλις αὐτῆς, ἀλλὰ ἵνα τὸν τρόπον τῆς πρὸς φε-
 ρόντων αὐτῆς. ἐὰν δὲ ἴσως καὶ ἄλλοι εἴποι τις, ὅτι ἡμεῖς οἱ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, συγκρινομένης γὰρ
 τῇ παλαιᾷ θυσίᾳ πρὸς τὴν καινὴν, πολὺ εὐερέθη. τὸ μέσον καὶ τὸ διάφορον, καὶ ὡς πε-
 ρὸς ἀγγέλους ἀσώματους ὄντας, συγκρινομένης πρὸς τὸ τῆς δεῦρ ἀσώματον, ἡσώματους αὐτῶν
 λογισόμεθα, ἔτω καὶ ἡδὲ τῇ παλαιᾷ θυσίᾳ καὶ νέᾳ. ἐκείσε γὰρ αἵματα ταυρῶν καὶ τρά-
 γων, ἐλὺθρον καὶ ἀποδὸς δαμάλεως, γίνεσθαι ἡμῶν δεῦρ καὶ αἵμα χριστῶν. καὶ σκοπεῖ τὸ διά-
 φορον, ἵνα ἴδῃ καὶ λαβὴν πρὸς τὸν νόμον ἐλεγεῖν, ὃ λέξομαι ἐν τῷ οἴκῳ σου μόχθος, ὃ δὲ ἐν τῇ
 ποιμνίᾳ σου χιμάρρως, ὅτι ἐμάθης πάντα τὰ θεῖα τῆς ἀρχῆς, καὶ τὴν γὰρ τοῖς ὄρεσι καὶ βόεσι.
 ἔγνωκα πάντα τὰ πετεινὰ τῆς θέρης, καὶ ὡραίου ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ὅστις ἐὰν πεινάσῃ, οὐ μὴ
 εἴπω. ἐμὴ γὰρ ὅστις ἡ οἰκὸς μὴν, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἵμα
 τράγων πίνωμαι· διὸ τῷ θεῷ θυσίαν ἀνέσεως, καὶ ἀπόδοσιν τῷ ὑψίστῳ πάντων δι' ἡμᾶς σου, καὶ
 ὑποκρίσεσθαι μετὰ ἡμέρας ἀλίφως σου, καὶ ἰδεῖσθαι σε, καὶ δοξάσεις με. ἔδεις ὅπως τὴν
 ἔχουσαν ταύρους καὶ τράγους θυσίαν ὁ πρὸς ἡμᾶς; τὴν δὲ ἔχουσαν τὴν ἀνέσιν πρὸς δὲ
 ἔταξεν, ἀλλὰ καὶ βροντῆς ὅπως φησὶν, ὑποφανήσεται κύριος ὑπὸ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἕξοιο
 θρόνους πάντας αὐτοῦ θεοῦ τῆς ἐνδύν, καὶ πρὸς ἡμᾶς σου αὐτῷ ἕκαστος ἀπὸ τῆς τοῦ αὐτοῦ. παύ-
 τως καὶ αὐτὸς τὴν μὴ ἐρεσσάλην πρὸς ἡμᾶς, πάντα δὲ τὸ ποιεῖν ἐν τῷ πρὸς ἡμᾶς σου
 τῆς δεῦρ πρὸς ἡμᾶς σου πρὸς μέσον ἡμεῶν, ἀλλ' ὅμως καὶ τῶν γενομένων, ὃ πρὸς ἡμᾶς
 ὁ τῇ μετὰ νοίας πύργῳ, ὃ δὲ ἐκείθεν ἡ δύναμις, ὅτι εἰς αὐτὸν ἰουδαίους, ὅτι εἰς αὐτὸν ἰσραηλι-
 τας, ἀλλ' ὃ δὲ εἰς ἅπαντα τὰ βελόμην. καὶ πρὸς μὴν τῆς ἰουδαίων ἀληθῶς ἔρεκτον ὁ μὴ ἀμείβω,
 καὶ καὶ μὴ εἰδὼς ἔπειν ὁ πρὸς ἔπειν, ὡς ἔρεκται. ἡδὲ δὲ τῶν χριστιανῶν ὅς ὅτι, ὃ δὲ ὡς ἔπει-
 λαβον, ὡς ἵνα τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν παιδὸν εἶναι τοῦτους. καὶ ἵνα ἴδῃ ὅτι ἡοὶ θεοῦ, ὅτι ὡς
 λαοὶ αὐτοῖς εἰσι. ἀπέτυχε γὰρ τῆς σιωπῆς, καὶ μακρὰν πονεῖν ἐτόλμουν, ἵνα λαβῶν, ὅτι ἵνα
 τὸ παρὰ τῶν ἰσραηλιτῶν καινὸν χεῖρ ἵνα τῶν χριστιανῶν. καὶ ἵνα ὡς ἡ ἀξίον ἀπὸ οὐχί-
 καὶ οἶον ἐλπίδι. ὅτι ἡοὶ θεοῦ, πρὸς αὐτῶν αὐτὸν χριστιανῶν, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἀπὸ θεοῦ ἀπερρίφθησαν.
 ἀλλ' ὅτι ἐστὶν ὅτι, ὅτι ἐστὶν. ἀλλὰ τὰ μὴ πλήρη τῶν χριστιανῶν καὶ ἡσυχία πάντων διακούσιν,
 ἀπὸ καὶ κρείματι οἷς οἱ δὲ θεοῦ ὅτι ἐκ κινήσει καὶ τῆς ἀσεβείας. ἐν ἡμῶν ὅλως ἐστὶν ἀπὸ οὐχί-
 αὐτῶν, ἡσυχρότητα καὶ μονιμότητα ἐμμελον φανῶναι τὰ ἀράχνια ἡμῶν καὶ ὑφάσματα,
 ἢ τῶν ἀσεβῶν τὰ στρατόματα καὶ ἰχθῆς. ὁμολογῶ δὲ, ὅτι ἵνα τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν παρεδὸς
 ἡμῶν πρὸς τῶν χριστιανῶν εἰς χεῖρας ἀσεβῶν, ἵνα παίδουσιν μὴ αὐτῶν, σφρονισμὸν δὲ
 ἐτόλμων. μὴ ἐν λογισμῶν, ὅτι ἵνα τῇ ἐκείνων ἀρετῆς παρεδὸς ἡμῶν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰς
 χεῖρας αὐτῶν, ἀλλ' ὡς μάστιξ καὶ ὡς πρὸς παιδίσκας, οὕτως ἐκείνην καὶ ἐπέμψαντες
 παρὰ θεοῦ. παιδίσκας γὰρ αὐτὸν ἀξίους παιδίσκας, εἰς δὲ ὅμως θεομισεῖς τε καὶ ἀπὸ
 παῖδες. τί δὲ ἡ ἀκρίβης καὶ ἡ καμνία; ἢ τῆς θεοῦ δυνάμεις ἡ μεγάλην. τί δὲ οἱ κερανοὶ καὶ ἡ χάρις
 ἵνα, καὶ αἱ καὶ καίτοι τῶν σοιχείων παιδίσκας; ἀλλὰ ὡς ἡοὶ θεοῦ καὶ ἡοὶ θεοῦ λογισθήσονται,
 οἱ δὲ αὐτῶν οἱ ἐχθροὶ. καὶ τίς οὕτως ἐκφρῶν κοσμήτωρ, ὁ λογισμὸς τῶν παιδίσκας; τὸ αὐτὸ εἰ-
 ναι καὶ ἡδὲ τῆς χριστιανῶν, παρεδὸς ἡμῶν μὴ καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ὡς ἡοὶ καὶ ὡς ἡοὶ. ἀλλ' ἴσως ὁρᾷ
 τις, ἀπὸ οὐχί-καὶ τῶν θηροδυνάμειν ἔχον γλῶσσας, ὅτι καὶ οἱ ὁμοσάμνοι τὰ τῶν χριστιανῶν,
 καὶ σιωπῆς ἀμνοὶ τὰ τῆς μωαμεθ, ἡοὶ καὶ ὡς ἡοὶ θεοῦ λογισθήσονται, ὅτι ὁρᾷ πρὸς αὐτὸν ὁ ἀλλο-
 θινὸς λόγος, ὅτι ὁ θεὸς οἶδε τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν. ὡς περὶ γὰρ ἡδὲ τῆς ἡσυχίας καὶ
 ἡσυχίας ἐπερ, πρὶν ἡ γεννηθῆναι αὐτῶν, ὅτι τὸν μὴ ἡσυχίας ἡσυχίας, τὸν δὲ ἡσυχίας ἐμίσσηται,
 οὕτως καὶ ἡδὲ τῶν ὁμοσάμνων τὴν ἀληθῆ καὶ ἀμώμητον πίσιν τῶν χριστιανῶν, ὅτι σιω-
 πῆς ἀμνων τὰ γεννῆται, καὶ πρὶν γενέσεως αὐτῶν τῇ ἀπωλείας τῶν σατανῶν ὁργανα ἐκεί-
 νη. καὶ ἔτε γίνεσθαι εὐρίσκοντο, ἔτε καὶ ἐκείσε, ὁμοίως ἀξιοὶ τῇ καλῶσεως εὐρίσκοντο.
 καὶ αὐτὸ ἐστὶν ἡσυχίας καὶ ἡδὲ τῶν εἰς ἀμαρτωσίαν γεννηθῆναι, ἢ γεννηθῆναι, ὅμως καὶ
 ἐκ τῶν ὁμοσάμνων τὰ τῆς χριστιανῶν, πολλὰ καὶ γεννηθῆναι ἡσυχίας καὶ ἀγαθοὶ αὐθροποι, κα-
 θὰ ὅτι ἀπὸ τῆς ἡσυχίας ὁ δίκαιος ἰὼν, καὶ ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς ἀμαρτωρὺν μάρτυρες. ἀλλὰ πρὸς μὴν τούτων
 ἔτω, πρὸς δὲ τῆς φυλάξεων τῆς οἰκίας οὐσίαν μέσον τῆς ἀσεβείας τίς καὶ ἡσυχίας; ἐκ εἰς
 θαυμαστοί

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.



ΠΕΙΔΗ πορίλων μωαμεθ ἀποπημάτων φθάσαντες ἐπορεύ, φέρε δὴ σκεψάμεθα, ὅποιά ποτε καὶ ποδὶ τῷ σωτήρος χριστοῦ τῷ ἀληθινῷ θεῷ ἡμῶν ὁ δαίσατος ἐστὶ φρονεῖ καὶ διδάσκει. ὅντως γὰρ ἀληθὶς ὄντως τὸ, εἴπην ἀφρων γὰρ καὶ δία αὐτοῖ, ὅτι ἐστὶ θεός, ὅτος ἀρνείη μὴ τὴν τριάδα, ὁμολογῇ τὸν ποιητὴν θρανῶ καὶ τῆς ἀγγελῶν τε καὶ ἀνθρώπων καὶ πάσης κτίσεως, ὅροι μὴ ἔχοντα.

Επεὶ μὴ δὲ γυνήδυναι δὲ δυνάτωρ αὐτοῦ γυναικός, αἰρετικῶς καρποκράτη ἀπολοῦσθαι, σκερικλῶ εἰν νομίσας τῷ τῷ θεῷ γήνησιν. ὁ δὲ εἰς αὐτὸν καὶ χρίσματα μέγαν πατρός καὶ ἡ δὲ δυνάτωρ εἰν γήμισιν, εἰ γὰρ τὸ θεοῦ ἀδωιάτορ δὲ γὴν ἡμῶν αὐτοῦ γυναικός, λεγέτω αὐτὸν μὴ δὲ ποιητὴν καὶ δημιουργόν καὶ κτίστην εἰν αὐτοῦ πτωποκαμμένης ὕλης, ὡς οἱ ἀφρονες ἐλατῶν ἐδογματίζουσιν.

Εἰ γὰρ ὁ ἡμῶν ὁ θεός, ὁ χρίσματα αὐτῷ γήνησιν μέσον αὐτῷ, ὡς φησὶν γὰρ τῷ κεφαλῶν τῷ ἐλμωνίῳ, ἰδοὺ αἰσός, καὶ αὐτῷ τῷ καρποκράτη ἀπολοῦσθαι. ἡμεῖς γὰρ ποδὶ τῷ μετὰ φθάναντες ἐπορεύ γὰρ τῷ ἀρχολογία. διὸ ὅτι ἐχομεν σιοπορὸν αὐτῷ πεπλάτυσ μὴ ὡς, ὡς ἐρητῇ. ἐπεὶ δὲ ἡ τῷ τῷ θρανῶ αὐτῷ αὐτῷ λεγομεν, ἀκούετω αὐτοὶ τῷ μωαμεθ ἀκόλθοι. ὅτος ὁ μωαμεθ τῷ χριστῷ ὅτε θεοῦ φρονεῖ, ὅτε ἡμῶν θεῷ, ψιλὸν δὲ ἀνθρώπου ὡς αὐτὸν πάντας ἀνθρώπους καὶ ἄγιον, ὁ ὑπὲρ ἀπαντα ἀνθρώπου ἀσυγκρίτως, νεσορεῖ ἀπολοῦσθαι.

Εἰ γὰρ τῷ κεφαλῶν τῷ ἐλμωνίῳ, ὁπορ ἐρμυλόνετ γυναικός, οὕτως εἰ φησὶν, ὅτι ὁ χριστός ὁ ἡσός, ὁ ἡσός τῷ μαρίας, λόγος θεῷ δὲ καὶ ψυχῇ θεῷ, ὁ πνοῇ θεῷ. ἀρξάμεθα τίνω αὐτῷ αὐτῷ μωαμεθ ὁμολογίας. εἰ μὲν ὡς περ εἰς αὐτὸν πτωφῆτας ἐγγύς λόγος θεῷ, καὶ οἱ πτωφῆτῃ αὐτῷ τοῖς ἀνθρώποις ἐλάλησαν, ὅτως καὶ ὁ χριστός διεξάμειν τῷ τῷ θεῷ λόγον, τοῖς ἀνθρώποις ἐδίδεκε, καὶ ὁ δὲ αὐτὸν ὀνομάζετ καὶ πτωφῆτης, ὡς ὁ μωαμεθ καλεῖ, καὶ μεγιστος πάντων, καὶ τούτῳ γινεκα λόγῳ θεῷ ὀνομάζετ, πῶς ὅτι εἰς τῷ πτωφῆτῃ λόγῳ θεῷ ὀνομάδιν ποτε, ἀλλ' ἐκαστος αὐτῷ τῷ ἰδῷ ὀνόματι ἔχει τῷ σημασίαν, εἰ δὲ αὐτὸν μὴ ἐκ ἐστὶν, ἀλλ' ὡς δὴ θρανῶ ἐλθῶν ὁ ἀρχάγγελος, εἶπε τῷ κεχαριτομένῃ τῷ θρανῶ μαρία τῷ θρανῶ γελισμῶν, ἡ τῷ λόγος θεῷ ὁ χριστός ὀνομάζετ, ἐδίδεκε λοιπὸν καὶ τῷ τῷ μανωὶ ἡμῶν τῷ σαμῶν λόγον θεῷ ὀνομάζεσθαι. ἐπεὶ καὶ κέν τῷ ἐπαγγελίας θεῷ ἐγενήθη. ἀγγελος γὰρ ἐλθὼν ἐδήλωσε τῷ τῷ γέννησιν. ἀλλὰ καὶ τῷ τῷ ἀχαρίε ἡμῶν ἰωάννη καὶ αὐτῷ ὁμοίως ἐπαγγελίας γεννηθήναι, λόγον ὀνομαζώμεν, εἰς τὸ λαληθῶναι τῷ ἀγγέλῳ τῷ τῷ γέννησιν. ἐπεὶ ὅτι πτωφῆτης ὀνομάδιν ποτε λόγῳ θεῷ, ἀλλ' ὅτι εἰς ἐπαγγελίας γεννηθείς, ἀρὰ οὐδ' ὁ χριστός ὀνομάδιν λόγος θεῷ, εἰς τὸ τῷ ἀγγέλῳ λαλῆσαι τῷ τῷ θρανῶ μαρία τῷ ἀσπασμῶν, ἡ τῷ βεσιλείαν τῷ θεῷ θρανῶ σιπῶν τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἐτόρῳ τινὶ λόγῳ, ὅτι ὅτι οἱ δὲ αὐτῷ μωαμεθ, εἰ γὰρ ἡ δὲ αὐτῷ, ὅτι αὐτῷ βελασφήμει. ἀκούσας γὰρ τῷ τῷ γραφῆς λόγον θεῷ εἰν τῷ χριστῷ, τὸ μὴ εἶναι ὁμολόγησε, τὴν δὲ γε δυνάμειν τούτου οὐκ ἐδέξατο, οὐδὲ θεοῦ αὐτῷ ὁμολόγησε, μὴ ποτε δύο θεοὺς πτωσκυῶν ὕρεθῃ. καὶ ἰδοὺ ἐδείλιασε φόβον, ὅτι οὐκ ἔστι φόβος. ὁ γὰρ σωοῖδε διακρισιν ὑποστάσεων, εἰ μὴ καὶ τῷ οὐσίαν. λόγῳ γὰρ ὁ χριστός ὀνομάζεται ὁ ὑμνῶνται, οὐ μόνον ὅτι καὶ νοῦ καὶ λόγου καὶ βουλῆς δὲ χρηγός, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς πάντων ἀπίας, τούτῳ τὰ παραδείγματα, ἀπὴν καὶ ἰδέας καλεῖσιν, ἡ γοῶν τὰς αἰδίους νήσεις γὰρ αὐτῷ μονοειδῶς πτωβληφην, ὅτι ἐπὶ αὐτῷ τῷ λόγον ἔχουσι τὸ λογικὸν εἶναι, οἷτις ἀγγελοι καὶ ἀνθρώποι, καὶ ὅτι εἰς πάντων χωρεῖ διήκνου μὴ, ὡς τὰ λόγια φασιν, ἀλλ' ὅτι πάντων τέλους. καὶ πρόγε τούτων, ὅτι πωλσης ἀπλότη τῷ θεῷ ὑπερήλωται λόγῳ, καὶ πάντων δὲ ὑπερ πάντων κατὰ τὸ ὑπεραύσιον ἀπολελυμένῳ. ἐπεὶ γὰρ, ὡς εἶρηται, οὐτε ὡς πτωφῆτης ὀνομάζεται λόγῳ, οὐτε ὡς ἐπαγγελίας, θρανῶς ἡ δὲ ἀναφαίνεται, ὅτι ὡς φυσικὸς λόγῳ τῷ θεοῦ λέγεται καὶ ἐστὶν ὁ χριστός. καὶ εἰς αὐτὸν ὁ θεός καὶ λέγεται καὶ δύνει. ὡς γὰρ ὁ λόγῳ τῷ γέννημα δὲ ὅτι καὶ ὁ χριστός ἀρχόντως καὶ ἀπαθῶς καὶ πτω αἰώνων

εκ τῶσπορ, οὐδὲ δίκαιον. ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ ἡ δὲ θεὸς ἀνιγματοδῶς πῶς εἰσεκεκερυτ
 τὸ μόνος, καὶ εἰς αὐτὸν ὁ φιλ βροντῇ ἡ δὲ ἀρχὴ τῶν λόγων, καὶ τὰ ἐξ ἡς τρανῶς ὑπογράφουσιν.
 καὶ ὡς περὶ ὁ ἥλιος ὑπὸ βαθυτάτης νέφους καὶ χειμῶνος κρυπτομένης, πῶς μὲν τοῖς ἀνθρώποις
 ἀφανὴς ὅτι, τὸ δὲ αὐτοὶ φῶς οἰοῦνται πῶς αὐτὸ κατεχωρεύεισιν, λυθγῶς ὅτι τὸ χειμῶνος, καὶ
 τὸ ἄερος ἐπελθόντος, τοῖς πᾶσι ἀφθόνως τὰς ἀκτῖνας ἀφίστημι, ὅτω μοι νοεῖ καὶ ὑπὸ τῷ ἡμῶν
 λόγῳ τὸ θεῶν θεὸς ὡς ἀληθὴς καὶ πᾶσι τῶν αἰώνων, ἡ δὲ θεὸς καὶ ποιητὴς πάσης κτίσεως, ὡς καὶ γὰρ
 τοῖς ἐμπροσθεν ἀρχολογίαις, καὶ ὑπὸ τὸ παρὸν ἀρχιδιέξιν, ἀλλ' ἐκρύπτεται ὅμως ὑπὸ τῶν νέφους
 φιλ ἀγνωσίας, καὶ τὸ χειμῶνος φιλ τῶν δώλων πωσικωσύνης, μετὰ τῇ πατρὸς καὶ τῇ πνύ
 ματι. ὡς αὖτε ἐπεφάνη τὸ ἄρ, πούτις ἡ πύτυς ἡσπερος οἰκονομία, καὶ ἐγγρηνηθὴ τὸ ὑπὸ
 σάρεκα ἐκ γυμνακὸς φιλ ἀγίας πῶς θῆς καὶ θεοτόκου μαρίας, τότε ἐπεφάνη ἡ χάρις τῷ θεῷ,
 ἡ σωτήριος πᾶσι ἀνθρώποις, καὶ πωσικωσύνη καὶ κτίσις τὸν κτίσαντα αὐτῶν, καὶ ἐδόξα-
 ζον τὸ μόνον ἀληθὲς θεόν, τὸ πατέρα τὸν κυρίαν ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν, καὶ αὐτὸν τὸν ἡμῶν καὶ λόγον τὸν
 πατρός, καὶ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιόν πνύμα, τὴν μίαν ἀγίαν ὁμοῦσιν καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀσύγ-
 χυτον τριάδα τὴν ἡμῶν θεόν. ὅτε ἐθεάθη ἡ τὸ χριστὸν δόξα, δόξα ὡς μονογενὴς πῶς πατρός,
 καὶ τότε ἀφῆκε τὰς θεϊκὰς αὐτοὶ ἀκτῖνας, ὅτε σκοπὸς φιλ ἀγνωσίας ἐφώτισε, ὅτε τὰς κατε-
 ψυγμένας καὶ νεκρὰς ψυχὰς τῇ θεῷ φιλ πίσεως ἀνέωσεν.

Επὶ ὁ μὲν αὖ μετ' ἡμεῶν ἐκ παρθένῃς γυναικῶν ὁμολογεῖ αὐτοὺς ἀνδρῶς, αἰετὶ καὶ κερὰ πο-
κράτη ἀκροβόδῳ, θεὸν δὲ καὶ θεοῦ ἵόν οὐδ' αὖ μὴ, διὸ σὺν ἀρχαῖς ἐσι χεῖρ' αὖθις. ὅπ' ἔτι ὁ χριστὸς
ἐδ' ἔποτε ποδὶ ἑαυτοῦ ἔσθ' ἔφην. καὶ ὅτι τοῖς ἰσθλαίοις ἔειπε, πεσκαυέτε τὸ θεῖον μου καὶ θεῖον
ὑμῶν, καὶ κύριόν μου καὶ κύριον ὑμῶν. ὁ δὲ σκαπὸς τ' ἀσεβὸς πάντῃ ἐς ὅτι, τὸ ἵνα καὶ τῷ πα-
σαν αὐτοῦ τῷ δυνάμει πείσῃ πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὅτε θεὸν ὅτε θεοῦ ἵόν πισθύνωσιν ἐπὶ
τὸ χριστόν, ἀλλ' ἄγιον μὲν ἐπὶ φησὶν ἅπαντας φησὶν, καὶ ἀνθρώπων ἅπαντας πάν-
τας ἀνθρώπων, θεὸν ὃ δὲ αὖθις. ἀλλ' ὡς χεῖρ' ἔτι τ' χριστὸς πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους ὁ μάλιστα,
τὸ δὲ αὖθις μὴ μόνος. ὡς περὶ γὰρ ἐκεῖνος πάντῃ προσημειώσας ἐς τὸ πληρῆσαι πάντας
ἀνθρώπων, καὶ ἢ τῷ πείσῃ ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς χωρῆσαι αὐτὸν τ' θεῶν, ὅτω καὶ ὁ μὲν αὖθις πάντῃ προσημειώ-
σας δυνάμει ἐν εἰσέκειν, ἵνα ἀπὸ τῆς ἀληθείας θεοῦ μακρὰν ποιοῖσιν πάντα ἀνθρώπων, ποῖ τῷ
τῷ πείσῃ, ποῖ ὃ τοῖς ὀφθαλμοῖς. θεὸν ὃ πᾶσι πεσκαυέμεν διδασκῇ, ὅρ' ἵνα ἀναπλάτῃ ἢ ἐκεῖνον δι-
νοῖαι. καὶ οἱ τῷ δυνάμει τὸ κύριον ἰδόντες, θεῶν ἵόν αὐτὸν ὁμολογήσαντες ἐκρίθησαν ἄκοντες. ὁ γὰρ
ὡς ἀληθείας πεσκαυέμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁμολογήσαντες, ἀλλ' ὡς μὴ δυνάμει κενύει τῷ ἀληθείαν, ὅ-
τως εἶπον, τί ἡμῖν καὶ οἱ καὶ τ' θεῶν, ἡλῆες περὶ καὶ βασιλείαν ἡμῶν; ὁ ὃ μὲν αὖθις χεῖρ'
δυνάμει ἀναφάνει, ἐπεὶ μήτε θεῶν, μήτε ἐκρίθη τὸ χριστόν λέγει ἐπὶ. ἀλλ' εἰποι αὐτὸν ἡ καί-
ας περὶ αὐτὸν, ὅτι μετὰ τ' δυνάμει ἐφθάρη ἢ ὡς ἡμῶν σὺ σὺ τῷ καὶ ἡμῶν σου. καὶ λοιπὸν δι-
καίως αὐτὸν εἰποι τις πόρι τε τ' μὲν αὖθις, πόρι τε τ' ἀκροβόλου ἀνθρώπων αὐτῶν, ὅτι ἐπὶ ἀκροβό-
λῳ βαλλὼν ὅτι, καὶ ἐκρίθη ἐν αὐτῷ ὡς ἡμῶν. ἡμῶν ὃ λέγομεν ὅτως, ὅτι ἐάν ἢ πείσῃ αὐτοὺς τ' ὀ-
φθαλμοῖς νεκρὰ ὅτι καὶ τὸ λόγιον, πολλὰ μάλιστα νεκρὰ εἰσι τὰ ὀφθαλμοῖς, μὴ ὅσους πείσῃ. καὶ ὅτι ὅτε
γὰρ νεκρὰ ὅτι καὶ τὸ λόγιον, πολλὰ μάλιστα νεκρὰ εἰσι τὰ ὀφθαλμοῖς, μὴ ὅσους πείσῃ. καὶ ὅτι ὅτε
πίστις ὅτε ὀφθαλμοῖς, τί καὶ νομίζῃ ἐκεῖσε; ὡς περὶ γὰρ τὸ σῶμα νεκρὸν ὅτι αὐτοὺς φυγῇ, ὅτω φυ-
γῇ αὐτοὺς πείσῃ καὶ ὀφθαλμοῖς. ὅσους γὰρ πείσῃ, ἐπὶ δυνάμει τῷ αὐτοῦ καὶ τῷ πείσῃ, ἐπὶ τῷ πείσῃ
δυνάμει μετὰ οἱ καὶ ὀφθαλμοῖς. μὴ ὅσους ὃ πείσῃ, πᾶσι περὶ αὖθις ἐπὶ πᾶσι νομίζῃ ἀρετῇ, ματαίως
καὶ ὡς πείσῃ, πείσῃ γὰρ ὅσους εἰσι καὶ ἀρετῇ, ἐπὶ ὅτε καὶ ἀρετῇ ἀπὸ πᾶσι, τῷ πείσῃ ἀμαρτία. ὅπ' ὅ-
τε πείσῃ ὅτι ἐπὶ, ὅτι ἀρετῇ. ἐπὶ ὅτι ἀρετῇ ὅτι ἐπὶ, ὅτι ἀρετῇ ἀπὸ πᾶσι. ἀρετῇ ὅτι πείσῃ ὅτι
ἐπὶ, ὅτι ἀρετῇ ἐπὶ, ὅτι ἀμαρτία, ἀλλὰ γυμνῇ καὶ μόνῃ ἀσέβεια. δυνάμει ὅτι καὶ ὡς πείσῃ
σὺν, ἐάν μὴ πισθύνῃ, ὅτι σὺν. τῷ πείσῃ καὶ ἢ ἐλπίς τ' μὴ βλεπομένων ἐπὶ, ὅτι
ἀκροβόλου μὲν. ἀλλ' ἐστὶ δυνάμει θεοῦ ὅτι ἀρετῃ, ἢ εἰς τῷ ἀγίαν τριάδα τῶν χριστιανῶν
πίστις, ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίς; καὶ ὃ βλέπει, τί καὶ πισθύνῃ; ἀλλ' ὁ μὲν αὖθις ὅτι
ἡμῶν ἡμῶν, τὰ πάντα ὅτι μετέχειν αὐτοῦ δυνάμει φωτίζει, καὶ ὃ πᾶσι πᾶσι μὲν ὅτι
εἰς πάντας τὸν ὅρατον κόσμον αὐτὸν καὶ κατὰ, τῷ τ' οἰκίῳ ἀκτίνων αὐτῶν ὅτι ἀπὸ πᾶν. καὶ
εἰ ἡμῶν μὲν, ὅτι οὐ καὶ ἀδύνατος τ' φωτιστικῇ δυνάμει αὐτοῦ ἐπὶ, ἀλλὰ τ' δὲ ἀνεπι-
τηλεόγηται καὶ ὅτι ὅτι. καὶ πολλὰ τῶν οὐτως ἐχόντων ἢ ἀκτίνων διαβαίνουσιν ἐπὶ φωτίζει, τὰ

[illegible]

κίας ἐν τῷ ψυδιδεῖ φουρετῇ. ὁ γὰρ μὴ εἰδὼς ὅλως τὸ βρῶμα ὅπῃ ἐσθίει, ὅπως εἰς χυμὸς μετέ
 ζετῇ, τὸ θεὸν παρὰ τὴν ὁδὸν αὐτῶν. μυσταὶ δὲ γὰρ αὐτῷ τὸ ψυχὸς καὶ νοὸς αὐτοῦ ὁφθαλμοί, οὐκ ἐγνώ
 τῇ ἡλίον ἐν δικαιοσύνης, καὶ εἰς τὸν ἀπειροκίμασεν αὐτοῦ ὁ καὶ τὸ δικαιοσύνης ἡλίον, καὶ
 ἦν καὶ λόγος τῷ θεῷ, καὶ οὕτως αὐτῷ τὸ πατέρα δὲ τὸ πνῆμα. ὁ γὰρ μὴ ἔχων τὸ ἦν, φησὶν ὁ σω
 τῆρ, οὐδὲ τὸ πατέρα, ὃ τὸ πατέρα καὶ τὸ ἦν μὴ ἔχων, ὅθεν ἀνέγκησεν ὁ πνῆμα τὸ ἅγιον. τὰ
 τῶν πνῆμα ὅπως ὁμολογῶντων, κακῶς ἀρὰ ἐλάλησεν ὁ μωάμεθ, ὡς οὐκ ἔφη ὁ σωτῆρ πρὸς
 αὐτοῖς τοιαύτως, ὅτι θεὸς ὅστις ὁ θεὸς ἦν. ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς τῶν ὅτων ὅτως. σκεψάμεθα βίῳ
 πρὸς τὸ πνῆμα ἀρὰ εἴβας τὸ μωάμεθ, τὸ λεγόντος ὅτι πρὸς αὐτὸν ἰσθαιὶς διαλεχόμεθα. ὁ
 χριστὸς ὅτι εἰρηκὼν, ὅτι πρὸς αὐτὸν καὶ θεὸν ἡμῶν, καὶ κύριον καὶ κύριον ἡμῶν.
 ἡμεῖς γὰρ πρὸς αὐτὸν πρὸς τὸ μωάμεθ, ὅπως πᾶν ἡ ἀνευθριάσις λέγει τὸ ψυδὶς, πᾶν δὲ
 μίγνυνται τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψυδὶς, ὡς δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν ἀρὰ εἴβας ἐκείνους. σκοπὸν γὰρ εἶχε, ἵνα
 καὶ πᾶν αὐτοῦ τὸ δῶμα καὶ καταπέσῃ τὰ πάντα κόσμον, καὶ ὅτι θεὸν ὁμολογῶσι τὸ χυ
 σὸν, ὅτι θεὸς ἦν. διατρεῖ καὶ ἡ τῇ πρὸς αὐτὸν λέγει ἀπὸ καὶ λέγει, ἀλλὰ δὲ πρὸς αὐτὸν ψυδὶς
 ὅστις, ὅτι πρὸς αὐτὸν ἰσθαιὶς ἐπεὶ τὸν ὁ χριστὸς. δὲ αὐτοῦ δὲ ὅτι ὁ θεὸς ὅστις ὁ χριστὸς λόγος,
 ἀλλὰ μετὰ τῇ ἀνάστασιν, εἰς τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γενέσθαι ἀνάληψιν, ἔπει τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῖς, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸ πατέρα καὶ τὸ πατέρα ἡμῶν, δὲ θεὸν καὶ θεὸν ἡμῶν. καὶ μαλ
 λον ὡς περ ὡς πολλῶν ἐτόλμων ὁ χριστὸς ἀναφαίνεται θεὸς τε καὶ ἀνθρώπος, ὅτι καὶ ὡς τὸ λόγος
 βύτη. καὶ γὰρ τῷ ἐπεὶ αὐτοῦ τὸ χριστὸν, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸ πατέρα καὶ τὸ πατέρα ἡμῶν,
 εἰλεξεν ὅτι γνήσιος πατὴρ αὐτοῦ ὁ θεός, καὶ τὸ εἶς καὶ φύσις αὐτῷ ὅστις ὁ χριστὸς. καὶ εἰς
 τὸν κεχωρισμένως ἔπει, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸ πατέρα καὶ τὸ πατέρα ἡμῶν. εἰ γὰρ ὡς εἰς τὸ πολλὸν εὐρίσκε
 το καὶ αὐτὸς, καὶ ὡς ὡς ὡς πρῶτος πρὸς αὐτὸν ἐμελλε πρὸς φέρειν τὸ λόγον, καὶ ἐπεὶ, ὅτι ἀνα
 βαίνω πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν. τὸ δὲ οὕτω κεχωρισμένως ἔπει, τὸ ἀναβαίνω πρὸς τὸν
 πατέρα μου ὡς πρῶτον πρὸς αὐτόν, ἔπει καὶ τὸ πατέρα ἡμῶν. εἰς ὡς δὲ πρὸς αὐτόν, πάντως
 οὐδὲν ἔτολμων εἰρηκὼν, οὐδὲ ἄλλο ἐδὴ λῶσιν, ἢ ὅτι αὐτὸς μὲν ὁ χριστὸς φύσις ὅστις ὁ θεός, τὸ θεός
 οἱ δὲ ἄλλοι πάντες χάρις. ὡς καὶ ἐγὼ ἔπει, θεοὶ ἐσὶ καὶ ἦν ὁ φύσις πάντες. τὸν αὐτὸν καὶ ὁ
 μοιον ἵστανται ἐδὴ δὲ τὸ θεὸν καὶ τὸν θεὸν ἡμῶν. ὅτι ἡ ὡς ἀνθρώπος εἰρηκὼν τὸ θεὸν μου,
 πάντες ποτὶ ἡμῶν, ἀλλὰ ἐδὲ αὐτὸ ὁμοίως ὡς πάντες ἀνθρώποι. εἰς γὰρ πάντες ἅγιοι ἀνθρώ
 πους καὶ χάρις λέγει τὸ θεὸς θεὸς αὐτῷ, ὡς ὅταν λέγῃ τὸ θεὸς ἀβραάμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακώβ, καὶ τὸ
 ὁμοίως αὐτοῖς. καὶ γὰρ πρὸς αὐτόν καὶ ἀνθρώποι καὶ ἀνθρώποι τὰς ἰδίαις ἀμαρτίας, δὲ γὰρ
 μὲν οἱ σκόβη ἐλεῖς, ἐκὼς δὲ δέχονται τῇ τῷ θεῷ χάρις, δὲ γίνονται ἦν ὁ θεός, δὲ ὁνομάζει τὸ θεὸς
 θεὸς αὐτῷ. ὡς ὅτι τὸ χριστὸς ὅτι ὅτως. ἀλλὰ πατὴρ αὐτοῦ λέγει τὸ θεός, διότι γνήσιμα τὸ ὡς πα
 τὴρ τὸ πατὴρ ὅτι, καὶ μία φύσις, καὶ μία οὐσία, καὶ θεότης, καὶ δῶμας πατὴρ καὶ ἦν ὅτι
 θεός δὲ τὸ χριστὸς λέγει εἰς τὴν καὶ τὸ ὡς πατὴρ καὶ τὸ ὡς πατὴρ καὶ τὸ ὡς πατὴρ καὶ τὸ ὡς πατὴρ
 αὐτὸν ἅγιους. καὶ διατρεῖ ἔπει καὶ πρὸς τὸν τὸ κεχωρισμένως, τὸ ἀναβαίνω πρὸς τὸν θεὸν μου
 δὲ θεὸν ἡμῶν. βλέπεις πρὸς καὶ τὰ δοκῶντα ταπεινὰ ὡς τὸ χριστὸν, μέγα καὶ ὑπερφύ
 καὶ ἐξ αἰσίου ἔχει τὸν νοῦν, τοῖς αὐτῶν, ὡς ὁ ἡ χριστὸς καλῶς εἰρηκὼν, ὁ δὲ μωάμεθ κα
 κῶς πρὸς φέρειν, ἀναφαίνεται ὁ χριστὸς θεός τε καὶ ἀνθρώπος.

Επὶ ἀρνήτῃ μὲν ὁ μωάμεθ τὸ, τὸν χριστὸν ἦν ὁ θεός καὶ θεὸν. ἀρνήτῃ ἡ, καὶ ὅτι ἐσπεκώθη
 ἀλλὰ ψυδὶς μόνον ἀνθρώπου λέγει καὶ νεύειον, καὶ ἐκ πρὸς αὐτὸν γεννηθῆναι, ἅγιον δὲ ὡς
 πάντες ἀνθρώπους, δὲ ὅφον, καὶ πρὸς αὐτὸν μέγιστα πάντων τὸ πρὸς αὐτὸν. καὶ ἦν ὡς ὡς
 ἀνθρώπου αὐτοῦ καλῶς, θεὸν ἡ καὶ θεὸς ἦν ὁ θεός. ἐπεὶ γὰρ ἡ πᾶσα πραγματεία τὴν πρῶτης
 δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἦν ὡς ἀπὸ αὐτοῦ τὸ θεὸν, ἵνα δὲ αὐτὸν, ὅπως ὁ χριστὸς θεός δὲ θεός ὅστις καὶ
 ὅπως θεός ὡς ἐπὶ ἐχάτων τῶν ἡμερῶν λαβὼν ἐκ τῇ ἁγίας πρὸς αὐτὸν σάρκα, ἐγγύς τῆς αὐ
 θρώπου, ὡς περ καὶ τῆς αὐτοῦ θεός, πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ αὐτὸν, ἵνα καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ ὡς
 μὲν. ἐκείσε γὰρ τῶν αὐτῶν ἀρὰ εἰδὼς τὸ χριστὸς θεός τε καὶ ἀνθρώπος.

Εἰς φησὶν ὁ μωάμεθ, μὴ ὡς τὸ ἰσθαιὶς τὸν χριστὸν ἀναβεβῆναι, μήτε σαυρωθῆναι, ἀλλὰ
 λάβειν ἔτολμων ἐκείνους ὁμοίους, καὶ ἡ τῇ φαντασίαν ἐδόξεν τὸ χριστὸν ἐσαυρωθῆναι, καὶ καὶ αὐτὸς
 λαβὼν. ὡς περ γὰρ ἀποδείξωμεν εὐρίσκεται πῆσαι τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, ὅτι θεός, οὐτὲ θεός ἦν
 δὲ αὐτὸς

διέφεδα τὸν χριστὸν, οὕτω καὶ πᾶσι δυνάμει παυνοῦνται, ἵνα καὶ τὴν ὑπερβολὴν πύτου οἰ-
 κονομίαν ἀναγνέψῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκείνου θάνατον ἡμεῖς γοῦν καὶ ποῦν· ἡ γὰρ τοῦτο εἶπε μὲν
 γὰρ τῇ διουτοῦ ἀπολογία, καὶ ἀπεδίεξα μὲν εἶπε πολλῶν ὑποχειρημάτων καὶ ἀποδείξεων,
 ὅπως ὁ χριστὸς θεὸς καὶ θεοῦ υἱὸς καὶ τέλει· αὐτὸν δὲ ἀνθρώπου ἀναδέδεικται. ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ
 τὸ παρὸν λεγομένη οὕτως, ὅτι αὐτὸν ἀνθρώπου ἐκὼν ὡν τῷ θεοῦ καὶ ἡ χάρις, φθόνα διαβόλου τῇ
 ἐντολῇ τῷ θεοῦ παρὰ βίαν ἔλαβε κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἐξελθὼν τῷ παρὰ δέοντος, καὶ τὸν
 θάνατον ἐκληρώσατο. ὁ δὲ υἱὸς τῷ θεοῦ, ἐκὼν αὐτῷ δὴ τῷ θεοῦ καὶ φύσιν ὑπολάχων, ὅτι
 εἰς τὸν τὴν καὶ χάρις ἐκόντα, τοῦτεσι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, καὶ ἑσώσεν αὐτὴν, καὶ εἰς
 τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα αὐτῆς ἀνέγαγεν. ἐπὶ, ὡς περὶ τὰ τῷ νοῦ κινήματα ὁ λόγος
 εἶπε, ὅτι γλώσσης διήλα ποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ λόγος τῷ θεοῦ καὶ πατρός εἶπε, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐδὴλ-
 σεν τὰ τῷ ἰδίῳ πατρὸς βουλήματα, καὶ τὴν αὐτῷ θεότητα. ἐπὶ, ὡς περὶ βασιλείας εἰς ἡμ-
 οῖς οἰκίσαντες πόλεως μυριάδων, τότε διὰ πᾶσα ἡ πόλις φοβερά γίνεται τοῖς ὑπο-
 φανείοις, οὕτω τῷ χριστῷ γὰρ ἡ σῶματι οἰκίσαντες, πᾶσα φύσις ἀνθρώπων φοβερά τῷ
 διαβόλῳ ἐγγύς, καὶ διὰ τὸν ἀπὸ τῶν μαρτύρων, ἀπὸ τῶν ὁσίων, ὅτι τὸν μὲν θάνα-
 τον αὐτὸν οὐδὲν, καὶ ὡς ὑπνον αὐτὸν ἐλογίζαντο, τοῖς δὲ δαίμοσιν ἐπέταλλον, καὶ δὲ πόρ-
 τοῦ αὐτοῦ. ὡς περὶ γοῦν κρύπτειν παρὰ τὸν τὸν χριστὸν θεὸν καὶ θεοῦ υἱὸν εἶναι, οὕτω
 καὶ τὴν γὰρ αὐτὸν οἰκονομίαν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν αὐτοῦ σῶματι. καὶ εἶπε
 ὅτι λέγει μὴ ἐσαυδῶσαι, ἀλλὰ ὅτι εἶπε ὅτι εἶπε ὅτι εἶπε. καὶ πρῶτον, ὅτι εἶπε οὐκ ἐσαυ-
 ρῶν, τῷ χριστῷ ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν καὶ τῷ χριστῷ πρᾶγμα ἐφύβειστον. καὶ γὰρ εἶπε σαυ-
 ροῦ θάνατον ἀνέμων καὶ ἀέθρον ἐλογίζοντο, καὶ εἶπε ὅτι κατέκριναν τὸν χριστὸν τὸν κυρίου
 ἐν δόξῃ οἱ τέλει οὐδὲν ἰουδαῖοι, τὸν τοιοῦτον θάνατον. ἀλλὰ γνώτωμεν, ὅτι εἶπε τῷ, τῷ σαυρῶ-
 τροπαίου, καὶ εἶπε τῷ σωτηρίου θάνατον, ἅπαντα καὶ ἀνέγειν θεοῦ καὶ αὐτῷ, κατελύθη-
 ναι πᾶσα αἰὶν ὁ πονηρὸς καὶ ἀντικείμενος διωόμενος, διὰ τῷ σαυρῶ τὸ σκότος ἐν οἰκονομεί-
 νῃς ἀπῆλθε, τὸ δὲ φῶς ἐν γνῶσεως ἐπαγγελίᾳ, διὰ τῷ σαυρῶ καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ κα-
 τέλυθη ὁ θάνατος, καὶ οὐκ ἐπὶ ὅτι θάνατος, καὶ ἡ τυραννὶς τῷ διαβόλῳ, καὶ τὸ μὲν σῶ-
 μα τῷ χριστῷ ἀπέθανε, καὶ ἐπέφη, καὶ ἀνέστη, καὶ δὲ θεότης αὐτοῦ ἀπαθὴς διέμενεν. ὡς περὶ
 γὰρ βασιλείας λόγος γὰρ χάρις καὶ παρὰ τὰς, εἶπε ὁ χάρις διαφθαρεῖ, ὁ τὸν βασιλείας
 λόγος ἀφάρτος διαμύνει, οὕτω καὶ ὁ χριστὸς, τὸ ἡ σῶμα ἐκείνου καὶ φθορὰν διέφατο,
 καὶ ἀπέθανε, διαφθορὰν δὲ ὁ δαίμων καὶ δὲ θεότης αὐτοῦ ἀπαθὴς διέμενεν, ὅτι γὰρ πάχαι
 θεός. διὰ τὸν, ὅτι καὶ αὐτοῖς οἱ ἰουδαῖοι πάντες μαρτυροῦντες εἰσὶν τῷ χριστῷ θάνατον, ὡς
 γὰρ καὶ οὐρανὸν λέγουσι ἅπαντες αὐτὸν. τρίτον, ὅτι ὅτι γὰρ κρυφὴ ἀπέθανεν ὅτι γὰρ πᾶ-
 ρους καὶ γωνίας, ἵνα κρυβῇ ὁ θάνατος αὐτοῦ. σὺν τῷ θανάτῳ καὶ ἡ τῷ αὐτοῦ σῶματι. ἀλλὰ καὶ
 θῆκεν οἰκονομίαν γὰρ καὶ τῷ παρὰ τὸν τὸν χριστὸν, καὶ τῷ κυρίῳ θανάτῳ, ἵνα καὶ τὸ εἰσὸς, σὺν
 θρονοῦ τὸ πᾶν τῷ ἰουδαίῳ, ἡτοι τὸ δὲ δεικνύον, καὶ γὰρ τῷ πᾶσι δὴ καὶ ὁ τῷ χρι-
 στῷ θάνατος, καὶ οὐκ ἔχουσι χάραν οἱ βουλόμενοι κρύπτειν τὸν τῷ σωτῆρι θάνατον, ὡς καὶ
 τὸ πᾶν ὁ μωῦσος. τέτατον, ὅτι ὅτι ἀπέθανε θάνατον φυσικόν, ἀλλὰ τοῖς ἰουδαίοις ἐπέβλε-
 πτο ἐκείνου θάνατον. καὶ ἀπὸ τῶν παλαιῶν γυναικῶν, οὐκ αὐτὸς ἐκείνῳ ἐκλήγετο τὸ ἀν-
 ταγωνιστὴν αὐτοῦ καὶ ἀντίπαλον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς βούληται τούτῳ συμπλέκεται, οὕτω καὶ
 ὁ χριστὸς, ὅς ἐκ λόγου μόνου εἰς τὴν γὰρ τῷ ζῆλῳ αὐτῶν, τὴν δὲ ζουσίαν πᾶσιν τοῖς
 ἰουδαίοις ἀφῆκε. καὶ αὐτοῖς οἱ ἰουδαῖοι ἐξελέξαντο τὸν διὰ σαυρῶ θάνατον, ἀγνωστοῦ οἱ
 τέλει οὐδὲν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ἐμφανὴς τινὰ προφητείας ἐπλήρωσεν. ὁ γὰρ διαβόλος
 φησὶ, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, ὅτι ἐγὼν ἐγὼν εἰς κεφαλὴν γωνίας, τί δὴ
 λούσης ἐν προφητείας, πάντως οὐδὲν ἐτόρυν, ἡ δὲ, ὡς περὶ ἡ γωνία τῷ δὴ τοῖς τοῖς καὶ
 σὺν τῷ, καὶ ποιεῖ ἡμῶν, ὅτι καὶ ὁ χριστὸς, ὅς ἐκ τῶν ὀνομασθὲν παρὰ τῷ γράφῃ, ὃν πᾶσι λίθον
 ἀπεδοκίμασαν, καὶ ὡς ἀνταγωνιστὴν καὶ ἀνταγωνιστὴν ἐξῆλθεν οἱ οἰκοδομοῦντες ἰουδαῖοι, οἱ πᾶσι
 ἐν τῷ πᾶσι οὐδὲν τὰ τῷ θεῷ λόγια εἰς οἰκοδομίαν καὶ σωτηρίαν τῷ γὰρ αὐτῶν, οὗτ' ἢ γὰρ
 ὁ χριστὸς ἐγὼν εἰς κεφαλὴν γωνίας, οὗτεσι σὺν τῷ τῷ παλαιῷ διαθήκῃ, καὶ τῷ
 ἐκείνῳ, καὶ γὰρ τῷ τῷ, ὅτι οἱ οἱ ἐπὶ οἱ εἰς καὶ τοῖς τοῖς θεοῦ. καὶ τῶν τῶν χεῖρας

γὴν Ἰερὺ σαυρῶν, τὰ διαισῶτα σωήγαγε, καὶ εἰς γῆα καινὴν ἀνθρώπων, καὶ μίαν πίσιν ἀρετῆς ἔκτισεν. ἀλλὰ καὶ τὸν αἰετα, ὃν ἴδεν ὁ ἀρχὼν τῷ αἰετῷ διαβολῷ ἐμίανεν, ὅτε οὐκ ἔχουσιν ἡγίασε, διὰ τὸ ἀναβεβηκέναι αὐτὸν εἰς τὸ τῷ σαυρῷ ὑψῆσθαι. ἔπειτα αὐτὸς καὶ ὁ αἰετὸς, ὅτε οὐκ ἀπέθανεν ὁ χριστὸς τὸν τε ἰωάννου θάνατον, ἢ τὸ ἡγίας, οἱ πινόντες ἢ ἐτμήθη τῇ κεφαλῇ, ὁ δὲ ἐπὶ αὐτὸν μέλον φυλὴν πρίον, ἀλλὰ σῶμα ἔχων τὸ σῶμα, διὰ διασκαλίαν ἀφῆκε, ὅτι ἐπὶ σῶμα χριστοῦ ἡ ἐκκλησία ὅστις, ὃν ἐστὶ δίκαιον, ἵνα χρίσιν αὐτῷ οἱ κακῶς φρονῶντες.

Ἔτι φησὶν, ὅτι τῷ χριστῷ ὁ θεὸς εἰς αὐτὸν μετακαλεσάμενος, ἐν τῇ σιν εἰς αὐτὸν ὄρανους. πῶς δὲ τὰ τέλη τῷ κόσμῳ πάλιν φανήσεται, καὶ θανατώσει τὸν ἀντήχιστον, μετὰ δὲ ταῦτα θανόντων καὶ τὸν χριστὸν, τοῖς αἰετῶν δοναπταῖς συμφωνῶν, ἐν ταύτῃ τῇ αἰρέσει, τὸ ὁμολογεῖσθαι χριστὸν τὸν θεὸν ἀνατρέπει. ὅτε μὴ γὰρ ἀνελήφθη εἰς αὐτὸν ὄρανους ὁ χριστὸς, ὁμολογεῖται, ὅτι πάλιν ἐλθὺς ἀνελήφθη, οὐκ ἀρνεῖται. ὅτι δὲ ὡς θεὸς ἐν κριτικῇ πᾶσις κτίσεως, ἀρετῆς ἀλλετῆται. ἀλλ' ὡς ἡλίαν ἢ γῆν χρίστω κηρύττει τὸν χριστὸν ἐλθὺν σῶσαι ἀρνούμεν. δὲ καὶ τὸ ἐκείνου θάνατον, λέγει, ὅτε μετὰ τὸ θανατώσει τὸν ἀντήχιστον, καὶ αὐτὸν τὸν χριστὸν ἀρετῶν. ἀλλ' ἐπεὶ πολλὰ καὶ διαφόρως ἐμπροσθεν πῶς τὸν χριστὸν εἰπομεν, ἀποχρηστὰ λεγόμενα εἰς ἀνασκόπην, καὶ κατὰ λυσιν καὶ ἐν τῷ τῷ ἀσεβηματῷ, καὶ πῶς μὴ τῷ χριστῷ ταῦτα εἰσὶ τὰ πρὸς τῷ μωαμμεθ λεχθέντα.

Περὶ δὲ τῆς ἁγίας μαρίας τῇ παρεβήσε καὶ θεοτόκου ἐτῶσι φησιν, ὅτε οἱ χριστιανοὶ θεοποιῶσιν αὐτῇ. ἐπεὶ γοῦν καὶ πῶς τὸ τοιοῦτον ἀποπήματ' ἀρετῶς εἰρηκαμεν γὰρ τῇ τρίτῃ ἀρετῇ, πλεονὸς λέγομεν. ἀρετῆς καὶ γὰρ εἰσι τὰ ῥηθέντα. ἐπὶ γὰρ κεφαλῇ τῇ ἀμρᾷ λέγει πῶς τῇ ἀεπαρεβήσε ἁγίας μαρίας τῇ θεοτόκου, ὅτε θυγάτηρ ὅτι τῇ ἀμρᾷ, ὅς ἐστι πατὴρ τῷ πωφῆν μωυσέως καὶ τῷ ἀραῶν, ὡς καὶ γὰρ κεφαλῇ τῇ ἀμρᾷ, ὅτε ἐρμυλῶνεται μαρία, διαβρῆθην φησὶν, ὅτι ἡ τῷ χριστῷ μήτηρ μαρία ἀδελφὴ τῷ τῷ ἀραῶν καὶ μωσέως, καὶ ὅτι μὴ ὁ ἀμρᾷ πατὴρ τῷ μωυσέως καὶ ἀραῶν, οὕτως ὅτι ἡ ἀλλὰ θεία. τὴν δὲ ὅτι ἡ θεοτόκου θυγάτηρ, καὶ πότε ἐξηγῆθη, τοῖς πᾶσι φανερόν. τὸ γὰρ μωσέως ἀδελφὴ ἡ μαρία γὰρ τῇ ὁρμῇ ἀπέθανε, μετὰ δὲ χρόνος χιλίους πηντακισίους ἐξηγῆθη ἡ ἁγία θεοτόκου. οὕτως παραφυλάττει ὁ μάττω τῷ πᾶσι ἀλήθειαν γὰρ ὅλα τῇ αὐτῷ συγγράμμῳ.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.



ΣΕΒΗΣ εἰς βαλθῶν κακῶν ἐμπροσθεν καταφρονεῖ, φησὶν ὁ δαυμάσι τὸν σολωμῶν. καὶ τίς ἀσεβέσει τῷ μωαμμεθ; πῶς δὲ βαλθῶν κακῶν, μαλὸν δὲ σκότῳ, εἰς ὃ οὐκ ἐνέπιδεν ὁ δὲ ἴδεν ὅς ἐστι; καὶ γὰρ μετὰ τῷ ἄλλων πλάσματων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπλάσθη καὶ τῷ παρὰ τῶν ἀνθρώπων θεωρίαν, ἐχούσαν ἡδὴ λείψανος ὅπως.

Ἐν τῇ κεφαλῇ τῶν ἡμῶν ἰσραὴλ, αἶνῳ τῷ ποιήσαντι διελθεῖν τὸν δόλον αὐτῷ γὰρ μὴ νυκτὶ ἀπὸ τῷ νυκτὸς τῷ λαρεῖ, ὁ ὅστις οἶκῳ μακρῇ, μέχρι τῷ πορρωτάτῳ νυκτὸς, ὁ ὅστις οἶκῳ ἁγίῳ ἱερουσαλὴμ, ἢ ὅστις ὅστις μαρτύριον, ὁ μαρτύριον γὰρ μὴ τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὸ φάσμα αὐτῶν τῷ ἐωδινη ὄραν αὐτῷ, εἶπε τοῖς ἀνθρώποις, ὡς, ὡς αὐτῶν ποιῶν κατανοήσεται, χθες μετὰ τὸ διασπᾶν με ὑμῶν, ἦλθε πρὸς με ὁ γαβριὴλ, μετὰ τῷ ἐχάτῳ ἀσπερινῇ ψαλμῶν, καὶ εἶπε πρὸς με, ὡς μωαμμεθ, ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ τοῦ θεοῦ ὡς κεφαλῇ αὐτῶν. ὡς ἐπομ, καὶ πού αὐτῶν ὡς σκέψομαι, καὶ εἶπεν ὁ γαβριὴλ, γὰρ τῷ τῷ τῷ ὅπου ὅπου ὅτι. καὶ ἡ γὰρ μοι κτλῶν μεῖζον μὴ ὄν, ἐλαττον δὲ ἡμῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμπαρακα. καὶ εἶπε μοι, ἀναβαίνει εὐτῶ, καὶ ἐλαυνε μέχρι τῷ οἴκου τοῦ ἁγίου, καὶ ὡς ἐφροντίζον ἀναβαίνει, ἐφυγε τὸ κτλῶν. καὶ ἐπὶ αὐτῷ, ἐπεὶ ὁ μαρτύριον γὰρ ὅστις

ὅστις δὲ ἐβλόμην ἀναβλῦναι, καὶ ἀπεκρίθη τὸ κτλῶ, μὴ ὑπερὶ αὐτὸ ἀπεσάλιν, ἀπεκρί-
θη ὁ γαβριήλ, ναί. ἔπειτα τὸ κτλῶ, ὃ συγχωρήσω αὐτῷ ἀναβλῦναι, εἰ μὴ πρότερον ὑπερ-
ἐμὸν ἢ θεὸν δειχθεῖν. ἐγὼ δὲ ἐδήλωσα ἢ θεῷ μου ὑπερὶ τῶν κτλῶν, ἐπέβλεψεν αὐτῷ, καὶ πε-
ριεπάτει τὸν καρθὸν μου πορείᾳ λεπτῇ, ἐπεσηρίετο τὴν χυλὴν τῆς ποδὸς ἐν τῷ ὀρίον
τῆς ὀφείας αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἦλθον εἰς τὸν οἶκον τῷ ἁγίῳ ἐν ἐλάτῃ διανοήματι, ἢ ὅσον λί-
θο βολῇ τελεόειν. ἡ δὲ καὶ ὁ γαβριήλ μετ' ἐμὸν, καὶ ἡγαγέ με εἰς ἀρρῶγα ἐν τῷ οἴκῳ
τῷ ἁγίῳ, ἐν τῇ ἱερουσαλὴμ. καὶ ἔπειτα μοι ὁ γαβριήλ, κατέβη, ὅτι ἀπὸ τῆς πέτρας ταύτης ἀ-
ναβήσκει εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ κατέβλεψεν. καὶ ὁ γαβριήλ ἠσφαλίσθη μετὰ κύκλου πῶς τὴν
ἀπορρῶγα, τὸ κτλῶ τὸ ἐμπαράκ, καὶ ἐβάστασέ με ἐν τοῖς ὤμοις αὐτοῦ, μέχρι τῆς οὐρανοῦ.
καὶ ὅτε ἦλθον πῶς τὸν οὐρανόν, ἔκρουσε τὴν θύραν ὁ γαβριήλ, ἐρρήθη τε πῶς αὐτόν,
τίς εἰ; ἀπεκρίθη τε, ἐγὼ εἰμι ὁ γαβριήλ. ἐρρήθη τε πάλιν αὐτῷ, καὶ τίς εἶ μετὰ σοῦ; ἀπε-
κρίθη, ὁ μαχόμενος. ἔπειτα δὲ ὁ θυρωρὸς, μὴ ὑπερὶ τοῦτο ἡ ἀποστολή; καὶ εἶπεν ὁ γαβριήλ,
ναί. καὶ ἡτοίμασεν ἡμῖν τὴν πόλιν, καὶ εἰσδὸν ἔβη ὁ ἀγγέλου, καὶ δις κάμψας ὑπερὶ αὐτὸ τὰ
γόνατα, ὅδε χεῖρον πρὸς θυλῶν. καὶ μετὰ ταῦτα ἔλαβέ με ὁ γαβριήλ, καὶ ἡγαγέ με πῶς τὸν
δύτορον οὐρανόν. ἡ δὲ τὸ δικάσιμα τῷ δυνάμει οὐρανῶν ὁδὸς πηντακοσίων ἐτῶν. καὶ
ὡς περὶ πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ θύραν, καὶ ἀπόκρισις γέγονεν αὐτῷ, οὕτως καὶ μέγας ἐβδόμου οὐ-
ρανῶν ἢ πάντα γέγονεν ὁμοίᾳ. ἐν ᾧ ἐβδόμῳ οὐρανῷ διαγράφει ἰδοὺ λαὸν ἀγγέλων, τὸ
μῆκος τῆς γῆς ἐκείνου πολλῶν χιλιοπλάσιον τῷ κόσμῳ, ἀπὸ ὧν τις εἶχεν ἐπ' ἀποστολῆς χιλιοπλάσιον
κεφαλῆς, καὶ ἐν ἐκείνῃ κεφαλῇ ἐπ' ἀποστολῆς μυριάδας σμάτα, καὶ ἐν ἐκείνῳ σμάτι χιλί-
ας ἐπ' ἀποστολῆς γλώσσας αἰνούσας τὸν θεόν ἐπ' ἀποστολῆς μυριάδων ἰδιώματα. καὶ πῶς ἐ-
βλέψεν ὅτι τῶν ἀγγέλων θρυλιώματα, καὶ ἐξήτησε τὴν αἰτίαν τοῦ θρυλιῶν αὐτοῦ. καὶ ἀπε-
κρίθη, ἀμαρτίαν εἶναι. αὐτὸς δὲ ἐβήθη ὑπερὶ αὐτοῦ. οὕτως τέ φησιν ὁ γαβριήλ, παρέθετό με
ἀγγέλω ἐτόρῳ, καὶ ἐκείνῳ ἄλλῳ, καὶ οὕτως ἐφ' ἐξῆς, μέγας ἐστὶν ὁ γάπιον τῷ θεῷ, καὶ τῷ βήμα-
τι αὐτοῦ. καὶ ἡφ' αὐτόν μου ὁ θεὸς τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ὤμων, ἕως δὲ ἡ ψυχρὸς τῆς
χειρὸς αὐτοῦ, δ' ἡλθε μέχρι τῆς μυελῶς τῆς ῥαχέως μου. καὶ ἔπειτα μοι ὁ θεός, ἐπέθηκε ὅτι καὶ τῷ
λαῷ σου δύναμις. κατεβάνη δὲ μοι πῶς τὸν τέτατον οὐρανόν, σιωπῶν ὁ δὲ μου ὡς
ἐπανελθεῖν με πῶς τὸν οὐρανόν, καὶ τὸν λαόν, μὴ ὄντα διωκτὸν ἐξ ἀρκείῃ τῶν αὐτῶν θυγῶν. καὶ τῇ
πρώτῃ ἐπανόδῳ ἔλαβον αἰέσις ἀπὸ δέκα μέχρι καὶ τῆς τετάρτης ἐπανόδου, καὶ τῇ πέμπτῃ
ἐπανόδῳ, ὅθεν τὸν ἦλθον εἰς τὸ ἐλάτῃ τῶν θυγῶν, ὡς ὀλίγας γὰρ πομῆναι. εἰπόντῃ δὲ τῷ
μουσῶν, μηδὲ ὅθεν τὸν διωκόμεθα τὸν λαόν. ἐγὼ δὲ ἀντιμετῶν ὡς τῶν αὐτῶν αἰσῶν, οὐκ
ἀνέβλεψεν πλέον, ἀλλ' ἔλθον εἰς τὸ ἐμπαράκ, ἡ λαονοῦ ἐπανόδῳ εἰς τὸν οἶκον τῷ μακρῇ. τότε τῶν ἡ
πάντων χρόνῳ ἐλάτῃ ἡ τὸ δέκατον μέρος τῶν θυγῶν. καὶ διηγήσατο πῶς τὸν λαόν τῷ
μουσῶν τὴν θεωρίαν ταύτην, ἀπέσχησεν ἀπὸ τῆς νόμου αὐτοῦ χιλιάδων ἀνθρώπων πολ-
λαί, λέξαντες αὐτῷ, ἀνάβηθι πῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸν οὐρανόν ὁρώντων ἡμῶν, ὡς αὐτὸν ἰδοῦν καὶ
σιωπῶν ὁ δὲ αὐτῶν αἰσῶν, οὐκ ἐπέγνωσεν τὸ ἐαυτοῦ φῶς. καὶ εἶπεν ὁ μουσῶν, αἰνε-
σις τῷ θεῷ μου, μὴ ἄλλο τι εἰμὶ ἐγὼ, ἢ εἰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπόστολῶν. οἱ πῶς ὑμῶν οὐκ
ἐπίσθον δαύμασι, οὐδὲ ὑμεῖς πισδύετε δαύμασι, οὐτε πισδύετε, ἢ μὴ διὰ φίλους.
καὶ τί δ' αὖ τις εἶποι ποδὶ τῷ τῶν αὐτῶν φῶς, καὶ ἡ δὲ αὐτῶν θεωρίας; ἐξ αὐτοῦ γὰρ τῷ
μουσῶν τὸν ἐλεγχον ἔχει. αὐτὸς γὰρ ὅστις ὁ ἐπ' αὐτῶν, ὅτι ἐκὺν ἡ ἀφ' ἐξῆς ὑπὸ τῆς πύθους,
ὅτι τῷ γαβριήλ ὅχι μὲν πῶς αὐτόν, ἀπεσάλιν πῶς παρὰ θεοῦ διηγήσιν, οὐκ ἡ δὲ αὐτοῦ φέ-
ρειν τὴν τῷ ἀγγέλου ὁρασιν. καὶ διὰ τὸν πίπῃν ὡς ἐν νεκρῶν, αὐτὸ δὲ παρὰ τῷ ἀγγέλου λό-
γους ἀκούειν, ὡς περὶ τῶν κῶδων χαλκοῦ ἡ χρυσοῦ. ὁ δὲ τῶν μὴ διωκόμεν φέρειν γῆς ἀγ-
γέλου ὁ πῶς αὐτοῦ, πῶς ὅθεν τῶν ἀγγέλων αὐτῶν ἡ δὲ αὐτοῦ διατάξαι; ποδὶς γὰρ αὐτοῦ τε καὶ
μετρήσας τὰς τοσαύτας κεφαλὰς τῶν ἀγγέλων, τὰς γῆς τε τῶν σωματῶν αὐτῶν γλώσ-
σας, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς διαφόρους γῆς ἀλλαγὰς καὶ ἰδιότητας τῶν ὤμων τῷ θεῷ; μὴ μόνον
γὰρ τῷ γαβριήλ μέγας εἶναι λέγει αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων, εἰς οὓς ὁ γαβριήλ
οὐκ εἶχε παρὰ δυνάμει. ἀλλὰ τοσοῦτον ἡ ἀποδόξιν ἐκείνων, ὡς τε τῷ μουσῶν αὐτὸν ἐτόρῳ
ἀγγέλω παραδουῶναι, ὁ δ' αὖ ἐτόρῳ, καὶ ἐφ' ἐξῆς ἄλλῳ, καὶ οὕτως ἀνελθεῖν εἰς τὸ πλῆ-

θος τῶν ἀγγέλων. ἔτα κἀκείνων ὑπερανabλῶσαι, καὶ ὅτως εἰσελθεῖν εἰς τὸν θεόν, καὶ σὺν
 τυχῇ ἀλλήλοις. Ἐπὶ μὴ μόνον μέζονα πάντων ἐκείνων δ' ἐκινῆσαι ἐαυτὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπερέκει-
 νων θυρόκλον, ἔδ' ἄγειν ποδὶ τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ καὶ θεοῦ παύσεως, ὅν ὡς φησὶν εἰδὼν
 γὰρ τῷ τετάρτῳ θρανῷ, αὐτὸν δὲ ὑπερανabλῶσαι καὶ τῷ ἐβδόμῳ, καὶ ἀπελθεῖν μέχρι καὶ τῷ
 θεῷ, ὁμιλῆσαι τε αὐτῷ, μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελθεῖν καὶ κατελθεῖν γὰρ τῷ τετάρτῳ θρανῷ, ὡς
 εἴρηται, καὶ σὺν τυχῇ τῷ μωυσῇ, συμβαλῶσαι τε αὐτὸν θύειν, ἐπαναστραφεῖν τε πρὸς
 καλέσαι τὸν θεόν ὑπὲρ τῷ λαῷ, καὶ γνέσθαι κουφοτέρην τὴν θυλίαν, ὡς ἀδυνάτως ἔχοντες
 πρὸς αὐτὴν, καὶ διεξαμῶν θύειν τὴν βουλίαν, ἐπαναστραφεῖν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ζητῆσαι
 τὸ ποδὶ τούτῳ, καὶ πρὸς διεχθῆναι τὴν ζητησὶν αὐτῷ, καὶ γνέσθαι ἐλαφροτέρην τὴν θυ-
 λίαν, καὶ αὐτὴν μωυσῆος ἀναγκάσαντι αὐτὴν αὐθις ἐπαναστραφεῖν ἕως πρὸς τῆς πρὸς
 θεόν, καὶ πάλιν γνέσθαι πολλῶν ἐλατῶν τὴν θυλίαν. Ὁ μὴ ἀρκεθῆναι τὸ μωυσῶν ἐπ' αὐ-
 τὴν αὐθις ἐπαναστραφεῖν πρὸς τὸν θεόν, καὶ αὐτῇσιν συγγνωμονεῖσαν γνέσθαι τὴν θυ-
 λην, οὐ κατένδυσεν, ἀλλὰ κατελθεῖν εἰς τὸ ἐμπάρεα, καὶ ἐλαύνειν ἕως αὐτῆς ἐν τῇ πρὸ
 τῶν σκόπει γοῶν ψόδι τῷ πάσης ἀγνωσίας μεμεσώμενον. τὸν θεόν, ὅν ἡμεῖς ὁμολογῶμεν
 αὐτὸς μωυσεὶ ποιῆσαι οὐρανὸν καὶ γῆν, γινώσκοντες δι' ἐκείνου, καὶ ἔκ ἀσώματου. τὸ γὰρ θεόν,
 ἀσώματον, ἀποστήναι καὶ μὴ ἔχειν μέγεθος, ὅθεν γὰρ εἰδὲ ποδὶ γραπτόν. τὸ δὲ ὅτως ἔχον γὰρ τῇ
 ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει, πῶς αὖ ἐκ μερῶν; εἰ γὰρ τις δοίη ἄλλῳ ὑπερῶν, πῶς νοηθήσεται ἀσώ-
 ματον; τὸ γὰρ γὰρ γινώσκοντες, πάντως καὶ γὰρ ποσῶν. τὸ δὲ γὰρ ποσῶν, καὶ γὰρ τόπων. τὸ δὲ γὰρ τόπων,
 ὅθεν ἀνάγκη ποδὶ γραπτόν. ταῦτα δὲ σωματικά, καὶ τὰ τῷ σώματι ἰδίᾳ, πῶς αὖ ὑπὲρ τῆς
 καρίας ἐκείνης καὶ ἀσώματου φύσεως τῷ θεῷ λογίστηται τις διανοίας μέτρον; ὡς; καὶ ὁ ἡ-
 σαι τριεχὺς ἀβραάμ γὰρ τῇ πάλαι θεοφανείᾳ γλῶσση καὶ ποσὶν ἐαυτὸν ἐλογίσαι καὶ ἐκά-
 λισεν. τῷ δὲ διανίῃ τῷ ποιούτῳ καὶ θούτῳ ἀγγέλου ἰδόντος, ἐστράφη ἡ διόξα αὐτοῦ εἰς εἰ-
 φθοράν, τουτέστιν παραβραχὺ ἀπεβάλλειν τὴν ἐαυτοῦ ζωὴν. ὁ δὲ διαβὸς φησὶν, ὁ ὑπὲρ βλε-
 πῶν ὑπὲρ τῶν γλῶσση, καὶ ποιῶν αὐτῷ τρέμειν. ὁ δὲ μωυσεὶ πᾶς ἀγγελικὰς πᾶσας ὑπερα-
 νabλῶσαι δι' ἡμεῖς, ἀμείψας τῷ θεῷ πρὸς σωματικῇ, καὶ ὑπὲρ ἀγγέλων καὶ παντὸς τοῦ κόσμου
 δειήσεις ἐποίησε, καὶ τῇ θυλῇ οὐκ ἀπέτυχεν. ἐγὼ δὲ ἀπρὸς πῶς οὐκ ἐφ' ἐκείνῳ ὁ αὐτὸς
 δὴς οὗτος καὶ ἀλάτῳ, ὅτι κατέλαβε τὴν τῷ θεῷ φύσιν, ὡς περ αὐτὸς ὁ θεὸς εἰδὼν αὐτὴν.
 ἀλλ' ὁ κατωκὼν γὰρ θρανῷ, ἐκγελάσεται αὐτὸν καὶ οὐ μετ' αὐτῇ, καὶ ὁ κύριος ἐκκυ-
 κτερεῖ αὐτὸν. Ἐπὶ δὲ ἡδυνάτο ὁ θεὸς γινώσκων τὴν δυνάμιν τῷ λαῷ, ἀλλ' ἐπέθηκεν ὑπὲρ
 τὸν τριεχὺν αὐτῶν νόμον, ὅν οὐκ ἡδυνάκοντο βαστάζειν; καὶ πῶς θεός, ὅς ἐγινώσκει τὸ ποῖν
 μα αὐτοῖς, μὴ δὲ τὴν δυνάμιν τῷ ποιήματι αὐτοῖς. εἰ δὲ θεός ὡς ἀληθῆς, καὶ τὰ πάντα γι-
 νώσκων πρὶν γνέσεως αὐτῶν, ἔδωκε νόμον μὴ ἀτελῆ τῷ μωυσῇ ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ
 ἀδυνάτου, τέλειον δὲ τὸν ὅτι τῷ ἀναγγελίᾳ, πῶς τὸ τέλειον ὡς περ ἀγνοῶν ἢ μετεμνηθεὶς,
 εἰς τὸ ἀτελὲς πάλιν κατήγαγε; τὸ γὰρ τέλειον οὕτως ὅτι τέλειον, εἴ πορ οὕτε ἡμιπῆς ὅστις,
 οὕτε ποδὶ τῷ καὶ περὶ τῷ, ὡς περ τὸ ἀναγγέλιον μαρτυρεῖ ἡ ἀλήθεια. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
 μωυσεὶ τέλειον καὶ ἀληθὲς καὶ ἀγιον, ὁ σωτηρίαν καὶ ὁδὴν ἀρετῆς. οἱ δὲ τῷ ποῖν
 μωυσεὶ ἀκούοντες δι' ἐκείνους τὸ ἀσέβη, λέγουσιν, ὅτι ὁ μὲν χριστὸς εἰδὼς ἀφεμεγάλαν
 ἀδυνάτου. τίς γὰρ δυνάτω ἀγαπᾶν τὸ πλησίον ὡς ἐαυτὸν; καὶ τὸν θεόν ὅστις αὐτοῦ τῷ κατὰ
 δίας; τίς δυνάτω ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ συκοφαντωμάτων ὑπερῶν; τίς δυνάτω ἀγα-
 πᾶν αὐτὸν ἐχθροῦ αὐτοῦ, καὶ πᾶν ἔτορα. καὶ ὅτι αὐτὸς ἀπέσειλην ὁ θεός τὸ μωυσεὶ καὶ τὸν
 ἑαυτὸν συγκαταβάσεως γένηται, ἵνα ῥαδίως πληρώσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν νόμον πρὸς τὴν αὐτῶν
 σωτηρίαν. εἴ πορ γοῶν οὐκ ἀναφαίνονται ὁ χριστὸς θεός καὶ θεοῦ υἱός, ἀλλ' οὕτως ἀπλῶς ἄνθρω-
 πος ὡς ὁ μωυσῆς, ἐβδόμηται αὐτῶν ἀρετῇ εἰς τὴν τῇ ἀληθείᾳ φανέρωσιν. ἐπεί δὲ
 θεὸς ἀληθῆς τῶν ἀνθρώπων ἀναφαίνεται, ποδὶς ὅν ἡ γῆμα ὅλως διουῖαι ἀπ' ἐκείνου ποδὶ τούτου.
 ὡς γὰρ θεός καὶ ποιητὴς οἶδε τῷ τῷ ποιήματι αὐτοῦ δυνάμιν. ἀλλ' ὅμως ἔδωκεν καὶ ἐκ τῷ
 τῷ μωυσεὶ λόγον τὸ ἀποποιεῖν. αὐτὸς ὅστις μαρτυρῶν καὶ λέγων, ὅτι ὁ χριστὸς λόγος τοῦ
 ὅτι, ὁ ψυχὴ τοῦ ὅτι, καὶ πνῦμα τοῦ ὅτι. καὶ εἰ λόγος τοῦ ὅτι, πῶς παραλογὸς ὁ τὰ πάντα
 εἰδὼς ἐποίησεν; ὁ γὰρ τῷ θεῷ λόγος οὐκ αὐτὸς ποτε ἀγνοῶν ἐβρίσκειται. ὅτι γὰρ ὡς υἱὸς τῷ

δεῖ δὲ πρὶν ἐλάττωσιν αὐτῶν τὸ θεῶν πατρὸς, ὅπως λόγῳ αὐτῶν. ὁ δὲ ψυχὴν θεῶν, ὁ πνῶμα θεῶν
 δεῖ, πῶς εἰς τὰς ψυχὰς ὁ πνῶμα κατατρεφόμενον ἐκείνῃ καὶ μὴ διωκόμενον φέρειν
 αὐτόν, ἐπὶ οὗτος φησὶ πῶς οὗτος αὐτῶν ἀπολυθῶντας, οὐκ ἐπὶ εἰσιν, ἢ μὴ πληρώσαι τὸν
 τιμωτικὸν νόμον, τὸ θυμαγγέλιον, καὶ τὸ κορβαίν. καὶ εἰ μὴ βαρεῖα καὶ δυσβάστακτα διὰ
 σκεῖ τὸ θυμαγγέλιον, πῶς ὁ διδάσκαλος ὁ ὑμῶν ὅτι παραγγέλει ὑμῖν, ὡς εἰ μὴ πληρώσει
 τὸν τιμωτικὸν νόμον, καὶ τὸ θυμαγγέλιον, ὅτι ὁ δεῖ, οὐκ ἐστὶν ἐν ἐμὴν ὡφέλεια ὅτι ἐν
 ὑμῖν. εἰ δὲ τέλει ὁ δεῖ τὸ θυμαγγέλιον, ὡς περὶ καὶ δεῖ, ματαίως ἀρὰ δικαιοῦται τὸ κορβαίν, οὐ
 συγκαταβάσεως χάριν ἔχει δὲ ὁ δεῖ, ὁ ἀληθὺς καταφύγει δὲ τὸ θυμαγγέλιον καὶ τὸ χριστῶν.
 πῶς γὰρ διώκεται τὸ θυμαγγέλιον τέλει ὅτι εἶναι διωκόμενος διέδρομος; ἐπὶ, εἰ ὁ γὰρ ἐν ἡλ
 ἀνελάβει αὐτὸν ὡς τὸν ὡμον αὐτοῦ, τίς χρεῖα ζῶν, ἵνα ἀπὸ τῆς μακρῆς διακομιᾶς αὐτὸν ὡς
 ἐρευνῇ; ἐπὶ, τίς μετρήσας τὸ φῶς τοῦ μήκους, τὸ ἀπὸ τῆς πρώτης οὐρανῶς μέχρι καὶ τῆς δευ
 τέρου, καὶ ἐν τῶν αὐτῶν πνευματικῶν ἐν τῶν διασπαραγμῶν, ἀνὴρ γὰρ ἐστὶν μαχόμενος; ἐπὶ, εἰ μὴ
 εἴη βυμάτων ποσὶς ἐμετρήθη τὸν τὸ διασπαραγμῶν, πῶς ποῦ ἐπάτησε σῶμα πάχος ἔχον τὰ
 ὑπεράνω τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς αὐτὸς τότε τὸν δεῖ; εἰ δὲ ὁ δεῖ μὴ ἀδιδάκτων, ἀλλὰ καὶ δὲ ἡ ψυχὴ
 ἀνθρώπων αὐτὸν ἔχοντες, πῶς τὰ ἀσώματα σώματα καὶ βήματα μετροῦσι τὰ ὑπερὶ τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἅτινα ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ διώκονται διελθόντες τὰ ὑπερὶ τῶν οὐρανῶν; ἀρεὰ λέγω, καὶ ἀβρεῖα, καὶ τὰ
 πύθεις ὅμοια. ἐπὶ, πῶς εἰς μὴν τῆς ἀνέκασιν ἐδέχθη ἀγγέλων, ὡς τε ἀναβιβῆσαι αὐτὸν εἰς
 τοὺς οὐρανούς; καὶ δὲ τῇ καταβάσει οὐ διαμῶς, ἀλλὰ μόνον τὸ ζῶν τὸ ἐμπραγνῶν, ἵνα καὶ πάλιν
 αὐτὸν εἰς τὸ μακρὸν διασπαραγμῶν; καὶ τίς ὅτι παραφρων, ὁ μὴ τῶν τοιούτων κατεγνωκώς;
 διὰ τὴν ὁ δεῖ παντελῶς κωλύουσι οἱ ἐκείνου ἀκόλουθοι μετὰ τῶν διαλέγεσθαι, τὸ ἐλεγχ
 χορ δὲ ἐλθόντες. ὁ δὲ γὰρ ἀγνωστὸς εἰς τῆς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ματαιότητα, ἀλλὰ ὁ μὴ
 καὶ ἐκείνοι ἀσύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους ὑπάρχουσιν. εἰ μὴ γὰρ τῶν τῶν θανάτου φόβῳ, ὁ ἀκον
 τες ἐπονται. εἰ δὲ ἴσως ἀφόβως καὶ ἐν ἐξουσίᾳ ἐλθὼν ἐρχόντο, οὐκ ἐν χριστιανῶν ἐρχόντο αὐτοῖς.
 δὲ τῇ πλανῇ σωμαπαχύνει, ὡς βέλεια καὶ ἀληθῆ καὶ ὁμολογῇ μὴ εἶναι ἔχουσι τὰ τῶν μαλακῶν
 φθόνῳ ὁ τότε τὸν δεῖ. οἱ δὲ ὁ βούλονται ἀρπάζειν τὴν πατρὸς παρὰ τοῦ πλανῆς αὐτῶν,
 αὐτοῖς τῶν γονέων, ἀλλὰ ἐπὶ ἐκείνοις ἡθέασιν τῆς αἰτίας τῆς πρὸς θεοῦ ἀρετῆς. οἱ δὲ εἴη τὸ
 αὐτῶν ὁ ἐλθόντων ὁ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐν ἐξουσίᾳ ὁ βούλονται ἀρπάζειν τὴν πλανῆς, ἀλλὰ
 τῆς ἀκαθαρσίας καὶ ματαίαν δίαίταν πτωχεύουσι, γινώσκοντες μὴ οὐκ εἰσὶν ἀπὸ
 θεῶν τὰ λεγόμενα, λέγουσι δὲ ὁ μὴ αὐτῶν, ὡς πρὸς ἐκείνῃ, ὅτι ὁ δεῖ ἐν τῶν σου γινώσκει
 ὁ βόλομαι. ὁ εἴη ὁ δεῖ παραχωρῶσιν ἀναγινώσκοντες τῆς θείας γραφῆς παρὰ ἐκείνοις,
 ἵνα μὴ τὸ τῶν διδασκάλων αὐτῶν φθόνῳ εἰς ἐλεγχον ἔλθῃ. καὶ γὰρ τῶν κεφαλῶν τῶν ἰω
 νᾶ ὅτι φησὶν, ὅτι καὶ ὁποῖος ποτε φωραθῇ ἀνὴρ λέγων τὸ κορβαίν, θανάτως ἔσται ἡ ζωοφάνεια,
 μηδὲ πισθῆναι ἔτορον πλὴν αὐτοῦ. καὶ δὲ τῶν κεφαλῶν τῶν ἀρετῶν φησὶ, μὴ πισθῆναι ἔτε
 ρον πλὴν τῶν ἐπομένων τῶν ἡμετέρων νόμων. καὶ τοιγαυτὶ τὸ θυμαγγέλιον σωτηρίαν εἶναι λέγων,
 καὶ ὁ δὲ γινῶν, καὶ μὴ δὲ εἶναι τοῖς σαρκασμοῖς, μὴ πληρώσας τὸ θυμαγγέλιον καὶ τὸν νόμον. πᾶ
 λιν δὲ ὁ αὐτός, ὡς περὶ ὡς λαθρόν ὁ τῶν αὐτοῦ λόγων, καὶ τῶν αὐτῶν λόγων φησὶν, ὅτι ἐμοὶ ὁ
 ἐμὸς νόμος, ὁ ὑμῖν ὁ ὑμέτερος. ὑμεῖς ἐλθόντες ἐς ὧν ἐγὼ πρᾶξω, καὶ γὰρ ὧν ὑμεῖς. ὁ δεῖ
 γοῦν ἰδίῳ ὅτι τὸ παρατετραμμένον καὶ πεπλανημένον νοῦς, τὸ μὴ μόνον μετὰ τὸ καλῶν τε
 καὶ ἀγαθῶν ἀσύμφωνον ὁ δεῖ ἐν ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ μὴ ἐπὶ συμφωνεῖν, ὡς περὶ
 καὶ ὁ παρὼν οὕτως οὐκ ἀνέχεται τὸν ὅλον τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. τὰ δὲ τῶν χριστιανῶν οὐκ οὐτως,
 ἀλλὰ πᾶσα ἡ θεία γραφή, ἢ τε παλαιὰ, ἢ τε νέα, μία ἐκείνη πρὸς αὐτῶν, ἢ τῇ πᾶσαν ἀκριβῆ
 αν συμφωνεῖ, καὶ αὐτὴ αἰετὶς ὁμοῦ καὶ πάντα ἐν ἐξουσίᾳ τὰ αὐτὰ ὁ φρονεῖν καὶ λέ
 γοντες, καὶ ἐκόντως. ὁ γὰρ αὐτός θεὸς ὅστις ὁ ποιητὴς καὶ νομοδότης τῆς παλαιᾶς καὶ νέας.
 ἐγὼ δὲ τίχα αὐτῶν μετὰ ἡσίου καὶ διαβόλου τῶν πρὸς αὐτῶν εἶπον, ἵνα τί κύριε ὁ δεῖς ἀσέβων δυο
 λῶνται, καὶ οὐκ ἐμοῦ παραμικρὸν ἐσπαλῆθησαν οἱ πόδες, παρὰ ὁ λόγος ὁ δεῖ χυθῆναι τὰ διαβή
 ματά μου, ὅτι ἐν ἡλώθῃ ὡς τοῖς ἀνθρώποις, ἐν ἡλώθῃ ἀμαρτωλῶν θωροῦν, οὐκ ἐστὶν ἀνάνδι
 σις καὶ τῶν θανάτων αὐτῶν, ὁ σερῶμα καὶ τῇ μάστιγι αὐτῶν. καὶ πόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶν
 καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐκ ἀσπασθῆναι. εἴη ὁ δεῖ ἐκράτησεν αὐτὸν ἢ ὑπερῆφανία εἰς τὰς

[illegible]

διός, ὃ ὡπτερ πὶ δ' ἑλεαρ γν' ἀγκίστρῳ γν' θείῃς, αὐτὸς αὐοήτης πρὸς ἑαυτ' ἐφελκυσάτω. ὁ διάβολος
 ψεύδης ἐστίν, ἀλλ' ὁ ποσούτωρ ὡς ὁ μωαμειθ, καθὼς γν' ὅλα τῷ κορφαύ τρανώς ἀναφαίνεται.
 ὁ διάβολος ὑπελός ἐστίν, καὶ τίς ἄλλος ὡς ὁ μωαμειθ, ταπένωσιν ὑποκριθεὶς, τῷ ὑψηλοφροσύνῳ
 νῶν ἀποάπειτο; ὁ διάβολος σύμβολός ἐστι τ' ἀπηγορευμένων, καὶ ὑπὲρ πάντας ὁ μωαμειθ.
 ὁ δὲ γὰρ ὕγιες, ὁ δὲ γν' ὠφέλιμος, ὁ δὲ γν' δεῶν δεικτὴρ, ἀλλὰ τὰ πάντα ἡγ' τ' θεὸς καὶ τ' θεὸς νό-
 μος ἐδίδασκεν. ὁ διάβολος ἄθεος, καὶ ἡγ' πάντα ὅμοιος αὐτῷ, ὁ δὲ ἀπωλείας ἑὸς ὁ μαχοῦμετ.
 θεὸν γὰρ πρῶσκυνῶ καὶ κηρύττει ὁ λόσφαιρον καὶ ψυχρότατον, θεὸν πρῶσκυνῶ, τ' μήτε γνην
 θνῆται, μήτε γνηνέανται. μή νοήσας ὁ δ' εἰλαίος, ὅτι σῶμα πρῶσκυνῶ, καὶ ὁ θεὸν. ἡ γὰρ σφαί-
 ρα εἶδος σώματος ἐστίν, καὶ ἡ ψύξις ποιότης σώματος. τὸ δὲ θεὸν τ' μήτε γνηνέανται μήτε γνη-
 νηθῆναι ὅτε σῶμα πρῶσκυνῶ, ὅτε θεὸν ἀσώματον καὶ ἀληθῆ, ἀλλὰ θεὸν πρῶσκυνῶ, ὅν ὄνει-
 ροι τ' ἀσεβῶν δὲ ἀπλάτῃσι. γελοῖον γὰρ πάντως ἐστὶ δοξάζειν τινὰ ἥλιον μὴ ἔχοντα φῶς, καὶ
 πηγῶν αὐτοῦ ὕδατος, καὶ νοῦ λόγον μὴ ἔχοντα, ὡς ἀπόλοιτο ὁ βροτῶν θεός. ὁ δὲ πᾶς ἡμῶν τ'
 χριστιανῶν θεός ἐστίν, ὁ πρὸ πάντων, καὶ ὑπὲρ πάντων, καὶ γν' πᾶσι, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, γν' πατὴρ
 καὶ ἡγ' καὶ ἅγιος πνδύματι πρῶσκυνῶς τε καὶ πρῶσκυνῶς μόνος, μονὰς γν' τριάδι, καὶ τριάς γν'
 μονάδι, ἀσυγχύτως ἐνσημέν, καὶ ἀμερίσως διασχημέν. μονὰς ἡ αὐτὴ, ὃ τριάς πανδοξία
 μος. πατὴρ ἀναρχος, ὁ μόνον ὡς ἀρχονος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡγ' πάντα τρόπον ἀναίτιος. μόνος ἀε-
 τίς, ὃ εἶς, καὶ πηγὴ, τ' γν' ἡγ' καὶ ἅγιος πνδύματι θεωρημένης θεότητος, ὃς ἰλεως γρηοῖο ἡμῶν
 καὶ πᾶσι χριστιανοῖς γν' τῇ ἡμέρᾳ τῇ κρίσεως, πρῶσκυνῶς τῇ ὑπερδουλογη-
 μένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀφ' ἧς θῆκε μαρίας,
 καὶ πάντων τ' ἁγίων. ἀμὴν.

ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ

κωνσταντινουπόλεως ἡγ' τ' μωαμειθ ἀρχολογῶ
 τε καὶ λόγων τέλθ.



ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑ, ΠΑΡΑ

ΜΕΝ ΤΩ ΝΙΚΟΛΑΩ ΒΡΥΛΙΓΓΕΡΩ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ,

δὲ τῶ ἀνάλωμασι Ἰωάννου ᾠδ' ὁπωρινῶ, χιλιοσῶ πην-τακοσιοσῶ
παρακοσῶ τριτῶ ἀπ' ἑλ' διανοίας γήλαιῶ,
μενυχιῶνος διδυτέρῃ ἱερμίνῃ.

SERIES CHARTARVM.

A a b c d e f g h i k l * α β γ δ ε ζ η θ :

Omnes terniones, præter I & * duer-
niones, & : quaternionem.



